POLIITILISTE TEADMISTE ALUSED

Õpik

A-21855 II

POLIITILISTE TEADMISTE ALUSED

Õpik

POLIITKOOLIDELE
JA
ISEÕPPIJAILE

Eesti Riiklik Kirjastus
TALLINN 1957

Originaali tiitel:

Основы политических знаний

Учебное пособие

Москва 1957

KIRJASTUSELT

Käesolev õpik «Poliitiliste teadmiste alused» on raamatu «Abiks poliitkoolide kuulajaile» ümbertöötatud, parandatud ja täiendatud väljaanne. Selle koostas autorite kollektiiv, koosseisus: J. I. Bugajev, I. V. Loginov, N. I. Matjuškin, V. M. Mihheikin, A. M. Nabattšikov, S. P. Pervušin, B. A. Pokrovski, N. V. Ruban, V. V. Talanov ja B. M. Volin. Raamatu redigeeris lõplikult J. I. Bugajev.

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
42582

ESIMENE PEATÜKK

Klassid ja klassivõitlus tsaari-Venemaal

1. MARKSISM-LENINISM KLASSIVASTUOLUDEST JA KLASSIVÕITLUSEST

Aastasadu ägas meie rahvas, nagu teisedki rahvad, ekspluataatorite ikke all. Oma tööga lõi ta lugematuid rikkusi, kuid need rikkused omastas käputäis parasiite. Rikkad uppusid luksuses, nad kasutasid kultuuri ning hariduse kõiki hüvesid. Töörahvas aga elas vaesuses ja pimeduses. Rahvalt olid ära võetud kõik õigused. Kogu võim riigis kuulus ekspluataatoritele — algul mõisnikele, seejärel mõisnikele ja kapitalistidele; nende huvisid kaitses sõjavägi, politsei, žandarmeeria. Selline ebaõiglane kord, mis on rajatud inimese ekspluateerimisele inimese poolt, eksisteerib veel praegugi kapitalistlikes maades.

Sajandeid unistas töörahvas paremast elust ja võitles visalt enda vabastamise eest. Kuid pikema aja vältel tabas töörahvast üks lüüasaamine teise järel. Ei olnud veel jõudu, mis oleks koondanud rahvahulgad ja asunud nende vabadusvõitluse etteotsa.

Ainult Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tegi meie maal lõpu ekspluataatorite võimule. Esmakordselt inimkonna ajaloos rajas nõukogude rahvas sotsialistliku ühiskonna ja näitas sellega kõigile rahvastele kätte tee uuele, õnnelikule elule. Möödus kolm aastakümmet ja meie maa töölisklassi ja talurahva eeskujule järgnesid Kesk- ja Kagu-Euroopa, Hiina, Põhja-Korea ja Vietnami töötajad. Praegu hõlmab sotsialistlik süsteem maid, kus elab üks kolmandik inimkonnast.

Kuidas siis õnnestus meie maa töötajail vabaneda sajandeid kestnud ikkest? Kuidas nad võitlesid ja kuidas nad saavutasid rõhujate üle võidu?

Mis on klassid ja kuidas nad tekkisid? Ühiskonna jagunemine vaesteks ja rikasteks, ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks on jagunemine klassideks. Rikkad on alati püüdnud sisendada töörahvale mõtet, et ühiskonna jagunemine klassideks on eksisteerinud

igavesti ning «jumal ise» olevat loonud inimesed ebavõrdsetena, ja seepärast peavad vaesed inimesed alandlikult küürutama oma selga rikaste ees. Kõigi maapealsete tagakiusamiste ja ülekohtu eest saavat vaesed pärast surma maitsta paradiisielu. Kuid rikkad ise eelistavad maapealset õndsust ja mitte ükski neist pole kunagi loobunud oma rikkusest.

Targutused, nagu oleks klasside ebavõrdsus eksisteerinud igavesti, on kõige jämedam pettus, mille abil rikkad püüavad töötajaid hoida alistumises ja sõnakuulmises.

Teadus on veenvalt tõestanud, et kord oli aeg, mil polnud mingit ühiskonna jagunemist klassideks. Oma arengu varasemal astmel elasid inimesed kogukondadena, kus polnud rikkaid ega vaeseid — kõik olid võrdsed. Ühine oli nende töö ja ühised olid ka töösaadused. Kogukonna asju juhtisid vanemad, kuid nende võim ei tuginenud vägivallale, vaid autoriteedile ja austusele. See oli niinimetatud ürgkogukondlik kord, mis kestis tuhandeid aastaid kõigi rahvaste juures.

Ürgkogukonnas oli tehnika veel äärmiselt primitiivne, lihtne. Kivikirves, kivihaamer, oda olidki need lihtsad tööriistad, mida inimene kasutas. Ainult ühise tööga võisid inimesed hankida endale elatusvahendeid, tõrjuda tagasi kiskjaid ja võidelda loodusjõududega. Inimesed töötasid üheskoos, ja kõik, mida nad hankisid, kuulus kõigile, jagati võrdselt. Tolleaegse madala tehnika ja seega äärmiselt madala töötootlikkuse tingimustes hankis inimene väga vähe saadusi, neid jätkus vaevalt viletsaks kõhutäieks. Neis tingimustes ei saanud ühed inimesed elada teiste inimeste töö arvel, inimene ei saanud ekspluateerida teist inimest.

Miks siis ja kuidas tekkis ühiskonna jagunemine klassideks? Mõned kodanlikud õpetlased kinnitavad, et see toimus vallutussõdade, vägivalla, ühe hõimu teise poolt alistamise tagajärjel. On arusaadav, et ilma vägivallata siin läbi ei saadud, kuid vägivald ei olnud ega võinudki olla ühiskonna rikasteks ja vaesteks, ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks jagunemise peapõhjuseks. Ka ürgkogukondliku korra tingimustes toimusid hõimude vahel relvastatud kokkupõrked, kuid need ei toonud kaasa inimese orjastamist inimese poolt.

Marx ja Engels tõestasid, et ühiskonna jagunemine klassideks on seotud eraomanduse tekkimisega tootmisvahenditele, s. t. maale, metsale, veele, maapõuevaradele, tööriistadele, toorainetele, — ühe sõnaga kõigele sellele, mis on inimestele vajalik materiaalsete hüvede tootmiseks. Üks osa ühiskonnast, tühine käputäis rikkaid, koondas enda kätte tootmisvahendid ja sai seetõttu võimaluse ekspluateerida ühiskonna teist osa, kellel puudusid tootmisvahendid.

Eraomandus, ja järelikult ka klassid, ei tekkinud korraga. Aja jooksul muutusid tööriistad täiuslikumaks, arenes karjakasvatus, maaharimine, käsitöö ja inimese töö muutus järjest tootlikumaks. Eriti kiiresti hakkas kasvama tootmine pärast seda, kui inimesed õppisid kasutama metalle — algul vaske, pronksi ja seejärel ka

rauda. Inimene hakkas materiaalseid hüvesid tootma rohkem kui seda oli tarvis tema elu alalhoiuks, tekkisid saaduste ülejäägid.

Tootmisriistade arenemisega toimus ühiskonnas tööjaotus. Maaharimisega tegelevate hõimude kõrvale ilmusid karjakasvatusega tegelevad hõimud. See oli esimene suur ühiskondlik tööjaotus. Hiljem eraldusid kogukonnast inimesed, kes tegelesid käsitööga. Ühiskondlik tööjaotus soodustas vahetuse arenemist; karjakasvatuse ja maaharimisega tegelevad hõimud vahetasid omavahel saaduste ülejääke, kusjuures nii esimesed kui ka teised olid omakorda vahetussuhetes käsitöölistega.

Vastavalt tööriistade arenemisele ja täiustumisele muutus ka ürgkogukonna kogu elulaad. Üks perekond võis nüüd hankida endale vajalikul hulgal elatusvahendeid ja seetõttu langes ikka rohkem ära tarvidus ühise töö järele. Varem kogu kogukonnale kuulunud tööriistad ja saadused läksid üksikute perekondade kätte ja muutusid ühisomandist eraomandiks. Eraomanduse arenemist ja kindlustamist soodustasid vallutussõjad ja kaubandus.

Eraomanduse tekkimisega hakkas inimeste vahel arenema varaline ebavõrdsus: üksikud perekonnad rikastusid ja elanikkonna enamus sattus neist sõltumusse. Eriti ruttu rikastusid sugukonna- ja hõimuvanemad ja väepealikud. Nad püüdsid endale kiskuda võimalikult rohkem sõjasaaki, teiste kogukondade vastu peetud sõdadest saadud vangid aga muutsid nad oma orjadeks ja hakkasid neid ekspluateerima. Järk-järgult muutusid vanemate ja väepealikute ametid valitavatest päritavateks, s. t. need ametid läksid pärimise teel lähemate sugulaste kätte. Tekkisid suursugused perekonnad, kes hakkasid elama teiste inimeste ekspluateerimise arvel. Nii toimus ühiskonna jagunemine rikasteks ja vaesteks, ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks, see tähendab teineteisele vaenulikeks klassideks.

V. I. Lenin ütles, et ekspluataatorlikus ühiskonnas nimetatakse klassideks niisuguseid inimeste rühmi, kelledest üks rühm võib omastada teise rühma tööd erineva suhtumise tõttu tootmisvahendeisse. «Kui üks osa ühiskonnast omastab kogu maa, siis on meil tegemist mõisnike ja talupoegade klassiga. Kui üks osa ühiskonnast omab vabrikuid ja tehaseid, omab aktsiaid ja kapitale, teine osa aga töötab neis vabrikuis — siis on meil tegemist kapitalistide ja proletaarlaste klassiga.»[1]

Kogu inimkonna ajalugu, alates ühiskonna vaenulikeks klassideks jagunemisest kuni sotsialismi võiduni, on olnud ekspluateeritavate ja ekspluateerijate, rõhutute ja rõhujate julma võitluse ajalugu. Ekspluateeritavad klassid ei saa leppida sellega, et nad kogu elu küürutavad selga ekspluateerijate kasuks. Nad võitlevad oma vabastamise eest. Kuid ekspluataatorlikud klassid ei taha kaotada oma ülevõimu, jääda ilma oma rikkustest ja võimust. Nad püüavad töörahva ekspluateerimist veelgi suurendada. Ajalugu on näidanud, et vastuolud ekspluateerijate ja ekspluateeritavate vahel on lepitamatud.

[1] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 261.

Orjanduslik kord. Esimeseks klassiühiskonnaks oli orjanduslik ühiskond. Orjad ja orjapidajad olidki selle ühiskonna kaks peamist teineteisele vaenulikku klassi. Orjus oli inimese ekspluateerimise kõige jõhkram vorm. Orja peeti asjaks, «rääkivaks tööriistaks». Orjal ei olnud mingit omandit, ta ise oli orjapidaja omandiks. Orjapidaja võis orja tappa, müüa. Kõik, mida ori tootis, omastas orjapidaja, kusjuures ori sai endale saadustest tühise osa, täpselt niipalju, kuipalju oli tarvis, et ta nälga ei sureks ja võiks töötada. Orjanduslikke riike vapustasid korduvalt suured orjade ülestõusud.

Vaatamata orjandusliku korra kõigile jõledatele külgedele, oli see kord ürgkogukondliku korraga võrreldes siiski samm edasi. Orjanduslikes riikides arenes edasi tehnika, teadus, kunst, kasvas tööviljakus. Orjade tööga loodi hiiglasuured ehitised: paleed, teatrid, niisutussüsteemid, maanteed. Kuid lõppude lõpuks muutus orjanduslik kord tõsiseks takistuseks ühiskonna tootlike jõudude arenemisele (tootlikeks jõududeks nimetatakse tööriistu ja inimesi, kes neid tööriistu liikuma panevad). Ori ei olnud materiaalselt huvitatud saaduste tootmise suurendamisest, tööriistade täiustamisest. See oleks kasu toonud ainuüksi tema vaenlasele — orjapidajale. Orjanduslik kord oli oma aja ära elanud. Nõrgestatud ja vapustatud orjade revolutsioonidest, pidi ta paratamatult hukkuma. Tema asemele tuli pärisorjuslik kord.

Pärisorjuslik kord. Pärisorjusliku korra (seda nimetatakse veel feodaalkorraks) tingimustes olid peamisteks klassideks mõisnikud ja pärisorjad-talupojad. Mõisnikele kuulusid maa, veed, metsad ja teised loodusvarad. Pärisorjad olid, samuti nagu orjadki, rõhutud klassiks. Kuid erinevalt orjadest, kellel polnud mingit omandit, kuulusid talupoegadele väikesed isiklikud majapidamised, neil oli oma väikeinventar, mõnikord isegi hobune ja lehm. See tekitas talupoegades teatud huvi töö vastu ja andis järelikult ka suurema võimaluse majanduse arendamiseks ja tööriistade täiustamiseks, kui see oli orjandusliku korra tingimustes.

Mõisnikud jätsid parema maa endale, viletsama aga jagasid orjastavatel tingimustel talupoegadele hingemaaks. Maalapikese eest, millel talupoja perekond end vaevalt suutis toita, olid talupojad sunnitud eluaeg, põlvest-põlve, tasuta mõisniku heaks töötama. Et talupoeg ei saaks mõisniku juurest lahkuda, kinnistati ta oma hingemaa külge erilise dokumendiga, mida nimetati «kinnistusaktiks» (vene keeles «krepost»). Siit on ka pärit nimetus «krepostnoi stroi» ehk pärisorjuslik kord. Kasutades pärisorjust sundis mõisnik talupoegi vägivaldselt enda heaks töötama, ekspluateeris neid. Talupojad pidid suurema osa ajast, neli kuni viis päeva nädalas, harima oma inventariga isandate maad. Pärisorjade ekspluateerimise niisugust vormi nimetati teoorjuseks. Kuid oli ka teine ekspluateerimise viis, mille järgi talupojad olid kohustatud mõisnikele andma oma majapidamisest vilja, liha ja teisi saadusi või maksma temale teatud rahasumma. Seda nimetati «rendiks» (vene keeles «obrok»).

Talupoegade sunniviisiline töö ei olnud kuigi viljakas. Talupojad

harisid maad kõige lihtsamate tööriistadega: saha, harkadra ja puuäkkega. Selleks et täita pärisorjakohustusi ja toita oma perekonda, pidi talupoeg töötama ööd kui päevad. Talupojad virelesid vaimupimeduses ja harimatuses. Neil ei olnud mingisuguseid õigusi ning nad olid mõisnikust täiesti sõltuvad.

Kuid kõigele sellele vaatamata arenesid pärisorjuse tingimustes tootlikud jõud edasi, tekkisid uued masinad, vabrikud ja tehased. Kuid pärisorjuse tingimustes ei saanud tööstus areneda nii nagu vaja. Millega seda seletada? Eelkõige vabade töökäte puudumisega. Selleks et ehitada vabrikuid ja tehaseid ning laiendada tööstuslikku tootmist, oli tarvis töötajaid, kes on vabad pärisorjuslikust sõltumusest ja oskavad masinatega ümber käia. Mõisnikud aga ei tahtnud tasuta tööjõust loobuda. Pealegi ei olnud vabrikusse sattunud pärisori kuigi sobiv töötaja. Kirjaoskamatuna ja harimatuna ei osanud ta masinaid käsitseda ning tal puudus ka materiaalne huvi töö vastu, sest mida rohkem pärisori vabrikus teenis, seda rohkem võttis mõisnik temalt raharenti.

Arenevale tööstusele oli vaja turgu, see tähendab, oli vaja, et vabrikukaubad leiaksid turustamist. Pärisorjadel, kes moodustasid riigis elanikkonna enamuse, puudus aga raha kaupade ostmiseks.

Lõppkokkuvõttes juhtus pärisorjusliku korraga sama, mis omal ajal orjandusliku korragagi: ta muutus ühiskonna tootlike jõudude edasisele arenemisele takistuseks. Ja samuti nagu orjanduslik kord loovutas koha pärisorjusele, pidi viimane varem või hiljem loovutama koha progressiivsemale (eesrindlikumale) korrale — kapitalismile.

Pärisorjuslik kord Venemaal. Venemaal kestis pärisorjuslik kord tunduvalt kauem kui Lääne-Euroopa maades, kusjuures ta paistis silma talupoegade eriti julma ekspluateerimise poolest. Pärisorjade olukord erines vähe orjade olukorrast. Mõisnikud käisid talupoegadega ümber nagu oma omandiga. Nad võisid pärisorje müüa ja osta, karistamatult peksta ja julmalt piinata. Nii näiteks piinas mõisaproua Saltõkova, kellele talupojad tema jõhkruse pärast andsid hüüdnime «Saltõtšihha», surnuks 139 pärisorja.

Kogu võim Venemaal kuulus tsaarile. Tsaari-isevalitsus kaitses feodaalmõisnike õigusi ja aitas neil talurahvast sõnakuulmises hoida. Mõisnike julmusest meeleheitele viidud talupojad tõusid sageli üles, et võidelda oma rõhujate vastu.

Venemaa ajalugu tunneb palju talurahva rahutusi, mis sageli kasvasid ülestõusudeks. 1606. aastal puhkesid Venemaal väga paljudes kohtades talurahva ülestõusud, milledest kõige suurem oli talupoegade ülestõus Ivan Bolotnikovi juhtimisel. Aastail 1670—1671 hõlmas ülestõus Stepan Razini juhtimisel peaaegu kogu Volgamaa. Aastail 1707—1708 olid Doni- ja Volga-äärsed maad ja seal naabruses olevate piirkondade hiiglasuured alad haaratud ülestõusust, mida juhtis Kondrati Bulavin. Aastail 1773—1775 vapustas tsaari-Venemaad uus talurahva ülestõus. See oli ülestõus, mida juhtis Jemeljan Pugatšov. Peale vene talupoegade ühinesid ülestõusuga

baškiirid, tatarlased ja teised tsaari-Venemaa rõhutud rahvad. Ülestõusnud, püüdes purustada pärisorjuse ahelaid, põletasid mõisaid ja kihutasid minema või tapsid mõisnikke.

Kuid kõik talurahva ülestõusud lõppesid lüüasaamisega. Miks? Sellepärast, et talupoegadel polnud ega võinudki tol ajal olla niisugust revolutsioonilist juhti, nagu seda on töölisklass. Mõisnike vastu ülestõusnud talupoegadel ei olnud selget võitluseesmärki ja nad ei suutnud ühendada oma jõupingutusi ühise vaenlase vastu. Ülestõusnutel puudus ka kindel distsipliin ja ühtne juhtimine. Sageli juhtus nii, et talupojad, õiendanud arveid oma maakonna mõisnikega, lõpetasid võitluse, arvates, et teiste maakondade talupojad talitavad niisama oma mõisnikega. Nad ei suutnud veel aru saada, et vabanemiseks on tarvis ühiselt võidelda ja kukutada kõik mõisnikud eesotsas tsaariga. Tsaariväed surusid talupoegade väljaastumised metsikult maha; ülestõusnud talupoegi heideti vanglatesse, saadeti asumisele ja hukati.

Pärisorjus pidurdas Venemaa majanduslikku arengut. Tsaari-Venemaal arenes tööstus tunduvalt aeglasemalt kui Inglismaal, Prantsusmaal ja mõnedes teistes Euroopa maades, kus pärisorjus oli juba kaotatud. Pärisorjuslik kord hakkas samuti pidurdama ka põllumajanduse arengut.

Venemaa majanduslik mahajäämus ilmnes eriti kujukalt Krimmi sõja ajal (aastail 1853—1856), kui Venemaa vastu sõdisid Inglismaa, Prantsusmaa, Türgi ja teised riigid. Vene sõjaväe ja laevastiku tehniline varustus jäi tol ajal tublisti maha Inglise ja Prantsuse sõjaväe varustusest. Vene tööstus ei suutnud valmistada uusi relvaliike. Heade ühendusteede puudumise tõttu hilines alalõpmata relvastuse, laskemoona ja toiduainete juurdevedu Krimmi. Üksnes vene soldatite ennenägematu kangelaslikkuse tõttu õnnestus vastu pidada vaenlaste ülekaalukate jõudude survele ning ära hoida Vene sõjaväe täielikku purustamist Krimmis. Kuid vaatamata kõigele sai tsarism Krimmi sõjas siiski lüüa. See lüüasaamine ja tugevnenud talurahva rahutused tõendasid, et Venemaal ei või pärisorjust kauem säilitada.

Pärisorjad tõusid üha sagedamini ja otsustavamalt üles mõisnike vastu. 1858. aastal oli 86, 1859. aastal 90 ja 1860. aastal 108 talurahva rahutust. Kohkunud talurahva massilistest väljaastumistest, tunnistas tsaar, et parem on vabastada talupojad ülaltpoolt, kui oodata, kuni nad endid ise vabastavad. 1861. aastal viidi läbi niinimetatud talurahvareform: tsaarivalitsus kaotas pärisorjuse.

Talurahva laostumine. Pärast pärisorjuse kaotamist jäid talupojad edasi mõisnike julma ikke alla. Reformi elluviimisel lõikasid mõisnikud neist maadest, mis pärisorjuse ajal olid talupoegade kasutuses, rohkem kui ühe viiendiku endale. Seda talupoegadelt äravõetud maad hakati nimetama «lõikudeks» (otrezki). Nii jäi talupoegadele maad isegi vähem, kui seda oli nende kasutuses pärisorjuse ajal. Sealjuures olid maa piirid aetud nõnda, et talupojad tõrjuti kõige halvemale, sageli täiesti kõlbmatule maale, neilt võeti ära heina- ja karjamaad.

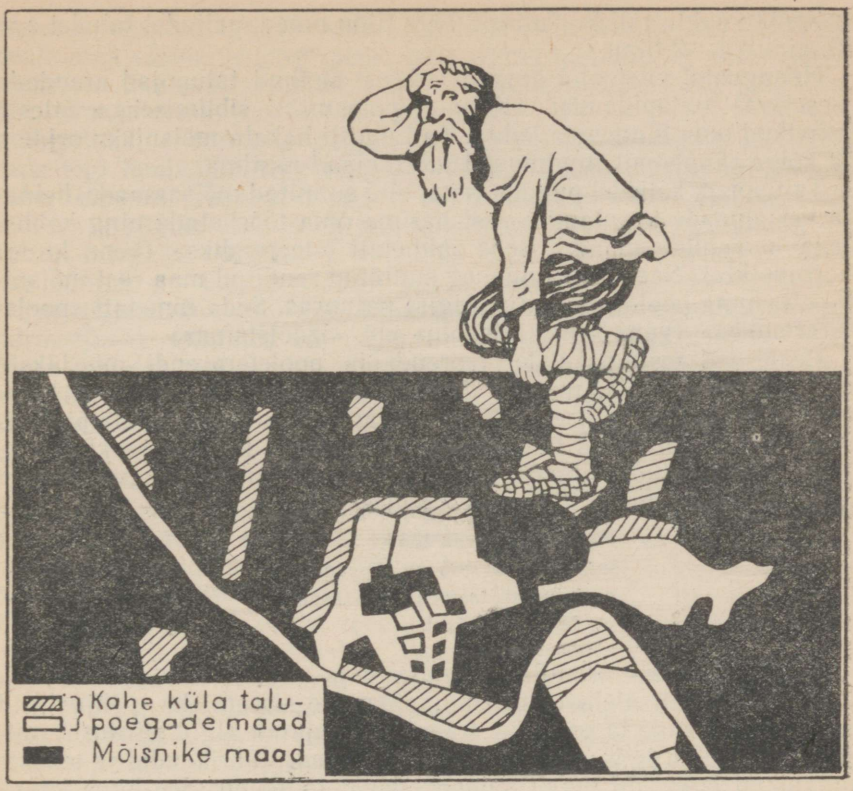

Talupoegade ja mõisnike maade tüüpiline paigutus pärast 1861. a. reformi

Talupoegadele jäänud hingemaa eest võeti neilt mõisnike kasuks tohutuid väljaostumakse. Maa, mis jäeti talupoegadele, maksis umbes 650 miljonit rubla, kuid talupoegadelt nõuti selle eest väljaostumaksude näol sisse ligi 2 miljardit rubla. See oli otsene ja varjamatu riisumine. Talupojad «said vabaks» puupaljastena.

Ühe sõnaga, tsaar ja mõisnikud «vabastasid» talurahva nii, et ta, olles puuduse tõttu käsist ja jalust seotud, sattus uuesti mõisniku kanna alla.

1861. aasta reform ei hävitanud feodaalmajanduse põhialust — mõisnike maavaldust. Kõige suuremaks mõisnikuks oli tsaar. Tsaari perekonnal oli 7 miljonit tiinu maad, see tähendab niisama palju nagu miljonil talupojaperekonnal. Suuri maatükke haarasid endale kirikud ja kloostrid; nende valduses oli ligi 6 miljonit tiinu. Kuidas mõisnikud talupoegi paljaks riisusid, võib otsustada selle põhjal, et viiskümmend aastat pärast reformi oli 30 000 mõisnikul 70 miljonit tiinu maad, peaaegu niisama palju maad oli 10,5 miljonil talul. Ühe

mõisniku kohta tuli keskmiselt 2300 tiinu maad, paljudel taludel aga oli ainult 1—2 tiinu.

Niisugustel viletsatel hingemaadel ei saanud talupojad arendada iseseisvat majapidamist. «Kanalgi pole maad siblimiseks,» ütlesid kehvikud oma hingemaa kohta. Tuli uuesti hakata mõisnikku orjama ja kõige rängemail tingimustel mõisamaad rentima.

Talupojad, kelledel puudus raha, olid sunnitud mõisamaade, heina- ja karjamaade kasutamise eest harima oma tööriistade ning hobustega mõisniku maad. Seda nimetati «teorendiks» (vene keeles «otrabotki»). Sageli oli talupoeg sunnitud renditud maa eest mõisnikule tasuma poole oma viljasaagist natuuras. Seda nimetati «pooleterarendiks» (vene keeles «ispolu» ehk «izdolštšina»).

Peale väljaostumaksude, teorendi ja pooleterarendi, mis läksid vahetult mõisnikele, maksid talupojad makse ja andameid kroonule — sõjaväe, politsei ja teiste tsaarivõimu organite ülalpidamiseks. Suuri andameid kogusid talupoegadelt kirikud ja kloostrid. Seda «vabastatud» talupoegade riisumist väljendas suur vene poeet Nekrassov järgmistes talupoja sõnades:

Sa üksinda teed tööd,
kuid vaevalt töö on lõppenud,
seal jumal, tsaar ja mõisasaks
on kolmekesi jaol.

Mõisnike rõhumine, tohutud maksud ja väljaostumaksud mõisnikule, mis sageli ületasid talumajapidamise sissetuleku, põhjustasid talurahvahulkade laostumise. Käesoleva sajandi algul siirdusid miljonid talupojad igal aastal linna tööd otsima. Vabrikandid ja tehaseomanikud hakkasid maalt saama odavat tööjõudu. See aitas kaasa kapitalismi arenemisele Venemaal.

Mis on kapitalism? Sellele küsimusele andis lihtsa ja selge vastuse Lenin. «Kapitalismiks,» kirjutas ta, «nimetatakse sellist ühiskonnakorraldust, kus maa, vabrikud, tööriistad jm. kuuluvad vähesele arvule maaomanikele ja kapitalistidele, rahva suurel hulgal aga ei ole mingisugust või peaaegu mitte mingisugust omandit ja ta peab seepärast minema palgatöölisteks.»[1]

Kui pärisorjuse tingimustes mõisnikud elasid pärisorjade töö arvel, siis kapitalistlikus ühiskonnas rikastuvad kapitalistid linna- ja maaproletaarlaste töö arvel. Kapitalistid ja töölised on kapitalistliku ühiskonna kaks peamist teineteisele vaenulikku klassi.

Kõik see, mis toodetakse kapitalistlikes ettevõtetes, on määratud müümiseks, see tähendab, omandab kauba vormi. Kaup on saadus, mis on valmistatud mitte otseseks tarbimiseks, vaid vahetuseks, müümiseks turul.

Kapitalismi tingimustes muutuvad kaubaks mitte ainult töösaadused, s. t. kõik see, mida toodetakse vabrikutes ja tehastes, vaid ka tööjõud ise. Kapitalistlikus ühiskonnas on kõik tootmisvahendid

[1] V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., lk. 273.

käputäie ekspluataatorite käes. Aga mis on töölistel? Mitte midagi peale oma tööjõu, midagi peale oma võime töötada. Et mitte nälga surra, on töölised sunnitud müüma kapitalistidele oma tööjõudu, s. t. ennast nende juurde tööle palkama.

Kapitalist ei kinnista palgatöölisi «kinnistusaktidega», nii nagu seda tegi feodaalmõisnik talupoegadega. Seaduse järgi on tööline vaba inimene. Tegelikult aga ei ole ta üldsegi vaba. Kui palju ka tööline ei rühiks tööd teha kapitalistlikus vabrikus, ei suuda ta ikkagi nii palju teenida, et vabaneda kapitalistlikust orjusest. Kuid mis sunnib siis töölisi päevast päeva kapitalisti kasuks töötama? Hirm näljasurma ees. See hirm mõjub niisama tugevasti nagu pärisorjuslik sõltumus või nagu omal ajal orjapidaja piits. Karl Marx kirjutas selle kohta piltlikult: «Rooma ori oli seotud oma omaniku külge ahelatega, palgatööline aga on seotud oma omaniku külge nähtamatute niitidega.»[1] Töölisele on kapitalistlik kord palgaorjus.

Ekspluateerimine on kapitalismi tingimustes maskeeritud. Pärisorjuse ajal nägi igaüks, et talupoeg töötas tasuta mõisniku heaks või maksis temale naturaal- või rahaobrokit. Erinevalt mõisnikust maksab kapitalist töölisele palka. Tekib mulje, et kogu töölise töö tasustatakse. Kapitalist paistab isegi heategijana, kes annab töölisele võimaluse leivatükki teenida. Tegelikult aga kapitalist riisub ohjeldamatult töölist, rikastub tema töö arvel, määrates teda virelema vaesuses ja viletsuses.

Milles siis seisab töölise ekspluateerimine kapitalisti poolt? Oletame, et tööpäev kestab tehases 12 tundi. Palk aga on kindlaks määratud niisuguses ulatuses, et tööline töötab oma päevapalga välja 6 töötunniga. Tuleb nii välja, et tööline töötab ainult pool tööpäeva enda jaoks, kuna tööpäeva teisel poolel töötab ta kapitalisti jaoks tasuta. Kuid juhtub ka nii, et tööline töötab enda jaoks ühe kolmandiku või neljandiku tööpäevast, ülejäänud ajal aga kapitalisti jaoks.

Tööliste tasuta töö on kapitalistide rikastumise ainus allikas, ainus kapitalistliku kasumi allikas. Selles peitubki kapitalistliku ekspluateerimise olemus.

Kapitalistide peamine eesmärk seisab selles, et saada võimalikult rohkem kasumit. Kasumi saamiseks organiseerivad ja laiendavad kapitalistid tootmist, tugevdavad pidevalt tööliste ekspluateerimist, vallutavad ja röövivad uusi maid, laostavad talurahvast ja käsitöölisi. Pole niisugust kuritegu, mida kapitalist ei julgeks korda saata kasusaamise eesmärgil.

Väikese käputäie kapitalistide rikkuse pidev kasv ja rahva määratu enamuse vaesumine on kapitalistliku ühiskonna seadus.

Kapitalistid püüavad kõigest väest tõendada, nagu oleksid neil töölistega ühised huvid ja nagu poleks nende ja tööliste vahel mingeid klassivastuolusid. Meie ajal ei häbene kapitalistid isegi rää-

[1] K. Marx, Kapital, I kd., Tallinn, 1953, lk. 498.

kida niinimetatud «rahvakapitalismist», mille puhul ka töölised võtvat võrdselt kapitalistidega kasumeist osa ja seepärast langevat nende huvid kapitalistide huvidega ühte. Kuid kõik see ei ole midagi muud kui muinasjutud, mis on arvestatud lihtsameelsete rumalaks tegemiseks. Mingit «rahvakapitalismi», kapitalismi ilma ekspluateerimiseta ei ole kunagi olnud ega saagi olla. Niikaua kui eksisteerib kapitalism, eksisteerivad ka lepitamatud klassivastuolud, käib visa võitlus kapitalistide ja tööliste vahel. Muidugi, töölistel ei ole kerge võidelda oma õiguste eest. Kapitalistide käes ei ole üksnes rikkus, vaid ka võim, nende poolt on kohus ja seadus, sõjavägi ja politsei. Selleks et säilitada oma rikkust ja võimu rahva üle, on kapitalistid valmis tarvitusele võtma mistahes vägivalda, korda saatma mistahes kuritegusid. Kuid mingi vägivald ei päästa kapitalismi vältimatust hukkumisest, mida talle on määranud ajalugu.

Miks on kapitalismi hukkumine vältimatu? Marksism — töölisklassi revolutsiooniline õpetus. Juba enne Marxi ja Engelsit oli inimesi, kes unistasid niisugusest ühiskonnakorraldusest, kus ei ole ühe inimese rõhumist ega ekspluateerimist teise inimese poolt. Need olid selge mõistusega ausad inimesed, kuid nad ei osanud leida tõelisi teid töörahva vabastamiseks rõhumisest. Nad arvasid, et valitsejaid ja rikkaid on võimalik veenda ebaõiglase korra parandamise vajalikkuses, kõrvaldada ebavõrdsus inimeste vahel, ja siis saabub maapeal rahu ja üldine heaolu. Nad mõtlesid, et sotsialismi võib üles ehitada ilma võitluseta ekspluataatorite vastu. Kuid see oli teostamatu unistus — utoopia. Sellepärast nimetatakse neid inimesi, kes andusid sellistele unistustele, sotsialistideks-utopistideks.

Marx ja Engels muutsid sotsialismi utoopiast, s. o. unistusest, teaduseks; nende õpetust sellepärast nimetataksegi teaduslikuks sotsialismiks, proletariaadi revolutsiooniliseks teooriaks.

Karl Marx ja Friedrich Engels alustasid oma revolutsioonilist tegevust möödunud sajandi neljakümnendail aastail. Kapitalism oli selleks ajaks arenenud juba Inglismaal, Prantsusmaal ja mõnedes teistes Euroopa maades, ja koos kapitalismiga tekkis ning kasvas uus klass — tööstusproletariaat.

Marx ja Engels uurisid, kuidas areneb inimühiskond ja mispärast toimuvad ühiskonna elus muutused. Vastupidiselt kodanlikele õpetlastele, kes viisid kogu ühiskondliku elu ajalugu tagasi eranditult kuningate ja väejuhtide tegevusele, tõendasid Marx ja Engels teaduslikult, et ajaloo loojaks on rahvas, töörahva hulgad, kes loovad kõik materiaalsed hüved. Töötajate võitlus ekspluataatorite vastu on kõigi klassiühiskondade arenemise liikumapanevaks jõuks, alates orjanduslikust ühiskonnast ja lõpetades kapitalistliku ühiskonnaga. Eriti üksikasjaliselt uurisid Marx ja Engels kapitalistlikku korda, avastasid kapitalismi vastuolusid, mis viivad kapitalismi vältimatule hukkumisele. Missugused on need vastuolud?

Kapitalismi peamine vastuolu seisab selles, et miljonid töölised ja talupojad loovad materiaalseid hüvesid, kuid nende töövilja omastab käputäis kapitaliste. Kapitalismi arenemisega muutub tootmine

suureks ja keerukaks, hõlmates mitmesuguste elukutsetega töötajate hiiglasuuri hulki. Kapitalismi tingimustes ei ole eraldiseisvaid ettevõtteid. Kõik ettevõtted ja kõik tööstusharud on üksteisega seotud, sõltuvad üksteisest. Masinaehitustehased ei saa töötada ilma metallurgiatehaste toodanguta, metallurgiatehased ilma kivisöe- ja rauamaagikaevanduste toodanguta, viimased omakorda sõltuvad paljus jällegi masinaehitusest ja metsatööstusest, kõik nad omakorda sõltuvad elektrijaamadest. Sellist vastastikust sõltumust võime ilma erilise vaevata avastada mistahes tööstusharu ettevõtete, transpordi jne. tegevuses.

Neist näidetest selgub, et kapitalismi tingimustes on tootmisel ühiskondlik iseloom, ta on seotud kogu ühiskonnaga ja oleneb kogu rahvast. Kuid kõik ettevõtted, maa ja maapõuevarad, samuti ka inimeste poolt toodetud saadused on kapitalistide eraomanduseks. Kapitalistid valitsevad tootmist ja organiseerivad seda oma äranägemise järgi, arvestamata rahva huvisid; nad mõtlevad ainult sellele, kuidas saada rohkem kasumit.

Kasumite saamise eesmärgil laiendavad kapitalistid tootmist, tugevdavad töörahva ekspluateerimist ja peavad omavahel ägedat konkurentsivõitlust. Konkurentsivõitluse tagajärjel laostub suur hulk väikekapitaliste, kusjuures suurkapitalistid rikastuvad veelgi enam. Kapitalistid organiseerivad vallutussõdasid, mis rahvastele on määratu suureks õnnetuseks ja kapitalistidele uute kasumite allikaks.

Selle tõttu, et iga kapitalist on väljas ainult oma kasuahnete erahuvide eest, ei ole kapitalistlikes maades võimalik organiseerida majandust plaani järgi. Üha sagedamini vapustavad kapitalistlikku majandust majanduskriisid. Kriiside ajal tekivad ladudesse suured kaubavirnad. Kaubad ei leia turustamist mitte sellepärast, et elanikkond neid ei vaja, vaid sellepärast, et põhilistel ostjatel — töötavatel hulkadel — pole küllaldaselt raha kaupade ostmiseks. Kuid kapitalistid ei mõtlegi kaubahindu alandada. Nad lasevad kaupu mädaneda ladudes ja isegi põletavad või uputavad neid merre, et vaid säilitada kõrgeid hindu. Kriiside ajal suletakse paljud ettevõtted kas osaliselt või täielikult, tootmine väheneb, töölised visatakse tänavale ja nad täiendavad töötute armeed, talupojad ja käsitöölised laostuvad. Engels kirjutas, et töölised jäävad kõigist elatusvahenditest ilma just sel põhjusel, et nad tootsid neid vahendeid liiga suurel hulgal.

Niisiis kasvab kapitalismi tingimustes ühiskonna rikkus, kuid rikastuvad ainult ekspluateerijad, töörahva olukord aga halveneb.

Kas võivad kõigi rikkuste loojad — töölised ja talupojad — lõpmatult kannatada ekspluateerimist, häda ja puudust? On selge, et ei või. Nad veenduvad omaendi kogemuste najal, et seda korda võib muuta ainult kapitalismi kukutamise ja uue, ekspluateerimisest vaba ühiskonna ülesehitamise teel.

Teadusliku kommunismi suured rajajad K. Marx ja F. Engels avastasid kapitalismi vastuolud ja ütlesid rohkem kui saja aasta eest

ette, et kapitalism paratamatult hävitatakse ja asendatakse kommunismiga.

Klassivõitluse kogemusi uurides tulid Marx ja Engels järeldusele, et kapitalism loob ise endale hauakaevaja proletariaadi näol. Proletariaat on ainus lõpuni revolutsiooniline klass. Proletariaadil pole tootmisvahendeid ja ta pole seotud eraomanduse köidikutega. Hiiglasuured töölishulgad on koondatud suurtesse ettevõtetesse. On arusaadav, et töölistel on ühiselt kergem tegutseda kui näiteks talupoegadel, kes töötavad üksikult oma maalapil, või väikestesse töökodadesse laialipillatud käsitöölistel. Proletariaat kui klass kasvab aastast aastasse, areneb poliitiliselt ja on oma töötingimuste tõttu kergemini organiseeritav. Seepärast võib ainult proletariaat juhtida töörahva võitlust ekspluateerimise ja ekspluateerijate vastu. Ta veendub üha enam selles, et ekspluataatorlik kord tuleb täielikult hävitada ja üles ehitada sotsialistlik ühiskond. Marx ja Engels õpetasid proletariaati tunnetama oma jõudu ja klassihuvisid ning ühinema otsustavaks võitluseks kodanluse vastu.

Võitluseta pole võimalik vabaneda kapitalismist ja üles ehitada sotsialismi. Kapitalism ei lange iseenesest, kodanlus ei loovuta enda kätte haaratud rikkusi ja võimu vabatahtlikult. Teostanud revolutsiooni, kukutanud kapitali võimu, peab töölisklass tingimata kehtestama riigis oma diktatuuri (võimu). Proletariaadi diktatuuri on vaja selleks, et maha suruda kukutatud klasside vastupanu, anda rahvale maa, vabrikud, tehased, söe- ja maagikaevandused, pangad, raudteed ja teised tootmisvahendid, kaitsta ja kindlustada revolutsiooni võite, organiseerida sotsialismi, kommunismi ülesehitamist.

Nende ajalooliste ülesannete lahendamiseks on töölisklassil vaja revolutsioonilist parteid, kes juhiks tema klassivõitlust. Niisugust parteid hakkasidki rajama Marx ja Engels. Nad nimetasid selle kommunistlikuks parteiks.

1848. aastal andsid Marx ja Engels välja «Kommunistliku partei manifesti», milles nad esitasid lühidalt proletariaadi revolutsioonilise teooria. «Kommunistliku partei manifest» lõppes niisuguste sõnadega:

«Värisegu võimulolevad klassid Kommunistliku Revolutsiooni ees. Proletaarlastel pole selles midagi kaotada peale oma ahelate. Võita on neil aga kogu maailm.

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!»

Marx ja Engels kutsusid kogu maailma töölisklassi üles ühinema võitluseks kapitalismi vastu ja rajasid ise proletariaadi esimese rahvusvahelise organisatsiooni. 1864. aastal asutati Londonis Marxi ja Engelsi juhtimisel «Rahvusvaheline Töölisühing» — Esimene Internatsionaal.

Marxi ja Engelsi eluajal tegi töölisklass esimese katse poliitilise võimu kättevõitmiseks ja kodanliku korra purustamiseks. Selleks katseks oli Pariisi Kommuun, mis tekkis 1871. aastal Prantsusmaa pealinna Pariisi tööliste ülestõusu tulemusena. Ta eksisteeris kõi-

gest 2 kuud ja 10 päeva. Prantsusmaa kontrrevolutsiooniline kodanlus õiendas metsikult arveid Pariisi Kommuuni kangelastega.

Kuid kodanlus ei suutnud ega suuda kunagi töölisliikumist lämmatada ja proletaarlaste vabanemispüüdu maha suruda. Marksismi lipu all hakkasid miljonid töölised kõigis kapitalistlikes maades koonduma ja liituma.

2. KAPITALISMI ARENEMINE JA TÖÖLISLIIKUMISE ALGUS VENEMAAL

Töölisklassi kasv. Talurahva klassikihistumine. Pärast pärisorjuse kaotamist hakkas Venemaal laialdaselt arenema tööstus- ja raudteeehitus. Tekkisid uued vabrikud ja tehased, rajati raudteid, ehitati jõe- ja meresadamaid. Elavnes kaubandus. Kasvasid vanad ja tekkisid uued linnad.

Kapitalistliku tööstuse arenemisega kasvas ka proletariaat. 1865. aastal töötas Venemaa Euroopa-osa suurtes vabrikutes, tehastes ja raudteedel 706 000 töölist. 25 aastat hiljem, 1890. aastal, oli tööliste arv kasvanud kahekordseks ja ulatus 1 432 000-ni. Veel mõni aasta hiljem aga — üheksakümnendate aastate algul — töötas kogu Venemaa suurtes vabrikutes, tehastes, mäetööstuses ja raudteel juba 2 792 000 töölist.

Kapitalism arenes mitte ainult linnas, vaid ka maal. Pärast pärisorjuse kaotamist, seoses tööstuse ja linnade kasvamisega, suurenes nõudmine vilja ja teiste põllumajandussaaduste järele. Talupojad hakkasid sagedamini müüma oma saadusi turul, nende majapidamine muutus seega kaubamajapidamiseks.

Üha rohkem hakkas kaubatootmine tungima põllumajandusse. Selle tagajärjel toimus revolutsioonieelse Venemaa kõige arvukama klassi, talurahva kihistumine. Jõukatest talupoegadest eraldus käputäis kulakuid-külakurnajaid. Nad elasid võõra töö arvel, palgates sulaseid ja päevilisi. Kulakud ekspluateerisid varatuid talupoegi, ostsid poolmuidu kokku nende tööproduktid ja maa. Moodustades kõigest ühe kuuendiku talupoegade üldarvust Venemaal, oli kulakuil niisama palju hobuseid kui kõigil teistel talupoegadel kokku.

Samal ajal, kui rikastus käputäis kulakuid, vaesus ja laostus suurem osa talupoegi. Paljudel talupoegadel polnud isegi hobust. Hobuseta talupoeg ei elatanud end oma majapidamise sissetulekust, vaid palgatööst. Oma seisundilt olid kehvtalupojad kõige lähemal proletaarlastele. Lenin nimetaski kehvtalupoegi poolproletaarlasteks. Paljud neist olid sunnitud üldse oma majapidamise maha jätma ja muutusid palgalisteks proletaarlasteks-sulasteks.

Kulakute ja kehvtalupoegade vahel oli talurahva keskkiht. Keskkalupoegade elu polnud ka kerge. Isegi hea lõikuse aastal suutis keskmik vaevu ots otsaga kokku viia; puudus seisis alati tema selja taga. Ainult tühine osa keskmikke rabeles välja ja tõusis kulakuterikaste tasemele. Tavaliselt aga langesid keskmikud viletsusse ja

täiendasid küla kehvikute kihti. Seega talurahvas kui klass lagunes. Maal, samuti nagu linnaski, tekkisid kapitalistliku ühiskonna klassid: külakodanlus (kulaklus), külaproletaarlased (sulased) ja poolproletaarlased (sulased hingemaaga).

Kapitalismi arenemise tagajärjel maal sattusid talupojad mitte üksnes mõisnike, vaid ka kulakute ja kapitalistide ikke alla. Pärisorjuse jäänused teorendi ning pooleterarendi näol aheldasid talupoegi ja takistasid põllumajanduse arenemist. Talupoegadel polnud võimalik kasutada masinaid ja väetisi. Ka suurem osa mõisamaast hariti endiselt primitiivsete tööriistadega.

Venemaa majanduslik mahajäämus ja tema sõltumus väliskapitalist. Vaatamata sellele, et Venemaa asus kapitalismi arenemise teele, jäi ta ikkagi agraarmaaks, s. o. põllumajanduslikuks maaks, kus oli ülekaalus vähetootlik üksik-väiketalumajapidamine. 1897. aasta rahvaloenduse andmeil tegeles põllumajandusega umbes viis kuuendikku Venemaa elanikkonnast ning ainult ligikaudu üks kuuendik elanikkonnast töötas tööstuses, kaubanduses, transpordis ja ehitustöödel.

Paljud tähtsad tööstusharud puudusid revolutsioonieelsel Venemaal üldse. Suurem osa masinaid ja seadmeid veeti sisse välismaalt. Venemaa ostis välismaalt tööpinke, elektriseadmeid, põllutöömasinaid ja isegi vikateid. V. I. Lenin märkis, et viiekümne aasta jooksul pärast talurahvareformi elluviimist kasvas raua tarbimine Venemaal viiekordselt ja ometi jäi ta mahajäänud maaks, mis oli kaasaegsete tootmisriistadega varustatud neli korda halvemini kui Inglismaa, viis korda halvemini kui Saksamaa ja kümme korda halvemini kui Ameerika.

Oma majandusliku mahajäämuse tõttu sattus tsaari-Venemaa üha suuremasse sõltumusse Lääne-Euroopa kapitalismist.

Venemaa tähtsamad tööstusharud olid välismaiste kapitalistide käes. Nii näiteks kuulus pool naftatööstusest, kolmveerand kivisöe- ja metallurgiatööstusest inglise, prantsuse, saksa, belgia vabrikantidele. Bakuu naftatööndustes peremehetses välismaine kapitalist Nobel. Donetsi basseini suurima metallurgiatehase peremeheks oli inglise kapitalist Hughes, kellele kuulusid ka paljud söekaevandused. Välismaised kapitalistid ekspluateerisid halastamatult Venemaa töölisi. Nad said meie maal vähemalt 200 miljonit kuldrubla kasumit aastas.

Tsaarivalitsus võttis määratu suuri laene Prantsusmaalt, Inglismaalt ja teistelt maadelt. Selle raha kulutas tsaar sõjaväe relvastamiseks ning politsei ja žandarmeeria ülalpidamiseks.

Pariisi ja Londoni pankurid laenasid tsaari-Venemaale raha orjastavail tingimustel ja suurendasid seega tema sõltumust väliskapitalist. Välislaenude eest protsentide tasumiseks pumpas tsarism iga aasta elanikkonnalt välja 600—700 miljonit kuldrubla. Vähe aega enne Esimest maailmasõda sõlmis tsaarivalitsus salalepingu Inglise ja Prantsuse valitsustega. Nende lepingute järgi kohustus tsarism sõja korral rindele saatma miljoneid vene soldateid, kes pidid

sõjas võitlema mitte üksnes vene, vaid ka inglise ja prantsuse kapitalistide kasumite huvides.

Milleni viis tsaarivalitsuse, vene mõisnike ja kapitalistide selline poliitika? Selleni, et Venemaa sattus üha suuremasse majanduslikku ja poliitilisse sõltumusse välisriikidest, see tähendab, muutus Lääne-Euroopa kapitalismi poolasumaaks. Sõltumus välismaast langes lisakoormana töörahva õlgadele.

Töölisklassi olukord Venemaal. Iga kapitalist taotleb seda, et tööpäev ettevõtteis oleks võimalikult pikem, tööliste palk aga võimalikult väiksem.

Nii oli ka tsaari-Venemaal. Töölised töötasid koidust südaööni. Möödunud sajandi kaheksakümnendail aastail kestis tööpäev vabrikuis ja tehastes vähemalt 12½ tundi, tekstiilivabrikuis aga 14—15 tundi. Palgad olid äärmiselt madalad. Vabrikandid kasutasid laialdaselt naiste ja laste odavat tööjõudu. Naistele ja lastele maksti palju vähem kui meestöölistele, ehkki nad tegid samasugust tööd.

Ent ka selle viletsa palga said töölised harva täies ulatuses kätte. Vabrikandid sundisid töölisi ostma toiduaineid kolm korda kallima hinnaga peremeeste poodidest, ähvardades vallandamisega neid, kes seda ei tee. Peale selle võeti töölistelt veel igal sammul röövtrahve. Meenutades vene tööliste kohutavat olukorda, kirjutas vana vene tööline-revolutsionäär kangur Pjotr Moissejenko: «Kõige eest võeti trahvi. Lähed direktori akna alt mööda, müts peas — trahv. Hakkad kasarmus valjusti rääkima — trahv. Tuled lõõtspilliga tänavale — trahv. Sünnitas naine kaksikud — trahv. Heida kas või pikali ja sure maha!»

Töölised elasid kitsastes kasarmutes, muldonnides. Donbassis hüütigi töölisaguleid «koerakuutideks». Ruumikitsikus oli seal kohutav. Mitu perekonda elutses ühes toas. Vallalistele töölistele tehti kahe-, mõnikord isegi kolmekordsed narid. 1902. aastal kirjutas sandarmiohvitser, kes toimetas juurdlust Moskva streigiliikumise asjus, oma ettekandes ülemusele tingimustest, millistes elasid töölised, järgmist: «Väikestes toapugerikkudes, mis on jagatud 8 latriks, elab 18—24 inimest, kusjuures igas latris magab perekond koos lastega. Latter on 2½ arssinat pikk ja umbes 2 arssinat lai.»

Töölised toitusid viletsalt, olid kehvalt riietatud. Tiisikus ja teised tõved hävitasid massiliselt inimesi. Tööliskindlustust ei olnud. End ravida sai ainult raha eest, raha aga ei jätkunud töölisperekonnal isegi toiduks. Töölised vananesid varakult. Tuhanded töölised kaotasid töövõime ja muutusid santideks väljakannatamatute töötingimuste tõttu. Kui tööline oli jõuetuks jäänud või haigestus, viskasid kapitalistid ta tänavale.

Eriti raske oli töötute olukord. Vabrikuväravais tungles alati inimesi, kes sageli asjatult tööd otsisid. Töötu ja ta perekond olid määratud näljasurmale.

Nagu kõigis teisteski maades, nii kasvas ka Venemaal kapitalism üles tööliste vere ja riisumise, vägivalla arvel. Tööliste ekspluateerimine andis kapitalistidele tohutuid kasumeid. Lenin arvestas välja,

Tööliste teenistus ja kapitalistide kasumid tsaari-Venemaal

et 1908. aastal sai Venemaal väike kildkond kapitaliste märksa rohkem kasumeid, kui tal kulus kõikidele töölistele palkade väljamaksmiseks. Iga tööline tõi kapitalistidele 252 rubla kasumit aastas, palka aga sai ta märksa vähem. Järelikult oli proletaarlane üle poole tööajast sunnitud kapitalisti kasuks tasuta töötama.

1912. aastal kirjutasid töölised bolševistlikule ajalehele «Zvezda»: «Möödub aasta, ja kapitalistil on küllusest ja usust oma jõusse uus rasvavolt lihaval kaelal, töölisel aga — uus korts näol näljasest elust ja murest homse päeva pärast.»

Töötada käsi rüppe laskmata kapitalistide kasuks, et hiljem olla tänavale visatud — niisugune oli tööliste saatus tsaari-Venemaal. Töötada koidust ehani mõisnike ja kulakute kasuks — niisugune oli miljonite kehvtalupoegade saatus.

Töörahva õigusetus. Vana Venemaad valitses tsaar. Tsaari võim polnud millegagi piiratud, tema üksi andis seadusi ja määras ametnikke. Linnades võimutsesid mõisnikud, vabrikandid, kaupmehed ja majaomanikud, külades aga needsamad mõisnikud ja kulakud. Mõisnike klass oli tsarismi peamine tugi.

Töölistel ja talupoegadel polnud tsarismi ajal õigust arutada ja otsustada riigiasju ega valida enda hulgast esindajaid riigiorganeisse. Tsaarivõimud keelasid töölistel ja talupoegadel liituda ühinguisse, pidada koosolekuid ja välja anda oma ajalehti.

Isevalitsuse kogu riigiaparaat, politsei, sõjavägi ja kohus seisid valvel tsaari, mõisnike ja kapitalistide huvide eest.

Kuni 1903. aastani kehtis tsaari-Venemaal ihunuhtlus. Vähimagi eksimuse eest, maksude tähtajaks maksmata jätmise eest nuheldi talupoegi vitstega. Tööliste ja talupoegade revolutsioonilist võitlust surus tsarism julmalt maha. Tsaarivalitsus laskis maha ja poos üles kümneid tuhandeid revolutsioonilisi võitlejaid ning sajad tuhanded hukkusid tsaari vanglais, sunnitööl ja asumisel. Streikivaid töölisi peksid ja lasksid maha politseinikud, sandarmid ja tsaari sõjaväed.

Rahva seas öeldi tsaari kohta:

«Vene keiser — imperaator
toeks on härrasrahvale,
timukas ta töölistele, —
mõrvar talurahvale.»

Tsaari-isevalitsus oli töörahva verivaenlane. Tsarismi hävitamata ei võinud Venemaa töölised ja talupojad vabadust saavutada.

Tsaari-Venemaal elas kümneid eri rahvusi. Mittevene rahvusest tööliste ja talupoegade olukord oli veel halvem kui vene tööliste ja talupoegade olukord. Mittevene rahvusest töötajad kannatasid tsarismi ajal kahekordse rõhumise all. Neid rõhusid niihästi omad, kohalikud ekspluataatorid, kui ka vene mõisnikud ja kapitalistid.

Mõisnikud ja kodanlus pidurdasid rahvuslike ääremaade majanduslikku arenemist. Neile oli kasulik sealt odava hinna eest välja pumbata tooraineid. Nendes rajoonides arenes peamiselt hankiv tööstus. Tsarism lämmatas Venemaa rahvaste rahvuslikku kultuuri. Mittevene rahvustel oli keelatud koolides laste õpetamine emakeeles, oma kirjanduse ja kunsti arendamine. Paljude Venemaa ääremaade elanikkond oli peaaegu täiesti kirjaoskamatu. Nii oli Aserbaidžanis iga 100 inimese kohta kirjaoskajaid üksnes 10, Kasahstanis ainult 2, kuna Tadžikistanis polnud kirjaoskajaid peaaegu üldse. Mõnel Venemaa rahval puudus isegi oma kiri, oma tähestik.

Tsaarivõim laskis mittevene rahvustele osaks saada igasuguseid alandusi ja solvamisi, õhutas meelega rahvuslikku vihavaenu Venemaa rahvaste vahel. Tsaari-isevalitsus ässitas üht rahvast teise kallale, organiseeris juudipogromme, tapatalguid aserbaidžaanlaste ja armeenlaste ning teiste rahvaste vahel. «Jaga ja valitse!» — nii-

sugune oli tsarismi poliitika. Selle poliitikaga püüdis isevalitsus töörahva jõudu nõrgendada, teda killustada ja alluvuses hoida.

Töölisliikumise esimesed sammud ja marksismi levimine Venemaal. XIX sajandi teisel poolel kasvas proletariaat Venemaal ja kujunes suureks jõuks. Tööliste põhihulgad olid koondunud Peterburisse, Moskvasse, Ivanovo-Voznessenskisse, Jaroslavli, Nižni-Novgorodi, Jekaterinoslavi, Donetsi basseini, Uraali, Bakuusse ja teistesse suurtesse tööstuskeskustesse.

Juba XIX sajandi seitsmekümnendail aastail hakkas Venemaa töölisklass ärkama ja võitlema kapitalistide vastu.

Neil aastail võttis töölisliikumine sageli korratute väljaastumiste kuju. Töölised rüüstasid peremeeste poode ja kontoreid. Töölisliikumine oli tol ajal organiseerimata, killustatud, ja tal polnud selget eesmärki.

Algul pidasid töölised võitlust peamiselt majanduslike nõudmiste eest. Madal palk, hiiglasuured trahvid, tüssamine ja petmine palga väljamaksmisel katkestasid tööliste kannatuse; nad hakkasid streikima, nõudsid tööpäeva lühendamist, palga tõstmist, röövtrahvide kaotamist.

Kuid töölisklassi võitlus ainult majanduslike nõudmiste eest ei võinud tuua töötajate ainelise olukorra tõsist paranemist. Kui töölistel õnnestuski saavutada palga tühist suurendamist, siis leidsid kapitalistid teisi teid kasumite väljapumpamiseks. Sageli suruti tööliste väljaastumised maha sõjaväe ja politsei abil ning aktiivsed töölised pandi vangi, saadeti Siberisse, mõisteti sunnitööle.

Vähehaaval veendus ikka rohkem töölisi selles, et tõeliseks vabanemiseks on vaja pidada mitte ainult majanduslikku, vaid ka poliitilist võitlust, see tähendab võitlust tsaari-isevalitsuse ning mõisnike ja kapitalistide võimu kukutamise eest.

Töölisklass oligi see, kes pidi etendama peaosa tsarismi kukutamisel. Tolle aja eesrindlikud töölised mõistsid seda väga hästi. Revolutsioonilise propaganda eest vangistatud kangur Pjotr Aleksejev ütles 1877. aastal kohtus: «Kerkib üles miljonite tööliste lihaseline käsi ja variseb põrmu soldatitääkidele tuginev despotismi (tsaari-isevalitsuse — T o i m.) ike!»

XIX sajandi seitsmekümnendail ja kaheksakümnendail aastail toimusid Venemaal rohkearvulised tööliste streigid. Kõige suurem streik oli Morozovi vabrikus Orehhovo-Zujevos. Kaheksa tuhat kangrut jätsid 1885. aasta jaanuaris töö seisma, nõudes vabrikandilt kõigepealt röövtrahvide kaotamist. Nad pidasid visalt vastu ja alles pärast seda, kui politsei oli areteerinud kõik streigijuhid ja 600 aktiivset streikijat, suudeti streik maha suruda. Orehhovo-Zujevo tööliste streik näitas tööliste jõudu ja organiseeritust ning avaldas suurt mõju revolutsioonilise liikumise kasvule Venemaal.

Määratu suur tähtsus revolutsioonilise töölisliikumise edukaks arenemiseks Venemaal oli marksismi levimisel. Marksistlikud raamatud levisid Venemaal juba XIX sajandi neljakümnendail-viiekümnendail aastail. 1872. aastal tõlgiti vene keelde teadusliku sotsia-

lismi kõige tähtsam teos — Marxi «Kapital». Suurt osa marksismi levitamisel Venemaal etendas G. V. Plehhanovi poolt 1883. aastal välismaal organiseeritud esimene vene marksistlik rühm — «Töö Vabastuse» rühm.

Georgi Valentinovitš Plehhanov (1856—1918) oli marksismi suur teoreetik ja silmapaistev propagandist Venemaal. Tema sellised teosed, nagu «Sotsialism ja poliitiline võitlus», «Meie lahkhelid» ja teised, aitasid aktiivselt kaasa marksismi levimisele ja töölisliikumise arenemisele meie maal. V. I. Lenin hindas väga kõrgelt Plehhanovi filosoofilisi töid; ta ütles, et need teosed on üles kasvatanud terve põlvkonna vene marksiste.

Kuid Plehhanovil ja tema rühmal oli ka tõsiseid vigu. Nii näiteks alahindas Plehhanov talurahva osatähtsust töölisklassi liitlasena. Plehhanovi ideelised vead viisid teda hiljem menševike leeri, revolutsiooni vastaste leeri.

Alates XIX sajandi kaheksakümnendaist aastaist levib marksistlik õpetus Venemaal üha laialdasemalt, esialgu revolutsioonilise intelligentsi keskel, seejärel ka eesrindlike tööliste hulgas. Peaaegu üheaegselt «Töö Vabastuse» rühmaga rajati Peterburis marksistlik Blagojevi rühm, mille liikmeskonna moodustas üliõpilasnoorus. Rühma organiseerijaks oli Dmitri Nikolajevitš Blagojev (1856—1924) — rahvuselt bulgaarlane, kes hiljem rajas ja juhtis Bulgaaria Kommunistlikku Parteid. Blagojevi rühm asutas Peterburi tööliste hulgas umbes 15 marksistlikku ringi, organiseeris vastastikuse abistamise kassad, illegaalse (salajase) trükikoja ja illegaalse raamatukogu. See rühm eksisteeris üle kahe aasta — 1883.—1885. aastani — ja purustati siis politsei poolt. Hiljem organiseeriti Totšisski ja Brusnevi marksistlikud ringid Peterburis, Fedossejevi ringid Kaasanis ja teised. Ühest N. J. Fedossejevi poolt Kaasanis organiseeritud ringi tööst võttis oma revolutsioonilise tegevuse algul osa V. I. Lenin.

Kuid tolleaegsed marksistlikud ringid, ehkki neis oli palju töölisi, polnud peaaegu üldse seotud töölisliikumisega. Ringidest osavõtjad õppisid tundma marksistlikke raamatuid ja arutasid mitmesuguseid teooriaküsimusi. Kuid töölisliikumise tõusu ajal oli sellest juba vähe. Oli vaja arendada laialdast poliitilist agitatsiooni rahvahulkades, tihedamalt ühineda töölisliikumisega ja viia see õigele teele. Seda ülesannet võis lahendada vaid töölisklassi marksistlik revolutsiooniline partei. Sellise partei rajajaks ja geniaalseks juhiks oli V. I. Lenin.

V. I. Lenini võitlus Venemaa revolutsiooniliste jõudude ühendamise eest. Venemaa proletariaadi revolutsioonilist võitlust juhtis Vladimir Iljitš Lenin (Uljanov). Ta sündis 22. aprillil 1870. aastal Simbirski (praegune Uljanovsk) linnas rahvakoolide inspektori perekonnas. Revolutsioonilist tegevust alustas Vladimir Iljitš seitsmeteistkümne-aastase noormehena Kaasanis, kus ta õppis ülikoolis. Tsaarivõimud hakkasid Leninit julmalt taga kiusama juba tema revolutsioonilise tegevuse esimestest sammudest alates. Üli-

õpilasliikumisest osavõtmise pärast heideti Lenin ülikoolist välja, areteeriti ja saadeti asumisele. Politseipristav ütles Leninile: «Mis te mässate, noormees? Teie ees on ju sein.» Lenin vastas pristavile: «Sein küll, aga pehkinud, tõuka — ja variseb kokku.»

Üle nelja aasta elas Lenin Samaaras (nüüdne Kuibõševi linn) ja organiseeris seal marksistliku ringi. Juba tol ajal hämmastas ta oma seltsimehi marksismi sügava tundmisega. 1893. aasta sügisel asus Lenin elama Peterburi; teda tõmbas sinna, kuhu olid koondunud proletariaadi hulgad ja kus kees revolutsiooniline võitlus. Erakordselt sügav marksismi tundmine, oskus marksismi rakendada Venemaa tingimustes, vääramatu usk töölisklassi võidusse, väljapaistev organiseerimisanne — kõik see tegi Lenini Peterburi vene marksistide tunnustatud juhiks. G. M. Kržižanovski, üks V. I. Lenini vanemaid võitluskaaslasi, kirjutas umbes kolmkümmend aastat hiljem: «V. I. Uljanovi ilmumist meie juurde 1893. aasta sügisel võib oma tagajärje poolest võrrelda elustava kõuemürinaga. Sellest hetkest peale algas meil uus elu.»[1]

V. I. Lenin koondas ja juhtis Peterburi marksistlikke töölisringe ja ühendas nad 1895. aastal «Töölisklassi Vabastusvõitluse Liiduks». «Võitlusliit» oli, V. I. Lenini ütluse järgi, revolutsioonilise proletaarse partei esimeseks algeoks Venemaal. «Võitlusliit» juhtis tööliste massilisi revolutsioonilisi väljaastumisi ja ühendas tööliste võitlust majanduslike nõudmiste eest poliitilise võitlusega tsarismi vastu. Kui mõnes ettevõttes puhkes streik, siis kirjutas Lenin selliste eesrindlike tööliste, nagu I. V. Babuškini, V. A. Šelgunovi ja teiste, osavõtul lendlehti, milledes selgitas, kuidas tuleb töölistel võidelda oma huvide eest, kuidas siduda majanduslikku võitlust töötingimuste parandamise, tööpäeva lühendamise ja palga tõstmise eest poliitilise võitlusega tsaari-isevalitsuse vastu. Neid lendlehti levitati tööliste hulgas. «Võitlusliidu» juhtimisel toimusid Peterburi tööliste suured streigid, mis paistsid silma kõrge organiseerituse poolest. Sel teel hakkas Peterburi «Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit» Lenini juhtimisel esmakordselt Venemaal ellu viima sotsialismi õpetuse ühendamist töölisliikumisega ja valmistas ette revolutsioonilise marksistliku töölispartei loomist. Juba sel ajal õpetas Lenin, et just Venemaa töölisklass liidus talurahvaga kukutab tsaari-isevalitsuse, misjärel vene proletariaat liidus töötavate ja ekspluateeritavate hulkadega, kõrvuti teiste maade proletariaadiga, sammub avaliku poliitilise võitluse sirget teed mööda võidukale kommunistlikule revolutsioonile.

1895. aasta detsembris areteerisid tsaarivõimud V. I. Lenini ja tema lähemad sõbrad ning panid nad vangi. Kuid ka seal ei katkenud V. I. Lenini revolutsiooniline tegevus. Ta andis nõu ja juhiseid «Võitlusliidule», kirjutas brošüüre ja lendlehti ning saatis need vabadusse. V. I. Lenin kirjutas vanglas partei programmi projekti. 1897. aastal saadeti V. I. Lenin Siberisse, Šušenskoje külla asumi-

[1] «Mälestusi Vladimir Iljitš Leninist», I osa, 1956, lk. 151 (v. k.).

sele. Seal lõpetas ta vanglas alustatud suurepärase teadusliku töö «Kapitalismi arenemine Venemaal» ja kirjutas rida teisi töid, milles ta näitas, et Venemaa areneb kapitalistlikku teed mööda ja et Venemaal kasvab revolutsiooni otsustav jõud — proletariaat, kes liidus töötava talurahvaga suudab hävitada ja peab hävitama mõisnike ja kapitalistide võimu.

Lenin seadis «Võitlusliidu» ette laialdased ülesanded. Ta oli arvamisel, et «Võitlusliit» peab saama revolutsioonilise töölispartei loomise aluseks. Lenin omistas erilist tähtsust sidemete loomisele mitmesuguste linnade sotsiaaldemokraatide vahel ja töölisringide ühinemisele sotsiaaldemokraatlikeks organisatsioonideks. Peterburi «Töölisklassi Vabastusvõitluse Liidu» eeskujul hakkasid marksistlikud organisatsioonid tekkima ka Venemaa teistes tööstuskeskustes. Juba möödunud sajandi üheksakümnendate aastate keskpaiku loodi Moskva «Töölisliit», Siberis organiseeriti «Sotsiaaldemokraatlik Liit». Tekkisid marksistlikud rühmad Ivanovo-Voznessenskis, Jaroslavlis, Kostromas, mis hiljem ühinesid «Põhja-Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Partei Liiduks». 90-ndate aastate teisel poolel tekkisid sotsiaaldemokraatlikud rühmad ja liidud Rostovis Doni ääres, Jekaterinoslavis, Kiievis, Nikolajevis, Tuulas, Samaaras, Kaasanis, Bakuus, Tifliisis, Orehhovo-Zujevos ja teistes linnades.

Peterburi «Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit» andis võimsa tõuke sotsiaaldemokraatlikule liikumisele kogu riigis ja kergendas seega töölisklassi ühtse marksistliku partei loomist Venemaal.

Vastavalt proletariaadi klassivõitluse uutele tingimustele arendas V. I. Lenin neil ja kõigil järgnevail aastail igakülgselt edasi K. Marxi ja F. Engelsi revolutsioonilist õpetust. Samuti nagu Marx ja Engels, käsitles Lenin teadusliku sotsialismi teooriat tegevusjuhendina. Ta täiendas marksismi uute geniaalsete teesidega. See ongi põhjuseks, miks kõigi maade kommunistid ja rahvusvaheline revolutsiooniline proletariaat nimetavad oma õpetust marksismiks-leninismiks.

3. BOLŠEVIKE PARTEI TÖÖRAHVA HULKADE REVOLUTSIOONILISE VÕITLUSE JUHTIJANA

Revolutsioonilise marksistliku partei loomine Venemaal. Esimene katse luua Venemaal ühtne revolutsiooniline töölispartei võeti ette 1898. aasta märtsis. Mõnede «Võitlusliitude» — Peterburi, Moskva, Kiievi, Jekaterinoslavi ja teiste — esindajad tulid kokku partei I kongressile, mis toimus illegaalselt Minskis. Sellest võttis osa kõigest üheksa inimest. Kongress kuulutas välja Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei (lühendatult VSDTP) loomise.

Kuid tegelikult parteid sel ajal veel ei loodud. Kongress ei töötanud välja partei programmi ega põhikirja. Peagi areteeriti kongressi poolt valitud VSDTP Keskkomitee. Sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid töötasid endiselt killustatult, neil ei olnud ühtset tegevusjoont ega juhtimist.

РОССІЙСКАЯ СОЦІАЛЬ ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТІЯ

ИСКРА

„Изъ искры возгорится пламя!"
Отвѣтъ декабристовъ Пушкину.

№ 1. ДЕКАБРЬ 1900 ГОДА № 1.

НАСУЩНЫЯ ЗАДАЧИ НАШЕГО ДВИЖЕНІЯ

Русская соціалдемократія не разъ уже заявляла, что ближайшей политической задачей русской рабочей партіи должно быть ниспроверженіе самодержавія, завоеваніе политической свободы. Это заявляли больше 15 лѣтъ тому назадъ представители русской соціалдемократіи, члены группы „Осв. Труда", это заявили два съ половиной года тому назадъ и представители русскихъ соціалдемократическихъ организацій, образовавшіе весной 1898 года Россійскую Соціалдемократическую Рабочую Партію. Но не смотря на эти неоднократныя заявленія, вопросъ о политическихъ задачахъ соціалдемократіи въ Россіи снова выступаетъ на очередь въ настоящее время. Многіе представители нашего

ческой мысли отъ передовыхъ представителей трудящихся классовъ гораздо больше, чѣмъ въ другихъ странахъ, и что при такой оторванности русское революціонное движеніе осуждено на безсиліе. Отсюда сама собою вытекаетъ та задача, которую призвана осуществить русская соціалдемократія: внѣдрить соціалистическія идеи и политическое самосознаніе въ массу пролетаріата и организовать революціонную партію, неразрывно связанную съ стихійнымъ рабочимъ движеніемъ. Много уже сдѣлано въ этомъ отношеніи русской соціалдемократіей; но еще больше остается сдѣлать. Съ ростомъ движенія поприще дѣятельности для соціалдемократіи становится все шире, работа все разностороннѣе, все большее число дѣятелей движенія сосредоточиваетъ свои силы на осуществленіи различныхъ частныхъ задачъ, которыя выдвигаются повседневными нуждами

есть въ Россіи живого и честнаго. И только тогда исполнится великое пророчество русскаго рабочаго революціонера Петра Алексѣева: „подымется мускулистая рука милліоновъ рабочаго люда, и ярмо деспотизма, огражденное солдатскими штыками, разлетится въ прахъ!"

ВИЛЬГЕЛЬМЪ ЛИБКНЕХТЪ

(родился 29-го марта 1826 г., умеръ 7-го августа 1900 г.)

Со смертью старѣйшаго вождя германской соціалдемократіи революціонный пролетаріатъ всего міра лишился одного изъ своихъ наиболѣе замѣчательныхъ и неутомимыхъ борцовъ и руководителей. Не даромъ нѣтъ [illegible] кончинѣ [illegible]

Ajalehe «Iskra» esimene number. Ajalehe selles numbris ilmus V. I. Lenini artikkel «Meie liikumise aktuaalsed ülesanded»

Leninit kongressil ei olnud; ta oli sel ajal asumisel. Lenin mõtles hoolega läbi kõigi revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide ühtseks parteiks ühendamise plaani ja jõudis järeldusele, et kõigepealt on vaja organiseerida ülevenemaaline poliitiline ajaleht. See ajaleht pidi omavahel ühendama üksikuid marksistlikke ringe ja organisatsioone ning ette valmistama partei loomist.

Pärast asumiselt tagasipöördumist sõitis V. I. Lenin välismaale ja organiseeriski seal sellise ajalehe. Ajaleht hakkas ilmuma 1900. aasta detsembris «Iskra» («Säde») nime all. Ajalehe pealkirja kõrval olid trükitud sõnad: «Sädemest tõuseb leek».

«Iskrat» anti välja välismaal ja saadeti sealt salaja Venemaale. «Iskra» levitamise eest ähvardasid vanglakaristus ja asumisele saatmine. Kuid hoolimata sellest levis ajaleht üle kogu riigi ja etendas hiiglasuurt osa revolutsioonilise marksistliku partei loomisel. V. I. Lenin juhtis pidevalt «Iskra» kaastööliste-agentide tööd, kes kirjutasid «Iskrale», värbasid kirjasaatjaid, levitasid ajalehte ja asutasid rasketes tingimustes illegaalseid (põrandaaluseid) iskralikke organisatsioone. «Iskra» aktiivsemateks agentideks olid I. V. Babuškin, N. E. Bauman, S. I. Gussev, R. S. Zemljatška, M. I. Kalinin, M. M. Litvinov, G. M. Kržižanovski, P. N. Lepešinski, I. I. Padtšenko ja teised.

Lenini plaani kohaselt muutuski ajaleht parteijõudude ühendamise keskuseks, parteikaadri kogumise ja kasvatamise ning selge revolutsioonilise programmi ja taktikaga, ühtse tahte ja raudse distsipliiniga ülevenemaaliseks tsentraliseeritud proletaarseks võitlusparteiks koondamise keskuseks. Leninliku plaani võit rajas sellise partei vundamendi. Lenini poolt süüdatud sädemest lõi lõkkele suure revolutsioonitulekahju leek.

Leninlik «Iskra» valmistas ette partei II kongressi kokkukutsumise ning töötas välja VSDTP programmi ja põhikirja projektid. Kogu ettevalmistus kongressiks toimus ägeda võitluse olukorras vene ja rahvusvaheliste oportunistide vastu, see on kaasajooksjate

ja kokkuleplaste vastu, kes püüdsid töölisliikumist allutada kodanlikule mõjule ja kes kartsid proletaarset revolutsiooni nagu tuld.

Kongressi peaülesandeks oli luua töölisklassi revolutsiooniline võitluspartei, kes on lahutamatult seotud rahvaga ja kes teab, kuidas võidelda tsaari-isevalitsuse, mõisnike ja kapitalistide vastu, rahva vabastamise eest, proletariaadi diktatuuri ja sotsialismi eest.

Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei II kongress tuli kokku välismaal. Ta avati 17. (30.) juulil 1903. aastal Brüsselis, Belgia pealinnas. Kuid hiljem tegi politsei kongressi delegaatidele ettepaneku Belgiast lahkuda. Kongress jätkas oma tööd Londonis. Kongressile tuli kokku 43 delegaati 26 organisatsiooni poolt. Kongressi koosseis oli ebaühtlane. Leninliku «Iskra» pooldajaid oli 33, see tähendab enamus. Kuid nende hulgas oli ka ebakindlaid iskralasi, kes kõikusid ega toetanud mitte alati «Iskra» seisukohti. Delegaatide hulgas oli ka «Iskra» avalikke vastaseid.

II kongressil otsustati tähtsaim poliitiline küsimus: millist teed mööda hakkab minema noor vene töölisliikumine? Kas läheb ta tsarismi ja kapitalismi vastu peetava julge revolutsioonilise võitluse teed mööda, proletariaadi diktatuuri eest peetava võitluse teed mööda, teed mööda, millele kutsusid teda Lenin ja tema mõttekaaslased, või veereb töölisliikumine kapitalismiga kohandumise teele, sellele teele, millele püüdsid teda kallutada oportunistid?

Lenin ja tema poolehoidjad kulutasid palju jõudu selleks, et kaitsta kongressil tõeliselt revolutsioonilise partei loomise ideed. Tänu nende visadusele võttis kongress vastu VSDTP revolutsioonilise marksistliku programmi, mis muutus töölisklassi võitlusprogrammiks tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest.

Programmis oli öeldud, et partei lõppeesmärk seisab selles, et likvideerida tootmisvahendite eraomandus, hävitada inimese ekspluateerimine inimese poolt ja ühiskonna jagunemine klassideks, see tähendab asendada kapitalistlik kord sotsialistliku korraga. Partei programm rõhutas, et selle eesmärgi saavutamiseks on vaja läbi viia sotsialistlik revolutsioon ja kehtestada proletariaadi diktatuur. See programmi osa, mis määras kindlaks partei lõppeesmärgi, moodustas maksimumprogrammi.

Kuid partei ei saanud töölisklassi otsekohe sotsialistlikule revolutsioonile viia. Esmalt oli vaja selleks pinda ette valmistada. Seepärast määras programm kindlaks ka partei lähemad ülesanded: tsaari-isevalitsuse kukutamine, demokraatliku vabariigi kehtestamine, kaheksatunnilise tööpäeva sisseseadmine, pärisorjuse jäänuste hävitamine külas ja talupoegadele mõisnike poolt äravõetud maade («lõikude») tagasiandmine (hiljem asendasid bolševikud «lõikude» tagasiandmise nõudmise kõigi mõisamaade konfiskeerimise, see tähendab tasuta võõrandamise nõudmisega). See programmi osa moodustas miinimumprogrammi.

VSDTP II kongressil vastuvõetud parteiprogrammil oli määratu suur tähtsus nii Venemaa kui ka teiste maade töölisklassile. Prog-

rammis oli esmakordselt maailma töölisliikumise ajaloos selgelt formuleeritud proletariaadi diktatuuri kättevõitmise ülesanne.

Kohe pärast programmi vastuvõtmist tuli kongressil kinnitada partei põhikiri, mis määrab kindlaks, kellest peab koosnema partei ise, kuidas tuleb teda organiseerida ja kuidas ta peab töötama.

Nende küsimuste ümber tekkisid ägedad vaidlused, eriti selle küsimuse ümber, kes võib olla partei liikmeks. Lenin ja tema poolehoidjad võitlesid tõelise proletaarse võitluspartei loomise eest, kes oleks suuteline juhtima töölisklassi võitlust tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest. Lenin õpetas, et partei ühtsuse säilitamiseks on parteis vaja kehtestada raudne proletaarne distsipliin, partei elu kindlad normid, mis on ühevõrra kohustuslikud kõigile partei liikmetele, nii juhtijatele kui ka lihtliikmetele. Määratu suur tähtsus on Lenini poolt esitatud põhimõttel, et partei iga liige on vastutav partei eest ja partei on vastutav iga oma liikme eest. Lenin õpetas, et partei ülesanne seisab selles, et «... kaitsta meie partei meelekindlust, järjekindlust ja puhtust. Me peame püüdma tõsta kõrgemale, kõrgemale ja kõrgemale partei liikme nimetust ja tähtsust...»[1] Lenin oli arvamisel, et partei iga liige peab ilmtingimata kuuluma partei ühte organisatsiooni ja võitlema partei otsuste täitmise eest.

Oportunistid astusid välja revolutsioonilise proletaarse võitluspartei loomise vastu, mis oleks tugev oma monoliitsuse ja distsipliini poolest. Neile oli vastuvõetav ainult kokkuleplik partei, kes oleks suuteline kapitalistidelt manguma üksikuid armuande. Nad tahtsid parteid muuta laialivalguvaks, vormituks üksikisikute koguks ja ütlesid, et partei liige ei tarvitse kuuluda partei organisatsiooni.

Lahkhelid partei liikmeskonda kuulumise küsimuses põhjustasid partei II kongressi delegaatide lõhenemise kaheks rühmaks. Partei keskasutuste («Iskra» toimetuse ja partei Keskkomitee) valimiste ajal hääletas enamus delegaate Lenini poolehoidjate poolt, vähemus oportunistide poolt. Sestsaadik hakati Lenini poolehoidjaid nimetama bolševikeks (sõnast bolšinstvo — enamus), Lenini vastaseid, kes jäid vähemusse, aga menševikeks (sõnast menšinstvo — vähemus). Enamik sotsiaaldemokraatlikke organisatsioone Venemaal ühines Leniniga.

Nii rajati bolševike partei, proletariaadi revolutsiooniline võitluspartei. «Bolševism», kirjutas Lenin, «kui poliitilise mõtte vool ja kui poliitiline partei on olemas 1903. aastast.»[2] Revolutsioonilise töölispartei loomisel oli otsustav tähtsus töölisklassi võiduks. Ainult sellise partei juhtimisel võib töölisklass täita kapitalismi kukutamise ja kommunismi ülesehitamise ajaloolist ülesannet. Suure Lenini poolt loodud ja karastatud bolševike partei liitis töörahva miljonilised hulgad võimsaks armeeks ja viis nad võitlusse tsarismi ja kapitalismi vastu.

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 6. kd., lk. 457.
[2] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 8.

Esimene Vene revolutsioon. Kahekümnenda sajandi algust Venemaal tähistas revolutsioonilise liikumise võimas tõus. Peterburis, Rostovis Doni ääres, Batuumis ja teistes linnades puhkesid suured meeleavaldused ja streigid. 1903. aastal haaras tööliste üldstreik kogu Venemaa lõunaosa. Tööliste revolutsioonilise võitluse mõjul astus võitlusse ka talurahvas. Ukrainas ja Volgamaal arenes laialdane talurahvaliikumine.

Venemaal lähenes suurim rahvarevolutsioon. Tema eesotsas sammus maailma kõige revolutsioonilisem proletariaat, kelle liitlaseks oli revolutsiooniline talurahvas. Venemaa muutus ülemaailmse revolutsioonilise liikumise keskuseks ja Venemaa proletariaat — rahvusvahelise proletariaadi avangardiks (eesmiseks väesalgaks).

1904. aasta jaanuaris algas tsaari-Venemaa ja Jaapani vahel sõda. Venemaa rahvahulgad ei tahtnud seda sõda. Kehvasti relvastatud ja halvasti väljaõpetatud ning suuremalt osalt andetute ja isegi müüdavate kindralite poolt juhitud tsaariarmee sai lüüa. Tsarism lootis, et sõda kindlustab tema olukorda ja lükkab edasi läheneva revolutsiooni. Tegelikult aga vapustas sõda tsarismi veel tugevamini ja kiirendas revolutsiooni.

Vene revolutsiooni alguseks oli «Verine pühapäev» 9. (22.) jaanuaril 1905. aastal. Sel päeval läksid tsaariohranka (salapolitsei) agendi papp Gaponi poolt petetud Peterburi töölised koos oma perekondadega tsaari juurde, et temale üle anda petitsiooni (palvekirja). Nad palusid tsaari anda rahvale vabadust, kokku kutsuda Asutav Kogu Venemaa riigikorra muutmiseks, kehtima panna kõikide võrdsus seaduse ees, sisse seada 8-tunniline tööpäev ja anda maa üle talupoegadele. Töölised kirjutasid petitsioonis: «Me oleme puruvaeseks jäänud, meid rõhutakse, vaevatakse üle jõu käiva tööga, meid teotatakse, meid ei peeta inimesteks ... Me oleme küll kannatanud, kuid meid tõugatakse ikka sügavamale viletsusse, õigusetuse ja harimatuse mülkasse, meid lämmatab despotism ja omavoli ...»

Bolševikud hoiatasid töölisi. Nad selgitasid neile, et palvetega vabadust ei saavutata, et tsaar tegutseb koos mõisnike ja kapitalistidega. Kuid paljud töölised uskusid veel tsaari ja rongkäiku ei läinud korda peatada. Tsaar käskis sõjaväel tulistada relvastamata rahvahulka. Vastavad sõjaväeosad olid selleks varem väljatöötatud plaani järgi ette valmistatud. Üle tuhande Peterburi töölise ja nende perekonnaliikme tapeti, üle kahe tuhande sai haavata.

Sõnum tsaari hirmsast kuriteost vapustas kogu Venemaad. Kõikjal algasid streigid; need kandsid selgesti väljendatud poliitilist iseloomu. Töölised jätsid töö ja tulid tänavaile ning väljakuile loosungiga: «Maha tsaar!»

Nii algas revolutsioon. Oma iseloomult ei olnud see sotsialistlik, vaid kodanlik-demokraatlik revolutsioon. Ta suunas oma löögid tsaari-isevalitsuse ja mõisnike pihta. Peamiseks takistuseks Venemaa arenemisele olid tol ajal tsarism ja pärisorjuse jäänused. Nende koristamine teelt, mõisnikelt maa äravõtmine, kaheksatunni-

lise tööpäeva kehtestamine, rahvale demokraatlike vabaduste saavutamine — niisugune oli Vene revolutsiooni tähtsaim ülesanne.

Kodanlus ei tahtnud revolutsiooni võitu ega isevalitsuse kukutamist. Kodanlus kartis üle kõige tööliste ja talupoegade järjest kasvavat liikumist; ta kartis, et rahvas, võitnud tsarismi, suunab oma relva ka kodanluse vastu. Tsaarivõim oli kapitalistidele vajalik nuudina tööliste ja talupoegade vastu. Sellepärast asuski kodanlus, rahvast reetes, tsarismiga sobingu ja kokkuleppimise teele, tema võimu tühiste kärpimiste teele.

Bolševikud olid arvamisel, et ainult proletariaat võib juhtida ja viia täieliku võiduni kodanlik-demokraatliku revolutsiooni Venemaal — kukutada isevalitsuse. Lenin selgitas, et isevalitsuse kukutamine on üksnes revolutsiooni esimene etapp. Selleks et saavutada täielikku vabadust, peab proletariaat üle minema revolutsiooni järgmisele etapile, kodanluse võimu kukutamisele, ja liidus kehvtalurahvaga alustama võitlust ülemineku eest kodanlik-demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile.

Kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis võis proletariaadi liitlaseks olla vaid revolutsiooniline talurahvas. Ta oli huvitatud revolutsiooni võidust, sest ainult sel teel oli tal võimalik vabaneda mõisnikest ja võtta neilt maa.

Seega olid töölisklassil ja talurahval ühised eesmärgid. Revolutsioon tsarismi vastu oli rahvarevolutsioon.

1905. aasta aprillis tuli Londonis kokku VSDTP III kongress. Tegelikult oli see bolševike kongress. Menševikud kongressile ei tulnud, vaid korraldasid Genfis oma konverentsi. Partei III kongress, mis töötas V. I. Lenini juhtimisel, märkis oma otsustes, et revolutsioon võidab ainult sel juhul, kui selle eesotsas seisab proletariaat, kes peab ise üles tõusma ja enda järel viima oma liitlase — talurahva — otsustavale rünnakule tsaari-isevalitsuse vastu. Kongress tunnistas tsarismi kukutamise tähtsaimaks vahendiks rahva relvastatud ülestõusu.

Hoopis teistsugusele seisukohale asusid menševikud. Menševikud kinnitasid, et alanud revolutsioonis peab juhtiv osa kuuluma kodanlusele, mitte aga proletariaadile. Ühtlasi eitasid menševikud töölisklassi ning talurahva liidu vajadust. Nende arvamise järgi pidi proletariaadi peaülesanne revolutsioonis seisma selles, et toetada kodanlust, abistada teda, tõugata teda tagant, kuid ettevaatlikult, et oma revolutsioonilisusega kodanlust mitte ära hirmutada. Tegelikult täitsid nad töölisliikumises kodanluse agentide osa ja kohaldasid tööliste võitlust kodanluse huvidele.

Rahvahulkade revolutsioonilisel mobiliseerimisel ja relvastatud ülestõusu ettevalmistamisel etendasid hiiglasuurt osa massilised poliitilised streigid. Streigid toimusid Peterburis, Moskvas, Ivanovo-Voznessenskis, Bakuus, Riias ja paljudes teistes linnades. Linna järel hakkas üles tõusma ka küla. Talupojad rüüstasid mõisnike mõisaid, põletasid mõisahooneid, mitmes paigas aga haarasid mõisamaid. Töölis- ja talupoegade liikumine avaldas oma mõju sõjaväele.

1905. aasta juunis puhkes ülestõus Musta mere laevastiku soomuslaeval «Potjomkin».

Oktoobris puhkes ülevenemaaline poliitiline streik. Jäid seisma kõik vabrikud, tehased, söe- ja maagikaevandused ning raudteed. Isegi koolid ja asutused ei töötanud. Neil päevil ilmnes eriti eredalt tööliskiassi võimsus. Tsaarivalitsuse jõud olid halvatud. Kohkunud tsaar andis 17. oktoobril 1905. aastal manifesti, milles lubas anda rahvale vabaduse. Kuid see oli ilmne pettus. Tsaarivalitsus tahtis aega võita, et jõudu koguda ja revolutsiooni verre uputada.

Võitlus Moskvas Gorbatõi silla juures Presnjas
Kunstnik G. Savitski maali järgi

Revolutsioonilise võitluse käigus hakkasid töölised moodustama tööliste saadikute nõukogusid. Nõukogud tekkisid Moskvas, Peterburis, Ivanovo-Voznessenskis ja teistes suurtes linnades. Juba välismaal viibides nägi Lenin geniaalselt tööliste saadikute nõukogudes relvastatud ülestõusu organeid, revolutsioonilise võimu algidu. Esmakordselt 1905. aastal tekkinud nõukogud olid nõukogude võimu algkujuks, mille töölisklass liidus talurahvaga rajas bolševike partei juhtimisel 1917. aasta oktoobris.

1905. aasta novembris tuli Venemaale tagasi V. I. Lenin, kes seni oli sunnitud elama välismaal. Lenin juhtis vahetult töörahva revolutsioonilist võitlust tsarismi kukutamiseks ja demokraatliku vabariigi kättevõitmiseks.

Esimese Vene revolutsiooni käigus näitasid töölisklass ja talurahvas üles ennenägematut kangelaslikkust. 1905. aasta detsembris

alustasid Moskva töölised poliitilist streiki, mis peagi läks üle relvastatud ülestõusuks. Tsaarivalitsus oli esimene, kes haaras relvad ja avas suurtükitule tööliskvartalitele. Üheksa päeva võitlesid Moskva töölised kangelaslikult barrikaadidel. Eriti visalt panid vastu ülestõusnud töölised Presnjas. Kuid siiski suruti Moskva relvastatud ülestõus maha. Tööliste ülestõusud ei toimunud mitte üksnes Moskvas, vaid ka meie maa teistes linnades ja rajoonides: Permis (Motovilihhas), Novorossiiskis, Jekaterinoslavis, Krasnojarskis, Sormovos, Sevastoopolis, Kroonlinnas, Donbassis, Lätis ja Soomes. Kõik need ülestõusud surus tsaarivalitsus julmalt maha.

Esimene Vene revolutsioon sai lüüa. Mis oli selle põhjuseks? Eelkõige põhjustas seda asjaolu, et tol ajal polnud veel tööliste ja talupoegade kindlat liitu võitluseks isevalitsuse vastu. Talupojad tõusid üles mõisnike vastu, kuid nad ei saanud veel aru, et tsaar on kõige suurem mõisnik ja tegutseb käsikäes kõigi mõisnikega, suur osa talupoegi uskus tol ajal veel tsaari. See avaldas mõju ka sõjaväele, kelle enamus koosnes talupoegadest. Tsaari sõjaväe ja laevastiku üksikutes väeosades toimus rahutusi, kuid enamus soldateid aitas veel tsaaril revolutsiooni maha suruda.

Mitte küllalt üksmeelselt tegutsesid ka töölised. Üksikud tööliste kihid võtsid hoogu aeglaselt ja tõusid üles alles siis, kui proletariaadi eesmised väesalgad olid juba nõrgestatud raskes võitluses. Ei olnud ühtsust ka töölisparteis. Sel ajal kui bolševikud viisid rahvahulki tsarismi kukutama, pidurdasid menševikud igati revolutsiooni arenemist.

Tsaari-isevalitsust abistasid revolutsiooni mahasurumisel Lääne-Euroopa imperialistid; nad andsid tsaarile suuri laene.

Hoolimata lüüasaamisest etendas revolutsioon suurt osa Venemaa elus. Ta nõrgendas tsaari-isevalitsust. Töölised ja talupojad õppisid palju revolutsiooni kogemustest. Nad veendusid, et tsarism on rahva verivaenlane ja et kodanlus tegutseb liidus tsarismiga. Revolutsioon näitas, et kukutada tsaari ja mõisnikke suudab ainult töölisklass liidus talurahvaga bolševike partei juhtimisel.

Meie partei, tööliste ja talupoegade poolt esimese revolutsiooni käigus omandatud kogemused kergendasid revolutsiooni võitu 1917. aastal. Selles seisab esimese Vene revolutsiooni suur tähtsus meie rahvale.

Ühtlasi oli esimesel Vene revolutsioonil suur rahvusvaheline tähtsus. Ta innustas vabadusvõitlusele Idamaa rõhutud rahvaste hulgas sadu miljoneid inimesi. Ajavahemikul 1905—1911 veeres revolutsioonilaine Venemaaga piirnevatesse idamaadesse — Türgimaale, Pärsiasse (Iraani) ja Hiinasse. 1905. aasta revolutsiooni mõjul elavnes proletariaadi revolutsiooniline võitlus Euroopas. Seega etendas 1905. aasta revolutsioon suurt osa revolutsioonilise liikumise arenemises teistes maades.

Bolševike partei valmistab rahvahulki ette uueks revolutsiooniks. Pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist tungis tsarism metsikult kallale Venemaa töölistele ja talupoegadele ning eeskätt bol-

ševikele. Algasid massilised areteerimised ja hukkamised. Vanglad olid revolutsionääre puupüsti täis. Parteist hakkasid põgenema ebakindlad väikekodanlikud elemendid, kes olid parteiga kaasa jooksnud, kui revolutsioon oli tõusuteel. Kuid bolševikud-leninlased ei heitnud meelt. Nad läksid uuesti põranda alla, säilitasid oma parteiorganisatsioonid, tugevdasid neid igati ja seadsid jalule sidemed töölishulkadega. Lenin õpetas parteid, et reaktsiooni võidutsemine ei või kaua kesta, et tööliskiass, niipea kui ta on ebaõnnestumisest toibunud, tõuseb uuesti võitlusele kaheksatunnilise tööpäeva eest, talurahvas — maa eest, kõik töötajad — tsaari despotismi vastu, demokraatlike vabaduste eest. Järelikult on ees uus revolutsioon ja selleks tuleb kannatlikult valmistuda.

Menševikud, vastuoksa, ei uskunud uue revolutsioonilise tõusu võimalikkust ja ütlesid häbistavalt lahti proletariaadi revolutsioonilistest nõudmistest. Nad soovitasid tsarismiga leppida, temaga kohaneda ja paluda tsaarivalitsuselt luba avaliku (legaalse) sotsiaaldemokraatliku partei eksisteerimiseks. Menševikud mitte ainult et loobusid võitlusest revolutsiooni eest, vaid tegid õõnestavat ja laostavat tööd, et likvideerida ja hävitada proletariaadi revolutsioonilist parteid. Ei ole juhuslik, et nad said likvidaatorite hüüdnime.

Bolševike ja menševike edasine viibimine ühes parteis muutus täiesti võimatuks. Bolševikud olid kogu aeg leppimatult võidelnud menševike oportunismi vastu. Kuid sellest oli nüüd vähe; nüüd oli vaja parteid täielikult likvidaatoritest puhastada, et nad isegi formaalselt ei kuuluks ühte parteisse koos bolševikega.

See küsimus lahendatigi 1912. aastal partei VI ülevenemaalisel konverentsil. See konverents toimus Prahas ja on seetõttu ajaloos tuntud Praha konverentsi nime all. Konverentsi tööd juhtis V. I. Lenin. Konverentsil kihutati menševikud-likvidaatorid parteist välja kui revolutsioonilise marksismi vaenlased. Bolševikud, kes alates 1903. aastast olid tegelikult iseseisev poliitiline partei, kuid kuulusid ikkagi menševikega ühte parteisse, eraldusid neist nüüd ka vormiliselt kui iseseisev Venemaa Sotsiaaldemokraatlik (bolševike) Töölispartei.

Konverents valis partei Keskkomitee eesotsas V. I. Leniniga. Pärast menševike väljaajamist muutus bolševike partei monoliitsemaks ja tugevamaks.

Uus revolutsiooniline tõus. Sündmused näitasid, et bolševikud hindasid olukorda õigesti. Möödusid mõned aastad revolutsiooni lüüasaamisest ja 1910. aastal algas Venemaal uus revolutsiooniline tõus.

1912. aasta aprillis tulistasid tsaaritimukad Siberis Leena kullakaevanduste streikivaid töölisi. See tulistamine pani lainetama kogu maa. Venemaa proletariaat vastas sellele massiliste streikide, meeleavalduste ja miitingutega. Tuleb silmas pidada, et ühelgi teisel maal polnud tööliskiass niivõrd kontsentreeritud suurettevõtteisse kui Venemaal. 1910. aastal töötas suurettevõtteis (500 ja rohkem töölisega) ligi 54 protsenti kõigist töölistest. See asjaolu koos revolut-

sioonilise partei olemasoluga muutis Venemaa töölisklassi hiiglasuureks poliitiliseks jõuks.

1912. aasta kevadel asutati Peterburi tööliste algatusel legaalne bolševistlik päevaleht «Pravda». «Pravda» esimene number ilmus 22. aprillil (5. mail) 1912. aastal. Ajaleht võitis peatselt töölishulkades määratu suure autoriteedi. Mida suuremaks muutus «Pravda» mõju töölistele, seda tugevamini hakkasid võimud teda jälitama. Tihti tungisid politseinikud trükikotta ja hävitasid äsjatrükitud ajalehe. Kaheksa korda sulges tsaarivalitsus ajalehe, kuid tööliste toetusel ilmus ta uuesti teise nime all: «Za Pravdu» («Tõe Eest»), «Putj Pravdõ» («Tõe Tee»), «Trudovaja Pravda» («Töö Tõde») jne. «Pravda» etendas hiiglasuurt osa revolutsioonilise liikumise arenemises. Ta võitis bolševismi poole töölisklassi laialdased hulgad, kasvatas, organiseeris ja valmistas neid ette uueks revolutsiooniks.

1914. aasta algul puhkesid eriti suure jõuga tööliste streigid. 1. mail 1914. aastal streikis Venemaal üle 500 000 töölise. Mais algas tööliste üldstreik Bakuus. Solidaarsuse märgiks Bakuus streikivate töölistega alustasid võitlust Peterburi, Moskva ja teiste linnade töölised. Peterburi tänavatel ehitati barrikaade. Pealinn muudeti sõjaleeriks. Osutusid õigeks tööliste sõnad, mida nad ütlesid pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist: «Oodake, küll tuleb jälle 1905. aasta!»

Esimene maailmasõda. 1914. aasta suvel alanud imperialistlik maailmasõda katkestas revolutsioonilise tõusu. Selles sõjas põrkasid kokku kaks imperialistlike riikide rühma. Ühe rühma eesotsas seisis Saksamaa (sinna kuulusid peale Saksamaa Austria-Ungari ja Türgimaa). Teine riikide rühm moodustas niinimetatud Entente'i (sõna «Entente» tähendab kokkulepe, liit); Entente'i kuulusid Inglismaa, Prantsusmaa ja Venemaa. Entente'i poolel astusid sõtta 1915. aastal Itaalia ja 1917. aastal Ameerika Ühendriigid. Kokku võttis Esimesest maailmasõjast osa 33 riiki.

Sõda tõi inimkonnale loendamatuid hädasid ja kannatusi. Ligi 74 miljonit inimest oli ära kistud rahuliku töö juurest ja kutsutud sõjaväkke. Sõda kestis üle nelja aasta — 1914. aastast kuni 1918. aastani. Selle aja vältel sai lahinguväljadel surma peaaegu 10 miljonit inimest, 20 miljonit inimest sai haavata ja jäi vigaseks. Kuid see ei olnud veel kõik. Sõdivate riikide tagalas suurenes elanikkonna suremus ja vähenes järsult sündimus. Olemasolevate kokkuvõtete põhjal vähenes Venemaal, Prantsusmaal, Inglismaal, Belgias, Ameerika Ühendriikides, Itaalias, Rumeenias, Serbias ja Montenegros, Saksamaal, Austria-Ungaris ja Bulgaarias elanikkonna arv sündimuse vähenemise ja suremuse suurenemise tagajärjel rohkem kui 20 miljoni inimese võrra. Suur hulk linnu ja külasid purustati ning väga palju inimesi jäi peavarjuta.

Töölisi ekspluateeriti tagalas kõige koletumal viisil. Rindele aetud proletaarlaste asemele võeti tööle naisi ja alaealisi, kes olid jäänud ilma toitjateta. Naiste ja laste töö eest maksid kapitalistid vähem kui meestöölise töö eest. Tööpäeva pikendati. Elukallidus suurenes

iga kuuga ja vastavalt sellele langes iga kuuga reaalpalk (see on, mida tööline võib tegelikult osta oma palga eest). Tehaseomanikud ja vabrikandid pigistasid töölistelt välja kõik elumahlad. V. I. Lenin ütles, et kapitalistid on loonud töölistele sõjasunnitöö.

Ka töötava talurahva olukord halvenes. Mehed olid sõjaväkke võetud. Talumajapidamised laostusid, kuna kogu töö lasus raukade, naiste ja laste õlgadel. Künnimaa kahanes, samuti vähenes saagikus ja kariloomade arv; miljonilised kehvtalurahva hulgad laostusid, paljud neist, eriti sõjategevuse piirkondades, jätsid maha oma kodupaigad ja läksid kerjama.

Kuid oli inimesi, kellele sõda osutus tulutoovaks ja kes teda õnnistasid, — need olid kapitalistid ja mõisnikud. Nad teenisid sõja arvel ja suurendasid oma rikkusi. Eriti rikastusid miljoniliste rahvahulkade vere, pisarate ja kannatuste arvel kapitalistlike monopolide omanikud. Just nemad süütasid ja puhusid lõkkele esimese imperialistliku maailmasõja.

Mis siis põhjustas sõja? Kes on monopolistid? Mis on imperialism?

Imperialism — kapitalismi kõrgeim ja viimne staadium (aste). Iga kapitalist, ükskõik kui rikas ta ka oleks, tahab veelgi rikkamaks saada. Sel eesmärgil suurendab ta tööliste ekspluateerimist, püüab neilt välja pumbata rohkem kasumit. Et aga kapitaliste on palju ja igaüks neist püüab saada rohkem kasumit, siis puhkeb nende vahel äge konkurentsivõitlus. Üks kapitalist püüab teist laostada ja haarata enda kätte tema ettevõtted. Nõrkadele väiketöösturitele ei ole jõukohane sammu pidada suure ja tugeva konkurendiga, kelle kaubad on toodetud odavamalt, kuna tal on tootmine paremini organiseeritud. Nii tekivad kümnete ja sadade väikeste ja keskmiste ettevõtete asemele järk-järgult üksikud suurettevõtted. Nii näiteks koondas Ameerika Ühendriikides kahekümnenda sajandi algul üks sajandik ettevõtetest enda kätte peaaegu poole kogu tootmisest.

Kapitalismi arengu algastmel ei saanud tööstur dikteerida kõrgeid hindu. Tõepoolest, kui mõni kapitalist määraski kõrge hinna oma kaubale, lõid teised kapitalistid, kellede valduses oli sama kaupa, hinna kiiresti alla, müües kaupa odavamini. Hinnad kujunesid turul kaupade nõudmise ja pakkumise põhjal. Niisugust võitlust kapitalistide vahel nimetati vabaks konkurentsiks.

Mis siis toimus, kui kaupade tootmine hakkas koonduma suurkapitalistide kätte? Selleks, et saada rohkem kasumeid ning hävitada oma konkurente, ühinesid suurkapitalistid mitmesugustesse liitudesse. Suurkapitalistide liite ja koondisi nimetatakse monopolideks, nende monopolide omanikke — monopolistideks. Monopolistid, kes on astunud neisse liitudesse, määravad kindlaks toodetavate kaupade hulga, kehtestavad endile kasulikud kaubahinnad ning jaotavad omavahel müügiturud ja tooraineallikad. Monopolid koondavad enda kätte tunduva osa ühe või mitme majandusharu toodangu valmistamisest ja turustamisest. See võimaldab neil kehtestada kõrgeid kaubahindu ja saada hiiglasuuri kasumeid.

Monopolide kõige levinumateks vormideks on kartellid, sündikaadid, trustid ja kontsernid. Kartell on selline kapitalistide liit, millest osavõtjad lepivad kokku, kes neist, kus ja kui palju ning millise hinnaga müüb kaupu. Kartellidesse kuuluvad ettevõtted jäävad iseseisvateks; nende omanikud ise juhivad nii tootmist kui ka turustamist. Sündikaat rajatakse mõnevõrra teistlaadi alustele. Sündikaat on organisatsioon, kus iga kapitalist juhib iseseisvalt ainult tootmist, kuna kaupade turustamine, mõnikord aga ka toorainete kokkuostmine toimub kapitalistide poolt ühise kontori kaudu. Trustis on kõigi ettevõtete omand ühendatud ning nende ettevõtete omanikud on trusti osanikud ja saavad kasumit neile kuuluvate osatähtede arvu järgi. Nii tootmist kui toodangu turustamist juhib trusti juhatus. Kõige laiaulatuslikumad kapitalistide liidud on kontsernid, mis ühendavad erinevate tööstusharude ettevõtteid, kaubafirmasid ja panku ühise finantssõltuvuse alusel suurkapitalistide teatud rühmast.

Üheksateistkümnenda sajandi lõpul ja kahekümnenda sajandi algul oli monopolidel valitsev seisund kapitalistlike maade majanduses. Monopolid haarasid enda kätte söe, maagi ja nafta tootmise, metalli sulatamise, masinaehituse ning teised tööstusharud. Nii näiteks toodeti Ameerika Ühendriikides 1901. aastal «Terasetrusti» tehastes 66 protsenti kogu riigis toodetavast terasest. Haaranud enda kätte tähtsamad positsioonid tööstuses, transpordis ja kapitalistliku majanduse teistes harudes, hakkasid monopolid etendama otsustavat osa mitte üksnes riigi majanduslikus, vaid ka poliitilises elus.

Kiiresti kasvasid monopolid ka tsaari-Venemaal. Sündikaat «Prodamet» (Vene metallurgiatehaste toodete turustamise ühing) kontrollis 1910. aastal enam kui 80 protsenti maa metallurgiatoodangust. Sündikaat «Prodvagon» (Vene vaguniehitustehaste toodete turustamise ühing) koondas enda kätte peaaegu kogu vagunite tootmise ja müügi riigis. Sündikaat «Produgol» (Donetsi basseini mineraalkütuse vene kaubandusühing) haaras enda kätte kolm neljandikku kogu Donetsi basseini söetoodangust.

Kapitalistlikud monopolid laiendavad tootmist, arendavad tehnikat, rakendavad uusi masinaid, aga ainult siis, kui see tõotab neile suurimaid kasumeid, vastupidisel juhul aga pidurdavad nad teadlikult tootmise arenemist ja tehniliste täiustuste rakendamist. Trustid ostavad sageli leiutisi mitte selleks, et neid tootmisse rakendada, vaid selleks, et need kalevi alla panna, et mitte anda oma konkurentidele võimalust neid leiutisi kasutada, ja seega takistada kõrgete monopoolsete hindade alandamist. Ehkki tootmine imperialismi tingimustes areneb, on tal tendents (kalduvus) seisakule ja roiskumisele, kusjuures üksikutel perioodidel ja üksikutes maades see tendents saab ülekaalu.

Monopolistid ei piirdu oma maa siseturuga; nad veavad välja ka välismaale, ja mitte ainult kaupu, vaid ka kapitale. Nad annavad teistele maadele orjastavatel tingimustel laene, organiseerivad seal oma panku või hakkavad kohalike pankade kaasomani-

keks, mahutavad oma kapitale raudteede ja ettevõtete, peamiselt tooraine primaarse töötlemise ettevõtete ehitamisse.

Esmajoones veetakse kapitale välja mahajäänud maadesse, sest seal on kapitale vähe, palk madal, toorained odavad ja maa hind võrdlemisi madal. Kapitalistid kinnitavad, et kapitali väljavedu on heategu mahajäänud maadele. Tegelikult aga allutavad monopolid kapitali väljaveo abil endile vähearenenud maade majanduse. Seetõttu areneb asumaade ja sõltuvate riikide majandus väga aeglaselt ning töörahvas saab seal tunda kahekordset rõhumist: nii oma kodanluse ja mõisnike poolt kui ka välismaa monopolistide poolt. Imperialistid kasutavad asumaid kui odava tööjõu allikat, sunnivad asumaade töötajaid sõdima imperialistide vallutusarmeede poolel rikaste huvide eest. Nende maade töötajate halastamatu ekspluateerimise arvel saavad kapitalistid tohutuid kasumeid.

Kõige suuremad monopolid veavad kapitali välja ka arenenud kapitalistlikesse maadesse, ja kõikjal kasutatakse seda mitte ainult tohutute kasumite saamiseks, vaid ka teiste maade majandusliku ja poliitilise orjastamise vahendina.

Kapitalistlike monopolide ülevõim maailmaturul tugevnes sedavõrd, kuivõrd suurenes kapitali väljavedu. Tekkisid suured rahvusvahelised monopolid (s. t. mitmesuguste maade kapitalistide liidud), kes haarasid enda kätte tunduva osa nafta-, nikli-, tsingi- ja üksikute kaupade toodangust kogu maailmas. Näiteks oli elektriseadmete tootmine jaotatud kahe suurima monopoli — Ameerika «Üldise Elektrikompanii» ja Saksa «Üldise Elektriühingu» vahel.

Kuid mitmesuguste maade kapitalistide ükskõik missugune omavaheline sobing ei ole kunagi kindel ning selles peitub alati riikidevaheliste kokkupõrgete allikas. Rahvusvahelised monopolid, püüdes oma konkurente hävitada, on imperialistlike sõdade peamisteks algatajateks ning süütajateks.

Imperialismi ajastul, nagu märkis V. I. Lenin, valitsevad monopolid mitte üksnes kodanlike riikide majanduslikus, vaid ka poliitilises elus. Nad valitsevad tegelikult riiki ja dikteerivad oma tahet valitsusele. Suurimad monopolistid ise ongi valitsuses tähtsatel kohtadel.

Kapitalismi arenemise seda astet, kus valitsemine kodanlike maade majanduses ja poliitikas on üle läinud kapitalistlike monopolide kätte, nimetas V. I. Lenin imperialismiks. Oma geniaalses töös «Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium», mille V. I. Lenin kirjutas 1916. aastal, tõendas ta teaduslikult, et imperialism on mitte üksnes kapitalismi kõrgeim, vaid ka viimne arenemisstaadium.

Imperialistide võitlus maailma ümberjaotamise pärast. Imperialismi ajajärgul teravneb eriti kapitalistlike monopolide võitlus rahvusvahelisel areenil kaupade müügiturgude, tooraineallikate, odava tööjõu jne. pärast.

Kahekümnenda sajandi alguseks oli kogu maailm imperialistlike suurriikide vahel juba ära jaotatud. Imperialistlikud riigid vallutasid mahajäänud maad ja muutsid need oma asumaadeks. Asumaadeks

nimetatakse maid, milledel puudub riiklik iseseisvus ja mis on imperialistlike riikide valduses. Imperialismi ajajärgul on olemas ka poolasumaad ja sõltuvad riigid. Need maad on vormiliselt iseseisvad, kuid tegelikult sõltuvad nad imperialistlikest riikidest.

Kõige rohkem asumaid vallutas Inglismaa. Ammu enne Esimest maailmasõda orjastas ta India, Lõuna-Aafrika, Uus-Meremaa, allutas endale Austraalia, Kanada ja paljud teised maad. Enne Esimest maailmasõda oli Inglise asumaade territoorium 112 korda suurem Inglismaa enda territooriumist. Prantsusmaa vallutas Indo-Hiina, Maroko, Tuneesia, Alžeeria ja teised maad, millede territoorium ületas Prantsusmaa territooriumi 21 korda. Holland orjastas Indoneesia. Isegi väike Belgia oli jõudnud enda võimusesse haarata 80 korda suurema maa-ala, kui oli ta omaenda territoorium. Ameerika Ühendriigid anastasid Filipiini ja Havai saared, Samoa, Kuuba, Guami ja Puerto Rico saared ning panid maksma oma tegeliku ülevõimu rea Kesk- ja Lõuna-Ameerika maade üle. Esimese maailmasõja alguseks oli enam kui pool maakera rahvastikust koloniaalriikide võimu all.

Kuid asumaade jaotamine kapitalistlike kiskjate vahel ei saanud olla kindel, sest ka teised imperialistlikud riigid püüdsid neidsamu asumaid riisuda. Asi seisab selles, et imperialismi ajajärgul toimub kapitalistlike riikide arenemine äärmiselt ebaühtlaselt ja hüppeliselt: ühed riigid, kes varem olid esikohal, jäävad oma arenemises maha; teised aga, kes varem olid maha jäänud, kiirendavad oma arenemist, jõuavad oma võistlejatele järele ja lähevad neist mööda. Nii näiteks oli Inglismaa kunagi kõigist teistest maailma riikidest ees. Inglise kodanlus kiitles sellega, et Inglismaa on «maailma töökoda» ja «merede valitseja». Kuid kahekümnenda sajandi alguseks kaotas ta oma tööstusliku esikoha ja juhtiva seisundi maailmaturul. Tööstusliku tootmise mahult asusid maailmas esikohale Ameerika Ühendriigid, kusjuures Saksamaa saavutàs esikoha Euroopas.

Kapitalistlike riikide majandusliku ja poliitilise arengu ebaühtluse tulemusena muutub jõudude vahekord imperialistlike kiskjate vahel. See toob kaasa vastuolude teravnemise imperialistlike riikide vahel. Need riigid, kes on teistest ette jõudnud, püüavad säilitada ja kindlustada oma positsioone, ülejäänud aga — rabelda ettepoole, et vallutada endale juhtivat seisundit. Tugevneb võitlus maailma ümberjaotamise, müügiturgude ja tooraineallikate pärast. Võitlus maailma ümberjaotamise pärast on imperialismi üheks iseloomustavaks jooneks. See võitlus ongi imperialistlike sõdade põhjuseks.

Selliseks imperialistlikuks sõjaks maailma ümberjaotamise pärast oligi Esimene maailmasõda. Saksa imperialistid vaatasid kadedusega, kuidas Inglismaa rikastub sadade miljonite koloniaalorjade ekspluateerimise arvel. Pidades ennast «jaotamisel ilma jäetuks», valmistasid saksa monopolistid ette sõda, mis oli suunatud Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste riikide asumaade vallutamisele. Inglise ja prantsuse imperialistid tahtsid sõja teel kindlustada oma positsioone vallutatud asumaadel ja ühtlasi ka purustada oma ohtlikku

konkurenti — Saksamaad. Vene imperialistid taotlesid sõjas oma vallutuslikke eesmärke.

«Praeguse sõja tõeline olemus,» kirjutas V. I. Lenin 1915. aastal, «seisab võitluses, mida peetakse Inglismaa, Prantsusmaa ja Saksamaa vahel asumaade jagamise ja konkureerivate maade paljaksriisumise pärast, ning tsarismi ja Venemaa valitsevate klasside püüdes haarata enda kätte Pärsia, Mongoolia, Türgi Aasia-osa, Konstantinoopol, Galiitsia jne.

... Kogu viimaste aastakümnete majanduse ja diplomaatia ajalugu näitab, et mõlemad sõdivate rahvuste rühmad valmistasid süstemaatiliselt ette just niisugust liiki sõda.»[1]

Maailma ümberjaotamine riivas kõigi imperialistlike riikide huve. Seepärast segasid end hiljem sõtta Ameerika Ühendriigid, Jaapan ja rida teisi riike.

Imperialism — sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu. Imperialismi tingimustes teravnevad kapitalismi vastuolud sellise astmeni, mis viib revolutsioonini. Millised on siis need vastuolud?

Kõige tähtsamad on kolm vastuolu. Esimene vastuolu on vastuolu töö ja kapitali vahel. Imperialismi tingimustes võtab tööliste ekspluateerimine kõige julmemad vormid. Monopolid ekspluateerivad ka talupoegade põhihulki: ostavad neilt põllumajandussaadusi madalate hindadega, müüvad neile aga tööstuskaupu kõrgete monopoolsete hindadega. Selle tulemuseks on talupoegade laostumine.

Ajades taga kõige suuremaid kasumeid, tugevdavad kapitalistlikud monopolid kodanliku riigi abil survet töörahvale ning võtavad temalt ära juba niigi kärbitud poliitilised ja majanduslikud õigused.

Rõhumise edasine tugevnemine viib töötajad järeldusele, et imperialistlikust orjusest võib välja pääseda ainult kodanluse võimu revolutsioonilise kukutamise teel. Imperialism lähendab töölisklassi sotsialistlikule revolutsioonile.

Teine vastuolu on vastuolu imperialistlike suurriikide ja nende mitmesuguste rühmade vahel. Imperialistid võitlevad juba jaotatud maailma ümberjaotamise pärast — asumaade, müügiturgude ja odavate tooraineallikate pärast. See asjaolu ongi imperialistlike sõdade põhjuseks. Kuid võitlus imperialistlike riikide vahel, sõjad, mis puhkevad nende vahel, nõrgendavad imperialiste, kõigutavad kapitalismi tugialuseid ning kergendavad kodanluse võimu revolutsioonilist kukutamist.

Kolmas vastuolu on vastuolu ühelt poolt asumaade ning sõltuvate riikide ja teiselt poolt imperialistlike riikide vahel. Vere ja rauaga alistasid imperialistid nõrku riike ja jultunult riisusid nende rahvaid. Kuid mahajäänud maid ekspluateerides on nad sunnitud ehitama seal raudteid, vabrikuid ja tehaseid. Asumaades tekib kohalik proletariaat ja intelligents. Koloniaalmaade rahvastel ärkab rahvuslik iseteadvus. Proletariaadi eesrindlik osa ühineb töölisparteidesse. Asumaade ja sõltuvate riikide töötajad ei taha enam leppida oma

[1] V. I. Lenin, Teosed, 21. kd., lk. 137.

orjaseisundiga, ei taha enam kannatada ekspluateerimist välismaiste monopolistide ega ka endi kapitalistide ja feodaalmõisnike poolt. Nad alustavad võitlust oma majandusliku ja rahvusliku vabaduse eest. Kohalik rahvuslik kodanlus ei taha samuti leppida kolonisaatoritega, kes haaravad enda kätte asumaade ja sõltuvate riikide kogu rikkuse, ja astub seepärast ka sageli võitlusse rahvusliku sõltumatuse eest. Järk-järgult õõnestatakse imperialistlike kiskjate positsioone asumaades.

Arenenud maade proletariaadi ja asumaade proletariaadi ühine võitlus kõigutab imperialismi tugialuseid ning valmistab ette tema kokkuvarisemist.

Sellised on põhilised vastuolud, mis viivad imperialismi paratamatule hukkumisele. Sellepärast nimetaski V. I. Lenin imperialismi «surevaks kapitalismiks».

See muidugi ei tähenda, et kapitalism sureb iseenesest, nii-öelda mädaneb ise juure peal ära. Kapitalistid ei loobu mitte kunagi vabatahtlikult võimust, oma valitsevast seisundist. Ilma rahvahulkade otsustava võitluseta, kelle eesotsas seisab töölisklass, ilma proletaarse revolutsioonita ei saa kapitalismi hävitada. Lenin õpetas, et imperialism on proletaarse revolutsiooni eelõhtu, et imperialismi ajastul on proletaarne revolutsioon muutunud praktiliseks paratamatuseks.

Kuid proletaarne revolutsioon ei valmi kõigis riikides üheaegselt. Varem arvasid marksistid, et sotsialismi võit toimub üheaegselt kõigis maades või enamuses tsiviliseeritud maades. (Tsiviliseeritud maadeks nimetatakse neid maid, kus ühiskondlik areng on saavutanud suhteliselt kõrge taseme.) V. I. Lenin jõudis järeldusele, et see vaade oli õige endistes tingimustes ning on vananenud ja ebaõige uutes tingimustes, kus kapitalism on jõudnud oma viimsesse, imperialistlikku staadiumi. Imperialismi ajajärgul toimub kapitalistlike maade majanduslik ja poliitiline arenemine niivõrd ebaühtlaselt, et proletariaadil on täiesti võimalik imperialismi rindest läbi murda tema nõrgemas lülis, et sotsialismi üheaegne võit kõigis maades on võimatu, et sotsialismi võit on võimalik esialgu ühel või mitmel maal, kuna ülejäänud maad jäävad mõne aja kestel veel kodanlikeks maadeks. See oli uus sotsialistliku revolutsiooni teooria, teooria sotsialismi võidu võimalikkusest üksikutes maades.

Sotsialistliku revolutsiooni uuel teoorial oli väga suur tähtsus töölisklassi võidu saavutamiseks tema võitluses imperialismi vastu. Teooriast järeldus, et ühegi maa proletariaat ei tohi tegevuseta oodata revolutsiooni üheaegset võitu kõigis maades. Ta peab kasutama kõiki võimalusi selleks, et võtta võim enda kätte ja teostada üleminek sotsialismile oma maal. Leninlik teooria tugevdas proletariaadi veendumust sotsialistliku revolutsiooni võidus. Elu on seda teooriat täielikult kinnitanud.

Kuidas suhtus bolševike partei sõjasse. Kui algas maailmasõda, püüdsid kõigi maade kodanlased ja mõisnikud soldateid veenda, et nad peavad võitlema «isamaa eest». Kuid see oli pettus. Sõda peeti

käputäie ekspluataatorite rikastumise, nende kasumite suurendamise eest. Sõda oli mõlemalt poolt ebaõiglane, röövellik, imperialistlik sõda.

Sel ajal kui töölised ja talupojad hukkusid lahinguväljadel, kannatasid hirmsat puudust ja viletsust, rikastusid kapitalistid ja mõisnikud sõja arvel, tõstsid tööstuskaupade ja toiduainete hindu ning suurendasid töörahva ekspluateerimist.

Eriti rikastusid sõja arvel Ameerika Ühendriikide imperialistid. Inglise, Prantsuse ja Vene sõjatellimused olid neile hiiglasuurte kasumite allikaks. 1917. aastaks osutusid paljud riigid ameerika monopolistide võlglasteks. V. I. Lenin ütles, et igal ameerika monopolide poolt riisutud dollaril on kamakas pori «tulutoovatelt» sõjahangetelt, igal dollaril on vere jäljed.

Kui puhkes sõda, püüdis iga imperialistlik valitsus tõendada, et mitte tema ei tunginud teisele maale kallale, vaid temale tungiti kallale. Kodanlusel aitasid rahvast petta kokkuleplaslike parteide ninamehed: menševike ja esseeride parteide ninamehed Venemaal ning sotsiaaldemokraatide ja sotsialistide parteide ninamehed Lääne-Euroopa maades. Lenin naelutas nad kõik häbiposti kui sotsiaalreeturid. Need reeturid toetasid imperialistlikku sõda, õhutasid vaenu rahvaste vahel ja ässitasid ühe maa töölisi teiste maade tööliste kallale.

Ainult bolševike partei jäi ustavaks sotsialismile ja proletaarsele internatsionalismile, kõigi maade tööliste rahvusvahelisele vendlusele. Partei paljastas Esimese maailmasõja imperialistlikku iseloomu ja kutsus kõigi maade töölisi üles rahvusvahelisele proletaarsele solidaarsusele. Ta tuletas meelde, et kõigi maade töölistel on üks vaenlane — kodanlus, ja üks ühine eesmärk — kukutada kapitalism ning saavutada sotsialismi võit.

Kommunistid ei ole igasuguse sõja vastased. Nad astuvad välja ainult vallutussõdade, imperialistlike sõdade vastu. Sõdu on teatavasti kaht liiki. On olemas õiglased sõjad, mittevallutussõjad, vabadussõjad. Neid sõdu peetakse sel eesmärgil, et kaitsta rahvast välismaiste orjastajate vastu. Niisugust sõda pidas näiteks meie rahvas 1812. aastal Napoleoni sissetungi vastu. Õiglased on sõjad sotsialistliku isamaa kaitseks, nagu näiteks nõukogude rahva sõda välismaise sõjalise interventsiooni ja valgekaartlaste vastu aastail 1918—1920, nõukogude rahva Suur Isamaasõda saksa fašismi ja jaapani imperialismi vastu aastail 1941—1945. Vabadussõdasid peavad asumaade ja sõltuvate riikide rahvad imperialismi ikke vastu, koloniaalse ikke hävitamise eest. Sellist sõda pidas alles hiljuti suur hiina rahvas. Õiglased sõjad, vabadussõjad on ka niisugused sõjad, mida rahvahulgad peavad kapitalistlikust orjusest, igasugusest ekspluateerimisest ja rõhumisest vabanemiseks. Kommunistid toetavad õiglasi sõdu, mittevallutussõdu, vabadussõdu.

Ebaõiglasi, vallutussõdu kommunistid ei toeta, nad peavad nende vastu kõige otsustavamat võitlust. Just niisugusel seisukohal asus bolševike partei Lenini juhtimisel Esimese maa-

ilmasõja ajal. Suunata relvad oma maa kodanluse ja mõisnike vastu, muuta imperialistlik sõda kodusõjaks, see tähendab teostada revolutsioon — niisuguse üleskutsega pöördusid bolševikud kõigi sõdivate kapitalistlike riikide tööliste poole. See oli ainus abinõu, et välja pääseda röövellikust sõjast, millesse imperialistid olid rahvaid tõuganud, ja ühtlasi hävitada kapitalistlik orjus.

Bolševike partei sõnad ei läinud lahku tema tegudest. Hoolimata politsei julmast tagakiusamisest, mis eriti tugevnes sõja ajal, töötasid bolševikud väsimatult rahvahulkades ja valmistasid rahvast ette isevalitsuse revolutsiooniliseks kukutamiseks. Bolševikud selgitasid töörahvale, kes ja missugusel eesmärgil päästis valla maailmasõja ja mis teel võib sellest sõjast välja pääseda. Bolševikud rajasid oma rakukesed sõjaväes ja laevastikus, levitasid soldatite hulgas revolutsioonilisi lendlehti ja organiseerisid rindel vennastumisi.

Sõda laostas üha enam maad ja imes rahvalt välja kõik elumahlad, kuid tsaaril ja kodanlusel ei tulnud mõttessegi sõda lõpetada. Tsaari-Venemaa ei astunud juhuslikult sõtta Entente'i poolel. Esiteks, Vene tööstuse tähtsamad harud olid inglise ja prantsuse kapitali käes, tsarism sai Prantsusmaalt ja Inglismaalt suuri laene. Teiseks, vene kodanlus lootis vallutada uusi turge ning, kasutades sõjaolukorda, maha suruda revolutsioonilise liikumise sisemaal ja leida pääsu kiiresti lähenevast rahvarevolutsioonist. 1914. aastal läks asi Peterburis, Bakuus, Lodžis ja teistes linnades kuni avalikkude revolutsiooniliste väljaastumisteni isevalitsuse vastu.

Tsaari-Venemaa astus sõtta ettevalmistamatult. Venemaa tehnilise ja majandusliku mahajäämuse, tööstuse nõrga arengu ja põllumajanduse madala taseme tõttu ei suutnud Venemaa majandus pikaajalisele sõjale vastu pidada. Isevalitsuslik kord oli läbi ja läbi mäda, tema valitsev ladvakiht ajas müüdavat ja reeturlikku poliitikat. Mõned tsaariministrid osutusid sakslaste salakuulajateks. Tsaari sõjaväel oli puudus suurtükkidest, mürskudest ja isegi vintpüssidest; mõnikord tuli kolme sõduri kohta üks vintpüss. Ei ole midagi imestamisväärset selles, et tsaariväed tihti kaotasid lahingu. Sõda laostas Venemaa rahvamajandust: tööstust, põllumajandust, transporti.

Sõda ja majanduslik laos, mis kogu raskusega lasusid töörahva õlgadel, suurendasid tööliste ja talupoegade rahulolematust. Töölisklassi revolutsiooniline liikumine kasvas järjest. Üheaegselt toimus käärimine tagalas ja rindel, nii keskuses kui ka ääremaadel. Üha laialdasemad rahvahulgad veendusid, et tekkinud olukorrast on ainult üks väljapääs — tsaari-isevalitsuse kukutamine. Venemaal valmis uus revolutsioon, mis viimaks puhkeski.

Veebruarirevolutsioon. Tsaari-isevalitsuse kukutamine. Esimestena tõusid tsarismi vastu üles Petrogradi töölised. Bolševike partei üleskutsel organiseerisid nad 1917. aasta veebruaris üldstreigi ja tulid pealinna tänavaile, tõmmates endaga kaasa Petrogradi garnisoni

soldateid. «Maha tsaar!», «Maha sõda!», «Leiba!» — oli kirjutatud ülestõusnute lippudele.

Tsaarivalitsus katsus alanud ülestõusu relva jõul maha suruda. Kuid relvad olid soldatite käes, soldatid aga ühinesid töölistega.

1917. aasta 27. veebruaril (12. märtsil uue kalendri järgi) kukutati rahva poolt vihatud tsarism. Kodanlik-demokraatlik revolutsioon Venemaal võitis.

1917. aasta Veebruarirevolutsiooni eesotsas seisis proletariaat. Ta oli revolutsiooni algataja ja tõmbas endaga kaasa soldateid, peamiselt talupoegi, kes olid riietatud sõjaväe sinelitesse. Proletariaadi ja tema partei — bolševike partei — juhtimine tagas revolutsiooni võidu.

LÜHIKOKKUVÕTE

Sellest ajast peale, kui ühiskond jagunes ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks, rõhujateks ja rõhututeks, on kogu inimkonna ajalugu olnud klassivõitluse ajalugu: orjapidajate ja orjade, feodaalmõisnike ja pärisorjade, kapitalistide ja proletaarlaste vahelise klassivõitluse ajalugu. Alati lõppes klassivõitlus kogu ühiskonnakorra revolutsioonilise ümberkorraldamisega: orjandusliku korra asemele tuli feodaalkord, et hiljem oma kohta kapitalismile loovutada.

Kapitalism on viimane ekspluataatorlik kord. Esialgu loob kapitalism tootmise kasvuks ennenägematud tingimused. Kuid kapitalistlikus korras endas peitub tema paratamatu hukkumise põhjus. Kõik materiaalsed hüved ja tööriistad loob kogu ühiskond, kuid omastab neid käputäis kapitaliste. Selles seisabki kapitalismi põhiline vastuolu, mis lõppkokkuvõttes muutub ühiskondliku arenemise piduriks. Kapitalistlikus ühiskonnas toimub terav klassivõitlus.

Kapitalismi kõrgeimaks ja viimseks staadiumiks on imperialism. Imperialismi tingimustes teravnevad kõik kapitalistlikud vastuolud äärmuseni: tööliste ja kapitalistide vahel, asumaade rõhutud rahvaste ja kolonisaatorite vahel, üksikute kapitalistlike maade vahel. Imperialism on proletaarse revolutsiooni eelõhtu.

Kapitalismi hauakaevajaks on proletariaat, kes tekkis koos kapitalismiga. Olles kõige revolutsioonilisem ja kõige organiseeritum klass, peab proletariaat enda ümber koondama kõiki töötajaid ja viima neid sotsialistlikule revolutsioonile. Kuid selleks, et proletariaadi võitlus oleks edukas, peab tal olema oma partei — võitlusvalmis ja teadlik avangard (eesmine väesalk), kes on varustatud revolutsioonilise, marksistliku teooriaga.

Venemaa asus kapitalismi arenemise teele hiljem kui teised Lääne-Euroopa riigid ja Põhja-Ameerika — alles XIX sajandi teisel poolel, pärast pärisorjuse kaotamist. Kuid juba XX sajandi algul oli just Venemaa see, kes muutus ülemaailmse revolutsioonilise liikumise keskuseks. See on seletatav sellega, et tsaari-Venemaa töötajad kan-

natasid eriti rasket rõhumist ja kõige julmemat ekspluateerimist. Venemaal kasvas ja karastus revolutsiooniline töölisklass, kellel oli selline kindel ja suurearvuline liitlane nagu talurahvas.

Venemaast sai leninismi sünnimaa. V. I. Lenini poolt 1903. aastal asutatud bolševike partei oli töörahva hulkade eesotsas nende võitluses tsaari-isevalitsuse ja kapitalismi vastu.

Bolševike partei juhtis töötajate võitlust tsarismi vastu esimeses Vene revolutsioonis aastail 1905—1907. Revolutsioon näitas, et üksnes töölisklass liidus talurahvaga võib rahvale kätte võita vabaduse. Revolutsioon näitas samuti, et bolševikud on ainus jõud riigis, kes on suutelised sammuma töölisklassi revolutsioonilise võitluse eesotsas.

Pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist, kui tsarism alustas töölisklassi julma tagakiusamist, pöördusid revolutsioonist ära paljud neist, kes olid ennast varem nimetanud revolutsionäärideks, sealhulgas pöördusid revolutsioonist ära ka menševikud. Ainult bolševikud jäid töölisklassile ustavaks kuni lõpuni. Uskumatult raskete tingimustes valmistasid nad rahvahulki ette uueks revolutsiooniks.

1914. aastal puhkes imperialistlik maailmasõda. See oli röövellik sõda, mis taotles jaotatud maailma ümberjaotamist. Bolševikud kutsusid töölisi ja talurahvast üles, et muuta imperialistlik sõda kodusõjaks. Sõda tõi rahvale lugematuid kannatusi: nälja, laose ja surma miljonitele inimestele. Oli ainult üks väljapääs — revolutsioon.

1917. aasta veebruaris puhkes Venemaal teine revolutsioon, mis viis isevalitsuse kukutamiseni.

TEINE PEATÜKK

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon

1. PARTEI JUHIB REVOLUTSIOONI EDASI

Kaksikvõim. Kohe pärast tsaari-isevalitsuse kukutamist hakkasid töölised ja soldatid looma kõikjal Venemaal tööliste ja soldatite saadikute nõukogusid. Kuid esialgu haarasid enamiku kohtadest nõukogudes, sealhulgas ka Petrogradis ja Moskvas, enda kätte esseerid ja menševikud. Millega seda seletada? Asi seisab selles, et revolutsioon äratas laialdastes töötajate kihtides poliitilise tegutsemisiha. Kuid rahvahulgad olid poliitikas alles täiesti kogenematud ja sellepärast oli neid kerge petta revolutsiooniliste võltsfraasidega. Pealegi sel ajal, kui bolševikud juhtisid revolutsioonilist võitlust tänavatel ja väljakutel, pidasid esseerid ja menševikud koosolekutel kõlavaid kõnesid ning sokutasid oma inimesi nõukogudesse. Selle tulemusel jäid tööliste ja talupoegade huvide tõelised kaitsjad — bolševikud — nõukogudes vähemusse.

Töölised ja soldatid vaatasid nõukogudele kui rahvavõimu organeile ja uskusid, et nõukogud täidavad nende revolutsioonilised nõudmised ja esmajärjekorras päästavad maa imperialistlikust sõjast ning kindlustavad rahu sõlmimise, kehtestavad vabrikutes ja tehastes 8-tunnilise tööpäeva, annavad talupoegadele maad. Nõukogud, kellele järgnes relvastatud rahvas, võisid seda saavutada. Mõisnikel ja kapitalistidel poleks olnud jõudu vastu seista nõukogude tahtele, kui nõukogud oleksid kogu võimu enda kätte võtnud. Kuid nõukogudes istuvad esseerid ja menševikud ei mõelnudki rahust ega rahva revolutsiooniliste nõudmiste elluviimisest. Nad olid arvamisel, et võim peab kuuluma kodanlusele. Nad aitasid ka imperialistlikul kodanlusel niinimetatud Ajutise Valitsuse moodustada ja imperialistlikku sõda jätkata. See valitsus koosnes kapitalistidest ja mõisnikest ning suunas oma poliitika otsekohe tööliste ja talupoegade vastu. Revolutsiooni teostasid töölised ja talupojad, võimule aga sai kodanlus. Revolutsiooni esimestest edusammudest joovastunud rahvahulgad jäid uskuma esseeride ja menševike petlikke kõne-

sid ning lootsid, et Ajutine Valitsus nõukogude survel tõesti lahendab revolutsiooni põhiküsimused.

Seega tekkis Venemaal kaksikvõim: tööliste ja talupoegade võim nõukogude näol ning kodanluse võim Ajutise Valitsuse näol.

Pärast seda, kui bolševikud olid väljunud põranda alt ning asusid avalikult revolutsioonilise võitluse etteotsa, kerkis nende ette küsimus: kuidas tegutseda uutes tingimustes, kuhu suunata revolutsioon? Kõik kodanlikud ja väikekodanlikud parteid püüdsid revolutsiooni edasiarenemist peatada ning anda isegi sündmustele tagurpidikäik, päästa kapitalism. Ainult bolševike partei näitas end sel ajal tõelise revolutsioonilise parteina. Tõsi küll, ka osal bolševikel ei olnud selgust küsimuses, kuidas suhtuda Ajutisse Valitsusse, nõukogudesse ja sõjasse. Bolševike partei mõnede juhtivate tegelaste hulgas võis märgata teatud segadust, kõhklust, kindla joone ja selge perspektiivi puudumist arenevas revolutsioonis. Tugevalt andis end tunda see, et partei juhti V. I. Leninit polnud Venemaal.

Lenini Aprilliteesid. Lenin astus juba välismaal viibides otsustavalt välja revolutsiooni edasise arengu eest, kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ümberkasvamise eest sotsialistlikuks revolutsiooniks. Ta oli arvamisel, et revolutsioon ei tohi peatuda poolel teel, vaid peab minema edasi, sotsialismi võidule.

Pärast kümneaastast maapagu saabus V. I. Lenin 1917. aasta 3. aprilli[1] öösel välismaalt tagasi Petrogradi. Teda võtsid Soome vaksalis vastu tuhanded töölised, soldatid ja madrused. V. I. Lenin pöördus nende poole kõnega, mille lõpetas üleskutsega: «Elagu sotsialistlik revolutsioon!» Kogu tee vaksalist kuni hooneni, kus asus bolševike partei Keskkomitee, saatsid soomusautot, millelt Lenin pöördus töörahva poole palavate tervitussõnadega, mitmetuhandelised tööliste, soldatite ja madruste hulgad. Juba pärast kesköödesitas V. I. Lenin vanadele parteisõpradele ja seltsimeestele oma seisukohti revolutsiooni edaspidisest arengust.

Järgmisel päeval, 4. (17.) aprillil 1917, luges Lenin bolševike koosolekul ette oma teesid «Proletariaadi ülesanded praeguses revolutsioonis» ja selgitas neid. Need on ajaloos tuntud Aprilliteeside nime all.

Lenini Aprilliteesid andsid parteile geniaalse võitlusplaani ülemineku kodanlik-demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile. Lenin ütles, et revolutsiooni esimene etapp, mis andis võimu kodanluse kätte, on lõppenud; on tarvis üle minna revolutsiooni teisele, sotsialistlikule etapile, mis peab võimu andma proletariaadi ja kehvtalurahva kätte.

Paljude sajandite vältel olid talupojad unistanud maast, mille mõisnikud olid enda kätte haaranud. Lenin näitas oma teesides, et bolševikud peavad võitlema kõigi mõisamaade konfiskeerimise (tasuta äravõtmise) eest ning kogu maa natsionaliseerimise (s. t. maaeraomanduse likvideerimise) eest riigis, et maad käsutaksid

[1] Uue kalendri järgi 16. aprillil. Uus kalender kehtestati meie maal 1918. a. veebruaris.

sulaste ja talupoegade saadikute nõukogud. Sotsialistliku revolutsiooni edu olenes proletariaadi ja kehvtalurahva kindlast liidust. Seoses sellega nõudis Lenin, et bolševike töö raskuspunkt maal tuleb suunata neile talurahva kihtidele, kes lähevad tööliskassi juhtimisel sotsialistlikule revolutsioonile.

Edasi oli Aprilliteesides seatud ülesandeks liita kõik pangad üheks üldrahvuslikuks pangaks, mis töötaks tööliste saadikute nõukogu kontrolli all, ning sisse seada tööliskontroll ühiskondliku tootmise ja saaduste jaotamise üle.

V. I. Lenin, tuginedes Pariisi Kommuuni, 1905. aasta esimese Vene revolutsiooni ja Veebruarirevolutsiooni kogemustele, tuli järeldusele, et proletariaadi riigivõimu parimaks poliitiliseks vormiks on nõukogude vabariik. See tähtis avastus omas hiiglasuurt tähtsust sotsialistliku revolutsiooni võiduks, sest ta juhatas parteile ja töörahvale kätte õige tee nende järgnevas võitluses kodanluse kukutamise eest. Seniajani olid marksistid arvamisel, et üleminekul kapitalismilt sotsialismile on parimaks riigivormiks parlamentaarne demokraatlik vabariik. Nõukogude vabariik oli tavalise parlamentaarse vabariigiga võrreldes suureks sammuks edasi. Kõigist varemtuntud riigivormidest on nõukogud kõige demokraatlikum vorm, mis kindlustab kõige täielikumalt tööliste, talupoegade ja kogu töörahva laialdase osavõtu riigi valitsemisest.

Kuid sellest ei järeldu, et nõukogud on kohustuslikuks riigivõimu vormiks igasugusele maale, kus tööliskassi on võidu saavutanud. Kapitalismilt sotsialismile ülemineku vältimatuks tingimuseks on proletariaadi diktatuuri kehtestamine; proletariaadi diktatuur väljendab proletariaadi ja talurahva klassiliitu tööliskassi juhtimisel. Mis aga puutub proletariaadi diktatuuri riigivormidesse, siis on nad, nagu V. I. Lenin korduvalt märkis, mitmekesised, olenevalt ühe või teise maa ajaloolistest traditsioonidest, poliitilistest kogemustest ning muudest arengu iseärasustest.

Aprilliteesides märgiti, et ka Ajutise Valitsuse ajal jääb sõda röövellikuks, imperialistlikuks sõjaks. Lenin näitas, et seda sõda ei saa lõpetada õiglase rahuga, kui ei kukutata kodanlust. Lenin hoiatas, et Ajutine Valitsus ei anna rahvale ei leiba, rahu ega vabadust, sest see on kapitalistide ja mõisnike valitsus. Ta esitas loosungi: «Mitte mingit toetust Ajutisele Valitsusele!»

Kuid Lenin ei nõudnud neis tingimustes Ajutise Valitsuse vägivaldset kukutamist, kuna seda valitsust toetasid nõukogud, mille eesotsas olid menševikud ja esseerid, nõukogusid toetasid aga rahvahulgad. Ta oli arvamisel, et isevalitsuse kukutamisega Venemaal ning nõukogude moodustamisega tekkisid harukordselt soodsad tingimused rahulikuks üleminekuks sotsialistlikule revolutsioonile, et neis tingimustes võib saavutada võimu ülemineku töötajatele rahulikul teel. On tarvis silmas pidada, et juba enne tsarismi kukutamist rõhutas Lenin, et bolševikud ei taotle vägivalda, et rahvas ainult vastab vägivallaga valitsevate ekspluataatorlike klasside ja nende valitsuste vägivallale.

Kuidas siis kujutas Lenin endale ette võimu rahulikku üleminekut kodanluselt ja mõisnikelt tööliste ja talupoegade kätte? Ta selgitas oma teesides, et bolševikel on vaja teha püsivat ja kannatlikku selgitustööd töötajate hulgas ning neid järk-järgult organiseerides võita enda poole tööliste, soldatite ja talupoegade enamus ja seega kindlustada nõukogudes revolutsiooniline enamus, teha nõukogud bolševistlikeks. See oleks võimaldanud muuta nõukogude poliitikat ja nõukogude kaudu muuta valitsuse koosseisu ja poliitikat. Niisiis oleks sotsialistlik revolutsioon võinud toimuda ilma relvastatud ülestõusuta. Võimu oleks võtnud enda kätte nõukogud ja vana, sotsialistliku revolutsiooni poolt purustatud mõisnike ja kapitalistide riigiaparaadi asemele oleks tulnud uus, tööliste ja töötavate talupoegade riigivõim. «Kogu võim nõukogudele!» — niisugune oli Aprilliteeside pealoosung.

Aprilliteeside lõpus näitas Lenin kätte partei ülesanded. Need olid järgmised: kutsuda kokku partei kongress; muuta tema programmi (kuna tsarism oli juba kukutatud ja parteil tuli võidelda uues olukorras ja uute eesmärkide eest); muuta partei nimetus. Oma rajamisest peale oli meie parteid sotsiaaldemokraatlikuks parteiks nimetatud. Kuid imperialistliku maailmasõja aastatel reetsid kogu maailmas sotsiaaldemokraatide ametlikud juhid sotsialismi, minnes üle kodanluse poole. Lenin pani ette nimetada meie parteid kommunistlikuks parteiks. Peale selle seadis ta ülesande luua uus, revolutsiooniline Internatsionaal. Selleks sai 1919. aastal Moskvas loodud III Kommunistlik Internatsionaal. See etendas silmapaistvat osa rahvusvahelise proletariaadi revolutsiooniliste jõudude ühteliitmisel, marksistlike parteide kaadri kasvatamisel kõigis maades.

Bolševike partei võitlus rahvahulkade eest. Lenini Aprilliteesid andsid bolševike parteile ja töölisklassile selge revolutsioonilise suuna.

Aprillikuus toimus V. I. Lenini juhtimisel bolševike partei esimene legaalne ülevenemaaline konverents. Selle otsuste aluseks võeti Aprilliteesid. Seega võttis kogu partei vastu leninlikud teesid.

Partei alustas võitlust sotsialistlikule revolutsioonile rahuliku ülemineku eest, esseeride ja menševike liidrite reetmise paljastamise eest ning tööliste, talupoegade ja soldatite laialdaste hulkade bolševike poole võitmise eest, töötajate võitlusvõime kasvatamise ja nende organiseerimise eest.

Bolševike partei täitis tööliste ja soldatite nõukogudes enamuse enda poole võitmise ning töölisklassi ja töötava talurahva liidu tugevdamise ülesande. Partei tõi päevavalgele ja paljastas otsustavalt kodanliku Ajutise Valitsuse imperialistliku rahvavastase poliitika. Rahvahulgad nõudsid õiglast demokraatlikku rahu, kodanlik Ajutine Valitsus aga jätkas imperialistlikku sõda. Talupojad nõudsid maad, aga Ajutine Valitsus võitles kõigest jõust mõisnike eest. Töölised nõudsid tööliskontrolli kehtestamist tootmise üle, kaheksatunnilise tööpäeva sisseseadmist ja palga tõstmist, Ajutine Valitsus aga

kaitses igati kapitalistide huvisid. Venemaa rahvad nõudsid vabastamist rahvuslikust rõhumisest, Ajutine Valitsus aga jätkas rahvaste rahvusliku rõhumise ja orjastamise poliitikat.

Esseerid ja menševikud hakkasid järjest enam reetma rahva huve. Kui altpoolt, tööliste ja soldatite laialdaste hulkade poolt tuleva surve tõttu kodanliku võimu ebakindlad alussambad vankuma lõid, siis päästsid esseerid ja menševikud langeva Ajutise Valitsuse ja astusid ise selle koosseisu. Ministritele-kapitalistidele lisandusid ministrid-«sotsialistid», kes niisama lömitavalt teenisid vene ja võõramaiste imperialistide huve nagu kõik teisedki Ajutise Valitsuse liikmed.

Kartes rahvahulkade revolutsioonilist liikumist, lömitasid vene kodanlus ja tema esseeridest ja menševikest käsilased välismaise imperialismi ees. Venemaa majanduslik ja poliitiline sõltumus kapitalistlikest suurriikidest kasvas pidevalt. Venemaa riigivõlg inglise, prantsuse ja ameerika kapitalistidele kasvas sõjaajal kahekordseks. Ameerika miljonärid, sealhulgas ka Hoover, kes oli hiljem Ameerika Ühendriikide presidendiks, hakkasid Venemaal maakide ja nafta poolest rikkaid maatükke kokku ostma ning püüdsid Venemaa tähtsamaid raudteid endi kätte haarata.

Täites imperialistide tahet, jätkas Ajutine Valitsus imperialistlikku sõda ning ajas 1917. aasta juunis soldatid rindel uuele pealetungile. Kuid see pealetung, mis läks rahvale palju uusi ohvreid maksma, nurjus.

18. juunil 1917 toimusid Petrogradis ja teistes linnades bolševistlike parteiorganisatsioonide juhtimisel tööliste ja soldatite massilised meeleavaldused protestiks Ajutise Valitsuse poliitika vastu. Petrogradis toimunud meeleavaldus oli eriti rahvarikas. 400 000 meeleavaldajat sammus mööda pealinna tänavaid loosungitega: «Maha sõda!», «Maha kümme ministrit-kapitalisti!», «Kogu võim nõukogudele!» 1917. aasta juuni algul leidis aset Petrogradi tehaste komiteede konverents. Kolmveerand selle konverentsi delegaatidest toetas bolševikke. Bolševike mõju kasvas kiiresti Moskvas ja teistes linnades.

Kaksikvõimu lõpp. Ajutine Valitsus püüdis kõigi vahenditega venitada rahvahulkade revolutsiooniliste nõudmiste täitmist, nõukogud aga, mida juhtisid esseerid ja menševikud, kiitsid valitsuse tegevust ja keelitasid igati töölisi ootama oma nõudmistega.

Kuid rahva kannatus oli katkemas ja see väljendus selgesti tööliste, soldatite ja madruste meeleavalduses, mis toimus Petrogradis 3. ja 4. juulil. See oli viimane katse õhutada nõukogusid võimu enda kätte võtma.

Hoolimata meeleavalduse rahulikust iseloomust, saatis Ajutine Valitsus meeleavaldajate vastu kontrrevolutsioonilised relvastatud jõud. Petrogradi tänavad ujutati ohtrasti üle tööliste ja soldatite verega. Nii alustasid kapitalistid esseeride ja menševike osavõtul esimesena kodusõda revolutsioonilise rahva vastu. Hinnates esseeride ja menševike käitumist, kirjutas Lenin, et alates Veebruarirevo-

lutsioonist veeresid nad järk-järgult allapoole, kuid 5. juulil veeresid nad täiesti kontrrevolutsiooni rappa.

Kodanlus, surunud maha tööliste ja soldatite meeleavalduse, tormas bolševike partei kallale, et jätta proletariaat ilma juhtimiseta, võtta töölistelt ja talupoegadelt nende kogenud ja kindel juht. Pärast veriseid juulisündmusi hakkas Ajutine Valitsus massiliselt areteerima bolševikke. Ajaleht «Pravda» ja rida teisi bolševistlikke ajalehti suleti. Anti käsk Lenini areteerimiseks.

Kaksikvõim oli Venemaal lõppenud. Kogu võim läks kodanliku Ajutise Valitsuse kätte. Nõukogud, mida juhtisid menševikud ja esseerid, muutusid tegelikult selle valitsuse ripatsiteks.

Revolutsiooni arenemise rahulik periood oli rahvahulkade tahte vastaselt lõppenud. «Nüüd,» kirjutas juulipäevadel V. I. Lenin, «on sõjaline võim ja järelikult ka riigivõim faktiliselt juba läinud kontrrevolutsiooni kätte... Nüüd on revolutsiooni rahulik arenemine Venemaal juba võimatu, ja küsimus on ajaloo poolt seatud nii: kas kontrrevolutsiooni täielik võit või uus revolutsioon.»[1]

Kontrrevolutsiooni jõud püüdsid jälitamiste ja laimu abil nõrgendada bolševikke, isoleerida neid rahvahulkadest, kuid see ei andnud tulemusi.

V. I. Lenini juhtimisel hakkas partei rahvahulki ülestõusuks ette valmistama, et kukutada kontrrevolutsioonilise kodanluse võim ja kehtestada nõukogude võim — tööliste ja talupoegade võim.

Partei VI kongress. 1917. aasta juuli lõpul tuli Petrogradis illegaalselt kokku bolševike partei VI kongress. Kuidas ka määratses kodanlik kontrrevolutsioon, ei läinud tal korda purustada proletariaadi revolutsioonilist parteid. Oma VI kongressiks oli bolševike partei kasvanud suureks jõuks. Revolutsiooni viie kuu kestel oli ta kasvanud kuuekordseks ja tema ridadesse kuulus 240 000 liiget. V. I. Lenin ei olnud kongressil: ta varjas end Ajutise Valitsuse nuhkide eest Petrogradi lähedal Razlivi jaama juures osmikus. Kuid Lenin suunas kogu kongressi tööd ja juhtis kongressi oma võitluskaaslaste ja õpilaste Ordžonikidze, Sverdlovi ja Stalini kaudu. Kongressil esines ettekannetega poliitilisest olukorrast ja Keskkomitee tööst J. V. Stalin.

Partei VI kongress võttis üksmeelselt kursi sotsialistlikule revolutsioonile, relvastatud ülestõusu organiseerimisele kodanliku Ajutise Valitsuse vastu. Bolševikud lähtusid sealjuures Lenini teooriast sotsialismi võidu võimalikkusest esialgu ühel maal. Partei kongress astus otsustavalt välja trotskistide antileninliku joone vastu, kes panid ette mitte alustada sotsialistlikku revolutsiooni Venemaal, enne kui see on võitnud Lääne-Euroopa maades.

Oma otsustes rõhutas VI kongress proletariaadi ja kehvtalurahva liidu tähtsust kui sotsialistliku revolutsiooni võidu põhitingimust ja vahendit. Kongress pöördus manifestiga kõigi Venemaa töötajate, tööliste, soldatite ning talupoegade poole. Bolševike partei kutsus

[1] V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 196.

töötajaid üles valmistuma otsustavaiks lahinguiks kodanluse vastu ning väljendas sügavat usku tööliskiassi ja kehvtalurahva võimsatesse jõududesse ja sotsialistliku revolutsiooni võidusse. Partei manifest lõppes järgmiste sõnadega:

«Meie võitlusseltsimehed, valmistugem uuteks lahinguteks! Kogugem kindlalt, mehiselt ja rahulikult jõude, laskmata end kaasa kiskuda provokatsioonidesse, rivistugem võitluskolonnideks! Proletaarlased ja soldatid, partei lipu alla! Meie lipu alla, rõhutud külad!»

VI kongress läks meie partei ajalukku kui relvastatud ülestõusu, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise kongress.

2. SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRIREVOLUTSIOONI VÕIT

Relvastatud ülestõusu ettevalmistamine. Olukord Venemaal muutus üha pinevamaks. Teravnes majanduslik laos. Paljud tehased suleti tehaseomanike ja vabrikantide poolt sihilikult, töölisi vallandati, et nad nälga jätta. Tööstuslinnades ja asulates ei jätkunud leiba, liha, suhkrut. Elukallidus tõusis, millest said kasu kapitalistid, mõisnikud, kulakud ja spekulandid. Sõda jätkus, see tõi kaasa uusi sissetulekuid kodanlusele ja uut viletsust töötajatele. Imperialistid püüdsid kõigi vahenditega revolutsiooni lämmatada. Tsaarikindralid, kes armee etteotsa olid jäänud, hakkasid loovutama sakslastele suuri linnu, näiteks Riia, ning valmistusid andma neile Petrogradi ainult selleks, et lämmatada kasvavat revolutsiooni. Mõisnikud ja kapitalistid olid valmis kogu meie maa andma saksa, ameerika, inglise, prantsuse ja igasuguste teiste imperialistide orjusesse, et aga säilitada oma võimu ja mitte lasta töölistel ja talupoegadel võita.

Esseeride ja menševike reetmise tulemusena muutusid nõukogud pärast juulipäevi jõuetuks ja abituks pead tõstnud kontrrevolutsiooni ees. Kuid ka sellised nõukogud ei rahuldanud imperialistlikku kodanlust. Ta tahtis täielikult kindlustada oma võimu rahva üle, keerata ta ümber sõrme, hävitada kõik töötajate massiorganisatsioonid, panna Venemaal maksma julm sõjaline diktatuur.

Vene kapitalistide ninamehed, keda inglise, prantsuse ja ameerika imperialistid tagant tõukasid ja salaja toetasid, organiseerisid kontrrevolutsioonilise vandenõu, mille etteotsa seati tsaarikindral Kornilov. Augusti lõpul tõstis ta mässu ja suunas tema poolt petetud sõjaväeosad Petrogradi peale, lootes revolutsioonilised jõud purustada ja võimu haarata. Korniilovlastega koos läksid pealinna kallale ka inglise tankid.

Ajutine Valitsus, esseeride ja menševike parteide juhid kaotasid pea. Ainult tööliskiassi revolutsiooniline võitluspartei — bolševike partei — säilitas külma vere ja mehisuse ning organiseeris äärmiselt kiiresti ja oskuslikult korniilovlastele vastulöögi. Bolševike partei Keskkomitee kutsus töölisi ja soldateid üles kontrrevolutsioonile aktiivselt relvastatud vastulööki andma. Töölised hakkasid energili-

selt relvastuma. Punakaardi salgad kasvasid neil päevil mitmekordselt. Bolševike partei juhtimisel purustasid Petrogradi punakaartlased koos Venemaa teiste tööstuskeskuste relvastatud tööliste, raudteelaste ja revolutsiooniliste sõjaväeosadega Kornilovi mässu. Kornilovi mässu purukslöömine tõi nähtavale kodanliku kontrrevolutsiooni nõrkuse ja näitas, et bolševike partei on kasvanud revolutsiooni otsustavaks jõuks, kelle juhtimisel rahvas on suuteline purustama kõigi vaenlaste sepitsused.

Sellest ajast alates arenes revolutsioon pidevalt. Tööliste ja talupoegade võitlus kodanluse ja mõisnike vastu laienes kõikjal. Esseeride ja menševike mõju kahanes. Tööliste ja talupoegade hulgad, kes veel hiljuti olid uskunud esseere ja menševikke, pöörasid neile selja ja läksid bolševike partei poole üle. Nõukogude ümbervalimistel said bolševikud enamuse Petrogradi, Moskva ja paljudes teistes nõukogudes. Nende mõju suurenes pidevalt nii linnades, maal kui ka sõjaväes. Proletariaadi ja kehvtalurahvaga ühinesid üha rohkem keskmikud. Nõukogud, karastunud võitluses korniilovlaste vastu, muutusid bolševike mõjul uuesti võimsaks jõuks. Kõik see lõi soodsa olukorra kodanliku võimu kukutamiseks, kes ei tahtnud anda rahulikul teel käest oma positsioone, vaid vastupidi, valmistus purustama põhilisi revolutsiooni jõude.

1917. aasta septembri keskpaiku rõhutas Lenin, kes oli sel ajal Soomes põranda all, partei Keskkomiteele saadetud kirjades, et bolševikud võivad riigivõimu enda kätte võtta ja peavad seda enda kätte võtma, sest neid toetab juba rahva enamik. Need kirjad saadeti kohtadele kui Lenini direktiivid (juhised) ülestõusu otsese ettevalmistamise hädavajalikkusest.

7. oktoobril sõitis Lenin illegaalselt Petrogradi. Täpsustanud olukorda pealinnas ja riigis, kirjutas Lenin kirja Petrogradi bolševike linnakonverentsile, 8. oktoobril aga kirja bolševikele — Põhjapiirkonna nõukogude piirkondlikust kongressist osavõtjaile, milles ta selgitas relvastatud ülestõusu viivitamatu ettevalmistamise vajadust. Ülestõus on täielikult küpsenud, ta edu on kindlustatud, kui näidatakse üles otsustavust ja julgust. «Viivitamine on niisama hea kui surm,» kirjutas Lenin.

10. oktoobril 1917 toimus bolševike partei Keskkomitee ajalooline istung, kus pärast Lenini ettekannet otsustati alustada lähemail päevil relvastatud ülestõusu. Selle otsuse vastu astusid välja Kamenev ja Zinovjev. Nad väitsid, et ülestõus on määratud nurjumisele ning panid ette ülestõusu mitte alustada enne Asutava Kogu kokkukutsumist. Keskkomitee lükkas tagasi selle ettepaneku ja võttis vastu V. I. Lenini poolt kirjutatud resolutsiooni, kus räägiti, et relvastatud ülestõus on vältimatu ja täiesti küps ning et sellest peavad juhinduma kõik parteiorganisatsioonid. Partei Keskkomitee resolutsioon sai kõikide Venemaa bolševike tegevuse võitlusprogrammiks. Ülestõusuks valmistusid tööliste relvastatud salgad (Punakaart), revolutsioonilised soldatid ja meremehed. Partei Keskkomitee saatis oma volinikud Donbassi, Uraali ja teistesse tööliskeskustesse, samuti

ka Lääne-, Edela- ja teistele rinnetele, et organiseerida ülestõusu kohtadel. Keskkomitee juhendi kohaselt loodi Petrogradi Nõukogu juurde Revolutsiooniline Sõjakomitee eesotsas N. Podvoiskiga.

16. oktoobril toimus V. I. Lenini juhtimisel partei Keskkomitee laiendatud istung koos Petrogradi komitee, bolševike sõjaväeorganisatsiooni, Petrogradi Nõukogu bolševistliku fraktsiooni (rühma), ametiühingute, Petrogradi vabrikute-tehaste komiteede esindajatega. Istung kinnitas ülestõusu käsitleva otsuse. Ülestõusu juhtimiseks moodustas partei Keskkomitee Sõjalis-Revolutsioonilise keskuse, mis pidi kuuluma Petrogradi Nõukogu Revolutsioonilise Sõjakomitee koosseisu tema juhtiva tuumikuna. Keskus tegutses otseselt partei Keskkomitee ja isiklikult V. I. Lenini juhtimisel. Keskuse koosseisu valiti Bubnov, Dzeržinski, Sverdlov, Stalin, Uritski.

16. oktoobri istungil astusid Kamenev ja Zinovjev uuesti ülestõusu vastu välja ja said jällegi otsustava vastulöögi Lenini ja partei Keskkomitee teiste liikmete poolt. Siis astusid nad partei vastu avalikult välja. Kamenev ja Zinovjev avaldasid menševike ajalehes «Novaja Zizn» teadaande, et nad ei ole nõus bolševike poolt ettevalmistatava relvastatud ülestõusuga, ning andsid seega partei plaanid revolutsiooni vaenlastele välja. See oli otsene reetmine.

Reeturite poolt hoiatatud kodanlik Ajutine Valitsus püüdis ülestõusu ära hoida ja hävitada revolutsiooni staapi — bolševike parteid. Selleks kutsus ta rindelt kiires korras ära temale truud sõjaväeosad ja saatis junkrute eliitüksused «Pravda» trükikoda purustama. Kuid ükski jõud ei suutnud enam peatada sotsialistliku revolutsiooni võidukäiku.

Revolutsiooni võit. 1917. aasta 24. oktoobri hommikul ilmus kodanlike võimude poolt suletud «Pravda» asemel väljaantud bolševistliku ajalehe «Rabotši Putj» number. Ajalehes avaldati üleskutse Ajutise Valitsuse kukutamiseks. Smolnõi instituudi hoone juurde, kus asus Petrogradi Nõukogu, koondati revolutsiooniliste soldatite ja punakaartlaste salku. Relvastatud ülestõus oli alanud.

Lenin nõudis, et asi otsustataks tingimata õhtul või öösel ega jäetaks võimu Ajutise Valitsuse kätte kuni 25. oktoobrini. 24. oktoobri öösel saabus Lenin Smolnõisse ja võttis ülestõusu juhtimise vahetult enda kätte. Bolševike partei Keskkomitee juhendite kohaselt vallutasid punakaartlaste ja soldatite salgad vaksalid, posti, telegraafi, ministeeriumid ja riigipanga. Ülestõus toimus üksmeelselt ja organiseeritult. Võitluses revolutsiooni võidu eest näitasid Petrogradi töölised ja revolutsioonilised väeosad üles ennenägematut kangelaslikkust, vaprust ja distsiplineeritust. Bolševike partei kindla juhtimise, tööliste-punakaartlaste, revolutsiooniliste soldatite ja madruste julge ja ennastsalgava võitluse tulemuseks oli kapitalistide ja mõisnike võimu kukutamine.

25. oktoobril (7. novembril uue kalendri järgi) kell 10 hommikul avaldas Petrogradi Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu juures asuv Revolutsiooniline Sõjakomitee V. I. Lenini poolt kirjutatud läkituse «Venemaa kodanikele!». Läkituses teatati, et Ajutine Valitsus on

kukutatud ja et riigivõim on üle läinud Petrogradi Nõukogu Revolutsioonilise Sõjakomitee kätte. See lõppes sõnadega:

«See, mille eest võitles rahvas: demokraatliku rahu viivitamatu pakkumine, mõisnike maaomanduse kaotamine, tööliskontroll toodangu üle, Nõukogude valitsuse loomine, — see on kindlustatud. Olgu tervitatud tööliste, soldatite ja talupoegade revolutsioon!»[1]

Mõni tund hiljem toimus Smolnõis Petrogradi Nõukogu istung. V. I. Lenin, keda töölised ja soldatid võtsid vastu kirjeldamatu vaimustusega, pidas ajaloolise ettekande nõukogude võimu ülesannetest. Suur proletariaadi juht ütles: «Nüüdsest peale saabub uus ajajärk Venemaa ajaloos, ja käesolev kolmas Vene revolutsioon peab lõpptulemusena viima sotsialismi võidule.»[2]

Maa tõelised peremehed — töölised ja talupojad astusid oma õigustesse.

Ajutine Valitsus varjas end sel ajal Talvepalees kontrrevolutsioonilise väeosade kaitse all. Revolutsioonilised töölised, soldatid ja madrused piirasid Talvepalee ümber ja ööl vastu 26. oktoobrit vallutasid Lenini otsesel korraldusel tormijooksuga Venemaa viimase kodanliku valitsuse viimase varjupaiga.

Petrogradi järel võitis relvastatud ülestõus pärast ägedaid lahinguid Moskvas. Sotsialistlik revolutsioon saavutas võidu ka kõigis teistes Venemaa linnades. Ta levis kiiresti sõjaväes ja tungis külasse. Töölised ja talupojad kõrvaldasid kõikjal kodanluse ja mõisnike võimu ning asemele astus uus, tõeliselt rahvalik, nõukogude võim.

Nii viis bolševike partei, keda juhtis Keskkomitee eesotsas V. I. Leniniga, 1917. aasta oktoobris Venemaa töölised ja talupojad ajaloolisele võidule kapitalistide ja mõisnike üle, sotsialistliku revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri võidule. Nii leidis tegelikkuses tõestust sotsialistliku revolutsiooni leninliku teooria sügav tõde. Revolutsioon toimus esialgu ühel maal eraldi, mitte aga korraga paljudes maades. Venemaa osutus kõige nõrgemaks lüliks imperialismi ahelas. Ja Venemaa töölisklass liidus kehvtalurahvaga, bolševike partei juhtimisel murdis selle ahela.

Nõukogude võimu esimesed dekreedid. 25. oktoobril (7. novembril) hilja õhtul avati Smolnõis II Ülevenemaaline Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu kongress. Kongressi koosseis näitas kujukalt, kuivõrd oli kasvanud bolševike mõju töötajate hulkades. Kongressil oli esindatud 318 kohalikku nõukogu, kellest 241 nõukogu saatis delegaate bolševistlike juhenditega. Väljendades kogu Venemaa tööliste, soldatite ja talupoegade tahet ning tuginedes Petrogradi relvastatud ülestõusu võidule, tegi II nõukogude kongress teatavaks, et kogu võim riigis on läinud nõukogude kätte, ja moodustas maailma esimese tööliste ja talupoegade valitsuse — Rahvakomissaride Nõukogu. Rahvakomissaride Nõukogu esimeheks valiti V. I. Lenin.

[1] V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 208.
[2] Sealsamas, lk. 211.

ИЗВѢСТІЯ
Центральнаго Исполнительнаго Комитета
и Петроградскаго совѣта
РАБОЧИХЪ и СОЛДАТСКИХЪ ДЕПУТАТОВЪ.
Декретъ о мирѣ,
принятый единогласно на засѣданіи Всероссійскаго Съѣзда Совѣтовъ Рабочихъ, Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ
26 октября 1917 г.
РАБОЧІЙ и СОЛДАТЪ
СОВѢТЪ
НАРОДНЫХЪ КОМИССАРОВЪ.
Всероссійскій Съѣздъ Совѣтовъ Рабочихъ, Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ, постановляетъ:
Владиміръ Ульяновъ (Ленинъ).
ИЗВѢСТІЯ
Центральнаго Исполнительнаго Комитета
и Петроградскаго совѣта
РАБОЧИХЪ и СОЛДАТСКИХЪ ДЕПУТАТОВЪ.
ДЕКРЕТЪ О ЗЕМЛѢ

Nõukogude võimu esimesed dekreedid

Uue võimu tõeliselt rahvalik iseloom avaldus juba tema tegevuse esimestes sammudes. II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress võttis vastu Lenini poolt kirjutatud rahudekreedi. Kongress tegi kõigile sõdivatele rahvastele ja nende valitsustele ettepaneku viivitamata alustada läbirääkimisi õiglase ja demokraatliku rahu sõlmimiseks, mille järgi ükski riik ei tohi võõraid maid vallutada. Seega heiskas nõukogude võim esimesena võitluslipu inimkonna vabastamiseks imperialistlike sõdade õudustest ja õiglase, demokraatliku rahu eest. Algas targa leninliku rahu- ja rahvastevahelise sõpruse poliitika elluviimine.

II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress võttis ühtlasi vastu Lenini poolt kirjutatud maadekreedi. Teoks sai see, millest talupojad olid unistanud ja mille eest nad olid võidelnud paljude sajandite vältel. Oktoobrirevolutsioon päästis nad mõisnike orjusest. Talupojad said tasuta üle 150 miljoni tiinu maad, mis oli konfiskeeritud mõisnikelt, kodanluselt, tsaarilt ja kirikult. Nad vabanesid igaaastastest üle 700 miljoni kuldrubla suurustest rendimaksudest mõisnikele. Vastavalt maadekreedile kaotati maaeraomandus jäädavalt ja asendati üldrahvaliku, riikliku omandusega, mis hiljem oli vajalikuks tingimuseks külaelu ümberkorraldamiseks uutel, sotsialistlikel alustel. Mitte ükski teine klass peale töölisklassi, mitte ükski teine partei peale kommunistliku partei ei olnud suuteline nii täielikult rahuldama talurahva põliseid lootusi. See dekreet innustas miljonilisi talurahvahulki tagalas ja rindel Nõukogude valitsuse aktiivsele toetamisele.

Nõukogude valitsus seadis sisse 8-tunnilise tööpäeva ettevõtteis ja kehtestas tööliskontrolli tootmise üle. Pangad, raudteed ja kaubalaevastik võeti kapitalistide käest ära ja anti riigile. Pärast tööliskontrolli kehtestamist tootmise üle natsionaliseeriti ja muudeti üldrahvalikuks, riiklikuks omandiks suurtööstus. Suure poliitilise ja majan-

dusliku tähtsusega oli Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee (ÜVKT) dekreet tsaari ja Ajutise Valitsuse poolt saadud välislaenude annulleerimise (tühistamise) kohta.

Maa, vabrikute, tehaste, pankade, raudteede jne. muutmine üldrahvalikuks, riiklikuks omandiks oli otsustava tähtsusega meie maa edasiarendamisel. See õõnestas kodanluse ja mõisnike majandusliku jõu ning rajas alused sotsialistlikule rahvamajandusele.

1917. aasta novembris võttis Rahvakomissaride Nõukogu vastu «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsiooni». Deklaratsioonis kuulutati «Venemaa rahvaste ausat ja kindlat liitu». Nõukogude võim kehtestas Venemaa kõigi rahvaste üheõigusluse ja sõltumatuse ning kaotas igasugused rahvuslikud kitsendused ja eesõigused, tunnustas iga rahva enesemääramise õigust kuni lahkulöömiseni ning iseseisva riigi loomiseni. Rahvuslikule rõhumisele, mida oli süvendanud kodanluse ja mõisnike võim, tuli lõpp. See rajas alused meie maa rahvaste vabale ja kindlale liidule ning sõprusele.

3. SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRIREVOLUTSIOONI MAAILMA-AJALOOLINE TÄHTSUS

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon oli pöördepunktiks Venemaa elus. Ta kiskus meie kodumaa välja kapitalistlikust süsteemist ja suunas meie maa täiesti uuele teele, sotsialismi teele.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon likvideeris kapitalistide ja mõisnike võimu ning lammutas vana, kodanluse ja mõisnike riigiaparaadi. Maailma suurima maa töölisklass sai valitsevaks klassiks. Venemaal hakkas kehtima proletariaadi diktatuur. Esmakordselt ajaloos kujundasid rõhutud rahvahulgad oma võimu, rahva võimu, tööliste ja talupoegade võimu, ja rajasid oma nõukogude riigi.

Oktoobrirevolutsioon tõi meie kodumaa välja imperialistlikust sõjast. Ta vabastas meie rahva jäädavalt raskest kohustusest valada oma verd vene ja välismaise kodanluse huvide eest.

Oktoobrirevolutsioon toimus sel ajal, kui Venemaad ähvardas riikliku iseseisvuse kaotamise oht. Kui töölised ning talupojad poleks bolševike partei juhtimisel teostanud sotsialistlikku revolutsiooni, siis oleks Venemaa muutunud imperialistlike riikide asumaaks. Oktoobrirevolutsioon päästis meie maa orjastamisest välisriikide poolt ning kindlustas meie kodumaale vabaduse ja iseseisvuse. Ta lõi tingimused Venemaa põlise mahajäämuse võitmiseks ning tema muutmiseks eesrindlikuks ja võimsaks sotsialistlikuks riigiks.

Oktoobrirevolutsioon hävitas rahvusliku rõhumise Venemaal. Kõik varem rõhutud rahvad muutusid meie maa rahvaste ühtse pere täieõiguslikeks liikmeiks.

Oktoobrirevolutsioon hävitas naiste ebavõrdsuse. Töötavad naised olid varem kõigist rõhutuist kõige rõhutumad. Nõukogude võim muutis nad ühiskonna täieõiguslikeks liikmeiks.

Oktoobrirevolutsioon lõi kõik tingimused töörahva materiaalse heaolu ja kultuuritaseme pidevaks tõusuks. Ta avas rahvale tee vabale ja õnnelikule elule.

Oktoobrirevolutsioon andis surmahoobi reaktsioonilistele teooriatele, mis püüdsid tõestada, et rahvahulgad ei olevat suutelised iseseisvaks loominguks.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni teostasid töölised ja talupojad kommunistliku partei, suure Lenini juhtimisel. Kommunistlik partei organiseeris töölisklassi ja töötava talurahva liidu otsustavaks pealetungiks kodanlikule ja mõisniklikule korrale. Partei oskas liita üheks ühiseks revolutsiooniliseks vooluks selliseid erisuguseid revolutsioonilisi voole, nagu ülddemokraatlik liikumine rahu eest, talupoegade demokraatlik liikumine mõisamaade äravõtmise eest, rõhutud rahvaste rahvuslik vabadusliikumine rahvusliku üheõigusluse eest ning proletariaadi sotsialistlik liikumine kodanluse kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest. Venemaa töölisklass võitis rahva usalduse ja oli tema tõeliseks juhiks võitluses rahu, maa, tema vabaduse ja sotsialismi eest. Töölisklassil oli niisugune tõsine liitlane revolutsioonis, nagu kehvtalurahvas, kellega enne Oktoobriülestõusu ühinesid ka keskmikud. Kõik see tagas sotsialistliku revolutsiooni võidu.

Enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni seisid kõik ühiskonna arenemises toimunud muutused selles, et ühed ekspluateerijad asendusid teistega, kuid töörahva ekspluateerimine jäi püsima. Oktoobrirevolutsioon võimaldas esmakordselt inimkonna ajaloos likvideerida meie maal kõik ekspluateerijad ja hävitada inimese ekspluateerimine inimese poolt.

Oktoobrirevolutsioon paljastas II Internatsionaali liidrite oportunistliku teooria, kes väitsid, et sotsialismile võib jõuda ilma klassivõitluseta, koostöös kodanlusega.

Oktoobrirevolutsioonil oli ülisuur tähtsus mitte üksnes meie maa, vaid ka kogu maailma töötajaile. Ta on avaldanud ja avaldab ka praegu suurt mõju kõigi maade arenemisele.

V. I. Lenin kirjutas: «Meil ... on õigus uhkust tunda ja me tunneme uhkust selle üle, et meile on osaks saanud õnn a l u s t a d a nõukogude riigi ülesehitamist, a l u s t a d a sellega uut ajastut maailma ajaloos, u u e klassi võimu ajastut, kes on kõigis kapitalistlikes maades rõhutud ja kes kõikjal sammub uue elu poole, kodanluse üle võidu saavutamise poole, proletariaadi diktatuuri poole, inimkonna kapitali ikkest ja imperialistlikest sõdadest päästmise poole.»[1]

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon sisendas kogu maailma töörahva teadvusse veendumust oma jõududesse ja oma ürituse võidusse. Kodanlus väidab, et ekspluateeritavad ei tule toime ilma ekspluateerijateta. Oktoobrirevolutsioon näitas kõigi maade töörahvale, et ta võib vabaneda ekspluateerijatest ja edukalt ehitada uut elu. Kodanlus väidab, et kapitalistlik omandus on puutumatu, püha ja

[1] V. I. L e n i n, Teosed, 33. kd., lk. 32—33.

igavene. Oktoobrirevolutsioon võttis kapitalistidelt ära kokkuröövitud rikkused ja muutis need rikkused rahva ühisvaraks. Kodanlus väidab, et inimkond jagunevat «madalamateks» ja «kõrgemateks» rassideks, kelledest esimesed peavad alistuma teistele. Tegelikult võivad kõik rahvad, nii suured kui ka väikesed, kes on kätte võitnud vabaduse, iseseisvalt arendada oma majandust ja kultuuri, sammuda edasi sotsialismi teel. Hävitanud rahvusliku rõhumise meie maal, näitas nõukogude võim kogu maailma rõhutud rahvastele teed vabanemisele.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon pani aluse ülemaailmse kapitalismi hukkumisele ja avas uue ajastu inimkonna ajaloos — sotsialismi ajastu.

4. INTERVENTIDE JA VALGEKAARTLASTE PURUSTAMINE

Kommunistliku partei võitlus nõukogude võimu kindlustamise eest. Noorel Nõukogude vabariigil tuli juba oma olemasolu esimestel päevadel läbi teha karmid katsumused. Kapitalistid ja mõisnikud avaldasid võitnud töölistele ja talupoegadele ägedat majanduslikku ja relvastatud vastupanu. Ministeeriumide, pankade ja teiste asutuste vanad tsaariaegsed ametnikud, aga ka palju õpetajaid, arste, advokaate jne. keeldus uue võimuga koos töötamast ja ajas kuritahtlikult nurja noore nõukogude riigiaparaadi töö. Esseeride, menševike ja teiste nõukogude võimu vaenlaste abiga organiseerisid kapitalistid ja mõisnikud kontrrevolutsioonilisi vandenõusid, nõukogudevastaseid mässe ning kippusid partei ja valitsuse juhtide elu kallale. Nõukogude võimu kindlustamise vastu ei tegutsenud mitte ainult otsesed kontrrevolutsionäärid ja saboteerijad, vaid ka sõjaajal siginud spekulandid. Nad peitsid ära toiduaineid ja teisi esmajärgulise tähtsusega kaupu ning kruvisid nende hinnad kõrgele. Kodanlus kasutas oma eesmärkideks ka huligaane, kes püüdsid tööstusettevõtetes ja transpordis töödistsipliini õõnestada.

Nõukogude võim oli sunnitud vaenulike jõudude vastupanu otsustavalt maha suruma. 1917. aasta detsembris loodi Rahvakomissaride Nõukogu juurde Ülevenemaaline Erakorraline Komisjon (Vetšeka) võitluseks kontrrevolutsiooni, sabotaaži ja spekulatsiooni vastu. Vetšeka etteotsa, mida toetasid töötajate laiad kihid, seadis partei kindla revolutsionääri Feliks Dzeržinski.

Nõukogude võim tungis meie maa kõige kaugematesse nurkadesse. 1917. aasta lõpul ja 1918. aasta algul laienes nõukogude võim meie maal kiire tempoga. See oli, nagu ütles Lenin, nõukogude võimu triumfimarss (s. o. võidumarss). Ning kõikjal asusid Nõukogude riigi aparaati juhtima värsked jõud töölisklassi ja töötava talurahva hulgast. Proletaarne revolutsioon äratas ja virgutas ajaloolisele loomingule, uue ühiskonna ülesehitamisele rohkesti talente rahva seast, keda kapitalism varem oli jalge alla tallanud ja lämmatanud.

Maha surunud sisemise kontrrevolutsiooni esimese vastupanu,

põrkas noor Nõukogude vabariik kokku veelgi suurema ohuga — välismaise imperialismi jõududega.

II Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi üleskutsele, milles esitati mõlema sõdiva poole valitsustele ja rahvastele ettepanek lõpetada sõda ja sõlmida õiglane ning demokraatlik rahu, vastasid Ameerika, Inglise ja Prantsuse valitsused eitavalt. V. I. Lenin kirjutas mõni aeg hiljem: «Just inglise-prantsuse ja ameerika kodanlus ei võtnud meie ettepanekut vastu, just tema keeldus isegi rääkimast meiega üleüldise rahu üle! Just t e m a käitus reetlikult kõigi rahvaste huvide suhtes, just tema venitas imperialistlikku tapatalgut!»[1]

Nõukogude riik sündis kui riik, mis on teravalt vaenulik kõikide imperialistlike vallutussõdade suhtes. Talle oli rahu hädavajalik selleks, et anda miljonitele inimestele võimalus tagasi pöörduda rahuliku töö juurde, et rahu olukorras taastada rahvamajandus, likvideerida majanduslik laos ja alustada uue, sotsialistliku ühiskonna ehitamist.

Kuna Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsused lükkasid tagasi II Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi ettepaneku alustada otsekohe läbirääkimisi õiglase, demokraatliku rahu sõlmimiseks, otsustas nõukogude võim, kaitstes töötajate huve, alustada rahuläbirääkimisi vahetult Saksamaaga. Saksa imperialistid seadsid üles väga rasked tingimused. Lenin selgitas, et kui rasked need tingimused ka ei oleks, on tarvis need vastu võtta, sest rahvas, kes on suutnud luua enesele esimesena maailmas oma rahvavalitsuse, väljub kindlasti võitjana katsumustest, mis talle osaks saavad. Viivitada ei tohtinud. Kogu vene kontrrevolutsioon, keda toetasid esseerid ja menševikud, võitles ägedalt rahu sõlmimise vastu, lootes Nõukogude vabariigi sõjalisele lüüasaamisele. Trotski, kes oli nõukogude delegatsiooni juht rahuläbirääkimistel, rikkus Lenini, Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse juhendit ning ei kirjutanud alla vaherahukokkuleppele. Rahu sõlmimise vastu võitlesid ägedalt parteis endas ka niinimetatud «pahempoolsed» kommunistid eesotsas Buhhariniga. Nad alustasid lõhestavat tegevust parteis ja jõudsid välja absurdse avalduseni, et «rahvusvahelise revolutsiooni huvides» olevat otstarbekohane nõustuda nõukogude võimu kaotuse võimalusega.

Kõik see oli kasuks saksa imperialistidele. Kasutades Trotski provokatsioonilist tegevust, ajasid nad 1918. aasta veebruaris nurja rahuläbirääkimised ning tungisid reeturlikult Nõukogudemaale. Nad seadsid endile eesmärgiks nõukogude võimu kukutamise, Venemaa muutmise Saksamaa asumaaks ja meie rahva orjastamise.

Vana armee ei suutnud Saksa sõjavägede survele vastu panna. Saksa väed tungisid Ukrainasse ja Valgevenemaale, lähenesid Petrogradile. Surmaoht ähvardas meie kodumaad.

Neil raskeil päevil pöördus Rahvakomissaride Nõukogu rahva poole Lenini poolt kirjutatud üleskutsega «sotsialistlik isamaa

[1] V. I. L e n i n, Teosed, 28. kd., lk. 46—47.

on hädaohus!». Nõukogude valitsus kutsus üles rahvast vaenlasele vastulööki andma ning iga positsiooni viimse veretilgani kaitsma.

Loosungi all «Kõik rinde heaks!» läksid sajad tuhanded töölised ja talupojad vabatahtlikult isamaad kaitsma. Nõukogude kodumaa kaitsjate esiridades sammusid kommunistid.

Nõukogude vabariigi kaitseks välis- ja sisevaenlaste vastu loodi Nõukogude valitsuse dekreediga 1. (14.) jaanuaril 1918 Tööliste ja Talupoegade Punaarmee.

23. veebruaril 1918 toimusid Petrogradi, Jekaterinburgi (praegu Sverdlovsk) ja teiste linnade tööliste rohkearvulised miitingud. Helsingis toimus revolutsiooniliste meremeeste miiting. 23. veebruar kujunes oma sotsialistliku isamaa kaitsele asuva rahva jõudude massilise mobilisatsiooni päevaks. Ta oli murrangu momendiks Punaarmee üksuste formeerimisel vastulöögi andmiseks saksa imperialistidele.

Hiljem hakati 23. veebruari tähistama Punaarmee ja Punalaevastiku sünnipäevana. Iga aasta pühitseb meie maa pidulikult seda päeva.

Nõukogude võim sõlmis Brest-Litovskis rahu Saksamaaga. Meie maa oli sunnitud nõustuma raskete rahutingimustega, et saavutada sõjas hingetõmbeaeg. See hingetõmbeaeg võimaldas Nõukogude riigil tugevneda, luua Punaarmeed ja asuda rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle.

Lenin märkis neil päevil, et kõige tähtsam sotsialismi võiduks on revolutsiooniline distsipliin, sotsialistlik võistlus, tööviljakuse pidev tõus. Juba siis kavandas Lenin suurte tööde plaani, milledest tuli alata sotsialismi ehitamist meie maal.

Kuid siis ei õnnestunud asuda leninliku sotsialistliku ülesehitustöö suurepärase plaani elluviimisele. Seda takistasid vene kodanluse ja mõisnike kontrrevolutsioon ja välismaised imperialistid.

Välismaise sõjalise interventsiooni algus. Nõukogude vabariigi poolt saavutatud hingetõmbeaeg ei kestnud kaua. Selle katkestasid imperialistid. Nad ei võinud ega tahtnud leppida Nõukogude vabariigi olemasoluga, mis revolutsioneeris rahvusvahelist proletariaati ja oli saanud teetähiseks kogu maailma rõhututele ja ekspluateeritavatele. Samuti ei võinud ega tahtnud imperialistid leppida sellega, et nõukogude võim tühistas välislaenud, natsionaliseeris pangad, tööstuse, mille tõttu välismaised monopolid kaotasid tohutud kasumid.

Imperialistid ei varjanud oma viha meie töölisklassi ja talurahva vastu, nad lootsid kägistada nõukogude võimu, purustada meie rahva parimad jõud, taastada Venemaal kodanlik-mõisnikliku korra, orjastada meie töötajad. Kui 1918. aasta veebruaris Saksa imperialismi sõjaväed alustasid sõjakäiku Petrogradile ja tungisid Ukrainasse, kirjutas V. I. Lenin: «Täites kõigi maade kapitalistide ülesannet, *tahab* saksa militarism *kägistada vene ja ukraina töölisi ja talu-*

poegi, anda maa tagasi mõisnikele, vabrikud ja tehased — pankureile, võimu — monarhiale.»[1]

Aktiivseteks osavõtjateks otsesest relvastatud sissetungist (interventsioonist) Nõukogude riiki olid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste maade imperialistid. Tõsi küll, seni kui kestis imperialistlik maailmasõda, ei saanud nad suuri jõude meie maa vastu paisata. Siiski saatsid 1918. aasta aprillis jaapani röövlid oma sõjaväed maale Kaug-Idas ning vallutasid Vladivostoki, Primorje ja Põhja-Sahalini. Inglise ja ameerika imperialistid vallutasid Arhangelski, Murmanski, Bakuu ja mõned Kesk-Aasia rajoonid. Vallutatud piirkondades panid imperialistid toime kõige nurjatumaid kuritegusid. 1918. aasta septembris viisid inglise imperialistid esseeride kaasabil Taga-Kaspiasse ja lasksid seal maha 26 Bakuu komissari: Stepan Šaumjani, Aljoša Džaparidze, Mešadi Azizbekovi, Ivan Fioletovi ja teised.

1918. aasta augustis tungisid Siberisse Ameerika sõjaväed. Nad viibisid seal kuni 1920. aasta aprillini. Nende vägede juhataja kindral Graves tunnistas otsekoheselt, et oma interventsiooniga Ameerika Ühendriigid «võtsid osa jõupingutustest kukutada nõukogud». Tolleaegne Ameerika Ühendriikide president Wilson sõlmis kokkuleppe, mille järgi Ameerika Ühendriigid kohustusid «abistama admiral Koltšaki valitsust varustuse, sõjamaterjalide ja toiduainetega, et teha sellest ülevenemaaline valitsus». Ameerika Ühendriigid saatsid valgekaartlikele vägedele sadu tuhandeid püsse, miljoneid padruneid, samuti kuulipildujaid, suurtükke ja igasugust lahinguvarustust.

Välismaised intervendid tegutsesid tihedas liidus valgekaartlaste ja teiste kontrrevolutsiooniliste jõududega Venemaal. Vene kapitalistid ja mõisnikud sahkerdasid meie maaga. Meelsasti lubasid nad välismaistele imperialistidele meie maad, vilja, naftat, meie tööstust, et interventide abiga taastada oma võimu riigis ja et saada jälle võimalust töörahva rõhumiseks. Nii ühinesid võitluses nõukogude võimu vastu kaks jõudu: välismaised imperialistid ja sisemaine kontrrevolutsioon, kes sundisid noorele Nõukogude riigile peale raske ja pikaajalise kodusõja.

Valgekaartlased, esseerid, menševikud ja igasugused teised kontrrevolutsioonilised jätised organiseerisid nõukogudevastaseid ülestõuse Moskvas, Jaroslavlis ja teistes linnades. Nõukogude võim surus need ülestõusud maha, kuid kodanlaste ja mõisnike kontrrevolutsioonil õnnestus haarata enda kätte rida rajoone Põhja-Kaukaasias, Siberis ja Volgamaal. Tööliste ja talupoegade vaenlased organiseerisid terrori partei ja nõukogude võimu töötajate vastu. 1918. aasta juunis tapsid esseerid Petrogradis väljapaistva parteitöötaja M. M. Volodarski. Sama aasta augustis tapsid nad Petrogradis Oktoobriülestõusu ühe organiseerija Petrogradis ja Petrogradi Era-

[1] V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 12.

korralise Komisjoni esimehe M. S. Uritski. Moskvas panid nad augustikuus toime roimarliku atentaadi Vladimir Iljitš Leninile.

Külas toimus kehvtalurahva äge võitlus kulakluse vastu. Kulakud keeldusid riigile vilja müümast, et nälja abil lämmatada nõukogude võimu. Meie maal tekkis äärmiselt raske olukord toiduainete alal. Puudus oli leivast. Puudus oli lihast. Töölisi piinas nälg. Tehased ei töötanud üldse või töötasid vaevalt. Ei olnud toor- ega kütteaineid.

Kommunistlik partei ja nõukogude võim, keda selles raskes olukorras toetasid töölisklass ja töötav talurahvas, juhtisid oskuslikult Nõukogude riigi ülesehitustööd, Punaarmee organiseerimist, sisemise kontrrevolutsiooni ja välismaise interventsiooni hoopide tagasitõrjumist.

Saksa okupantide tagalas puhkes vallutajate vastu kommunistide poolt organiseeritud ja juhitud rahvalik partisanisõda. 1918. aasta novembris puhkes Saksamaal ja Austrias revolutsioon. Saksamaa ja Austria töölisklass tahtis järgneda Venemaa töölisklassi eeskujule. Saksa ja Austria väed hakkasid evakueeruma kodumaale. Nõukogude võim taastati Ukrainas, Valgevenes ja Baltimaades. Nõukogude valitsus annulleeris Bresti rahulepingu.

Noore Punaarmee löökide all kihutati välja esseeride ja valgekaartlaste jõugud Kaasanist, Simbirskist, Samaarast ja tõrjuti Uraalini, valgekaartliku kindrali Krasnovi jõugud paisati Tsaritsõnist Doni taha, kontrrevolutsioonilised mässud suruti maha. Kommunistliku partei juhtimisel loodud Punaarmee täitis auga oma kohustuse ning lõi tagasi kontrrevolutsiooni esimese pealetungi.

Entente'i sõjakäigud. Pärast seda, kui saksa imperialistid said maailmasõjas kaotuse osaliseks, tugevdasid Entente'i riikide valitsused interventsiooni. Nad organiseerisid Nõukogude vabariigi blokaadi, nad lõikasid läbi kõik mereteed ja meie maa muud ühendusteed välismaailmaga. Nõukogude Venemaale ei saadud enam sisse vedada tööstuskaupu, toiduaineid ega arstimeid. Ühtlasi saatsid Inglismaa, Prantsusmaa, Jaapani ja Ameerika Ühendriikide valitsused Nõukogude Venemaa vastu oma sõjaväed abiks admiral Koltšaki valgekaartlikele väeosadele idas, kindral Denikinile lõunas ja mujale.

Inglise ja ameerika, jaapani ja prantsuse imperialistid olid kõigi nõukogudevastaste sõjakäikude organiseerijad ning varustasid valgekaartlasi relvastuse, sõjamoona ja sõjaväeliste instruktoritega. Churchill, kes oli tol ajal Inglismaa sõjaminister, kuulutas välja neljateistkümne kodanliku riigi sõjakäigu Nõukogude Venemaa vastu. Inglise kindral Knox kirjutas: «Me saatsime Siberisse sadu tuhandeid püsse, sadu miljoneid padruneid, sadu tuhandeid riidevarustuse komplekte, kuulipildujalinte jne. Iga bolševike pihta lastud kuul oli valmistatud Inglismaal.»

Eriti ulatuslikuks muutus interventsioon Nõukogude Venemaa vastu aastail 1919—1920. Võitnud Saksamaa ja Austria, saatis Entente suured sõjalised jõud Nõukogudemaa vastu.

1919. aasta kevadel panid imperialistid oma pealootuse admiral Koltšakile, kes jõudis oma vägedega Siberist peaaegu Volgani ja kuulutas end «Venemaa ülemvalitsejaks». Üheaegselt tegutsesid nõukogude võimu vastu Denikini valgekaartlikud väed lõunas ja kindral Judenitši väed loodes. Judenitš tungis Baltimailt Petrogradi peale. Petrogradi kangelaslik proletariaat asus rinnaga linna kaitsma. Punaarmee abiga likvideeriti hädaoht Petrogradile. See Petrogradi tööliskласsi võit, mis saavutati partei Keskkomitee ja V. I. Lenini otsesel juhtimisel, hõlbustas võitlust Koltšaki vastu.

Nõukogude vabariigi olukord oli sel ajal äärmiselt ohtlik. Lenin hoiatas Idarinde Revolutsioonilist Sõjanõukogu: «Kui me enne talve saabumist ei võida tagasi Uraali, siis pean ma revolutsiooni hukkumist möödapääsmatuks. Võtke kokku kõik jõud.» Idarinnet tugevdati kommunistide, kommunistlike noorte, tööliste ja uute Punaarmee väeosade saatmisega. Tänu partei poolt tarvitusele võetud abinõudele said koltšaklased lüüa. Nõukogude sõjamehed kirjutasid Vladimir Iljitšile: «Kallis seltsimees ja läbiproovitud juht! Sa käskisid meil Uraal talveks tagasi võita. Me täitsime sinu võitlusülesande: Uraal on meie!» 1919. aasta lõpuks purustati Koltšak lõplikult. Admiral Koltšak ise, kes oli süüdi paljude tuhandete tööliste ja talupoegade surmas, võeti kinni ja lasti Irkutskis maha Revolutsioonilise Komitee otsuse põhjal.

Pärast seda, kui Koltšaki sõjakäik lõppes nii haletsemisväärselt sisemisele kontrrevolutsioonile ja välismaa imperialistidele, hakkasid interventsiooni organiseerijad eriti aktiivselt toetama Denikini valgekaartlikke jõukusid, tugevdades nende varustamist lahingutehnikaga, laskemoonaga, riietusega ja saates neile sõjaväelisi instruktoreid. Sel ajal, kui deniikinlased alustasid pealetungi lõunast, hakkasid läänest tegutsema poola kapitalistide ja mõisnike väeosad, loodes aga suurenes uuesti oht Petrogradile valgekaartliku Judenitši armee poolt. Niiviisi olid Punaarmee jõud mitmele rindele laiali paisatud. Nõukogude Venemaa oli igast küljest ümber piiratud tugevate ja õelate vaenlaste poolt. 1919. aasta sügisel vallutasid Denikini väed Orjoli linna ja lähenesid Tuulale, ähvardades vallutada meie kodumaa pealinna Moskvat. Vene kapitalistid lubasid miljonilise auhinna sellele valgekaartlikule polgule, kes esimesena tungib Moskva. Välismaised diplomaadid ja ajakirjanikud ennustasid isegi Moskva langemise päeva ja tundi. Nõukogude Venemaa hukkumist pidasid nad paratamatuks.

Partei mobiliseeris kõik rahva jõud võitluseks Denikini vastu. Partei Keskkomitee töötas välja Denikini purustamise plaani. Selle plaani elluviimiseks mobiliseeris partei oma parimad jõud. Lõunarindele saadeti J. V. Stalin, kes juba enne seda oli täitnud partei Keskkomitee tähtsaid ülesandeid riigikaitse alal. Punaarmee viis selle plaani edukalt ellu. Orjoli ja Voroneži all purustatud Denikini väed taganesid lõunasse. 1920. aasta algul vabastati valgekaartlastest kogu Ukraina ja Põhja-Kaukaasia.

Pärast kindral Denikini jõukude purustamist sai nõukogude rah-

vas uuesti lühikese hingetõmbeaja, mida kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus kasutasid töörahva hulkade mobiliseerimiseks majanduslikule ja kultuurilisele ülesehitustööle, tähtsate abinõude elluviimisele leninliku rahvuspoliitika alal. Moskva tööliste initsiatiivil algas kogu Nõukogude Venemaal laialdane liikumine, mis läks ajalukku «kommunistlike laupäevakute» nime all. Laupäeviti, pärast tööpäeva, või pühapäeviti töötasid kümned ja sajad tuhanded töölised vabatahtlikult ja tasuta ühiskonna kasuks, saavutades neil päevil eriti kõrget organiseeritust, distsipliini ja tööviljakust. Seda tähtsat liikumist nimetas Lenin «suureks algatuseks».

Kuid nõukogude inimeste rahulik tööperiood oli lühike. 1920. aasta kevadel alustasid imperialistid uut nõukogudevastast sõjakäiku, seekord poola kapitalistide ja mõisnike ning Krimmis kanda kinnitanud valgekaartliku kindrali Wrangeli ühendatud jõududega. Nii Poola kui ka Wrangel olid saanud inglastelt ja prantslastelt uusimaid relvi, soomusautosid, tanke, lennukeid ja laskemoona. Lenin ütles tol ajal, et nii Poola kui ka Wrangel olid rahvusvahelise imperialismi kaheks käeks, kes püüdis kägistada Nõukogudemaad. Ka see sõjakäik Nõukogude vabariigi vastu lõppes krahhiga. 1920. a. oktoobris sõlmis Nõukogude Venemaa rahulepingu Poolaga. Sama aasta novembris vabastasid Punaarmee väeosad M. V. Frunze juhtimisel interventidest ja valgekaartlastest Krimmi. Sellega lõppes põhiliselt välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja periood.

Nõukogude võimu viiendaks aastapäevaks oli Nõukogudemaa täielikult puhastatud interventidest. 1922. aastal kihutas Punaarmee Kaug-Idast välja viimased Jaapani okupandid.

Kommunistliku partei lipu all, Lenini lipu all, kodusõja karmides ja halastamatuis võitlustes, nagu lauldi partisanide lemmiklaulus:

Puruks lõime atamanid,
põgenesid valged väed;
ja nii Vaiksel ookeanil
lõppes meie sõjakäik.

Välismaiste interventide ja vene valgekaartlaste sõda Nõukogude vastu lõppes nõukogude võimu võiduga. Nõukogude rahvas kaitses oma vabaduse ja sotsialistliku isamaa sõltumatuse.

Mis tagas Punaarmee võidu. Võidu saavutamiseks interventide ja valgekaartlaste üle tugevdasid bolševike partei ja Nõukogude riik V. I. Lenini pideval juhtimisel igati Punaarmeed ning kindlustasid Nõukogude tagalat.

Partei ja nõukogude võim seadsid tagala rinde huvide teenistusse. Nõukogude valitsus natsionaliseeris kogu tööstuse, sealhulgas ka kesk- ja väiketööstuse, keelas ära erakaubanduse, pani maksma toiduainete andmise kohustuse. See tähendas, et talupojad pidid andma kõik toiduainete ülejäägid armee ja tööliste varustamiseks. Raskes sõjaolukorras seadis valitsus sisse tarbeesemete jaotamise kaartide järgi ning kehtestas üldise töökohustuse kõikidele klassidele. Kogu seda abinõude süsteemi, mis oli tingitud kodusõjast,

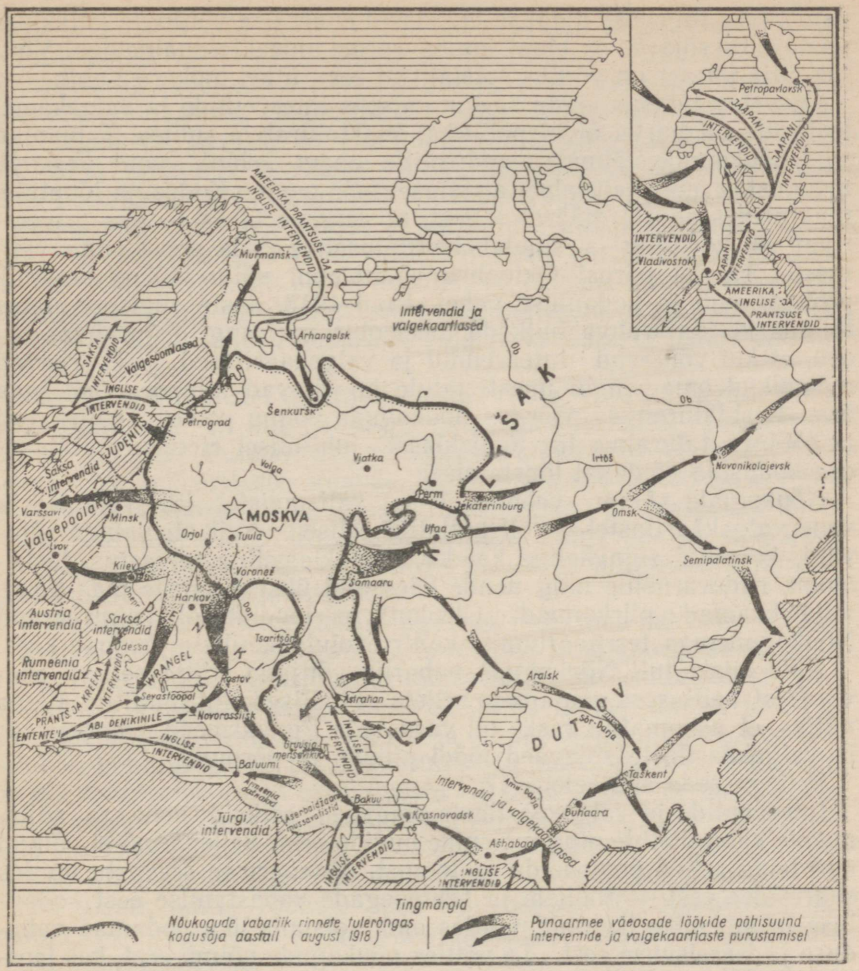

Nõukogude vabariik rinnete tulerõngas kodusõja ja välismaise sõjalise interventsiooni aastail

mille sundisid meile peale kodanlus, mõisnikud ja välismaised imperialistid, nimetati sõjakommunismiks. Ilma sõjakommunismita poleks nõukogude võim suutnud saavutada võitu kodusõjas.

Nõukogude võim pidas otsustavat võitlust kulakluse vastu, kes keeldus Nõukogude riigile vilja müümast. Kulaklus tahtis nälja kondise käega Nõukogude vabariiki kägistada ja saavutada endise korra taastamise. Partei organiseeris kehvtalurahva kulakluse vastupanu mahasurumiseks ja nõukogude võimu abinõude toetamiseks. 1918. aastal loodi kehvtalurahva komiteed (Ukrainas nimetati neid kehvikute komiteedeks). Need komiteed olid proletariaadi diktatuuri

ustavateks tugedeks maal ja etendasid suurt osa võitluses kulakluse vastu ning sõjaväe ja elanikkonna varustamisel toiduainetega. Võitlus vilja pärast on võitlus sotsialismi eest, ütles tookord Lenin.

Otsustav tähtsus võidu saavutamiseks interventide ja valgekaartlaste üle oli partei õigel poliitikal kesktalurahva suhtes. Talupojad said nõukogude võimult maad; mitte enam kehvik, vaid keskmik moodustas nüüd talurahva enamuse meie maal. Kodusõja lõpptulemus olenes suurel määral sellest, missugune klass — kas proletariaat või kodanlus — suudab kesktalurahva enda poole võita. Esimestel kuudel pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu kõikus keskmik proletariaadi ja kodanluse vahel. Kuid 1918. aasta sügisest alates toimus kesktalurahva hulkade meeleolus murrang. Talurahvas sai aru, et kui võidavad intervendid ja valgekaartlased, siis seavad mõisnikud oma võimu uuesti jalule ja võtavad talupoegadelt maa ära. Kesktalurahvas pöördus nõukogude võimu poole. Töölisklassi ja töötava talurahva liit töölisklassi juhtimisel etendas ülitähtsat osa kodusõja võidukal lõpetamisel.

Nõukogude võimu vaenlastel — välismaistel interventidel ja vene valgekaartlastel — oli küllaltki eeliseid. Neil oli valmis sõjavägi, kogenud sõjaväeline kaader, esmaklassiline relvastus, laskemoon, riidevarustus ning nende käes olid üksvahe meie maa kõige viljarikkamad piirkonnad. Üksikuil perioodidel oli kolmveerand Nõukogudemaa territooriumist kontrrevolutsiooniliste jõudude käes.

Kuid siiski tuli Nõukogude vabariik võitjana välja sellest ebavõrdsest heitlusest, vaatamata sellele, et töölised olid sunnitud elama näljas, et uskumatult raske oli varustada Punaarmeed. Interventide ja valgekaartlaste sõjaväed löödi pihuks ja põrmuks.

Millega seda siis seletada?

Interventide ja valgekaartlaste sõjaväed sõdisid vene ja välismaiste kapitalistide ning mõisnike huvide eest. Sellepärast ei võinud nad leida rahva poolehoidu ja toetust. Punaarmee seevastu võitles suure idee eest — tööliste ja talupoegade vabastamise eest kodanluse ja mõisnike ikke alt, võitles oma sotsialistliku kodumaa vabaduse ja iseseisvuse eest. Ta võitles nõukogude võimu eest, kes teostas ainuõiget poliitikat, mis vastas täiesti rahva huvidele. Rahvahulgad toetasid palavalt ja ennastsalgavalt seda lõpuni.

Punaarmee oli rahva laps ja sellepärast rahvas armastas ja toetas teda. Lahutamatu side rahvaga, tema truudus ja ustavus rahvale andsid Punaarmeele suure ja võitmatu jõu võitluses interventide ja valgekaartlaste väejõukude vastu.

Nõukogude väed said hästi aru sõja eesmärkidest, mõistsid, et need eesmärgid on õiged. See tõstis Punaarmee võitlusvõimet ning kõvendas tema ridades revolutsioonilist distsipliini, vastupidavust ja organiseeritust. Punaarmee sõdurid võitlesid mehiselt pealetungivate vaenlaste vastu, näitasid üles ennenägematut ennastsalgavust ja kangelaslikkust. Võitluses välismaiste interventide ning kodanlaste ja mõisnike kontrrevolutsiooni vastu kerkisid Punaarmee ridades esile väljapaistvad väejuhid, andekad komandörid, kes olid pärit

rahva hulgast ja olid piiritult ustavad rahvale. Neile toetus meie leninlik partei vaenlase purustamise plaanide elluviimisel. Partei väljapaistvad tegelased M. V. Frunze ja K. J. Vorošilov muutusid kuulsaiks Punaarmee väejuhtideks. Tema ridades võitlesid niisugused kangelased, nagu S. M. Budjonnõi, G. I. Kotovski, V. I. Tšapajev, S. G. Lazo, N. A. Štšors, V. K. Blücher, A. J. Parhomenko, S. S. Vostretsov, J. F. Fabritsius, O. Dunditš ja paljud teised.

Punaarmee võitis sellepärast, et tema juhtivaks ja organiseerivaks jõuks oli kangelaslik kommunistide-leninlaste partei. Kodusõja aastail läks üle poole kogu partei koosseisust rindele. Partei valis oma ridadest selliseid organisaatoreid ja agitaatoreid, nagu sõjakomissarid. Nad liitsid ühte Punaarmee ridu ja kasvatasid temas distsipliini ja mehisust.

Kommunistlik partei oli mitte üksnes rinde, vaid ka tagala juhtivaks tuumikuks. Ta muutis kogu meie maa ühtseks sõjaleeriks. Tagala varustas Punaarmeed relvastuse, toiduainete ja uute võitlejatega. Valgekaartlaste sõjaväe tagalas organiseerisid bolševikud tööliste ja talupoegade ülestõuse interventide ja valgekaartlaste vastu. Ukraina, Siberi, Kaug-Ida, Uraali, Valgevene ja Volgamaa partisanid osutasid oma tegevusega bolševike juhtimisel hindamatuid teeneid nõukogude vägedele.

Kodusõja aastail karastus ja tugevnes meie maa rahvaste sõprus. Kommunistlik partei organiseeris tööliste ja talupoegade laialdasi hulki isamaasõtta välismaiste interventide ja kodanlastest ning mõisnikest valgekaartlaste vastu. See sõda näitas, millist jõudu ja energiat võivad arendada tööliste ja talupoegade hulgad, kui neid juhib kommunistlik partei. Kommunistide monoliitsus ja distsipliin, nende valmisolek tuua igasuguseid ohvreid ühise ürituse eduks, nende oskus organiseerida miljonilisi rahvahulki ja neid õigesti juhtida keerukas olukorras otsustasid ägedate võitluste tulemuse. Mehiselt ja kindlalt juhtis partei nõukogude rahvast läbi kodusõja tormide. Lenin juhtis Tööliste ja Talupoegade Kaitsenõukogu, kes mobiliseeris riigis kõik inim- ja majanduslikud ressursid rinde vajaduste rahuldamiseks.

Suurt jõudu kodusõja võitlustes kujutasid endast kommunistlikud noored, töölis- ja maanoorsugu. Rindele sõitsid terved salgad, millised olid formeeritud ainult noortest. «Me oleme alles noored, kes 15-, kes 16- või 17-aastased, kuid me oleme valmis kas või praegu lahingusse minema. Me palume anda meile võimalus minna koos oma isadega kaitsma proletariaadi kodumaad, milline on hukkumise hädaohus,» kirjutas üks grupp kommunistlikke noori oma avalduses, paludes neid rindele saata.

Nõukogude võimu võitlus interventide ja valgekaartlaste vastu leidis kõigi maade tööliste poolehoidu ja toetust, kes keeldusid osa võtmast kuritegelikust interventsioonist. Kapitalistlike maade valitsused saatsid oma sõjaväed Nõukogude Venemaa vastu, kuid nende maade töölised organiseerisid streike, keeldusid Nõukogude Venemaa vastu saadetavat relvastust tootmast ja laadimast. Nad asuta-

sid tegevuskomiteesid loosungi all «Käed eemale Venemaa küljest!». V. I. Lenin ütles: «Niipea kui rahvusvaheline kodanlus ähvardab meid lüüa, haaravad ta käest kinni tema enda töölised.»[1]

Kommunistliku partei juhtimisel lõid meie maa töölised ja talupojad tagasi välismaiste imperialistide esimese kallaletungi ning kaitsesid nõukogude võimu ja Oktoobrirevolutsiooni suuri saavutusi.

LÜHIKOKKUVÕTE

Pärast tsarismi kukutamist innustas bolševike partei töölisklassi ja kehvtalurahvast revolutsiooni edasiarendamisele, kogu võimu üleandmisele Tööliste, Talupoegade ja Soldatite Saadikute Nõukogude kätte, proletariaadi diktatuuri kehtestamisele. Suur Lenin ütles, et revolutsiooni areng võib toimuda rahulikul teel, ja bolševike partei võttis kursi revolutsiooni rahulikule arenemisele. Aga mõisnikud ja kodanlus, kasutades menševike ja esseeride äraandlikkust, haarasid võimu enda kätte ja alustasid relvastatud kallaletungi revolutsioonilise rahva vastu. Bolševikud koondusid Lenini ümber ja organiseerisid töölisi, talupoegi ja soldateid vastulöögi andmiseks kontrrevolutsioonile, kodanluse võimu kukutamiseks.

1917. aasta oktoobris kukutati kontrrevolutsiooniline Ajutine Valitsus, riigis kehtestati proletariaadi diktatuur. II nõukogude kongressil loodi esmakordselt Venemaal tööliste ja talupoegade valitsus — Rahvakomissaride Nõukogu eesotsas V. I. Leniniga.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon kukutas kodanluse võimu ja rajas alused sotsialismi ülesehitamiseks meie maal. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon näitas, et kapitalismi ajastu on lõpule jõudmas. Ta avas uue ajastu inimkonna ajaloos — proletaarsete revolutsioonide ajastu, kommunismi ajastu.

Oktoobrirevolutsiooni tules loodud noor Nõukogude riik kaitses oma vabadust ja sõltumatust karmides lahingutes välismaiste interventide ja vene valgekaartlaste ühendatud jõudude vastu. V. I. Lenini poolt juhitud kommunistlik partei organiseeris nõukogude rahva võidu sise- ja välisvaenlaste üle. Nõukogude vabariigi vaenlaste purustamine kodusõjas võimaldas meie maa töötajatel asuda rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle.

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 278.

KOLMAS PEATÜKK

Sotsialismi ülesehitamine NSV Liidus

1. RAHVAMAJANDUSE TAASTAMINE

Üleminek rahulikule majanduslikule ülesehitustööle. Nõukogude rahvas asus rahulikule ülesehitustööle väga raskes olukorras. Maa oli laastatud neli aastat kestnud imperialistliku sõja ning kolm aastat kestnud välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja tagajärjel.

Põllumajandus läks allamäge. Hiiglasuured maa-alad jäid seemendamata ja kasvasid umbrohtu. Põllumajanduse toodang 1920. aasta lõpul moodustas kõigest umbes poole sõjaeelsest. Lisaks sellele oli 1920. aastal paljudes kubermangudes viljaikaldus.

Veel halvem oli olukord tööstuses. Paljud söe- ja rauamaagikaevandused olid interventide ja valgekaartlaste poolt lõhutud ja vett täis lastud. Enamik vabrikuid ja tehaseid seisis, sest ei jätkunud kütte- ega toorainet. Suurtööstuse toodang oli 1920. aastal sõjaeelsest toodangust peaaegu seitse korda väiksem. Eriti tugevasti oli langenud rasketööstuse toodang. Kustusid peaaegu kõik kõrg- ja martäänahjud, malmitoodang oli 1921. aastal alla kolme protsendi sõjaeelsest tasemest. Transport oli lõhutud.

Majanduslik laos mõjus rängalt töörahva elutingimustele. Rahval oli puudus kõige tarvilikumaist tarbeaineist: leivast, rasvainest, lihast, suhkrust, soolast, jalatsitest, riietest, petrooleumist, seebist ja arstimitest. Riigis möllas tüüfus.

Töölisklassi ja töötava talurahva vaenlased püüdsid majanduslikke raskusi ära kasutada võitluseks nõukogude võimu vastu. Nad organiseerisid mitmel pool riigis kontrrevolutsioonilisi mässe.

Noore Nõukogude riigi olukord oli sel ajal väga raske. Kuid raskused ei kohutanud kommunistlikku parteid. Nõukogude võim surus kindla käega maha kulakute ja valgekaartlaste mässud ning suutis edukalt organiseerida võitlust majandusliku laose vastu. Partei kutsus töölisi ja talupoegi üles asuma rahvamajanduse taastamisele ja organiseeris neid kangelaslikule tööle.

Kõigepealt oli vaja luua töölisklassi ja töötava talurahva vahel kindel majanduslik liit.

Nõukogude võim oli sunnitud kodusõja ja majandusliku laose tingimustes teostama sõjakommunismi majanduspoliitikat. Maa tundis teravaimat puudust kõigest, mis Punaarmee ja elanikkonna varustamiseks tarvis läks. Kõige viljarikkamad kubermangud olid valgekaartlaste ja interventide poolt vallutatud. Viljavarud olid äärmiselt napid ja seetõttu tuli kehtestada toiduainete andmise kohustus. Niikaua, kui kestis sõda, andsid talupojad toiduainete andmise kohustuse korras nõukogude võimule riigi kaitse vajaduseks tasuta kõik viljaülejäägid. Olles igast küljest vaenlaste poolt piiratud, ei suutnud laastatud riik talupoegadele nende saaduste eest midagi vastutasuks anda. Talupojad mõistsid, et ilma toiduainete andmise kohustuseta oleks võimatu olnud kodusõjas võita, ja olid nõus vaenlaste üle võidu saavutamiseks raskeid ohvreid tooma. Kui aga kodusõda oli lõppenud ja mõisnike tagasituleku oht möödunud, hakkasid talupojad avaldama rahulolematust kõigi toiduainete-ülejääkide äravõtmise üle. Toiduainete andmise kohustuse jätkamine oleks tähendanud mitte ainult rahulolematuse tekitamist talupoegade hulgas, vaid see oleks võtnud neilt ka tahtmise suurendada külvipindu, taotleda suuri saake ja arendada loomakasvatust.

Tööstuskaupu toodeti riigis väga vähesel määral. Selleks, et tööstuskaubad ja toiduained ei satuks spekulantide kätte, keelas riik kauplemise põhiliste produktidega. Natsionaliseeriti ja muutusid riigi omandiks mitte ainult suur- ja kesktööstus, vaid ka tunduv osa väiketööstusest. Töötavad ettevõtted (kaugeltki kõik aga ei töötanud) said toor- ja kütteainet, andsid oma toodangu ära orderite järgi ilma rahalise tasuta ja neil puudus igasugune majanduslik iseseisvus.

Rahuliku majandusliku ülesehitustöö olukorras oleks sõjakommunismi poliitika olnud kõlbmatu ja kahjulik. See oleks takistanud rahulikku majanduslikku ülesehitustööd. Kommunistliku partei ja nõukogude võimu ette kerkis vajadus välja töötada uus majanduspoliitika.

Uus majanduspoliitika. V. I. Lenini ettepanekul võttis kommunistliku partei X kongress 1921. aasta märtsis vastu ülitähtsa otsuse ülemineku kohta toiduainete andmise kohustuselt toitlusmaksule. See oli uuele majanduspoliitikale ülemineku algus. Toitlusmaks oli toiduainete andmise kohustusest väiksem. Kõik see, mis pärast toitlusmaksu tasumist üle jäi, jäeti täielikult talupoja käsutusse, kellele anti vabadus nende ülejääkidega kaubelda.

V. I. Lenin hoiatas, et kauplemisvabadus elustab esialgu teataval määral kapitalismi meie maal. Tuleb lubada erakaubandusel tegutseda ning eraettevõtjatel avada väikesi ettevõtteid.

Parteis leidus inimesi, kes ei saanud aru, miks on vaja sõjakommunismi poliitikalt järsku üle minna uuele majanduspoliitikale (lühendatult nimetati seda nepiks). Need inimesed arvasid ekslikult, nagu oleks uus majanduspoliitika Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni saavutustest loobumine ja tagasipöördumine kapitalismile. Lenin selgitas, et nep muidugi mõnevõrra elustab kapitalismi jäänu-

seid nii linnas kui ka maal. Kuid seda ohtu saab võita. Nõukogude võim hoiab enda käes otsustavaid positsioone (või nagu öeldakse, «juhtivaid positsioone») rahvamajanduses, need on suurtööstus, transport, pangad ja maa. Ta rakendab kogu jõu selleks, et arendada riiklikku ja kooperatiivkaubandust meie maal ja tugevdada väliskaubanduse riiklikku monopoli (riigi ainuõigus kaubelda teiste maadega). Seetõttu on eraettevõtjad ja erakaupmehed Nõukogude riigi kontrolli all ja sõltuvad temast.

See-eest, märkis V. I. Lenin, äratab mõningane kauplemisvabadus talupojas materiaalset huvi, tõstab tema tööviljakust ning kiirendab põllumajanduse tõusu. Talurahvas annab linnade elanikele toiduaineid ja lisaks toorainet kergetööstusele. Töölisklass aga annab talurahvale temale vajalikke tööstuskaupu. Nii tugevneb töölisklassi ja talurahva poliitiline liit nende majandusliku liidu abil.

Ühes põllumajanduse taastamisega algab kerge- ja seejärel ka rasketööstuse taastamine. Kogunud jõudu ja vahendeid, võib seejärel luua võimsa tööstuse — sotsialismi majandusliku aluse ning üle minna otsustavale pealetungile, et hävitada kapitalismi jäänused meie maal.

Selles seisis uue majanduspoliitika sisu. Seega oli uus majanduspoliitika lõppkokkuvõttes arvestatud töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamiseks, võitluseks kapitalistlike ja sotsialistlike elementide vahel, sotsialistlike elementide võiduks kapitalistlike elementide üle, ekspluataatorlike klasside hävitamiseks ning sotsialismi majandusliku alusmüüri ehitamiseks. V. I. Lenin märkis, et nep tähendab meeleheitlikku võitlust elu ja surma peale kapitalismi ja sotsialismi vahel. «Kes — keda?» — nii seisis küsimus: kas võidab kapitalism sotsialismi või sotsialism kapitalismi.

Lenini plaan sotsialismi ülesehitamiseks meie maal. Põhinedes Marxi ja Engelsi õpetusel, edasi arendades nende teooriat, arvestades seejuures uusi ajaloolisi tingimusi ja bolševike partei praktilisi kogemusi, koostas Lenin plaani, kuidas meie maal sotsialismi üles ehitada. Ta märkis, et Nõukogude vabariigil on olemas kõik vajalik täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks. Sotsialismi võib üles ehitada ainult masinaile rajatud suurtootmise alusel nii linnas kui ka maal. «Sotsialismi ainsaks materiaalseks aluseks,» ütles Lenin, «võib olla mehhaniseeritud suurtööstus, mis suudab reorganiseerida ka põllumajanduse.»[1]

Lenin märkis, et riigi sotsialistlik industrialiseerimine, rasketööstuse igakülgne arendamine ja kogu rahvamajanduse elektrifitseerimine kujundab ümber kogu Venemaa ja muudab ta võimsaks sotsialistlikuks suurriigiks.

Lenin töötas välja ka kooperatsiooniplaani talurahva kaasatõmbamiseks sotsialismi ülesehitamisele. Lenin õpetas, et talurahvast saab sotsialistlikule ülesehitustööle kaasa tõmmata ainult kooperatsiooni kaudu, kollektivismi põhimõtete järk-järgult põllumajandusse

[1] V. I. Lenin, Teosed, 32. kd., lk. 434.

juurutamise teel, esialgu põllumajandussaaduste turustamise, hiljem aga nende tootmise alal. Kommunistliku partei poolt talurahva suhtes teostatava õige poliitika juures, proletariaadi diktatuuri ja arenenud sotsialistliku tööstuse juures, õpetas Lenin, on kooperatsioon üldse, tootmiskooperatsioon aga eriti selleks vahendiks, mille abil miljonid talupojad neile kõige vastuvõetavamal ja arusaadavamal teel vabatahtlikult üle lähevad väikeselt üksikmajapidamiselt kollektiivsele, sotsialistlikule ühismajapidamisele.

Üheaegselt maa industrialiseerimise, rahvamajanduse elektrifitseerimise ja põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamisega tõstis Lenin esile kultuurirevolutsiooni teostamise ülesande meie maal. Teha kõik töötajad kirjaoskajaiks, avada neile pääs teaduse ja kõigi kultuurihüvede juurde, tõmmata neid kaasa aktiivselt osa võtma uue elu ülesehitamisest — ilma selleta ei saa sotsialistlikku ühiskonda üles ehitada.

Muidugi oli uskumatult raske teostada Lenini plaani sellisel mahajäänud ja laastatud maal, nagu seda tol ajal oli Nõukogude Venemaa. Lenin nägigi ette tohutuid sisemisi kui ka rahvusvahelisi raskusi. Kuid ta uskus piiritult rahva võimsatesse loovatesse jõududesse, kes oli oma saatuse õmaenda kätte võtnud, ja kinnitas, et töölisklassi ja talurahva kindla liidu juures, meie maa rahvaste sõpruse ja monoliitsuse juures, kommunistliku partei ja nõukogude võimu õige poliitika juures suudame me sotsialismi üles ehitada.

Rahvamajanduse edukas taastamine kutsus esile töölisklassi vaenlaste — kapitalistide, kaupmeeste ja kulakute vihase vastupanu. Proletariaadi klassivaenlased tuginesid kogu maailma kodanluse toetusele.

Kommunistlikul parteil tuli pidada visa võitlust ka mitmesuguste antileninlike rühmadega omaenda ridades. Trotskistid, buhhaarinlased ja rahvuskallaklased tungisid igal võimalikul juhul kallale partei leninlikule joonele. Nad tahtsid, et parteis oleks jäetud vabadus mitmesugustele fraktsioonidele (rühmitustele). See aga oleks tähendanud seda, et partei oleks lakanud olemast ühtne ja monoliitne ning oleks muutunud rahvajuhist diskussioonide klubiks. Edasi tahtsid nad muuta partei majandus- ja välispoliitikat, pöörata teda kõrvale leninlikult teelt. Lõppkokkuvõttes oleks see aga viinud tagasi vana, kapitalistliku korra juurde ja alistanud meie maa imperialistlikele riikidele.

Partei kaitses kindlalt ja teostas oma peajoont ning võitles otsustavalt antileninlike elementide vastu.

Kaitstes töölisklassi ja töötava talurahva revolutsioonilisi saavutusi, tegi Nõukogude riik lõpu kõigile klassivaenlaste sepitsustele. Partei ja riik tugevdasid meie maa poliitilist ja majanduslikku võimsust. Majanduse sotsialistlikud elemendid arenesid ja tugevnesid. Vabrikud ja tehased taastati, transport hakkas paremini töötama ja põllumajandus tõusis paremale järjele. Erilise tähtsuse omandas tol ajal kaubandus. Kuid ta oli veel väga nõrgalt arenenud, kuna kommunistidel polnud kaubanduse alal üldse kogemusi. Partei Keskko-

mitee ja Nõukogude valitsus esitasid seepärast ülesande õppida majandama, õppida kultuurselt kauplema. Kaubakäibe arendamisega linna ja maa vahel tugevdas nõukogude võim koostööd sotsialistliku tööstuse ja talumajanduse vahel, tugevdas töölisklassi ja talurahva majanduslikku liitu. Partei saavutas murrangu majanduslikul rindel. Algas majandusliku ülesehitustöö tõus.

Keset hoogsat tööd rahvamajanduse eduka taastamise alal tabas parteid ja kogu töötavat rahvast üliraske kaotus: 21. jaanuaril 1924 suri Gorkis, Moskva lähedal geniaalne mõtleja, kommunistliku partei ja Nõukogude riigi rajaja ning juht Vladimir Iljitš Lenin. Kogu nõukogude rahvas ja kogu maailma töötav rahvas saatis kõige sügavamas leinas viimsele teekonnale oma juhi ja õpetaja, parima sõbra ning kaitsja.

VK(b)P Keskkomitee erakorraline pleenum, kes 22. jaanuaril 1924 V. I. Lenini surma puhul kokku tuli, võttis vastu üleskutse parteile ja kogu töörahvale.

Üleskutses öeldakse:

«Pärast Marxi pole proletariaadi suure vabadusliikumise ajalugu esile tõstnud teist niisugust hiiglasekuju nagu meie lahkunud juht, õpetaja ja sõber. Kõik see, mis proletariaadis on tõesti suurt ja sangarlikku — kartmatu mõistus, raudne, paindumatu, visa, kõikevõitev tahe, püha viha, surmaviha orjuse ja rõhumise vastu, revolutsiooni kirg, mis liigutab mägesid, piiritu usk rahvahulkade loovaisse jõududesse, hiiglasuur organisatsiooniline geniaalsus, — kõik see kehastus hiilgavalt Leninis, kelle nimi on saanud uue maailma sümboliks läänest idani, lõunast põhjani...»

«Nüüd,» öeldakse üleskutses edasi, «kus meie parteid on tabanud kõige rängem hoop — Iljitši surm —, peame eriti järjekindlalt täitma tema põhilisi juhendeid...

Ta lahkus meist jäädavalt, meie võrratu võitlusseltsimees, meie aga liigume kartmatult edasi. Tundku meie vaenlased kahjurõõmu meie kaotuse puhul. Viletsad ja armetud! Nad ei tea, mida tähendab meie partei! Nad loodavad, et partei laguneb koost. Partei aga liigub raudsel sammul edasi. Sellepärast, et ta on Lenini partei. Sellepärast, et ta on kasvanud ja karastunud lahinguis. Sellepärast, et ta juhindub õpetusest, mille pärandas talle seltsimees Lenin.

Ülemaailmse mõisnike ja kapitalistide liidu vastu me rajame oma liidu, tööliste ja talupoegade liidu, rõhutud rahvuste liidu...

Meie kuulsusrikka lipu ümber koonduvad miljonid. Meie õpetaja surm — see ränk hoop — liidab veel tugevamini ühte meie read. Üksmeelses lahingurivis läheme võitlusse kapitali vastu ja ükski jõud maailmas ei suuda takistada meie lõplikku võitu.

See võit on kõige parem mälestussammas seltsimees Leninile, inimesele, keda rahvahulgad kutsusid kui parimat sõpra oma «Iljitšiks».»[1]

---

[1] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, I osa, Tallinn, 1956, lk. 798, 799—800.

Töölisklass koondus veel tihedamalt leninliku partei ümber. Kakssada nelikümmend tuhat töölist astus siis kommunistliku partei ridadesse. See oli Lenini kutse parteisse, mis näitas, kui lähedane on meie partei töölishulkadele ja kui kalliks peavad töölised suure Lenini poolt asutatud parteid. Kommunistlik partei, kes oli tihedalt koondunud oma Keskkomitee ümber, tõstis kõrgele ja kandis edasi võitmatut leninlikku lippu.

Küsimus sotsialismi võidust meie maal. Kommunistliku partei õige ja ettenägeliku poliitika ning töörahva hulkade pingelise töö tagajärjel arenes rahvamajanduse taastamine kiires tempos. Võitluses erakapitali vastu oli saavutatud tõsist edu. Riikliku ja kooperatiivse tööstuse osa moodustas 1925. aastal umbes 80 protsenti kogu maa tööstustoodangust. Tööliste ja talupoegade materiaalne olukord paranes tõsiselt. Rahvamajanduse taastamine lähenes juba lõpule. Kuid Nõukogudemaale, sotsialismi ehitavale riigile oli vähe rahvamajanduse sõjaeelse taseme taastamisest, sest sõjaeelne tase oli majanduslikult mahajäänud maa tase. Oli tarvis edasi liikuda.

Täie jõuga kerkis üles küsimus meie ülesehitustöö perspektiividest tulevikus, sellest, kas suudab meie maa, mida ümbritsevad kapitalistlikud riigid, üles ehitada sotsialismi.

Sellele küsimusele oli selge ja kindel vastus antud Lenini teostes. Meil NSV Liidus on olemas kõik vajalikud tingimused täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks, ütles ta. Nõukogudemaal on võim töölisklassi käes. Põhilised tootmisvahendid — maa, tööstus, pangad, transport — kuuluvad riigile. Töölisklass on suuteline talurahva põhihulki kaasa tõmbama sotsialistlikule ülesehitustööle. Töölistel ja töötavail talupoegadel on põhilised eluküsimused ühised. Nii töölised kui ka talupojad on huvitatud sellest, et meie maa arenemine toimuks sotsialistlikku teed mööda. Huvide ühtsus on tööliste ja talupoegade vankumatu liidu põhialuseks, kusjuures juhtivaks jõuks selles liidus on töölisklass. Tähendab, meie oleme suutelised võitma majanduslikult kodanlust oma maal ja üles ehitama täieliku sotsialistliku ühiskonna.

Jäi järele veel sotsialistliku ülesehitustöö väline, rahvusvaheline külg. NSV Liitu ümbritsesid igast küljest vaenulikud kapitalistlikud riigid. Seni kui püsib kapitalistlik ümbrus, jääb püsima sõjalise sissetungi ja meie maal kapitalismi restaureerimise (taastamise) katsete oht. Selle ohu kõrvaldamiseks on vajalik sotsialistliku revolutsiooni võit ka teistes maades. Sellest tulenes partei tähtis ülesanne: tugevdada NSV Liidu töölisklassi sidemeid teiste maade töölisklassiga, tugevdada Nõukogude riigi võimsust ja tõsta nõukogude inimeste valvsust. Alles siis, kui on kõrvaldatud sõjalise interventsiooni ja kapitalismi taastamise katsete oht, võib sotsialismi võitu NSV Liidus lugeda lõplikuks võiduks.

Muidugi, kui proletaarne revolutsioon oleks toimunud mitte ainult Venemaal, vaid üheaegselt ka mõnes teises suures riigis, siis oleks meie maa töölisklassil tunduvalt kergem olnud. Ta oleks ühendanud oma jõupingutused töölisklassiga neis riikides, kus samuti oleks

olnud kehtestatud proletariaadi diktatuur, ja nende ühine võitlus ühiskonna sotsialistliku ümberkorraldamise eest oleks toimunud edukamalt ning ilma niisuguste suurte raskusteta, mis NSV Liidu töölisklassil tuli läbi teha. Kuid sotsialistlik revolutsioon võitis ainult meie maal. Kuidas siis niisugusel juhul toimida? Kas jääda ootama revolutsiooni teistes maades ning senikaua tammuda paigal või käed rüpes istuda?

Lenini õpetusest sotsialismi võidu võimalikkusest meie maal järeldus selgesti: pingutada kogu jõudu, mobiliseerida kõik abinõud ja raskusi kartmata arendada hoogsalt sotsialistlikku ülesehitustööd, ehitada üles sotsialism. Trotskistid ja teised antileninlikud elemendid asusid teisel seisukohal. Nad väitsid, et Nõukogude Liit oma jõududega sotsialismi üles ei ehita, et üldse ei saavat sotsialismi üles ehitada ühel maal. Nad kinnitasid, et töölisklassi ja talurahva vahel tekib tingimata kokkupõrge, et töölisklass ei suuda viia enda järel talurahvast sotsialismi teed mööda ning jagu saada meie maa majanduslikust mahajäämusest. Vähe sellest, et nad kahtlesid partei leninliku poliitika õigsuses, nad laimasid ka ohjeldamatult parteid, laimasid partei juhtivat tuumikut ja õõnestasid partei ridade ühtsust. Kõik see oli vesi sotsialismi vaenlaste veskile, sest oma propagandaga külvasid antileninlikud elemendid parteis ja töölisklassis umbusku sotsialistliku ülesehitustöö edu vastu.

Polnud võimalik edule loota, purustamata sotsialismi ülesehitustöö leninliku joone vaenlasi poliitiliselt ja ideeliselt. Seepärast astus partei kogu otsustavusega välja kapitulantide ja kõhklejate vastu. Partei Keskkomitee ettepanekul võeti partei XIV konverentsil (1925. aasta aprillis) vastu leninlik seisukoht, et meie maal on sotsialismi võit võimalik. See muutus partei seaduseks, mis on kohustuslik kõigile partei liikmetele.

Selge leninlik õpetus sotsialismi ülesehitamise võimalikkusest NSV Liidus innustas töölisklassi ja kõiki töötajaid võitlusele sotsialismi eest. Julgelt ja enesekindlalt järgnesid nad oma kallile parteile sotsialismi ülesehitamise senitundmatuid teid mööda, rajades kogu inimkonnale teed vabale ja õnnelikule elule.

2. NSV LIIDU SOTSIALISTLIK INDUSTRIALISEERIMINE

Mispärast oli vajalik NSV Liidu sotsialistlik industrialiseerimine? Võrreldes teiste kapitalistlike suurriikidega oli revolutsioonieelne Venemaa mahajäänud põllumajanduslik maa. Põllumajandus andis kaks kolmandikku kogu riigi toodangust ja tööstus ainult ühe kolmandiku. Venemaal ei olnud traktori-, auto-, lennuki-, elektrotehnika- ja tööpingitööstust ega kuigivõrd nimetamisväärset keemiatööstust ning põllutöömasinate tootmist. Lenin õpetas, et ilma rasketööstuse loomiseta meie mitte ainult ei suuda üles ehitada sotsialismi, vaid hukkume üldse kui iseseisev riik. Just sellepärast võttis

kommunistlik partei oma majanduspoliitika aluseks riigi sotsialistliku industrialiseerimise.

Mis on riigi industrialiseerimine? Oleks ekslik arvata, et see on tööstuse ülesehitamine üldse. Parempoolsed kallaklased näiteks, kes hakkasid parteid ründama pärast seda, kui partei oli paljastanud trotskismi antileninliku, menševistliku iseloomu, deklareerisid, et on tarvis ehitada kergetööstuse ettevõtteid ja loobuda võimsa rasketööstuse loomise mõttest: see polevat meile ei jõu- ega ressursside kohane. Kujutleme hetkeks, et parempoolsete (buhhaarinlaste) joon oleks võitnud. Milleni see oleks viinud? Esialgu oleks riide, jalatsite, kalosside ja muu taolise tootmine märksa suurenenud. Kuid edasi? Et saavutada laiatarbekaupade veelgi suuremat väljalaset, on tarvis laiendada töötavaid vabrikuid ja ehitada uusi. Kust võtta neile seadmeid? Ise neid ei tooda. Järelikult tuleb minna industriaalselt arenenud kapitalistlikke maid kummardama ja nõustuda nende orjastavate, röövellike tingimustega. Kui aga kapitalistid meile kallale tungivad, millega me endid nende vastu kaitseme, mida me saadame vastu nende tankidele, lennukitele ja kahuritele? Piisab nende küsimuste üle järele mõtlemisest, et näha, kui hukatuslik oli see joon, millel leninismi vastased asusid. Need küsimused sisendavad ka õige vastuse küsimusele, mis on maa industrialiseerimine.

Riigi industrialiseerimine tähendab esmajoones rasketööstuse (metallurgia, masinaehitus, kütteainete- ja keemiatööstus) ülesehitamist. Rasketööstuse arendamist on võimatu kindlustada ilma küllaldase energeetilise baasita ja eelkõige ilma elektrifitseerimiseta. Juhindudes V. I. Lenini tuntud juhendist: «Kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine,» — pühendasid partei ja Nõukogude valitsus suurt tähelepanu elektrijaamade ehitamisele ja rahvamajanduse elektrifitseerimisele.

Ilma oma rasketööstuseta oleksime me olnud sunnitud masinaid ja seadmeid endiselt ostma välismaalt. Meie kodumaa oleks paratamatult sattunud majanduslikku sõltuvusse tööstuslikult arenenud kapitalistlikest riikidest ega oleks suutnud oma iseseisvust kaitsta.

Ilma rasketööstuseta poleks Nõukogude riik suutnud varustada küla traktorite ja teiste masinatega. Ilma selleta aga poleks saanud mõeldagi mahajäänud individuaalse väikepõllumajanduse muutmisest eesrindlikuks sotsialistlikuks suurpõllumajanduseks.

Ilma rasketööstuseta oleks olnud võimatu laiendada kerge- ja toiduainetetööstust, transporti ja teisi rahvamajandusharusid, oleks võimatu olnud suurendada laiatarbekaupade tootmist, arendada transporti, kaubandust jne.

Ilma rasketööstuseta, ilma esmaklassilise tehnikata oleks olnud võimatu tõsta tööviljakust kõrgemale tasemele kui kapitalismi ajal. Aga ilma kõrge tööviljakuseta pole võimalik saavutada iga liiki tööstusliku ja põllumajandusliku toodangu küllust.

Ilma rasketööstuseta poleks võimalik olnud anda Punaarmeele

esmaklassilist relvastust, tugevdada riigi sõjalist võimsust ja teha teda suuteliseks tagasi lööma imperialistide kallaletungi.

Sotsialismi ülesehitustöö ülesanded ja NSV Liidu kaitse tugevdamise ülesanded nõudsid meie maa industrialiseerimist kõige lühema aja jooksul.

1925. aasta detsembris toimus kommunistliku partei XIV kongress. Kongress esitas nõukogude rahvale NSV Liidu sotsialistliku industrialiseerimise leninliku plaani praktilise elluviimise ülesande. Kongress märkis, et kommunistliku partei peajoon on suunatud sellele, et muuta meie maa agraarmaast industriaalmaaks, kes on võimeline omal jõul tootma kõiki vajalikke seadmeid ja muutma meie maa kapitalistlikest riikidest majanduslikult sõltumatuks. Partei XIV kongress heitis otsustavalt kõrvale kapitulantide katsed sundida parteile peale niisugune plaan, mille järgi Nõukogude Liit oleks muutunud kapitalistliku maailma abituks ripatsiks.

Industrialiseerimise nõukogulik meetod. Industrialiseerimise nõukogulik meetod (viis) erines põhjalikult kapitalistlikust meetodist.

Kapitalistlikes riikides algas industrialiseerimine tavaliselt kergetööstuse, nagu tekstiilitööstuse, jalatsitööstuse jne. rajamisest. Iga kapitalist hoolitses ainult oma isikliku kasu eest. Kergetööstust ehitada on aga odavam ja sellest kasumeid saada kergem. Möödus mitukümmend aastat, kuni kogunes kasumeid kergetööstusest, ta ise nõudis aga niipalju masinaid ja seadmeid, et nende tootmine muutus samuti kasulikuks asjaks. Alles siis algas rasketööstuse arendamine.

Kommunistlik partei ei võinud asuda niisugusele teele. Meie ei võinud kümneid aastaid oodata. Nõukogude rahvas pidi rasketööstust arendama kiires tempos. Meie maa tööstuslik arenemine oli tugevasti maha jäänud peamistest kapitalistlikest riikidest, ja sellest mahajäämusest oli vaja kõige lühema ajaga jagu saada, muidu oleksid imperialistid meid paratamatult jalge alla tallanud.

NSV Liidu sotsialistlikuks industrialiseerimiseks, tehaste, šahtide, kaevanduste, nafta-puuraukude, elektrijaamade, vabrikute ja raudteede ehitamiseks olid vajalikud määratu suured rahasummad.

Kapitalistlikud riigid muretsesid industrialiseerimiseks vajalikke summasid töörahva halastamatu ekspluateerimise, vallutussõdade, asumaade ja sõltuvate riikide röövimise, samuti ka välislaenude abil. Vallutanud kõigis maailmajagudes asumaid, riisus näiteks Inglismaa neid sadade aastate jooksul ning arendas oma tööstust röövitud summadega. Saksamaa saavutas 1871. aastal võidu Prantsusmaa üle ja võttis temalt hiiglasuurt sõjamaksu — kontributsiooni, mida ta kasutas oma tööstuse arendamiseks.

Nõukogudemaa ei võinud industrialiseerimiseks vajalike vahendite hankimiseks tarvitada niisuguseid räpaseid allikaid: asumaade riisumised ja sõjalised vallutused ei sobi kokku nõukogude võimu olemusega. Kapitalistlikud riigid keeldusid Nõukogude Liidule laenu andmast. Nad lootsid, et ilma nende abita ei suuda NSV Liit üles ehitada oma tööstust ja satub välisriikidest sõltuvusse. Kuid kapita-

listlikud võimumehed eksisid oma arvestustes rängasti. Nõukogude Liidus olid olemas sisemised võimalused, milliseid kasutades oli võimalik riigi industrialiseerimist kiiresti teostada. Millised olid siis need võimalused?

Nõukogude riigi käsutuses on kõik vabrikud ja tehased, kogu maa, transport, pangad, välis- ja sisekaubandus. Vastandina kapitalistlikele maadele ei ole meie maal kapitaliste, mõisnikke ega teisi söödikuid — neid inimühiskonna parasiite, kes neelavad tohutu osa rahva rikkustest. Tööstusest, transpordist, kaubandusest ja pankadest saadavad kasumid ei lähe meil mitte kapitalistide taskutesse, nagu kodanlikes riikides, vaid riik suunab need rahvamajanduse edasiarendamiseks.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tühistas tsaariaegsed võlad välismaa kapitalistidele, millelt rahvas iga aasta maksis sadu miljoneid kuldrublasid ainuüksi protsentideks. Neid summasid oli võimalik kasutada tööstuse ülesehitamiseks. Oktoobrirevolutsioon vabastas talupojad iga-aastase rendi maksmisest mõisnikele. Vabanenud sellest raskest koormast, võisid talupojad abistada ja abistasidki riiki tööstuse ülesehitamisel.

Nõukogude võim organiseeris otsustava võitluse tööviljakuse tõstmise, toodangu omahinna alandamise ja rangeima kokkuhoiu eest, et koguda rohkem summasid tootmise laiendamiseks.

Kasutades kõiki neid võimsaid akumulatsiooniallikaid, võis Nõukogude riik sotsialistlikku industrialiseerimist alustada.

Tööstuse arendamine esimesel viisaastakul. Juba 1926/27. aastal mahutati tööstuse arendamisse suuri summasid. Sotsialistliku suurtööstuse toodangu üldine juurdekasv sellel aastal võrdus 18 protsendiga. Industrialiseerimine arenes edukalt.

Tuginedes tehtud edusammudele ja planeerimiskogemustele, hakkasid partei ja valitsus koostama sotsialistliku ülesehitustöö laiaulatuslikumaid plaane ja seda juba pikemaks ajavahemikuks. Kui varem plaaniti NSV Liidu rahvamajanduse arendamine üheks aastaks, siis nüüd avanes võimalus plaanida rahvamajanduse arendamist viieks aastaks ette. Töötati välja ja 1929. aasta kevadel kinnitati NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaan. See oli esimene nõukogude viisaastak.

Esimese viisaastaku põhiülesanne seisis selles, et luua meie maal niisugune tööstus, mis oleks võimeline ümber varustama ja sotsialistlikul alusel ümber korraldama mitte ainult kogu tööstuse, vaid ka transpordi ja põllumajanduse. Selleks koostati uue industriaalse ülesehitustöö hiigelprogramm.

Partei XVI konverents (1929. aasta aprillis) pöördus kõigi töötajate poole üleskutsega arendada sotsialistlikku võistlust viie aasta plaani täitmiseks. Partei üleskutsele järgnesid vaimustusega töölisklass ja miljonilised töörahva hulgad. Lööktöölised ületasid töönorme. Paljudes ettevõtetes, sovhoosides ja kolhoosides esitati vastuplaane. Tekkis loosung: «Viisaastak nelja aastaga». Kõigis vabarii-

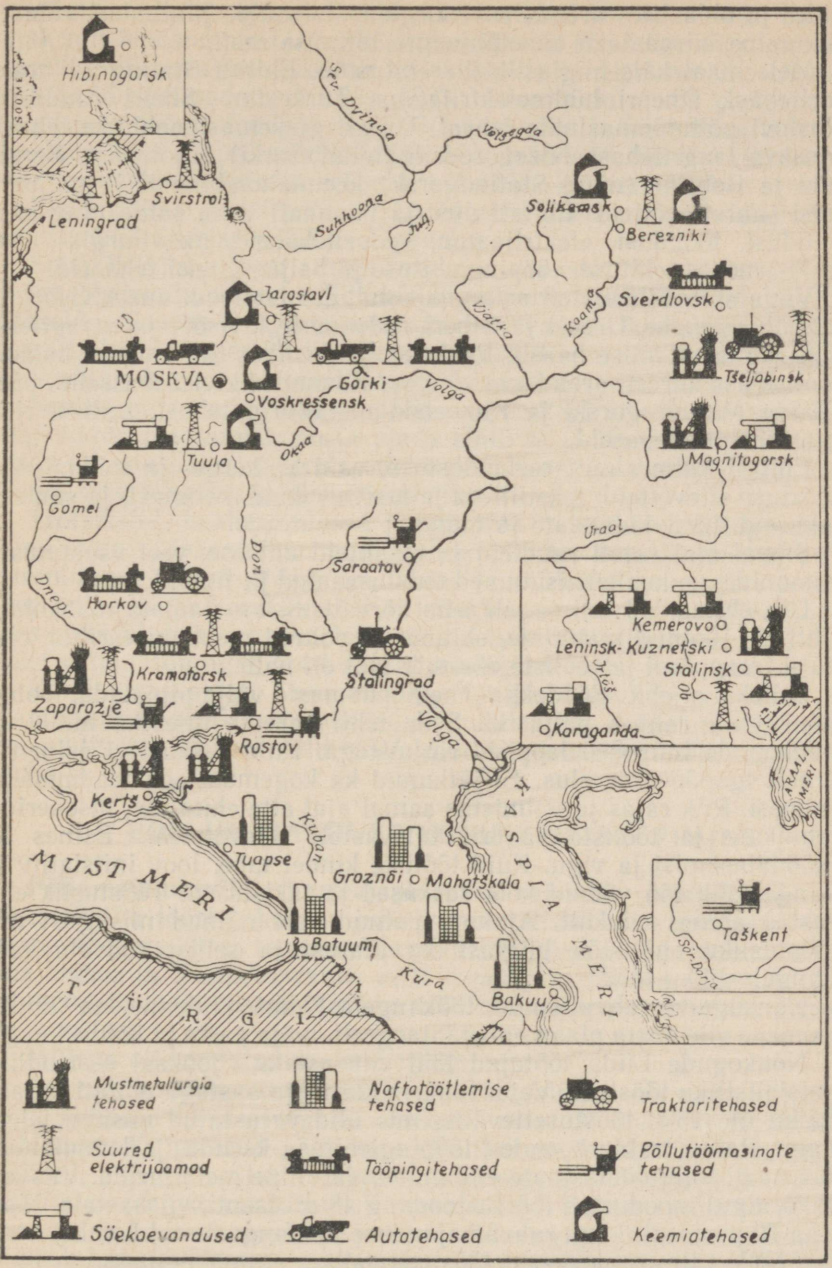

Esimese viisaastaku tähtsamad ehitised

kides ja oblastites arenes parteiorganisatsioonide juhtimisel võimas liikumine viisaastaku ennetähtaegse täitmise eest.

Meie maal käis hiiglaslik ülesehitustöö. Ehitati Stalingradi traktoritehast, Dnepri hüdroelektrijaama, Turkestan—Siberi raudteed, Rostovi põllutöömasinate tehast, Uraali raskemasinaehituse tehast, Moskva laagritehast, Nižegorodski (nüüd Gorki) autotehast, Berezniki ja Bobriki (nüüd Stalinogorsk) keemiakombinaati ja paljusid teisi suurettevõtteid. Ehitati uusi ja laiendati vanu šahte ning kaevandusi, tööndusi, elektrijaamu, veduritehaseid, metallurgia-, lennuki-, mootoriehituse, tööpingiehituse ja paljusid teisi tehaseid.

Väga suur tähtsus oli sellel asjaolul, et idas loodi uus kivisöe- ja metallurgiabaas Uraali ja Siberi rikkaimate kivisöe- ja maagileiukohtade kasutamise baasil. Rasketes looduslikes tingimustes hakkas töölisklass kiiresti arendama võimsat Kuznetski kivisöebasseini, püstitama Magnitogorski ja Kuznetski metallurgiatehast, samuti rida masinaehitustehaseid.

Ehitati mitte ainult rasketööstuse, vaid ka kerge- ja toiduainetetööstuse ettevõtteid: tekstiili- ja jalatsivabrikuid, konservi- ja suhkrutehaseid, lihakombinaate ja muud.

Samal ajal rajati raudteid ja maanteid uutesse, veel asustamata rajoonidesse, kus tekkisid uued tööstusasulad ja linnad.

Uut ehitustööd tuli sageli teha kõrvalises, asustamata maakohas, tihti ei jätkunud materjale, ehitustööd polnud mehhaniseeritud, olukord transpordi ja tööliste elamute alal oli halb.

Selleks, et ehitustöödeks rohkem summasid välja pigistada, loobus nõukogude rahvas paljustki. Seda tehti parema tuleviku nimel, ja nõukogude inimesed leppisid raskustega. Kuid raskusi ei esinenud ainult igapäevases elus. Ei jätkunud ka kogemusi ega teadmistega inimesi. Riik rajas ja valmistas samal ajal ette ehitajate, inseneride, tehnikute ja tööliste kaadrit tulevastele ettevõtetele. Esines ka möödalaskmisi ja vigu. Kuid tööliste kindel tahe, loov initsiatiiv ja kangelaslik töö võitsid kõik raskused ja takistused. Tööstuslik ehitustöö arenes edukalt. Ajalugu polnud veel näinud niisugust uue tööstusliku ehitustöö hiiglaslikku ulatust ja sellist rahvahulkade kangelaslikku tööd.

Nõukogude rahva suure töökangelaslikkuse tulemusena täideti esimene viie aasta plaan ennetähtaegselt, nelja aasta ja kolme kuuga.

Nõukogude Liidu töötajad lõid viisaastaku jooksul eesrindliku sotsialistliku tööstuse. Veidi rohkem kui nelja aastaga ehitati ja lasti käiku üle 1500 tööstusettevõtte, mis olid varustatud uusima tehnikaga. Rajati traktori-, auto-, tööpingiehitus-, keemia- ja lennukitööstus ning põllutöömasinate ehitamine, värviline metallurgia. Viisaastaku algul moodustas tööstustoodang 48 protsenti, viisaastaku lõpul aga 70 protsenti kogu rahvamajanduse toodangust. Sel kombel muutus NSV Liit agraarmaast tööstusmaaks.

Esimese viisaastaku lõpuks jättis NSV Liidu tööstus kaugele taha vana Venemaa sõjaeelse taseme (see tähendab Esimese maailmasõja eelõhtu, 1913. aasta taseme). NSV Liidu tööstustoodang suurenes

revolutsioonieelse ajaga võrreldes rohkem kui kolmekordselt. Samal ajal, mil Nõukogude Liidu majandus järsult ülesmäge läks, rabeles kapitalistlik maailm raskeima kriisi pihtide vahel. Ameerika Ühendriikide tööstustoodang langes 1933. aastaks kuni 84 protsendile, Inglismaa tööstustoodang kuni 75 protsendile ja Saksamaa tööstustoodang kuni 62 protsendile sõjaeelsest tasemest. Need arvud näitavad kujukalt sotsialismi eeliseid, võrreldes kapitalismiga.

Elu kinnitas partei poolt väljatöötatud meie maa sotsialistliku industrialiseerimise poliitika õigsust.

Sotsialistliku industrialiseerimise edu saavutati ägedas klassivõitluses. Vaenulikud elemendid meie riigis purustatud ekspluataatorlike klasside riismete hulgast, mõninga osa vanade kodanlike eriteadlaste hulgast, imperialistide poolt saadetud spioonid ja diversandid püüdsid meie maa sotsialistlikku industrialiseerimist nurja ajada või vähemalt pidurdada. Nad ei põrganud millegi ees tagasi: püüdsid segi ajada plaanimist, nurja ajada ehituste ja linnade varustamist, rikkusid masinaid, organiseerisid plahvatusi ja tulekahjusid kaevandustes, tehastes ja elektrijaamades.

Trotskistid, buhhaarinlased ja iga liiki natsionalistid tugevdasid oma leninismivaenulikku propagandat. Partei konstateeris, et antileninlikesse rühmitustesse kuulumine ja antileninlike vaadete propageerimine ei ole kooskõlas ÜK(b) Parteis olemisega. Aktiivsed oppositsionäärid, kes kangekaelselt oma seisukohal püsisid, heideti parteist välja. Mõningad neist asusid nõukogudevastase võitluse teele.

Kõigist raskustest jagu saades, paljastades kõik vaenlaste ja kapitulantide sepitsused, viis nõukogude rahvas kommunistliku partei juhtimisel edukalt ellu NSV Liidu sotsialistliku industrialiseerimise.

3. PÕLLUMAJANDUSE KOLLEKTIVISEERIMINE

Põllumajandusliku suurmajapidamise rajamise sotsialistlik tee. Sotsialistlik tööstus hakkas juba industrialiseerimise esimestel aastatel arenema kiires tempos. Hoopis teistsugust pilti pakkusid põllumajandus ja loomakasvatus, eriti teraviljamajandus. See jäi oma arenemistempos tugevasti maha tööstuse arenemisest ja meie maa vajadustest.

Millega oli seletatav see mahajäämine?

Asi seisis selles, et põllumajanduslik tootmine oli väga killustatud. Esimese viisaastaku eel oli meie maal 25 miljonit üksiktalumajandit. Killustatud põllumajanduslikul tootmisel puudusid need eelised, mis on sotsialistlikul suurtööstusel. Üksiktalunike poolt kasutatav tehnika oli äärmiselt mahajäänud. Põllumajanduse killustatud olek takistas masinate ja eesrindliku agrotehnika rakendamist. Väiketalumajapidamine andis väga vähe kaubatoodangut. Sellises olukorras polnud võimalik kasvavate linnade elanikkonda ja sõjaväge toiduainetega, kerge- ja toiduainetetööstust aga toorainega varustada, samuti polnud võimalik tõsta talurahva enda heaolu.

Mida oli tarvis ette võtta selleks, et teha lõpp põllumajanduse mahajäämusele, tõsta talupoegade heaolu ja anda riigile rohkem vilja, puuvilla, piima, liha ja muid põllu- ja loomakasvatuse saadusi?

Oli tarvis üle minna suurpõllumajandusele. Kuid suurpõllumajandus võib olla kapitalistlik, aga võib olla ka sotsialistlik, kollektiivne. Kommunistlik partei hülgas põllumajanduse kapitalistliku arenemistee, sest see arenemistee oleks vältimatult viinud töötavate talupoegade laostumisele, töölisklassi ja talurahva liidu lõhenemisele ning sotsialismi lüüasaamisele. Kommunistlik partei valis põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise tee, mis oli kätte näidatud leninlikus kooperatsiooniplaanis. V. I. Lenin märkis, et väiketalumajapidamine pole suuteline tagama põllumajanduse tõusu ning lõppu tegema töötava talurahva mahajäämusele ja viletsusele. Oli tarvis üle minna väiketalumajapidamiselt sotsialistlikule suurpõllumajandusele, sest ainult suurmajapidamine võimaldab laialdaselt rakendada masinatehnikat, tõsta tööviljakust ning suurendada majapidamise tulusid. Kooperatsioon (algul turustus- ja tarbimiskooperatsioon, hiljem tootmiskooperatsioon) on talupoegadele kõige vastuvõetavam tee vabatahtlikuks üleminekuks üksikmajapidamiselt suurele ühismajapidamisele. Põllumajanduslik kooperatsioon õpetas talupoegi kollektiivselt majandama. Põllumajandussaaduste turustamise ja tootmisvahenditega ning tööstuskaupadega varustamise koopereerimiselt läks talurahvas järk-järgult üle kooperatsiooni kõrgemale astmele — tootmiskooperatsioonile, see on kolhoosidele. Selleks, et rajada kolhoosid ajakohasele tehnilisele baasile, varustada neid traktorite ja muude masinatega, oli vaja igati arendada raske-tööstust.

Juhindudes Lenini õpetusest, töötas partei välja põllumajanduse ümberkorraldamise konkreetse programmi. See programm seisis selles, et talupoegade eraldatud väikemajandid järk-järgult, mitte surve abil, vaid talupoegade veenmise ja neile ühistatud suurmajapidamise paremuste tegeliku näitamise abil ühendada suurmajanditeks ühise, ühistegeliku, kollektiivse maaharimise alusel, kus kasutatakse põllutöömasinaid ja traktoreid, ning aidata talupoegadel organiseerida artellimajapidamist. Partei XV kongress, mis toimus 1927. aasta detsembris, võttis vastu otsuse igati arendada põllumajanduse kollektiviseerimist ning töötas välja kolhooside ja sovhooside võrgu laiendamise ja kindlustamise plaani.

Kommunistlik partei selgitas talupoegadele, et vabaneda kulaklikust orjaikkest, jäädavalt lõpp teha viletsusele ja harimatusele ning jõukat elu saavutada võib ainult ühinedes kolhoosidesse. Aegamööda veendusid kehv- ja kesktalupojad kollektiivse majapidamise paremustes. 1929. aastal pöördus mitte ainult kehv-, vaid ka kesktalurahvas uuele, sotsialistlikule teele. Talupojad astusid kolhoosidesse tervete külade, valdade ja rajoonide kaupa. Ühtlasi kasvasid ka riigi poolt rajatud sovhoosid. Kolhooside ja sovhooside külvipinnad ja kaubatoodang kasvasid kiiresti. Nii suurenes ainuüksi 1929. aastal

kolhoosides teraviljakultuuride kaubatoodang kolme ja poole kordselt.

Talurahva pööre kollektiviseerimise teele oli ette valmistatud kommunistliku partei ja Nõukogude riigi kogu eelneva tööga.

Riik ei säästnud summasid selleks, et põllumajandus saaks võimalikult rohkem traktoreid, igasuguseid masinaid ja keemilisi väetisi. Sellepärast nägigi NSV Liidu sotsialistliku industrialiseerimise programm ette, et esmajärjekorras ehitatakse need tehased, mis peavad tootma uut tehnikat meie põllundusele. Esimesel viisaastakul ehitati Stalingradi, Harkovi ja Tšeljabinski traktoritehas, mis toodavad traktoriinventari, kombaine, külvi- ja viljakoristamismasinaid ning keemilisi väetisi. 1932. aastal, viisaastaku viimasel aastal, lasti NSV Liidus välja üle 50 000 traktori, viis aastat varem aga, 1927. aastal, ei küündinud nende väljalase isegi ühe tuhandeni. Senikaua kui meil endil veel polnud traktorite massilist tootmist, muretses riik kuludest hoolimata tuhandeid traktoreid välismaalt.

Nõukogude valitsus rajas omal kulul masina-traktorijaamad. 1928. aastal rajati esimene masina-traktorijaam; esimese viisaastaku lõpuks oli aga juba ligi 2500 masina-traktorijaama. Masina-traktorijaamad osutasid kolhoosidele määratu suurt organisatsioonilist ja tehnilist abi.

Suurt osa põllumajanduse kollektiviseerimisel etendasid sovhoosid. Sovhoosid olid varustatud traktorite ja ajakohaste masinatega ning nende kogemuste najal veendusid talupojad eesrindliku tehnika ja sotsialistliku suurmajapidamise paremustes.

Talurahva põhihulkade pöörde kollektiivse, sotsialistliku põllumajanduse poole oli ette valmistanud ka otsustav võitlus kulakluse vastu 1928. ja 1929. aasta viljavarumise ajal. Kulakud nägid, et riigi industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine tähendavad nende hukku. Julgustatuna sellest, et parempoolsed kallaklased (buhhaarinlased) hakkasid kõigest jõust kinnitama, et kolhoosidest ei saa asja, et kulakuid pole vaja puutuda, sest nad «kasvavad ise sotsialismi», tõstsid kulakud pead. Nad hakkasid kõigile partei ja nõukogude võimu korraldustele ägedalt vastu. Nad püüdsid nurja ajada riiklikku viljavarumist, et töölisklassi ja Punaarmeed viljast ilma jätta, takistada tööstuse arenemist ja nõrgendada nõukogude võimu.

Kommunistlik partei paljastas parempoolsete opositsionääride antileninliku poliitika ja konstateeris, et nende vaadete propageerimine pole kooskõlas ÜK(b) Parteis olemisega. Partei ja riik innustasid töötavat talurahvast otsustavale võitlusele kulaklusega. Nõukogude valitsus kehtestas kulaklike majandite eriti kõrgendatud maksustamise ja rakendas erakorralisi abinõusid nende kulakute suhtes, kes keeldusid viljaülejääkide müügist riigile kindlate hindadega. Taolistel juhtudel viljaülejäägid konfiskeeriti (võeti tasuta ära) kohtu teel, kusjuures 25 protsenti konfiskeeritud viljast anti kehvtalurahvale.

Kulakluse vastu peetava otsustava võitluse poliitika koondas

kehv- ja kesktalurahva hulgad veelgi kindlamalt kommunistliku partei ja nõukogude võimu ümber. Partei tegi hiiglasuure töö kehvtalurahva organiseerimisel ning töölisklassi ja töötava talurahva liidu kindlustamisel; maale saadeti tuhandeid paremaid, eesrindlikke töölisi, et abistada talupoegi võitluses kulakluse vastu ja uue elu rajamisel.

See kõik valmistas ette üleminekut põllumajanduse täielikule kollektiviseerimisele ja selle alusel kulakluse kui klassi likvideerimisele.

Kulakluse piiramise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale. Kulakud püüdsid kõigi abinõudega talupoegi uuele teele asumisest eemale kiskuda. Nad agiteerisid õelalt kolhooside vastu, tapsid metsikult kolhoosiaktiviste, põletasid nende hooneid, organiseerisid kariloomade massilist müümist ja kuritahtlikku tapmist.

Töölised ja töötavad talupojad veendusid jällegi V. I. Lenini sõnade õigsuses, kes kirjutas juba 1918. aastal, mil algasid kulaklikud mässud nõukogude võimu vastu: «Kulakud on kõige elajalikumad, kõige tooremad, kõige metsikumad ekspluataatorid, kes on teiste maade ajaloos korduvalt restaureerinud mõisnike, tsaaride, pappide ja kapitalistide võimu...

Kõige tihedam liit ja täielik ühinemine kehvtalurahvaga; järeleandmised ja kokkulepe kesktalupojaga; kulakute, nende vereimejate, vampiiride, rahva riisujate, spekulantide, nälja arvel rikastujate halastamatu mahasurumine; — niisugune on klassiteadliku töölise programm. Niisugune on töölisklassi poliitika.»[1]

Pärast kodusõja lõppemist teostas nõukogude võim küla kapitalistlike elementide piiramise ja väljatõrjumise poliitikat: kulaklikke majandeid maksustati kõrgendatud maksuga, nõukogude seadused piirasid palgatöö kasutamist kulaklikes majandites ega võimaldanud neil koondada enda kätte suuri maa-alasid rentimise teel. Niisugune poliitika pidurdas kulakluse kasvu; üksikud kulakluse kihid ei pidanud vastu sellele piiramisele. Kuid see poliitika ei hävitanud kulakluse majanduslikke aluseid, tähendab — ei viinud kulakluse kui klassi likvideerimisele. See poliitika oli tarvilik niikaua, kui kolhoosid ja sovhoosid olid alles nõrgad, kulaklikud majapidamised aga tootsid veel suures koguses teravilja.

1929. aasta lõpul hakkasid kolhoosid koos sovhoosidega riigile vilja andma juba rohkem kui kulaklikud majandid. Kolhoosid ja sovhoosid suutsid kulaklikku viljatootmist täiel määral asendada. See võimaldas kommunistlikul parteil ja nõukogude võimul üle minna kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale põllumajanduse täieliku kollektiviseerimise alusel.

Nõukogude võim keelas täieliku kollektiviseerimise piirkondades maa rentimise ja palgatöö kasutamise talumajapidamistes. Kulakud jäid nende poolt väljarenditavast maast ja palgatööjõust ilma. Nõukogude võim lubas talupoegadel konfiskeerida kulakute masinad,

[1] V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 39, 40.

kariloomad ja muu inventari kolhooside kasuks. Nõukogude võimu kohalikud organid said õiguse rakendada võitluses kulakluse vastu kõiki abinõusid, kaasa arvatud kulakute väljasaatmine. Täieliku kollektiviseerimise käigus teostasid kehv- ja kesktalurahva hulgad ise kulakute ekspropriieerimist.

Tol ajal võtsid kolhoosidesse ühinenud talupojad vastu näiteks järgmisi otsuseid: «Ühise maaharimise ühingu «Trud Krestjanina» talupoegade üldkoosoleku protokoll nr. 2 — 31. jaanuaril 1930. aastal. Kuulati: kollektiviseerimine ja kulakluse kui klassi likvideerimine. Otsustati: Ära kuulanud ettekande kulakluse kui klassi likvideerimisest maal, meie, ühise maaharimise ühingu «Trud Krestjanina» liikmed, arvesse võttes, et kulak on küla põhihulkade klassivaenlane ning pidurdab partei ja nõukogude võimu poolt põllumajanduse ümberkorraldamiseks tarvitusele võetud abinõude rakendamist, otsustasime: kulakute vallas- ja kinnisvara viivitamatult ära võtta ja üle anda ühingu korraldusse, paluda rajooni administratiivosakonda, et ta antud maakoha piiridest kulakud välja saadaks.»

Muidugi, kui kulakud poleks kolhooside ülesehitustööle vastu pannud, külaaktiviste tapnud, kuritahtlikke süütamisi organiseerinud ja karja ning muud vara hävitanud, kui nad oleksid loobunud ekspluateerimisest ja hakanud koos kõigi teiste talupoegadega ausalt töötama, siis poleks vaja olnud neid ka välja saata. Kuid meie maa oli sel ajal ainuke sotsialistlik riik. Teda ümbritsesid vaenulikud kapitalistlikud riigid, ja kogu aja lootsid kulakud sellele, et imperialistid NSV Liidule kallale tungivad, nõukogude võimu hävitavad ja kapitalismi taastavad. Seepärast kulakud ei mõelnudki taltuda, nad takistasid igati sotsialistlikku ülesehitustööd. Selle eest said nad ka teenitud karistuse.

Kollektiviseerimise haripunktil hakkas reas rajoonides ilmnema partei poliitika moonutamisi kolhooside ülesehitustöös. Kohtadel rikuti vabatahtlikkuse põhimõtet talupoegade kolhoosidesse astumisel, ei loodud artelle, vaid otsekohe kommuune, rikuti Keskkomitee otseseid juhendeid kollektiviseerimise tempo ja tähtaegade suhtes. Kulakud ja nende suuvoodrid ei viivitanud hetkegi, et ära kasutada kolhooside ülesehitustöös esinenud liialdusi ja vigu selleks, et kollektiviseerimise üritust õõnestada. Provokatsioonilistel eesmärkidel tegid nad ettepaneku organiseerida põllumajanduslike artellide asemel kommuunid, ühistada jalamaid eluhooned, pudukari ja kodulinnud, nad ässitasid kolhoosidesse astuvaid talupoegi üles kariloomi tapma. Sellega tahtis klassivaenlane talurahva hulgas viha tekitada, teda nõukogude võimuga tülli ajada. Kuid kõik nende katsed kollektiviseerimist nurja ajada kukkusid läbi, olgugi et nad meie maa põllumajandusele palju kahju tegid.

Partei Keskkomitee hoolitses selle eest, et likvideerida liialdused ja vead, mida kohapealsed töötajad olid teinud paljudes rajoonides. Partei joone moonutused kolhoosiliikumises likvideeriti. Selle alusel kindlustati kolhoosiliikumise edusammud ja loodi pind selle uueks võimsaks kasvuks.

Kui esimese viisaastaku alguses oli külas ülekaalus eraomanduslik väikemajapidamine, siis viisaastaku lõpuks oli meie maal rajatud rohkem kui 200 000 kolhoosi ja ligi 5000 sovhoosi. Põllumajanduse kollektiviseerimine oli Nõukogude Liidu põhilistes põllumajanduslikes piirkondades lõpule viidud ning kolhoosid ühendasid kogu meie maal üle 60 protsendi kõigist talumajandeist ja rohkem kui 75 protsenti kõigist külvipindadest. Sotsialistlik süsteem oli muutunud valitsevaks ka NSV Liidu põllumajanduses.

Nii toimus sügavaim revolutsiooniline pööre külas. Kollektiviseerimise käigus lahendati sotsialistliku ülesehitustöö põhiküsimused külas: likvideeriti viimane ning kõige arvukam ekspluataatorlik klass meie maal — kulaklus, sotsialistliku ühismajapidamise teele asus kõige suurearvulisem töötav klass — talupoegade klass. Nõukogude võim sai sotsialistliku baasi põllumajanduses.

Põllumajanduse kollektiviseerimise ja selle alusel kulakluse kui klassi likvideerimise tulemusena muutus töölisklassi ja talurahva liit veel tugevamaks ning avanesid laialdased võimalused maatöötajate materiaalse ja kultuurilise taseme pidevaks tõstmiseks. Kolhoositalurahvas muutus nõukogude võimu kindlaks toeks maal.

See oli ajalooline võit, mille NSV Liidu töörahvas kommunistliku partei juhtimisel oli saavutanud.

4. SOTSIALISMI VÕIT NÕUKOGUDE LIIDUS

Teine viisaastak. Esimesel viisaastakul (1928—1932) rajati sotsialistliku ühiskonna majanduslik alusmüür. Teisel viisaastakul (1933—1937) püstitas kommunistlik partei ülesande: likvideerida lõplikult kapitalistlike elementide jäänused meie maal, hävitada täielikult põhjused, mis tekitavad inimese ekspluateerimise inimese poolt, ning muuta NSV Liidu kõik töötajad sotsialistliku ühiskonna teadlikeks ja aktiivseiks ehitajaiks. Esimesel viisaastakul rajati sotsialistliku tööstuse põhialused. Toetudes sellele tööstusele oli teisel viisaastakul tarvis varustada eesrindliku tehnikaga kõik rahvamajandusharud: tööstus ja põllumajandus, transport ja sideasjandus. Teise viisaastaku peamiseks majanduslikuks ülesandeks oli lõpule viia kogu rahvamajanduse tehniline rekonstrueerimine (põhjalik tehniline ümberkorraldamine).

Ka teisel viisaastakul toimus NSV Liidus suur industriaalne ülesehitustöö. See oli märksa hoogsam kui esimesel viisaastakul. Aastail 1933—1937 lasti käiku 4500 uut ettevõtet. Lühikese ajaga ehitati hulk uusi hiigeltehaseid. Üle 80 protsendi tööstustoodangust sai Nõukogudemaa juba uutelt või laiendatud ja põhjalikult ümberkorraldatud endistelt ettevõtetelt. Kolm mustmetallurgia hiiglast — Magnitogorski, Kuznetski ja Makejevka tehased — andsid niisama palju malmi kui kogu metallurgiatööstus tsaari-Venemaal. Dneprogess üksi andis teise viisaastaku lõpul rohkem elektrienergiat kui kõik tsaari-Venemaa elektrijaamad kokku. Masinaehitustehased lask-

sid välja ajakohaseid masinaid, autosid, traktoreid, kombaine ja vedureid.

Teise viisaastaku jooksul suurenes söetoodang kahekordselt, elektrienergiatoodang peaaegu kolmekordselt, rauamaagitoodang ja malmitoodang rohkem kui kahekordselt, terasetoodang kolmekordselt. Võrreldes sõjaeelse tasemega kasvas NSV Liidu suurtööstuse toodang 1937. aasta lõpuks rohkem kui kaheksakordseks. Tööstusliku arengu tempolt jõudis Nõukogude Liit kõikidest kapitalistlikest maadest ette.

Neil aastatel viidi lõpule NSV Liidu rahvamajanduse tehniline rekonstrueerimine. Oli aeg, mil meie maa tundis tehnikanälga. Rajanud lühikese ajaga rasketööstuse, asus nõukogude rahvas rahvamajanduse kõiki harusid uue tehnika alusel ümber korraldama. Oli vaja varustada tehaseid, vabrikuid, kaevandusi, transporti, põllumajandust uue, ajakohase tehnikaga, uute tööpinkidega, uute masinatega. Ilma uue tehnika juurutamiseta poleks olnud võimalik toodangut järsult suurendada ega tööviljakust tõsta, selleks et rahuldada elanikkonna kasvavaid nõudmisi tööstustoodete ja põllumajandussaaduste järele. Meie majandust rekonstrueerimata polnud võimalik lõpule viia sotsialismi pealetungi kogu rindel, s. t. lõplikult puruks lüüa, likvideerida kapitalistlikke elemente.

Saavutanud tõsiseid tulemusi majanduse varustamisel eesrindliku tehnikaga, pööras partei meie rahva tähelepanu uue tehnika omandamisele. Kommunistlik partei püstitas ülesande kasvatada inimesi, kes oleksid võimelised õieti ära kasutama eesrindlikku tehnikat. Miljonid inimesed hakkasid õppima mitmesugustel kursustel ja koolides selleks, et oma kvalifikatsiooni tõsta. Šahtides ja kaevandustes, vabrikutes ja tehastes, transpordi alal ja põllumajanduses kasvas kaader, kes valdas uut tehnikat.

Kerkisid esile tootmisnovaatorid, kes purustasid vanad töönormid ja ületasid need mitmekordselt. 1935. aasta sügisel ületas Donbassi söekaevur Aleksei Stahhanov tavalise normi neljateistkordselt. Tema rekord purustati aga peagi kümnete teiste söekaevurite poolt. Söekaevurite algatusest haarasid kinni teiste tööstusharude töölised, seejärel ka transpordi ja põllumajanduse alal töötajad. Nii tekkis tähelepanuväärne liikumine, mida selle algataja nime järgi hakati stahhaanovlikuks liikumiseks nimetama.

Tootmisnovaatorite liikumine tõstis sotsialistliku võistluse uude järku. Riigis algas uue tehnika omandanud tööliste massiline liikumine tööviljakuse edasise tõstmise eest.

Sotsialistlik võistlus etendas tähtsat osa teise viie aasta plaani ennetähtaegsel täitmisel. Tööstuses täideti teine viisaastak 1. aprilliks 1937, see on — samuti nagu esimenegi viisaastak nelja aasta ja kolme kuuga. See oli sotsialismi uus suur võit.

Kolhoosikorra kindlustamine. Kommunistlik partei ja Nõukogude riik püüdsid kolhoosikorda igati tugevdada ja kindlustada.

Töö kolhoosides toimus sageli mitterahuldavalt. Kolhoosid ei olnud veel tugevnenud, nad ei olnud veel korralikult jalgu alla saa-

nud. Andis tunda ka see asjaolu, et talupoegadel puudusid kogemused suure kolhoosimajapidamise juhtimiseks. Kolhoosnikutelt, kes alles eile olid üksiktalupidajad, nõudis nende kogemuste omandamine aega.

Olukord äsjaorganiseeritud kolhoosides oli raske ka seetõttu, et paljudesse kolhoosidesse olid pugenud kulakud ja nende sabarakud, kes maskeerituna tasapisi ühismajandit õõnestasid. Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsus keskendasid kohalike partei- ja nõukogude organisatsioonide jõupingutused vajadusele otsustavalt paljastada kulakute ja nende sabarakkude kolhoosivastane tegevus.

Partei Keskkomitee pleenum 1933. aasta jaanuaris avastas suured puudused kolhooside töös ja juhatas kätte abinõud nende parandamiseks. ÜK(b)P Keskkomitee pleenum tegi otsuseks asutada kõigis masina-traktorijaamades ja sovhoosides poliitosakonnad. Neile tehti kohustuseks arendada massilist poliitilist tööd kolhoosides ja sovhoosides, teha tööd nende organisatsioonilise ja majandusliku kindlustamise alal, et saavutada põldude saagikuse tõusu, kariloomade paremat hooldamist, külvi ning viljakoristamise ja -peksmise õigeaegset läbiviimist, kolhooside ja sovhooside riiklike kohustuste täielikku täitmist.

Lühikese ajaga loodi üle kolme tuhande masina-traktorijaama poliitosakonna ja kaks tuhat sovhoosi poliitosakonda. Partei suunas poliitosakondadesse tööle kindlaid ja järeleproovitud kommuniste.

Kahe aasta (1933—1934) jooksul tegid masina-traktorijaamade ja sovhooside poliitosakonnad ära suure töö. Poliitosakondade juhtimisel arenes visa võitlus kolhooside majapidamise tugevdamise eest, riikliku ning kolhoosliku omandi kaitseks. Poliitosakonnad kasvatasid üles uue kolhoosikaadri, tõstsid kolhoosnikute hulkade poliitilist taset ja nende aktiivsust ning parandasid kolhooside majanduslikku juhtimist. Poliitosakonnad etendasid tähtsat osa kolhooside organisatsioonilises ja majanduslikus tugevdamises.

Suur tähtsus kolhoosnikute mobiliseerimisel võitlusele kolhoosikorra tugevdamise eest oli esimesel üleliidulisel kolhoosnikute-löögitööliste kongressil, mis toimus 1933. aasta veebruaris. Tuhat viissada kolhoosnikute poolt valitud delegaati olid kokku tulnud meie maa mitmesugustest kohtadest, et läbi arutada kolhooside tugevdamise küsimust.

Kolhoosnikute kongress märkis, et asunud kolhoositeele, on talurahvas juba paljugi saavutanud. Talurahvas on vabanenud viletsusest ja kulakute orjaikkest. Miljonid kehvikud, kes enne elasid poolnäljas, on tõusnud nüüd kesktalupoegade tasemele ja on muutunud materiaalselt kindlustatud inimesteks. Oli tarvis astuda järgmine samm kolhooside ülesehitustöös, et muuta kõik kolhoosnikud — nii endised kehvikud kui ka endised keskmikud — jõukaks. Selleks, öeldi kongressil, on tarvis paremini organiseerida tööd, õigesti kasutada tehnikat ja tööloomi, võimalikult paremini harida maad, hoida kolhoosi omandit ja igati tugevdada kolhoosi ühismajapidamist.

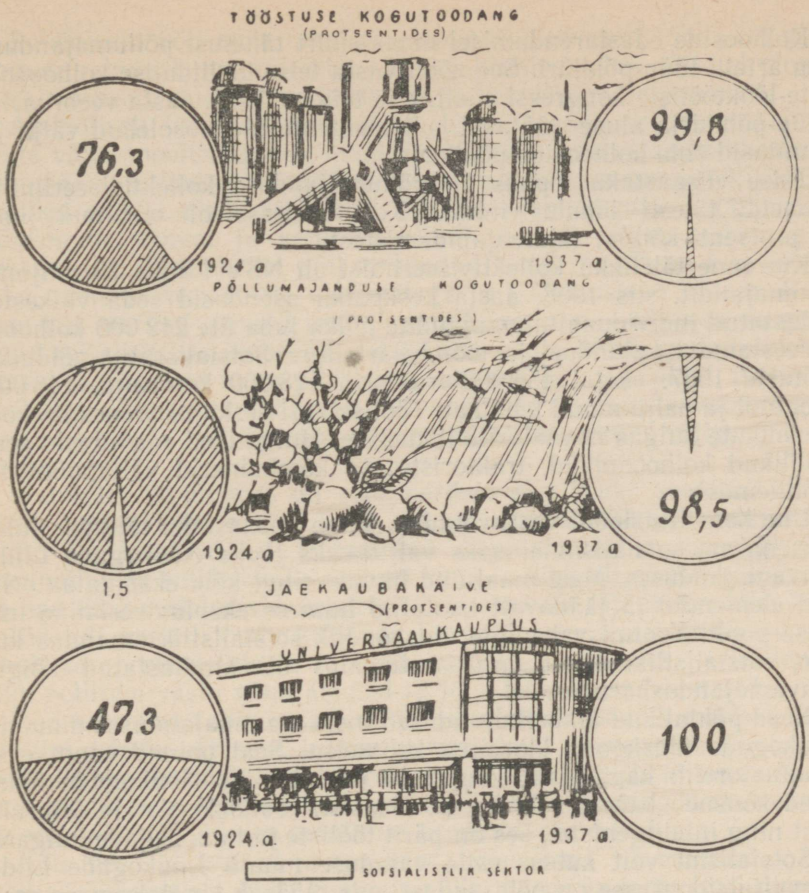

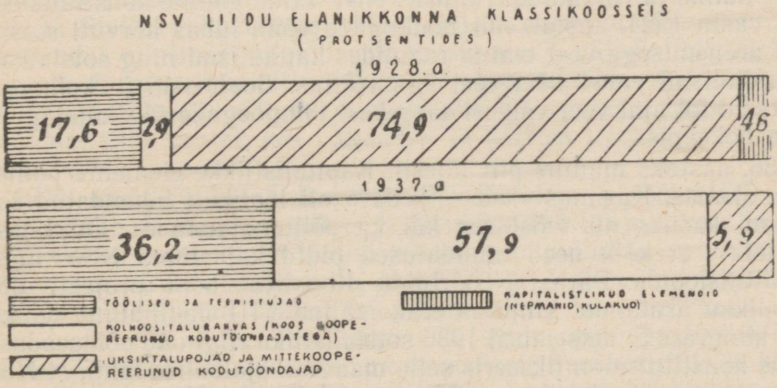

Muudatused majanduses ja rahvastiku klassikoosseisus sotsialismi võidu tulemusena NSV Liidus

Kolhooside edasiarendamisel omas suurt tähtsust põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri. See võeti vastu teise üleliidulise kolhoosnikute-löökTööliste kongressi poolt, mis toimus 1935. aasta veebruaris. Tüüp-põhikirja alusel töötasid kolhoosnikute üldkoosolekud välja ja kinnitasid oma kolhooside põhikirja.

Teise viisaastaku lõpuks oli põllumajanduse kollektiviseerimine peaaegu täiesti lõpule viidud. Kolhoosidesse oli astunud juba 93 protsenti kõigist talumajapidamistest.

Kui enne täielikku kollektiviseerimist oli NSV Liidus 25 miljonit talumajandit, siis 1938. aasta keskpaiku asendasid seda väikeste, killustatud individuaaltalumajandite hulka juba üle 242 000 kolhoosi (arvestamata kalandus- ja tööndusartelle). Sotsialistlikel põldudel töötasid 1937. aastal 456 000 traktorit, 128 000 kombaini, 146 000 veoautot ja palju muud tehnikat. Tööliskassi eeskujul arenes ka kolhoosnikute hulgas novaatorite liikumine. Hulgaliselt saavutasid eesrindlikud kolhoosnikud, traktoristid ja kombainerid väljapaistvaid töötulemusi.

Uue konstitutsiooni vastuvõtmine. Teise viisaastaku täitmise tulemusena sai sotsialism ainsaks valitsevaks jõuks Nõukogude Liidu rahvamajanduses. Meie maal olid likvideeritud kõik ekspluataatorlikud elemendid ja jäädavalt kaotatud inimese ekspluateerimine inimese poolt. Tootmisvahendite ühiskondlik sotsialistlik omandus kui uue, sotsialistliku korra vankumatu alus oli kindlustatud kõigis rahvamajandusharudes.

Need põhjalikud ümberkujundused meie maa majanduses muutsid nõukogude ühiskonna klassilist koosseisu. Seal polnud enam ekspluataatoreid: kapitaliste, kaupmehi ja kulakuid. Nõukogude ühiskond koosneb kahest sõbralikust klassist: tööliskassist ja talurahvast ning intelligentsist, kes on pärit tööliste ja talupoegade hulgast.

Sotsialismi võit kutsus esile vajaduse muuta Nõukogude Liidu Konstitutsiooni, see on põhiseadust, mis määrab kindlaks meie maa ühiskondliku ja riikliku korralduse. NSV Liidu endine konstitutsioon võeti vastu 1924. aastal, mil nõukogude võim lubas kõrvuti sotsialismi arenemisega veel teatud raamides kapitalismi ning sotsialismi ja kapitalismi vahel käis veel äge võitlus. Sovhoosid ja kolhoosid kujutasid tol ajal veel väikesi saarekesi talupoegade üksikmajapidamiste ookeanis.

1936. aastaks muutus pilt täiesti. Kapitalistlikke elemente polnud enam olemas. Küsimus «kes — keda?» oli lõplikult lahendatud sotsialismi kasuks nii tööstuses kui ka põllumajanduses. On täiesti mõistetav, et kõik need muudatused pidid kajastuma NSV Liidu Konstitutsioonis. Pärast NSV Liidu Konstitutsiooni projekti üldrahvalikku arutamist kinnitas erakorraline VIII üleliiduline nõukogude kongress 5. detsembril 1936 sotsialistliku riigi uue põhiseaduse.

Uus konstitutsioon fikseeris selle maailma-ajaloolise fakti, et NSV Liit on astunud uude arenemisjärku, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise ja kommunismile järkjärgulise ülemineku ajajärku.

Sotsialismi võit meie maal ei saabunud iseenesest. Selle oli nõukogude rahvas kommunistliku partei juhtimisel kätte võitnud pingelises võitluses, mis toimus karmides ja keerukates tingimustes.

Ajalooliselt lühikese aja jooksul, ilma igasuguse majandusliku abita väljastpoolt tuli meie maal likvideerida oma sajandeid kestnud mahajäämus, ümber korraldada kogu rahvamajandus uutel, sotsialistlikel alustel. Selle ajaloolise ülesande lahendamise käigus tuli nõukogude rahval ja kommunistlikul parteil võita uskumatuid raskusi ja takistusi. Sel ajal ei saanud keegi meie teed kergemaks teha, meid materiaalsete vahenditega ja kogemustega aidata. Rohkem kui veerand sajandi kestel sammus meie maa üksinda vaenulikus kapitalistlikus ümbruses sotsialismi poole. Nõukogude inimesed elasid ja võitlesid nagu piiratud kindluses, ja nad pidid paljustki loobuma. Kommunistlik partei pidi kogu aja rahvast kasvatama alalise valvsuse ja mobilisatsiooniks valmisoleku vaimus välisvaenlaste vastu.

Kapitalistlik ümbrus oli eriti kardetavaks ohuks seetõttu, et ka riigis endas toimus veel kaua pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu äge klassivõitlus. Purustatud ekspluataatorlike klasside riismed võitlesid sotsialismi vastu nii kaua ja vihaselt nimelt seepärast, et nad ikka veel lootsid imperialistide otsesele sõjalisele abile. Küllaltki tuli parteil jõudu kulutada ka võitluseks trotskistide, parempoolsete oportunistide ja rahvuskallaklaste vastu, kes partei leninliku poliitika vastu välja astusid ja selle teostamist takistasid.

See keerukas rahvusvaheline ja siseolukord nõudis raudset distsipliini, kõrget valvsust, juhtimise rangeimat tsentraliseerimist. Sellest olid tingitud mõningad paratamatud demokraatia kitsendamised, mis sedamööda, kuidas Nõukogude riik tugevnes ning demokraatia- ja sotsialismijõud kogu maailmas arenesid, pidid kaduma.

Kõik need takistused ja raskused sotsialismi ülesehitamise teel võitis nõukogude rahvas kommunistliku partei ja tema Keskkomitee juhtimisel, kes järjekindlalt leninlikku peajoont ellu viis.

J. V. Stalini isikukultuse tekkimine ja arenemine. Sotsialismi võit meie maal, mis asus vaenuliku ümbruskonna ja väliskallaletungi alalise ohu tingimustes, oli nõukogude rahva maailma-ajalooline kangelastegu. Nende võitude innustajaks ja organiseerijaks oli suur kommunistide partei, kes väljendas ja kaitses laialdaste rahvahulkade huve.

1922. aastast alates oli partei Keskkomitee peasekretäri kohal J. V. Stalin. Ühes teiste partei ja Nõukogude riigi juhtivate tegelastega võitles ta aktiivselt Lenini juhendite elluviimise eest. Stalin oli ustav marksismile-leninismile, mehiselt ja leppimatult kaitses ta marksismi-leninismi üritust ja proletariaadi huve võitluses meie klassivaenlaste vastu. Teoreetikuna ja suure organisaatorina juhtis ta partei võitlust trotskistide, parempoolsete oportunistide ja kodanlike natsionalistide vastu, kapitalistliku ümbruse sepitsuste vastu. Selles poliitilises ja ideelises võitluses omandas Stalin parteis ja rahva hulgas suure autoriteedi. Kuid Stalini arvele hakati ekslikult

kirjutama kõiki meie suuri võite. Kommunistliku partei ja Nõukogude riigi poolt saavutatud edu, ülistused Stalini aadressil ajasid ta pea pööritama. Selles olukorras hakkas kord-korralt välja kujunema Stalini isikukultus (usk tema eksimatusse, üleloomulikku jõusse).

Isikukultuse arenemist soodustasid suurel määral ka mõned J. V. Stalini negatiivsed isiklikud omadused. Neile omadustele juhtis tähelepanu juba V. I. Lenin. 1922. aasta lõpul partei korralisele kongressile kirjutatud kirjas avaldas V. I. Lenin kahtlust, kas Stalin suudab küllalt ettevaatlikult kasutada oma piiramatut võimu Keskkomitee peasekretärina. 1923. aasta jaanuari algul meenutas V. I. Lenin lisaks eelmisele kirjale veel kord: «Stalin on liiga toores, ja see puudus, mis on täiesti talutav meie, kommunistide, keskkonnas ja meievahelises suhtlemises, muutub talumatuks peasekretäri ametikohal. Seepärast teen seltsimeestele ettepaneku kaaluda Stalini sellelt kohalt ümberpaigutamise moodust ja määrata sellele kohale teine inimene, kes kõiges muus suhtes erineb sm. Stalinist ainuüksi ühe eelisega, nimelt on sallivam, lojaalsem, viisakam ja tähelepanelikum seltsimeeste suhtes, vähem tujukas jne.»

Partei XIII kongressil, mis toimus varsti pärast V. I. Lenini surma, tehti ta kirjad delegatsioonidele teatavaks. Arutuste tulemusena tunnistati otstarbekaks jätta Stalin peasekretäri kohale, kuid selle tingimusega, et ta V. I. Lenini kriitikat arvestaks.

Esimesel perioodil pärast Lenini surma arvestas Stalin tema kriitilisi märkusi. Kuid edaspidi hakkas Stalin, kes oma teeneid mõõtmatult üle hindas, uskuma enda eksimatusse. Stalin hakkas leninlikke juhtimispõhimõtteid jämedalt jalge alla tallama. Mõningaid kitsendusi siseparteilises ja nõukogude demokraatias, mis olid vältimatud ägedas võitluses klassivaenlase ja tema agentuuri vastu, hiljem saksa fašistlike röövvallutajate vastu peetud sõja tingimustes, hakkas Stalin muutma siseparteilise ja riikliku elu normideks. Keskkomitee pleenumid ja parteikongressid toimusid ebaregulaarselt, hiljem aga ei kutsutud neid üldse kokku paljude aastate vältel. Seetõttu osutus Stalin faktiliselt väljaspool kriitikat seisvaks.

See ei tähenda muidugi, et siseparteilist demokraatiat rikuti kõigis parteilülides ja kõigis parteiorganisatsioonides. Vastupidi, kohalikud parteiorganisatsioonid korraldasid oma siseelu partei põhikirja alusel: liiduvabariikide kommunistlike parteide kongressid tulid nagu ikka regulaarselt kokku, toimusid parteikomiteede konverentsid ja pleenumid, leidis aset kriitika ja enesekriitika.

Isikukultuse tagajärjel esines sotsialistliku seaduslikkuse tõsiseid rikkumisi. 1937. aastal püstitas Stalin eksliku vormeli, nagu muutuks klassivõitlus meie maal üha teravamaks sedamööda, kuidas Nõukogude Liit sotsialismile lähemale jõuab. See vormel oli õige nende aastate suhtes, mil NSV Liidu ülemineku perioodil kapitalismilt sotsialismile, terava klassivõitluse olukorras, lahendati küsimust «kes — keda?»: kas võidab sotsialism meie maal kapitalismi või vastupidi. Kuid 1937. aastal oli olukord juba sootuks teistsugune: sotsialism oli võitnud, ekspluataatorlikud klassid ja nende

majanduslik baas olid likvideeritud. Nendes tingimustes oli ekslik väita, et klassivõitlus teravnes. Nõukogude ühiskond koosnes nüüd ju ainult töötajaist, sõbralikest klassidest.

NLKP Keskkomitee otsuses 30. juunist 1956 «Isikukultusest ja selle tagajärgedest ülesaamise kohta» märgitakse, et see ekslik teoreetiline vormel (määrang), mille püstitas Stalin, sai põhjenduseks kõige tooremate sotsialistliku seaduslikkuse rikkumistele ja massilistele repressioonidele (karistusabinõudele). «Just eriti nendes tingimustes,» öeldakse NLKP Keskkomitee otsuses, «kujunes eriseisund riikliku julgeoleku organite jaoks, kellele osutati määratu suurt usaldust, sest neil oli rahva ja maa ees kaheldamatuid teeneid revolutsiooni võitude kaitsmises. Pikema aja kestel õigustasid riikliku julgeoleku organid seda usaldust ja nende eriseisund ei kutsunud esile mingisugust ohtu. Asi muutus pärast seda, kui kontroll nende üle partei ja valitsuse poolt asendati järk-järgult Stalini isikliku kontrolliga ning õigusemõistmise normide tavaline teostamine asendati pahatihti tema ainuisiklike otsustega. Olukord komplitseerus veelgi rohkem, kui riikliku julgeoleku organite etteotsa pääses rahvusvahelise imperialismi agendi Beria kuritegelik jõuk. Esines nõukogude seaduslikkuse tõsiseid rikkumisi ja massilisi repressioone. Vaenlaste sepitsuste tagajärjel osutusid laimatuks ja said süütult kannatada paljud ausad kommunistid ja parteitud nõukogude inimesed.»[1]

Paljud neist faktidest ja Stalini ebaõigetest sammudest, eriti nõukogude seaduslikkuse jämedate rikkumiste osas, said teatavaks alles pärast Stalini surma, peaasjalikult seoses Beria jõugu paljastamisega ja partei kontrolli kehtestamisega riikliku julgeoleku organite üle.

Stalini isikukultus tõkestas nõukogude ühiskonna arengut, kuid ta ei suutnud arengut peatada ja veel vähem selle arengu suunda muuta. Partei ja tema Keskkomitee joon jäi kogu aja õigeks, seda joont kiitsid heaks ja toetasid laialdased rahvakihid. Nad olid veendunud marksismi-leninismi ideede sügavas õigsuses, olid innustatud nende eesmärkide suurusest, mida seadis neile partei, ja töötasid ennastsalgavalt parteiorganisatsioonide juhtimisel, saavutades uut edu sotsialistlikus ülesehitustöös. Partei juhtis töötajaid kindlalt mööda leninlikku teed.

Meie vaenlased välismaal püüavad isikukultuse kriitikat kasutades mustata nõukogude riigikorda, heita varju nõukogude demokraatiale ja õõnestada Nõukogude Liidu autoriteeti töörahva silmis. Kuid nende jõupingutused on asjatud. Nõukogude demokraatia kui tööliste ja talupoegade võim on alati olnud ja jääb tuhat korda demokraatlikumaks kui ükskõik milline kodanlik demokraatia. Miljonilised töörahva hulgad on võtnud ja võtavad aktiivselt osa meie maa ühiskondlikust ning poliitilisest elust ja riigi valitsemisest. Korra-

[1] «Isikukultusest ja selle tagajärgedest ülesaamise kohta». NLKP Keskkomitee otsus, Tallinn, 1956, lk. 12—13.

päraselt on toimunud ja toimuvad valimised ülemnõukogudesse ja kohalikesse töörahva saadikute nõukogudesse, tulevad kokku nõukogude istungjärgud ning tegutsevad töörahva rohkearvulised massiorganisatsioonid. Nõukogude rahvas on saavutanud ja saavutab ka edaspidi suurt edu majanduslikus ning kultuurilises ülesehitustöös. Sellega leiab uut selget kinnitust marksismi-leninismi see tähtis tees, et ajaloo loojaks, ajaloo edasiviijaks on rahvas.

Kolmanda viisaastaku algus. 1938. aastal asus nõukogude rahvas NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmanda viie aasta plaani täitmisele. Plaan nägi ette Nõukogudemaa edasise tugevdamise ülesandeid, tema järkjärgulist üleminekut sotsialismilt kommunismile.

Kolmanda viie aasta plaani järgi pidi tööstustoodangu maht 1942. aastal, võrreldes teise viisaastaku viimase aastaga, suurenema ligi kahekordseks. Põllumajandussaaduste tootmist kavatseti suurendada poolteisekordseks, NSV Liidu rahvatulu pidi kasvama kahekordseks. Mitmesuguste tööstus- ja toidukaupade tarbimine iga elaniku kohta pidi NSV Liidus kasvama poolteise- kuni kahekordseks. Kolmandal viisaastakul kavatseti ehitada tuhanded uued ettevõtted, tohutu hulk elamuid, kultuuri- ja raviasutusi.

Kolmanda viisaastaku alguseks saavutas NSV Liit maailma-ajaloolist edu oma tööstusliku arengu alal. Tsaari-Venemaa oli tööstustoodangu väljalaske poolest kaugel taga Ameerika Ühendriikidest, Inglismaast, Saksamaast ja Prantsusmaast. 1937. aastal tuli Nõukogude Liit, kes seks ajaks Inglismaast, Saksamaast ja Prantsusmaast oli ette jõudnud, tööstustoodangu mahu poolest esimesele kohale Euroopas ja Ameerika Ühendriikide järel teisele kohale maailmas. Kuid NSV Liit oli veel märksa maha jäänud peamistest kapitalistlikest riikidest tööstusliku tootmise hulgalt iga elaniku kohta. ÜK(b)P XVIII kongress märkis, et on saabunud aeg, mil NSV Liit võib hakata lahendama oma majanduslikku põhiülesannet, mis seisab selles, et tööstusliku tootmise hulgalt iga elaniku kohta järele jõuda enamarenenud kapitalistlikele maadele Euroopas, samuti ka Ameerika Ühendriikidele, ja neist ette minna. Kolmandal viisaastakul pidi meie rahvas tegema suuri edusamme selle ülesande lahendamisel.

Kolmanda viisaastaku esimeste aastate jooksul saavutas meie maa töörahvas uut silmapaistvat edu majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö kõigis lõikudes. Piisab, kui nimetada, et kolmanda viisaastaku esimese kolme ja poole aasta jooksul lasti käiku ligi kolm tuhat vabrikut, tehast, kaevandust, elektrijaama ja teisi ettevõtteid. Kuid viie aasta plaani täielikku täitmist takistas meie kodumaale saksa fašistlike vallutajate poolt pealesunnitud raske ja pikk sõda.

Töörahva materiaalse heaolu tõus. Sotsialism tõi rahvale suuri materiaalseid hüvesid. Ta muutis töö vabaks. Nõukogude inimesed on kindlad homse päeva suhtes, neid ei ähvarda tööpuudus, mis kapitalistlikes riikides saadab miljonid töölised nälga ja viletsusse.

Sotsialismi võidu tulemusena on avanenud meie ühiskonna kõigile

liikmeile tee jõukale ja kultuursele elule. Kuid meie maa ei ole tootmistaseme poolest iga elaniku kohta veel järele jõudnud peamistele kapitalistlikele maadele ja jääb neist veel maha. Tekivad küsimused: kas NSV Liit pole siis oma tööstuslikku tootmist mitmekordselt suurendanud? Kas ta oma tööstusliku tootmise mahult ei jõudnud esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas? Kas ta ei ole oma tööstusliku arengu tempolt ette jõudnud kõigist kapitalistlikest riikidest? See kõik on õige. Kuid ei tohi unustada järgmisi asjaolusid. Vana Venemaa oli eesrindlikest kapitalismimaadest väga maha jäänud ja lühikese aja jooksul pole võimalik likvideerida seda tohutut mahajäämust, mille revolutsioonieelne ajajärk meile pärandas. Peale selle tuli Nõukogude riigil oma olemasolu kestel pidada kaks temale imperialistide poolt pealesunnitud laastavat sõda (1918—1920 ja 1941—1945) ja kulutada hiljem tohutuid summasid sõja läbi tekkinud purustuste taastamiseks.

Kõigeks selleks kulus nõukogude inimestel ligikaudu 18 aastat rahulikku tööd. Imperialistide kallaletungi oht on sundinud ja sunnib Nõukogude riiki kulutama suuri summasid riigikaitseks. Kui poleks olnud meile pealesunnitud sõdasid ja kui poleks vaja kulutada summasid riigikaitseks, siis oleks Nõukogude riik võinud ammugi lahendada meie maal saaduste ning tarbeesemete külluse loomise ülesande. Kuid ka sellele, mis meie maal rahva hüvanguks juba on tehtud, ei leidu ajaloos võrdset.

Rahva heaolu tõusu tempo on meil kõrgem kui üheski kapitalistlikus riigis, vaatamata sellele, et paljud neist rikastuvad asumaade ja sõltuvate riikide riisumise arvel. Meie maal kõik see, mis ei lähe tootmise vajaduseks, on mõeldud töötavale rahvale tarbimiseks ja tema vajaduste rahuldamiseks, mitte aga igasuguste päevavaraste — kapitalistide, mõisnike, kulakute ja kaupmeeste rikastumiseks.

Võtame niisuguse näitaja nagu rahvatulu. Esimesel viisaastakul suurenes NSV Liidu rahvatulu 45,5 miljardi rublani, teisel viisaastakul 96,3 miljardi rublani, kolmandal viisaastakul, 1940. aastal, kasvas see 128,3 miljardi rublani. Sealjuures läks kogu rahvatulu töötava rahva kasvavate vajaduste rahuldamiseks ja ühiskondliku majanduse edasiarendamiseks, sel ajal kui tsaari-Venemaal kuulus kolmveerand rahvatulust ekspluataatorlikele klassidele. Üks sotsialismi tähtsamaid eeliseid, võrreldes kapitalismiga, seisabki selles, et töörahvas kasutab oma huvides kõike, mida ta oma tööga on loonud. Esmakordselt ajaloos loob see olukorra, kus töörahvas on otseselt huvitatud rikkuste kasvamisest, mida kogu ühiskond kasutab, samuti tootmise laiendamisest, sest see tähendab iga ühiskonnaliikme materiaalse kindlustatuse paranemist.

Tööstuse laiendamine kutsus esile töölisklassi arvulise kasvu meie maal. 1932. aastast kuni 1937. aastani kasvas tööliste ja teenistujate arv Nõukogude Liidus 4 miljoni inimese võrra ning tööliste keskmine aastapalk kasvas rohkem kui kahekordseks. Tõusis tööliste kvalifikatsioon ja suurenes nende teenistus. Esmakordselt ajaloos vabanes meie maa töölisklass jäädavalt niisugusest töörahva nuht-

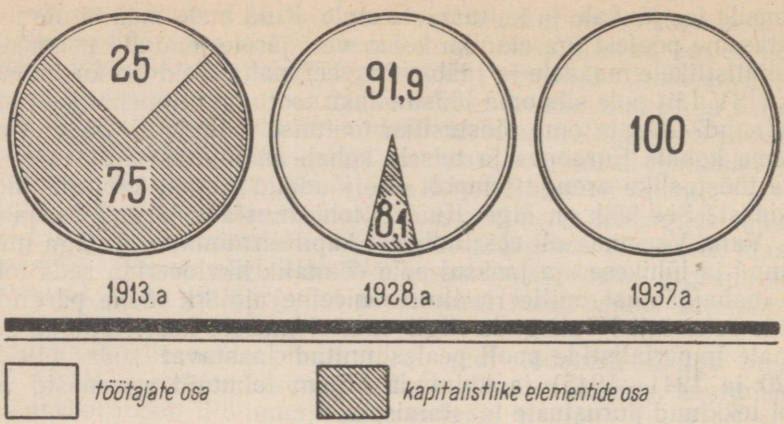

Rahvatulu jaotus revolutsioonieelsel Venemaal ja NSV Liidus (protsentides)

lusest nagu kriisid ja tööpuudus. Põhjalikult paranesid ettevõtetes töötingimused ja sanitaarkaitse. Madalate, sumbunud ja kitsaste tsehhide asemele ehitati uute tööstusettevõtete avarad ja valgusekküllased hooned. Riik eraldas suuri summasid tööliste ja teenistujate sotsiaalkindlustusele, töötajate elutingimuste parandamiseks ja elamute ehitamiseks. Linnades on üles kerkinud uute ja hästikorrastatud majade kvartalid tööliste jaoks. Paljud töölisasulad on kasvanud suurteks linnadeks.

Sotsialism tegi lõpu kulakuorjusele ja kaotas maal valitsenud laostumise ja viletsuse. Kolhoosikord avas kõigile kolhoosnikutele tee jõukale ja kultuursele elule. Ülesanne seisis selles, et õigesti ja mõistlikult ära kasutada suure ühismajapidamise eeliseid.

Kultuurirevolutsioon Nõukogude Liidus. Koos Nõukogude Liidu rahvamajanduse tõusuga kasvas nõukogude rahva kultuur. Elanikkonna kultuuriline tase tsaari-Venemaal oli väga madal: iga nelja inimese kohta tuli kolm kirjaoskamatut. Kõrgemaid õppeasutusi oli ainult vähestes linnades. Haridus oli tööliste ja talupoegade lastele peaaegu kättesaamatu. Selline olukord on kapitalistlikele riikidele üldse omane. Ameerika Ühendriikides näiteks pole täiskasvanud elanikkonna hulgas 3 miljonit inimest kunagi koolis õppinud ning 10 miljonit on saanud nii puuduliku hariduse, et nad on jäänud peaaegu kirjaoskamatuiks.

Kui meie maal võitis sotsialistlik revolutsioon, hakkasid kodanlus ja tema sabarakud esseeride ja menševike hulgast väitma, et ilma elanikkonna kõrge kultuurita ja haritlaste kaadrita ei suuda bolševikud võimu enda käes hoida, veel vähem aga sotsialismi üles ehitada. Bolševikud vastasid: me võtame algul võimu enda kätte, siis aga tõstame kiiresti rahva kultuursust ja kasvatame rahva hulgast võr-

sunud nõukogude haritlaste kaadri, kes teenib tões ja õiguses töölisi ja talupoegi ning ehitab koos nendega sotsialismi.

Nõukogude võim avas töörahva hulkadele tee teadusele ja haridusele. Ta avas rahvale pärani kõigi õppeasutuste uksed, alates algkoolidest kuni kõrgemate koolideni. Kogu meie maal hakati rajama koole, klubisid, lugemistubasid, raamatukogusid ja muid kultuuriasutusi. Tööliste ja talupoegade ettevalmistamiseks kõrgematesse õppeasutustesse astumiseks organiseeriti töölisfakulteetide võrk. Kommunistlik partei, Nõukogude riik, kommunistlik noorsooühing ja teised ühiskondlikud organisatsioonid arendasid hoogsalt suurt tööd elanikkonna hulgas kirjaoskamatuse likvideerimiseks. Järjekindlalt kasvas Nõukogudemaal ilmuvate raamatute, ajakirjade ja ajalehtede arv.

Kultuuriline ülesehitustöö arenes eriti hoogsalt meie maa sotsialistliku industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise aastail. Sotsialismi ülesehitamiseks oli tarvis tõsta tööliste ja talupoegade üldhariduslikku taset ja tehnilist kvalifikatsiooni ning luua eriteadlaste kaader kõigis rahvamajanduse harudes. Kommunistlik partei lähtus sellest, et töölisklass võib ainult siis edukalt juhtida riigi majandust ja kultuurielu, kui ta likvideerib ebakultuursuse, loob omaenda intelligentsi ja rakendab teaduse ühiskonna teenistusse.

Järgides kommunistliku partei üleskutsele, omandasid kümned ja sajad tuhanded nõukogude inimesed teadust. Laienes õppeasutuste — koolide, tehnikumide, kõrgemate õppeasutuste ja teaduslike asutuste võrk. Ainuüksi esimesel viisaastakul kasvas kõrgemate õppeasutuste arv meie maal viiekordseks. 1938/39. õppeaastal oli NSV Liidus 603 000 üliõpilast, see on viis ja pool korda rohkem kui tsaari-Venemaal 1914. aastal. NSV Liidus on üliõpilasi rohkem kui kõigis Lääne-Euroopa riikides kokku.

Nõukogudemaa valmistas edukalt ette haritlaste uut kaadrit, kes on pärit rahva hulgast ning on eluliselt seotud rahvaga ja teenib teda. 1939. aastal kuulus nõukogude intelligentsi ridadesse juba 11 miljonit 800 tuhat inimest.

1930/31. õppeaastast alates hakati meie maal ellu viima üldist kohustuslikku algõpetust. See tähendas, et kõik nõukogude lapsed pidid kohustuslikus korras lõpetama algkooli. Kui 1914. aastal õppis tsaari-Venemaa alg- ja keskkoolides 8 miljonit last ja noort, siis 1938. aastal õppis Nõukogude Liidu alg- ja keskkoolides 33,3 miljonit õpilast. Üldse õppis enne sõda mitmesugustes koolides ja kursustel 48 miljonit NSV Liidu kodanikku. 1940. aastaks oli kirjaoskamatus NSV Liidu täisealiste kodanike hulgas põhiliselt likvideeritud. 1938. aastal otsustati kehtestada üldine keskharidus linnades; maal ja kõigis rahvuslikes vabariikides aga lõpule viia üldise seitsmeaastase koolikohustuse elluviimine, et edaspidi hõlmata kümneaastase haridusega kõik nõukogude lapsed. See oli NSV Liidus toimunud kultuurirevolutsiooni määratu suur võit.

Suurt edu on saavutanud nõukogude teadus ja kunst. Partei ja

Nõukogude riik on loonud kõik tingimused nende pidevaks arenemiseks. Nõukogude teadus, kirjandus ja kunst on rakendatud rahva teenistusse, mida ei esine ega saagi esineda kapitalistlikes riikides.

Nõukogude Liit on eesrindlik tööstus- ja kolhoosiriik. Sõjaeelsete viie aasta plaanide edukas täitmine on muutnud Nõukogude Liidu palge hoopis teiseks. Põllumajanduslikust agraarmaast on ta muutunud tööstusmaaks, väikeste üksiktalumajapidamiste maast — kollektiivse mehhaniseeritud suurpõllumajanduse maaks, harimatust, kirjaoskamatust ja kultuuritust maast — haritud ja kultuurseks maaks.

Selleks kulus vähem kui kolm viisaastakut, vähem kui kolmteist aastat. Partei teostas maa ümberkorraldamise hiiglasliku plaani uskumatult lühikese ajaga.

Viisaastakute vältel on laienenud vanad ja tekkinud uued tööstuskeskused. Meie maa idaosas rajati uus kivisöe- ja metallurgiabaas, Karagandas (Kasahstanis) — võimas kivisöebassein, Volga ja Uraali vahel — uus naftakeskus — «Teine Bakuu». Kivisütt hakati kaevandama Petšooras, polaarjoone taga; naftat hakati tootma Kesk-Aasias, Komi ANSV-s (Uhta jõe ääres) ja teistes piirkondades. Kasahstan muutus värvilise metallurgia keskuseks. Nõukogude võim äratas ellu vana, hallipäise Uraali. Siin tekkisid võimsad must- ja värvilise metallurgia, masinaehitus- ja keemiatehased, rauа- ja muud kaevandused, kivisöešahtid ja elektrijaamad. Uraal on muutunud suurimaks kaasaegseks tööstusbaasiks.

Stepilagendikule Magnitnaja mäe jalal ehitati Magnitogorsk, väikesest asulast kasvas suur keemiatööstuse keskus Berezniki (Uraalis), väikesest külakesest — Kuznetski kivisöebasseini peakeskus Prokopjevsk. Tekkisid niisugused uued tööstuslinnad nagu Stalinsk (endine Kuznetsk) Lääne-Siberis, Kirovsk (endine Hibinogorsk) Polaarmaal, Išimbai Baškiirias, Komsomolsk Amuuril ja paljud teised. Üldse on sõjaeelsete viisaastakute jooksul Nõukogude Liidus ehitatud 364 linna, linnaelanike arv aga on kasvanud 1913. aastaga võrreldes rohkem kui kahekordseks.

Nõukogude Liidus on kasvanud ja tugevnenud mehhaniseeritud kollektiivne põllumajandus. 1940. aastal töötas kolhooside ja sovhooside põldudel 531 000 traktorit, 182 000 kombaini, 228 000 veoautot ja mitusada tuhat mitmesugust põllutöömasinat. Enne Suurt Isamaasõda tehti kolhoosides kolmveerand kõigist künnitöödest ja üle poole külvitöödest traktoritega; umbes pool teravilja külvipinnast koristati kombainidega.

1918. aasta märtsis, mõned kuud pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni kirjutas V. I. Lenin suurepärase artikli «Meie päevade peamine ülesanne». Selle artikli motoks pani ta read kuulsa vene luuletaja N. A. Nekrassovi poeemist «Kellel on Venemaal hea elada»:

Sa oled rikas ja armetu,
Sa oled võimas ja jõuetu
— Emake Venemaa!

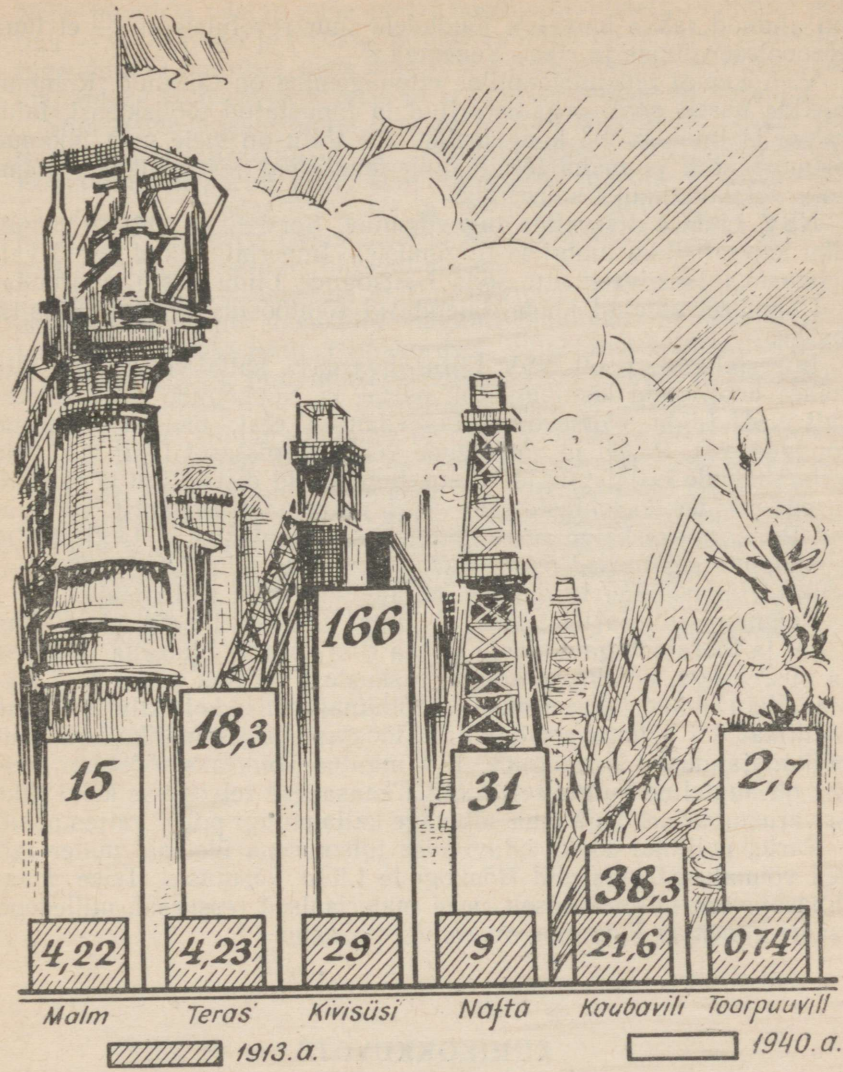

Tähtsamate toodanguliikide tootmine miljonites tonnides

NSV Liidu majanduslik võimsus Teise maailmasõja eel

Vladimir Iljitš deklareeris, et bolševikud on kaljukindlalt otsustanud iga hinna eest saavutada seda, et Venemaa lakkaks olemast armetu ja jõuetu, et ta muutuks sõna tõsises mõttes võimsaks ja rikkaks. Sügavas usus kommunistliku partei ja nõukogude korra jõusse kirjutas Lenin: «Meil on materjali nii loodusvarade näol, nii inimjõudude tagavara näol, kui ka selle suurepärase hoo näol, mille

on andnud rahva loovatele jõududele suur revolutsioon, — et luua tõepoolest võimas ja rikas Venemaa.»[1]

V. I. Lenini revolutsiooniline ettenägemine on täitunud. Kommunistide partei poolt organiseeritud ja innustatud töölisklassi, talurahva ja intelligentsi kangelasliku töö tõttu on meie maa lakanud olemast nõrk ja mahajäänud ning muutunud eesrindlikuks, võimsaks sotsialistlikuks suurriigiks.

NSV Liidu kaitsevõime tugevdamine. Sotsialismi ehitati vaenuliku kapitalistliku ümbruse tingimustes. Imperialistlikud riigid valmistasid intensiivselt ette sõda Nõukogude Liidu vastu, suurendasid oma relvastatud jõude, laiendasid sõjatööstust, rajasid sõjalisi baase.

Imperialistide poolt NSV Liitu ähvardava kallaletungi ohtu ette nähes hoolitsesid kommunistlik partei ja Nõukogude riik väsimatult NSV Liidu kaitsevõime tugevdamise eest, meie relvastatud jõudude eest. Partei ja nõukogude võim valmistasid igati riiki ette võimalikkude kallaletungide vastu, tugevdasid distsipliini ja moraali armee ridades, kasvatasid juhtivat ja reakoosseisu kaadrit, varustasid Punaarmeed kõige eesrindlikuma sõjatehnikaga ja taotlesid, et nõukogude sõjamehed õpiksid kasutama seda tehnikat ja selle abil võiksid tagasi lüüa igasuguse kallaletungi meie kodumaale.

Kommunistlik partei teadis, et ilma rasketööstuseta ning ilma vilja- ja toorainetagavaradeta ei saa riiki kaitsta. Suurima visaduse ja püsivusega, hoolimata kõigist raskustest, teostas partei riigi sotsialistliku industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise poliitikat, lõi võimsa sotsialistliku tööstuse ja eesrindliku kolhoosipõllumajanduse. Nõukogude Liit muutus võimsaks tööstusriigiks, kes oli suuteline hulgaliselt tootma kaasaegse relvastuse kõiki liike ja varustama nendega oma sõjaväge kallaletungi puhul väljastpoolt.

Partei poliitika eduka elluviimise tulemusena ületasid materiaalsed võimalused, mis olid Nõukogude Liidu käsutuses Teise maailmasõja eel, mitmekordselt need materiaalsed ressursid, milledega tsaari-Venemaa Esimesse maailmasõtta astus.

LÜHIKOKKUVÕTE

Taastanud edukalt rahvamajanduse, mille Esimene maailmasõda ja kodusõda olid purustanud, alustas nõukogude rahvas kommunistliku partei juhtimisel rahulikku sotsialistlikku ülesehitustööd. Kommunistlik partei juhindus kõrvalekaldumatult suure Lenini õpetusest, et meil on kõik vajalikud tingimused täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks. Partei relvastas töörahva hulki sotsialistliku ülesehitustöö selge programmiga. Kommunistlik partei on alati lähtunud ja lähtub ka tulevikus töötava rahva põhihuvidest.

[1] V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 135.

Neile huvidele vastas meie partei poolt väljatöötatud leninlik poliitika — töölisklassi ja töötava talurahva liidu, mida juhib töölisklass, tugevdamise poliitika, meie maa industrialiseerimise poliitika, põllumajanduse kollektiviseerimise ja kultuurirevolutsiooni poliitika.

Sõjaeelsete viisaastakute jooksul teostas nõukogude rahvas meie maa industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise. Kommunistlik partei võitis kõik raskused, murdis klassivaenlaste vastupanu, paljastas ideeliselt ja purustas antileninlikud rühmad parteis, organiseeris töölisklassi ja töötavaid talupoegi ja juhtis neid sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel.

Sõjaeelsete viisaastakute jooksul likvideeriti NSV Liidus lõplikult ekspluataatorlikud elemendid, hävitati jäädavalt inimese ekspluateerimine inimese poolt. Esmakordselt inimkonna ajaloos loodi meie maal sotsialistlik majandussüsteem, mis on rajatud ühiskondlikule omandile, ehitati üles uus ühiskondlik kord — sotsialism.

Sotsialismi võiduga paranes tööliste, kolhoosnikute ja teenistujate materiaalne heaolu. Rahvamajanduse tormilise arenemise tagajärjel likvideeriti NSV Liidus tööpuudus ning talupoegade viletsus ja vaesumine maal. Samaaegselt toimus NSV Liidus kultuurirevolutsioon.

Tänu kommunistliku partei õigele poliitikale ja selle poliitika ennastsalgavale toetusele nõukogude rahva poolt, tänu töölisklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi teadlikule ning pingelisele tööle on meie maa muutunud võimsaks sotsialistlikuks töös-tus- ja kolhoosiriigiks.

NELJAS PEATÜKK

Nõukogude sotsialistlik ühiskond

1. SOTSIALISM JA KAPITALISM

Mis on sotsialism? Sotsialism on niisugune ühiskonnakord, kus kõik tootmisvahendid kuuluvad töörahvale, kus pole ekspluateerivaid klasse ega inimese ekspluateerimist inimese poolt; kus võim kuulub rahvale, kus kõik inimesed ühiskondlikus ja poliitilises elus on võrdsed. Järelikult on see niisugune kord, mis väljendab rahva põhilisi huve.

Sotsialism on kommunismi esimene ehk madalam aste. Vähem kui kaks aastat pärast Oktoobrirevolutsiooni, kui nõukogude rahvas kommunistliku partei ja Nõukogude riigi juhtimisel alles astus esimesi samme uue, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel, ütles V. I. Lenin: «Meie lapselapsed vaatavad kapitalistliku korra ajajärgu dokumente ja mälestusmärke kui imeasju. Suure vaevaga saavad nad endale ette kujutada, kuidas võis esimese järgu tarbeainetega kauplemine olla erakätes, kuidas võisid vabrikud ja tehased kuuluda üksikisikutele, kuidas võis üks inimene ekspluateerida teist, kuidas võis eksisteerida inimesi, kes ei teinud tööd.»[1]

Ja tõepoolest, noorel Nõukogude kodanikul, kes ei tunne vana ühiskondlikku korda, on raske endale ette kujutada ühiskonda, kus kapitalistid halastamatult ekspluateerivad miljoneid lihtsaid inimesi, kus inimesed kannatavad tööpuudust, elavad viletsuses ning puuduses, taluvad õigusetust ja inimisiksuse alandamist, kuna samal ajal käputäis kapitaliste-miljonäre ajab nende töö arvel kokku tohutut vahekasu.

Vana põlvkonna inimesed mäletavad hästi, missugustes uskumata rasketes tingimustes elas rahvas tsaari-Venemaal, kui valitses kodanlik-feodaalne kord. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tegi lõpu mõisnike ja kapitalistide võimutsemisele. Kangelaslik vene proletariaat sai uue elu ehitamise algatajaks. Viies järjekind-

[1] V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 303.

lalt ellu leninlikke plaane, ehitas nõukogude rahvas kommunistliku partei juhtimisel üles sotsialismi, mis on lühikese aja jooksul tegelikult, praktikas, näidanud oma eluvõimet ja võimast jõudu. Sotsialismi ajal lähevad kõik materiaalsed hüved, mida töörahvas toodab, kogu ühiskonna käsutusse. Sotsialism tagab piiramata võimalused rahva materiaalse heaolu ja kultuuritaseme pidevaks tõusuks. Nõukogude rahvas on oma maa täieõiguslik peremees, tõeline uue elu looja, ja seepärast seisab ta suure entusiasmi ja ustavusega nõukogude sotsialistliku korra eest, kaitseb ja tugevdab teda igati, suurendab oma kodumaa rikkusi.

Sotsialistliku korra jõudu ja elulisust on kinnitanud mitte ainult meie maa, vaid ka sotsialistliku ülesehituse teele asunud rahvademokraatiamaade kogemused, kes on saavutanud nii majanduslikus kui ka kultuurilises ülesehitustöös märkimisväärset edu.

Sotsialismi peamised eelised kapitalismiga võrreldes. Sotsialism on progressiivsem (eesrindlikum) kord kui kapitalism. Milles siis seisavad sotsialismi eelised, võrreldes kapitalismiga?

Sotsialismi peamine ja otsustav eelis seisab niisuguste uute tootmissuhete loomises inimeste vahel, mis kujutavad endast seltsimeheliku koostöö ja sotsialistliku vastastikuse abistamise suhteid ning vastavad tootlike jõudude iseloomule. Sotsialistlikud tootmissuhted annavad tootlikele jõududele võimaluse areneda niisuguse tempoga, mis on vanale ühiskonnale ebatavaline. Sotsialismi tingimustes tähendab majanduse arendamine kõigi ühiskonna liikmete materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste üha suuremat rahuldamist tootmise pideva laiendamise ja täiustamise teel kõrgema tehnika baasil. Sotsialism ei tunne ühiskonna jagunemist vaenulikesse klassidesse. Selleks ei ole siin mingit majanduslikku ega poliitilist alust.

Hoopis vastupidine olukord on kapitalistlikes maades. Seal tähendab majanduse arendamine üha suuremat monopolide rikastumist, miljoniliste töörahva hulkade ekspluateerimise tugevnemist ja nende elutaseme langust, eriti asumaades ja sõltuvates riikides. Kodanlikele maadele on iseloomulikud niisugused nähtused, nagu konkurentsvõitluse teravnemine oma maa kapitalistide vahel ja kapitalistlike riikide vahel. Siin käib vahetpidamatult äge klassivõitlus, õhutatakse rahvuslikku vihavaenu, töörahval puudub kindlus homse päeva suhtes.

NSV Liidus on kogu võim linna ja maa töörahva käes. Sotsialistlik riik on tööliste ja talupoegade riik. Ta teenib rahvast, hoolitseb kõigi ühiskonna liikmete eest. Kapitalistlikes maades aga kuulub võim kapitalistidele ja kaitseb nende huve.

Sotsialismi tingimustes moodustavad tootmisvahendid ühiskondliku omanduse; nad kuuluvad töörahvale rahvariigi, kolhooside ja teiste kooperatiivsete koondiste näol. Kapitalismi tingimustes aga kuuluvad tootmisvahendid ekspluataatoreile. Kapitalistlik eraomandus moodustab töötajate ekspluateerimise aluse.

Meil töötavad töölised, talupojad ja haritlased enda heaks, oma ühiskonna heaks. Meie maal ei ole ekspluataatoreid ja keegi ei saa

elada võõrast töövaevast. Kapitalistlikes maades aga töötab töörahvas mitte enda, vaid kapitalistide ja mõisnike heaks. Iga aastaga rikastuvad ekspluataatorid üha rohkem rõhutud rahva töö arvel. Nii näiteks suurenes kodanliku statistika ametlikel, ilmselt kärbitud andmeil kõikide kapitalistlike korporatsioonide üldine kasum Ameerika Ühendriikides (enne maksude maksmist) 6,4 miljardilt dollarilt 1939. aastal 43,4 miljardi dollarini 1956. aastal, s. o. peaaegu 7-kordselt!

NSV Liidus areneb tootmine plaanipäraselt ja pidevalt. Meil ei ole ega saagi olla majanduskriise, on jäädavalt likvideeritud tööpuudus, kasvab pidevalt linna ja maa töötajate heaolu. Kapitalistlikes maades aga areneb tootmine plaanipäratult, korratult, anarhiliselt, tootmist katkestavad perioodiliselt majanduskriisid. Esimese ja Teise maailmasõja vahel vapustasid kapitalistlikke maid majanduskriisid kolmel korral: 1920.—1921., 1929.—1933. ja 1937.—1938. aastal. Pärast Teist maailmasõda tuli paljudel kapitalistlikel maadel, sealhulgas Ameerika Ühendriikidel, mitmel korral üle elada tootmise tunduvat langust. Kriisid, tööpuudus ja töörahva hulkade viletsus on kapitalismi paratamatud kaaslased.

Sotsialismi tingimustes saab iga töötaja ühiskonnalt oma töö hulga ja kvaliteedi järgi, rahvatulu jaotamine aga toimub töötajate elu pideva parandamise, sotsialistliku tootmise laiendamise huvides nii linnas kui ka maal, ühiskondliku rikkuse suurendamise huvides. Kapitalistlikes maades aga jaotatakse rahvatulu käputäie ekspluataatorlike klasside rikastumise huvides, töörahva hulkade osa rahvatulus on väike ja seda vähendatakse pidevalt.

Elu on näidanud, et sotsialistlik kord on ühiskonna organiseerimise parimaks vormiks.

Sõjaeelseil aastail kindlustas sotsialistlik kord ennenägematult kiire tempo meie majanduse ja kultuuri arenemiseks ning meie maa muutmiseks mahajäänud maast eesrindlikuks tööstus- ja kolhoosiriigiks.

Suure Isamaasõja aastail võimaldas nõukogude sotsialistlik kord meie kodumaal edukalt vastu pidada karmidele sõjaaja katsumustele, tagasi lüüa tugeva ja ohtliku vaenlase ägeda pealetungi, purustada fašism ja vabastada sellest Euroopa rahvad. Sõjajärgsel perioodil ilmnesid nõukogude sotsialistliku korra eelised uue jõuga. Nõukogude ühiskondlik kord võimaldas meie rahval edukalt toime tulla sõja raskete tagajärgedega ja kiiresti edasi liikuda.

2. SOTSIALISTLIK RAHVAMAJANDUSE SÜSTEEM

Sotsialistlik omandus on nõukogude korra majanduslikuks aluseks. Ükskõik missuguse ühiskondliku korra iseloomustamiseks on otsustava tähtsusega küsimus sellest, kellele kuuluvad tootmisvahendid, kas need on kogu ühiskonna või üksikute isikute, rühmade või klasside käes. Kui tootmisvahendid on ühiskondlikuks oman-

diks, siis neid ka kasutatakse kogu ühiskonna hüvanguks; kui nad aga on eraomandiks, siis on nad ühe inimese teise inimese poolt ekspluateerimise vahendiks.

NSV Liidus valitseb kõigis rahvamajandusharudes jagamatult tootmisriistade ja -vahendite ühiskondlik sotsialistlik omandus. Meie maa tohutud rikkused kuuluvad kogu rahvale. Sellepärast NSV Liidus ei ole ega saagi olla inimese ekspluateerimist inimese poolt.

Sotsialistlik majandussüsteem ning tootmisriistade ja -vahendite sotsialistlik omandus moodustavad NSV Liidu majandusliku aluse. Nõukogude seadused lubavad üksiktalupoegade ja käsitööliste väikesi eramajapidamisi. Kuid selliste majapidamiste olemasolu vajalikuks tingimuseks on see, et nende omanikud töötaksid ise ega ekspluateeriks võõrast tööjõudu.

Sel ajal, kui tootmisriistade kapitalistlik eraomandus on töörahva ekspluateerimise allikaks, on ühiskondlik sotsialistlik omandus nõukogude sotsialistliku ühiskonna rikkuse ja võimsuse kasvu allikaks, kogu nõukogude rahva jõuka ning kultuurse elu allikaks. Iga meie maa töötaja on eluliselt huvitatud sellest, et tugevdada ja edasi arendada sotsialistlikku omandit, tugevdada Nõukogude riigi majanduslikku võimsust.

Sotsialistlik omandus esineb NSV Liidus kahes vormis: riikliku omanduse kujul, mis on üldrahvalik vara, ja kooperatiivse-kolhoosliku omanduse kujul, s. o. üksikute kolhooside ja kooperatiivsete koondiste omandi kujul.

Sotsialistliku omanduse kahele vormile vastavad sotsialistlike majandite kaks liiki: 1) riiklikud ettevõtted — vabrikud, tehased, raudteed, mere- ja jõelaevandus, sideliinid, sovhoosid, masina-traktorijaamad jne.; 2) kooperatiivsed (kollektiivsed) majandid — kolhoosid, tööndusliked artellid, tarbijate kooperatiivide ettevõtted.

Riiklik sotsialistlik omandus kindlustus NSV Liidus tootmisvahendite kapitalistliku eraomanduse likvideerimise tulemusena. Nõukogude võim võttis kapitalistidelt ja mõisnikelt ära tootmisvahendid ja natsionaliseeris need, s. t. muutis nad riiklikuks sotsialistlikuks omandiks. Praegu moodustavad riiklike ettevõtete valdava enamuse need ettevõtted, mis rahvas on rajanud nõukogude võimu ajal. Nii suurenesid NSV Liidu põhilised tootmisfondid 1956. aastal 1913. aastaga võrreldes peaaegu 15-kordselt, neist tööstuses ja ehituse alal aga rohkem kui 32-kordselt.

Riiklikuks omandiks on maa, maapõuevarad, veed, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, raudtee-, vee- ja õhutransport, pangad, sidevahendid (post, telegraaf, telefon, raadio), riigi poolt organiseeritud põllumajanduslikud suurettevõtted (sovhoosid, masina-traktorijaamad jms.), samuti kommunaalettevõtted ja põhiline elamufond linnades ning tööstusasulates.

Riiklikul omandil on Nõukogude Liidus juhtiv osa. Riikliku omandi arvele langeb üle üheksa kümnendiku kõigist NSV Liidu tootmisfondidest.

Kuidas on organiseeritud riiklike ettevõtete töö? Nõukogude riik määrab direktori, kes juhib ettevõtte kogu majanduslikku tegevust ja vastutab riigi ees masinate, tööpinkide, seadmete, tootmispindade, tööjõu — ühe sõnaga, kõigi ettevõtte materiaalsete, rahaliste ja tööjõuressursside õige ning säästliku kasutamise eest, plaani täitmise eest kõigi näitajate alal. Tehase, masina-traktorijaama või sovhoosi töölised ja teenistujad ning nende ametiühinguorganisatsioonid võtavad aktiivselt osa tootmise korraldamisest, aitavad administratsioonil avastada ja likvideerida puudusi, mis takistavad tootmise edukat arendamist. Selleks kutsutakse ettevõtteis kokku majandusaktiivi koosolekuid, peetakse tootmisnõupidamisi. Riikliku ettevõtte töölised ja teenistujad saavad riigilt palka vastavalt oma töö hulgale ja kvaliteedile.

Miljonid talumajandid astusid kolhoosidesse, ühendasid oma tootmisvahendid ja hakkasid töötama ühiselt. Niiviisi tekkis kooperatiivne-kolhooslik sotsialistlik omand, s. t. töötajate üksikute kollektiivide omand.

Kolhooside tegevusel on oma iseärasused. Kolhoosnikud harivad maad, mis on sotsialistliku riigi omandiks. See maa on antud kolhoosidele tasuta ning kinnitatud neile põliseks kasutamiseks. Peamised tootmisriistad, mida kolhoosid kasutavad, — traktorid, kombainid ja teised põllumajandusmasinad — on koondatud masina-traktorijaamadesse ja need on riiklikuks omandiks. Masina-traktorijaamad etendavad otsustavat osa kolhoosi ühismajandi tugevdamisel ja arendamisel, nendele kuulub kolhoositootmises juhtiv koht. Kooperatiivse-kolhoosliku omandi moodustavad kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ettevõtted koos nende elusa ja elutu inventariga, kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide poolt toodetavad saadused, samuti nende ühiskondlikud ehitised.

Kolhoosi peremeheks on talupoegade-kolhoosnikute kollektiiv. Põllumajandusliku artelli põhikirja järgi juhib kolhoosi tema liikmete üldkoosolek, koosolekute vahelisel ajal aga üldkoosolekul valitud juhatus eesotsas esimehega. Kolhoosnikute töö eest tasutakse kollektiivmajapidamise sissetulekutest normipäevade järgi natuuras ja rahas, vastavalt iga kolhoosniku poolt kolhoosis tehtud töö hulgale ja kvaliteedile.

Mida edukamalt arendatakse artelli ühismajapidamist, seda suuremad on tema tulud, seda rohkem tasu saab normipäeva eest, seda suuremad on iga kolhoosniku sissetulekud. Sellepärast on kolhoosnikud eluliselt huvitatud ühiskondliku, artellimajapidamise arendamisest.

Ühismajapidamise kõrval on igal kolhoosnikul, vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale, isiklik majapidamine õueaiamaal (elumaja, juurviljaaed, produktiivloomad, kodulinnud, põllumajanduslik väikeinventar). Kolhoosiperele on isiklik õueaiamaa vajalik seni, kuni kolhoosi ühismajapidamine pole veel niivõrd arenenud, et üheaegselt täiel määral rahuldada nii kolhoosi ühiskondlikke kui ka kolhoosnikute isiklikke vajadusi.

Põllumajanduslik artell ühendab kolhoosnikute isiklikud huvid artelli ühiskondlike huvidega, edukalt kohandades isiklikud huvid ühiskondlike huvidega. Meil on juba palju neid kolhoose, kus põllumajandussaaduste tootmine on jõudnud niisugusele tasemele, naturaal- ja rahaline sissetulek aga, mis kolhoosnikud saavad ühismajandilt normipäevade eest, on nii suur, et kolhoosnik polegi enam huvitatud isikliku abimajapidamise olemasolust niisuguses ulatuses, nagu põhikiri ette näeb.

Kolhoosid võivad, arvesse võttes kolhoosi kohalikke majanduslikke olusid, nende poolt vastuvõetud põllumajandusliku artelli põhikirja üksikuid paragrahve täiendada ja muuta.

Kogu toodang, mis kolhoosides toodetakse, kuulub neile enestele. Osa sellest toodangust müüvad nad müügikohustuse ja kontraheerimise korras kindlate varumishindadega riigile. Masina-traktorijaamade poolt tehtud töö eest tasuvad kolhoosid natuuras põllumajandussaadustega, mõnede tööde eest aga ka rahas. Täitnud riiklikud müügikohustused ja õiendanud naturaaltasu, talitavad artelli liikmed kolhoosi kogu ülejäänud toodangu ja sissetulekutega oma äranägemise järgi, vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale. Peale müügikohustuse korras ostetud saaduste ostab riik kolhoosidelt ja kolhoosnikutelt põllumajandussaadusi kokkuostuhindadega, mis on märksa kõrgemad varumishindadest. Osa oma toodangust müüvad kolhoosid ja kolhoosnikud elanikkonnale kolhoositurul. Kolhoosidele on riiklik varumine ja põllumajandussaaduste kokkuost tähtsaks rahaliste tulude allikaks.

Nii riiklikud kui ka kooperatiivsed-kolhooslikud ettevõtted on sotsialistlikud ettevõtted ja neil on ühine alus. Nii ühtede kui ka teiste ettevõtete tootmisvahendid moodustavad ühiskondliku omandi ja nende töötajad töötavad üheskoos ühismajapidamises. Riiklike ja kooperatiivsete-kolhooslike ettevõtete töötajad saavad tasu vastavalt sotsialismi põhimõttele: tehtud töö hulga ja kvaliteedi järgi. Nii ühed kui ka teised ettevõtted töötavad ühtse rahvamajanduse plaani alusel.

Kõigil töötajail on sotsialistlikus ühiskonnas õigus isiklikule omandile. Seda õigust kaitseb NSV Liidu Konstitutsioon. Kodanike isikliku omandi moodustavad nende töötulud ja säästud, isikliku tarbimise ja mugavuse ning koduse majapidamise esemed, kolhoosipere omand. Isikliku omandi allikaks sotsialismi tingimustes on ainult töö. Sotsialistlikus ühiskonnas ei saa isiklikku omandit kasutada võõra tööjõu ekspluateerimiseks. Töötajate isiklik omand on lahutamatult seotud ühiskondliku omandiga. Mida rohkem toodangut meie ettevõtteis ja kolhoosides toodetakse, mida odavam ta on, seda rohkem saadusi läheb nõukogude ühiskonna töötajate isiklike vajaduste rahuldamiseks.

Kui tootmisvahendite eraomand kapitalistlikes maades paratamatult lahutab inimesi, kutsub välja ühtede inimeste ekspluateerimise teiste poolt, tekitab huvide vastandlikkust, klassivõitlust tööliste ja kapitalistide vahel, talupoegade ja mõisnike vahel, siis tootmis-

vahendite ühiskondlik sotsialistlik omand ühendab inimesi, kindlustab nende seltsimeheliku koostöö ja huvide ühtsuse.

Sotsialistliku majanduse leninlikud juhtimise printsiibid. 40 aastat tagasi viis Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon esimest korda ajaloos võimule töötava rahva, kes ise hakkas juhtima ühiskondlikku tootmist.

Rahvamajanduse juhtimise organiseerimine nõukogude võimu esimestel aastatel ei olnud töörahvale kerge ülesanne. Meie maal ei olnud oma haritud spetsialiste ja tootmise organisaatoreid. Mitte kusagil ei olnud veel sotsialistliku majanduse juhtimise praktilisi kogemusi, vilumust ega oskust. Kuid kõik need raskused võitis töötajate loominguline energia, kes kommunistliku partei juhtimisel õppisid kiiresti rahvamajanduse juhtimise kunsti.

Ja kogemused näitasid, et rahvahulgad, töölised ja talupojad osutusid kommunistliku partei juhtimisel võimeliseks mitte ainult purustama vana, pehkinud ühiskondlikku korda, vaid ka ehitama sotsialismi ja juhtima majandust hoopis edukamalt, kui seda on juhtinud ja juhivad ekspluataatorlikud klassid — kapitalistid ja mõisnikud.

Meie kodumaa mõõtmatutes avarustes töötab praegusel ajal rohkem kui 200 000 riiklikku tööstusettevõtet, on olemas 100 000 ehitust. Põllumajanduses on rohkem kui 5000 sovhoosi, üle 8000 masina-traktorijaama ja rohkem kui 80 000 kolhoosi. Mitmesugused tööstus- ja põllumajandusharud toodavad ühiskonnale vajalikke materiaalseid hüvesid. Peale selle on meie maal õhu- ja veetransport ning laialdane raudteede, kaubandusettevõtete ja Riigipanga osakondade võrk. Kõik ettevõtted ja rahvamajandusharud on tihedalt omavahel seotud ja sõltuvad üksteisest. Nad moodustavad ühtse sotsialistliku rahvamajanduse. Erinevalt kapitalistlikust majandusest on sotsialistlik rahvamajandus rajatud sotsialistliku omandi alusele ja teda arendatakse ühtse rahvamajanduse plaani järgi.

Sotsialistliku rahvamajanduse juhtimise esimesed põhiprintsiibid töötas välja ja põhjendas teaduslikult V. I. Lenin. Majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö leninlike juhtimisprintsiipide põhialuse moodustab demokraatlik tsentralism, nagu on rõhutatud NLKP Keskkomitee detsembripleenumi (1956) otsuses.

V. I. Lenin õpetas, et sotsialismi ülesehitamine tähendab tsentraliseeritud plaanimajanduse ülesehitamist. Ilma plaanipärase tsentraliseeritud juhtimiseta on võimatu õigesti arendada sotsialistlikku majandust, kindlustada kõigi majandusharude koostööd. Ta juhtis tähelepanu sellele, et sotsialismi tähtsamaks ülesandeks on «kogu riigi majandusliku mehhanismi muutmine ühtseks suureks masinaks, majanduslikuks organismiks, mis töötaks nõnda, et sadu miljoneid inimesi juhiks üks plaan . . .»[1]

[1] V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 70.

Kuid rahvamajanduse tsentraliseeritud riiklik juhtimine sotsialismi tingimustes mitte ainult ei lülita välja, vaid vastupidi, eeldab kohalike organite (partei-, nõukogude, majandus-, ametiühingu-, komsomoliorganite) ja laialdaste töörahva hulkade aktiivset osavõttu riiklike plaaniülesannete väljatöötamisest ja realiseerimisest. V. I. Lenin õpetas, et tsentralism selle sõna tõelises demokraatlikus mõttes eeldab esmakordselt ajaloo poolt loodud võimalust mitte ainult kohalike erisuste, vaid ka kohaliku algatuse, kohaliku initsiatiivi, ühise eesmärgi poole viivate erisuguste teede, meetodite ja abinõude täielikuks ja takistamatuks arenemiseks. Demokraatlik tsentralism lähtub sellest, et peamise, põhilise, olulise ühtsust tuleb ühendada kohalike organite laialdase initsiatiivi ja endaalgatusliku tegevusega, kusjuures neile tuleb anda laialdased õigused majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimisel.

Tootmisalaste ning riikliku ja majandusliku ülesehitustöö tähtsamate küsimuste laialdane läbiarutamine töötajate poolt koosolekutel, tootmisnõupidamistel, majandusaktiividel ja konverentsidel võimaldab paremini tundma õppida olukorda, aitab avastada töös esinevaid puudusi ja neid kiiremini likvideerida, välja selgitada tootmisreserve, arendab töötajates loomingulist initsiatiivi, tõstab neis vastutustunnet kogu ettevõtte, ehituse jne. kollektiivi töö eest. Julge ja asjalik kriitika, eriti just altpoolt tulev kriitika, aitab kiiremini üle saada rutiinist ja inertsusest, paljastada bürokratismi ning töödistsipliinist ja nõukogude seaduslikkusest üleastumise fakte.

Sotsialistliku majanduse juhtimise organisatsioonilised vormid ja meetodid ei ole kehtestatud alatiseks ega ole muutmatud. Vastupidi — vastavalt majanduse tõusule ja komplitseerumisele, tööstusharude juurdekasvule (spetsialiseerumisele), teaduse ja tehnika arengule, meie kaadri kasvule nad pidevalt arenevad ja täienevad. Kuid sealjuures säilib demokraatliku tsentralismi ja rahvamajanduse plaanipärase juhtimise leninlik põhiprintsiip.

Demokraatliku tsentralismi leninliku printsiibi tähtsamaks nõudeks majanduse juhtimisel on planeerimise igakülgne parandamine, plaanilise aluse kindlustamine kogu majandustegevuses nii keskuses kui ka kohapeal, tööstus- ja ehitusettevõtetes, kolhoosides, masina-traktorijaamades ja sovhoosides, transpordis, kaubanduses ning teistes majandusharudes.

Demokraatliku tsentralismi leninliku printsiibi elluviimise uueks etapiks majanduse juhtimisel oli NSV Liidu Ülemnõukogu 7. istungjärgu (1957. aasta mais) otsusel läbi viidud tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise organiseerimise ümberkorraldamine. See ümberkorraldamine võimaldab õigesti ühendada majanduse tsentraliseeritud plaanipärast riiklikku juhtimist vabariiklike ja kohalike organite initsiatiivi hoogsa arendamisega, nende õiguste ja vastutuse suurendamisega, laialdaste töötajate hulkade veelgi aktiivsema osavõtuga tootmise juhtimisest. See kindlustab materiaalse tootmise järjekindlat kasvu, tehnilise progressi edukat läbiviimist, reservide maksimaalset ärakasutamist rahvamajanduses, ühiskondliku töö-

viljakuse tõstmist, riigi majandusliku võimsuse tugevdamist ja nõukogude rahva heaolu tõusu.

Nõukogude majanduse plaanipärane areng. Eespool oli juba märgitud, et meie rahvamajandus areneb rangelt teaduslikul alusel, plaanipäraselt. See on sotsialistliku korra suureks eeliseks, võrreldes kapitalistliku korraga.

Kapitalistlikes maades ei luba eraomand plaanimajandust luua. Iga kapitalist, isiklikest huvidest juhindudes majandab oma riisikol. Kapitalistliku majanduse arenemist katkestavad perioodiliselt laastavad ületootmiskriisid. Nõukogude inimene peab täiesti absurdseks seda, kui käputäis kapitaliste kriiside ajal põletab või heidab merre vilja, kohvi ja palju muid toiduaineid, kuna samal ajal miljonid töötud kapitalistlikes maades nälgivad. Kapitalistlikule majandusele, mis on rajatud eraomandile, on see aga tavaline nähtus.

Kui kapitalismi tingimustes pole võimalik kindlustada majanduse plaanipärast arendamist kogu ühiskonna huvides, siis sotsialistlik majandus nõuab ühtset riiklikku plaani, mis hõlmab kõiki rahvamajandusharusid. Ilma ühtse riikliku plaanita pole võimalik sotsialistliku majanduse õige, kooskõlastatud, häireteta töö, pole võimalik majanduse arendamine.

NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud: «NSV Liidu majanduslikku elu määrab ja suunab riiklik rahvamajanduse plaan ühiskondliku rikkuse suurendamise, töörahva ainelise ja kultuurilise taseme järjekindla tõusu, NSV Liidu sõltumatuse kindlustamise ja ta kaitsevõime tugevdamise huvides.»

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise plaanide koostamist juhivad kommunistlik partei ja Nõukogude riik. Riiklikke rahvamajanduse plaane koostatakse mitmesuguse aja peale — üheks aastaks, viieks aastaks ja veelgi pikemaks ajaks. Jooksvad (aasta-) ja perspektiiv- (viie aasta) plaanid koostatakse kogu rahvamajanduse ulatuses tervikuna, aga ka üksikute majandusharude, ministeeriumide, rahvamajanduse nõukogude ja ettevõtete, meie maa üksikute vabariikide, kraide, oblastite ja rajoonide kaupa.

Riiklikke rahvamajanduse plaane töötab vahetult välja NSV Liidu Riiklik Plaanikomitee, mis kujutab endast meie maa rahvamajanduse teaduslikku plaanimajanduslikku organit. Oma tegevuses tuginеb NSV Liidu Riiklik Plaanikomitee liiduvabariikide rahvamajanduse nõukogudele ja riiklikele plaanikomisjonidele, ta ühtlustab ja koordineerib nende tööd.

Kogu põhitöö nii operatiivse (jooksva) kui ka perspektiivse planeerimise alal toimub rahvamajanduse nõukogudes, majanduslikes administratiivpiirkondades. Igas rahvamajanduse nõukogus on olemas keskne juhtimisaparaat. Sinna kuuluvad plaani-, materiaalse ja tehnilise varustuse, finants-, töö- ja palga- ning teised osakonnad. Rahvamajanduse nõukogudes on olemas ka tootmisharude valitsused, milledele on allutatud vastavad ettevõtted ja muud majandusasutused. Tootmisharude valitsused on isemajandavad koondised. Rahvamajanduse nõukogudele on antud kõik õigused,

mis on vajalikud majanduslikuks ja rahanduslikuks tegevuseks. Nad kannavad täielikku vastutust neile allutatud ettevõtete tootmisplaanide täitmise ja majanduslike tulemuste eest.

Plaanide väljatöötamine algab ettevõttes, Rahvamajanduse Nõukogu vastava tootmisharu valitsuses, vabariiklikus plaanikomisjonis ja seejärel NSV Liidu Riiklikus Plaanikomitees, kus toimub koondplaneerimine vabariikide rahvamajanduse nõukogude ja riiklike plaanikomisjonide poolt väljatöötatud plaanide alusel. NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee funktsioonidesse kuulub ühtse tsentraliseeritud poliitika kindlustamine tähtsamate tööstusharude arendamisel. Talle on antud vajalikud õigused küsimuste operatiivseks lahendamiseks.

Partei ja riiklikud keskorganid peavad rahvamajanduse plaane välja töötades nõu töötava rahva hulkadega, arvestavad nende asjalikke kriitilisi märkusi ja ettepanekuid. See toob suurt kasu. NLKP XX kongressi otsuses on öeldud: «Partei XX kongressi direktiivide projekti väljatöötamisel kuuenda viie aasta plaani kohta võttis NLKP Keskkomitee arvesse paljude tuhandete ettevõtete ja kolhooside kollektiivide ettepanekuid. Nende ettepanekute ettevalmistamisest ja arutamisest võtsid osa laialdased tööliste, kolhoosnikute, tööstuse ja põllumajanduse spetsialistide ning teadlaste hulgad. Nende patriootlik initsiatiiv ja mitmekülgsed tootmiskogemused aitasid Keskkomiteel täielikumalt kindlaks määrata üksikute rahvamajandusharude arendamise ülesandeid kuuendal viisaastakul, välja selgitada määratu suuri sisemisi võimalusi, mis on olemas meie sotsialistlikul tööstusel, põllumajandusel ja transpordil.»[1]

Plaaniga määratakse tööstustoodangu üldmaht, määratakse kindlaks, kui palju ja missugust toodangut peab tootma iga tööstusharu, missuguseid uusi ettevõtteid tuleb ehitada ja kus, kui palju ning missugust tööjõudu on tarvis ette valmistada.

Plaanis nähakse ette põllumajandussaaduste kasv, põllundus- ja loomakasvatussaaduste varumise maht kohustuslike müüginormide alal, masina-traktorijaamadele nende poolt tehtud töö eest makstava naturaaltasu osas, kontraheerimise ja kokkuostude osas hulgal, mis kindlustab elanikkonna vajadused toiduainete järele ja tööstuse vajadused põllumajandusliku tooraine järele, samuti ka masina-traktorijaamade traktoritööde mahu kolhoosides.

Plaan määrab kindlaks, kui palju on tarvis veoseid ühest kohast teise vedada ja kuhu, missuguseid uusi raudteid ja autoteid tuleb rajada, et kindlustada kasvavat veosekäivet.

Plaanis nähakse ette kaubakäibe maht meie maal, määratakse kindlaks, missugune peab olema riikliku ja kooperatiivkaubanduse kaupluste ja ühiskondliku toitlustamise ettevõtete võrk. Plaanipärane juhtimine eeldab saaduste vahetamise õiget ja häireteta organiseerimist üksikute tööstusharude vahel, tööstuse ja põllumajanduse vahel, meie maa üksikute majanduslike piirkondade vahel.

[1] Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongress. Stenograafiline aruanne, II osa, 1956, lk. 497 (v. k.).

Plaanis määratakse kindlaks ülesanded tööviljakuse kasvu ja toodangu omahinna alandamise osas tööstuses, ehituses, transpordis ja põllumajanduses.

Plaan näeb ette abinõud nõukogude rahva materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmiseks ning määrab kindlaks tööliste ja teenistujate palga tõstmise ja kolhoosnikute sissetulekute suurendamise määra, elamuehitamise mahu, samuti ka abinõud teaduslike ja kultuuriasutuste, instituutide, koolide, raamatukogude, teatrite, klubide, haiglate, sanatooriumide, puhkekodude jne. arendamiseks meie maal.

Plaanis nähakse ette riiklike kütteaine-, metalli-, masinate-, toiduja tooraine- ning finantsreservide (-tagavarade) loomist. Niisugused reservid on vajalikud juhuks, kui tekib häireid plaanide täitmisel, või kui tekib ettenägemata kulusid (näiteks loodusõnnetuste tagajärjel) ja teisi erakorralisi asjaolusid. Rahvamajanduse plaanipärane juhtimine pole ilma küllaldaste materiaalsete, rahaliste ja tööjõureservideta võimalik.

NSV Liidu rahvamajanduse plaanipärast juhtimist täiustatakse pidevalt. Planeerimise keskorganid koondavad oma tähelepanu plaani peamistele ja otsustavatele näitajatele. Suur osa on planeerimisel täita kohalikel organitel. Riik ergutab igati jooksvate ja perspektiivplaanide koostamisel kohapealse initsiatiivi, algatuse arenemist. Liiduvabariikide riiklikel plaanikomisjonidel, rahvamajanduse nõukogudel ja kohalike nõukogude plaaniorganitel, tööstusettevõtetel, kolhoosidel, masina-traktorijaamadel ja sovhoosidel on võimalus plaanide väljatöötamisel täielikumalt arvestada kohapealseid reserve ja tootmise kasvu võimalusi.

Igal ettevõttel on oma tootmisplaan, mis on koostatud riikliku rahvamajanduse plaani alusel. Ettevõtte tootmisplaanis on ette nähtud toodangu väljalase nii kindlates kogustes (tonnides, meetrites või tükiviisi) kui ka rahalises väljenduses — rublades. Ettevõtte plaan sisaldab tööviljakuse tõstmise ja toodangu omahinna alandamise ülesandeid. Plaanis on kindlaks määratud tööliste ja teenistujate üldarv ning palgafondid. Ettevõte saab kütte- ja toorainet, materjale, elektrienergiat ja teisi materiaalseid fonde plaani järgi.

Riiklike plaaniülesannete alusel töötab iga ettevõte välja tehnika, tootmise ja finantsplaani, mis kujutab endast ettevõtte tehnika-, tootmis- ja finantsalase majandusliku tegevuse koondplaani. Tehnika, tootmise ja finantsplaanis nähakse ette uute masinate juurutamine, töötavate sisseseadete moderniseerimine, toodangu kvaliteedi parandamine ja teised näitajad. Sisetehaselise planeerimise käigus tehakse riiklikud plaaniülesanded teatavaks tsehhidele, töökodadele, jaoskondadele, igale töökohale.

Nõukogude riik juhib ka põllumajandust plaanipäraselt. Kolhoosid, masina-traktorijaamad ja sovhoosid töötavad plaani järgi. Riiklik rahvamajanduse plaan määrab kindlaks kaubatoodangu mahu, mis riigile kolhoosidelt peab laekuma. Riiklike plaaniüles-

annete alusel töötavad kolhoosid koos masina-traktorijaamadega välja oma aasta-tootmisplaanid. Kolhoosid koostavad peale selle plaane ka pikema aja peale (perspektiivplaanid). Neis plaanides võetakse tingimata arvesse kohalikke pinnase- ja klimaatilisi tingimusi ning majanduslikke olusid. Kolhooside plaanides nähakse ette: külvipindade suurus ja saagikus iga kultuuri kohta, ühisloomakasvatuse arendamine ja produktiivsus, normipäevade kulutus, ehitustööde maht, sissetulekute jaotamine ja teised näitajad. Kolhooside tootmis- ja finantsplaanide koostamisel arvestatakse riiklike ülesannete tingimusteta täitmist, ühismajapidamise edasist laiendamist, eesrindliku agrotehnika juurutamist, töö paremat organiseerimist ja tööviljakuse suurendamist ning kolhoosnikute materiaalse heaolu ja kultuuritaseme tõstmist.

Ühegi riikliku ettevõtte, kolhoosi või tööndusartelli tootmisplaan ei saa piirduda ainult arvude ja ülesannete loeteluga. Plaani koostamine tähendab alles töö algust. Peamine on võitlus plaani õigeaegse ja täieliku täitmise eest. Ükski plaan ei saa varem ette näha kõiki neid võimalusi, mis peituvad sotsialistliku korra loomuses ja tulevad esile alles tööprotsessis, töötajate hulkade loova tegevuse protsessis. Töölised, kolhoosnikud ja eriteadlased, olles eluliselt huvitatud rahvamajanduse tõusust, võtavad aktiivselt osa plaanide koostamisest ja täiendavate tootmisreservide otsimisest.

Ettevõtete, sovhooside ja masina-traktorijaamade tegevusplaanide projekte arutatakse tootmis-tehnilistel nõupidamistel, partei- ja ametiühinguorganisatsioonides tööliste, inseneride ja tehnikute osavõtul. Kolhooside plaane arutatakse ja kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosolekutel.

Kommunistlik partei selgitab rahvale riiklike plaanide eesmärke ja ülesandeid, mobiliseerib töötajaid nende täitmisele ja ületamisele. Plaanide üldine täitmine on eluliselt vajalik kogu meie maale; plaaniülesannete alatäitmine ühes tehases võib esile kutsuda raskusi teiste ettevõtete töös.

Võidelda plaani täitmise eest — tähendab täita plaan igas ettevõttes, igas tsehhis, igas vahetuses ja brigaadis, igal töökohal, ja seejuures täita iga päev, graafiku järgi, ja mitte ainult kvantitatiivsete, vaid ka kvalitatiivsete näitajate osas, kompleksselt, kõigi toodanguliikide alal. Tuleb välja lasta ainult kõrge kvaliteediga toodangut, rangelt kinni pidada seadmete kasutamise normidest, tooraine, kütteaine ja elektrienergia kulutamisest, täita ülesandeid tööviljakuse tõstmise ja toodangu omahinna alandamise osas. Riiklik plaan on igale ministeeriumile, rahvamajanduse nõukogule, tootmisharu valitsusele ja ettevõttele seaduseks.

Saanud kätte plaani, arvestab ettevõtte kollektiiv veel kord kõiki oma võimalusi ja kaalutleb, kas ei saaks lühendada ettenähtud plaani täitmise aega, alandada toodangu omahinda, tõsta ettevõtte rentaablust (kasutoovust). Ettevõtete töölised, insener-tehnilised töötajad ja teenistujad võtavad endale kohustusi tootmisülesandeid mitte ainult täita, vaid neid ka ületada.

Suuri võimalusi riiklike plaaniülesannete täitmiseks ja ületamiseks on kolhoosidel, masina-traktorijaamadel ja sovhoosidel. Maatöötajad võitlevad maa kõige täielikuma ja tootlikuma ärakasutamise eest, toodangu järsu suurendamise eest maakõlviku igalt sajalt hektarilt töö ja tootmisvahendite minimaalsema kulutuse juures. Selle kujukaks näiteks on põllumajanduse alal töötajate hulgas massiliselt levinud liikumine 100 tsentneri liha ja 400 tsentneri piima saamiseks põllumajanduslike kõlvikute igalt sajalt hektarilt.

Suur tähtsus on plaani ja nende kohustuste täitmise kontrollimisel, mis on endale võtnud ettevõtete, kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside, rajoonide, oblastite, kraide ja vabariikide kollektiivid. See kontroll võimaldab vältida võimalikke kõrvalekaldumisi plaanist, kindlustab tootmisülesannete ja riiklike kohustuste täpse, süstemaatilise ning takistusteta täitmise. Ilma täitmise kontrollimiseta jääks plaan tühiseks paberilipakaks.

Meie plaanid on võimsaks vahendiks töörahva hulkade mobiliseerimisel nende ülesannete täitmisele, mis kommunistlik partei ja Nõukogude riik on seadnud kõigi NSV Liidu rahvamajandusharude arendamiseks.

Kokkuhoiurežiim on sotsialistliku majandamise vältimatuks tingimuseks. Sotsialistliku majanduse plaanipärane juhtimine loob vajalikud võimalused majanduse ratsionaalseks arendamiseks, materiaalsete ja tööjõuressursside ratsionaalseks kasutamiseks kogu ühiskonna ulatuses. Materiaalsete vahendite ja töökulu kokkuhoid teenib meil kogu ühiskonna huve, viib töötajate olukorra paranemisele ja on seepärast üldrahvalik üritus. Töölised ja kolhoosnikud, kogu nõukogude rahvas, on teadlikud, et kui nad tootmise arendamise, selle tehnika ja ökonoomika parandamise eest hoolitsevad, ühiskondlikku omandit kaitsevad ja suurendavad, — et siis see kõik tuleb kasuks kogu ühiskonnale ja igale ühiskonna liikmele eriti. Sotsialismi tingimustes ei saa teisiti ollagi. Hoidsid kokku minuti, kopika, grammi puuvilla, villa, metalli — tegid ühiskonna rikkamaks. Vanasõna ütleb: «Kes kopikat ei hoia, see rublat ei näe.» Meie tootmise hiiglasuurte mastaapide juures toob esimesel pilgul ehk väiksena näiv kokkuhoid ühiskonnale suure hulga täiendavaid tootmisvahendeid (kütteainet, metalli, tekstiili-, naha- ja teistele tööstustele vajalikku toorainet, tööpinke, masinaid, seadmeid jne.).

Sotsialistlik tootmine on alati arenenud omaenda ressursside arvel, sisemiste akumulatsioonide arvel. Nõukogude riik kulutab iga aasta sadu miljardeid rublasid rahvamajanduse arendamisele, teadusele, haridusele, tervishoiule, sotsiaalkindlustusele ja sotsiaalhooldusele ning teistele üldrahvalikele vajadustele. Sellega ongi seletatav rangeima kokkuhoiurežiimi läbiviimise vajadus kõigis majandustegevuse harudes.

Mis tähendab kokkuhoiurežiimi teostada? See tähendab saavutada parimaid tulemusi tehaste, vabrikute, kaevanduste, raudteede, kolhooside, masina-traktorijaamade, sovhooside ja teiste sotsialistlike ettevõtete töös vähimate kulutuste juures.

Kokkuhoiurežiimi teostamise, töökulu ja materiaalsete vahendite säästmise tähtsaimaks vahendiks tööstuses on isemajandamine. Isemajandamist kasutatakse kui ettevõtete riikliku plaanipärase juhtimise vahendit. Isemajandamisel sõltub ettevõtte rahanduslik seis ettevõtte enda töö tulemustest. Kui ettevõte töötab hästi, täidab ja ületab riiklikku plaani kõigi näitajate osas, kasutades seejuures vahendeid kõige kokkuhoidlikumalt, alandab omahinda ja saadab toodangu õigeaegselt ära, siis katavad rahalised laekumised mitte ainult tehtud kulutused, vaid nad kindlustavad peale selle ettevõttele kasumi (puhastulu). Isemajandamine eeldab ettevõtte tegevuse üle pideva kontrolli teostamist rublaga.

Toodangu omahinna alandamises peegeldub nagu peeglis kogu ettevõtte töö. Toodangu omahinna alandamist kindlustab tööviljakuse tõstmine, uue tehnika juurutamine, seadmete parem kasutamine, tooraine ja materjalide kokkuhoidlik kulutamine, tööprotsessis ettetulevate seisakute ja praagi likvideerimine.

Isemajandamine kui majanduse plaanipärase juhtimise meetod rajaneb kogu ettevõtte kollektiivi materiaalsele huvitatusele. V. I. Lenin õpetas, et ehitada sotsialismi ja viia kümned ja kümned miljonid inimesed kommunismile võib «mitte otseselt entusiasmi alusel, vaid suure revolutsiooni poolt tekitatud entusiasmi abil, isikliku huvi alusel, isikliku huvitatuse alusel, majandusliku kalkulatsiooni alusel».[1]

Kokkuhoiurežiimi teostamine ja isemajandamise oskuslik kasutamine selles asjas nõuavad tööstusettevõtete, kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside tehnika ja ökonoomika tundmist. Sellepärast peabki meie kaader järjekindlalt tundma õppima tööstusliku tootmise, põllumajanduse, ehituse, transpordi ja kaubanduse konkreetset ökonoomikat.

Nõukogude kaubandus. Sotsialistliku rahvamajanduse üheks tähtsaks alaks on kaubandus. V. I. Lenin vaatas nõukogude kaubandusele kui linna ja maa majandusliku koostöö vormile.

Kaubandus on eluliselt tähtsaks lüliks majandussidemete arendamisel riikliku tööstuse ja kolhoosliku põllumajanduse vahel. Kaubandussüsteemi kaudu muretsevad kolhoosid tootmiseks vajalikke esemeid: põllumajandusmasinaid, mitmesugust inventari, elektriseadmeid, kütteõli, ehitusmaterjale, autosid jne. Riik ja kooperatsioon jälle omakorda varuvad ning ostavad kolhoosidelt ja kolhoosnikutelt põllumajandussaadusi ja põllumajanduslikku toorainet.

Peamine hulk meil toodetavaist isikliku tarbimise esemeist läheb elanikkonna kätte kaubandusvõrgu kaudu (välja arvatud kolhoosnikutele normipäevade eest antav naturaaltasu). Kaubanduse ülesandeks on sotsialistliku tööstuse ja põllumajanduse poolt toodetavaid rahvatarbeesemeid viia tarbijani, rahvani. NSV Liidu rahvamajandus ei saa areneda ilma hästi organiseeritud ja laialdase kaubakäibeta.

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., lk. 36.

Kaubandus tekkis ammu. Kuid eriti laialdaselt hakkas ta arenema kapitalismi tingimustes. Kapitalistlikes maades müüakse ja ostetakse mitte ainult tööprodukte, maad, vaid ka inimese tööjõudu. Kapitalistliku kaubanduse eesmärgiks on saada kasumeid. Kapitalistid kasutavad igasuguseid võimalusi hindade üleskruvimiseks, et sedaviisi saada võimalikult rohkem vahekasu. Kapitalistlikul turul on rohkesti igasuguseid kaupu. Kuid töötajate ostujõud on sageli niivõrd madal, et nad ei suuda omandada ka kõige hädavajalikumaid kaupu.

Nõukogude kaubandus erineb põhjalikult kapitalistlikust kaubandusest. Meil toimub kaubandus ilma kapitalistideta. Tootmisvahendid NSV Liidus (sealhulgas ka maa) ei saa kellelegi olla spekulatsiooni ja kerge teenistuse allikaks. Ka tööjõud ei ole meil kaubaks, sest võim ning tootmisvahendid on töölisklassi ja kolhoositalurahva käes.

Nõukogude kaubandus areneb plaanipäraselt. Ta tugineb tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise vahetule ning kiirele kasvule ja aitab kaasa rahva pidevalt kasvavate materiaalsete ning kultuuriliste vajaduste rahuldamisele.

Juhtiv koht kaubakäibes on riiklikul kaubandusel, mis toimub kaupluste, sööklate ja teiste kaubandusettevõtete laialdase võrgu kaudu. Suur hulk kaupu käib läbi tarbijate ja tööndusкооperatsiooni kaubandusvõrgu. Linnade ja tööstusasulate elanikkonna varustamisel põllumajandussaadustega on tähtsaks vahendiks kolhoosikaubandus.

Riikliku ja kooperatiivkaubanduse kauplustes müüakse kaupu riigi poolt kindlaks määratud ja kõigile kaubandusorganisatsioonidele kohustuslike hindadega. Kolhoositurul ei määrata hindu varem kindlaks. Need kujunevad sõltuvalt nõudmisest ja pakkumisest. Kolhoosituru hinnad sõltuvad palju sellest, kuivõrd hästi on organiseeritud kaubandus riiklikes ja kooperatiivkauplustes, missuguste hindadega neis kaupu müüakse. Mida rohkem on riikliku ja kooperatiivkaubanduse kauplustes kaupu ja mida madalamad on nende hinnad, seda madalamad on hinnad ka kolhoositurul. Meie maal elanikkonna ostujõud ja rahva tarbimine kogu aeg kasvavad. Nii müüs riiklik ja kooperatiivne kaubandusvõrk 1955. aastal elanikkonnale kaupu 1,9 korda rohkem kui 1950. aastal. 1956. aastal oli riikliku ja kooperatiivse kaubandusvõrgu jaekaubakäive kasvanud 1955. aastaga võrreldes 9 protsendi võrra ja tarbijate kooperatsiooni jaekaubakäive 11 protsendi võrra.

Kuid meil pole veel täielikku küllust tarbeesemete alal. Paljude tähtsamate toidu- ja tööstuskaupade tootmine jääb kasvavast nõudmisest ikka veel maha. Partei ja valitsus võtavad tarvitusele abinõusid selleks, et rasketööstuse eelistatud kasvule toetudes saavutada järsk tõus põllumajanduses, kiiremini edasi viia kerge- ja toiduainetetööstust, suurendada laiatarbekaupade tootmist. Sel eesmärgil pööratakse nõukogude kaubanduse igakülgsele arendamisele suurt tähelepanu. Partei kutsub meie kaubandusala töötajaid parandama

pidevalt elanikkonna teenindamist. Väga tähtis on, et kaubandus- ja ühiskondliku toitlustamise ettevõtete tegevus asuks linna ja maa töötajate pideva ning hoolika ühiskondliku kontrolli all.

Nõukogude kaubandus peab avaldama mõju meie tootmisele. Arvestades elanikkonna vajadusi, peavad kaubanduse alal töötajad dikteerima tööstuse alal töötajatele, milline peab olema toodangu sortiment ja kvaliteet. Hästikorraldatud nõukogude kaubandus on võimsaks hoovaks NSV Liidu rahvamajanduse edasiarenemisel.

NSV Liidu rahvatulu. Teatavasti luuakse mitmesugustes tootmisharudes teatava ajavahemiku, näiteks aasta jooksul kõige mitmesugusemaid tooteid (kivisütt, naftat, masinaid, tööpinke, leiba, soola, suhkrut, rõivaid, jalatseid, raamatuid jne.), mis moodustavad ühiskonna koguprodukti. Kõiki neid mitmesuguseid produkte arvestatakse natuuras ja rahas. Ühiskondliku koguprodukti loomiseks kulutatakse tootmisvahendeid — toor- ja kütteainet, materjale, tootmishooneid, masinaid, tööpinke, instrumente, seemneid, söödaravilja, see tähendab seda, mis varem oli valmistatud ja sisaldab eneses möödunud töökulu. Vahe aasta jooksul toodetud ühiskondliku koguprodukti väärtuse ja tema loomiseks kulutatud tootmisvahendite väärtuse vahel moodustabki rahvatulu.

Selgitame seda näitega. Oletame, et materiaalsed kulud kõigis tootmisharudes moodustavad aasta jooksul 400 miljardit rubla, selle aja jooksul aga on valmistatud kogutoodangut 900 miljardi rubla eest. Kogutoodangu väärtuse ja materiaalsete kulude väärtuse vahe moodustabki antud juhul 500 miljardi rubla suuruse rahvatulu.

Sotsialistliku ühiskonna kogu tootmine jaguneb kahte suurde ossa: tootmisvahendite tootmine ja tarbeesemete tootmine. Täpselt samuti jaguneb ühiskondlik produkt tootmisvahenditeks ja tarbeesemeteks. Need produktid, mis uuesti lähevad tootmisse (tooraine, materjalid, kivisüsi, masinad, tööpingid jne.), kuuluvad tootmisvahendite hulka, produktid aga, mis on määratud elanikkonna vajaduste rahuldamiseks, tarbeesemete hulka.

Ärakulutatud tootmisvahendid (materiaalsed kulutused) asendatakse koguprodukti selle osa arvel, mida nimetatakse asendamisfondiks. Teine osa koguproduktist moodustab rahvatulu. Rahvatulus kehastub uuesti kulutatud töö.

Nagu koguprodukt, nii koosneb rahvatulugi naturaalkujul tootmisvahenditest (mis on loodud üle asendamisfondi) ja tarbeesemetest. Kui rahvatulu koosneks ainult tarbeesemetest, siis meie ühiskond ei saaks ehitada uusi tehaseid, rajada uusi raudteid, püstitada elumaju jne. Ilma täiendavate tootmisvahendite olemasoluta ei saa ühiskondlikku tootmist laiendada.

Rahvatulu luuakse töötajate tööga, kes tegutsevad mitmesugustes materiaalse tootmise harudes — tööstuses, kolhoosides, masina-traktorijaamades ja sovhoosides ning ehitustel. Materiaalse tootmise hulka kuulub ka transport, mis teostab veoste — kivisöe, nafta, metalli, seadmete, ehitusmaterjalide ja muude tootmisveoste transportimist.

Mittetootmisalastes harudes (hariduse, tervishoiu, elamu- ja kommunaalmajanduse, reisijatetranspordi, riigi valitsemise aparaadi alal) rahvatulu ei looda. Kuid mittetootmisalaste harude töötajate töö on sotsialistlikule ühiskonnale, materiaalsele tootmisele vajalik, järelikult on seegi ühiskondlikult kasulik töö. Meie maal kasvab teaduse osatähtsus tehnika ja tootmise arendamisel iga aastaga. Suure tähtsuse omandab töö, mis kulutatakse kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamiseks tööstusele, põllumajandusele ja teistele rahvamajandusharudele.

Mille arvel võib rahvatulu NSV Liidus suureneda? Kõigepealt ja peamiselt tööviljakuse süstemaatilise tõstmise arvel kõigis rahvamajandusharudes. See saavutatakse uue tehnika tootmisse juurutamise, töö parema organiseerimise, sotsialistliku võistluse arendamise teel.

Tähtsaks rahvatulu kasvu allikaks on materiaalse tootmise alal töötavate tööliste arvu pidev suurendamine. Praegu on suurem osa NSV Liidu täiskasvanud töövõimelisest elanikkonnast ametis tööstuses, põllumajanduses, ehitusel ja teistes materiaalse tootmise harudes. Kuid meie maa vajab, et veelgi rohkem inimesi töötaks vahetult tootmistööl, s. o. vabrikutes, tehastes, sovhoosides, masina-traktorijaamades ja kolhoosides ning teistes ettevõtetes. See saavutatakse mitmesugustes asutustes ning riiklike ettevõtete ja kolhooside administratiivaparaadis töötajate arvu vähendamise teel. Mida rohkem töötajaid on vahetult tootmistööl, seda rohkem toodavad nad vilja, liha, rasvaineid, suhkrut, rõivaid, jalatseid, kivisütt, malmi, terast, masinaid, tööpinke ja muud tööstus- ning põllumajanduslikku toodangut, järelikult seda rikkamaks muutub nõukogude rahva elu.

Suur tähtsus rahvatulu kasvule on ka materiaalsete kulutuste vähendamisel tootmises, tooraine, materjalide, kütteaine ja muude tootmisvahendite säästlikul kulutamisel.

Kuidas jaguneb rahvatulu NSV Liidus ja kapitalistlikes maades?

Kapitalismi tingimustes omastab rohkem kui poole rahvatulust käputäis ekspluataatoreid. Kodanliku statistika ametlikel andmeil puudus Ameerika Ühendriikides kahel kolmandikul elanikkonnast 1955. aasta lõpus elatusminimum. Endine Ameerika Ühendriikide presidendikandidaat demokraatliku partei poolt Edlay Stephenson tõendas oma valimiseelses kõnes 1956. aasta oktoobris, et «üks viiendik kõigist ameerika perekondadest (kelle aastasissetulek on alla kahe tuhande dollari) kannatab vaesuse ja majandusliku ebakindluse all». Samal ajal aga ameerika ajakirja «Economic Outlook» teatel ulatus tasu, mida maksti «General Motors'i», «Dupont de Nemours'i», «Fordi» ja teiste taoliste Ameerika Ühendriikide suuremate korporatsioonide (monopolistlike koondiste) presidentidele 1956. aastal, — 560 tuhandest dollarist kuni 780 tuhande dollarini. Töötajate ekspluateerimise ohjeldamatu kasv, massitarbeesemete hindade pidev tõus ja rahvalt võetavate maksude suurenemine

vähendavad veelgi töörahva osa kapitalistlike maade rahvatulus, põhjustavad tööliskiassi vaesumise kasvu ja talurahva laostumist.

Hoopis teistsugune on olukord NSV Liidus. Meil kuulub kogu rahvatulu rahvale, on tõeliselt rahva tulu. Ligi kolm neljandikku NSV Liidu rahvatulust moodustab tarbimisfondi, mida kasutatakse kogu nõukogude rahva isiklike materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Ülejäänud osa rahvatulust moodustab nõndanimetatud akumulatsioonifondi, mis jääb riigi ja kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide käsutusse. Kui meie ühiskonnas poleks akumulatsioonifondi ja kogu rahvatulu läheks isiklikuks tarbimiseks, siis poleks meil võimalust oma tootmist laiendada ja täiustada. Akumulatsioonifondi arvel laiendatakse tööstuslikku ja põllumajanduslikku tootmist, ehitatakse uusi vabrikuid, tehaseid, elumaju, teatreid, klubisid, haiglaid, laiendatakse kolhooside ühismajapidamist. Akumulatsioonifondi arvel luuakse ka riigi ja kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide reservid.

Seega on rahvatulu meie maa majandusliku arengu kõige üldistavamaks näitajaks ja NSV Liidu ühiskondliku rikkuse kasvu allikaks.

Riigieelarve. Suurt osa nõukogude majandussüsteemis etendab riigieelarve. Riigieelarveks nimetatakse riigi tulude ja kulude loendit üheks aastaks. Riigieelarve tulude osa koosneb rahasummadest, mis laekuvad otseselt riigi käsutusse. Kulude osa näeb ette nende summade kasutamist ühiskonna vajadusteks. Riigieelarve koostatakse kooskõlas rahvamajanduse plaaniga ja kinnitatakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt.

Kapitalismimaade riigieelarved erinevad põhjalikult sotsialistliku riigi eelarvest. Kodanlike riikide eelarvetes moodustavad tulude osa peamiselt töörahvalt võetavad maksud, töörahva haridusele ja tervishoiule tehtavad kulud aga seisavad seal viimasel kohal ja moodustavad tühise summa. Ameerika Ühendriikides näiteks moodustasid assigneeringud haridusele 1954/55. aastal kõigest 0,3 protsenti kõikidest eelarvekuludest. Niisamasugune olukord on ka 1956/57. eelarveaastal. On olemas andmeid, mis tõendavad, et sellel «ülistatud» maal kulutatakse laste haridusele peaaegu 5 korda vähem raha kui vanglate, politsei ja kohtute ülalpidamiseks. Tähtsamates kapitalistlikes riikides kulub maksudeks üle kolmandiku tööliste palgast ja farmerite sissetulekutest. Rahvahulkade riisumisest saadud summad suunab kodanlik riik riikliku rõhumisaparaadi ülalpidamisele ja valitsuselt sõjatellimusi saavate monopolide niigi suurte tulude suurendamisele. Sõjalised kulutused Ameerika Ühendriikides moodustasid 1913/14. eelarveaastal iga elaniku kohta 3,5 dollarit ja 1954/55. aastal — 250 dollarit, see tähendab, on kasvanud selle aja jooksul 70-kordseks. 1955/56. eelarveaastal moodustasid sõjalised kulutused 42,4 miljardit dollarit või ligikaudu kolm viiendikku kõigist eelarvekuludest, 1956/57. aastal — 42,6 miljardit dollarit. 1957/58. eelarveaastal kavatsetakse Ameerika Ühendriikides suurendada sõjalisi assigneeringuid kuni 45,3 miljardi dollarini. Nii-

viisi rikastuvad valitsevad klassid riigieelarve abiga veelgi rohkem maksumaksjate hulkade — tööliste ja talupoegade arvel.

Hoopis teisiti on lood NSV Liidus. Millest siis moodustatakse Nõukogude riigieelarve tulude osa? Peamise osa meie eelarve tuludest moodustavad laekumised sotsialistlikelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt käibemaksude, kasumitest eraldamiste, masina-traktorijaamade tulude jne. näol. Käesoleval ajal moodustavad rahvamajandusest laekuvad summad üle 85 protsendi kõigist NSV Liidu riigieelarve tuludest. Ülejäänud osa riigi tuludest moodustavad elanikkonnalt võetavad maksud ja muud laekumised. Nagu näeme, moodustavad elanikkonnalt võetavad maksud ja muud laekumised meil kõigest tühise osa eelarve tuludest. Iga liiki väljamaksud ja abirahad, mis elanikkond Nõukogude riigilt saab, on elanikkonnalt võetavatest maksudest palju suuremad.

Kuni 1958. aastani moodustasid teatava osa riigieelarvest riigilaenud. Töötajate poolt riigile laenuks antud rahasummad kulutati rahvamajanduse ja kultuuri arendamiseks ning neil oli tähtis osa nõukogude rahva maailma-ajalooliste saavutuste kindlustamisel.

Kuid laenud ei saa eksisteerida igavesti. Kui jätkata nende väljalaskmist suuremal määral kui näiteks 1956. aastal, siis kujuneks see elanikkonnale koormavaks. Kui aga lasta välja laene vähema summa ulatuses, siis kuluks see peaaegu tervenisti varem välja lastud võitude väljamaksmisele ja obligatsioonide kustutamisele, mille üldsumma moodustas 1957. aasta 1. aprilliks peaaegu 260 miljardit rubla. Võtnud kõike seda arvesse, pidanud nõu rahvaga ja saanud töötajatelt üksmeelse heakskiidu, otsustasid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. aprillil 1957 katkestada laenude edaspidine väljalaskmine alates 1958. aastast ja võimaldada riigile vanade laenude väljamaksmise edasilükkamist kahekümneks — kahekümne viieks aastaks. Selliseid abinõusid võib kasutusele võtta ainult see valitsus, kel on rahva täielik usaldus, seda võib läbi viia ainult see partei, kellesse rahvas piiritult usub, kellel ei ole kõrgemat eesmärki, kui hoolitsus rahva heaolu eest.

NSV Liidu riigieelarve peegeldab nõukogude majanduse rahuarmastavat iseloomu. Peamised Nõukogude riigi kulud suunatakse rahvamajanduse arendamisele. Suur osa riigieelarve summadest läheb sotsiaal-kultuurilisteks üritusteks: haridusele, tervishoiule, sotsiaalkindlustusele, sotsiaalhooldusele, abirahadeks lasterikastele ja üksikemadele. Suured summad eraldatakse NSV Liidu ühtsest riigieelarvest liiduvabariikide eelarvetesse. Selles kõiges ilmneb kujukalt Nõukogude riigi hoolitsus rahva heaolu eest. Osa summasid on riik sunnitud eraldama ka meie maa kaitse tugevdamisele. Kapitalistlikud suurriigid ei taha vastu võtta Nõukogude valitsuse ettepanekut desarmeerimise kohta. Nad loovad liite ja blokke, mis on suunatud NSV Liidu ja teiste sotsialistlike riikide vastu. Seepärast on siis täiesti loomulik, et Nõukogude riik ei saa agressorite ees seista täiesti relvadeta.

Riigieelarve järgi summade õigeaegsel ja täielikul laekumisel on

esmajärguline tähtsus meie kodumaa majandusliku võimsuse tugevdamisele ja töötava rahva heaolu tõstmisele. Plaani mittetäitmine ühes või teises majandusharus vähendab summade laekumist riigieelarvesse. Sellepärast ongi tähtis, et kõik majandusharud, iga ettevõte täidaksid riiklikke plaane, tugevdaksid isemajandamist, tõstaksid tootmise rentaablust, teostaksid kõige rangemat kokkuhoiurežiimi. Väga tähtis on ka, et kogu elanikkond täidaks korralikult oma kohustused riigi vastu.

Meie riik jälgib riigieelarve järgi assigneeritavate summade õiget kulutamist. Rahva raha tuleb kulutada ratsionaalselt, kokkuhoidlikult, on vaja võidelda pillamise vastu ja rangelt kinni pidada finantsdistsipliinist.

3. TÖÖ SOTSIALISTLIKUS ÜHISKONNAS

Töö iseloom sotsialismi tingimustes. Paljude sajandite kestel oli töö pealesunnitud rängaks koormaks (ja kapitalistlikes maades on ta seda praegugi). Ekspluataatorlikus ühiskonnas on küürutanud ja küürutavad praegugi miljonid töötajad selga ekspluataatorite kasuks, töötajate kulul aga elab ja rikastub käputäis logelejaid — mõisnikke ja kapitaliste — ja neid teenindav teenijaskond.

Sotsialism vabastas töö ekspluateerimisest. Varsti pärast Oktoobrirevolutsiooni kirjutas V. I. Lenin artiklis «Kuidas organiseerida võistlust?»: «Esmakordselt pärast sajandeid kestnud tööd võõraste kasuks, sunniviisilist tööd ekspluateerijate kasuks avaneb võimalus t ö ö t a d a e n d a j a o k s, kusjuures see töö tugineb kõigile uusima tehnika ja kultuuri saavutustele.»[1]

Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole ega saa olla kohta võõra töö kulul elavatele päevavarastele ja ekspluataatoritele. Siin ei saa keegi teiste kaela veeretada oma kohust ühiskondlikust tööst osa võtta. Ainult isiklik töö on sotsialismi tingimustes inimeste olemasolu allikaks. Sotsialism ja töö on teineteisest lahutamatud. NSV Liidu Konstitutsioonis on kirjutatud, et töö meie maal on iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks. «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» — see on sotsialismi reegel.

Sageli küsitakse, et mida tuleb mõista kodanike võrdsuse all nõukogude sotsialistlikus ühiskonnas? Selle võrdsuse all majanduslikus elus tuleb mõista kõigi NSV Liidu töötajate vabanemist ekspluateerimisest, kõigi kodanike võrdset õigust tootmisvahendite, mis meil on ühiskondlikuks sotsialistlikuks omandiks, iga töövõimelise kodaniku võrdset kohust töötada ja õigust oma töö eest tasu saada vastavalt sotsialistlikule reeglile — töö hulga ja kvaliteedi järgi.

Kapitalismi tingimustes töölised ei ole ega saagi olla huvitatud töö parandamisest vabrikutes või tehastes, sest nad teavad, et nende töö vili läheb kodanlusele. Kapitalist palkab töölist selleks, et teda ekspluateerida. Kapitalistile on tähtis saada rohkem kasumit,

[1] V. I. L e n i n, Teosed, 26 kd., lk. 374.

muu teda ei huvita. Kui sul on tööd — küüruta selga kapitalistide ja mõisnike heaks. Kui sul tööd ei ole — sure kas või nälga — kellelgi pole sinuga asja.

Meie maal on töötulemused rahva varaks, ja sellepärast on arusaadav, et töölised, kolhoosnikud ja kõik töötajad on huvitatud paremate töötulemuste saavutamisest igas ettevõttes, kolhoosis, masina-traktorijaamas ja sovhoosis. Sotsialismi tingimustes on töö esmakordselt muutunud iga inimese ja kogu ühiskonna südameläheda-seks asjaks. Töö organiseerimine sotsialistlikes ettevõtteis on rajatud töötajate endi vabale, teadlikule distsipliinile.

Kapitalistlikes maades määrab inimese ühiskondliku seisukoha rikkus. Mida rohkem üks või teine ekspluataator on jõudnud rikkusi kokku röövida, seda auväärsem on tema seisund riigis. Teisiti on lugu NSV Liidus. Meie maal määrab iga kodaniku koha ühiskonnas mitte varanduslik seis, mitte rahvuslik päritolu, mitte sugupool ega teenistuslik seisund, vaid isiklik töö. Meil on töö ühiskonna asi ja tööinimene on au sees. Meil austatakse nii mees- kui ka naistööliste, nii mees- kui ka naiskolhoosnikute, nii teenistujate kui ka teaduse, tehnika ja kunsti alal tegutsejate tööd.

Nõukogudemaal hindavad partei ja valitsus kõrgelt töövõite. Ainuüksi sõjajärgseil aastail on töö alal saavutatud edu eest autasustatud NSV Liidu ordenite ja medalitega rohkem kui poolteist miljonit töölist, kolhoosnikut, teadlast, insener-tehnilist töötajat, põllumajanduse spetsialisti, arsti, õpetajat ja teisi töötajaid. Samal ajavahemikul on rohkem kui 7000 tööstuse, põllumajanduse ja tea-duse eesrindlast ennastsalgava töö eest autasustatud kõrgeima autasuga — neile on antud sotsialistliku töö kangelase nimetus.

Sotsialismi üheks suurimaks võiduks on õigus tööle. See on sea-dusandlikult fikseeritud NSV Liidu Konstitutsioonis ja selle kind-lustab reaalselt rahvamajanduse sotsialistlik organiseerimine, tema plaanipärane arenemine, tootlike jõudude järjekindel kasv, majanduskriiside võimaluste kõrvaldamine. Nõukogudemaal on jää-davalt hävitatud tööpuudus — see kapitalismi alatine kaaslane ja töölisklassi hirmus nuhtlus.

Nõukogude riik organiseerib plaanipäraselt nõukogude inimeste töötegevust kogu ühiskonna ulatuses. Töö ressursid paigutatakse meil nii, et kindlustada rahvamajanduse pidev kasv. Kommunistlik partei ja Nõukogude riik hoolitsevad alatasa nõukogude inimeste töötingimuste parandamise ja kergendamise eest. NSV Liidus meh-haniseeritakse kõik rasked ja palju jõukulu nõudvad tööd, riik kulu-tab suuri summasid töökaitsele ja õnnetusjuhtumite vältimiseks tootmises.

Ka kapitalistid kasutavad masinaid, kuid mitte töö kergendami-seks, vaid selleks, et nende abil töölisest rohkem kasumit välja pigistada. Selle tõttu vananevad töölised enneaegu ja kaotavad töö-võime, paljud aga jäävad sandiks. Ainuüksi 1956. aasta kestel on Ameerika Ühendriikide ettevõtetes ameerika ametiühingute andmeil hukkunud 14 300 inimest ja viga saanud 4 miljonit 350 tuhat töö-

list, kelledest ligi 2 miljonit kaotasid täielikult või osaliselt oma töövõime. Ameerika ajakiri «Economic Outlook» on välja arvutanud, et kogu Teise maailmasõja jooksul sai haavata 3 korda vähem ameerika sõdureid ja ohvitsere, kui saab vigastada ameerika tehastes töölisi ühe aasta kestel. Kapitalistid ei kanna hoolt tööliste ohutustehnika eest. Nad arutavad nii: milleks kulutada sellele summasid, kui vabriku väravate taga seisavad töötute hulgad, kes on valmis asendama töövõime kaotanuid või sandiks muutunuid.

Sotsialistlik tootmine pole mõeldav ilma töötajate kultuurilis-tehnilise taseme ja kvalifikatsiooni pideva tõstmiseta. Laialdase kõrgemate ja keskõppeasutuste võrgu ning tööjõureservide süsteemi kaudu valmistatakse meil plaani alusel ette tööliste, inseneride, tehnikute, agronoomide, zootehnikute, pedagoogide, arstide ja teiste eriteadlaste kaadrit. See kaader jaotatakse hiljem mitmesuguste rahvamajandus- ja kultuuriharude vahel. Kvalifitseeritud töö erikaal tööstuses, põllumajanduses ja teistes majandus- ning kultuuriharudes tõuseb iga aastaga. Kvalifitseeritud tööliste kaadri tähtsaks täiendamise allikaks on massiline tootmisalane ettevalmistus ettevõtetes individuaalse ja brigaadilise ning kursustel õppimise teel. NSV Liidus suureneb pidevalt tööliste ja talupoegade keskelt pärinevate kvalifitseeritud eriteadlaste arv. Tööliste ja kolhoosnikute kvalifikatsiooni ja kultuurilis-tehnilise taseme tõstmine on vajalik tingimus tööviljakuse tõstmiseks.

Töö eest tasu maksmine sotsialismi tingimustes. Valdav enamus sotsialistliku tööstuse, transpordi ja põllumajanduse alal töötajaid töötab ennastsalgavalt oma kodumaa hüvanguks. Nõukogude inimeste tööalane aktiivsus kindlustab rahvamajanduse pideva kasvu.

Sotsialismi ajal aga pole töö veel saanud iga inimese eluliseks vajaduseks, pole veel muutunud harjumuseks töötada üldsuse kasuks. Mitte kõik inimesed ei tööta meil veel täiel määral oma jõu ja võimete kohaselt. Töötajate mõninga osa teadvusest pole veel lõplikult kadunud töösse vanal viisil suhtumise igandid — püüe töötada võimalikult vähem ja saada võimalikult rohkem. Säärased inimesed rikuvad tihti töödistsipliini, suhtuvad vastutustundetult oma kohustustesse, ei hoolitse ühiskondliku rikkuse hoidmise ja suurendamise eest.

Samal ajal ei oma sotsialistlikus ühiskonnas mitte kõik töötajad kõrget kvalifikatsiooni: ühed teevad keerukat tööd, kasutades selleks igasuguseid masinaid ja seadeldisi, teised, kellel puudub vajalik kvalifikatsioon, täidavad vähem keerulisi tööülesandeid. On veel olemas oluline erinevus füüsilise ja vaimse töö vahel.

Selleks, et iga Nõukogude kodanik töötaks oma täie jõu ja võimete kohaselt, kontrollib Nõukogude riik töö ja tarbimise mõõtu. See tähendab, et meie riik arvestab töötajate kvalifikatsiooni erinevust, töö raskusi ning keerukust ja organiseerib töötajaile tasu maksmist vastavalt kulutatud töö hulgale ja kvaliteedile. Kes rohkem ja paremini töötab, see ka rohkem saab. Niisugune töö eest tasu maksmise kord tekitab nõukogude inimestes materiaalset huvi selle

vastu, et tõsta tööalast kvalifikatsiooni, aktiivselt osa võtta tootmisest, suurendada väljalastava toodangu hulka ja tõsta selle kvaliteeti. Töötajate materiaalsel huvil oma töö tulemuste vastu on väga suur tähtsus sotsialistliku tootmise tõusu saavutamiseks ja see on üheks sotsialistliku majandamise aluseks.

Riiklikes ettevõtteis saavad töölised ja teenistujad palka iga kuu. Seejuures on tööliste juures kõige rohkem levinud tükitööpalk, mis võimaldab kõige paremini tasuda töö järgi. Neil töödel, kus tükitöösüsteemi on raske tarvitusele võtta, rakendatakse ajatasusüsteemi. Peab märkima, et töötasu organiseerimisel ja tariifivõrkudes on meil veel palju konarlusi ja segadust. Partei ja valitsus võtavad praegu tarvitusele abinõusid nende puuduste kõige kiiremaks likvideerimiseks.

Kolhoosides toimub töö eest tasumine normipäevade järgi. Oma tegevuse algul jagasid mõned kolhoosid oma tulud artelli liikmete vahel võrdselt, sööjate arvu järgi. Niisuguse võrdsustamise juures said logelejad niisama palju kui kohusetruult töötanud kolhoosnikud. On selge, et see ei soodustanud põllumajandusliku töö viljakuse tõstmist ja kolhooside ühismajapidamise tugevdamist. Normipäev teeb kolhoosniku sissetulekud sõltuvaks tema tööst kolhoosis: mida paremini kolhoosnik töötas, seda rohkem sai ta normipäevi ja järelikult seda rohkem saab ta kolhoosilt saadusi ja raha. Normipäevas võetakse arvesse nii kolhoosnikute töö hulka kui ka kvaliteeti erinevatel töödel ühismajandis. Normipäeva alusel jaotatakse kolhoosnikute vahel see osa kolhoosi tuludest, mis läheb kolhoosnikute isiklikuks tarbimiseks. Normipäev kindlustab meeste ja naiste töö eest võrdse tasu.

Nagu tööstuses nii ka kolhoosides töötasu pidevalt paraneb ja täieneb. 1948. aastal määrati valitsuse otsusel kindlaks kolhoosnikute töö eest tasumine olenevalt brigaadides ja külides saavutatud viljakusest, loomakasvatusfarmides aga olenevalt kariloomade produktiivsusest ja nende arvu juurdekasvust. Kolhooside tulukuse tõusmisega tõuseb ka kolhoosnikute põhitöötasu, 1941. aastal soovitatud täiendav tasu aga peab olema ergutustasuks tubli töö eest. Täiendava tasu määrab kindlaks ja kinnitab kolhoosnikute üldkoosolek. Tähtsaks tööviljakuse tõstmise stiimuliks (ergutajaks) kolhoosides on kolhoosnikute igakuine avansseerimine. Kolhoosid loovad kolhoosnikute avansseerimiseks üleminevad rahalised ja toiduainete fondid.

Tööviljakus sotsialistlikus ühiskonnas. Lenin näitas, et kõige tähtsam sotsialismi võiduks on kõrge tööviljakus, kõrgem kui kapitalismi ajal.

Võitlusel tööviljakuse tõstmise eest on meie rahvamajanduses suur tähtsus. Näiteks viienda viisaastaku jooksul saadi tööviljakuse tõstmise arvel 67 protsenti ja kuuenda viisaastaku jooksul saadakse 80 protsenti NSV Liidu tööstustoodangu juurdekasvust. Kogemused näitavad, et paljud ettevõtted on võimelised ilma suuremate lisakuludeta märgatavalt suurendama, mõned aga kahe- või isegi kolme-

kordistama toodangu väljalaskmist. Tööviljakuse süstemaatiline tõstmine on toodangu omahinna ja hindade alandamise, tootmise rentaabluse tõstmise ning akumulatsiooni suurendamise aluseks. Järelikult loob tööviljakuse tõstmine võimalused nii tootmise laiendamiseks kui ka elanikkonna tarbimise suurendamiseks.

Sotsialistlikus ühiskonnas on olemas kõik tingimused selleks, et tööviljakus kiiresti kasvaks. Kõiki teaduse ja tehnika saavutusi, mida kapitalismi ajal kasutatakse käputäie ekspluataatorite rikastamise huvides, kasutatakse sotsialismi ajal tootmise kasvu ning töörahva materiaalse ja kultuurilise taseme parandamise huvides. Tänu sellele tõuseb sotsialistlikus ühiskonnas tööviljakus pidevalt.

Tööviljakuse kiire kasv NSV Liidus on kõigepealt selle tulemus, et rahvamajanduses juurutatakse laialdaselt uut tehnikat ja eesrindlikke tehnoloogilisi protsesse, tootmise mehhaniseerimist ja elektrifitseerimist, eriti palju jõukulu nõudvatel ja rasketel töödel mustmetallurgias, söetööstuses ja teistes tööstusharudes, raudteetranspordis ja põllumajanduses. Tööviljakuse kasv on ka töö ja töötasu parema organiseerimise, töötajate üldhariduslikku taseme ja nende tootmisalase kvalifikatsiooni tõusu tulemuseks.

Nõukogude inimesed on vahetult huvitatud tööviljakuse tõstmisest, töö organiseerimise parandamisest. Seda tõendab meie maal laialdaselt arenenud sotsialistlik võistlus.

Sotsialistlik võistlus on rahvamajanduse arendamisel suur jõud, üks tähtsamaid sotsialistliku majanduse kiire kasvu allikaid. Sotsialistlik võistlus on omandanud meil üldrahvaliku iseloomu, sellest võtab osa miljoneid töötajaid. Tootmise eesrindlased ja novaatorid, ratsionaliseerijad ja leiutajad, võttes osa sotsialistlikust võistlusest, toovad palju parandusi tootmise organiseerimisse ja tehnikasse. Igas ettevõttes on töölisi, kes täidavad tootmisülesandeid 200- ja 300-protsendiliselt ja isegi üle selle. Igas kolhoosis, masina-traktorijaamas ja sovhoosis on eesrindlikke inimesi, kes tunduvalt ületavad töönorme.

Eesrindlikud töölised ja kolhoosnikud, kes näitavad kõrge tööviljakuse eeskuju, tõmbavad endaga kaasa ka oma töökaaslasi, annavad oma kogemusi edasi laiadele hulkadele, tõmbavad järele mahajäänuid.

Kommunistlik partei ja ametiühingud juhivad sotsialistlikku võistlust ja osutavad sellele igakülgset toetust. Iga kommunisti kohuseks on seista võistlejate esiridades, tootmise eesrindlaste ridades, ning olla eeskujuks kõigile teistele töötajatele, tundma õppida ja levitada eesrindlikke kogemusi.

4. NÕUKOGUDE ÜHISKONNA MORAALNE JA POLIITILINE ÜHTSUS, NÕUKOGUDE PATRIOTISM

Kellest koosneb meie sotsialistlik ühiskond. Meie maal ei ole ekspluataatorlikke klasse. Nõukogude sotsialistlik ühiskond koosneb ainult töötajatest. Töölised, talupojad ja haritlased on liitunud ühtseks töörindeks.

Kuid sotsialismi võit ei tähenda mitte ainult ekspluataatorlike klasside likvideerimist. Selle võidu tulemusena muutusid teistsuguseks ka meie ühiskonna töötavad klassid ise. Nõukogude töölised ja talupojad — need on täiesti uued klassid, milliseid ei ole ega saagi olla kapitalismi tingimustes.

NSV Liidu töölisklassi nimetati alles hiljuti veel proletariaadiks. Proletariaat — see on klass, kes on ilma jäetud tootmisvahenditest ja keda ekspluateerivad kapitalistid. NSV Liidus ei ole kapitaliste ja rõhuv enamus tootmisvahendeid kuulub riigile, mille juhtivaks jõuks on töölisklass. Niisiis, NSV Liidu töölisklassil ei puudu tootmisvahendid ja ta valdab neid üheskoos kogu rahvaga. Kui aga tootmisvahendid on töölisklassi käes ja riigis pole kapitaliste, siis ei saa ka olla töölisklassi ekspluateerimist. Sellepärast ei olegi NSV Liidu töölisklass enam endine proletariaat, vaid täiesti uus, ekspluateerimisest vabanenud töölisklass, millist inimkonna ajalugu veel pole tundnud. Olles ühiskonna juhtivaks jõuks, hävitas NSV Liidu töölisklass liidus töötava talurahvaga kapitalistliku majandussüsteemi ja lõi uue, sotsialistliku majandussüsteemi.

Põhjalikult on muutunud ka talurahvas. Varem nimetati talurahvast väiketootjate klassiks, kes nokitsesid üksikult oma mahajäänud tehnikaga väikemajapidamistes ja keda mõisnikud, kulakud ja kaupmehed julmalt ekspluateerisid. Kuid niisugust talurahvast meie maal enam ei ole. NSV Liidus ei ole mõisnikke, kulakuid ega kaupmehi. NSV Liidu talurahvas on vabastatud ekspluateerimisest. See on uus talurahvas, kolhoositalurahvas. Ta töö ja omand on rajatud kollektiivsele tööle, eesrindlikule tehnikale ning tootmisvahendite ühiskondlikule omandusele. Niisugust talurahvast pole inimkonna ajalugu samuti seni veel tundnud.

Suured muudatused on toimunud ka intelligentsi hulgas. Kõigepealt on muutunud tema koosseis. Intelligents pole kunagi olnud eraldi klassiks. Kuid varem pärines intelligents peamiselt mõisnike ja kapitalistide hulgast. Nõukogude intelligents on pärit töölisklassi ja talurahva hulgast. Teiseks on muutunud ka intelligentsi tegevuse iseloom. Enne revolutsiooni teenis suurem osa intelligentsist ekspluataatorlikke klasse. Nõukogude intelligents aga teenib rahvast. Ta on nõukogude ühiskonna võrdõiguslik liige.

Kõik need muudatused ei tähenda veel seda, et igasugused erinevused nõukogude ühiskonna üksikute rühmade vahel on juba kadunud. NSV Liidu töölisklassi ja talurahva vahel on erinevusi. Need tulenevad sellest, et meie maal on olemas sotsialistliku omanduse kaks vormi, kaht liiki sotsialistlikke ettevõtteid. Töölised töö-

tavad riiklikes ettevõtetes ja saavad elatusvahendeid riigilt palga näol. Talupojad töötavad oma kollektiivmajapidamistes ja saavad põhilised elatusvahendid nende kolhooside sissetulekutest, samuti ka oma abimajapidamisest, mis moodustab kolhoosipere isikliku omandi.

Kuid vaatamata neile erinevustele on NSV Liidu töölised ja talupojad ühtse sotsialistliku ühiskonna töötajad. NSV Liidu töölisklass ja talurahvas on sõbralikud klassid. Koos nõukogude intelligentsiga võitlevad nad kommunistliku partei juhtimisel kommunismi võidu eest.

Tööliste, talupoegade ja haritlaste sõbralik koostöö. Tööliste ja talupoegade liit kujunes ühises võitluses mõisnike ja kapitalistide vastu, nõukogude võimu kehtestamise ja kindlustamise eest. See liit tugevnes sotsialistliku ülesehitustöö aastail.

Tuginedes tööliste ja talupoegade liidule, lahendasid kommunistlik partei ja Nõukogude riik ühiskonna sotsialistliku ümberkorraldamise ülirasked ülesanded, sealhulgas miljonite talumajapidamiste sotsialismiteele üleviimise ülesanded.

Tootmisvahendite eraomanduse likvideerimine ja ühiskondliku sotsialistliku omanduse võit ning ekspluataatorlike klasside likvideerimine rajasid kindla aluse nõukogude rahva täielikule ühtsusele.

Nõukogude ühiskonna täielik sisemine ühtsus on ta määratu suureks eeliseks kapitalistliku korra ees. Kapitalistlik ühiskond koosneb vaenulikest klassidest. Seal käib kogu aeg äge klassivõitlus tööliste ja kapitalistide vahel, talupoegade ja mõisnike vahel, ekspluateeritavate ja ekspluateerijate vahel.

Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole ega saagi kohta olla vaenulikel klassidel. Selles on poliitiliste ja teiste õiguste suhtes kõik ühiskonnaliikmed — töölised, talupojad, haritlased, naised, mehed, eri rahvustest ja rassidest kodanikud — võrdsed. See on uut, kõrgemat tüüpi ühiskond. Meie ühiskonna kahe klassi — tööliste ja talupoegade-kolhoosnikute — vahelistes suhetes pole lepitamatuid vastuolusid ja seetõttu toimub kogu aeg nende lähenemine nii elutingimustes kui ka kultuurilises arenemises.

Miljonid nõukogude inimesed, üksteist vennalikult abistades, ehitavad oma kalli partei juhtimisel kommunismi. Nõukogude inimeste huvide, vaadete ja eesmärkide ühtsus, nende koondumine nõukogude võimu ja kommunistliku partei ümber on sotsialistliku ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse kujukaks väljenduseks.

Nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus tekkis ja tugevnes meie maal sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani teostamise eest peetava võitluse käigus. Selle ühtsuse graniitseks aluseks on partei poolt kujundatud töölisklassi ja talurahva vankumatu liit. Nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus on kujukalt väljendunud kommunistide ja parteitute valimisbloki loomises nõukogude võimuorganite valimistel. Niisugust blokki ei saa üldse olla kodanlikes maades. Kuid see on osutunud täiesti loomulikuks meie maal, kus rahva kõigi kihtide moraalne ja poliitiline ühtsus on vaiel-

damatu fakt. Pole siis imestada, kui kõik nõukogude inimesed hääletavad töörahva saadikute nõukogude valimistel üksmeelselt kommunistide ja parteitute bloki poolt.

Nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus on üheks meie ühiskonna edasiviivaks jõuks. Kõige kujukamalt avaldus see Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja rasketel aastatel. Kogu nõukogude rahvas asus ennastsalgavalt kaitsma nõukogude korda, oma sotsialistlikku isamaad, ja saavutas vaenlase üle võidu. Pärast Isamaasõja lõppu asus nõukogude rahvas üksmeelselt taastama ja arendama rahvamajandust.

Kommunistliku partei ja Nõukogude riigi sise- ja välispoliitika ennastsalgav toetamine kõigi Nõukogude rahvaste poolt ilmneb kõigis meie rahva tublides tegudes. Nõukogude inimesed ehitavad kommunistlikku ühiskonda täielikus üksmeeles.

Nõukogude patriotism — sotsialistliku ühiskonna liikumapanev jõud. Patriotism tähendab armastust kodumaa vastu. See tunne on igale rahvale alati omane. See avaldub kujukalt selles, missuguse visadusega rahvas kaitseb oma maad röövvallutajate kallaletungi vastu, ja eriti selles, missuguse ennastsalgava julgusega rahva eesrindlikud pojad ja tütred ja nende järel üha laiemad töörahva hulgad oma rõhujate — mõisnike ja kapitalistide — vastu üles tõusevad kodumaa revolutsioonilise ümberkujundamise eest, selle eest, et ta muutuks vabaks ja tugevaks.

Kodanlikul, mõisnike ja tsaari-Venemaal olid töölised ja talupojad ilma õigusteta ja nad kannatasid rõhumise all. Teostanud kodanlik-demokraatliku ja selle järel ka sotsialistliku revolutsiooni, hävitas töölisklass liidus talurahvaga tsaaritimukate, aadlike ja mõisnike võimu, kes olid meie imekauni kodumaa muutnud vägivalla, rõhumise ja mõnituste maaks.

Nõukogude võimu ajal leidsid meie paljurahvuselise maa töörahva hulgad tõelise isamaa — tööliste ja talupoegade sotsialistliku isamaa. Sellel pinnal tekkis ja arenes nõukogude patriotism — miljonite, kümnete miljonite nõukogude inimeste piiritu ustavustunne nõukogude kodumaa vastu. See tunne leidis ereda väljenduse kodusõja ja Suure Isamaasõja päevil. Nõukogude kodanikud, säästmata elu, kaitsesid relvaga käes proletaarse revolutsiooni suuri võite, sotsialismi ajaloolisi võite — ja saavutasid Nõukogude kodumaa au, vabaduse ja sõltumatuse eest peetavas ägedas võitluses võidu. Nõukogude patriotism väljendub rahvahulkade igapäevases kangelaslikus töös, mille eesmärgiks on kindlustada nõukogude korda, muuta sotsialistlik riik veelgi tugevamaks ja rikkamaks, lähendada kommunismi võitu.

Oma suurvõidud on nõukogude rahvas saavutanud kommunistliku partei ja Nõukogude riigi juhtimisel. Nõukogude rahva suur armastus ja piiritu ustavus kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse vastu on üks nõukogude patriotismi avaldusi.

Kapitalistlikus ühiskonnas levitab kodanlus patriotismi sildi all natsionalistlikke ja rassilisi eelarvamusi, külvab vihavaenu ja põl-

gust teiste rahvuste vastu. Ta teeb seda selleks, et lahutada mitmesugustest rahvustest töötajaid, külvata neisse umbusku üksteise vastu ja juhtida sellega neid nende ühiste eluhuvide eest peetavast võitlusest kõrvale.

Nõukogude patriotismile on natsionalistlikud eelarvamused võõrad. V. I. Lenin kirjutas mõni aasta enne Oktoobrirevolutsiooni: «Töölised seavad vanale maailmale, rahvusliku rõhumise, rahvusliku purelemise või rahvusliku eraldumise maailmale vastu uue, kõigist rahvustest töötajate ühtsuse maailma, kus ei ole kohta ainsalegi eesõigusele ega vähimalegi inimese rõhumisele inimese poolt.»[1] See kõigi töötajate ühtsuse maailm, millest Lenin kõneles, ehitati esmakordselt inimkonna ajaloos meil, meie maal. Kommunistlik partei ja nõukogude võim kasvatavad kõiki meie maa rahvaid vennaliku üksmeele ja võrdsuse vaimus, vastastikuse lugupidamise ja abistamise vaimus. Nõukogude Liit on mistahes rahvusest Nõukogude kodanikule emake-kodumaa. Nõukogude patriotism on tunne, mis ühesuguselt on omane NSV Liidu kõigi rahvaste poegadele ja tütardele.

Nõukogude inimesed on sügavalt teadlikud sotsialistliku korra üleolekust kapitalistlikust korrast ja nad on õigustatult uhked selle üle, et niisugune kord esmakordselt maailmas loodi meie maal. Kuid nõukogude patriotism ei eralda meie inimesi teiste maade töötavast rahvast. Kommunistlik partei on meie maa töötajaid kasvatanud proletaarse internatsionalismi vaimus. Marxi ja Engelsi surematu üleskutse «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!» on kirjutatud NSV Liidu vapile. Nõukogude Liit tugineb mitte üksnes oma võimsatele sisemistele jõududele, vaid ka kõigi maade töötajate, eriti rahvademokraatiamaade töötajate poolehoiule. Nüüd, kus on olemas võimas sotsialistlike maade leer, kus paljud Euroopa ja Aasia maad sammuvad sotsialismiteed, olla patrioot — tähendab tugevdada oma kodumaa võimsust, tugevdada kogu sotsialistliku leeri võimsust. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistliku süsteemi maade edusammud innustavad kapitalistlike maade töölisklassi ja tugevdavad temas usku oma jõusse, usku oma võidusse kapitalismi üle. Meie vennad — kogu maailma proletaarlased — on teadlikud, et mida tugevam on Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid, seda kindlam on sotsialistlik ühisrinne, mis võitleb imperialismi jõudude vastu, rahu, demokraatia ja sotsialismi eest kogu maailmas.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude sotsialistlik ühiskond erineb põhjalikult ükskõik missugusest ekspluataatorlikust ühiskonnast. NSV Liidus on likvideeritud ekspluataatorlikud klassid ja seega tehtud lõpp inimese ekspluateerimisele inimese poolt. Nõukogude korra majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ning tootmisriistade ja -vahendite

[1] V. I. Lenin, Teosed, 19. kd., lk. 72.

sotsialistlik omandus kahes vormis — riiklikus ja kooperatiivses-kolhooslikus vormis.

Tänu sotsialistliku omanduse valitsemisele areneb NSV Liidu rahvamajandus plaanipäraselt. Riiklikud plaanid määravad kindlaks ja suunavad kogu Nõukogude Liidu majanduselu. Meil ei ole ega saagi olla tootmise anarhiat, majanduskriise ega tööpuudust. Plaanipärase, sotsialistliku majandussüsteemi eelised kapitalistliku süsteemi suhtes kindlustavad rahvamajanduse pideva kasvu, töötajate materiaalse heaolu ja kultuuritaseme tõusu.

Töö on sotsialistlikus ühiskonnas iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks. Sotsialismi tingimustes kehtib põhimõte: «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma». Nõukogude riik tagab igale kodanikule õiguse tööle. Inimese seisundi nõukogude ühiskonnas määrab ta töö. NSV Liidu kodanikele, kes on saavutanud suurt edu töös, kuulub üldine kuulsus ja austus.

Ekspluateerimise puudumine ja töötajate austav seisund sotsialistlikus ühiskonnas on tekitanud uue suhtumise töösse. Sotsialistlik võistlus on selle uue, kommunistliku töösse suhtumise ilmekaks väljenduseks.

Nõukogude ühiskond koosneb kahest sõbralikust klassist — töölistest ja talupoegadest, samuti nõukogude haritlastest. Kõigi nõukogude inimeste huvide ühtsus, nende koondumine nõukogude võimu ja kommunistliku partei ümber on eredaks väljenduseks nõukogude sotsialistliku ühiskonna moraalsest ja poliitilisest ühtsusest.

Armastus Nõukogude sotsialistliku kodumaa vastu, vennalik solidaarsuse tunne kõigi maade töötajate vabadusvõitluse vastu innustab kõiki nõukogude inimesi ennastsalgavale tööle ja kangelastegudele. Elustav nõukogude patriotism on nõukogude sotsialistliku ühiskonna võimsaks edasiviivaks jõuks.

VIIES PEATÜKK

Nõukogude sotsialistlik riik

1. NÕUKOGUDE RIIK ON TÖÖLISTE JA TALUPOEGADE RIIK

Mis on riik. Inimkonna ajalugu on näidanud, et riik ei ole eksisteerinud alati. Ta tekkis põhiliste tootmisvahendite eraomanduse tekkimise ja ühiskonna vaenulikeks klassideks — ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks — lõhenemise tulemusena. Niisugusteks esimesteks klassideks olid orjapidajate klass ja orjade klass.

Orjad moodustasid tolleaegse ühiskonna valdava enamuse, orjapidajad aga tühise vähemuse. Selleks, et see vähemus saaks elanikkonna enamust oma alluvuses hoida, oli tal vaja erilist sunniaparaati, mis saigi nimetuse riik. Riik tekkis ühiskonnast eraldunud ja end ühiskonnast kõrgemale seadnud ametnike-juhtijate spetsiaalse aparaadi näol, relvastatud inimeste eriliste salkade näol (keda tänapäeva kodanlikes riikides nimetatakse politseiks), alalise sõjaväe, kohtu ja vanglate näol, millede abil orjapidajad endale alistasid orje. Orjapidajad hakkasid välja andma seadusi, milledega nad tugevdasid oma ülevõimu ja orjade õigusetut olukorda.

Pole raske näha, et riik tekkis valitseva klassi poliitilise organisatsioonina oma klassivaenlaste vastupanu mahasurumiseks, ühe klassi ülevõimu säilitamiseks teise klassi üle. Selles seisabki igasuguse ekspluataatorliku riigi olemus.

Ajalugu tunneb kolme tüüpi ekspluataatorlikke riike: orjanduslikku, feodaalset ja kodanlikku. Esimesena ajaloos, nagu me juba nägime, tekkis orjanduslik riik. Tema asemele tuli feodaalne riik, mis feodaalmõisnikele oli vajalik oma ülevõimu säilitamiseks talupoegade-pärisorjade üle. Kodanluse võimuletulekuga tekkis kodanlik riik, mille abil kodanlus proletariaati ja kogu töörahvast oma võimu all hoiab.

Selleks, et petta töörahvast ja varjata kodanliku riigi ekspluataatorlikku iseloomu, maskeerivad kapitalistid oma diktatuuri (piiramatut võimu) valitavate parlamentlike asutustega, kes teenivad kodanluse huvisid. Kodanlikud riigitegelased, juristid, filosoofid,

majandusteadlased, ajaloolased, ajakirjanikud ja teised kapitalismi ideoloogid (vaadete ja ideede väljendajad) armastavad sellega kiidelda, et kapitalistlikes riikides valitsevat demokraatia. Sõna «demokraatia» tähendab rahvavõimu. Ent missugusest rahvavõimust võib kodanlikes riikides juttu olla, kui seal rahva põhimassi — töötajate — õigused on piiratud, kui töölised ja talupojad, kes moodustavad elanikkonnast enamuse on tootmisvahenditest ilma jäetud ning on kapitalistidest majanduslikult täielikult sõltuvad? Kodanlikes riikides on demokraatia faktiliselt olemas ainuüksi ekspluataatorite jaoks. Iga kodanliku riigi tõelisteks peremeesteks on kapitalistid, kes on ühinenud suurtesse liitudesse — monopolidesse.

Vaatamata sellele, et kodanlike riikide vormid on mitmesugused, on nende olemus ühesugune: kodanluse diktatuur. Iga kapitalistlik riik, olgu ta kuningriik nagu Inglismaa, või vabariik nagu Ameerika Ühendriigid või Prantsusmaa, kaitsevad kodanluse huvisid, on tema käes tööliste ja töötava elanikkonna teiste kihtide mahasurumise vahendiks. Riigi klassiolemust ei määra mitte riigivorm, vaid see, kellele, missugusele klassile kuulub võim.

Kuid sellest ei tohi hoopiski mitte järeldust teha, et kodanlike maade töölisklassil, töörahval on ükskõik, missugune riigivorm seal on, ütleme, kas demokraatlik vabariik või fašistlik diktatuur. Kaasaegsetes oludes püüavad imperialistid likvideerida isegi piiratud demokraatiat, kodanlikku demokraatiat, ja sisse seada kapitali sõjalis-politseilist võimu. Töölised aga võitlevad kodanlik-demokraatlike vabaduste säilitamise eest, sest et need, ehkki piiratud vabadused, annavad neile võimaluse paremini organiseeruda, kaitsta oma elulisi huvisid ja saavutada lõpuks ühiskondliku korra põhjalik ümberkujundamine kogu töörahva huvides.

Nõukogude riik on uut tüüpi riik. Luues uut, Nõukogude riiki, juhindusid kommunistlik partei ja töölisklass marksismi-leninismi õpetusest selle kohta, et ilma vana, kodanliku riigimasina purustamiseta ja sotsialistliku riigi loomiseta ei saa töörahvas oma vaenlasi lõplikult võita, kindlustada oma ülevõimu ega ehitada üles sotsialistlikku ühiskonda.

Elu on seda marksismi-leninismi tähtsat teesi täielikult kinnitanud. Ilma oma võimsa riigita ei oleks meie maa töölised ja talupojad võimul püsinud, oleksid oma arvukate ja tugevate sise- ning välisvaenlaste ees olnud relvadeta, ei oleks suutnud teostada majanduse, kultuuri, kogu majandusliku ja poliitilise elu sügavat ümberkujundamist sotsialismi alustel, arendada hiiglaslike sammudega edasi riigi tootlikke jõude, kaitsta ja suurendada sotsialistliku revolutsiooni saavutusi.

Nõukogude sotsialistlik riik erineb põhjalikult kõigist eelmistest riikidest.

Milles seisab see erinevus?

Eelkõige selles, et nõukogude sotsialistlik riik kujutab endast rahva — tööliste, talupoegade ja töötava intelligentsi — võimu. Ta on sõna tõsises mõttes rahva riik. Kuid kõik sotsialismieelsed riigid

kujutavad endast käputäie rõhujate võimu töörahva üle, kes moodustab ühiskonnas enamuse.

Nõukogude sotsialistlik riik, samuti nagu rahvademokraatiamaadki, on töörahva igasugusest ekspluateerimisest ja rõhumisest vabastamise vahendiks. Sotsialismieelsed riigid on vahendiks, mille abil ekspluateerivad klassid ekspluateeritavaid klasse orjastavad ja rõhuvad.

Kõigi ekspluataatorlike riikide eesmärgiks on säilitada ja kindlustada ekspluateerimise ja rõhumise korda. Sotsialistliku riigi eesmärgiks on hävitada igasugune inimese ekspluateerimine inimese poolt, luua niisugune ühiskond, kus ei ole klasse ja kus kaob igasugune sundimise vajadus.

Sotsialistlik riik on vajalik ekspluataatorliku kapitalistliku korra purustamiseks, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamiseks, töörahva revolutsiooniliste saavutuste kaitsmiseks. Meie maal on ekspluataatorlik ühiskond purustatud, ekspluataatorlikud klassid likvideeritud, inimese ekspluateerimine inimese poolt ning rahvuslik rõhumine hävitatud. NSV Liidus on põhiliselt üles ehitatud uus, sotsialistlik ühiskond, mis koosneb kahest sõbralikust töötavast klassist — töölistest ja talupoegadest ning rahvaintelligentsist. Käesoleval ajal lahendavad nõukogude inimesed oma riigi abil kommunistliku partei juhtimisel kommunistliku ühiskonna ülesehitamise grandioosset ülesannet.

Ilma juhtimiseta töölisklassi ja tema partei poolt, ilma proletariaadi diktatuurita ei ole võimalik saavutada ekspluataatorliku korra hävitamist ega kommunismi võitu.

Kodanlus ja tema ideoloogid püüavad proletariaadi diktatuuri kujutada demokraatia likvideerimisena. See on vale, see on töölisklassi laimamine. Tulnud võimule, teostab töölisklass diktatuuri ainult ekspluataatorite vastu, sotsialismi vaenlaste vastu. V. I. Lenin rääkis, et kui tõlkida proletariaadi diktatuuri teaduslik mõiste lihtsasse keelde, siis tähendab see seda, et «ainult teatav klass, nimelt linna ja üldse vabrikute ja tehaste töölised, tööstustöölised on võimelised juhtima kogu töörahva ja kõigi ekspluateeritavate massi võitluses kapitali ikke kukutamiseks, selle kukutamise enese kestel, võitluses võidu käeshoidmise ja kindlustamise eest, uue, sotsialistliku ühiskonnakorra loomises, kogu võitluses klasside täieliku kaotamise eest».[1]

Pärast seda, kui ekspluataatorlikud klassid on likvideeritud ja sotsialism võitnud, tähendab töölisklassi diktatuur seda, et töölisklass säilitab juhtimise kogu töörahva üle võitluses kommunistliku ühiskonna loomise eest ning kõigi ja igasuguste klassierinevuste järkjärgulise likvideerimise eest, mis sotsialismi tingimustes on veel tööliste ja talupoegade vahele jäänud. Töölisklass kui kaasaja kõige revolutsioonilisem klass on võtnud endale vana ühiskonna purustaja ja uue ühiskonna looja suure osa. Kellel siis veel, kui mitte

[1] V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 387.

temal tuleb see suur üritus võiduka lõpuni viia! Töölisklass on tooniandjaks kogu meie riiklikus, majanduslikus ja ühiskondlikus elus, on kõigile töötajaile eeskujuks kommunistliku ülesehitustöö ja kommunismi eest peetava ennastsalgava võitluse ülesannete mõistmisel.

Meie maa töölisklass, keda juhib kommunistlik partei, täidab oma juhtivat osa kommunistlikus ülesehitustöös edukalt sellepärast, et teda seob tihe ja purustamatu liit töötava talurahva laiade hulkadega, et ta on selle töötavate klasside suure liidu hingeks ja juhiks. Töölisklassi ja talurahva liit on Nõukogude riigi, tema tugevuse ja jõu põhialuseks. Lenin rääkis, et tööliste ja talupoegade liit on maailma kõige imepärasem jõud, mis on suuteline teostama kõige suuremaid ajaloolisi ülesandeid. Just sellepärast õpetab kommunistlik partei hoidma ning väsimatult tugevdama tööliste ja talupoegade liitu nagu silmatera.

Rahuliku sotsialistliku ülesehitustöö aastad ja Suur Isamaasõda näitasid kogu maailmale Nõukogude sotsialistliku riigi üleolekut mistahes kapitalistlikust riigist, näitasid, kui sügavalt on nõukogude kord seotud rahvaga, kui piiritult ustavad on meie maa töötajad oma maale ja oma kallile nõukogude võimule. Ainult tõeliselt rahvalik, sotsialistlik riik võis muuta määratu suure, mahajäänud maa lühikese ajaga eesrindlikuks tööstusriigiks, tõsta nii kõrgele tasemele miljonite ja kümnete miljonite inimeste hariduse ja kultuuri, tõmmata neid aktiivsesse ühiskondlikku ja poliitilisse ellu, saavutada rahva eluviisides põhjalikke muudatusi. Ainuüksi Nõukogude sotsialistlik riik, kus peremeheks on rahvas ise, võis vastu pidada niisugusele ennekuulmatule katsumusele, nagu seda oli sõda saksa fašistlike röövvallutajate vastu, ja saavutada nii kuulsusrikka võidu.

Pärast võitu Isamaasõjas arendas Nõukogude riik kommunistliku partei juhtimisel hoogsat tegevust rahvamajanduse taastamiseks ja edasiarendamiseks, töötajate materiaalse heaolu tõstmiseks ning teaduse ja kultuuri edasiarendamiseks.

Nõukogude riik väljendab ning kaitseb valvsalt Nõukogude Liidu tööliste, talupoegade ja intelligentsi huvisid, võitleb visalt ja järjekindlalt uue sõja õhutajate vastu, rahvaste vahel kindla ja kestva rahu maksmapanemise eest.

2. NÕUKOGUDE VÕIM ON TÕELISELT DEMOKRAATLIK VÕIM

Nõukogud on NSV Liidu tööliste ja talupoegade riigivõimuorganid. NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud, et kogu võim meie maal kuulub linna ja maa töörahvale töörahva saadikute nõukogude näol. Nõukogud moodustavad meie riigi poliitilise aluse. See on täiesti uus riigivõimu vorm, tõeliselt rahvaliku, tõeliselt demokraatliku võimu riigivorm.

Varsti pärast nõukogude võimu kehtimapanekut kirjutas V. I. Lenin: «Seltsimehed töötajad! Pidage meeles, et t e i e i s e

valitsete nüüd riiki ... Teie nõukogud on nüüdsest peale riigivõimu organid, täievolilised, otsustavad organid.»[1]

Töörahva saadikute nõukogud, alates kohalikest nõukogudest külades ja linnades kuni NSV Liidu Ülemnõukoguni teostavad kogu riigivõimu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kogu territooriumil. Nõukogud liidavad ühte, ühtseks riigiks kogu elanikkonna, kõik meie maa rahvused ja rahvusrühmad ning loovad sellega võimaluse Nõukogude Liidu rahvaste üldiste ülesannete edukaks lahendamiseks. Samal ajal annavad nad võimaluse arvestada ning rahuldada igakülgselt ja sügavalt maa eri osades elavate töötajate spetsiifilisi (erilisi) vajadusi ja huvisid, nii rahvuslikke (liidu- ja autonoomsetes vabariikides ning rahvusringkondades) kui ka kohalikke (külades, alevites, kišlakkides, auulides, rajoonides, linnades, oblastites, kraides).

Nõukogud on rahvale lähedane, kallis võim. Nad valitakse töötajate endi poolt tööliskiassi, kolhoositalurahva ja töötava intelligentsi parimate, kõige lugupeetavamate ja autoriteetsemate inimeste hulgast. Eesrindlikud inimesed rahva hulgast juhivad nõukogude kaudu ja rahva nimel riiki. Nõukogud kindlustavad miljonite töötajate aktiivse osavõtu riigi juhtimisest.

Nõukogude võimule kuulub rahvahulkade täielik usaldus ja armastus, sest kogu nõukogude võimu tegevus on suunatud rahva hüvangule. Nõukogud on loendamatute niitidega seotud kõigi töötajatega. On küllaldane, kui öelda, et NSV Liidu Ülemnõukogusse, liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogudesse ja kohalikesse nõukogudesse kuulub rohkem kui poolteist miljonit rahvasaadikut — töölist, talupoega ja teenistujat, kellel on alaline ja tihe side oma valijatega. Peale selle kuuluvad miljonid töötajad kohalike nõukogude mitmesugustesse alalistesse komisjonidesse ning, võttes osa arvukate riiklike küsimuste arutamisest ning otsustamisest, avaldavad nõukogude tööle suurt mõju.

Nõukogud on tööliste ja talupoegade võimu internatsionaalsed organid. Neisse valitakse ja nende kaudu teostavad rahva võimu töötajad sõltumatult oma rahvusest või rassist. Nõukogud kehastavad endas ning väljendavad tegelikult NSV Liidu rahvaste koostööd ja sõprust, kõigi nõukogude inimeste suurt vendlust, mis on meie paljurahvuselise riigi võimsaks jõuallikaks.

Kõik see räägib sellest, et meie nõukogud on tõelise rahvavõimu, tõelise demokraatia organid.

Nõukogude kodanike suured õigused. Nõukogude võim on kõigile meie maa kodanikele kindlustanud niisugused õigused, missuguseid ei ole ega saagi olla kapitalistlike maade töötajail. Need õigused on fikseeritud NSV Liidu Konstitutsioonis. Mõnede kodanlike riikide konstitutsioonid deklareerivad samuti kodanike mitmesuguseid õigusi. Kui aga tungida asja sisusse, siis ilmneb, et kapitalismimaade töötajad neid õigusi kasutada ei saa. Nõukogude Liidu Kons-

[1] V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 271.

titutsioon erineb kodanlike maade konstitutsioonidest põhjalikult just selle poolest, et ta deklareerib kodanike kõige demokraatlikumaid õigusi, kuid peale selle — ja see on kõige tähtsam — garanteerib, kindlustab seadusega nende elluviimist.

Nõukogude riik annab kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse tööle. See tähendab, et igal NSV Liidu kodanikul on õigus saada garanteeritud tööd töötasuga, mis vastab töö hulgale ja kvaliteedile. Meil õigust tööle lihtsalt ei deklareerita, vaid kindlustatakse ka tegelikult. See on nõukogude inimeste suur saavutus, millest kapitalistlike maade töötajad ainult unistavad. Nendes maades tegelikult ei ole ega saagi olla õigust tööle. Kodanlikud riigid ei garanteeri töölisele õigust tööd saada. Kapitalistlik kord sünnitab alatist massilist tööpuudust. Tööpuudus on kapitalistidele kasulik, andes neile võimaluse alandada töötajate tööpalka ja suurendada oma kasumeid. Kapitalistliku ühiskonna aluseks on rikaste-päevavaraste õigus võõra töö viljale. Nimelt seda õigust, aga mitte õigust tööle kaitsevad kõigi kodanlike maade konstitutsioonid.

Meil, Nõukogude Liidus, võib iga inimene saada tööd sellepärast, et NSV Liidu rahvamajandust juhitakse plaani järgi ja et meie majandus järjekindlalt kasvab, sellepärast, et meil ei ole ega saagi olla majanduskriise ega tööpuudust. NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud: «Õigus tööle kindlustatakse rahvamajanduse sotsialistliku organisatsiooniga, nõukogude ühiskonna tootlike jõudude järjekindla kasvuga, majanduskriiside võimaluse kõrvaldamisega ja tööpuuduse likvideerimisega.»

Nõukogude riik on andnud kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse puhkusele. Meie maal on kehtestatud töölistele ja teenistujatele 8-tunniline tööpäev, selle lühendamisega raskete töötingimustega kutsealadel 7—6 ja isegi 4 tunnini. Alates 1956. aastast on kõigil töölistel ja teenistujatel lühendatud tööpäeva puhkepäevadele ja pühadele eelnevatel päevadel 2 tunni võrra, kuuenda viisaastaku jooksul minnakse kõigis tööstusettevõtetes ja asutustes järk-järgult üle 7-tunnilisele tööpäevale. Alaealiste tööpäeva on juba lühendatud 6 tunnini. Peale puhkepäevade on töölistele ja teenistujatele kehtestatud iga-aastane puhkus koos palga säilitamisega. Töötajatele on antud kasutada arvukad puhkekodud, sanatooriumid, kultuurihooned, klubid, teatrid, kinod, raamatukogud, lugemissaalid, pargid, staadionid. Kapitalistid aga ei hoolitse mitte tööliste puhkuse ja nende töötingimuste parandamise eest, vaid selle eest, et pressida endale välja rohkem kasumeid.

Nõukogude riik annab kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse ainelisele kindlustusele vanaduses, haiguse ja töövõime kaotamise korral. Nõukogude riik teostab oma kulul tööliste ja teenistujate sotsiaalkindlustust, maksab neile pensioni ja abiraha vanaduspäevil haiguse ja töövõime kaotamise korral. 1956. aasta juulis võttis NSV Liidu Ülemnõukogu vastu uue seaduse riiklike pensionide kohta. Selle seadusega on paljude pensionäride pensione tunduvalt suurendatud. Kolhoosnikud saavad vanaduses, samuti haiguse ja töö-

võime kaotamise korral ainelist kindlustust oma kolhoosilt, vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale. Kõigile NSV Liidu kodanikele võimaldatakse riigi kulul tasuta arstiabi.

Hoopis teistsugune on olukord kodanlikes riikides. Enamikus kapitalistlikes riikides saab tööline töövõime kaotuse korral otsekohe lõpparve ja siis võid kas või hundi kombel uluda, — kellel on asja invaliidiga? Kui saabub vanadus, visatakse tööline vabriku väravа taha ilma igasuguse materiaalse kindlustuseta. Ent vanadus saabub kapitalistlikus ühiskonnas varakult. Ameerika tehaste väravatel võib lugeda teadaandeid: «Üle 40 aasta vanuseid isikuid tööle ei võeta». Kapitalistlikes maades peavad töötajad end ravima oma vähese sissetuleku arvel. Ameerika Ühendriikides näiteks on igasugune arstiabi tasuline. Kuid saadav palk ei võimalda paljudel Ameerika kodanikel arstiabi kasutada. Rahvusliku Tervishoiu Valitsuse andmeil ei ole ühel neljandikul maa elanikkonnast võimalik arstiabi kasutada raha puudumise tõttu. Iga aasta tekivad 8 miljonil perekonnal arstiabi kasutamise tõttu võlad. Iga haiglas ravil veedetud päev läheb maksma 22 dollarit, see aga on keskmise töölise peaaegu kolme päeva palk. Põhiliselt on ravi tasuline ka Prantsusmaal, Itaalias ja teistes kapitalistlikes maades.

Mitte ainult töölised, vaid ka talupojad elavad kapitalistlikes maades alalises hirmus oma tuleviku pärast. Tabab talupoega haigus, tekib kehaline vigastus või juhtub tulema viljaikaldus või loomad lõppema — ja talupoja majapidamine varisebki kokku. Abi ei ole talupoegadel kusagilt oodata. Iga aasta laostuvad kapitalistlikes maades miljonid talupojad, siirduvad ükskõik missuguse töö otsinguil linnadesse, et ainult mitte nälga surra. Aga seal on töötuid niigi palju.

Nõukogude riik on andnud kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse haridusele. See õigus on kindlustatud alg- ja keskkoolide, tehniliste ja tööstuskoolide, tehnikumide ja kõrgemate õppeasutuste laialdase võrgu olemasoluga ja emakeelse õpetusega. Meie maal õpib mitmesugustes õppeasutustes ligi üks kolmandik elanikkonnast. Sealjuures on õpetus nüüd kõikjal tasuta ja toimub riigi kulul. Tehnikumide, kõrgemate koolide ja eriõppeasutuste üliõpilaste valdav enamus saab riiklikku stipendiumi. Nõukogude riigi tõeliselt suureks saavutuseks kujuneb see, et kuuendal viisaastakul seatakse kogu maal sisse üldine keskharidus kõigile lastele. Võib julgesti öelda, et meie rahvas on nõukogude võimu tingimustes saanud kõige haritumaks rahvaks maailmas.

Kapitalistlikes maades on töötajate lastel äärmiselt raske saada kesk- ja seda enam kõrgemat haridust. Kodanlikud riigid ei ole huvitatud sellest, et teha suuri kulutusi tööliste ja talupoegade laste haridusele. Kodanlusele vastupidi on kasulik, et rahvahulgad elaksid harimatuses ja vaimupimeduses: nii on neid kergem sõnakuulmises hoida. Kapitalimaades õpetatakse tööliste ja talupoegade lapsi ainult sel määral, nagu on tarvis selleks, et rahuldada kapitalistide vajadusi ainult elementaarseid (kõige algelisemaid) tead-

misi omavate tööliste järele. Miljonid töölised ja talupojad kapitalistlikes maades on kirjaoskamatud. Asumaades on elanikkonna valdav enamus täiesti kirjaoskamatu. Kodanlikes riikides saavad kesk- ja kõrgema hariduse peamiselt jõukate inimeste lapsed.

NSV Liidu Konstitutsioon annab kõigile Nõukogude kodanikele sõnavabaduse, trükivabaduse, koosolekute ja miitingute vabaduse, tänavrongkäikude ja meeleavalduste vabaduse. Need Nõukogude kodanike vabadused kindlustatakse sellega, et meie maal trükikojad, paberitagavarad, ajalehed, kirjastused, raadiojaamad ja ühiskondlikud hooned on antud töörahva ja tema organisatsioonide käsutusse.

Nõukogude võim loob kõik võimalused rahvahulkade isetegevuse ja poliitilise aktiivsuse suurendamiseks. Nõukogude Konstitutsioon kindlustab kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse: ametiühingutesse, kooperatiivkoondistesse, noorsoo-organisatsioonidesse, spordi- ja riigikaitse-organisatsioonidesse, kultuuri-, tehnika- ja teaduslikesse ühinguisse. Nõukogude Liidu kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassi, töötava talurahva ja intelligentsi ridadest ühinevad vabatahtlikult Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse, kes on töörahva eesmine väesalk tema võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest ja kes moodustab kõigi töörahva organisatsioonide — nii ühiskondlike kui ka riiklike — juhtiva tuumiku.

Nõukogude riik tagab NSV Liidu kodanikele isiku- ja korteripuutumatuse ning kirjavahetuse saladuse.

Naisele antakse Nõukogude Liidus mehega võrdsed õigused kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel. Nõukogudemaal on naisel mehega võrdne õigus tööle, puhkusele ja haridusele. Ta saab mehega võrdset töötasu. Riik kindlustab ema ja lapse huvide kaitse, osutab materiaalset abi paljulapselistele ja üksikutele emadele, võimaldab naisele puhkust raseduse korral palga edasimaksmisega. Meie maal on asutatud laialdane sünnitusmajade, naiste ja laste nõuandlate, lastesõimede ja -aedade võrk. Meile, nõukogude inimestele, näib see kõik täiesti loomulik, endastmõistetav. Kuid kapitalistlikes maades ei ole seda olemas!

Kodanlikes maades on naisel raskem kui mehel tööd leida, raskem tööoskust omandada. Mehega ühesuguse töö eest saab naine seal väiksemat tasu. Inglismaal näiteks makstakse naisele keskmiselt 50 kuni 65 protsenti sellest, mis samasuguse töö eest makstakse mehele. Ameerika Ühendriikides ulatub naiste töötasu paljudes tööstusharudes vaevalt 60 protsendini meeste töötasust. Kapitalistlikes maades on naisel juurdepääs poliitilisele ja kultuurilisele tegevusele raskem. Üheski kodanlikus riigis ei ole naistel täielikku võrdsust meestega.

Tänu kommunistliku partei ja Nõukogude riigi hoolitsusele on nõukogude naistel võimalik tegutseda võrdselt meestega kõigil elu-

aladel. Nad võtavad aktiivselt osa maa valitsemisest, tegutsevad eranditult kõigil kommunistliku ülesehitustöö aladel.

Nõukogude Liidus on kõik kodanikud, sõltumata nende rahvusest või rassist, kõigil elualadel võrdõiguslikud. Igasugune kodanike õiguste kitsendamine või eesõiguste kehtestamine sõltuvalt kodanike rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest on samuti nagu igasuguse rassilise või rahvusliku erandi tegemise või vihkamise ja põlguse jutlustamine seadusega karistatav.

Teistsugune on olukord kapitalistlikes maades. Ühed rahvused kasutavad seal eesõigusi, kuna teiste rahvuste eesõigusi seal piiratakse. Kodanlikes maades jutlustatakse avalikult rassilist ja rahvuslikku vihkamist. Kapitalistid ässitavad ühtesid rahvaid teiste vastu. Sellega püüavad nad tõmmata töötajate tähelepanu eemale nende hädade peasüüdlaselt — kodanlikult korralt — ning rõhuda eri rahvuste töölisi ja talupoegi vanade Rooma orjapidajate põhimõttel: «Jaga ja valitse!». Eriti rängalt rõhutakse imperialismi ikkest veel vabanemata asumaade ja sõltuvate maade rahvaid.

Nõukogude sotsialistlik riik seisab valvel rahva õiguste ja vabaduse eest, mis on kirja pandud NSV Liidu Konstitutsioonis. Ta paneb otsustavalt piiri igasugustele sotsialistliku seaduslikkuse rikkumistele. Iga tööline, iga kolhoosnik, iga nõukogude haritlane võib rahulikult ning kindlalt elada ja tööd teha, teades, et tema kodanikuõigused ja vabadus on Nõukogude seaduste kindla kaitse all.

Nõukogude kodanike põhikohustused. Kapitalistlikes riikides on kõik õigused antud kodanlusele, kõik kohustused aga on pandud töörahvale. Töölised ja talupojad teevad tööd, ent kapitalistidele ja mõisnikele kuulub õigus kasutada nende töö vilja. Ei tule imestada, et kapitalistlike maade töötajad püüavad kodanliku riigi poolt neile peale pandud kohustuste täitmisest kõrvale hoida.

Hoopis teisiti suhtuvad nõukogude inimesed oma kohustustesse, mis neile on peale pandud sotsialistliku riigi poolt. Iga ühiskondlik kohustus, mida nõukogude kodanik peab täitma, vastab tema põhilistele elulistele huvidele. Kõik nõukogude inimesed on huvitatud sellest, et igati kindlustada meie ühiskondlikku ja riiklikku korda ning ehitada üles kommunistlik ühiskond. Selleks on aga tarvis, et iga NSV Liidu kodanik täidaks ausalt kõik Nõukogude Konstitutsiooniga temale pandud kohustused.

Missugused siis on Nõukogude kodaniku põhikohustused?

Eelkõige rangelt kinni pidada NSV Liidu Konstitutsioonist ja täita Nõukogude seadusi. Meie riigi seadused väljendavad töötajate tahet. Nendes on kirja pandud kõik see, mida töörahvas on tunnistanud vajalikuks ellu viia kõigi nõukogude inimeste ja kogu ühiskonna huvides. Seaduste rikkumine toob Nõukogude riigile ja meie rahvale kahju.

Nõukogude kodaniku üheks tähtsamaks kohustuseks on olla töökas ja distsiplineeritud. See on ka arusaadav. Sotsialistlik süsteem kujutab endast ühtset keerukat ja kooskõlastatud rahvamajandust.

Töödistsipliini rikkumine takistab meie ettevõtete, kolhooside ja asutuste normaalset tööd, tekitab meie ühiskonnale, kõigile töötajatele tõsist kahju. Sotsialism ei vabasta inimest tööst, vaid vabastab töö ekspluateerimisest. Töö ise kui materiaalsete ja vaimsete väärtuste tootmine on alati olnud ja jääb inimeste elu põhialuseks.

Nõukogude kodaniku põhikohustuseks on hoida ja kindlustada ühiskondlikku sotsialistlikku omandit. Mispärast on see kohustus vajalik ja eriti tähtis? Sellepärast, et sotsialistlik omand kuulub kõigile töötajaile, kogu rahvale ning on tema elu lätteks. Terved tööliste ja talupoegade põlvkonnad, terved revolutsionääride põlvkonnad on raskeid ohvreid kandes võidelnud selle eest, et võtta ekspluataatorite käest ära tootmisvahendid ning muuta need ühiskondlikuks omandiks, kogu rahva ühisvaraks. Rasketes lahingutes vallutasid töölisklass ja talurahvas ekspluataatoritelt vabrikud, tehased ja maa, oma väsimatu tööga on nad suurendanud rahva rikkusi. Ühiskondlik sotsialistlik omand on nõukogude korra püha ja puutumatu alus, meie riigi võimsuse ja kõigi töötajate jõuka ning kultuurse elu allikas. Iga NSV Liidu kodanik peab hoolikalt kaitsma sotsialistlikku omandit, ta peab olema võimuorganitele abiks rahva vara riisujate paljastamisel, pidama otsustavat võitlust korratu majandamise ja ühiskondlikku varasse hooletu suhtumise vastu.

NSV Liidu kodanikud on kohustatud ausalt täitma oma ühiskondlikku kohustust ja austama sotsialistliku ühiselu reegleid. Täita ühiskondlikku kohustust tähendab teadlikult suhtuda oma kohustustesse sotsialistliku ühiskonna vastu, teha kõike seda, mis on vajalik ja kasulik sotsialistliku ühiskonna kindlustamiseks, rahva hüvanguks. Nõukogude patrioodil on ühiskondlikud huvid kõigest kõrgemal. Ta hindab kollektivismi, seltsimehelikkuse ja koostöö tähtsust. Ta mõistab, et tema kohustuseks on suhtuda naisesse kui ühiskonna võrdõiguslikku liikmesse, hoolitseda perekonna, laste ja vanade eest, olla tõele ustav kollektiivi ja ühiskonna ees ning leppimatu kõige vastu, mis on vastuolus meie elu alustega või teeb kahju sotsialistlikule ühiskonnale.

Iga NSV Liidu kodaniku pühaks kohustuseks on kaitsta sotsialistlikku isamaad. Nõukogude riik on loonud oma relvastatud jõud, kes seisavad valvsalt meie kodumaa piiride kaitsel, rahva rahuliku töö kaitsel. Teenida nende relvastatud jõudude ridades on Nõukogude kodanike aukohustuseks. Kõik meessoost Nõukogude kodanikud, vahet tegemata rahvuse, rassi, usutunnistuse, hariduse, sotsiaalse päritolu ja seisundi vahel, on kohustatud läbi tegema sõjaväeteenistuse Nõukogude Liidu relvastatud jõudude koosseisus.

Nõukogude riik nõuab kõikidelt NSV Liidu kodanikelt, et nad igasugustes tingimustes ja iga hinna eest kaitseksid oma sotsialistliku isamaa huvisid. Kodumaa reetmise, sõjaväelise vandetõotuse murdmise, vaenlase poole ülemineku, riigi sõjalise võimsuse kahjustamise ja salakuulamise eest karistatakse seaduse täie rangusega kui kõige raskema kuriteo eest.

Kuidas valitakse nõukogud. Nõukogude demokratism leiab kujuka väljenduse NSV Liidu valimissüsteemis.

Kõik riigivõimu-organid — külanõukogust kuni NSV Liidu Ülemnõukoguni — valitakse meie maal rahva poolt üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. Valimisõigus meie maal on kõikidel mõlemast soost kodanikel, kes on saanud 18 aastat vanaks, sõltumata sellest, missugusest klassist nad pärinevad, olenemata nende varanduslikust seisundist, rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, usutunnistusest, haridusest, sõltumata sellest, kas nad elavad alaliselt ühes kohas või vahetavad elukohta. Võrdselt kõigi kodanikega on valimisõigus ka isikutel, kes on sõjaväeteenistuses.

Seega on NSV Liidu kogu täiskasvanud elanikkonnal õigus osa võtta riigivõimu-organite valimistest. Ainsa ja täiesti mõistetava erandi moodustavad nõdrameelsed ja isikud, kellelt valimisõigus on ära võetud kohtu poolt (kohtuotsusega kindlaksmääratud ajaks).

NSV Liidu Ülemnõukogu saadikuks võib olla valitud iga Nõukogude kodanik, kes on saanud 23-aastaseks; liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude saadikuks võib olla valitud iga Nõukogude kodanik, kes on saanud 21-aastaseks, kohalike nõukogude saadikuks võidakse valida iga 18-aastaseks saanud kodanik.

Ühetaoline valimisõigus tähendab, et kõik valijad võtavad valimistest osa võrdsetel alustel, kellelgi ei ole mingisuguseid erilisi õigusi ja eesõigusi. Igal valijal on üks hääl.

Otsene valimisõigus tähendab, et saadikuid kõigisse võimuorganitesse, alates küla- ja linnanõukogudest ja lõpetades NSV Liidu Ülemnõukoguga, valivad NSV Liidu kodanikud otseselt ise ja mitte valijameeste kaudu. NSV Liidu iga kodanik võtab osa kõigi võimuorganite valimistest.

Salajane hääletamine tähendab seda, et valija hääletab salajaselt eri ruumis, kus kedagi peale tema ei tohi olla. Niisugune kord kindlustab täieliku hääletamisvabaduse.

Saadikukandidaatide ülesseadmise õigus on ühiskondlikel organisatsioonidel ja töötajate ühingutel: kommunistliku partei organisatsioonidel, tööliste ja teenistujate ametiühingutel, kooperatiivsetel organisatsioonidel, noorsoo-organisatsioonidel, kultuuriühingutel. Saadikukandidaadid seatakse üles tööliste ja teenistujate üldkoosolekutel ettevõtetes, asutustes ja sovhoosides, talupoegade üldkoosolekutel kolhoosides ja külades, sõjaväelaste üldkoosolekutel sõjaväeosades.

Seega seab saadikukandidaadid nõukogudesse üles rahvas ise. Rahvas ise võtab osa valimiste organiseerimisest ja kontrolli teostamisest nende läbiviimise üle; selle eesmärgiga moodustatakse valimiskomisjonid töötava rahva ühiskondlike organisatsioonide esindajatest.

Hoopis teisiti toimuvad valimised kapitalistlikes maades. Kodanlike riikide konstitutsioonid ja valimisseadused ehitatakse üles nii, et paljud kodanikud on kas valimisõigusest täielikult ilma jäetud

või nende õigused on väga piiratud. Paljude riugaste abil ei lase kapitalistid nimetamisväärset osa töörahvast osa võtta valimistest ja püüavad saavutada kapitalistidele vastuvõetavate saadikute valimist.

Reas kapitalistlikes maades on sisse seatud valimismaks. Milleks seda tehakse? Selleks, et varatud, s. o. töötajad ei saaks valimistest osa võtta. Suurel osal töölistel ja talupoegadel ei ole võimalik seda maksu tasuda ning neid ei lasta valimistest osa võtta.

Paljudes kodanlikes riikides on sisse seatud paiksuse tsensus. See tähendab seda, et valijalt nõutakse, et ta oleks antud kohas elanud kindla aja. Niisuguste kitsenduste tõttu jäetakse valimisõigusest ilma miljonid põllu- ja ehitustöölised, samuti töötud, kes rändavad tööd otsides ühest kohast teise.

Ameerika Ühendriikides näiteks kehtib kõrge vanusetsensus, mille kohaselt valimisõigus antakse 21-aastaseks saanud kodanikele, varanduslik ja hariduslik tsensus ning valimismaks. Ameerika Ühendriikide reas osariikides peavad isikud, kellel ei ole keskharidust — niisuguseid aga on enamus — sooritama eri eksami inglise keeles ja konstitutsiooni tundmises. Kõigi nende või teiste kitsenduste tõttu jäetakse Ameerika Ühendriikides valimisõigusest ilma rohkem kui 13 miljonit ameeriklast.

Valimistel kodanlikesse parlamentidesse kasutatakse laialdaselt kitsendusi rassiliste ja rahvuslike tunnuste järgi. Ameerika Ühendriikides kantakse sajast täisealisest neegrist ainult 10 valijate nimekirjadesse ja ainult üks sajast hääletab. Briti impeeriumis on asumaade elanikkond ilma jäetud õigusest osa võtta Inglise parlamendi valimistest.

Meie maal toimuvad valimised suure poliitilise tõusu olukorras. Neist võtavad osa peaaegu kõik valijad. Nõukogude inimesed suhtuvad võimuorganite valimisse kui oma vastutusrikkasse kodanikukohustusse.

Kapitalistlikes maades seda ei ole. Seal tulevad valijatest sageli ainult pooled valimiskastide juurde. Niisugune passiivsus on seletatav sellega, et kodanlike valimiste ja kodanliku riigi vastu puudub usaldus. Kapitalimaades toimuvad valimised ägeda klassivõitluse ja valijatele ekspluataatorlike klasside poolt surve avaldamise olukorras. Kodanlike parteide ninamehed ei põlga ühtki vahendit selleks, et saada endale enamikku valijate häältest. Kodanlikud parteid kulutavad valimiskampaaniaks hiigelsummasid. Kapitalistid kasutavad laialdaselt valijate äraostmist, annavad hulgaliselt valelikke lubadusi ning võtavad tarvitusele ähvardused ja vägivalla. Valimiste ajal kasutatakse sageli mitmesuguseid alatuid mahhinatsioone.

Kodanlike maade valimisseadused on koostatud nõnda, et igati takistada kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate kui töötajate huvide tõeliste väljendajate valimist parlamenti.

Nõukogude demokratismi tähtsaks küljeks on see, et töörahva saadikute nõukogu on kohustatud täitma valijate juhendit ja andma

neile aru oma tööst. Vastavalt NSV Liidu Konstitutsioonile on valijatel õigus enne tähtaega ära kutsuda iga saadikut, kes ei ole õigustanud rahva usaldust ning valida tema asemele teine. See tõstab saadiku kui rahva teenri vastutust.

Kodanlikes maades ei või valijad ära kutsuda saadikut, kes ei ole õigustanud nende usaldust. Seal ei ole võimuorganid kohustatud oma valijate ees aru andma. Sellepärast saadikud — kodanlike parteide esindajad — «unustavad» otsekohe pärast valimisi oma lubadused, mida nad andsid valijatele, ja täidavad parlamendis kodanluse tahet.

NSV Liidu ja kapitalistlike maade valimissüsteemide võrdlusest nähtub selgesti, kus teostatakse tõeliselt demokraatlikke võimuorganite valimisi.

Kodanlik demokraatia on demokraatia ekspluateerijatele. Kodanlus ja tema ideelised kannupoisid — kapitalismi kaitsjad — poevad kas või nahast välja, et levitada laimu nõukogude korra ja sotsialismi kohta. Mõistagi, et nad seejuures igati ülistavad ja kiidavad taevani kodanlikku demokraatiat ning kapitalistlikku korda.

Kapitali palgasulased deklareerivad, nagu valitseks kodanlikes maades võrdsus. Kuid missugune võrdsus saab olla kapitalisti ja töölise vahel, mõisniku ja kehvtalupoja vahel, täissöönu ja näljase vahel, kui esimestele kuulub rikkus ja poliitiline kaal ühiskonnas, teised aga on ilma jäetud nii ühest kui ka teisest, kui esimesed on ekspluateerijad, teised aga ekspluateeritavad?!

Kodanlus kinnitab, et kapitalimaades on olemas trükivabadus. Kuid missugune trükivabadus saab seal olla töölistel ja talupoegadel, kui trükikojad, paber, ajalehed, ajakirjad ja kirjastused kuuluvad kapitalistidele? Missugust trükivabadust võib kasutada töötav inimene, kui selleks, et asutada ajaleht, peab olema miljoneid? Oma ajalehes aga ei luba kapitalist avaldada temale vastumeelset artiklit. Rea kapitalistlike maade töötajatel on omad ajalehed ja ajakirjad. Neid annavad välja kommunistlikud, ametiühingu- ja teised töötajate organisatsioonid. Ent neid ajakirjandusorganeid jälitavad kodanlikud riigid. Kodanluse ja kodanlike valitsuste poliitikat paljastavate artiklite avaldamise eest suletakse sageli neid ajalehti ja ajakirju, kodanlikud võimud konfiskeerivad paljusid ajalehenumbreid, trahvivad toimetuste töötajaid, annavad neid kohtu alla.

Ameerika Ühendriikides, nagu teisteski kapitalistlikes maades, on ajalehtede väljaandmine koondatud mõnede suurkapitalistide kompaniide kätte. Need ajalehed avaldavad igasugust valet Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade kohta, revolutsioonilise töölisliikumise kohta.

Kodanlikes konstitutsioonides on kirja pandud, et kõigile kodanikele on antud koosolekute vabadus. Kuid see on samuti vabadus ainult rikastele, kelle käsutuses on ühiskondlikud ja eramajad ning ruumid, mis on sobivad koosolekute pidamiseks. Töörahvahulkadel aga, s. o. elanikkonna suurel enamusel, on koosolekuid korraldada raske, sest neil pole ei ruume ega vaba aega. Sageli aetakse töötava

rahva koosolekud laiali politsei poolt või kodanluse teenistuses seisvate palgasulaste jõukude poolt.

Sõnades lubavad kodanlikud riigid töörahval liituda ühingutesse, näiteks ametiühingutesse. Kuid ametiühingute aktiivseid liikmeid, kes kaitsevad tööliste õigusi, vallandatakse töölt, antakse kohtu alla. Kui ametiühingud võitluses julma ekspluateerimise vastu korraldavad tööliste ja teenistujate streike, siis suruvad kodanlikud valitsused need streigid halastamatult maha, kasutades streikijate vastu relvastatud jõudu, pisargaasi, kuulipildujaid, soomusautosid ja isegi tanke, et murda streikijate vastupanu.

Kapitalistlikud valitsused lämmatavad halastamatult tööliste ja talupoegade vabadusliikumist. Juba mõte sellest, et riiki võivad valitseda lihtsad inimesed rahva hulgast, näib kodanlusele kallalekippumisena tema õigustele. Kodanlikud valitsused jälitavad ja kiusavad taga eesrindlikke töörahva vabastamise eest võitlejaid — kommuniste. Ameerika Ühendriikides, kus kodanlus eriti pealetükkivalt kiitleb oma demokraatiaga kui «eeskujuliku elulaadiga» ja püüab seda peale suruda kogu maailmale, jälitatakse julmalt kommuniste ja üldse kõiki progressiivselt meelestatud inimesi. 1954. aastal võttis Ameerika Kongress (parlament) vastu reaktsioonilise «Ameerika-vastase» tegevuse kontrolli seaduse. Selle seaduse põhjal on kommunistlik partei kuulutatud väljaspool seadust olevaks. Ameerika «demokraatidest» püüavad mitte maha jääda ka reaktsionäärid Saksa Föderaalses Vabariigis. 1956. aasta augustis võttis konstitutsiooniline kohus Lääne-Saksamaal vastu otsuse kommunistliku partei keelamise kohta ning politsei alustas kommunistliku partei tegelaste massilisi areteerimisi. Ameerika Ühendriikides eksisteerivad ametlikult niisugused mustasajalised asutused, nagu saadikutekoja komisjon «Ameerika-vastase tegevuse uurimiseks» ja «Valitsus õõnestustegevuse kontrollimiseks». Nende asutuste otsusel on tuhanded progressiivselt meelestatud inimesed kuulutatud «mitteusaldatavaiks» ja töölt vallandatud, vangi pandud.

Niisugune on kodanliku demokraatia pale. Nii näeb tegelikult välja vabadus kodanlikes riikides. Ei ole raske näha, et see on demokraatia ja vabadus ainult ekspluateerijaile. Ent töötajate elu ei ole niisuguse demokraatia ja vabaduse tingimustes kuigi magus. Tõeline demokraatia ja vabadus on võimalik ainult seal, kus ei ole ekspluataatoreid ja kus võim kuulub töörahvale.

3. KUIDAS ON KORRALDATUD NÕUKOGUDE RIIK JA KUIDAS TEDA VALITSETAKSE

NSV Liit on liitriik. Meie kodumaa — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit — kujutab endast liitriiki. Ta koosneb 15 vabatahtlikult ühinenud võrdõiguslikust nõukogude sotsialistlikust vabariigist. Üksikute liiduvabariikide koosseisu kuuluvad autonoomsed nõukogude sotsialistlikud vabariigid, autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad.

NSV Liidu riiklikus korralduses kajastub meie maa paljurahvuseline koosseis. Riiklik korraldus on läbi viidud kommunistliku partei leninliku rahvuspoliitika vaimus, mis annab kõigile meie maal elavaile rahvastele võimaluse olla iseseisev ja arendada oma riiki. Kõik Nõukogude Liidu rahvad kasutavad kõigil elualadel võrdseid õigusi ning moodustavad ühtse, sõbraliku pere.

Administratiivselt on kogu NSV Liidu territoorium vastavate liiduvabariikide piires jaotatud kraideks, oblastiteks ja rajoonideks. Samuti on rajoonideks jagatud paljud suuremad linnad.

Vastavalt rahvuslikule ja administratiivsele jaotusele valitakse ja tegutsevad riigivõimu-organid — töörahva saadikute nõukogud.

NSV Liidu Ülemnõukogu. NSV Liidu kõrgeimaks riigivõimuorganiks on NSV Liidu Ülemnõukogu. Ta teostab kontrolli NSV Liidu Konstitutsioonist kinnipidamise üle, kinnitab rahvamajandusplaanid, ühtse riigieelarve, eelarve täitmise aruanded, juhib raha- ja krediidisüsteemi. NSV Liidu Ülemnõukogu teostab seadusandlikku võimu. Ainult temal on õigus meie maal seadusi välja anda. NSV Liidu Ülemnõukogu juhtimisele kuuluvad samuti NSV Liidu esindamine rahvusvahelistes suhetes, sõja ja rahu küsimused, riigikaitse organiseerimine, kõigi NSV Liidu relvastatud jõudude juhtimine, riikliku julgeoleku kaitsmine ja teised küsimused.

NSV Liidu Ülemnõukogu valitakse neljaks aastaks. Viimased ülemnõukogu valimised toimusid 1954. aasta märtsis. Valiti 1347 saadikut. Kõik nad on meie maa tööliste, talupoegade ja intelligentsi esindajad.

Huvitav on sellega seoses vaadata tagasi minevikku ja tuua võrdluseks tsaristliku Riigiduuma koosseis (1912. aastal). Duumas oli 439 saadikut. Nad olid peaaegu kõik mõisnike, kapitalistide, tsaariametnike, kodanliku intelligentsi ja vaimulike hulgast. Duumas oli 67 põllumeest (peamiselt kulakud) ning ainult 11 töölist ja käsitöölist. Töörahva tõelisteks esindajateks Duumas olid ainult 5 töölist-bolševikku ja needki saatis tsaarivalitsus Esimese maailmasõja algul Siberisse.

NSV Liidu Ülemnõukogu koosneb kahest kojast. Ühte neist nimetatakse Liidunõukoguks, teist — Rahvuste Nõukoguks.

Tekib küsimus: mispärast koosneb NSV Liidu Ülemnõukogu kahest, aga mitte ühest kojast?

See seletub sellega, et NSV Liidu kõigil kodanikel, vahet tegemata rahvuse ja rassi vahel, on põhilised huvid ühesugused, ühised. Kõik nõukogude inimesed on eluliselt huvitatud sellest, et meie riik muutuks rikkamaks ja tugevneks, et rahva elu iga aastaga muutuks paremaks, et oleks tagatud püsiv rahu kõigi maade vahel. Kõigi Nõukogude kodanike neid ja teisi ühiseid huvisid, sõltumata nende rahvusest, esindavad NSV Liidu kõrgeimas riigivõimu-organis Liidunõukogu saadikud. Liidunõukogu valitakse NSV Liidu kodanike poolt valimisringkondade järgi normiga: üks saadik 300 000 elaniku kohta.

Kuid Nõukogude Liit on paljurahvuseline riik. Meie maal elab ligikaudu 60 rahvust ja rahvusgruppi. Mitmesugustest rahvustest kodanikel, kes elavad NSV Liidus, on veel oma erihuvid, mis on seotud iga rahva rahvuslike iseärasustega, tema keele, majanduse, kultuuri ja elulaadi iseärasustega. Neid erihuvisid, mis on igal rohkearvuliste Nõukogude rahvaste hulka kuuluval rahval, esindavad kõrvuti kõigi NSV Liidu kodanike üldiste huvidega Nõukogude Liidu kõrgeimas riigivõimu-organis Rahvuste Nõukogu saadikud. Rahvuste Nõukogu valitakse NSV Liidu kodanike poolt liidu- ja autonoomsete vabariikide, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade järgi. Iga liiduvabariigi poolt valitakse võrdne arv saadikuid, sõltumata selles vabariigis elavate elanike arvust. Samasuguse põhimõtte järgi valitakse ka Rahvuste Nõukogu saadikud autonoomsete vabariikide, oblastite ja rahvusringkondade poolt. Iga liiduvabariigi poolt valitakse Rahvuste Nõukogusse 25 saadikut, autonoomse vabariigi poolt — 11 saadikut, autonoomse oblasti poolt — 5 saadikut, rahvusringkonna poolt — 1 saadik.

Ka kodanlikes parlamentides on kaks koda: ülem- ja alamkoda. Inglismaal näiteks nimetatakse neid lordide kojaks ja alamkojaks, Ameerika Ühendriikides senatiks ja saadikutekojaks. Kuid NSV Liidu Ülemnõukogu kodade ja kodanlike parlamentide kodade vahel ei ole midagi ühist.

Kapitalistlikes maades on mõlemad kojad kodanluse võimuorganiteks. Seejuures on ülemkodadel alamkodadega võrreldes erilised eelised ja rahvahulkade esindajatele on sinna pääs eriti raskendatud. Inglismaal koosneb lordide koda ainult kõrgemast aristokraatiast: hertsogitest, krahvidest, markiidest, vikontidest, parunitest, samuti peapiiskoppidest ja piiskoppidest. Lordide koja liikmeid ei valita; nad kas nimetatakse ametisse kuninganna poolt või saavad pärimise teel õiguse parlamendiistungeist osa võtta. Kõik alamkoja poolt vastu võetud seadused peavad olema kinnitatud ülemkoja poolt, kellel on õigus neid peatada. Ülemkojad on kõige reaktsioonilisema kodanluse kantsiks.

Mitte midagi niisugust ei ole ega saagi olla meil Nõukogude Liidus. NSV Liidus esindavad mõlemad kojad töörahva huvisid. Mõlemad kojad valitakse üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. NSV Liidu Ülemnõukogu kojad on võrdõiguslikud.

NSV Liidu Ülemnõukogu tuleb korralisteks istungjärkudeks (istungiteks) kokku kaks korda aastas, samuti kutsutakse kokku erakorralised istungjärgud, kui on tarvis kiiresti otsustada mõningaid eriti tähtsaid ja edasilükkamatuid riiklikke küsimusi. Alalist, jooksvat tööd riigivalitsemise alal teevad teised kõrgemad riigivõimu-organid, eelkõige NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium. Ta valitakse ühisel istungil NSV Liidu Ülemnõukogu mõlema koja saadikute poolt ja koosneb esimehest, tema 15 asetäitjast (vastavalt liiduvabariikide arvule), sekretärist ja 15 liikmest.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium on Nõukogude Liidu kõr-

geimaks, alaliselt tegutsevaks seadusandlikuks organiks. Ta valitakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt ja annab temale aru. Ülemnõukogu Presiidium kutsub kokku NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgud, määrab Ülemnõukogu uued valimised, annab välja seadlusi, autasustab NSV Liidu ordenite ja medalitega, annab NSV Liidu aunimetusi, nimetab ametisse NSV Liidu relvastatud jõudude kõrgema väejuhatuse, kuulutab välja sõjaseisukorra sõjalise kallaletungi korral NSV Liidule või kui on vaja täita rahvusvahelisi kohustusi vastastikuse kaitse alal agressiooni vastu, kuulutab välja üldise või osalise mobilisatsiooni, kinnitab ja tühistab NSV Liidu poolt teiste riikidega sõlmitud lepinguid, nimetab ametisse NSV Liidu täievolilisi esindajaid välisriikidesse jne.

Kapitalistlikes maades ei ole NSV Liidu Ülemnõukogu taolisi võimuorganeid. Seal on riigi eesotsas üks inimene — monarhistlikes maades kuningas, vabariikides — president. Nad ei ole parlamendi ees vastutavad, nad seisavad parlamendist kõrgemal, neil on õigus peatada iga seadust, mille parlament on vastu võtnud, ja koguni parlamenti laiali saata. Niisugune kord on kodanlusele kasulik, sest kui ta on saanud parlamendis mõnes tema huvisid puudutavas küsimuses kaotuse osaliseks, võib ta alati apelleerida (pöörduda) presidendi kui oma inimese poole ja saavutada oma eesmärgi.

NSV Liidus seisab riigi eesotsas mitte üks inimene, vaid kollektiiv, kolleegium — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium. Selles avaldub samuti meie korra tõeline demokratism.

NSV Liidu valitsus. NSV Liidu Ülemnõukogu moodustab oma mõlema koja ühisel istungil ka Nõukogude Liidu valitsuse. Valitsust nimetatakse NSV Liidu Ministrite Nõukoguks. Nõukogude valitsus on meie riigis kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks võimuorganiks. Ta on vastutav NSV Liidu Ülemnõukogu ees ja annab temale aru. NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärkude vahelisel ajal on valitsus vastutav NSV Liidu Presiidiumi ees ja annab talle aru.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu moodustatakse koosseisus: Ministrite Nõukogu esimees, Ministrite Nõukogu esimehe asetäitjad, NSV Liidu ministrid ja Ministrite Nõukogu juures töötavate komiteede esimehed, samuti NSV Liidu Riigipanga Juhatuse esimees ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse ülem. NSV Liidu Ministrite Nõukogu koosseisu kuuluvad oma ametikoha järgi ka liiduvabariikide ministrite nõukogude esimehed.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu annab määrusi ja korraldusi kehtivate seaduste alusel ja nende täitmiseks ning kontrollib nende täitmist. Nõukogude valitsus ühendab ja suunab NSV Liidu üleliiduliste ja liidulis-vabariiklike ministeeriumide ning teiste temale alluvate asutuste tööd, teostab liiduvabariikide ministrite nõukogude kaudu majanduslik-administratiivsete rajoonide rahvamajanduse nõukogude juhtimist, võtab tarvitusele abinõud rahvamajandusplaani ning riigieelarve täitmiseks ning krediidi- ja rahasüsteemi

tugevdamiseks. NSV Liidu valitsus võtab tarvitusele abinõud ühiskondliku korra kindlustamiseks, riigi huvide ja kodanike õiguste kaitsmiseks ning teostab üldist juhtimist välisriikidega suhtlemise alal, juhib riigi relvastatud jõudude üldist organiseerimist.

NSV Liidu Ministrite Nõukogul on õigus NSV Liidu kompetentsi kuuluvates valitsemis- ja majandusharudes peatada liiduvabariikide ministrite nõukogude ning majanduslik-administratiivsete rajoonide rahvamajandusnõukogude määrusi ja korraldusi ning muuta ära NSV Liidu ministeeriumide käskkirju ja instruktsioone.

Ministeeriumid on organid, kes juhivad riigivalitsemise ja rahvamajanduse üksikuid alasid. Nad jagunevad üleliidulisteks, liidulis-vabariiklikeks ja vabariiklikeks ministeeriumideks.

Üleliidulised ministeeriumid juhivad niisuguseid rahvamajandusharusid, milledel on üleliiduline tähtsus ja mis nõuavad ühtsest keskusest tulevat otsest juhtimist kogu NSV Liidu territooriumil. NSV Liidu Konstitutsioon arvab nende hulka lennuki- ja rasketööstuse, transpordiehituse, laevaehituse, keskmise masinaehituse, keemia- ja raadiotehnilise tööstuse, elektrijaamad ja väliskaubanduse.

Liidulis-vabariiklikud ministeeriumid, s. o. niisugused ministeeriumid, mis on olemas nii NSV Liidu ulatuses kui ka liiduvabariikides, juhivad neid üleliidulise tähtsusega rahvamajanduse ja riigivalitsemise harusid, millede juhtimist keskuse poolt on otstarbekohane teostada peamiselt liiduvabariikide samanimeliste ministeeriumide kaudu. Niisuguste rahvamajandusharude hulka kuuluvad põllumajandus, kaubandus, rahandus, side, kultuur, tervishoid, kõrgem haridus ja mõned teised. Liidulis-vabariiklike ministeeriumide juhtimisele kuuluvad Nõukogude armee, Nõukogude valitsuse suhtlemine välisriikidega.

Liiduvabariikide riigivõimu- ja riigivalitsemisorganid. Igal liiduvabariigil on oma riigivõimu- ja riigivalitsemisorganid. Tema kõrgeimaks võimuorganiks on liiduvabariigi ülemnõukogu.

Liiduvabariigi ülemnõukogu võtab vastu liiduvabariigi konstitutsiooni ja teeb selles muudatusi, kinnitab liiduvabariigi rahvamajandusplaani ja eelarve, määrab liiduvabariigi esinduse rahvusvahelises suhtlemises jne.

Jooksva töö juhtimiseks vabariigi valitsemise alal valib liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi järgmises koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed. Liiduvabariigi ülemnõukogu moodustab liiduvabariigi valitsuse — ministrite nõukogu, kes on liiduvabariigi kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks võimuorganiks. Liiduvabariigi ministrite nõukogu annab määrusi ja korraldusi Nõukogude Liidus ja liiduvabariigis kehtivate seaduste ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruste ja korralduste alusel ja nende täitmiseks ning kontrollib nende täitmist.

Riigivalitsemise ja rahvamajanduse üksikute harude juhtimiseks liiduvabariigis moodustatakse vabariiklikud ministeeriumid, niisugused, nagu näteks kohtuministeerium, kohaliku tööstuse ministeerium, kommunaalmajanduse ministeerium, haridusministeerium,

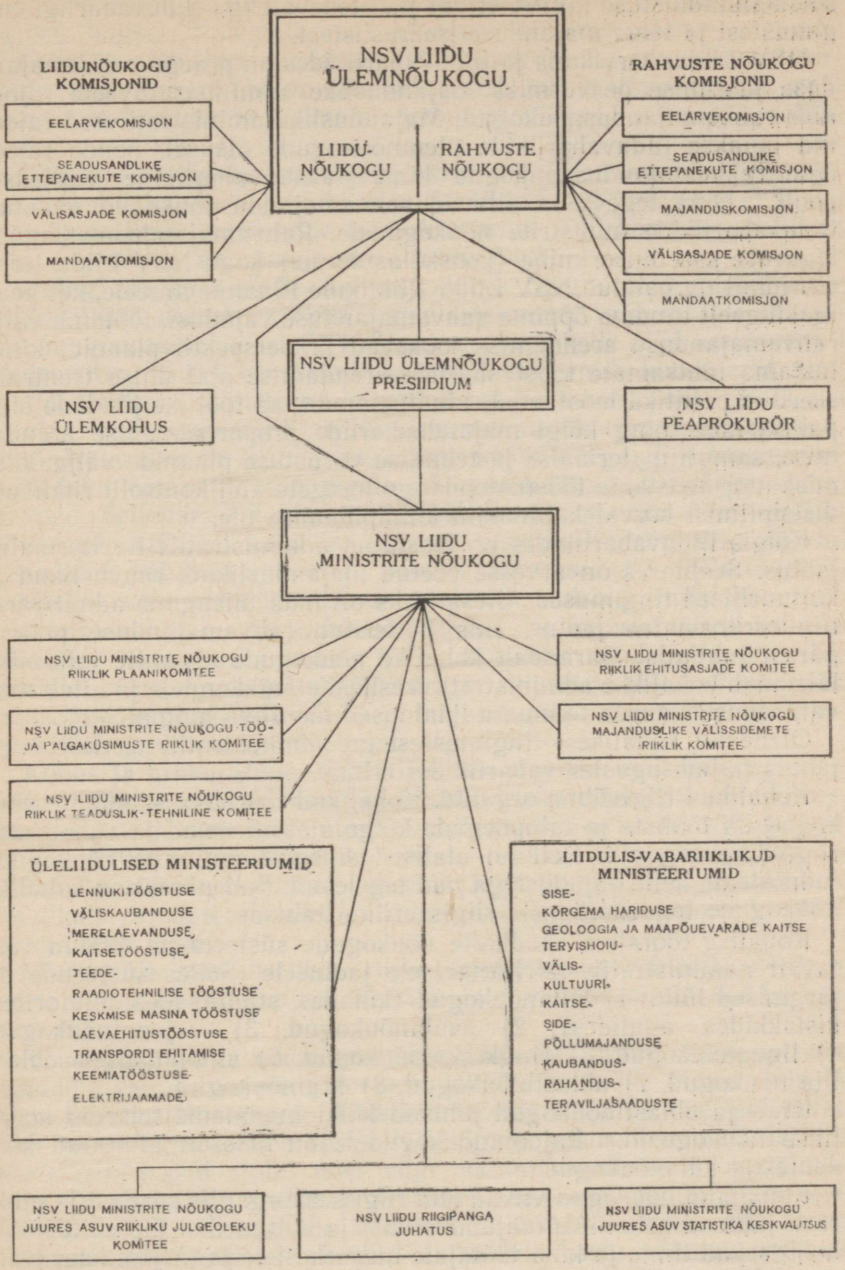
NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU
LIIDU-NÕUKOGU
RAHVUSTE NÕUKOGU
LIIDUNÕUKOGU KOMISJONID
EELARVEKOMISJON
SEADUSANDLIKE ETTEPANEKUTE KOMISJON
VÄLISASJADE KOMISJON
MANDAATKOMISJON
RAHVUSTE NÕUKOGU KOMISJONID
EELARVEKOMISJON
SEADUSANDLIKE ETTEPANEKUTE KOMISJON
MAJANDUSKOMISJON
VÄLISASJADE KOMISJON
MANDAATKOMISJON
NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUM
NSV LIIDU ÜLEMKOHUS
NSV LIIDU PEAPROKURÖR
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK PLAANIKOMITEE
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU TÖÖ- JA PALGAKÜSIMUSTE RIIKLIK KOMITEE
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK TEADUSLIK-TEHNILINE KOMITEE
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK EHITUSASJADE KOMITEE
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU MAJANDUSLIKE VÄLISSIDEMETE RIIKLIK KOMITEE
ÜLELIIDULISED MINISTEERIUMID
LENNUKITÖÖSTUSE
VÄLISKAUBANDUSE
MERELAEVANDUSE
KAITSETÖÖSTUSE
TEEDE-
RAADIOTEHNILISE TÖÖSTUSE
KESKMISE MASINATÖÖSTUSE
LAEVAEHITUSTÖÖSTUSE
TRANSPORDI EHITAMISE
KEEMIATÖÖSTUSE
ELEKTRIJAAMADE
LIIDULIS-VABARIIKLIKUD MINISTEERIUMID
SISE-
KÕRGEMA HARIDUSE
GEOLOOGIA JA MAAPÕUEVARADE KAITSE
TERVISHOIU-
VÄLIS-
KULTUURI-
KAITSE-
SIDE-
PÕLLUMAJANDUSE
KAUBANDUS-
RAHANDUS-
TERAVILJASAADUSTE
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUV RIIKLIKU JULGEOLEKU KOMITEE
NSV LIIDU RIIGIPANGA JUHATUS
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUV STATISTIKA KESKVALITSUS

sotsiaalkindlustuse ministeerium jt., olenevalt iga liiduvabariigi tingimustest ja tema majanduse iseärasustest.

NSV Liidus tervikuna ja liiduvabariikides on praegu rahvamajanduse juhtimise peavormiks majanduslike administratiivsete rajoonide rahvamajandusnõukogud. Majanduslik-administratiivsed rajoonid luuakse liiduvabariikide ülemnõukogude otsusel, nende rajoonide rahvamajandusnõukogud kinnitatakse vabariikide valitsuste poolt. Oma tegevuses alluvad rahvamajandusnõukogud vahetult liiduvabariikide ministrite nõukogudele. Rahvamajandusnõukogude tegevuse koordineerimine (kooskõlastamine) kogu NSV Liidu territooriumil on pandud NSV Liidu Riiklikule Plaanikomiteele, kes peab igakülgselt tundma õppima rahvamajanduse vajadusi, töötama välja rahvamajanduse arendamise jooksvad ja perspektiivplaanid, kindlustama tähtsamate tööstusharude arendamise alal ühtse tsentraliseeritud poliitika teostamist, kindlustama maa tootlike jõudude õige paigutamise ning kõigi majandusharude proportsionaalse arendamise, samuti materiaalse ja tehnilise varustuse plaanide väljatöötamise ning teostama tööstustoodangu hangete alal kontrolli riiklikust distsipliinist kõrvalekaldumatu kinnipidamise üle.

Kõigis liiduvabariikides on teostatud administratiiv-territoriaalne jaotus. Seejuures on arvesse võetud majanduslikud, rahvuslikud ja kultuurilised tingimused. Ülesandeks oli luua niisugune administratiiv-territoriaalne jaotus, mis hõlbustab rahvamajanduse plaanipärast juhtimist, parandab kohalike nõukogude organite juhtimist, lähendab kohalikke administratiivkeskusi elanikkonnale ja aitab maa valitsemisele kaasa tõmmata laialdased töörahva hulgad.

Olenevalt kohalikest tingimustest on administratiiv-territoriaalne jaotus mitmesugustes vabariikides erinev.

Kohalikud riigivõimu-organid. Kohalikud töörahva saadikute nõukogud on tööliste ja talupoegade kõige massilisemad ja vahetumad riigivõimu-organid. Neil on alalised sidemed miljonite nõukogude inimestega, kelle vajadustega nad tegelevad. Sellepärast on kohalike nõukogude tegevusel meie riigis eriline tähtsus.

Kohalike töörahva saadikute nõukogude süsteem on loodud vastavalt administratiiv-territoriaalsele jaotusele. Selles süsteemis on järgmised lülid: 1) külanõukogud (külades, staniitsades, huutorites, kišlakkides, auulides), 2) asulanõukogud, 3) rajooninõukogud, 4) linnanõukogud, 5) ringkonnanõukogud, 6) autonoomsete oblastite nõukogud, 7) oblastinõukogud, 8) krainõukogud.

Krai- ja oblastinõukogud juhivad kõiki madalamalseisvaid kohalikke nõukogusid. Rajooninõukogudele on otseselt allutatud kõik asula- ja külanõukogud.

Kohalikud nõukogud viivad ellu riigi keskorganite seadusi ja määrusi, juhivad kohalikku majanduslikku ja kultuurilist ülesehitustööd, hoolitsevad linna ja küla töötajate mitmekesiste ja järjest kasvavate vajaduste rahuldamise eest.

Kohalikud nõukogud, alates krainõukogust ja lõpetades külanõukoguga, on ühtse võimu organid, nad juhivad neile allutatud valit-

semisorganite tegevust, kindlustavad riikliku korra kaitset, kodanike õiguste kaitset. Nad määravad kindlaks kohaliku eelarve.

Kohalike töörahva saadikute nõukogude täidesaatvateks ja korraldavateks organiteks on täitevkomiteed, mis valitakse nende poolt järgmises koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed.

Nõukogud on meie sotsialistliku riigi massiliseks poliitiliseks aluseks. Nende kaudu tõmmatakse miljonid töölised ja talupojad kaasa maa tegelikule valitsemisele, aktiivsesse ühiskondlik-poliitilisse ellu, osa võtma rahvamajanduse juhtimisest.

Midagi taolist ei ole kodanlikes riikides. Seal ei ole kohtadel mitte esinduslikud demokraatlikud organisatsioonid, vaid munitsipaliteedid, magistraadid ja teised taolised organid, kelle tööd kontrollivad täidesaatva võimu esindajad: siseministeeriumid, kubernerid, prefektid. Ühelgi niinimetatud kohalikul omavalitsusel poliitilisi õigusi ei ole. Nende ülesanded piirduvad kommunaalmajanduse, ühiskondliku järelevalve ja muude niisuguste küsimustega. Ent küsimused, milledega omavalitsused tegelevad, puudutavad töötajate elulisi huvisid. Sellepärast kommunistid, näiteks Prantsusmaal ja Itaalias, võitlevad aktiivselt kohalike omavalitsusorganite õiguste laiendamise eest, püüavad saavutada nendes enamuse, et kaitsta ekspluataatorite vastu väljaastuvate töötajate sotsiaalseid nõudmisi.

Kommunistlik partei tugevdab pidevalt nõukogusid, tõmmates laiu töötajate hulki kaasa nende tööle. Kohalike nõukogude tihe side tööliste, talupoegade ja intelligentsiga, abi, mida töötajad osutavad nõukogudele nende poliitilises ja majanduslikus tegevuses, on kohalike nõukogude eduka töö tagatiseks.

Kohus ja prokuratuur. Kapitalistlikes maades on kohus organiks, mille abil õiendatakse arveid kodanlastele mittemeelepäraste inimestega, rahva huvide kaitsjatega, ekspluateerijate vastu võitlejatega, imperialistide — uue sõja õhutajate — vastu võitlejatega. Kodanlik kohus on sõltumatu ainult paberite järgi. Tegelikult aga sõltub ta täielikult varakate võimust ja teenib ainult rikkaid. Vaene ja vilets ei leia sealt õigust.

Nõukogude sotsialistlikus riigis teenib kohus rahva huvisid; ta mitte ainult et karistab seaduserikkujaid, vaid ta aitab neid ka kasvatada.

Nõukogude kohtu peamiseks ülesandeks on kaitsta sotsialistlikku omandit varaste ja riisujate eest, kaitsta kodanike õigusi, mis on kirja pandud Nõukogude Konstitutsioonis, võidelda uue, sotsialistliku korra tugevdamise eest. Nõukogude kohus rakendab äärmisi karistusmäärasid ainult meie riigi otseste vaenlaste — salakuulajate, diversantide, kodumaa reetjate, paadunud bandiitide ja roimarite suhtes. Inimestele aga, kes on korda saatnud mitte väga raskeid kuritegusid või eksinud ühiskonna vastu vähemal määral, antakse kõik võimalused end parandada, lunastada oma süü ausa tööga ja pöörduda tagasi täieõiguslike nõukogude kodanike ridadesse.

Nõukogude kohus on samuti vajalik kodanike, riigiasutuste ja riiklike ettevõtete, kolhooside ja teiste ühiskondlike organisatsioonide vaheliste tüliküsimuste lahendamiseks.

Nõukogude Liidus ei nimetata kohtuid võimude poolt, nagu seda tehakse kodanlikes maades, vaid valitakse vastavate nõukogude või vahetult kodanike poolt.

Meie maal on kohus ühtne ja ühetaoline kõigile kodanikele, sõltumata nende rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest, sotsiaalsest päritolust, usutunnistusest, varanduslikust ja teenistuslikust seisundist. Kõrgeimaks kohtuorganiks NSV Liidus on NSV Liidu Ülemnõukogu poolt valitav Ülemkohus. NSV Liidu Ülemkohtule on pandud järelevalve teostamine kõigi NSV Liidu ja liiduvabariikide kohtuorganite kohtuliku tegevuse üle, mis on seadusega kindlaks määratud. Samuti on olemas liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemkohtud, krai- ja oblastikohtud, autonoomsete oblastite kohtud ja ringkonnakohtud. Kõik nad valitakse viieks aastaks.

Põhilisteks kohtuteks, kus otsustatakse suurem enamik kriminaal- ja tsiviilasju on meil rahvakohtud, mille koosseisus on rahvakohtunikud ja rahvakaasistujad ning mis valitakse rajooni kodanike poolt üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. Nad valitakse kolmeks aastaks. Kohtunikuks võib valida iga hääleõigusliku nõukogude kodaniku, kes on saanud 23 aastaseks.

Nõukogude kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele. Ei nõukogude, partei- ega ka teistel organitel ei ole õigust anda kohtule juhendit antud kohtuasja otsustamiseks nii ja mitte teisiti. Kohtuasjade otsustamisel on meie kohtunikud kohustatud juhinduma ainult Nõukogude riigi seadustest.

Sotsialistliku seaduslikkuse kaitsel seisab prokuratuur. Tema kohustuseks on teostada järelevalvet nõukogude seaduste õige rakendamise ja täpse täitmise üle riigiasutuste, ametiisikute ja NSV Liidu kodanike poolt. Seda nõuavad üldriiklikud huvid, kõigi töötajate huvid. Prokurörid ei ole allutatud kohalikele võimuorganitele: nad alluvad ainult kõrgemalseisvatele prokuratuuriorganitele. See võimaldab neile kergemini teostada järelevalvet kogu NSV Liidu territooriumil ühtselt kehtivast nõukogude seaduslikkusest range kinnipidamise üle.

NSV Liidu peaprokuröri nimetab ametisse NSV Liidu Ülemnõukogu. Vabariikide, kraide ja oblastite prokurörid nimetab ametisse NSV Liidu peaprokurör. Ringkondade, rajoonide ja linnade prokurörid nimetatakse ametisse liiduvabariikide prokuröride poolt ja kinnitatakse NSV Liidu peaprokuröri poolt.

Nõukogude relvastatud jõud. Nõukogude riigil on oma relvastatud jõud — maavägi, merevägi ja lennuvägi. Nad on meie maale tarvilikud selleks, et kaitsta nõukogude inimeste rahulikku loovat tööd ning tööliste ja talupoegade suuri sotsialistlikke saavutusi imperialistide kallaletungide vastu.

Imperialistid on sotsialismi õelad vaenlased. Juba kahel korral on nad püüdnud meie riiki hävitada ja sundida nõukogude inimestele

peale vihatud kapitalistlikku orjust. Ent rahva poolt loodud võimas Punaarmee kaitses 1918.—1920. aasta kodusõja ja 1941.—1945. aasta Isamaasõja suurtes lahingutes kõigi töötajate kangelaslikul toetusel oma sotsialistlikku isamaad röövvallutajate vastu ja purustas vaenlased täielikult. Nagu alati, seisavad NSV Liidu relvastatud jõud ka praegu kindlalt ja valvsalt rahva rahuliku töö eest valvel, kaitsevad sotsialistliku riigi vabadust ja sõltumatust.

Nõukogude armee on läbi käinud karmide võitluste ja katsumuste kuulsusrikka tee. Meie rahvas armastab oma armeed ja tugevdab teda pidevalt. Nõukogude armee omab head väljaõpet ning on varustatud kõige eesrindlikuma ja moodsama sõjatehnikaga. Kuid Nõukogude armee jõud ei peitu ainult eesrindlikus tehnikas ja kõrges sõjakunstis. Nõukogude armee on uut tüüpi armee. Ta erineb põhjalikult kapitalistlike riikide armeedest. Kodanlikke sõjavägesid kasutavad kapitalistid ja mõisnikud töörahva mahasurumiseks ja rõhumiseks siseriigis, asumaade ja sõltuvate maade rahvaste orjastamiseks ja rõhumiseks, imperialistlikeks vallutussõdadeks. Seevastu Nõukogude armee on töörahva vabastamise armee, ta kaitseb sotsialismi saavutusi imperialistide kallaletungide eest. Ta seisab rahu valvel.

Kodanlikud sõjaväed on rahvaste rõhumise vahendiks. Neid kasvatatakse võõraste rahvaste põlgamise ja vihkamise vaimus. Nõukogude armee on mitte ainult meie maa rahvaste vendluse armee, nende ühiste huvide kaitsja, — ta on ka kõigi rahvaste vabaduse ja sõltumatuse kaitsja. Teda kasvatatakse rahvaste sõpruse ja koostöö idee vaimus, kõigi suurte ja väikeste rahvuste vabaduse ja iseseisvuse idee vaimus. Talle on võõras teiste rahvaste, teiste riikide, teiste maade tööliste ja talupoegade vihkamine. Meie armee on proletaarse internatsionalismi, töötavate rahvahulkade ühtsuse armee.

Kapitalistlikes maades rahvas kardab sõjaväge. Sõjavägi ja rahvas on üksteisest eraldatud müüriga. Meil, NSV Liidus, moodustavad rahvas ja armee ühtse terviku, ühise pere. Nõukogude armeel on tööliste, talupoegade ja intelligentsi suurim toetus, kõigi meie maal elavate rahvaste toetus. Nõukogude armeele kui tööliste ja talupoegade armeele kuulub ka kõigi maade töörahva suur poolehoid, tal on palju sõpru kõigis maailma maades.

Imperialistid ei ole loobunud katsetest takistada kommunismi ülesehitamist meie maal või pidurdada seda. Sellepärast peavad nõukogude inimesed olema alati valvel, peavad suurendama Nõukogude Liidu kaitsevõimet, tugevdama kõigi jõududega oma armeed, mereväge ja õhujõude, olema alati valmis igale vaenlasele purustavat vastulööki andma.

4. VÄSIMATULT TUGEVDADA NÕUKOGUDE RIIGI VÕIMSUST

Nõukogude riik on inimkonna ajaloos esimene tööliste ja talupoegade riik. Ta on kätte võidetud miljonite töötajate vere hinnaga ja ennastsalgava võitlusega. Nõukogude riik on kommunistliku partei ja töörahvahulkade käes tähtsaks ja otsustavaks vahendiks kommunismi ülesehitamisel. Sellepärast ongi tarvis meie riiki igati tugevdada.

Tekib küsimus: mida see praktiliselt tähendab — tugevdada Nõukogude riiki? Kes ja kuidas peab seda tegema? Võib-olla käib see ainult juhtivate töötajate — nõukogude saadikute, riigiaparaadi töötajate — kohta, kellele rahvas on usaldanud riigiasjade ajamise nii keskustes kui ka kohtadel? Ei, see on iga nõukogude inimese otsene ülesanne ja kohustus, ükskõik missugusel tööpostil või -lõigus ta ka töötaks.

Nõukogude riigi jõud ja tugevus oleneb eelkõige meie maa majanduslikust võimsusest. Mida rikkamaks Nõukogude Liit muutub, mida rohkem me arendame tootlikke jõude, seda võimsamaks meie riik muutub. See aga sõltub miljonite inimeste teadlikust ja ennastsalgavast tööst. Tugevdada Nõukogude riiki tähendab järelikult kindlustada esmajoones kõigi tööstusharude edasine tõus, eelkõige metallurgia, masinaehituse, söe-, nafta- ja keemiatööstuse edasine tõus; suurendada elektrienergia tootmist; võidelda aktiivsemalt kõigis rahvamajandusharudes tehnika progressi eest; saavutada põllumajanduse järsk tõus; tugevdada igati kolhoosikorda, viia õitsengule kõik kolhoosid. Kommunistliku partei XX kongress relvastas meie rahvast kõigi nende ülesannete lahendamise konkreetse programmiga. Sellepärast võidelda tänapäeval Nõukogude riigi tugevdamise eest tähendab kommunistliku ülesehitustöö igas lõigus järjekindlalt ellu viia NLKP XX kongressi ajaloolisi otsuseid.

Meie ühiskond koosneb kahest sõbralikust töötavast klassist: nõukogude töölistest ja nõukogude talupoegadest. Üheskoos võitlesid töölised ja talupojad kommunistliku partei juhtimisel tsaari-isevalitsuse, mõisnike ja kapitalistide vastu, üheskoos teostasid nad suurima, sotsialistliku revolutsiooni ning lõid oma, Nõukogude rahvariigi, üheskoos saavutasid nad sotsialismi võidu, üheskoos purustasid oma sise- ja välisvaenlased, kes tungisid kallale nende sotsialistlikele saavutustele. Selle enam kui poole sajandi pikkuse ühise võitluse käigus sündis ja muutus vääramatult tugevaks kindluseks meie maa tööliste ja talupoegade vennalik liit. See liit on Nõukogude riigi kaljukindlaks aluseks, tema pidevalt kasvava elujõu ammendamatuks allikaks. Sellepärast tugevdada Nõukogude riiki tähendab hoolitseda väsimatult tööliste ja talupoegade liidu kõvendamise ja õitsengu eest, arendada igati meie maa tööliste ja talupoegade vennalikke suhteid. Olles ustav marksistlik-leninlikule õpetusele, näeb Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei selles oma püha kohustust ja teeb kõik selleks, et tööliste ja talupoegade liit veelgi tiheneks ning muutuks veelgi kindlamaks.

Sotsialistliku revolutsiooni suureks võiduks ja meie kodumaa võitmatuks kantsiks on sotsialistliku paljurahvuselise riigi rahvaste sõprus. Samuti nagu tööliste ja talupoegade liit tekkis ja kujunes ka NSV Liidu rahvaste sõprus nende ühises võitluses despootliku isevalitsuse ning mõisnike ja kapitalistide ikke vastu, kes mitte ainult et ekspluateerisid halastamatult töötajaid, vaid muutsid Venemaa ka rahvaste vanglaks. Võitluses sotsialismi eest muutus see sõprus veelgi kindlamaks. Ta lõi õitsele rahuliku sotsialistliku ülesehitustöö aastail ja pidas auga vastu Suure Isamaasõja aastate rasketele katsumustele. Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on meie maal kommunistliku ühiskonna ülesehitamise üheks tähtsamaks eeltingimuseks. Olles ustav leninismile on meie partei alati võidelnud ja peab ka edaspidi otsustavat võitlust kõigi nende vastu, kes rikuvad leninliku rahvuspoliitika printsiipe, kes tahtlikult või tahtmatult tekitavad kahju sotsialistlike rahvuste vennalikule koostööle ja vastastikusele sõprusele. Tugevdada nõukogude paljurahvuselist riiki tähendab edasi arendada kõigi meie maa rahvaste vahelist usaldust, nende austust üksteise vastu, arendada nende vahel kultuurilist ja vaimset suhtlemist, kasvatada kõiki meie inimesi nõukogude patriotismi ja proletaarse internatsionalismi vaimus.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab kõige rangemalt kinni pidada sotsialistlikust seaduslikkusest ja riiklikust distsipliinist. Kommunistlik partei pani otsustavalt piiri isikukultuse tingimustes aset leidnud sotsialistliku seaduslikkuse jämedale rikkumisele ning nõuab kõigilt meie organisatsioonidelt ja inimestelt, et nad sotsialistliku demokratismi põhimõtetest vankumatult kinni peaksid. Tänu NLKP Keskkomitee poolt tarvitusele võetud abinõudele on käesolevaks ajaks sisse seatud vajalik kontroll julgeolekuorganite töö üle. Riikliku julgeoleku organeid, kohut ja prokuratuuri tugevdatakse järeleproovitud inimestega. 1955. aasta maikuus kinnitas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium «NSV Liidu prokuratuuri järelevalve põhimääruse». NSV Liidu peaprokurörile ja temale alluvatele prokuröridele on pandud kohustus teostada järelevalvet NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide seaduste õige ja ühetaolise täitmise üle. Teostades riigi nimel järelevalvet seaduslikkusest kinnipidamise üle, on nad kohustatud õigeaegselt tarvitusele võtma abinõud seaduserikkujate vastu, kes nad ka ei oleks.

V. I. Lenin rõhutas, et nõukogude seaduslikkusest kinnipidamise üle teostatavast kontrollist on väga tähtis laialdaselt osa võtma tõmmata meie avalikkust. On tarvilik, et partei-, riiklikud, ametiühingu- ja teised organisatsioonid, kõik meie inimesed kaitseksid valvsalt nõukogude seadusi, paljastaksid ja tooksid avalikkuse ette igaühe, kes kipub kallale nõukogude õiguslikule korrale ja Nõukogude kodanike õigustele, teeksid karmilt lõpu kõigile nähetele, milledes ka kõige vähemal määral avaldub seadusetus ja omavoli. Nõukogude seaduste rikkumine toob kasu ainult sotsialistliku riigi vaenlastele.

Sotsialistliku korra tingimustes kasvasid üles uued inimesed,

aktiivsed ja teadlikud kommunismiehitajad. See on meie revolutsiooni, meie partei suureks ajalooliseks saavutuseks. Kuid meie suurepärases töödarmastavas nõukogude peres kohtame me ikka veel niisuguseid isikuid, kes tootlikust tööst osa ei võta, ei tee kasulikku tööd ei kodus ega väljaspool. Samuti võib kohata isikuid, kes kuritahtlikult rikuvad sotsialistliku ühiselu reegleid. Tugevdada Nõukogude riiki tähendab võidelda aktiivselt kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses, üksikute kodanike ebaõige, ühiskonnavastase käitumise vastu. Ainuüksi administratiivsete abinõudega mitmesugustele inetutele nähtustele lõppu teha ei saa. Suur osa on siin täita üldsusel, rahvahulkadel endil. Igas kollektiivis on võimalik luua niisugune olukord, et inimesed, kes rikuvad käitumisnorme ja nõukogude moraali põhimõtteid, tunneksid, et kogu kollektiiv mõistab hukka nende teod.

Nõukogude riik on tugev rahvahulkade teadlikkuse tõttu, selle tõttu, et kogu tema tegevusest võtavad teadlikult ja aktiivselt osa miljonid töötajad. Sotsialistlik kord kutsus inimeste ühiskondlikes suhetes ellu tõelise demokratismi. Ta viis liikvele rahvahulkades peituvad määratu suured jõud, tõmbas miljonid inimesed osa võtma riigi teadlikust valitsemisest, sotsialistlikust ülesehitustööst. Vaatamata sellele, et isikukultus pidurdas sotsialistliku demokratismi arengut, takistas rahva loomingulise initsiatiivi tõusu, ei võinud see muuta ega muutnud meie ühiskondliku korra olemust. Mitte mingisugune isikukultus ei saanud muuta sotsialistliku riigi olemust, kelle põhialuseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus, töölisklassi ja talurahva liit ning rahvaste sõprus. Isikukultuse tagajärgede likvideerimine laiendab veelgi sotsialistlikku demokratismi. Tugevdada Nõukogude riiki tähendab edasi arendada meie sotsialistlikku demokratismi. See ongi üheks kommunistliku ülesehitustöö ülesandeks.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab organiseerida hästi nõukogude tööd, tõsta nende osa majanduslike küsimuste lahendamisel, tõmmata järjest laiemaid töörahvahulki riigi juhtimisest aktiivselt osa võtma, pidada nõukogude tegevuses rangelt kinni demokraatlikest põhimõtetest. On tähtis, et nõukogude saadikud ja täitevkomiteed annaksid süstemaatiliselt aru oma valijate ees, et nõukogude istungjärgud toimuksid regulaarselt, nagu see on ette nähtud Konstitutsioonis jne. Kõik see tõstab nende tähtsust valijate silmis ning suurendab masside aktiivsust.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab hoolitseda pidevalt meie relvastatud jõudude võitlusvõime eest. Meie relvastatud jõud on sotsialistliku isamaa vabaduse ja sõltumatuse kindlaks kantsiks. Hoolitseda meie relvastatud jõudude võitlusvõime eest tähendab aidata aktiivselt kaasa meie vabatahtlike ühingute tööle, kellel on tähtis osa laiade rahvahulkade ettevalmistamisel kodumaa kaitsmiseks. Nõukogude riik teostab otsustavalt ja järjekindlalt rahu- ja rahvastevahelise sõpruse poliitikat. Kuid ei tohi unustada, et maailmas on veel olemas imperialistid, kes võivad meie maale uuesti

kallale tungida. Sellepärast on iga nõukogude inimese püha kohus tugevdada Nõukogude riigi kaitsevõimet, et olla alati valmis vaenlasele vastulööki andma.

Kapitalistlikud riigid on meile saatnud palju salakuulajaid ja diversante. Oleks naiivsus oletada, et vaenlased nüüd on loobunud katsest meile igati kahju teha. Ameerika Ühendriikide ja rea teiste kapitalistlike maade reaktsioonilised ringkonnad toetavad avalikult meie maa vastu suunatud õõnestustegevust. Selle musta tehingu jaoks määravad imperialistid suuri summasid. Sellepärast tähendab meie riigi tugevdamine ka edaspidi igati nõukogude rahva revolutsioonilise valvsuse tõstmist.

Iga Nõukogude kodanik peab väsimatult hoolitsema partei ja valitsuse otsuste elluviimise eest. Mida paremini nõukogude inimesed täidavad oma kohustusi riigi ees, seda rikkamaks ja võimsamaks muutub meie suur kodumaa, seda kiiremini liigub meie rahvas teel kommunismile.

Kommunistlik partei ja Nõukogude riik teevad kõik selleks, et rahva elu muutuks järjest paremaks. Nad on tugevad selle tõttu, et neid ühendavad purustamatud sidemed rahvaga. Nõukogude rahvas usaldab täielikult oma kallist parteid ja oma valitsust. Kommunistliku partei, nõukogude valitsuse ja rahva ühtsus on Nõukogude riigi jõu ja võimsuse tähtsaks allikaks.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude riik tekkis kapitalistide ja mõisnike võimu kukutamise ning tööliskassi ja töötava talurahva võimu kehtestamise tulemusena. Meie maa tööliskass kui eesrindlik klass teostab ühiskonna riiklikku juhtimist.

Nõukogude riik on uut, kõrgemat tüüpi riik. Iga kodanlik riik on diktatuur, kapitalistide piiramatu võim tööliskassi ja kogu töörahva üle. Kodanlik demokraatia on olemas selleks, et varjata kapitalistliku riigi ekspluataatorlikku olemust, et petta töölisi ja talupoegi.

Nõukogude riik on tööliste ja talupoegade riik. Ta on loodud kukutatud ekspluataatorlike klasside mahasurumiseks, ühe inimese teise inimese poolt ekspluateerimise hävitamiseks, kommunistliku ühiskonna ülesehitamiseks ja meie kodumaa kaitsmiseks välisvaenlaste vastu.

NSV Liidu poliitiliseks aluseks on töörahva saadikute nõukogud. Nad ühendavad kõiki töötajaid riiklikus liinis, tõmbavad riigivalitsemisele kaasa miljoneid inimesi.

Nõukogude sotsialistlik riik on tõeliselt demokraatlik rahvariik. NSV Liidu kodanikel on niisugused õigused, missuguseid töötajatel kapitalistlikes maades ei ole ega saagi olla.

Nõukogude riigivõimuorganid, nii kõrgemad kui ka madalamad, on üles ehitatud tõeliselt demokraatlikul alusel ja teenivad rahvast.

Nõukogude riigis on kõik rahvused võrdõiguslikud. Nõukogude riik on paljurahvuselise riigi eeskuju.

Nõukogude sotsialistliku korra ja rahva huvide kaitsel on nõukogude kohus, prokuratuur, meie relvastatud jõud ja nõukogude luureorganid.

Nõukogude riik on olnud kapitalismi likvideerimise ja NSV Liidus sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise tähtsaks vahendiks. Ta kujutab endast sotsialistliku korra tugevdamise ja sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku võimsat vahendit.

Nõukogude riigi juhtivaks ja suunavaks jõuks on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei.

Kommunistlik partei seab oma ülesandeks paljurahvuselise nõukogude riigi edasise kindlustamise, tööliskassi ja talurahva liidu ning rahvaste sõpruse tugevdamise, sotsialistliku demokratismi edasiarendamise, kindla rahu kindlustamise kogu maailmas, meie kodumaa relvastatud jõudude võitlusvõime igakülgse tugevdamise, et kaitsta meie kodumaad vaenlaste agressiivse tegevuse eest. Nõukogude riigi tugevdamine on kõigi meie maa töötajate patriootlik kohustus, püha internatsionaalne kohustus.

KUUES PEATÜKK

Nõukogude rahvaste ühtne pere

1. KOMMUNISTLIKU PARTEI RAHVUSPOLIITIKA

Kommunistliku partei rahvuspoliitika alused. Rahvuslik rõhumine kestis aastasadu tsaari-Venemaal ja kestab praegugi kapitalistlikus maailmas. Vene kapitalistid ja mõisnikud rõhusid Venemaal elavaid rahvaid, ässitasid ühed rahvused teiste kallale, õhutasid nende vahel vaenu. Sedasama on teinud ja teevad Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste maade ekspluataatorlikud klassid. Miks seda tehakse? Nimelt sellepärast: kui rahvad ei ela sõbralikult, kui nende vahel valitsevad tüli ja usaldamatus, siis on neil raskem oma jõude ühendada, tõusta ühiselt rõhujate vastu. See on ekspluataatoritele vajalik ka selleks, et endilt ära juhtida rahva viha. Selleks et õigustada koloniaalset röövimist, lõid imperialistid ühtede rahvuste «üleoleku» ja teiste «mittetäisväärtuslikkuse» teooria, «isandrahvaste» ja «orirahvaste» teooria, kes juba oma sünnipäraste omaduste tõttu ei saavat elada iseseisvalt ja pidavat alluma «äravalitud» rahvastele.

Mõisnike ja kapitalistide võimu kukutamise tulemusena meie maa tööliste ja talupoegade poolt läks esmakordselt ajaloos korda täielikult hävitada rahvuslik rõhumine, kinnitada rahvustevaheline võrdsus ja luua maailmas seninägematu vabade rahvaste vennalik koostöö. Nõukogude riigi kogemuste elulisust rahvusküsimuse lahendamisel on tõendanud rahuarmastava sotsialistliku süsteemi kujunemine, kus rahvaste- ja riikidevahelised suhted on samuti rajatud vastastikusele austamisele ja vennalikule vastastikusele abistamisele.

Nõukogude rahvaste vankumatu sõbraliku koostöö loomine on Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja NSV Liidus võitnud sotsialismi tulemus, on kommunistliku partei rahvuspoliitika elluviimise tulemus. Selle poliitika töötas esmakordselt marksismi ajaloos igakülgselt välja töötava rahva suur juht V. I. Lenin.

Mis on rahvus, kuidas tekkis rahvuslik ebavõrdsus ja kuidas seda on võimalik likvideerida? Marksism-leninism annab neile küsimustele selged ja täpsed vastused.

Rahvuseks nimetatakse suurt inimeste rühma, kellel on pika ajaloolise arengu käigus välja kujunenud rida ühiseid jooni (tunnuseid).

Millised on need tunnused?

Inimesed, kes moodustavad ühe rahvuse, kõnelevad üht keelt. Kuid mitte alati ei kuulu üht keelt kõnelevad inimesed ühte ja samasse rahvusesse. Inglased ja ameeriklased näiteks kõnelevad üht keelt, kuid nad ei kuulu ühte rahvusesse juba sellepärast, et nad elavad erinevais maailmajagudes. Inimesed, kes kuuluvad ühte rahvusesse, elavad ühel territooriumil, see tähendab, neil on territooriumi ühtsus. Sealjuures nad lihtsalt ainult ei ela ühel territooriumil, vaid neil on ka võimalus läbi käia, kehtestada omavahel majanduslikke sidemeid.

Minevikus, kui riik koosnes paljudest vürstkondadest, kes ei olnud seotud ühtse majanduseluga, ei olnud ka rahvust. Alles kapitalismi tekkimisega, ühtse turu arenemisega luuakse rahva majanduselu ühtsus, kujuneb rahvus.

Peale selle inimestel, kes elavad ühel territooriumil, kes on seotud omavahel majanduselu ühtsusega ja kõnelevad üht keelt, on olemas rahvusliku iseloomu ühised jooned. Neid jooni võib näha rahvuskultuuri iseärasustes. Eri rahvusest inimesed erinevad üksteisest oma vaimulaadilt, psüühiliselt laadilt.

Kõik need tunnused koos määravadki kindlaks rahvuse. Nagu märkis J. V. Stalin, on rahvus inimeste ajalooliselt kujunenud ja tegelikult eksisteeriv püsiv ühtekuuluvus, mis on tekkinud ühise keele, territooriumi, majanduselu ja ühises kultuuris avalduva psüühilise laadi pinnal.

Rahvused on arenenud eri hõimudest ja rahvusrühmadest, kuid mitte kõigis maades üheaegselt. Neis maades, kus kapitalism arenes varem, kujunesid ka rahvused varem.

Enam arenenud ja majanduslikult tugevamate rahvuste kodanlus ekspluateeris mitte ainult oma rahvusliku riigi töötavat rahvast. Ta vallutas teiste rahvustega asustatud territooriume, allutas endale vägivaldselt nõrgemad ja mahajäänud maad, muutes need asumaaks. Kapitalistid pumpasid neist maadest välja rikkusi ning takistasid nende majanduse ja kultuuri arenemist. Seepärast tekkisid kapitalismi arenemisega rahvuslik ebavõrdsus ja rahvuslik rõhumine. See aga omakorda kutsus esile rahvusliku vabadusliikumise.

Ajalugu näitab, et seni kui võimutsevad kapitalistid ja mõisnikud, ei ole rahvusliku rõhumise hävitamine võimalik. Et hävitada rahvuslik rõhumine, tuleb likvideerida ekspluataatorlik kord. Ainuke klass, kes on võimeline juhtima võitlust selle ülesande lahendamise eest, on proletariaat. Ainult töötajate organiseeritud võitlus, eesotsas töölisklassiga, võib viia rahvuslikule vabanemisele.

Meie partei on astunud ning astub välja rahvusliku orjastamise kõigi ja igasuguste vormide vastu, rahvaste täieliku üheõigusluse eest, selle eest, et igale neist kindlustataks vaba rahvuslik arenemine. Bolševike partei võitlus tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest, sotsialismi võidu eest oli samal ajal võitluseks rahvusliku rõhumise hävitamise eest, Venemaa rahvaste vabaduse ja üheõigusluse eest.

Ekspluataatorlike klasside poolt sajandeid õhutatud rahvuslikule vaenule ja tülile vastandas kommunistlik partei rahvaste vendluse. Rahvusliku rõhumise likvideerimine ja rahvuste üheõiguslikkuse kehtestamine kõigil riikliku ja ühiskondliku elu aladel kuulutati välja partei rahvusprogrammi põhinõudmistena. Partei püstitas samuti rahvuste enesemääramise õiguse nõudmise kuni lahkulöömiseni ja iseseisvate riikide moodustamiseni, teiste sõnadega, õiguse igal rahval ise otsustada oma saatust: kas ta jääb teatava riigi koosseisu või lööb sellest lahku ja moodustab iseseisva riigi. Kuid ta taotles enesemääramist mitte rahvuste eraldamiseks, vaid nende ühtsuse saavutamiseks, mis on mõeldamatu ilma vabaduseta ja üheõiguslikkuseta. Enesemääramise õigus ei tähenda sugugi rahvaste kohustuslikku eraldumist üksteisest, paljude väikeste iseseisvate riikide loomist. Suure riigi raames, mis on rajatud rahvaste vennalikule koostööle ja vastastikusele abile, võib paremini kindlustada rahvuste majanduslikku ja kultuurilist arenemist, edukamalt võidelda sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

Sellepärast kaitsesidki bolševikud koos rahvuste enesemääramise õiguse nõudmisega üht marksismi-leninismi tähtsaimat teesi — proletaarset internatsionalismi, eri rahvusest töötajate liitmist ühiseks võitluseks ühiste klassivaenlaste vastu. Bolševikud võitlesid mitte ainult vene tsarismi, vene kapitalistide ja mõisnike rõhumispoliitika vastu, vaid ka mittevene rahvusest kapitalistide ja mõisnike poliitika vastu, kes rahvusliku vabastamise eest hoolitsemise sildi all püüdsid kohapeal võimu enda kätte haarata ja kinnitada oma jagamatut ülevõimu töörahva üle. Nad tegid oma räpast ja verist tööd, õhutades vaenu rahvaste vahel. Kodanlik natsionalism, kirjutas Lenin, lahutab eri rahvusest töölisi, taotleb ühe rahvuse ülevõimu tugevdamist teise rõhumise arvel.

Bolševikud võitlesid mitte ainult vene mustasajalaste vastu, kõigi tsarismi huvisid kaitsvate kodanlike ja mõisnike parteide vastu, vene kapitalistide ja mõisnike vastu, vaid ka kohaliku kodanliku natsionalismi vastu. Nad paljastasid kodanlike natsionalistide kahjulikke vaateid ja tegevust, kes olid pugenud töölisliikumisse ja püüdsid killustada ühtset Venemaa töölisklassi marksistlikku parteid üksikuiks parteideks, mis on ehitatud rahvusliku tunnuse järgi.

Lenin ja bolševikud pöörasid erilist tähelepanu vene proletariaadi ühtse marksistliku partei loomisele, mis on ehitatud internatsionaalse, mitte aga rahvusliku printsiibi järgi. Vastandlikult kodanlikule natsionalismile tõstsid nad esile proletaarse internatsionalismi

printsiibi — töötajate ühendamise võitluseks demokraatia ja sotsialismi eest, tegemata vahet rahvuste ja rasside vahel.

Seega seisavad kommunistliku partei poliitika põhiteesid rahvusküsimuse alal järgmises: kõik rahvad peavad olema täiesti üheõiguslikud; igasugune rahvuste tagakiusamine ja sundimine on lubamatu ning kuritegelik; kõigi rahvuste kindel ühendamine on vajalik, kuid mitte sundimise alusel, vaid vabatahtlikkuse, vabaduse ja üheõiguslikkuse alusel, mis on võimalik vaid kapitali võimu kukutamise tulemusena.

Kommunistliku ja imperialistliku rahvuspoliitika vastandlikkus. Kui marksism-leninism peab rahvuslikku rõhumist suurimaks paheks ja astub otsustavalt välja selle likvideerimise eest, siis imperialistid peavad seda täiesti normaalseks nähtuseks ja taotlevad selle säilitamist. Kui kommunistlik partei näeb rahvuste mitteüheõiguslikkuses ajaloolist ebaõiglust, mille on sünnitanud ekspluataatorlik kord, ja võitleb selle ebaõigluse likvideerimise eest, siis paljurahvuseliste koloniaalriikide kodanlikud parteid kaitsevad ägedalt rahvuste mitteüheõiguslikkust ja haaravad visalt kinni kõigest, mis aitab pikendada seda kolonisaatoritele soodsat olukorda.

Töölisklass ja tema revolutsioonilised parteid võitlevad rahvaste rahvusliku sõltumatuse kindlustamise eest. Imperialistlik kodanlus ja tema parteid takistavad igati nende rõhutud rahvaste rahvusliku riikluse loomist, kes on saanud rahvusliku sõltumatuse. Marksism-leninism kaitseb kõigi rahvaste, nii suurte kui ka väikeste, majanduse ja kultuuri igakülgset arendamist. Kolonisaatorid, vastupidi, jätavad rõhutud rahvad ilma majandusliku ja kultuurilise arenemise võimalusest, hoiavad neid pimeduses ja mahajäämuses. Proletaarne internatsionalism kuulutab rahvastevahelist rahu ja sõprust. Imperialistliku kodanluse natsionalism külvab viha, vaenu ja isoleeritust.

Imperialistid ei ole suutelised varjama oma vaenulikku rõhumispoliitikat neile allutatud rahvaste suhtes. Seda poliitikat teostatakse kõige metsikumais vormides. Ameerika Ühendriikides näiteks elab 17 miljonit neegrit. Paljudes osariikides on neile keelatud õppimine koolides, kus õpivad valged, neile ei anta võimalust kasutada võrdselt valgetega kino, teatreid, transporti, sööklaid, pöörduda riigiasutustesse ja ühiskondlikesse organisatsioonidesse, kuhu on lubatud minna valgetel.

Neegreid pekstakse ja tapetakse karistamatult. Ameerika Ühendriikides tegutseb kuni seniajani «lintšikohus» — reaktsionääride verine arveteõiendamine neegritega, mis toimub ilma kohtu ja uurimiseta. Lintšimist teostatakse erilise julmusega. Selle omakohtu ohvreid põletatakse sageli elusalt, neile langevad osaks ennekuulmatud piinamised ja kannatused.

Julm rahvuslik rõhumine valitseb ka teistes kapitalistlikes maades. Lõuna-Aafrika Liidus, kus võimutsevad Inglise monopolid, on olemas rohkem kui 65 seadust, mis ametlikult kinnitavad kohalike rahvusrühmade mitteüheõiguslikkust, kes moodustavad siinse elanikkonna valdava enamuse. Põhja- ja Lõuna-Rodeesias (Inglismaa

valdus Aafrikas) on tööliste-aafriklaste palk 30—40 korda väiksem kui töölistel-eurooplastel.

Venema rahvaste revolutsiooniliste jõudude liitumine Oktoobrirevolutsiooni lipu all. Töötades välja õige poliitika rahvusküsimuse alal, oli bolševike partei kindlalt veendunud, et see poliitika leiab tee kõigist rahvustest töötajate südameisse. Partei veendumus rajanes sellel, et ta poliitika on rahvale lähedane ja arusaadav, väljendab nende elulisi huve. Ja tõepoolest, rahvahulgad toetasid palavalt bolševikke, liitusid Venemaa eesrindliku klassi — proletariaadi ümber võitluseks ühise vaenlase — tsarismi ja kapitalismi vastu. Koos vene töölistega astusid võitlusse sotsiaalse ja rahvusliku vabanemise eest ukraina, valgevene, gruusia, armeenia, läti, poola, aserbaidžani, usbeki ja meie maa teistest rahvustest töötajad.

Vene kodanlus ning rõhutud rahvaste kodanlus tegi kõik selleks, et eraldada ja ükshaaval purustada eri rahvusest töötajate revolutsioonilisi jõude. Kuid need kapitalistide salakavalad plaanid ei saavutanud eesmärki.

Venemaa eri rahvusest töötavate hulkade liitumine proletaarse internatsionalismi lipu all näitas kujukalt bolševike partei poliitika õigsust, tema elulist sidet Venemaa rahvastega. See kergendas Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu, nõukogude võimu kehtestamist meie paljurahvuselisel maal ning valmistas ette tingimused meil rahvusküsimuse täielikuks lahendamiseks.

2. ÜHEÕIGUSLIKE RAHVASTE LIIT

Liiduvabariikide ühinemine NSV Liitu. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tühistas tsaariseadused, mis kinnitasid rahvuste ebavõrdsust ja jätsid nad ilma kõige elementaarsematest õigustest, samuti ka kõik ja igasugused rahvuslikud eesõigused (eriõigused) ning kitsendused. Ta kehtestas uue korra, mille juures rahvuste üheõiguslus muutus seaduseks. Ta lõi kõik tingimused vähemusrahvuste ja rahvusrühmade vabaks arenemiseks.

Juba oma olemasolu esimestel päevadel kuulutas nõukogude võim välja rahvaste enesemääramise õiguse kuni lahkulöömiseni ja iseseisvate riikide moodustamiseni, andis rahvastele tegeliku võimaluse takistamatult oma elu korraldada. Ta tunnistas Soome, Poola, Ukraina ja Baltimaade rahvaste riiklikku iseseisvust, tühistas kõik mittevõrdõiguslikud lepingud, mis tsaarivalitsus oli sõlminud Hiina, Pärsia (Iraani) ja teiste riikidega.

Kommunistlik partei aitas kõigil meie maa rahvastel luua oma rahvuslikku riiklust, oma rahvuslikke nõukogude vabariike ja oblasteid. See andis võimaluse tõmmata poliitilisest elust aktiivselt osa võtma varem rõhutud rahvuste kõige laiemad hulgad, lülitada nad sotsialistlikku ülesehitustöösse.

Juba nõukogude võimu esimestel päevadel teatas kommunistlik partei oma taotlusest luua rahvuste vennalik liit, kus iga rahvas

tunneks ennast nagu oma perekonnas, nagu võrdne võrdsete hulgas. V. I. Lenin kirjutas: «Meie tahame rahvuste v a b a t a h t l i k k u liitu, — niisugust liitu, mis ei võimaldaks mitte mingit ühe rahvuse vägivalda teise üle, — niisugust liitu, mis oleks rajatud kõige täielikumale usaldusele, vennaliku ühtsuse selgele mõistmisele, täiesti vabatahtlikule nõusolekule.»[1]

Juhtides paljurahvuselise Nõukogude riigi ülesehitustööd, arvestas kommunistlik partei tähelepanelikult iga rahva iseärasusi ja eluteed, selgitas neile kannatlikult ühise tegutsemise ja kooseksisteerimise eeliseid ühtse paljurahvuselise riigi koosseisus, liitis ja ühendas neid.

Esimeseks nõukogude vabariigiks maailmas oli Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik (Vene NFSV). 1918. aastal vastu võetud konstitutsioon kuulutas, et see riik on rajatud vabade rahvuste vaba liidu alusele kui nõukogude rahvuslike vabariikide föderatsioon (koondis).

Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi loomine oli võimsaks tõukeks teiste nõukogude vabariikide loomisele. Vene NFSV järel tekkisid Ukraina ja Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, seejärel aga nõukogude sotsialistlikud vabariigid Taga-Kaukaasias. Vene NFSV riiklik korraldus oli neile vabariikidele eeskujuks.

Nõukogude rahvad jõudsid oma riiklikule ühendusele rea üleminekuastmete kaudu, järk-järgult tunnetades ühiste jõupingutuste kasulikkust mitmesugustel elualadel. Nad tegutsesid ühiselt revolutsioonilises võitluses mõisnike ja kapitalistide vastu. Koos teostasid nad sotsialistliku revolutsiooni, kindlustasid uue korra kehtestamist ja tugevnemist.

Kodusõja ja välismaise interventsiooni aastail, kui kerkisid esiplaanile nõukogude rahvuslike vabariikide sõjalise enesekaitse huvid, võttis rahvastevaheline koostöö sõjalise liidu kuju. Vene NFSV, Ukraina ja Valgevene nõukogude vabariigid ühendasid siis oma sõjalised jõupingutused, et purustada ühine vaenlane. Vabariikide vahel sõlmiti koostööleping poliitilisel, majanduslikul ja muudel elualadel.

Pärast kodusõja lõppu tõsteti vabariikide töötava rahva enda algatusel üles küsimus iseseisvate nõukogude vabariikide ühendamise kohta ühtseks liitriigiks.

Missugused põhjused sundisid nõukogude vabariike ühinema ühtseks liitriigiks?

Eelkõige majanduslikud põhjused. Nõukogude vabariigid asusid siis taastama rahvamajandust. See oli väga keerukas ülesanne, mida iga vabariik ei suutnud lahendada üksinda, ainult omal jõul. Oli vaja ühendada kõigi nõukogude vabariikide majanduslikud vahendid ja jõud, sest üheskoos, ühises peres on kergem arendada rahva-

[1] V. I. L e n i n, Teosed, 30. kd., lk. 267.

majandust. Oli vaja taastada meie maa eri rajoonide ja vabariikide vahel majanduslik side, mis oli tekkinud juba minevikus, oli vaja seda sidet arendada ja tugevdada. Näiteks ei saanud Petrograd, Moskva ja teised keskrajoonid läbi ilma lõunast sisseveetava viljata. Maa lõuna- ja idarajoonid said Moskvast ja Petrogradist tekstiilkaupu. Kesk-Aasia varustas puuvillaga tekstiilivabrikuid, mis asusid Petrogradis, Moskvas, Ivanovos, Vladimiris ja teistes Kesk-Venemaa linnades. Donbassist tuli sütt, Bakuu ja Groznõi andsid naftat. Donbass ja Dnepri piirkond olid peamised metalliga varustajad.

Nõukogude vabariike sundis ühinema ka nende välisolukord, rahvusvaheline olukord, vajadus tugevdada oma kaitsevõimet vaenuliku kapitalistliku maailma tingimustes. Kodusõja võidukas lõpp ei kõrvaldanud imperialistide uue sõjalise kallaletungi ohtu. Ükski nõukogude vabariik ei võinud selle eest kindel olla. Tsarismi ja kapitalismi ning valgekaartliku kontrrevolutsiooni ja välismaiste interventide vastu peetud ühise võitluse kogemused kodusõja aastail rääkisid veenvalt sellest, et ainult ühiselt suudavad nõukogude vabariigid kindlustada vaba elu ning kaitsta end edukalt väliste relvastatud kallaletungide vastu. Seepärast oli vaja ühendada vabariikide sõjalised vahendid ja jõud ühtse, ühise võimsa kaitse organiseerimiseks.

Uutes tingimustes omandas tähtsa koha ka nõukogude vabariikide ühine tegevus diplomaatilisel rindel kõigi maade imperialistide vastu. Saavutamata oma eesmärke relvastatud võitluses, otsustasid sotsialismi vaenlased meie maa lämmatada blokaadi ja näljaga, püüdes katkestada tema sidemed välismaailmaga, samuti eemaldada üht nõukogude vabariiki teisest, eriti aga mitte anda neile võimalust läbi käia Venemaa föderatsiooniga. Seepärast tuli imperialistlikele eraldamiskatsetele vastandada nõukogude vabariikide tegevusühtsus ka rahvusvahelisel areenil, nende diplomaatilisel ja kaubanduslikul suhtlemisel kapitalistlike riikidega.

Rahvaid tõukas ühinema ka nõukogude võimu enda olemus. Nõukogude võim rajaneb ühiskondlikul omandusel, mis ei eralda inimesi nagu eraomandus, vaid ühendab ning lähendab neid, on nende koostöö ja vastastikuse abistamise aluseks.

Seega aitasid paljurahvuselise Nõukogude riigi moodustamisele kaasa nii Oktoobrirevolutsiooniga loodud tingimused, ajalooliselt kujunenud sidemed maa eri rajoonide vahel kui ka kommunistliku partei ja nõukogude võimu praktiline tegevus.

Kui kõigi nõukogude vabariikide ühinemine ühtseks riigiks oli küpseks saanud, kerkis küsimus selle kohta, kuidas seda praktiliselt teostada. J. V. Stalin ja mõned teised töötajad arvasid, et nõukogude vabariigid peavad kuuluma Vene NFSV koosseisu autonoomsete omavalitsuslike vabariikide õigustega. Kuid see oleks tähendanud mitte vabatahtliku üheõiguslike vabariikide liidu loomist, mis oleksid ühinenud ühesugustel tingimustel, vaid kõigi nende teatavat allutamist ühele vabariigile — Vene NFSV-le.

V. I. Lenin ei nõustunud vabariikide «autonomiseerimise» ettepanekuga. Ta püstitas vabariikide föderatsiooni (liidu) vabatahtliku loomise idee nende üheõigusluse ja vennaliku kokkuleppe alusel ning kaitses seda ideed. Vladimir Iljitš pani ette nimelt vabariikide liidu loomise, mitte aga vabariikide astumise Vene NFSV koosseisu. Lenini plaani teostamine kindlustas vabariikide täieliku võrdsuse, võttis pinna vastastikustelt hõõrumistelt ja ülekohtult. See oli seda tähtsam, et juttu oli varem valitsenud rahvuste ühendamisest varem rõhutud rahvustega.

Püstitades NSV Liidu ülesehitamisel föderatsiooni idee, ei hüljanud Lenin täielikult autonoomiat kui üht rahvaste riikliku korralduse vormi. Kui liiduvabariikide vahelised suhted rajatakse föderatsiooni alusel, siis neis liiduvabariikides, kelle elanikkond koosneb mitmest rahvusest, on igal rahvusel õigus autonoomiale.

Nõukogude vabariikide ühinemine ühtseks riigiks — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks — toimus 30. detsembril 1922 I üleliidulisel nõukogude kongressil. See kongress kinnitas deklaratsiooni ja liidulepingu NSV Liidu moodustamise kohta ja valis NSV Liidu Kesktäidesaatva Komitee. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu astusid siis Vene NFSV, Ukraina ja Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ning Taga-Kaukaasia Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik (Taga-Kaukaasia NFSV), mis koosnes sel ajal kolmest nõukogude vabariigist: Aserbaidžani, Armeenia ja Gruusia vabariigist.

Edaspidi laienes Nõukogude Liidu koosseis sedamööda, kuidas moodustati uusi nõukogude sotsialistlikke vabariike. 1924. aastal moodustati Usbeki ja Turkmeeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, kelle rahvad omal soovil vabatahtlikult astusid Nõukogude Liidu koosseisu. 1929. aastal kujundati autonoomsest liiduvabariigist Tadžiki vabariik, 1936. aastal — Kirgiisi ja Kasahhi vabariik, kes samuti astusid NSV Liidu koosseisu. 1939. aastal teostus Ukraina ja Valgevene rahvaste põline unistus taasühineda oma suguvendadega. Ukraina ja Valgevene nõukogude vabariikide koosseisu astusid Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevene maad. Rahvavastase kodanliku võimu kukutamise tulemusena Lätis, Leedus ja Eestis kuulutas nende maade töörahvas 1940. aastal välja nõukogude võimu, kujundas nõukogude sotsialistlikud vabariigid, kes said Nõukogude Liidu võrdõiguslikeks liikmeiks. Seoses Bessaraabia tagasipöördumisega Nõukogude riigi koosseisu 1940. aastal toimus moldaavia rahva taasühinemine; loodi Moldaavia NSV, kes samuti astus Nõukogude Liidu koosseisu.

Praegu kuulub Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu viisteist nõukogude liiduvabariiki:

Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik,
Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Usbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Kasahhi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Gruusia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Aserbaidžani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Leedu Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Moldaavia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Läti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Tadžiki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Armeenia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Turkmeeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,
Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Missugusel alusel ühinesid nõukogude vabariigid. Meie maa rahvad ühinesid ühtseks nõukogude liitriigiks vabatahtlikkuse, võrdõiguslikkuse ja sõbraliku koostöö alusel.

Kapitalistlikud paljurahvuselised riigid loodi tavaliselt vallutamise, alistamise ja rahvaste vägivaldse ühendamise teel. Näiteks Briti impeerium rajati asumaade paljude miljonite inimeste verele ja luudele. Alates XVIII sajandi teisest poolest pidas Inglismaa rea vallutussõdu india rahva vastu. Ta allutas endale maailma ühe suurema maa — India, kus teostas oma kolonisaatorlikku võimu hilise minevikuni. Inglismaa haaras enda võimusesse Austraalia, hävitades peaaegu täielikult tema põlisrahva. Relvajõuga, halastamatult hävitades kohalikke elanikke, vallutas ta Lõuna-Aafrika ja rea teisi territooriume. Ameerika Ühendriigid pidasid rohkem kui sada sõda rohkearvuliste, kuid relvitute indiaani suguharude vastu. Maa põliselanikud hävitati peaaegu täielikult. Ameerika Ühendriigid vallutasid või «ostsid» Prantsusmaa, Hispaania, Mehhiko ja teiste riikide käest kokku hiiglasuured maa-alad koos elanikkonnaga. Sel teel suurendasid nad oma territooriumi peaaegu kümnekordseks. Kestvate sõdade käigus allutas Austria-Ungari monarhia endale vägivaldselt tšehhid, slovakid, serblased, kroaadid ning teised rahvad Balkanil ja Kesk-Euroopas.

Nii on paljurahvuselised imperialistlikud suurriigid loodud vägivalla ja röövimise abil.

Hoopis teisiti tekkis Nõukogude Liit. Ta on loodud rahvaste poolt täieliku vabatahtlikkuse ja üheõiguslikkuse alusel, nende vastastikusel nõusolekul ja nende ühiseks kasuks.

Vabatahtlikult liiduks ühinenud nõukogude sotsialistlikud vabariigid on võrdõiguslikud. Nõukogude Liidus ei ole valitsevat rahvust ega alistatud, rõhutud rahvusi, nagu see oli Vene impeeriumis ja nagu see on olnud ja on praegu kodanlikes paljurahvuselistes riikides. Iga liiduvabariik, olenemata sellest, kui palju on seal elanikke ja kui suur on tema territoorium, kasutab kõigi teiste vabariikidega võrdseid õigusi. Iga liiduvabariik valib võrdsetel alustel (vastavalt elanike arvule) oma saadikud Liidunõukogusse ja saadab oma saadikud võrdsel arvul teiste vabariikidega (sõltumata elanike arvust) Rahvuste Nõukogusse.

Võtame näitena Vene NFSV. See on rahva arvult ja territooriumilt kõige suurem vabariik NSV Liidus. Kuid Vene Nõukogude

Föderatiivsel Sotsialistlikul Vabariigil on täpselt samasugused õigused nagu kõigil teistel liiduvabariikidel. Vene NFSV-l on NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvuste Nõukogus niisama palju esindajaid nagu igal teisel nõukogude liiduvabariigil.

NSV Liit on sõpruses ja tihedas koostöös elavate nõukogude rahvaste vennalik pere.

NSV Liidu riigivapp koosneb sirbist ja vasarast päikesekiirtes kujutatud maakeral, mida raamivad viljapead pealkirjaga liiduvabariikide keeltes: «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!» Vapi ülaosas on viieharuline täht. NSV Liidu riigilipuks on punane riidelaid, mille ülemisse nurka varda juurde on paigutatud kuldse sirbi ja vasara kujutus ja selle kohale üles punane kuldäärisega raamitud viieharuline täht.

Nõukogude liiduvabariik. Iga liiduvabariik on tööliste ja talupoegade nõukogude sotsialistlik riik, mis oma vabal tahtel ja kokkuleppel kuulub Nõukogude Liidu koosseisu võrdsetel alustel teiste liiduvabariikidega. Nõukogude Liidu koosseisu astudes jääb liiduvabariik suveräänseks (iseseisvaks) riigiks. See tähendab, et ta teostab oma territooriumil riigivõimu iseseisvalt kõigis küsimustes, välja arvatud ainult need, mis liiduvabariigid ise on vabatahtlikult üle andnud üleliiduliste riigiorganite kompetentsi.

Milles avalduvad liiduvabariigi suveräänsed õigused?

Liiduvabariigil on oma konstitutsioon, mille kinnitab ja mida muudab vabariigi enda kõrgem riigivõim. Selles konstitutsioonis, mis on koostatud vastavuses NSV Liidu Konstitutsiooniga, kajastuvad vabariigi rahvuslikud, majanduslikud ja kultuurilised ning elukondlikud iseärasused.

Liiduvabariikidel on oma kõrgemad seadusandlikud organid — ülemnõukogud — ja kõrgemad täidesaatvad ning korraldavad organid — ministrite nõukogud. Asjaajamine kõigis liiduvabariigi kõrgemais ja kohalikes riigiorganeis ning ametiasutustes toimub selle vabariigi moodustanud rahva keeles.

Liiduvabariigil on oma seadused, mis antakse välja tema kõrgema riigivõimu poolt, tal on oma vapp, lipp ja hümn. NSV Liitu astudes säilitab liiduvabariik õiguse oma territooriumile: tema territooriumi ei tohi muuta ilma tema nõusolekuta.

Igal liiduvabariigil on õigus Liidust vabalt välja astuda. Ta võib välisriikidega otsesesse suhtlemisse astuda, nendega kokkuleppeid sõlmida ja diplomaatilisi esindajaid vahetada. Ukraina ja Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmed.

Autonoomne nõukogude vabariik. Autonoomne vabariik kujutab endast tööliste ja talupoegade nõukogude sotsialistlikku riiki, mis kuulub ühe või teise liiduvabariigi koosseisu (ja selle kaudu Nõukogude Liitu).

Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi koosseisu kuuluvad: Tatari, Baškiiri, Karjala, Dagestani, Burjaatmongoli, Kabardiini-Balkaari, Komi, Mari, Mordva, Tšetšeeni-Inguši, Põhja-

Osseedi, Udmurdi, Tšuvaši ja Jakuudi Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Gruusia Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis on Abhaasi ja Adžaari Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Aserbaidžani Nõukogude Sotsialistlikku Vabariiki kuulub Nahitševani Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Usbeki Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis on Kara-Kalpaki Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Autonoomne vabariik teostab oma territooriumi piirides riigivõimu autonoomsetel alustel. See tähendab, et vabariigi moodustanud rahvas kasutab oma territooriumil riikliku omavalitsuse õigusi. Autonoomse vabariigi kõrgemais ja kohalikes võimuorganeis ning ametiasutustes toimub asjaajamine vastava rahva emakeeles.

Igal autonoomsel vabariigil on oma konstitutsioon, mis on koostatud tema rahvuslikku omapära arvestades ning vastavuses nii NSV Liidu Konstitutsiooniga kui ka selle liiduvabariigi konstitutsiooniga, kelle koosseisu ta kuulub. Autonoomne vabariik annab välja oma seadusi, mille täitmine on kohustuslik tema territooriumil. Üleliidulised seadused ja vastava liiduvabariigi seadused on samuti kohustuslikud täitmiseks autonoomse vabariigi territooriumil. Autonoomse vabariigi piirid määrab kindlaks vastava liiduvabariigi kõrgeim riigivõim. Autonoomse vabariigi territooriumi ei või muuta ilma tema nõusolekuta.

Autonoomsete vabariikide kõrgeimaks seadusandlikeks organiteks on nende ülemnõukogud, kõrgeimaks täidesaatvaiks ja korraldavaiks organiteks — ministrite nõukogud. Autonoomsel vabariigil on kindlustatud osavõtt NSV Liidu ja liiduvabariigi kõrgematest võimuorganitest. Iga autonoomne vabariik saadab vahetult oma saadikud NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvuste Nõukogusse ja võtab osa liiduvabariigi saadikute valimistest Rahvuste Nõukogusse.

Niisugune autonoomsete nõukogude vabariikide riiklik korraldus soodustab nende rahvaste riikliku, majandusliku ja kultuurilise isetegevuse ning loomingulise aktiivsuse tõusu.

Autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad. Üheks nõukogude rahvaste riikliku korralduse vormiks on autonoomne oblast. Autonoomseid oblasteid moodustavad väikesearvulised rahvad.

Vene Nõukogude Föderatiivsesse Sotsialistlikku Vabariiki kuuluvad: Adõge, Mägi-Altai, Juudi, Kalmõki, Tuva, Hakassi ja Karatšai-Tšerkessi autonoomne oblast. Aserbaidžani Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi koosseisu kuulub Mägi-Karabahhi autonoomne oblast; Gruusia Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi koosseisu — Lõuna-Osseedi autonoomne oblast; Tadžiki Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi koosseisu — Mägi-Badahšani autonoomne oblast.

Autonoomsete oblastite töörahva saadikute nõukogud juhivad kogu nende oblastite kultuurilist, poliitilist ja majanduslikku ülesehitustööd. Iga autonoomne oblast saadab vahetult oma saadikuid NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvuste Nõukogusse. Autonoomsete oblastite töörahva saadikute nõukogud võtavad vastu «Autonoomse

oblasti põhimääruse», mis arvestab autonoomse oblasti rahvuslikku omapära.

NSV Liidu arvuliselt väikeste rahvuste riikliku korralduse vormiks on rahvusringkonnad. Neid on kümme. Kõik nad kuuluvad Vene NFSV koosseisu ja asuvad peamiselt meie maa Kaug-Põhja rajoonides. Neenetsi rahval on kolm rahvusringkonda, burjaatmongolitel kaks rahvusringkonda. Oma rahvusringkonnad on handidel, evenkidel, korjakkidel (nõmõlaanidel), tšuktšidel (luoravetlaanidel), komi-permlastel.

Rahvusringkondades tegutsevad oma võimuorganid — rahvusringkondade töörahva saadikute nõukogud. Iga rahvusringkonna töötav rahvas saadab ühe saadiku NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvuste Nõukogusse. Rahvusringkondade olemasolu soodustab väikeste rahvuste töötavate hulkade aktiivsemat osavõttu kommunistlikust ülesehitustööst ja aitab tõsta nende materiaalset ning kultuurilist taset.

3. NSV LIIDU RAHVASTE SUURED EDUSAMMUD MAJANDUSLIKUS JA KULTUURILISES ÜLESEHITUSTÖÖS

Nõukogude vabariikide sotsialistlik industrialiseerimine. Nõukogude võimu suureks saavutuseks rahvusküsimuses on varem rõhutud rahvaste majandusliku ja kultuurilise mahajäämuse likvideerimine, nende majanduse ja kultuuri võimas ning igakülgne tõus. Kommunistliku partei ja nõukogude võimu rahvuspoliitika olemus sotsialistliku ülesehitustöö aastail seisiski nimelt selles, et likvideerida rahvaste tegelik mahajäämus, mille nad olid pärinud minevikult, anda neile võimalus järele jõuda Kesk-Venemaale nii riiklikus, kultuurilises kui ka majanduslikus suhtes.

Kindlaks määrates kommunistliku partei ülesandeid rahvusküsimuses, rääkis V. I. Lenin sellest, et eesrindlike rahvuste proletariaat peab minema appi varem rõhutud rahvuste töötavatele hulkadele. Et kindlustada varem rõhutud rahvaste tegelik võrdsus varem valitsenud vene rahvaga, pidas Lenin vajalikuks luua mõneks ajaks isegi teatav «ebavõrdsus», s. o. luua kõige soodsam olukord majanduslikus ja kultuurilises arenemises mahajäänud rahvustele. Ainult sel teel oli võimalik kiiresti likvideerida tsarismi ja vene kapitalismi endise kolonisaatorliku poliitika tagajärjed, viia kõik meie maa rahvad nende materiaalsete ja vaimsete jõudude arenemise avarale teele.

V. I. Lenin õpetas, et eesrindlike maade proletariaadi abiga võivad mahajäänud rahvad, kes ei ole jõudnud veel läbida kapitalistlikku arengut, üle minna sotsialismile, seejärel aga kommunismile, vahele jättes kapitalismi.

Paljurahvuselise Nõukogude riigi arenemise käigus hoolitses kommunistlik partei pidevalt rahvuslike piirkondade kõige kiiremas tempos industrialiseerimise eest. Partei juhtimisel, vene rahva ven-

naliku abiga ja kõigi sotsialistlike rahvuste vastastikuse abistamise ulatusliku arenemise tingimustes vabanesid NSV Liidu rahvad edukalt oma kunagisest mahajäämusest. Igas nõukogude rahvuslikus vabariigis ja oblastis loodi kõrgelt arenenud sotsialistlik tööstus, mis asus rahvamajanduses juhtivale kohale. Tekkisid masinaehitustehased ja söekaevandused, elektrijaamad ja metallurgiaettevõtted, põllutöömasinate tehased ning kerge- ja toiduainetetööstuse ettevõtted. Iga nõukogude rahvuslik vabariik ja oblast on selle näiteks, kuivõrd viljastavat mõju avaldab rahvuste saatusele sotsialistliku rahvaste üheõigusluse ja sõpruse poliitika elluviimine.

Viisaastakute jooksul näiteks on tunduvalt kasvanud Ukraina tööstus. Siin ehitati niisugused sotsialistliku tööstuse hiiglased nagu Harkovi traktoritehas, Novo-Kramatorski raske-masinaehitustehas, Gorlovka mäeseadmete tehas, Harkovi turbogeneraatorite tehas, metallurgiatehased «Azovstal», «Zaporožstal» ja teised, V. I. Lenini nimeline Dnepri hüdroelektrijaam, suured kivisöekaevandused. Juba Suure Isamaasõja eel laskis Ukraina tööstus välja 2 korda rohkem toodangut kui kogu revolutsioonieelse Venemaa tööstus. Praegu toodab Ukraina malmi, terast ja valtsmetalli ning kaevandab sütt üle nelja korra rohkem kui kogu Venemaa 1913. aastal. Ukraina NSV-s sulatatakse rohkem malmi kui Inglismaal, Prantsusmaal ja reas teistes Euroopa kapitalistlikes maades. Ainuüksi viiendal viisaastakul anti Ukrainas ekspluatatsiooni 142 söekaevandust, 37 kõrg- ja martäänahju, 21 valts- ning toruvaltspinki ja torukeevitusmasinat, 7 masinaehitustehast, rida võimsaid elektrijaamu ja palju muid ettevõtteid. Ukraina vabariik annab praegu peaaegu 18 korda rohkem elektrienergiat kui kogu tsaari-Venemaa 1913. aastal.

Valgevenes ehitati juba sõjaeelseil viisaastakuil rohkem kui 1700 uut tööstusettevõtet. Kütteaine hankimine on siin revolutsioonieelse ajaga võrreldes suurenenud 180-kordselt, elektrienergia tootmine 100-kordselt. Vabariigis on sõjajärgseil aastail mitte ainult taastatud saksa fašistlike röövvallutajate poolt purustatud vabrikud ja tehased, vaid on loodud ka uusi tööstusharusid: traktorite, autode ja lokomobiilide ehitus, tööpinkide, instrumentide ja teedemasinate tootmine. 1956. aastal kasvas Valgevene tööstuse toodang 1940. aastaga võrreldes rohkem kui 2-kordseks, masina- ja tööpingiehituse tööstuse väljalase aga ainuüksi viienda viisaastaku jooksul 5,7-kordseks.

Aserbaidžanis on kõrvuti uute naftatööstuse ettevõtete ja naftatöötlemise tehastega, mis on varustatud ajakohase tehnikaga, loodud niisugused tähtsad rasketööstuse harud nagu maagitööstus, keemiatööstus, must- ja värviline metallurgia ja teised. Gruusias ja Armeenias on samuti rajatud rasketööstuse ettevõtteid, sealhulgas metallurgia- ja masinaehituse tehaseid.

Võimas ajakohane tööstus asub Kasahstanis. Siin on nõukogude võimu ajal loodud NSV Liidu uus söekeskus — Karaganda bassein, ehitatud Tšimkendi tinakombinaat ning Ust-Kamenogorski tina- ja

tsingikombinaat, Tekeli, Leninogorski, Zõrjanovski ja Irtõši polümetallikombinaadid, Alma-Ata raskemasinate ehituse tehas, metallurgiakombinaat Temir-Taus, mäekeemiakombinaat Karataus, Džambuli superfosfaaditehas, Ust-Kamenogorski hüdroelektrijaam, tekstiilivabrikud, liha- ja kalakonservikombinaadid, suhkrukombinaadid ja muud ettevõtted. Seal, kus enne revolutsiooni asusid ainult üksikud rändkasahhide perekonnad, on nüüd ehitatud ja arenevad niisugused linnad, nagu Balhaš, Temir-Tau, Tekeli, Leninogorsk, Zõrjanovsk, Lenger ja teised.

Usbekistanis enne Oktoobrirevolutsiooni tööstust peaaegu ei olnud. Isegi tema põldudel kasvatatud puuvill veeti ümbertöötamiseks tuhandete verstade kaugusele Kesk-Venemaale. Nüüd on Usbekistan Nõukogude Liidu põhiliseks puuvillabaasiks, ja peale selle ka kõrgelt arenenud tööstusega vabariik. Siin on olemas masinaehitus-, keemia-, nafta-, söe-, metallurgia-, puuvilla puhastamise, tekstiili-, naha-, jalatsi-, õmblus- ja toiduainetetööstus ning teised tööstusharud. Nõukogude võimu aastail on Usbekistanis ehitatud rohkem kui tuhat suurt ettevõtet, nende hulgas Taškendi tekstiilikombinaat, Tširtšiki elektrokeemiakombinaat, Usbeki metallurgiatehas, Angreni söebasseini ettevõtted ja teised. Kui enne revolutsiooni oli kogu Usbekistanis ainult 16 000 töölist, siis nüüd töötab ainuüksi Taškendi tekstiilikombinaadis ligi 20 000 inimest.

Palju tehaseid, vabrikuid, kaevandusi ja elektrijaamu on rajatud ka teistes Nõukogude Liidu idapoolsetes vabariikides. Kasahstani ja Kesk-Aasia tööstus laseb praegu välja niisama palju tööstustoodangut, kui enne revolutsiooni tootis kogu kodanlik-feodaalne Venemaa tööstus. Neis NSV Liidu rajoonides toodetakse 5 korda rohkem elektrienergiat kui toodeti kogu revolutsioonieelsel Venemaal 1913. aastal.

Nõukogude võimu ajal hakkas kiiresti arenema Läti, Eesti ja Leedu Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi tööstus. Näiteks suurenes 1956. aastal, võrreldes 1940. aastaga, mil Balti vabariigid astusid Nõukogude Liidu koosseisu, tööstustoodangu väljalase Lätis 6,7-kordseks, Eestis — 7,5-kordseks. Ja seda pärast tohutuid purustusi, mida tekitasid nende vabariikide majandusele sõda ja vaenlase okupatsioon!

Nõukogude vabariikide sotsialistliku põllumajanduse arenemine. Kõigis rahvuslikes vabariikides on töötavad talupojad vabatahtlikult ühinenud kolhoosidesse ja loonud suure sotsialistliku ühismajapidamise. Rändrahvad on muutunud paikseiks ning tegelevad kultuurse maaviljelusega.

Nõukogude riik on eraldanud määratu suuri summasid masinatraktorijaamade rajamiseks rahvuslikel ääremaadel, mis kindlustavad põllumajandust eesrindliku tehnikaga, vanade niisutus- ja kuivendussüsteemide parandamist ja uute ehitamist neis rajoonides, kus maaviljelus seda vajab. Näiteks ainuüksi Usbekistani uute niisutussüsteemide ehitamiseks ning vanade laiendamiseks ja ümberehitamiseks on nõukogude võimu aastail eraldatud 40 korda rohkem

summasid, kui kulutati niisutuse vajadusteks kõigis Kesk-Aasia piirkondades 60 revolutsioonieelse aasta jooksul.

Kesk-Aasia vabariikides ja Aserbaidžanis on ulatuslikult arenenud puuvillakasvatus. Puuvilla saagikuselt on nõukogude vabariigid välismaadest kaugele ette jõudnud. 1956. aastal oli puuvilla saak Usbekistanis 22,6 tsentnerit ja Tadžikistanis 25,9 tsentnerit hektarilt, Ameerika Ühendriikides aga 13,7 tsentnerit, Türgis 7,8, Pakistanis 6,3 ja Iraanis 7,2 tsentnerit hektarilt. See on võimaldanud meie maal täielikult end kindlustada puuvillaga ja vabaneda vajadusest seda välismaalt sisse vedada. Erakordseid edusamme põllumajanduse arendamisel on teinud Kasahstan, kes on muutunud üheks meie maa viljaaidaks. Just siin realiseeriti kõigepealt suur osa kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse uudis- ja jäätmaade ülesharimise ajaloolisest programmist. 1956. aastal tõusis see vabariik NSV Liidus vilja tootmiselt Vene NFSV järel teisele kohale. Gruusias on laialdaselt arenenud tubaka, viinamarja, tee ja tsitruskultuuride tootmine.

Enne nõukogude võimu kehtestamist harisid talupojad Kesk-Aasias maad ketmeniga (kõplaga). Praegu aga on need endised Venemaa ääremaad põllumajanduse tehnilise varustatuse poolest kõrgemal paljudest Euroopa arenenud kapitalistlikest maadest.

NSV Liidu rahvaste kultuuri tõus. Kommunistlik partei on alati pidanud üheks oma tähtsamaks ülesandeks NSV Liidu rahvaste kultuurilise tõusu kindlustamist, rahvuskultuuri arendamist. Selleks oli vaja luua meie maal laialdane koolide võrk, kus õppetöö toimus emakeeles, organiseerida ajalehtede, raamatute ja ajakirjade väljaandmist, teatrite, kinode ja muude kultuuriasutuste ehitamist. Ainult sel teel võis likvideerida varem rõhutud rahvuste kultuurilise mahajäämuse, teostada tõelise kultuurirevolutsiooni meie maal.

1956/57. aastal kasvas õpilaste arv meie maa kõiki tüüpi üldhariduslikes koolides 1914/15. aastaga võrreldes kolmekordseks; sealjuures Kirgiisias kasvas see 46-kordseks, Usbekistanis — 77-kordseks, Tadžikistanis — 828-kordseks. Gruusia, Ukraina, Valgevene, Armeenia muutusid elanikkonna täieliku kirjaoskusega vabariikideks. Veelgi ilmsemad on kultuurirevolutsiooni tulemused niisugustes vabariikides nagu Tadžikistan, kus enne revolutsiooni oli 99,5 protsenti elanikkonnast kirjaoskamatud, Turkmeenia, kus kirjaoskamatuid oli 99,3 protsenti, Kirgiisia, kus kirjaoskamatuid oli 98—99 protsenti, Usbekistan, kus kirjaoskamatuid oli 98,5 protsenti. Ülemínek elanikkonna peaaegu täielikult kirjaoskamatuselt üldisele kirjaoskusele on siin tõepoolest suureks ajalooliseks võiduks.

Kaasaja tööstuse tekkimine, suure ühispõllumajapidamise loomine, uue tehnika juurutamine kõigis rahvamajandusharudes aitas kaasa kvalifitseeritud töötajate rahvusliku kaadri kujunemisele.

Ükskõik missugune Nõukogude Liidu vabariik ka võtta — kas liiduvabariik või autonoomne vabariik — kõikjal tõi maa industrialiseerimine, kolhoosikorra loomine ja tugevdamine endaga kaasa kultuurirevolutsiooni.

Enne revolutsiooni näiteks võis gümnaasiumi lõpetanud kirgiise sõrmedel üles lugeda. Polnud ainsatki kõrgema haridusega kirgiisi. Nüüd on Kirgiisias oma insenerid, õpetajad, agronoomid, zootehnikud, arstid, oma teadlased. 1955/56. aastal oli vabariigis 9 kõrgemat õppeasutust ja 32 teaduslikku asutust. Kirgiisi noorsugu õpib mitte üksnes keskkoolides, vaid ka kõrgemates õppeasutustes oma emakeeles.

Ukrainas oli 1955/56. aastal üle 30 000 kooli, kus õppis üle 5,5 miljoni inimese. Õpilaste arv seitsmeklassilistes koolides ja keskkoolides suurenes seal 1955/56. aastal 1914/15. aastaga võrreldes 20-kordseks. Vabariigis oli 1955/56. aastal 134 kõrgemat õppeasutust, 1914/15. aastal oli neid 27. Nõukogude võimu aastail on loodud siin Teaduste Akadeemia, Arhitektuuri ja Ehituse Akadeemia, 434 teadusliku uurimise asutust (1956. aastal). Ukrainas on praegu teadlasi kümme korda rohkem kui oli kogu tsaari-Venemaal.

Valgevene, Aserbaidžani, Armeenia, Usbekistani, Tadžikistani, Kasahstani ja Turkmenistani territooriumil ei olnud enne revolutsiooni ühtegi kõrgemat õppeasutust. Nüüd on siin kümned mitmesugused kõrgemad õppeasutused, kes valmistavad ette insenere, agronoome, arste, õpetajaid ja teisi spetsialiste. Kõigis nõukogude vabariikides on võrsunud oma intelligents; tema arv suureneb iga aastaga.

Huvitav on võrrelda olukorda mõningais meie liiduvabariikides ja rajatagustes naabermaades. Aserbaidžanis õpib iga 10 000 elaniku kohta kõrgemais õppeasutustes üle 30 korra rohkem inimesi kui Iraanis, peaaegu 8 korda rohkem kui Türgis. Nõukogude Armeenias on üliõpilaste arv iga 10 000 elaniku kohta 16 korda suurem kui Türgis.

Ukraina, Valgevene, Usbeki, Kasahhi, Gruusia, Aserbaidžani, Leedu, Läti, Kirgiisi, Tadžiki, Armeenia, Turkmeeni ja Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis on loodud teaduste akadeemiad. Moldaavia liiduvabariigis töötab NSV Liidu Teaduste Akadeemia filiaal (osakond).

Nõukogude võimu aastail on õitsele puhkenud NSV Liidu rahvaste kirjandus ja kunst. Kõik meie rahvad võivad õigusega uhked olla oma saavutuste üle ilukirjanduse, muusika, maali- ja teatrikunsti arendamisel. Usbekistanis näiteks oli 1914. aastal ainult 1 teater, 1956. aastal aga oli neid 26, Gruusias oli 3 teatrit, 1956. aastal aga 20, Kasahstanis oli 1914. aastal 2 teatrit, 1956. aastal 20, Lätis oli 2 teatrit, 1956. aastal aga 11 teatrit. Kirgiisias, Tadžikistanis, Armeenias ja Turkmeenias ei olnud enne revolutsiooni üldse teatreid, nüüd aga on Kirgiisi NSV-s 7 teatrit, Tadžikistanis 8, Armeenias 10 ja Turkmeenias 5 teatrit. Nõukogude võimu aastail loodi kirjakeel 48 Venemaa rahvusele, kellel see enne revolutsiooni üldse puudus.

Laiaulatuslikult on arenenud raamatute ja ajalehtede väljaandmine rahvuskeeltes. Enne Oktoobrirevolutsiooni trükiti Venemaal ajalehti 24 keeles. Nõukogude võimu aastail hakati ajalehti välja

andma 80 keeles, raamatuid aga 122 keeles. Usbekistanis oli enne revolutsiooni kõigest üks usbekikeelne ajaleht. 1956. aastal anti vabariigis välja 162 usbeki- ja karakalpakikeelset ajalehte. Turkmenistanis ei olnud enne Oktoobrirevolutsiooni ainsatki turkmeenikeelset ajalehte, nüüd aga ilmub rohkem kui 50 ajalehte.

Põhjalikult on paranenud tervishoid. Paljudes kohtades tsaari-Venemaa ääremaadel ei olnud ainsatki arsti ega ainsatki haiglat. Nüüd on kõigis vabariikides laialdane haiglate, ambulatooriumide, polikliinikute, sünnitusmajade, sanatooriumide ja puhkekodude võrk. Kapitalistlikus maailmas ei ole niisugust maad, kus osutatakse elanikkonnale sellist suurt meditsiinilist abi kui nõukogude vabariikides.

Kümned NSV Liidu rahvad loevad oma emakeeles marksismi-leninismi rajajate surematuid teoseid, ilukirjanduse klassikute suurt loomingut, nõukogude kirjanike parimaid teoseid.

Rahvusliku kultuuri arendamine ei eralda NSV Liidu rahvaid, vaid lähendab neid üksteisele. Leninism õpetab, et nõukogude kultuur on vormilt rahvuslik ja sisult sotsialistlik kultuur. Tema sisu on ühtne, sotsialistlik, ta omandab vaid erisuguseid vorme ja väljendusviise eri rahvaste juures, olenevalt nende keele, eluviisi jne. iseärasustest. NSV Liidu iga rahvas kasutab vennasrahvaste kultuurisaavutusi, taotleb võimsat ning järjekindlat tõusu sotsialistliku kultuuri arenemises.

Võitluses sotsialismi eest avaldus kujukalt vene rahva viljastav mõju nõukogude rahvaste üheõiguslikus peres. Ta aitas kõigil meie maa rahvastel arendada majandust ja kultuuri. Venemaa suuremad tööstus- ja kultuurikeskused — Moskva, Leningrad, Gorki, Sverdlovsk, Rostov Doni ääres ja teised — olid sotsialistliku industrialiseerimise tähtsamaiks tugipunktideks, kogu maa uusehituste ajakohaste tööstusseadmetega varustamise allikaks. Vene NFSV-st suunati vennasvabariikidesse mitte ainult masinaid ja tööpinke, vaid ka kvalifitseeritud töölisi ja spetsialiste. Vene NFSV kõrgemates õppeasutustes said paljud kõigi nõukogude rahvaste pojad ja tütred erihariduse, Kesk-Venemaa ettevõtetes aga omandasid kümned tuhanded vennasvabariikide töölised ja spetsialistid eesrindlikke kogemusi.

Ilma selle abita ei oleks saanud isegi unistada sellest kiirest majandusliku ja kultuurilise arenemise tempost, mis on kindlustatud rahvuslikes vabariikides ja oblastites nõukogude võimu aastail. Samal ajal andis iga nõukogude rahvas tunduva panuse sotsialismi ülesehitamise üldisse üritusse, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu võimsuse tugevdamisse. See panus oli tähtis nii meile endile kui ka vene rahvale, kes vajab samuti oma vendade ja seltsimeeste abi. Kasahhi vask, süsi ja nafta, Gruusia mangaan ja metall, Aserbaidžani nafta, Nõukogude Ukraina pidevalt kasvav metallurgia ja söetööstuse toodang ning muu nõukogude rahvuslike vabariikide tööstustoodang on üleliidulise toodangu koostisosaks.

NSV Liidu sotsialistlikud rahvused. Kapitalismi kukutamine Venemaal ja nõukogude korra kehtestamine lõid tingimused sotsialistlike rahvuste tekkimiseks. Need uued rahvused tekkisid ja arenesid vanade, kodanlike rahvuste sotsialismi vaimus ümberkujundamise tulemusena. Rida rahvusrühmi, kes ei olnud enne Oktoobrirevolutsiooni kujunenud rahvusteks, formeerus sotsialistlikeks rahvusteks, vahele jättes kodanlike rahvuste perioodi.

Vanade rahvuste ümberkujunemine uuteks ei toimunud ühekorraga. See võttis palju aega ja oli raske ülesanne. Võitluses sotsialismi eest muutus kogu elu meie maal: majandus, kultuur, inimesteja rahvastevahelised suhted. Need muutused põhjustasid muudatusi ka rahvaste ilmes, nende klassikoosseisus, nende huvides ja taotlustes.

Kodanlike rahvuste peamiseks juhtivaks jõuks on kodanlus ja tema natsionalistlikud parteid. Kodanlus püüab igati kindlustada oma ülevõimu ja laiendada oma riigi territooriumi võõraste rahvuste territooriumi vallutamise arvel. Ta külvab umbusku ja vihkamist teiste rahvuste vastu ning surub alla vähemusrahvusi.

Teisiti on lugu sotsialistlike rahvustega. Peamiseks jõuks, kes liidab uusi, sotsialistlikke rahvusi ja juhib neid, on tööliskiass ja tema partei. Kommunistlik partei kindlustab igati tööliste ja talupoegade liitu kommunismi lõpliku võidu nimel. Ta teostab vankumatult rahvuste võrdõiguslikkuse poliitikat, tugevdab rahvastevahelist sõprust, arendab nõukogude patriotismi ja internatsionalismi.

Sotsialistlikud rahvused on palju monoliitsemad ja elujõulisemad kui ükskõik missugune kodanlik rahvus. See on seletatav sellega, et sotsialismi ajal ei ole vaenulikke klasse. Sotsialistlikud rahvused koosnevad töölistest, talupoegadest ja intelligentsist. Sotsialistlike rahvuste iseloomustavaks jooneks on meie maal välja kujunenud tööliste, talupoegade ja intelligentsi, kõigi Nõukogude Liidu rahvaste moraalne ja poliitiline ühtsus.

Nõukogude sotsialistlikud rahvused arenevad maailma kõige eesrindlikuma ühiskondliku ja riikliku korra tingimustes, mis on relvastanud meie maa rahvad suure ning võitmatu jõuga. Sotsialismi võidu tulemusena on NSV Liidus jagamatult valitsevaks muutunud rahvamajanduse sotsialistlik süsteem ja tootmisvahendite ühiskondlik omandus. See on loonud tingimused kõigi nõukogude rahvaste majanduse ja kultuuri võimsaks arenemiseks. Sotsialistlike rahvuste iseloomustavaks jooneks on ka see, et nad asuvad omavahel vennalikus koostöös. Kõik sotsialistlikud rahvused aitavad üksteist tööstuse, transpordi, põllumajanduse, teaduse ja kultuuri arendamisel.

4. RAHVASTE SÕPRUS ON NÕUKOGUDE LIIDU JÕU ALLIKAS

Rahvaste sõprus on paljurahvuselise Nõukogude riigi põhialus. Nõukogude korra suureks saavutuseks on NSV Liidu rahvaste sõprus. See vankumatu sõprus kujunes töörahva võitluses ekspluateerimise ja igasuguse rõhumise hävitamise eest. Ta on leninliku rahvuspoliitika teostamise tulemuseks, nende ajalooliste edusammude tulemuseks, mida nõukogude rahvad on teinud oma majanduslikus ja kultuurilises arenemises.

Kommunistlik partei on kasvatanud kõigist rahvustest töötajaid vastastikuse austamise ja abistamise vaimus. Ta on pidanud leppimatut võitlust suurriikliku šovinismi vastu, s. o. ekspluataatorite poolt sajandite jooksul õhutatud enam arenenud rahvuste põlgliku, kõrgi, rõhujaliku suhtumise vastu mahajäänud ja väikestesse rahvastesse. Partei on pidanud samuti otsustavat võitlust kohaliku natsionalismi vastu, mis väljendus ekspluataatorlike klasside püüdluses lõhestada rahvaid, eraldada ja sulgeda neid rahvuslikesse raamidesse, lahutada neid vaheseinaga üldisest sotsialistlikust ülesehitustööst.

Nii üks kui teine kõrvalekaldumine leninlikust rahvuspoliitikast kujutas tõsist ohtu nõukogude korrale, sest need õõnestasid meie maa rahvaste sõprust. Ilma suurriiklikke šoviniste ja kohalikke kodanlikke natsionaliste purustamata oleks olnud võimatu rajada rahvaste sõbralikku koostööd ja vastastikust abistamist, tugevdada paljurahvuselist sotsialistlikku riiki.

Paljastanud suurriiklikud ja kohalikud natsionalistid, liitis kommunistlik partei meie maa rahvad ühtseks vennalikuks pereks ning kasvatas neid üldrahvalikest, üldriiklikest huvidest arusaamise vaimus. Partei selgitas, et NSV Liidu jõu ja võimsuse tugevdamine on kõigi nõukogude rahvuslike vabariikide ja oblastite tõusu tähtsaimaks tingimuseks ning otsustavaks vahendiks. Ei saa kindlustada oma rahva paremat tulevikku, mõtlemata kõigi nõukogude inimeste ja kõigi nõukogude rahvaste ühtse kodumaa — Nõukogude Liidu saatusele. Teisest küljest on võimatu tugevdada NSV Liidu võimsust, hoolitsemata iga nõukogude rahva, nii suure kui ka väikese, saatuse eest.

Sellel õnnistusrikkal pinnasel ongi kujunenud NSV Liidu rahvaste suur sõprus. Üksteise toetamise, vastastikuse abistamise ja vastastikuse väljaaitamise tunne muutus nõukogude rahvuste lahutamatuks omaduseks, nende käitumisnormiks ja -seaduseks. Nende patriotism (isamaa-armastus) sulas ühte rahvaste sõprusega.

Nõukogude patriotism on sotsialistlike rahvuste, ekspluateerimisest ja lepitamatuist klassivastuoludest vabade rahvuste patriotism. Nõukogude patriotismis ühinevad lahutamatult rahvaste rahvuslikud traditsioonid ja huvid kõigi NSV Liidu töötajate üldiste eluliste huvidega. Nõukogude patriotismi üks iseloomustavamaid jooni seisabki nimelt selles, et ta on üldrahvalik, et ta on omane kõigile

NSV Liidu rahvastele. Nõukogude patriotism ei eralda, vaid liidab kõiki meie maa rahvusi ja rahvusrühmi, tugevdab veelgi nende vankumatut sõprust.

Nõukogude riik astus juba sõjaeelseil aastail üles kui tugevasti ühteliitunud jõud. Raskeil Suure Isamaasõja aastail veendusid nõukogude inimesed veel rohkem NSV Liidu rahvaste sõpruse ja vendluse suures tähtsuses. Kas Ukraina, Valgevene, Moldaavia, Leedu, Läti, Eesti ja Karjala rahvad oleksid suutnud ise, oma jõududega heita endalt hitlerlaste ikke? Muidugi mitte. Ainult tänu sellele, et meie maa rahvad on ühinenud Nõukogude Liitu, et neid liidavad suur sõprus ning vendlus, et neid juhib kommunistlik partei, saavutasid nad vaenlase üle täieliku võidu.

Sõjajärgsel perioodil ilmneb uue jõuga nõukogude rahvaste vennalikule koostööle rajatud paljurahvuselise Nõukogude Liidu võimsus. NSV Liidu rahvad osutasid vaenlase sissetungi all kannatada saanud nõukogude vabariikidele määratu suurt abi nende majanduse taastamisel. Selle tulemusena võisid need vabariigid kiiresti parandada rasked sõjahaavad ja teha suuri edusamme majanduslikus ning kultuurilises ülesehitustöös.

Kommunistliku ülesehitustöö käigus võistlevad NSV Liidu rahvad omavahel, vahetavad eesrindlikke töökogemusi, osutavad üksteisele abi ja toetust. On muutunud tavaliseks, et Uraali, Kasahstani või Donbassi ehitustele sõidavad inimesed Moskvast ja Leningradist, Minskist ja Kišinjovist, Taškendist ja Bakuust, Tallinnast ja Erevanist. Ühe või teise tehase või elektrijaama ehitamisest võtavad osa meie maa kõige erinevamate rajoonide kümned ja sajad ettevõtted. Kuibõševi hüdroelektrijaama ehitamisest näiteks võtsid 1955. aastal osa rohkem kui 700 tehast ja vabrikut meie suure paljurahvuselise riigi erinevaist paikadest. Nõukogude Liidu 300 linna ettevõtted saatsid kõike vajalikku Kahhovka hüdroelektrijaama ehitamiseks Ukrainas.

Kui kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus kutsusid NSV Liidu töötajaid üles harima miljoneid hektareid uudis- ja jäätmaid Kasahstanis ja Siberis, siis vastasid nende kutsele kümned tuhanded nõukogude patrioodid kõigist Nõukogude Liidu vabariikidest. Ei leidunud ühtki rahvast, kes oleks jäänud sellest üritusest kõrvale, kes ei oleks täitnud oma kohustust oma vendade ees.

Sotsialistlike rahvuste vastastikune abi ja vastastikune toetus, mis etendasid suurt osa varem, on omandanud tänapäeva tingimustes eriti suure tähtsuse. Kui sõjaeelseil viisaastakuil etendas tähtsat osa eesrindlike, ettejõudnud rahvuste abi oma arenemises mahajäänud rahvustele, siis nüüd on esiplaanile kerkinud nimelt sotsialistlike rahvuste vastastikune abi. Igal rahval on nüüd võimalus osutada oma vendadele toetust, sest tema käsutuses on arenenud majandus ja kultuur.

Sotsialismi võit NSV Liidus ja nõukogude rahvaste sõpruse triumf ei võta parteilt ära hoolitsust töötajate internatsionaalse kasvatamise eest. See on eelkõige seletatav sellega, et ikka veel on säi-

linud kapitalismi igandid, eriti natsionalismi igandid inimeste teadvuses. Imperialistid aga teevad kõik võimaliku selleks, et neid igandeid säilitada ja elustada, taassünnitada ebasõbralikkust ja isoleeritust rahvaste vahel.

Sotsialistlike rahvuste tugevnev sõprus annab paljurahvuselisele Nõukogude riigile määratu suure võimsuse. Kommunistlik partei on järjekindlalt ja vankumatult kujundanud seda vennalikku sõprust, on liitnud nõukogude rahvad internatsionalismi lipu alla. Meie püha kohus seisab selles, et ka edaspidi hoida nagu silmatera sotsialistlike rahvuste ühtsust, koostööd ja vendlust.

NLKP XX kongress märkis ära partei edusammud rahvaste sõpruse ja koostöö tugevdamisel. Need edusammud on selle otseseks tulemuseks, et partei on oma rahvuspoliitikas lähtunud ja lähtub leninlikust teesist selle kohta, et sotsialism ei likvideeri rahvuslikke erinevusi ja iseärasusi, vaid vastupidi, kindlustab kõigi rahvuste ja rahvusrühmade majanduse ja kultuuri arenemist ja õitsengut. NLKP XX kongress märkis, et partei peab ka edaspidi kogu oma töös kõige tähelepanelikumalt arvestama rahvuslikke iseärasusi. Kongress kiitis täielikult heaks partei Keskkomitee ja valitsuse poolt teostatud abinõud liiduvabariikide õiguste laiendamisel majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös ning kohaliku initsiatiivi arendamisel. See võimaldab veelgi tõsta rahvahulkade tööalast ja poliitilist aktiivsust kõigis rahvuslikes vabariikides ja oblastites, teha veelgi suuremaid edusamme Nõukogude Liidu majanduslikus ja kultuurilises arenemises.

Turkmeeni rahva tark vanasõna kõlab järgmiselt: «Kellel on kindel tugi, sellel on ka vägilase tegu.» NSV Liidu rahvastel on kindel tugi: nõukogude sotsialistlik kord, suur kommunistlik partei ja nõukogude võim, vankumatu ühtsus ja vennalik sõprus. Ja nende teod on tõeliselt vägilaslikud. Olles tekkinud sotsialismi graniitsel alusel, areneb ja tugevneb pidevalt NSV Liidu rahvaste sõprus, selles ongi meie paljurahvuselise sotsialistliku riigi võimsuse allikas.

Sotsialistlik patriotism ja proletaarne internatsionalism. Paljurahvuselise Nõukogude sotsialistliku riigi arenemise käigus on eriti selgesti avaldunud NSV Liidu rahvaste sõpruse ja nõukogude patriotismi lahutamatu side.

Imperialistliku kodanluse ideoloogid on püüdnud ja püüavad vastandada patriotismi internatsionalismile, tõendada, et ei saa üheaegselt olla patrioot ja internatsionalist, jääda ustavaks oma rahvale ja väljendada austust teiste rahvaste suhtes, armastada oma maad ning kaitsta teiste maade vabadust ja sõltumatust.

Kuid kõik rahvusvahelise vabadusliikumise kogemused näitavad, et armastus oma kodumaa ja rahva vastu ei takista tõelisel patrioodil suhtuda austusega teistesse rahvastesse, seista koos teistest rahvustest inimestega rahu ja sõpruse kaitsel, olla tõeline internatsionalist. Ilma teiste rahvaste austamiseta, teiste maade vabaduse ja sõltumatuse tunnustamiseta liitub patriotism kodanliku natsionalismiga, muutub reaktsiooniliste klasside rahvavastase poliitika varja-

jaks. Samuti pole kahtlust ka selles, et inimene, kes ei armasta oma maad ega rahvast, ei saa olla tõeline internatsionalist. Oma kodumaad armastamata mandub internatsionalism paratamatult kosmopolitismiks, muutub rahvusliku reetmise varjajaks.

Kommunistlik partei on alati otsustavalt võidelnud nende vastu, kes vastandasid patriotismi internatsionalismile. Ta kasvatab töötajaid oma kodumaa armastamise ja internatsionaalsele kohustusele ustavuse vaimus, rahvusvahelise proletaarse solidaarsuse vaimus.

Tõeline patriotism ei sobi kokku rahvusliku piiratuse ja upsakusega. Marksism-leninism mõistab hukka nii oma rahva huvide allakiskumise kui ka taotluse luua temale privilegeeritud, teiste rahvastega võrreldes erilist olukorda. Patriotism ei seisa selles, et vaimustuda kõigest omamaisest, olgu see siis hea või halb, vaid selles, et rangelt hinnata olemasolevaid saavutusi ja halastamatult avastada puudusi, et pidevalt tugevdada oma kodumaa võimsust, kasutades nii oma maa kui ka teiste maade kogemusi.

Oma tegevuses kaasaegsetes tingimustes lähtuvad kõik kommunistlikud parteid iga maa rahvuslikest iseärasustest, väljendavad suurima täielikkusega oma rahvaste rahvuslikke huve. Samal ajal, olles teadlikud, et võitlus töölisklassi huvide eest, rahu ja oma maade rahvusliku sõltumatuse eest on ühtlasi kogu rahvusvahelise proletariaadi ürituseks, liituvad nad ja tugevdavad omavahelisi sidemeid ja koostööd. Eri maade töölisklassi marksistlike parteide ideeline liitumine ja vennalik solidaarsus on seda vajalikumad, et kapitalistlikud monopolid loovad oma rahvusvahelisi agressiivseid ühendusi ja blokke, mis on suunatud rahuarmastavate rahvaste vastu, rahvusliku vabadusliikumise vastu, töölisklassi ning töötajate eluliste huvide vastu.

Nõukogude Liidu rahvaste sõprus ja ühtsus, sotsialistliku leeri maade vankumatu koostöö, kogu maailma töötava rahva internatsionaalne ühtsus on üheks võimsaks rahvahulkade jõu allikaks, üheks sotsialismi suureks eeliseks tema ajaloolises võistluses kapitalismiga. Sellepärast ongi nii tähtis tugevdada rahvaste üksmeelt ja vendlust nii üksikutes maades kui ka väljaspool nende piire.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade kogemused näitavad kujukalt, et ekspluataatorite võimu kukutamine on ainukeseks rahvusküsimuse lahendamise teeks tõelise demokraatia vaimus, rahvaste huvides. Kui kapitalism on rahvusliku vabaduse vaenlane ja rahvaste rõhuja, siis sotsialism on nende vabastaja. Kui kapitalism pidurdab orjastatud rahvaste majanduse ja kultuuri arenemist, siis sotsialism kindlustab vabastatud rahvaste materiaalsete ja vaimsete jõudude õitsengu. Kui imperialism õhutab rahvastevahelist

vaenu ja viha, siis sotsialism kindlustab rahvaste üheõiguslikkuse, koostöö, vastastikuse abistamise ja sõpruse.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon viis ellu kommunistliku partei leninliku rahvuspoliitika põhiteesid. Ta likvideeris rahvusliku rõhumise, kehtestas rahvaste üheõiguslikkuse kõigil ühiskondliku ja riikliku elu aladel. Kodanlik-feodaalse «rahvaste vangla» asemele, nagu seda oli tsaari-Venemaa, tekkis Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, muutudes võimsaks riigiks, mis on kogu maailma rahvastele paljurahvuselise riigi eeskujuks. Nõukogude Liit loodi rahvaste vabal tahtel ja kokkuleppel, nende üheõiguslikkuse ja seltsimeheliku koostöö alusel.

Võitluses sotsialismi eest tegid NSV Liidu rahvad suuri edusamme majanduse ja kultuuri arendamisel. Nõukogude rahvaste sõprus, mis areneb sotsialistlikul alusel, on muutunud meie ühiskonna võimsaks liikumapanevaks jõuks.

Kommunistlik partei taotleb järjekindlalt selle suure sõpruse tugevnemist. Ta kasvatab NSV Liidu töötajaid nõukogude patriotismi ja proletaarse internatsionalismi vaimus, juurib otsustavalt välja igasugused suurriikliku šovinismi ja kohaliku natsionalismi avaldused. Ta taotleb sotsialistlike rahvuste koostöö ja vastastikuse abistamise arenemist võitluses kommunismi eest.

Kommunistlik partei on nõukogude ühiskonna juhtiv ja suunav jõud

1. KOMMUNISTLIK PARTEI ON NÕUKOGUDE RAHVA JUHT

Kommunistlik partei on uut tüüpi partei. Selles peatükis jutustatakse sellest, millist osa nõukogude ühiskonnas etendab kommunistlik partei ja kuidas ta juhib kommunistlikku ülesehitustööd.

Me juba teame, et kapitalistlikus ühiskonnas, nagu igas teiseski ühiskonnas, mis on lõhestatud vastandlikesse ja vaenulikesse klassidesse, käib äge klassivõitlus. Selles võitluses püüavad valitsevad klassid säilitada ja tugevdada vana korda, mis on rajatud eraomandusele ja inimese ekspluateerimisele, ja vastupidi, ekspluateeritavad klassid astuvad välja kodanliku korra ja rõhujate vastu, rahva huvides ühiskondliku korra põhjaliku muutmise eest.

Poliitiline partei on klassi kõige aktiivsem ja organiseeritum osa, kes väljendab ja kaitseb tema huvisid. V. I. Lenin märkis, et ühiskonna jagunemine parteideks ja nendevaheline võitlus väljendab kõige kujukamalt ja täielikumalt klassidevahelist poliitilist võitlust. Klassivõitlust juhivad poliitilised parteid.

Kapitalistlikes maades on poliitilisi parteisid tavaliselt rohkem kui klasse. Kodanlikud parteid kajastavad kodanluse üksikute kihtide, rühmade huvisid. Ehkki nende parteide vahel toimub võitlus, on nad kõik üksmeelsed ühes: kõik nad vihkavad töörahvast ja taotlevad jäädvustada kapitalistlikku korda. Milleks on kapitalistidel vaja mitu parteid? Selleks et viia eksiteele poliitikas vähekogenenud inimesi, petta töörahvast, sisendada temale arvamust, nagu kavatseks üks või teine kodanlik partei kaitsta rahva huvisid.

Tsaari-Venemaal näiteks oli mitu kodanluse ja mõisnike parteid, kuid tegelikult tegutsesid nad kõik ühel nõul ekspluataatorite huvides, ekspluateeritavate vastu. Ameerika Ühendriikides on juba ammust ajast olemas kaks suurt kodanlikku parteid — vabariiklik ja demokraatlik partei. Kumbki neist esitab oma kandidaate presidendi ja kongressi liikmete kohale. Nende kandidaatide ümber käib võitlus parteide vahel. Kuid vabariikliku ja demokraatliku partei

vahel ei ole mingit olulist vahet. Need mõlemad parteid kaitsevad monopolide huvisid.

Kodanlikud parteid nimetavad end sageli maskeerimise eesmärgil «rahvalikeks», «rahvuslikeks», «progressiivseteks», demokraatlikeks ja mitmesugusteks teisteks parteideks ning kinnitavad, et nad kaitsevad rahva, demokraatia ja progressi huvisid. Kuid kõik kodanlikud parteid, ükskõik kuidas nad end ka nimetaksid, kaitsevad tegelikult kapitalismi ja on vaenulikud töölisklassile, kõikidele töötajatele. Iga kodanlik poliitiline partei püüab ekspluataatorite ja ekspluateeritavate vahelisi klassivastuolusid kinni mätsida ja seega rahvahulki kodanluse vastu peetavast revolutsioonilisest võitlusest kõrvale juhtida.

Marksism-leninism õpetab, et proletariaat ei suuda vabaneda valitsevate klasside rõhumisest, ei suuda kätte võita ega kindlustada võimu, kui tal ei ole oma poliitilist parteid.

Kommunistlik partei kujutabki endast proletariaadi eesmist väesalka, avangardi ning on proletariaadi poliitiliseks juhiks. Kommunistlik partei suunab proletariaadi massiorganisatsioonide — ametiühingute, kooperatiivide, kultuurihariduslike ja teiste organisatsioonide tegevust. Kommunistlik partei on töölisklassi kõige revolutsioonilisem, teadlikum ja organiseeritum osa.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei rajaja V. I. Lenin nimetas teda uut tüüpi parteiks. Miks? Sellepärast, et kommunistlik partei, erinevalt reformistlikest, kokkuleplaslikest sotsiaaldemokraatlikest parteidest, tekkis, arenes ja tugevnes kui partei, mis peab viima töölisklassi ja töötava talurahva miljonilisi hulki võitlusse tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest, proletaarse revolutsiooni võidu eest, ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamise ja kommunismi võidu eest.

Kui meie partei loodi, olid Lääne-Euroopa maades sotsiaaldemokraatlikud töölisparteid juba olemas. 1889. aastal ühinesid nad rahvusvaheliseks organisatsiooniks — II Internatsionaaliks (I Internatsionaal, mille asutasid Karl Marx ja Friedrich Engels, eksisteeris 1864. aastast kuni 1872. aastani).

Oma tegevuse algul astusid sotsiaaldemokraatlikud parteid välja töölisklassi huvide kaitseks, kuid järk-järgult läks juhtimine neis parteides ja hiljem kogu II Internatsionaalis oportunistide kätte, see tähendab inimeste kätte, kes kohanduvad valitsevale, ekspluateerivale klassile. Oportunistid astuvad sõnades proletariaadi, sotsialismi eest küll välja, tegelikult aga on nad kodanluse agendid töölisliikumises. Nad püüavad töölisliikumist kapitalismile ohutuks muuta, sisendavad töölisklassile, et sotsialismile võib jõuda ilma revolutsioonita, mõningate kehtivas korras tähtsusetute muutuste, reformide läbiviimisega, mis saavutatakse kodanlusega kokkuleppimise teel. Pettes töölisi võltsjutlusega sotsialismi ülesehitamise võimalikkusest ilma revolutsioonita, ilma proletariaadi diktatuuri kehtestamiseta, aitavad oportunistid säilitada kapitalismi. Nimelt selliseks oportunismist nakatatud parteiks oli Venemaal menševike partei.

Imperialismi ajastul, kui saabus proletariaadi avaliku revolutsioonilise tegevuse aeg, osutusid vanad sotsiaaldemokraatlikud parteid täiesti kõlbmatuks proletariaadi ees seisvate ajalooliste ülesannete lahendamiseks. Venemaal sellist tüüpi partei loomine oleks tähendanud määrata vene proletariaat vältimatule lüüasaamisele. Talle oli vaja uut tüüpi parteid, kes julgelt ja otsustavalt arendaks revolutsioonilist võitlust. Niisuguseks parteiks kujuneski meie kommunistlik partei.

Kommunistlik partei on viinud meie rahva sotsialismile. Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei, mis loodi 1903. aastal Vladimir Iljitš Lenini poolt, on läbi käinud kangelasliku võitluse suure ja kuulsusrikka tee.

Oma tegevuse algul oli meie partei väikesearvuline. Kui partei loodi, oli tema ridades ainult mõni tuhat inimest. Need aga olid mehised ja kindlad revolutsionäärid, ennastsalgavad võitlejad töörahva huvide eest. Oma olemasolu esimesest päevast alates astus kommunistlik partei lepitamatusse võitlusse töölisklassi rohkearvuliste vaenlastega. Tsarismi vastu peetud ägedas võitluses karastus ja tugevnes kommunistliku partei kaader, kindlad ja mehised revolutsionäärid, kes ei kartnud mingisuguseid raskusi ega hädaohte. Tsaaripolitsei jälitas revolutsionääre, neid saadeti asumisele, sunnitööle ja tõmmati võllasse. Kuid mitte mingisugune jõud ei suutnud peatada meie partei ridade ja tema mõju kasvu töölisklassi hulgas. Langenute asemele tulid uued võitlejad, partei kasvas pidevalt, võttes oma ridadesse töölisklassi, rahva paremad jõud. 1917. aasta Veebruarirevolutsiooni ajaks, kui bolševikud põranda alt välja tulid, oli neid ligemale 40 000—45 000 inimest. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul oli bolševike partei ridades juba ligi 240 000 inimest.

Kui meie partei muutus pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu valitsevaks parteiks, võttis ta oma ridadesse veelgi rohkem töötajate paremaid esindajaid. Sealjuures suurenes juurdevool parteisse iga kord, kui Nõukogudemaa kõige suuremaid raskusi üle elas.

Kodusõja ja välismaise interventsiooni aastail astus parteisse 300 000 inimest; paljud neist läksid otsekohe rindele, et kaitsta relvaga sotsialistlikku isamaad.

1924. aastal, kui parteid tabas raske mure — suri Vladimir Iljitš Lenin —, valisid töölised endi hulgast välja parimad seltsimehed ja saatsid nad parteisse. Nad ütlesid: «Lenin suri — on tarvis tugevdada Lenini parteid.» Kakssada nelikümmend tuhat töölist astus siis lühikese aja jooksul kommunistlikku parteisse. See oli leninlik kutse parteisse; see näitas, kui lähedane on töölistele kommunistlik partei ja kui kalliks nad teda peavad.

Tormiliselt suurenes juurdevool parteisse 1929. aasta lõpul. Partei arendas hoogsalt meie maa industrialiseerimist ja põllumajanduse kollektiviseerimist. Oli tarvis võita suuri raskusi. Ja siis astusid ÜK(b) Partei ridadesse uued sajad tuhanded teadlikud ja aktiivsed tööinimesed.

Isamaasõja aastail, kus otsustamisel oli küsimus, kas Nõukogude riik jääb püsima või mitte, astusid miljonid nõukogude patrioodid nii rindel kui tagalas kommunistliku partei ridadesse. Hoolimata sellest, et partei rindel suuri kaotusi kandis, ei vähenenud tema koosseis, vaid vastupidi, suurenes enam kui ühe miljoni kuuesaja tuhande inimese võrra.

1957. aasta lõpuks oli meie partei ridades ligi kaheksa miljonit inimest.

Milles seisab siis partei tohutu kasvu ja selle suure usalduse saladus, mis tal on rahva hulgas? Kõigepealt selles, et kogu partei poliitika, kogu tema rohkem kui poolesaja aastane revolutsiooniline tegevus väljendab rahva huve.

Enne revolutsiooni oli Venemaal mitu kodanluse ja mõisnike parteid. Kõik nad hukkusid koos nende ekspluataatorlike klassidega, kelle huvisid nad kaitsesid. Juba ammu pole meie maal enam selliseid väikekodanlikke parteisid, nagu sotsialistid-revolutsionäärid (esseerid) ja menševikud. Need parteid lõpetasid oma kuulsusetu eksisteerimise kontrrevolutsiooni leeris. Rahvas tundis ära nende parteide olemuse ja pööras neile selja. Töölised ja talupojad veendusid oma kauaaegsete kogemuste najal, et ainult kommunistlik partei võitleb ennastsalgavalt ja jõudu säästmata töötajate õnne eest, seisab kindlalt rahva huvide eest ning juhib rahvahulki ainuõiget teed mööda.

Oma olemasolu esimestest päevadest alates seadis kommunistlik partei endale selge eesmärgi — kukutada kodanlik-mõisniklik kord Venemaal, kehtestada proletariaadi diktatuur ning üles ehitada uus, sotsialistlik ühiskond. See oli selgesti kindlaks määratud programmis, mis võeti vastu 1903. aastal toimunud partei II kongressil. Võites kõik raskused ning takistused, sammus partei alati kõrvalekaldumatult selle eesmärgi poole, tõmmates endaga kaasa tööliste ja talupoegade laiu hulki.

Bolševikud viisid töörahva võitlusse mõisnike ja kapitalistide vastu, uskudes kindlalt, et võit ei ole mägede taga. Pärast 1905.—1907. aasta esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist ei lasknud bolševikud pead norgu, ei kartnud kasvavaid raskusi, vaid jätkasid alustatud tööd uue energiaga. «Mitte ilmaaegu nimetatakse meid kaljukindlaiks,» kirjutas Lenin 1908. aastal.

Bolševike partei juhtimisel kukutasid Venemaa töölised ja talupojad 1917. aasta veebruaris vihatud tsaari-isevalitsuse ning pidasid otsustavat võitlust kodanluse võimu vastu, proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest. 1917. aasta juunis kuulutasid menševikud I ülevenemaalisel nõukogude kongressil, et Venemaal ei ole sellist parteid, kes üksinda võiks endale võtta vastutuse riigi saatuse eest. «On selline partei!» — vastas neile Lenin. See oli bolševike partei, kes teadis, et Venemaad võib hukkumisest ja täielikust orjastamisest päästa ainult üleminek sotsialismile.

Ennastsalgava võitluse ja kommunistliku partei õige juhtimise

tulemusena suutis töölisklass riigivõimu kätte võita, seda käes hoida ja kindlustada.

Partei VII kongressil 1918. aastal otsustasid bolševikud Lenini ettepanekul nimetada oma parteid kommunistlikuks parteiks — nii, nagu nimetasid töölisparteid Marx ja Engels. Kuni selle ajani nimetati meie parteid Venemaa Sotsiaaldemokraatlikuks Töölisparteiks (VSDTP). See nimetus ei olnud teaduslik, ta ei näidanud partei eesmärki. Pealegi reetis enamus sotsiaaldemokraatlike parteide juhte Esimese maailmasõja ajal töölisklassi, läks üle kodanluse leeri, häbistas «sotsiaaldemokraadi» nime. Alates VII kongressist hakkas meie partei end nimetama Venemaa Kommunistlikuks (bolševike) Parteiks või lühendatult — VK(b)P. Sõna «kommunistlik» väljendab kõige täpsemalt meie partei lõppeesmärki — kommunismi ülesehitamist.

VK(b)P VIII kongressil 1919. aastal võeti vastu partei uus programm. Partei esimene programm, mis kinnitati VSDTP II kongressil, nägi ette tsarismi kukutamise, seejärel ka kapitalistide kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kehtestamise. See programm oli juba ellu viidud. Uues programmis selgitati võitnud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tähtsust ning määrati kindlaks partei ja Nõukogude riigi ülesanded sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel. Programm nõudis kodanluse ekspropriieerimise lõpuleviimist (ekspropriieerimine tähendab vabrikute, tehaste, maa vägivaldset võõrandamist kodanluselt) ja tootmisvahendite muutmist riigi omandiks: rahvamajanduse korraldamist ühtse sotsialistliku plaani alusel, ametiühingute laialdast osavõttu rahvamajanduse organiseerimisest, töötajate kasvatamist sotsialistliku töössesuhtumise vaimus, talurahva järkjärgulist ja plaanikindlat kaasatõmbamist sotsialistlikule ülesehitustööle.

Juhindudes oma programmist, tugevdas kommunistlik partei väsimatult tööliste ja talupoegade noort sotsialistlikku riiki, et selle abil maha suruda kukutatud ekspluataatorlike klasside vastupanu ja ümber kujundada ühiskond uutel, sotsialistlikel alustel. Kodusõja aastail, kui Nõukogude riiki ähvardas surmaoht välismaiste röövvallutajate ning kodanluse ja mõisnike kontrrevolutsiooni poolt, innustas partei tööliste ja talupoegade hulki isamaasõtta ning saavutas interventide ja valgekaartlaste täieliku purustamise.

Sellele järgnenud rahuliku ülesehitustöö aastatel töötas kommunistlik partei V. I. Lenini näpunäidetest juhindudes välja ja viis ellu NSV Liidu sotsialistliku industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise programmi. Ajaloos pole veel olnud sellist määratu suurt loovat ülesehitustööd, mida arendasid meie maa töötajad kommunistliku partei juhtimisel. Meie kodumaa muutus mahajäänud ja sõltuvast maast, nagu seda oli tsaari-Venemaa, võimsaks ja eesrindlikuks sotsialistlikuks suurriigiks. Likvideeriti lõplikult ekspluataatorlikud klassid, kaotati jäädavalt inimese ekspluateerimine inimese poolt. Nõukogude rahvas ehitas esimesena ajaloos üles uue ühiskonnakorra — sotsialismi.

Fašistlike röövvallutajate vastu peetud Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda näitas kogu maailmale nõukogude sotsialistliku korra jõudu ja võimsust. Nõukogude rahvas saavutas hiilgava võidu vaenlase üle, pärast sõda aga taastas ennenägematult lühikese ajaga rahvamajanduse ja arendab edukalt oma sotsialistlikku majandust ja kultuuri ning sammub kõrvalekaldumatult edasi kommunismile.

Meie maa töötajate maailma-ajalooline võit on kommunistliku partei poliitika elluviimise tulemus.

Partei poliitika määrab kindlaks Nõukogude riigi tegevuse suuna ning nõukogude rahva põhiülesanded. Ta omab ülitähtsat kohta meie maal uue ühiskonnakorra võiduks.

Milles seisab kommunistliku partei poliitika jõud?

Partei poliitika jõud seisab selles, et ta on õige ja teaduslikult põhjendatud. Relvastatud marksismi-leninismi teooriaga, tundes ühiskonna arengu seadusi ning toetudes rahvahulkade kogemustele, töötab partei välja poliitika, mis õigesti väljendab töötajate eesmärke ja ülesandeid. Partei seab rahva ette need eesmärgid ja ülesanded, mis elu, meie maa arenemise nõuded esile tõstavad.

Kommunistliku partei juhtiv tegevus haarab nõukogude sotsialistliku ühiskonna elu kõiki külgi. Partei õpib tundma olukorda tööstuses, põllumajanduses, transpordis ja teistes majandusliku ülesehitustöö harudes ning töötab välja abinõud, mis kindlustavad rahvamajanduse pideva tõusu. Partei juhib NSV Liidu rahvamajanduse arendamise plaanide koostamist nii pikemaks kui ka lühemaks ajaks ning suunab töötajate jõupingutusi tootmise arendamiseks, mis kindlustab rahva materiaalse heaolu tõusu. Hoolitsus nõukogude inimeste õnne eest, rahva elutaseme pideva tõusu eest on olnud ja on ka edaspidi meie partei tähelepanu keskpunktis.

Kommunismi eduka ülesehitamise vältimatuks tingimuseks on Nõukogude riigi tugevdamine. Meie riigi võimsuse aluseks on tööliste ja talupoegade liit. «Tööliste ja talupoegade liit —», kirjutas V. I. Lenin, «selle on andnud meile nõukogude võim. Selles on tema jõud. Selles on meie edusammude ja meie lõpliku võidu pant.»[1] Kommunistlik partei teostab kõrvalekaldumatult leninlikku joont, mis on suunatud tööliste ja talupoegade liidu tugevdamisele.

Partei rahvuspoliitika kindlustab kõigi meie maa rahvaste ja rahvuste majanduse ja kultuuri igakülgse arenemise ning õitsengu, arvestab rahvaste rahvuslikke iseärasusi, iga liiduvabariigi huvisid.

Partei on seadnud endale eesmärgiks muuta kõik nõukogude inimesed kultuurseteks ja harituteks. Nõukogude Liidus on loodud ja laieneb iga aastaga koolide, mitmesuguste kursuste, õppeasutuste, tehnikumide, kõrgemate õppeasutuste, teadusliku uurimise asutuste, kirjastuste, teatrite, klubide, kinode jne. võrk.

Kommunistlik partei teeb määratu suurt tööd töötajate kommunistlikul kasvatamisel, nende teadlikkuse ja loomingulise aktiiv-

[1] V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., lk. 220.

suse tõstmisel, inimeste teadvusest kapitalistlike igandite väljajuurimisel. Rahvahulkade kommunistlikuks kasvatamiseks kasutatakse ajakirjandust, suulist agitatsiooni ja propagandat, kultuurharidus-likke asutusi, teadust, kirjandust, kunsti ja teisi sotsialistliku kultuuri vahendeid.

Partei suunab Nõukogude riigi välispoliitikat, mille eesmärgiks on säilitada ning tugevdada rahu kogu maailmas ning luua soodsad tingimused meie rahva loovaks tööks. Samal ajal hoolitsevad partei ja Nõukogude valitsus ka Nõukogude riigi kaitsevõime tugevdamise eest.

V. I. Lenin ütles, et bolševike partei on «meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus». Partei ühendab oma ridades töölisklassi ja töörahva teiste kihtide paremaid inimesi, kellele kõige kallimaks maailmas on rahva õnn, kellele pole midagi ülimat kui võitlus kommunismi võidu eest.

«Klassi aju,
klassi tegu,
klassi jõud
ja klassi au —
vaat' mis on partei.»

Nii kirjutas kommunistlikust parteist silmapaistev nõukogude luuletaja Vladimir Majakovski.

Kommunistlik partei on töötajate kõigi organisatsioonide juhtiv tuumik. Kommunistlik partei on nõukogude rahva ainus poliitiline partei. See tuleneb nõukogude sotsialistliku ühiskonna olemusest endast.

Kodanlikus ühiskonnas on iga partei ühe või teise klassi poliitiline organisatsioon ja kaitseb tema huvisid võitluses teiste klasside vastu.

Nõukogudemaal on loodud uus, homogeenne ühiskond, kus ei ole antagonistlikke (lepitamatute vastuoludega lahutatud) klasse, järelikult pole ka pinda mitme partei olemasoluks. Nõukogude Liidus on kaks sõbralikku klassi, töölised ja talupojad, kellel on samuti kui nõukogude intelligentsilgi ühised huvid, ühised eesmärgid ja ülesanded. Sellepärast on NSV Liidus pinda ainult ühe partei jaoks, kommunistliku partei jaoks, kes väljendab kogu nõukogude rahva huvisid. Partei suured eesmärgid on alati olnud ja on ka praegu kogu nõukogude rahva eesmärkideks. Nõukogude Liidu töötajad tunnustavad kommunistliku partei oma ainsaks poliitiliseks juhiks. Partei ja rahva lahutamatu ühtsus on nõukogude sotsialistliku ühiskonna iseloomulikuks jooneks.

NSV Liidu Konstitutsioon fikseeris seadusandlikult partei juhtivat osa Nõukogude riigis. Konstitutsioonis on öeldud, et kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassi, töötava talurahva ja töötava intelligentsi ridadest ühinevad vabatahtlikult Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse, kes on töörahva eesmine väesalk tema võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest

ja töörahva kõigi, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuumik.

Partei on meie maa töötajate eesmine väesalk. Kuid töötajatel on veel teisi neile vajalikke organisatsioone: nõukogud, ametiühingud, kommunistlik noorsooühing, kooperatiivid, kultuurhariduslikud ja teised ühiskondlikud organisatsioonid.

Kuidas aga teostada kõigi nende organisatsioonide ühtset juhtimist? Kuidas vältida lahkhelisid nende tegevuses? Kus on see organisatsioon, kes töötab välja üldise joone nende võitluses ning suunab nende jõupingutused ühtsele eesmärgile? Selliseks organisatsiooniks on kommunistlik partei.

Menševikud ja trotskistid püüdsid igati vähendada ja alla kiskuda partei juhtivat osa teistes proletariaadi organisatsioonides. Nad ei olnud sellega nõus, et partei juhiks ideeliselt ja poliitiliselt nõukogude riigiorganeid ja ametiühinguid, ning püüdsid õõnestada partei juhtivat osa neis organisatsioonides. See kõik oleks võinud lahutada, nõrgendada meie rahva jõude ning nurja ajada sotsialismi ülesehitamise.

Meie partei paljastas otsustavalt menševike, trotskistide ning teiste leninismi vaenlaste sellise tegevuse ja tõestas töötajaile praktika varal, et nende jõud seisab parteilises juhtimises.

Proletariaadi diktatuuri süsteemis on iga töötajate organisatsioon selle ühtse mehhanismi osaks, mis seob parteid rahvahulkadega ja ilma milleta pole mõeldav töölisklassi diktatuur. V. I. Lenin ütles: «Diktatuuri ei saa teostada ilma mõningate «veorihmadeta» eelväest eesrindliku klassi hulkade ja nende juurest töörahva hulkade juurde»[1], või teiste sõnadega, partei on töölisklassi diktatuuri juhtivaks ja suunavaks jõuks, töörahva massiorganisatsioonid aga on veorihmad või hoovad parteist rahvahulkade juurde.

Kõige massilisemaks organisatsiooniks on meil töörahva saadikute nõukogud: nad hõlmavad sotsialistliku ühiskonna kõiki töötajaid. Nende kaudu teostab töölisklass ühiskonna riiklikku juhtimist. Nõukogud on valitud kollektiivsed riigivõimuorganid, nende tegevusest võtavad osa miljonid töötajad. Nõukogudel on palju harusid nii keskuses kui ka kohtadel. Nende kompetentsi kuuluvad administratiivsed, majanduslikud, sõjalised, kultuurhariduslikud ja teised organisatsioonid. Mitmesugustes riigiorganites, majandusvalitsustes, keskasutustes, ministeeriumides töötava nõukogude aparaadi kaudu toimub meie sotsialistliku riigi suur majanduslik-organisatsiooniline tegevus. Ilma rahvaga tihedalt seotud riigiaparaadita pole võimalik juhtida majanduslikku ega kultuurilist tegevust, ükskõik millist sotsialistliku ülesehitustöö lõiku. Seepärast pöörab kommunistlik partei erilist tähelepanu nõukogude juhtivate organite ja riigiaparaadi kogu praktilise tegevuse parandamisele, nende vastutuse tõstmisele majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimise eest.

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 32. kd., lk. 3.

Teiseks töötajate massiorganisatsiooniks on meil ametiühingud, mis ühendavad peaaegu kõiki töölisi ja teenistujaid, nimelt üle 47 miljoni liikme. Ametiühingud on kasvanud ja tugevnenud partei juhtimisel. Nad etendavad tähtsat osa meie maa poliitilises, majanduslikus ja kultuurilises elus ning aitavad parteil kommunistlikule ülesehitustööle kaasa tõmmata tööliste, teenistujate ning intelligentsi laiu hulki.

V. I. Lenin nimetas ametiühinguid kommunismi kooliks, juhtimise ja majandamise kooliks. Ametiühingud kasvatavad töölistes ja teenistujais kommunistlikku töössesuhtumist, vastutust ettevõtte olukorra eest, tugevdavad töödistsipliini ettevõtteis ja asutustes, võitlevad rahvamajanduse arendamise plaanide täitmise eest. Ametiühingute tähtsaks ülesandeks on sotsialistliku võistluse organiseerimine tootmisplaanide täitmiseks ning ületamiseks. Nad organiseerivad tööliste ja teenistujate massilist liikumist tööviljakuse tõstmise ja tehnika parema kasutamise eest, omahinna alandamise ja toodangu kvaliteedi tõstmise eest. Ametiühingud hoolitsevad töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmise eest. Nad valvavad töökaitseseaduste täitmise järele, käsutavad sotsiaalkindlustusfonde, kontrollivad abinõude täitmist ohutustehnika alal, peavad ülal rohkearvulisi puhkekodusid ja sanatooriume. Ametiühingute kätte on koondatud sellised tähtsad kultuuriharidusliku töö vahendid, nagu kultuuripaleed, klubid, raamatukogud ja staadionid.

Ettevõtete administratsiooni ja ametiühinguorganisatsioonide vahel sõlmitakse kollektiivlepinguid. Milleks sõlmitakse selliseid lepinguid? Nende eesmärgiks on tagada tootmisplaanide täitmist ja ületamist, tööviljakuse tõstmist ja töö organiseerimise parandamist, tõsta majandus- ja ametiühinguorganisatsioonide vastutust tööliste, insener-tehniliste töötajate ja teenistujate elutarbeliste tingimuste ning kultuurilise teenindamise parandamise eest.

Ametiühingud töötavad oma liikmete laialdase isetegevuse alusel; ametiühingute põhiliseks töömeetodiks on veenmine, selgitamine.

Partei annab ametiühingutele praktilist abi, taotleb seda, et nende töös oleks rohkem võitlusvaimu ja teravust, et nad loovalt läheneksid küsimustele, et ametiühingud näitaksid üles initsiatiivi tööviljakuse tõstmisel ning tööliste ja teenistujate korteriolude ja teiste elutarbeliste tingimuste parandamisel, töötajate kommunistlikul kasvatamisel.

Üheks kõige suurearvulisemaks ja levinumaks töötajate organisatsiooniks on kooperatsioon, niihästi tootmisalane (kolhoosid, tööndusliku artellid) kui ka tarbijate kooperatsioon. See organisatsioon ühendab peamiselt miljonilisi talurahva hulki, samuti ka laialdasi linnaelanikkonna kihte. Kooperatsioon hõlbustab linna ja maa vahelist sidet, aitab kaasa töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamisele, laialdaste talurahva hulkade kaasatõmbamisele kommunistlikule ülesehitustööle. Sellepärast tugevdabki partei nii energiliselt kõiki kooperatsiooniliike ning aitab kaasa kooperatsiooni tegevuse parandamisele.

Nõukogude noorsoo massiorganisatsiooniks on Üleliiduline Leninlik Kommunistlik Noorsooühing, mis ühendab oma ridades ligi 20 miljonit meie maa noormeest ja neidu. Kommunistlik noorsooühing on parteitu, kuid parteiga tihedasti seotud organisatsioon. Kommunistlik noorsooühing abistab parteid noore põlvkonna kommunistlikul kasvatamisel. Ta valmistab ette noorte reservi kõigile teistele töötajate massiorganisatsioonidele. Kommunistliku partei ülesandel juhib kommunistlik noorsooühing kommunistlikku lasteorganisatsiooni — V. I. Lenini nimelise noorte pioneeride organisatsiooni igapäevast tööd. See organisatsioon ühendab ligi 19 miljonit last.

Kommunistliku noorsooühingu peamiseks ülesandeks on abistada parteid kasvatada noorsugu nii, et ta oleks kõrgelt ideeline, armastaks palavalt sotsialistlikku kodumaad ning oleks piiritult ustav kommunistlikule parteile. Kommunistlik noorsooühing kasvatab noorsugu mehiseks, eluröömsaks, kes ei karda raskusi, on veendunud oma jõus, valmis võitma igasuguseid takistusi võitluses kommunismi võidu eest.

Kommunistlike noorte organisatsioonid on partei joone aktiivseiks elluviijateks kõigil sotsialistliku ülesehitustöö aladel. Kommunistlike noorte organisatsioonidel on õigus laialdaseks initsiatiiviks ettevõtete, kolhooside, sovhooside ja asutuste töö parandamisega ning massiliste kampaaniate läbiviimisega seotud kõigi küsimuste arutamisel ja parteiorganisatsioonide ette ülestõstmisel.

Suur on kommunistliku noorsooühingu osa sotsialistliku võistluse ajaloos, viie aasta plaanide täitmises, tehaste ja vabrikute, masina-traktorijaamade, sovhooside ehitamises ning kolhooside organiseerimises. Kommunistlik noorsooühing aitas parteil mobiliseerida noorsugu ennastsalgavale võitlusele saksa fašistlike röövvallutajate vastu. Olles ustav oma võitlustraditsioonidele, aitab kommunistlik noorsooühing aktiivselt parteid saavutada rahvamajanduse ja kultuuri edasist tõusu. Kommunistliku partei kutsel sõitsid kümned tuhanded noormehed ja neiud 1954. aasta kevadel ja 1955. aastal Kasahstani ja Siberi rajoonidesse uudis- ja jäätmaid üles harima. Vastavalt partei Keskkomitee üleskutsele sõitsid kümned tuhanded noored patrioodid 1956. aastal Kaug-Idasse, Siberisse ja meie maa põhjarajoonidesse, et seal kasutusele võtta meie maa ääretuid rikkusi.

Kommunistlik partei pühendab suurt tähelepanu kommunistlikule noorsooühingule ning suunab pidevalt komsomoliorganisatsioonide kogu praktilist tööd, hoolitseb selle eest, et kindlustada kommunistlike noorte ja kogu nõukogude noorsoo veelgi aktiivsem osavõtt riiklikust ja kultuurilisest ülesehitustööst, meie maa kogu ühiskondlik-poliitilisest elust. Parteiline juhtimine on kommunistliku noorsooühingu jõu ja tugevuse allikas.

Partei ei asenda ühtki töörahva parteitut organisatsiooni. Ta ei käsuta parteituid organisatsioone, vaid juhib nende tegevust neis organisatsioonides töötavate kommunistide kaudu. Kommunistid kui

eesrindlikud ja mõjukad inimesed taotlevad veenmise ja selgitamise abil, et nende organisatsioonide kõik liikmed läheksid partei poolt kättenäidatud teed mööda. Veenmine ja selgitustöö on põhiline meetod, mida partei rakendab töörahva hulkade juhtimiseks.

Töötajate organisatsioonide ja ühingute kaudu avaldab partei mõju nõukogude ühiskonna elu kõigile külgedele. Nii saavutatakse töörahva mitmesuguste organisatsioonide tegevuse ühtsus. Nii taotlevad kommunistide juhtimisel kõik töörahva organisatsioonid üht eesmärki — kommunistliku ühiskonna ülesehitamist.

Riiklikud ja ühiskondlikud organisatsioonid, mis ühendavad kümneid miljoneid inimesi, võtavad täie usaldusega vastu juhtimise kommunistliku partei poolt ja viivad tema poliitikat kui omaenda poliitikat ellu.

2. MILLES SEISAB KOMMUNISTLIKU PARTEI JÕUD

Marksistlik-leninlik teooria on partei võimsaks relvaks. Olla töölisklassi eesmiseks väesalgaks, töötajate eesmiseks väesalgaks, tähendab olla tema teadlik väesalk, tähendab aru saada, kuhu ja kuidas on tarvis juhtida töölisklassi ja kogu töörahvast. Selleks peab partei olema varustatud eesrindliku revolutsioonilise teooriaga.

«Ilma revolutsioonilise teooriata ei saa olla ka revolutsioonilist liikumist... eesrindliku võitleja osa võib täita ainult partei, keda juhib eesrindlik teooria»[1], kirjutas V. I. Lenin partei loomise eest peetava võitluse ajajärgul. Ja tõepoolest, kogu meie partei ajalugu annab tunnistust sellest, et partei ei oleks saanud täita oma klassi juhtija osa, ei oleks saanud täita sotsialistliku revolutsiooni ja uue ühiskonna ülesehitamise organiseerija osa, kui ta ei oleks omandanud töölisliikumise eesrindlikku teooriat — marksismi-leninismi.

Marksistlik-leninlik õpetus selgitab, kuidas inimühiskond on korraldatud, mispärast jaguneb ekspluataatorlik ühiskond vastandlikesse klassidesse, miks toimub nende vahel terav lepitamatu võitlus ja millist eesmärki taotleb iga klass. Selle õpetusega on tõestatud, et töötajad võivad vabaneda ekspluateerimisest ja üles ehitada kommunistlikku ühiskonda töölisklassi partei juhtimisel. Marksism-leninism on teadus looduse ja ühiskonna arenemise seadustest, teadus proletariaadi revolutsioonist, teadus sotsialismi ja kommunismi ehitamisest.

Rohkem kui sada aastat tagasi, kui kapitalism veel tõusuteed sammus, ütlesid Karl Marx ja Friedrich Engels geniaalselt ette, et kapitalism paratamatult hukkub, et inimühiskond vabaneb kapitalistlikust ekspluateerimisest ja ehitab üles kommunismi.

V. I. Lenin arendas marksismi edasi vastavalt proletariaadi klassivõitluse tingimustele imperialismi ajastul, rikastas marksist-

[1] V. I. Lenin, Teosed, 5. kd., lk. 331, 332.

likku õpetust uute järelduste ja teesidega, tõstis selle uuele astmele. Lenin rajas esimesena marksismi ajaloos ka õpetuse parteist kui proletariaadi juhtivast organisatsioonist, kui peamisest relvast proletariaadi käes, ilma milleta ei ole võimalik kätte võita proletariaadi diktatuuri, üles ehitada sotsialismi ja kommunismi.

Marksistlik-leninlik õpetus aitab parteil orienteeruda olukorras, tunnetada, kuidas ja millises suunas arenevad sündmused. Ühiskonna arenemise seaduste tundmine võimaldab parteil teostada õiget poliitikat, teaduslikult ette näha sündmusi ja järelikult suunata sündmuste käiku rahva huvides suurele eesmärgile — kommunismi ülesehitamisele.

Proletaarse revolutsiooni ja sotsialismi võit meie maal, sotsialistlike riikide tekkimine ja edukas arenemine Euroopas ja Aasias, selle revolutsioonilise töölisliikumise kasv, mis on suunatud kapitalistlikes maades valitseva ekspluataatorliku korra vastu, sadade miljonite inimeste vabanemine koloniaalorjusest idamaades — kõik see on praktikas tõendanud ja tõendab marksistlik-leninliku selle õpetuse õigsust, mille järgi vana ekspluataatorlik kord paratamatult hukkub ja uus, kõrgeim kord — kommunism — võidab.

Kodanlus ja tema käsilased püüavad marksismi-leninismi ideede levikule vastu tegutseda, hoida laiu rahvahulki oma mõju all ja seega säilitada oma võimu. Võitluses marksismi-leninismi vastu kasutab kodanlus igasuguseid revisioniste, see tähendab inimesi, kes valitsevate klasside meeleheaks moonutavad sihilikult marksismi-leninismi õpetust ning püüavad seega nõrgendada tema mõju rahvahulkades. Revisionistid ja teised töörahva vaenlased püüavad ümber lükata marksismi-leninismi tähtsamaid järeldusi — sotsialistliku revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri kui töölisklassi poliitilise võimu kehtestamise paratamatusest, kommunistliku partei juhtivast osast, töölisklassi tegevusühtsuse ja proletariaadi solidaarsuse vajalikkusest.

Kommunistlikud parteid annavad vastulööke revisionistidele, paljastavad neid kui kodanluse käsilasi, kaitsevad hoolikalt marksismi-leninismi igasuguste moonutuste eest, marksismi-leninismi peamiste printsiipide revideerimise igasuguste katsete eest. Ühtlasi pole kommunistid kunagi käsitlenud marksistlik-leninlikku teooriat kui midagi sellist, mis on muutumatu ja tardunud. Kogu maailma töörahva vabadusvõitluse käigus, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise käigus NSV Liidus ja teistes sotsialistliku süsteemi maades tõstab elu ise üles üha uusi küsimusi. Kogu maailmas sotsialismi võidu eest peetava võitluse tingimused muutuvad. Marksismi-leninismi teooria jõud seisab selles, et ta on igavesti elav ja arenev õpetus, mida viiakse ellu sadade miljonite inimeste jõupingutuste abil, kontrollitakse praktikas ja rikastatakse pidevalt ajalooliste kogemuste alusel.

Ainult konservaatorid (inimesed, kes on klammerdunud vana, oma aja äraelanu külge) ja dogmaatikud (inimesed, kes arvavad, et ühed või teised teoreetilised järeldused on igavesed ja muutuma-

tud) võivad kangekaelselt kinni pidada vanadest vaadetest, mis omal ajal olid õiged, kuid mis uutes ajaloolistes tingimustes on vananenud ning nõuavad täpsustamist ja arendamist.

Marksismi-leninismi teooriat arendatakse loovalt edasi partei kongresside, konverentside, pleenumite otsustes, NLKP Keskkomitee otsustes, Lenini õpilaste — Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtide, teiste maade kommunistlike ning töölisparteide juhtide töödes.

Kommunistliku partei jõud seisab ühtsuses, organiseerituses ja distsipliinis. Kommunistliku partei aastatepikkused ajaloolised kogemused õpetavad, et ta jõu ja võimsuse allikas seisab ta ridade ühtsuses. Ilma sellise ühtsuseta poleks olnud võimalik koondada töölisklassi, viia teda sotsialistliku revolutsiooni võidule. Ilma partei raudse ühtsuseta poleks võimalik olnud säilitada võimu, üles ehitada sotsialismi, edukalt tagasi tõrjuda imperialistlike riikide kallaletunge.

Kommunistlik partei on mõttekaaslaste-kommunistide liit, kelledel on ühised vaated ja huvid, kes saavad ühesuguselt aru partei eesmärkidest ja ülesannetest. Kommunistid omandavad oma veendumuse marksistlik-leninlikust teooriast, mis on nende ideelise ühtsuse aluseks. Kuid kommunistidel mitte ainult et on üldised vaated, vaid nad viivad ka need aktiivselt ellu, võitlevad partei eesmärkide ja ülesannete täitmise eest. Selleks aga ainuüksi ideelisest ühtsusest ei piisa. Ideelist ühtsust peab kindlustama tegevusühtsus, kõigile partei liikmeile ühtne ja kohustuslik distsipliin, see on organisatsiooniline ühtsus. V. I. Lenin hoolitses kogu oma elu jooksul partei tugevdamise ja tema ühtsuse säilitamise eest. Selles nägi ta kommunistliku partei võitmatuse panti.

Olles ustav Lenini õpetusele, pidas partei kõige otsustavamat võitlust mitmesuguste antileninlike rühmade — trotskistide, parempoolsete oportunistide ja rahvuskallaklaste vastu, kes kujutasid endast tegelikult menševike sabarakke. Nagu menševikud, nii tahtsid ka nemad parteid leninlikult teelt kõrvale juhtida, püüdsid partei distsipliini õõnestada, partei ridu kõigutada, teda lõhestada; nad nõudsid parteis esinevatele parteivastastele fraktsioonidele ja rühmitustele vabadust, mis on vastuolus partei ühtsuse ja raudse distsipliiniga. Kui partei oleks sellele teele asunud, oleks sotsialistlik ülesehitustöö meie maal nurjunud ning rahva poolt vihatud kapitalistlik kord taastatud.

Partei paljastas ja kihutas oma ridadest välja trotskistid, parempoolsed oportunistid ja kõik need, kes tõstsid käe leninismi vastu, ning kindlustas seega oma ridade täieliku ühtsuse.

Suurt tähtsust partei võitluse ajaloos, mis partei on pidanud ühtsuse eest ning fraktsioonide ja rühmituste vastu, omasid partei X kongressi otsused. See kongress toimus 1921. aasta märtsis, noorele nõukogude vabariigile raskel ajal. Meie maa läks sõja olukorralt üle rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle majandusliku laose tingimustes. Talurahva hulgas kasvas rahulolematus toidu-

ainete andmise kohustuse pärast, mis kehtestati kodusõja aastail, töölisklass aga oli nõrgestatud rinnetel saadud kaotuste tõttu, tööpuuduse ja nälja tõttu, osa töölisi läks maale. Kontrrevolutsionäärid organiseerisid Siberis, Ukrainas ja Tambovi piirkonnas ülestõuse. Kroonlinnas puhkes valgekaartlaste mäss.

Oli tarvis suurimat partei ühtsust, selleks et vastu seista väikekodanliku stiihia kõikumistele, kontrrevolutsiooniliste jõudude pealetungile ning ellu viia sotsialismi ülesehitamise leninlik plaan uue majanduspoliitika alusel. Sealjuures tulid ilmsiks opositsioonilised rühmitused, kes alustasid võitlust leninliku joone vastu. Trotskistid, «töölisopositsioon», «demokraatlikud tsentralistid», Buhharini «puhverrühm» ja teised leppisid omavahel partei selja taga kokku, õõnestasid parteidistsipliini, tõukasid parteid lõhenemisele.

Võitluses opositsiooniliste rühmituste vastu koondus partei Lenini ümber. Kongress tegi tõsised järeldused sellest siseparteilisest võitlusest, mille sundisid parteile peale fraktsionäärid. Need järeldused on formuleeritud resolutsioonis «Partei ühtsusest», mille töötas välja V. I. Lenin ning mis muutus partei elu vankumatuks seaduseks.

Resolutsioonis märgiti, et iga parteiorganisatsioon on kohustatud kõige rangemalt jälgima seda, et ei esineks mingeid fraktsioonilisi väljaastumisi. Ühtsuse rikkujate suhtes tuleb tarvitusele võtta karmid abinõud, kaasa arvatud parteist väljaheitmine. Erilist tähtsust omab resolutsiooni seitsmenda punkti see osa, mis räägib abinõudest, mida tuleb rakendada Keskkomitee liikmete suhtes, kes rikuvad distsipliini. Kommunistlikus parteis, kes on üles ehitatud demokraatliku tsentralismi alusel, omab otsustavat tähtsust tema juhtiva organi ühtsus. Keskkomitee ühine tahe, kindlus ja monoliitsus on tagatiseks kogu partei monoliitsusele. Ja vastupidi, igasugune fraktsioonilisuse avaldumine Keskkomitees endas võib külvata nõutust parteiorganisatsioonides, esile kutsuda lõhenemise ohu. Seepärast kutsus V. I. Lenin parteid otsustavalt üles mitte lubama Keskkomitee koosseisus ükskõik missuguste fraktsioonide ja rühmade tekkimist.

Resolutsioonis on öeldud selle küsimuse kohta järgmist: «Range distsipliini hoidmiseks parteis ja kogu nõukogulikus töös ning suurima ühtsuse saavutamiseks, igasuguse fraktsioonsuse kõrvaldamisel, annab kongress Keskkomiteele volituse rakendada distsipliinirikkumise või fraktsioonsuse taaselustumise või võimaldamise korral kõiki parteilise karistuse vahendeid kuni parteist väljaheitmiseni, Keskkomitee liikmete suhtes aga nende üleviimist kandidaadiks ja äärmise vahendina koguni parteist väljaheitmist. Niisuguse äärmise vahendi rakendamise tingimuseks Keskkomitee liikmete, Keskkomitee kandidaatide ja Kontrollkomisjoni liikmete suhtes peab olema Keskkomitee pleenumi kokkukutsumine, kusjuures pleenumile kutsutakse kõik Keskkomitee kandidaadid ja kõik Kontrollkomisjoni liikmed. Kui selline partei kõige vastutavamate juhtide üldkoosolek kahe kolmandiku häälteenamusega tunnistab tarvilikuks Keskkomi-

tee liikme üleviimise kandidaadiks või parteist väljaheitmise, siis tuleb see viivitamata teostada.»

Leninlik resolutsioon oli partei ühtsuse kindlaks tagatiseks ja etendas suurt osa kõigi nende kallaklaste, opositsionääride ja fraktsionääride purustamisel, kes on kunagi hiljem välja astunud partei peajoone vastu ja püüdnud õõnestada partei ühtsust.

Sotsialismi võit NSV Liidus ja nõukogude ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse tugevnemine hävitasid klassipinna mitmesuguste rühmade ja fraktsioonide olemasolule parteis. Kuid üksikud töötajad, kes on elust irdunud ja kaotanud sideme rahvaga, võivad välja astuda partei joone ja rahva huvide vastu. Just niiviisi oli lugu NLKP Keskkomitee juunipleenumil (1957. a.) paljastatud ja hukkamõistetud Malenkovi, Kaganovitši ja Molotovi parteivastase grupiga. Tahtmata näha uusi tingimusi partei ja nõukogude rahva töös ja jäädes vanade, mahajäänud vaadete kammitsasse, avaldasid need inimesed visa vastupanu partei selle sise- ja välispoliitika elluviimise vastu, mille NLKP XX kongress kindlaks määras ja rahvas heaks kiitis. Kohates alatasa vastupanu oma katsetele pidurdada partei joone läbiviimist, organiseerisid need pankrottijäänud tegelased parteivastase sobingu ja asusid fraktsioonilise võitluse teele NLKP Keskkomitee vastu.

NLKP Keskkomitee pleenum paljastas täielikult fraktsionääride parteivastase tegevuse ning, juhindudes leninlikust resolutsioonist «Partei ühtsusest», heitis Malenkovi, Kaganovitši, Molotovi ja nendega ühinenud Šepilovi NLKP Keskkomitee koosseisust välja.

See otsus võeti kõigi Keskkomitee liikmete, Keskkomitee liikmekandidaatide ja Keskrevisjonikomisjoni liikmete poolt ühel häälel vastu, kusjuures ainult üks — Molotov — jäi erapooletuks.

Partei juhtivate organite kõrge ideeline ja organisatsiooniline monoliitsus tõendas veel kord partei raudset ühtsust; partei ei lase ennast mitte kellegi poolt leninlikult teelt kõrvale juhtida. NLKP Keskkomitee juunipleenumi otsus «G. M. Malenkovi, L. M. Kaganovitši, V. M. Molotovi parteivastase grupi kohta», mida läbib leninlik hoolitsus partei ühtsuse eest, leninlik leppimatu suhtumine partei distsipliini rikkujatesse, kiideti kogu partei, kõigi nõukogude inimeste ja kõigi väljaspool meie maa piire asuvate vennalike kommunistlike ja töölisparteide poolt üksmeelselt heaks.

Meie partei on tugev just selle poolest, et ta, ühendades oma ridades miljoneid liikmeid ja kandidaate, tegutseb kui üks mees. Niisuguses organisatsioonis ei ole kohta lodevusel ega distsiplineerimatusel. Organiseeritus suurendab partei jõude mitmekordselt.

Lenin kirjutas juba enne revolutsiooni:

«Partei on klassi teadlik ja eesrindlik kiht, tema avangard. Selle avangardi jõud on 10, 100 ja enam korda suurem kui tema arvuline koosseis.

Kas see on võimalik? Kas võib saja jõud ületada tuhande jõu? Võib ja ületabki, k u i s a d a o n o r g a n i s e e r i t u d.

Organisatsioon kümnekordistab jõudu.»[1]

Nõukogude riigi sisemised vaenlased purustati ja likvideeriti ning välisvaenlaste kallaletungid meie maale tõrjuti tagasi eelkõige sellepärast, et kommunistlik partei, kes juhtis tööliste ja talupoegade võitlust, oli ise distsiplineeritud, et partei Keskkomitee üleskutsel läksid kõige vastutusrikkamaile võitluskohtadele sajad, tuhanded ja miljonid nõukogude inimesed, et kommunistid olid alati rahvahulkade eesotsas. Ja ei olnud selliseid raskusi, mida kommunistid oma monoliitsuse, distsiplineerituse ja ühtsuse tõttu poleks suutnud või ei suuda ületada.

Proletariaadi revolutsioonilise partei distsipliini kontrollitakse ja tugevdatakse eelkõige partei liikmete teadlikkusega, nende ustavusega kommunismi üritusele, nende vastupidavuse, eneseohverdamise ja kangelaslikkusega.

Tänu oma organiseeritusele, distsiplineeritusele ja raudsele ühtsusele, on kommunistlik partei suuteline vajalikul hetkel oma ridu ümber korraldama partei ja Nõukogude riigi ette kerkivate uute tähtsate ülesannete lahendamiseks.

Partei jõud on kollektiivses juhtimises. Lenin õpetas, et partei võib oma juhtivat osa edukalt teostada ainult kollektiivse juhtimise printsiibist rangel kinnipidamisel. Ta nägi parteis töötajate kollektiivset juhti, partei Keskkomiteed aga nimetas «juhtijate kollektiiviks».

Partei kui kollektiivse juhtija osa kasvab eriti sotsialistlikus ühiskonnas. See seletub sellega, et sotsialistliku korra tingimustes tõmmatakse kaasa laialdased rahvahulgad aktiivsele loovale tööle, riigi juhtimisele. Sotsialistlikus ühiskonnas esinevad töölised ja talupojad, kogu rahvas aktiivsete uue elu loojatena.

Kas oleks olnud võimalik teostada meie maa industrialiseerimist 10—15 aasta jooksul, kui sotsialistlikule ülesehitustööle poleks kaasa tõmmatud laiu töölisklassi hulki, kõiki töötajaid? Muidugi mitte. Kommunistlik partei tõstis sotsialistliku võistluse vabrikutes, tehastes, ehitustel massilise, üldrahvaliku liikumise tasemele, mis hõlmas miljoneid inimesi. Nimelt see võimaldas teostada meie maa industrialiseerimist ajaloo seisukohalt sellise lühikese aja vältel. Sama võib ütelda ka põllumajanduse kollektiviseerimisest, kümnete miljonite talupoegade siirdumisest uue, sotsialistliku elu teele.

Või võtame sellise näite. Kommunistlik partei seadis ülesande võtta meie maa idarajoonides kasutusele ja anda rahva teenistusse tohutud uudis- ja jäätmaade massiivid. Aasta-kahe jooksul tuli üles harida ligi 30 miljonit hektarit maad, mis pindalalt on võrdne mitme Euroopa riigiga. Töötajate hulgad toetasid kommunistlikku parteid suure vaimustusega. Sajad tuhanded töötajad läksid uudismaadele. Nende kangelaslikku tööd, mida kogu rahvas oma tööga toetas, kroonis suur edu, mille üle on uhke kogu nõukogude rahvas.

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 19. kd., lk. 369.

Kommunistlik partei lähtub oma tegevuses marksismi-leninismi teooria tähtsast teesist, et rahvahulgad, töötajad on uue elu tõelised loojad, partei aga on nende kollektiivne juhtiv ja suunav jõud.

Ainult partei kollektiivsed kogemused ja kollektiivne tarkus kindlustavad meie maa õige juhtimise, poliitika-, majanduslike ja kultuurilise ülesehitustöö küsimuste õige lahendamise. Kollektiivne juhtimine kindlustab ka parteihulkade isetegevuse ja initsiatiivi kõige hoogsama arengu. Partei õpetab meie kaadrit kõige rangemalt ellu viima Lenini poolt väljatöötatud parteielu norme, parteilise juhtimise bolševistlikke printsiipe.

Kollektiivne juhtimine on parteilise juhtimise kõrgeimaks printsiibiks. Kui kogenud üks või teine juhtiv parteitöötaja ka oleks, kui palju ta ka teaks, ei suuda ta kunagi asendada kollektiivi kogemusi ega teadmisi. Seepärast ongi partei alati otsustavalt välja astunud isiku osa ülespuhumise ja kollektiivse juhtimise, partei juhtivate organite, parteihulkade ja rahva osa vähendamise vastu. Isikukultusel, see on üksikisiku kummardamisel, temale selliste asjade omistamisel, mida on suuteline teostama vaid rahvas, klass, partei, ei ole midagi ühist marksistlik-leninliku käsitusega rahva osast ajaloos ja partei osast rahvahulkade juhtimisel.

Olles lõpuni ustav marksistlik-leninlikule õpetusele, astus meie partei eesotsas oma Keskkomiteega otsustavalt välja J. V. Stalini isikukultuse vastu.

NLKP XX kongress märkis, et Keskkomitee astus täiesti õigesti välja isikukultuse vastu. NLKP XX kongressi otsustes ja partei Keskkomitee otsuses «Isikukultusest ja selle tagajärgedest ülesaamise kohta» (1956. aasta juunis) on püstitatud ülesanded, mis tagavad marksismile-leninismile võõrast isikukultusest täieliku jagusaamise ja tema tagajärgede likvideerimise partei-, riikliku ja ideoloogilise töö kõigil aladel, suure Lenini poolt väljatöötatud parteielu normide ja kollektiivse juhtimise printsiipide range elluviimise.

See fakt, et kommunistlik partei, eitamata J. V. Stalini suuri teeneid revolutsioonilises liikumises, leninismi mehises ja kindlas kaitsmises tema vaenlaste eest, võitluses sotsialismi võidu eest meie maal, alustas võitlust isikukultuse vastu ja isikukultuse tõttu partei- ja riiklikus töös ning majanduslikus ülesehitustöös tekkinud puuduste vastu, annab tunnistust meie partei jõust, tema vankumatust ustavusest leninismile.

Juhtimise leninlike põhimõtete taastamine kogu partei tegevuses loob parimad tingimused partei ja nõukogude demokraatia arendamiseks, kindlustab parteihulkade aktiivsuse ennenägematu tõusu, avab laia tegevusvälja rahva loomingulise initsiatiivi avaldumiseks kõigis kommunistliku ülesehitustöö lõikudes.

Rahvahulkade otsustava osa tunnistamine ja võitlus isikukultuse vastu ei tähenda hoopiski juhtimise ning juhtijate tähtsuse alahindamist. Marksism-leninism pole kunagi asunud autoriteetide (tunnustust ja mõju omavate isikute) eitamise seisukohal. Töölis-

klassi kogu revolutsioonilise liikumise kogemused, rahvahulkade võitluskogemused sotsialismi ülesehitamise eest näitavad, et mitte mingisugune edasiliikumine pole mõeldav, kui selle eesotsas ei seisa kogenud juhid. V. I. Lenin kirjutas: «Töölisklass, kes kogu maailmas peab rasket ja visa võitlust täieliku vabastamise eest, vajab autoriteete, — kuid loomulikult ainult selles mõttes, milles noored töölised vajavad vanade rõhumise ja ekspluateerimise vastu võitlejate kogemusi, võitlejate, kes on läbi viinud palju streike, osa võtnud reast revolutsioonidest, kes on targaks saanud revolutsiooniliste traditsioonide ja avara poliitilise silmaringi abil.»[1]

Sotsialistlikus ühiskonnas on vaja ühendada miljonite inimeste jõupingutused. Ei ole raske mõista, kui suur on neis tingimustes juhtijate tegevus. Sellepärast mõistab meie partei, astudes otsustavalt välja isikukultuse vastu, samal ajal hukka katsed vähendada riikliku, parteilise ja majandusliku ülesehitustöö juhtijate osa.

Partei suudab kommunistliku ülesehitustöö küsimusi õigesti lahendada sellepärast, et ta tugineb kogu oma tegevuses rahva kollektiivsetele kogemustele, ühendab juhtijate kogemused rahvahulkade kogemustega. Võtame näiteks paljude tähtsate otsuste projektid, mis partei Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu viimastel aastatel välja töötasid. Need projektid anti töötajatele läbiarutamiseks ning nende vastuvõtmisel arvestati töötajate poolt tehtud märkusi ja ettepanekuid, arvestati kõike uut ja eesrindlikku, mida sünnitab rahvahulkade võitlus. Partei Keskkomitee otsused on suure kollektiivse töö vili; nad ei ole ainuisikulised otsused, vaid otsused, mis on välja töötatud kollegiaalselt (kollektiivselt).

Marksistlik-leninliku teooria teaduslikule alusele ning kogu partei ja rahva määratu suurtele kogemustele tugineva kommunistliku partei Keskkomitee kollektiivsed poliitilised kogemused, kollektiivne tarkus kindlustavad partei ja riigi õige juhtimise, kommunismi eduka ülesehitamise meie maal.

Kommunistliku partei jõud on tema lahutamatuis sidemeis rahvaga. Meie partei võib elada ja areneda ainult siis, kui ta toetub töötajate miljonilistele hulkadele, kui tal on nende usaldus, ja vastupidi, ta võib hukkuda, kui ta neist irdub.

V. I. Lenin, rääkides partei avangardsest, eesrindlikust osast, rõhutas partei tiheda sideme vajalikkust massidega. «Avangard täidab ainult siis avangardi ülesandeid, kui ta oskab mitte irduda tema poolt juhitavast massist, oskab kogu massi tõesti edasi viia. Ilma liiduta, mis on sõlmitud mittekommunistidega kõige mitmekesisematel tegevusaladel, ei saa mingisugusest edukast kommunistlikust ülesehitustööst juttugi olla.»[2]

Partei tugevdab oma sidemeid rahvahulkadega eelkõige sellega, et ta selgitab töötajaile oma sise- ja välispoliitika mõtet ja eesmärki, meie maal rahvamajanduse ja kultuurilise ülesehitustöö alal

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 11. kd., lk. 381.

[2] V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., lk. 200.

rakendatavate abinõude tähtsust. Mida paremini töölised partei poliitikast aru saavad, seda kõrgem on nende teadlikkus, seda tugevamad on partei sidemed rahvahulkadega. Parteitute hulkade veenmine partei poliitika õigsuses on partei ja rahvahulkade vastastikuste suhete tähtsamaks meetodiks.

Kommunistlik partei mitte ainult et selgitab rahvahulkadele oma poliitikat, vaid organiseerib neid ka selle poliitika elluviimisele, teeb organiseerimistööd, mis hõlmab kõiki ettevõtteid, kolhoose, masina-traktorijaamu, sovhoose, transporti, armeed, kõiki asutusi. Tehes määratu suurt kasvatus- ja organiseerimistööd, ühendab partei rahvahulki, koondab enda ümber miljoneid parteituid ning suunab kõikide töötajate jõupingutused kavandatud eesmärkide elluviimisele.

Kommunistlik partei hindab kõrgelt rahvahulkade kogemusi, toetab töötajate kasulikke algatusi, rajab teed kõigele uuele, eesrindlikule. See soodustab partei ja rahvahulkade sidemete tugevdamist, nende loova aktiivsuse tõstmist.

Partei ja rahvahulkade sidemete tugevdamisel on määratu suur tähtsus kriitika ja enesekriitika arendamisel. Partei ei karda rääkida rahvale tõtt puudustest, mis takistavad meie edasiliikumist. Parteil ei ole vajadust varjata rahva eest puudusi, kuna tema peajoon on õige. Partei joone õigsust on kontrollitud aastakümneid kestnud kangelasliku võitlusega töötajate huvide eest, on kinnitatud nõukogude rahva väljapaistvate võitudega. Partei avastab julgelt puudusi, mis esinevad tööstuses, põllumajanduses ning riigiaparaadi tegevuses, tõmbab kaasa laialdasi rahvahulki võitluseks bürokratismi, töös esinevate vigade ning puuduste vastu, kõrvaldab igasugused takistused, mis aheldavad töötajate initsiatiivi. Enesekriitika, eriti aga altpoolt tulev kriitika on partei tähtsaimaks relvaks võitluses sotsialistliku korra arendamise ja kommunismi ülesehitamise eest.

Partei ja rahva ühtsuse eredaks väljenduseks on kommunistide ja parteitute blokk, nende liit valimiste ajal nõukogude võimu organeisse. Kogu rahvas valib nõukogudesse kommunistide ja parteitute bloki kandidaate ning hääletab kommunistliku partei poliitika poolt.

Üheks erinevuseks, mis eraldab kommunistlikku parteid kõigist kodanlikest ja väikekodanlikest parteidest, on vankumatu usk rahvasse, tema loovatesse jõududesse. Tihe side rahvaga on kommunistliku partei jõu ja võitmatuse allikas.

3. NLKP PÕHIKIRI ON PARTEI ELU VANKUMATU SEADUS

Kommunistlik partei on mõttekaaslaste-kommunistide võitlusliit. Kommunistlik partei täidab edukalt oma ülesandeid mitte ainult sellepärast, et tal on selge eesmärk ja et ta teostab õiget poliitikat, vaid ka sellepärast, et ta organiseerib õigesti oma siseelu. Võib olla hea programm ja õige poliitiline joon, kui aga seda programmi ja

joont ei kindlustata teatava organisatsioonisüsteemiga, siis ei saa partei oma eesmärke ellu viia.

Meie partei struktuur, kommunistide kohustuste ja parteiorganisatsioonide ülesannete peamised teesid on kajastatud NLKP põhikirjas. Mille poolest erineb siis partei põhikiri partei programmist? Kui programm esitab ja teaduslikult põhjendab partei eesmärke ja ülesandeid ning nende lahendamise teid, siis põhikiri määrab kindlaks partei praktilise tegevuse viisid, tema ehituse vormid ja siseelu reeglid.

Partei põhikiri määrab kindlaks, kes võib astuda parteisse, millised on partei liikmete kohustused ja õigused, kuidas on üles ehitatud partei, tema kõrgemad ja kohalikud organid ning millised on nende vastastikused suhted, missugused on partei-algorganisatsioonide ülesanded.

Kuid partei töövormid ja -meetodid ei saa olla muutmatud. Muutub olukord, milles elab ja võitleb partei, kogunevad uued kogemused, ja partei, arvestades seda, korraldab ümber oma ridu. On arusaadav, et tsarismi ajal, kui parteid julmalt taga kiusati, töötas ta teisiti kui töötab praegu, kus ta seisab Nõukogude riigi eesotsas. Põranda all ei saanud partei näiteks valida kõiki oma organeid, nii nagu ta seda praegu teeb.

Iga kord, kui muutus ajalooline olukord, tegi partei vastavad muudatused ka oma põhikirjas. Uues olukorras otsustati uut moodi parteisse vastuvõtmise, partei ehituse vormide, parteiorganisatsioonide töö küsimus. Kuid ükskõik missuguseid muudatusi partei põhikirjas ka ei tehtaks, jäävad muutumatuks tema organisatsioonilised põhialused: kõige rangem tsentralism parteiorganisatsioonide tegevuses, teadlik sisemine distsipliin, tahte- ja tegevusühtsus, fraktsioonide ja rühmituste lubamatus parteis, parteisse astujate hoolikas valik, partei kaitsmine oportunistlike väikekodanlike elementide eest, pidev hoolitsus partei liikmete aktiivsuse tõstmise ja sisepartei-lise demokraatia ning kriitika ja enesekriitika arendamise eest.

Partei põhikirja on partei kongresside ja konverentside poolt mitu korda läbi vaadatud ja kinnitatud. Praegu kehtiv partei põhikiri võeti vastu NLKP XIX kongressi poolt 1952. aasta oktoobris. Võrreldes endise, ÜK(b)P XVIII kongressil 1939. aasta märtsis vastuvõetud põhikirjaga on uude põhikirja tehtud olulisi muudatusi ja täiendusi, mille eesmärgiks on parandada partei organisatsioonilist tööd, laiendada kohalike parteiorganisatsioonide õigusi, muuta parteiorganisatsioonid veelgi võitlusvõimelisemateks võitluses kommunismi ülesehitamise eest. Uues põhikirjas märgitakse, et kommunistlik partei on mõttekaaslaste-kommunistide vabatahtlik võitlusliit, mis on organiseeritud töölisklassi, töötava talurahva ja töötava intelligentsi hulka kuuluvatest inimestest.

NLKP põhikirjas kajastub kongressi otsus partei nimetuse muutmise kohta. Meie partei endine, kahekordne nimetus — «kommunistlik» ja «bolševistlik» — oli tekkinud ajalooliselt, menševike vastu peetud võitluse tulemusena ja selle nimetuse eesmärgiks oli

eraldumine menševismist. Kuivõrd menševike partei on NSV Liidus juba ammu areenilt lahkunud, on partei kahekordne nimetus kaotanud oma mõtte. Peale selle väljendub nimetuses «kommunistlik» kõige täpsemalt partei ülesannete sisu. Seda arvesse võttes otsustas partei XIX kongress nimetada meie parteid Nõukogude Liidu Kommunistlikuks Parteiks.

Partei põhikiri on partei elu ja partei ehituse vankumatuks aluseks. Sellepärast nõuab partei kõigilt kommunistidelt põhikirja kõigi nõuete tingimatut täitmist.

Kes võib olla partei liige. Partei võitlusvõime määrab eelkõige tema koosseis ja tema liikmete aktiivne tegevus.

Juba 1903. aastal, partei II kongressil ütles V. I. Lenin partei põhikirja arutamisel, et partei liikme nimetust on vaja tõsta üha kõrgemale ja kõrgemale. Samal ajal andis V. I. Lenin definitsiooni, kes võib olla partei liikmeks. Selle leninliku definitsiooni mõte on säilinud partei põhikirjas tänapäevani.

NLKP põhikirjas öeldakse:

«Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei liikmeks võib olla iga töötav Nõukogude Liidu kodanik, kes ei ekspluateeri võõrast tööd, kes tunnistab partei programmi ja põhikirja, aitab aktiivselt kaasa nende elluviimisele, töötab ühes partei organisatsioonis ja täidab kõiki partei otsuseid.

Partei liige tasub kindlaksmääratud liikmemaksu.»

Seega on parteisse kuulumise esimeseks tingimuseks partei programmi ja põhikirja tunnistamine. Partei jõud peitub tema vaadete ühtsuses, selles, et kõiki NLKP liikmeid ühendavad kommunismi ülesehitamise suured eesmärgid, ühed ja needsamad ülesanded, mis on sõnastatud partei programmis, partei kongresside ja partei Keskkomitee otsustes. Kuid loomulikult ei piisa selleks, et olla partei liige, ainult partei programmi ja põhikirja tunnistamisest.

Kommunistlik partei on revolutsioonilise võitluse, revolutsioonilise tegevuse partei. Meie parteil ei lähe sõnad lahku tegudest. Ta mitte ainult et püstitab suuri eesmärke, vaid võitleb ka otsustavalt nende saavutamise eest. Meie partei nõuab igalt kommunistilt, et ta annaks kõik oma teadmised, kogemused ning jõu võitluseks kommunismi eest.

Tunnistades partei programmi ja põhikirja, võtab kommunist endale kohustuse olla aktiivne, ennastsalgav võitleja partei ürituste eest. On selge, et kommunist on kohustatud tundma õppima partei programmi ja põhikirja, teadma, mille eest võitleb partei ja milliseid teid mööda läheb ta oma eesmärgile. Kommunist on kohustatud võitlema nende vastu, kes takistavad partei ülesannete täitmist, kes moonutavad või rikuvad partei otsuseid.

Partei liikmed võivad ainult siis partei programmi edukalt ellu viia, kui nad on ühendatud ühtsesse, monoliitsesse organisatsiooni. Just sellepärast ongi partei põhikirjas öeldud, et parteisse kuulumise vajalikuks tingimuseks on iga kommunisti töö ühes parteiorganisatsioonis ja tema poolt kõigi partei otsuste täitmine.

Kommunist tegutseb mitte üksikult, mitte omaette, vaid parteiorganisatsioonis, parteiorganisatsiooni juhtimisel ja kontrolli all. Vabrikutes, tehastes, kaevandustes, kolhoosides, sovhoosides, masina-traktorijaamades, asutustes, õppeasutustes, sõjaväeosades on kõik kommunistid ühendatud parteiorganisatsioonidesse. Parteiorganisatsioonide üldkoosolekud ja bürood arutavad kõiki küsimusi, mis on seotud kommunistide tööga, ja võtavad vastu otsuseid ning annavad ülesandeid vastavalt kõrgemalseisvate parteiorganite juhtnööridele. Partei viibki ellu oma programmi parteiorganisatsioonide, NLKP liikmete kaudu, kes tõmbavad endaga kaasa parteituid. Partei nõuab kommunistidelt, et nad töötaksid ühtse ja üksmeelse kollektiivina, keda liidab ühte partei distsipliin.

Parteisse kuulumise vajalikuks tingimuseks on liikmemaksude õigeaegne tasumine. Liikmemaksude õigeaegne tasumine näitab kommunisti distsiplineeritust ja seda, et ta peab parteiorganisatsiooniga sidet. Kui kommunist ei tasu partei liikmemakse õigeaegselt, siis tähendab see, et ta ei mõtle parteile, et ta suhtub parteikohustustesse lohakalt. Liikmemaksude tasumisest oleneb partei rahaliste ressursside täiendamine. Kommunist, kes pole kolme kuu kestel ilma mõjuva põhjuseta tasunud liikmemaksu, loetakse parteist väljalangenuks.

NLKP põhikirjas märgitakse, et parteisse vastuvõtmine toimub eranditult individuaalses korras. Mis tähendab individuaalselt läheneda partei liikmeks vastuvõtmisele? See tähendab, et tuleb hoolikalt tundma õppida ja arvestada iga parteisse astuja isiklikke omadusi: kuidas ta töötab tootmistööl, kuidas ta võtab osa ühiskondlikust elust, kas ta on kommunisti kõrge nimetuse vääriline. Kõik sellest parteikoosolekust osavõtjad, kus otsustatakse parteisse vastuvõtmise küsimus, peavad tundma suurt vastutust parteisse uue kommunisti vastuvõtmise eest. Ainult kõigist neist reeglitest kinnipidamine võib ära hoida partei ridade risustumise.

Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse astuda soovijad võetakse esialgu vastu liikmekandidaadiks, hiljem aga juba partei liikmeks. Kandidaadistaaži kestus on üks aasta. Selle aja jooksul on parteiorganisatsioonil võimalik ja tal tuleb noort kommunisti hästi kontrollida, samuti ka tutvustada teda NLKP programmi ja põhikirjaga. Kandidaadistaaž on tõsine katseaeg; selle aja vältel peab kandidaat oma aktiivse tööga tegelikult näitama, kas ta on NLKP liikmeks vastuvõtmise vääriline.

Partei liikmekandidaadid on kohustatud täitma kõik nõuded, mida NLKP põhikiri partei liikmeile esitab. Nad võtavad osa parteiorganisatsiooni koosolekuist, kuid nõuandva hääleõigusega. See tähendab, et partei liikmekandidaatidel on õigus väljendada oma arvamust iga küsimuse kohta, mida parteikoosolek arutab, kuid neil pole õigust hääletada ühe või teise parteiotsuse vastuvõtmisel, samuti pole neil õigust valida parteiorganeid või olla neisse valitud. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei liikmekandidaadi õigused on

piiratud seepärast, et partei veel kontrollib teda. Kandidaadist endast ennekõike oleneb, kuidas ta selle proovi läbi teeb.

Igaüks, kes soovib astuda NLKP liikmekandidaadiks ja liikmeks, esitab parteiorganisatsioonile NLKP kolme liikme soovitused. Parteisse soovitamine on tõsine asi. Ainult see partei liige, kellel on vastav parteistaaž ja kes hästi tunneb parteisse astuvat seltsimeest, võib anda temale soovituse. Vastavalt põhikirjale on õigus soovitusi anda NLKP liikmeil, kellel on vähemalt kolmeaastane parteistaaž ja kes tunnevad soovitatavat ühise töö põhjal vähemalt üks aasta.

Soovitajad vastutavad partei ees oma soovituse õigsuse eest. Parteiorganisatsioon kontrollib põhjalikult, kus, millal ja millise aja vältel töötas soovitaja koos parteisse astuva seltsimehega ning kas ta tõepoolest on hästi tundma õppinud isikut, kelle eest ta vastutab.

Parteisse vastuvõtmise küsimuse arutab läbi ja otsustab parteialgorganisatsiooni üldkoosolek. Parteisse vastuvõtmise otsus jõustub pärast kinnitamist rajoonikomitee poolt, neis linnades aga, kus pole rajoonilist jaotust, partei linnakomitee poolt.

Kui partei liikmekandidaat ei suutnud end küllaldaselt avaldada põhjustel, mida parteiorganisatsioon peab mõjuvateks, võib parteialgorganisatsioon pikendada tema kandidaadistaaži mitte rohkem kui üheks aastaks. Nendel juhtudel aga, kui kandidaadistaaži aja kestel on selgunud, et partei liikmekandidaat oma isiklike omaduste poolest ei vääri partei liikmeks vastuvõtmist, võtab parteiorganisatsioon vastu otsuse heita ta välja partei liikmekandidaatide hulgast. Partei-algorganisatsiooni otsused kandidaadistaaži pikendamise või kandidaatide hulgast väljaheitmise kohta jõustuvad pärast nende kinnitamist partei rajoonikomitee või linnakomitee poolt.

Mida nõuab partei kommunistidelt. Olla kommunistliku partei liige on suur au. Kanda Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei liikme kõrget nimetust tähendab eelkõige täita ausalt neid kohustusi, mida NLKP põhikiri on pannud igale kommunistile. Milles seisavad need kohustused?

Partei on saavutanud ja saavutab maailma-ajaloolisi võite tänu sellele, et ta on lõpuni ustav marksismi-leninismi lipule, et ta on lepitamatu marksismi-leninismi õpetusest igasuguste kõrvalekalduimiste suhtes. Partei nõuab oma liikmeilt, et nad oleksid kõrge ideelisuse ja printsipiaalsuse eeskujuks, et nad võitleksid aktiivselt marksismile-leninismile võõraste vaadete vastu. Partei ei saa jääda ükskõikseks nende kommunistide suhtes, kes kahtlevad partei poliitikas, ei anna bolševistlikku vastulööki ükskõik missugustele kallalekippumistele partei poliitikale. Kaitsta partei ridade ühtsust tähendab kaitsta meie parteid. See on kommunisti esimene kohustus.

NLKP põhikiri kohustab kommunisti olema aktiivseks võitlejaks partei otsuste täitmise eest. Kommunistile ei ole küllaldane ainult nõustuda partei otsustega; ta on kohustatud ka võitlema nende elluviimise eest. Partei iga otsus on igale kommunistile vastuvaidle-

matu juhend, mille kohaselt ta peab tegutsema, ellu viima partei poliitikat temale usaldatud lõigus. Seda peab iga kommunist alati meeles pidama.

Formaalne, passiivne suhtumine partei otsustesse on suur pahe ja selle vastu võitleb partei pidevalt. Kommunistide selline suhtumine partei otsustesse nõrgendab partei võitlusvõimet. See on vastuolus NLKP ridadesse kuulumisega.

Kommunist on valitseva partei liige. Partei juhib riiki. See aga paneb igale parteiorganisatsioonile ja igale kommunistile suured kohustused. Kommunistid vastutavad nii ettevõtete tootmisplaani täitmise eest, eesrindlike kogemuste ja uue tehnika juurutamise eest, kolhoosi- ja sovhoositootmise suurendamise, riikliku viljavarumise ja teiste põllumajandussaaduste varumise plaani õigeaegse täitmise eest kui ka riigiaparaadi korrapärase töö eest.

NLKP põhikiri kohustab kommuniste olema eeskujuks töös, tundma õppima oma töö tehnikat, pidevalt tõstma oma tootmis- ja tööalast kvalifikatsiooni. Tööstuses, põllumajanduses või transpordis töötav kommunist on kohustatud ise tõstma tööviljakust ja ka teisi selleks üles kutsuma, otsima reserve selle pidevaks tõusuks, taotlema töö ja tootmise paremat organiseerimist. Kommunisti isiklik eeskuju töös on tema kõige võimsamaks relvaks võitluses partei otsuste elluviimise eest. Tema parteiliseks kohustuseks on olla paremate tööliste, tehase novaatorite, kolhoosi, masina-traktorijaama ja sovhoosi suurte saakide meistrite esiridades, aktiivselt kaitsta kõike eesrindlikku, mida annavad teadus ja tootmise novaatorid, võidelda eesrindlike tootmiskogemuste laialdase juurutamise eest. Ta peab hoidma rahva vara ja kaitsma sotsialistlikku omandit, peab kogu jõu pühendama sotsialistliku riigi kaitsevõime tugevdamisele.

NLKP põhikiri nõuab, et kommunistid kõvendaksid pidevalt sidet rahvahulkadega, õigeaegselt reageeriksid töötajate nõuetele ja vajadustele, selgitaksid parteitutele partei poliitika ja otsuste mõtet. Kommunistile on võõras upsakus ja kelkimine. Sideme kõvendamine parteitutega ning pidev töö rahvahulkades on kõigi parteiorganisatsioonide, kõigi kommunistide tähtsaimaks kohuseks. Kommunistid kuulavad tähelepanelikult rahvahulkade meeleolusid, kuid ei sõrgi sabas, ei lase ennast mõjutada mahajäänud inimeste meeleoludest. Mahajäänud inimeste, virisejate ja demagoogide järelekiitmine on vastuolus bolševismi vaimuga. Kommunist ei põikle kõrvale teravatest küsimustest, vaid vastab neile otsekoheselt. Ta on kohustatud andma otsustava vastulöögi kõigile neile, kes püüavad raskusi ära kasutada selleks, et külvata umbusku meie plaanidesse, nende eduka täitmise võimalusse. Kommunist näitab, kuidas partei raugematult võitleb raskustest jagusaamise, sotsialistliku riigi võimsuse tugevdamise ja rahva heaolu tõstmise eest. Kommunist organiseerib parteituid partei poliitika elluviimisele.

Juhindudes partei väljatöötatud revolutsioonilistest võitlustraditsioonidest, ei peatu kommunistid raskuste ees, vaid võidavad neid

julgelt. Nad töötavad täie jõupingutusega, nad ei rahuldu kunagi saavutatuga, vaid püüavad alati edasi ja viivad endaga kaasa kogu rahva.

Selleks et olla kommunistliku ühiskonna eesrindlik, aktiivne ehitaja, sammuda parteitute eesotsas, et viia ellu partei poliitikat ja selgitada seda töötajaile, peab partei liige selgesti teadma, millised eesmärgid seab endale Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja kuidas ta need saavutab. Partei juhindub oma poliitikas marksismi-leninismi õpetusest. Sellepärast kohustabki partei põhikiri kommuniste töötama oma teadlikkuse tõstmisel, marksismi-leninismi aluste omandamisel. See, kes suhtub poliitilisse õppusse hooletult, jääb elust maha, kaotab võime õigesti orienteeruda sise- ja välispoliitika küsimustes. Meie partei olemuse ja tema põhikirja nõuetega vastuolus olev ükskõikne suhtumine marksistlik-leninliku teooria tundmaõppimisse viib kommunistliku ideelisuse kaotusele, meie arenguperspektiivide kaotamisele.

Tsarismi ajal oli marksistlik-leninliku teooria õppimine seotud määratu suurte raskustega. Tsaarivalitsus keelas ära revolutsioonilise kirjanduse väljaandmise ja jälitas neid, kes revolutsioonilist kirjandust lugesid. Paljud revolutsionäärid jutustavad, kuidas nad marksistlikku kirjandust käsitsi ümber kirjutasid, et oleks võimalik seda tundma õppida. Praegu on marksistlik-leninliku teooria õppimiseks avatud kõige laialdasemad võimalused. Marxi, Engelsi, Lenini, partei ja valitsuse juhtide teoseid, partei kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonide ja otsuste kogumikke, poliitilisi raamatuid ja brošüüre antakse meie maal välja miljonites eksemplarides. Meil on loodud parteilise hariduse koolid ja ringid ning peetakse loenguid. Miljonid kommunistid, kommunistlikud noored ja parteitud omandavad poliitilisi teadmisi iseseisvalt.

Iga kommunisti, ükskõik kus ta ka töötaks, alaliseks ülesandeks on loovalt tundma õppida marksistlik-leninlikku teooriat. Mida tähendab teooriat loovalt tundma õppida? See tähendab seda, et ei tohi üksikuid teese, raamatutest nopitud tsitaate mehaaniliselt pähe tuupida, vaid tuleb põhjalikult tungida marksismi-leninismi õpetuse olemusse, juhinduda sellest oma praktilises töös, osata toimuvaid sündmusi õigesti hinnata. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee aruandes partei XX kongressile on öeldud: «Kui kommunist oskab pidada kõlavaid kõnesid marksismi-leninismi tähtsusest, kuid ei aita inimestel seda suurt õpetust praktiliselt ellu viia, siis pole ta krossigi väärt, ta ei võida massides autoriteeti ja usaldust.»

Partei põhikiri nõuab kommunistidelt kõige rangemat partei ja riikliku distsipliini pidamist. Mis on partei distsipliin? See on parteis kehtestatud korrast täpne kinnipidamine, NLKP programmi ja põhikirja ning parteiorganite otsuste range täitmine iga kommunisti poolt. Distsipliin on partei kui ühtse, monoliitse ja ühtset eesmärki taotleva organisatsiooni olemasolu põhialuseks. Meie partei

juhib seepärast edukalt tööliste ja kogu töörahva võitlust, et ta tegutseb ühtse plaani järgi ning on ühtse tahtega kokku liidetud. Iga kommunisti distsiplineeritusest oleneb partei põhiülesannete täitmine. Ilma raudse distsipliinita poleks partei suutnud saavutada oma suuri võite.

Kommunist peab parteis kehtestatud korrast kinni mitte formaalselt, vaid ta on sisemiselt täiesti veendunud niisuguse korra vajalikkuses. Selles ilmneb kommunisti teadlikkus ning palav soov väsimatult tugevdada kommunistlikku parteid ja sotsialistlikku riiki. Kommunistide teadlikkuses on partei distsipliini jõud.

Partei ei või lubada partei distsipliini rikkumist. Ta ei saa leppida härrasliku, parteivastase suhtumisega distsipliini, puru silmaajamisega, partei ja riigi petmisega. Partei ja riiklik distsipliin on ühevõrra kohustuslik kõigile partei liikmeile. Parteis ei saa olla kaht distsipliini — üks juhtijate, teine lihtliikmete jaoks. Parteil on üks distsipliin, üks seadus kõigi kommunistide jaoks, sõltumata nende teenetest ja ametikohtadest.

Partei liige või liikmekandidaat, kes on toime pannud teo, mis ei sobi kokku kommunisti nimetusega, kannab vastutust oma parteiorganisatsiooni ees, kes vastutab iga oma liikme ja tema tegude eest. Lenin ütles, et partei iga liige vastutab partei eest ja partei on vastutav iga oma liikme eest.

NLKP põhikirjas öeldakse, et partei iga liige on kohustatud arendama enesekriitikat ja altpoolt tulevat kriitikat, välja selgitama töös esinevaid puudusi ja taotlema nende kõrvaldamist, võitlema paraadliku heaolu ja tööedusammudest joobumise vastu. Kriitika ja enesekriitika sunnib töötajaid end pingutama, sunnib neid olema nõudlikud, kasvatab ja karastab kaadrit, tugevdab partei distsipliini, arendab rahvahulkade aktiivsust.

Praktika näitab, et kriitikat ei austa, summutavad ja suruvad maha ainult bürokraadid, ebapuhta südametunnistusega inimesed, partei ja riikliku distsipliini rikkujad või viletsad filistrid, kes ei ole väärilised kandma partei liikme kõrget nimetust. Partei peab halastamatut võitlust nendega, kes pidurdavad enesekriitika, eriti aga altpoolt tuleva kriitika arendamist. Kes otseselt või kaudselt summutab kriitikat ja enesekriitikat, see, võib-olla, et ta seda tahtlikult ei soovigi, takistab puuduste avastamist, järelikult ka töös esinevate puuduste ja vigade parandamist. On päevaselge, et sellised inimesed segavad partei võitlust kommunismi võidu eest. Sellepärast kuulutabki partei põhikiri kriitika mahasurumise rängaks paheks. NLKP põhikirjas öeldakse: «See, kes lämmatab kriitikat, asendab seda paraadlikkuse ja ülistamisega, ei või kuuluda partei ridadesse.»

Ühtlasi nõuab partei, et kriitika ei tohi nõrgendada partei ridade ühtsust, vaid peab olema suunatud partei ridade ühtsuse tugevdamisele, meie töö parandamisele. Kommunist ei või leppida sellega, kui kriitika ületab parteilisuse piiri, kui kriitika sildi all väljendatakse vaateid, mis on suunatud partei poliitika ja ideoloogia vastu.

Partei mõistab hukka neid, kes püüavad kasutada kriitikat ning partei poliitika küsimuste vaba arutamist partei ridade ühtsuse ja distsipliini õõnestamiseks.

NLKP põhikiri kohustab kommunisti olema siiras ja aus partei ees, mitte võimaldama tõe varjamist ja moonutamist. Partei ei või sallida oma ridades petiseid, sest nad õõnestavad usaldust partei vastu, laostavad moraalselt kommunistide ridu. Igasugust partei ja riigi petmist, missuguses vormis see ka ei väljenduks, iga katset varjata või moonutada tõde tuleb pidada kõige raskemaks kuriteoks partei ees. Asja huvid, kaadri kasvatamise huvid nõuavad, et parteiorganisatsioonid ei jätaks tähele panemata ühtegi seaduserikkumist, avastaksid esinevaid puudusi, kasvataksid töötajaid partei ees siiruse ja aususe vaimus, väsimatult hoolitseksid riigi huvide eest.

Kommunisti tähtsaks ülesandeks on hoida partei ja riiklikku saladust. Põhikiri nõuab, et kommunist peab alati ilmutama poliitilist valvsust, pidama meeles, et valvsus on vajalik igal alal ja igasuguses olukorras. Meie ei või unustada seda, et ikka on veel olemas kodanlikud riigid, kes saadavad ja püüavad ka edaspidi saata spioone ja diversante meie maale, kes on teinud ja teevad ka edaspidi õõnestavat nõukogudevastast propagandat. Meil on veel säilinud kodanliku ideoloogia igandeid, eraomandusliku psühholoogia ja moraali igandeid, on säilinud kodanlike vaadete ja kodanliku moraali kandjaid. Kapitalistlike riikide, eriti Ameerika Ühendriikide agressiivsed reaktsioonilised jõud püüavad oma Nõukogude-vastasteks eesmärkideks ära kasutada igasuguseid värdjaid, kodanlikke degenerante, ebakindlaid inimesi. Just seepärast ei saa kommunistid lubada tõlpluse ega muretuse esinemist.

NLKP põhikiri nõuab kaadri õiget valikut tema poliitiliste ja tööalaste omaduste järgi. Partei mõistab hukka sellised organisatsioonide ja asutuste juhid, kes valivad töötajaid sõbramehesuhete, isikliku ustavuse, ühise kodukoha ja suguluse järgi, ja hiljem, kui need inimesed teevad vigu või ei tule tööga toime, teevad neile hinnaalandust tutvuse ja sõbramehesuhete alusel.

On arusaadav, et selline kaadri valik toob parteile kahju. Mis sel juhul toimub? Ühes või teises organisatsioonis tekib vastutavate töötajate juhtide rühma asemel lähedaste inimeste perekonnake, artell, kelle liikmed püüavad elada rahus, teineteist mitte solvata, koduseid tülisid majast mitte välja viia. Säärases olukorras ei saa olla kohta ei töös esinevate puuduste kritiseerimisel ega juhtkonna enesekriitikal. Veel enam, selliste mittebolševistlike kommete juures hakkab siginema ebamajanduslikkus, distsiplineerimatus, hooletu suhtumine riigi huvidesse, vastastikune puuduste varjamine. Seepärast ongi tarvis leppimatult võidelda perekondlikkuse ja vastastikuse käenduse vastu, teha lõpp bürokraatlikule suhtumisele kaadri tundmaõppimisel ja valikul.

NLKP põhikiri kohustab iga parteiliiget kehastama endas nõukogude rahva paremaid omadusi, näitama eeskuju oma truudusega üldrahvalikule üritusele, näitama, kuidas tuleb asjalikult ja ennast-

salgavalt töötada, ning olema teadlikkuse ja organiseerituse eeskujuks.

Partei liikme õigused. Partei liikmetel on laialdased õigused, mis annavad neile võimaluse aktiivselt osa võtta partei elust. Vastavalt NLKP põhikirjale on igal partei liikmel õigus:

a) osa võtta partei poliitika praktiliste küsimuste vabast ja asjalikust arutamisest parteikoosolekuil või partei ajakirjanduses;

b) kritiseerida parteikoosolekuil iga parteitöötajat;

c) valida ja olla valitud partei organeisse;

d) nõuda enda isiklikku osavõttu kõigil juhtudel, kus tehakse otsus tema tegevuse või käitumise kohta;

e) pöörduda igasuguse küsimuse ja avaldusega partei iga instantsi poole, kaasa arvatud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee.

Parteiorganisatsioonid ei saa elada ega areneda ilma parteihulkade aktiivsuse ja isetegevuseta. Kõigi kommunistide poolt partei poliitika küsimuste vabas ja asjalikus arutamises avaldub meie paljumiljonilise partei suur jõud.

Partei struktuur. Partei organisatsioonilise struktuuri juhtivaks põhimõtteks (reegliks) on demokraatlik tsentralism.

Demokraatlik tsentralism tähendab:

esiteks, kõigi partei juhtivate organite valitavust alt kuni üles;

teiseks, partei organite perioodilist aruandmist oma parteiorganisatsioonidele;

kolmandaks, ranget partei distsipliini ja vähemuse allumist enamusele;

neljandaks, kõrgemate organite otsuste tingimatut kohustuslikkust alamalseisvaile organitele.

Kõik need demokraatliku tsentralismi põhialused võimaldavad ühendada organiseeritust ja monoliitsust parteis tema liikmete aktiivsuse ja isetegevusega, võimaldavad allutada kogu parteitöö ühele eesmärgile ning anda partei poliitikale ja praktilisele tööle ühtse suuna.

Meie partei koosneb paljudest parteiorganisatsioonidest, alates vabariikide, kraide ja oblastite organisatsioonidest ning lõpetades tööstusettevõtete, transpordi, kolhooside, masina-traktorijaamade, sovhooside, asutuste, õppeasutuste ning sõjaväeosade organisatsioonidega. Et suunata nende tegevust ühisele eesmärgile, selleks on olemas ühtne keskus — partei Keskkomitee, kelle juhtimisel kõik kohalikud parteiorganisatsioonid on ühinenud ühtseks parteiorganisatsiooniks.

Demokraatlik tsentralism partei juhtimises ja struktuuris on põhialuseks tema organiseeritusele ja võitlusvõimele.

Territoriaal-tootmisalane tunnus partei struktuuris. Rajooni, ringkonna, oblasti, krai või vabariigi territooriumil luuakse rajooni, ringkonna, oblasti, krai või vabariigi organisatsioonid. Need ühendavad kõiki partei-algorganisatsioone oma territooriumil: tootmis-

ettevõtete, asutuste ja õppeasutuste partei-algorganisatsioone. See on territoriaalne tunnus meie partei struktuuris.

Tootmisalane printsiip partei struktuuris seisab selles, et partei-algorganisatsioonid ühendavad kommuniste nende tootmistegevuse koha järgi: tehases, vabrikus, kolhoosis, masina-traktorijaamas, sovhoosis, õppeasutuses, asutuses ja mujal. Sel viisil moodustatakse tehase, kolhoosi, asutuse ja teised parteiorganisatsioonid.

Partei struktuuri territoriaal-tootmisalane põhimõte tähendab, et mingit rajooni hõlmav parteiorganisatsioon loetakse kõrgemaks kõigi parteiorganisatsioonide suhtes, kelle tööpiirkonnaks on üks või teine osa antud rajoonist, või tervet tööharu hõlmav parteiorganisatsioon loetakse kõrgemaks kõigi selle tööharu osades tegutsevate parteiorganisatsioonide suhtes.

Kommunistlik partei on algusest peale üles ehitatud territoriaal-tootmisalase tunnuse järgi. Enne revolutsiooni võimaldas see parteil edukalt võidelda Lenini poolt püstitatud ülesande täitmise eest: muuta iga tehas bolševismi kindluseks. Pärast revolutsiooni, kommunistliku ülesehitustöö aastail aitab territoriaal-tootmisalane põhimõte parteil süveneda tootmistegevusse ning põhjalikumalt tundma õppida iga ettevõtte, kolhoosi ja asutuse tööd.

Partei struktuuri territoriaal-tootmisalane põhimõte aitab tal organiseerida töölisi, kolhoosnikuid ja teenistujaid võitlusele tootmisplaanide täitmise eest. Seetõttu, et kommunistid on ühendatud partei-algorganisatsioonidesse tootmisalase tunnuse järgi, paigutab partei oma jõud nii, et nad tegutseksid otseselt töörahva hulkades ning avaldaksid mõju iga ettevõtte, kolhoosi ja asutuse tööle.

Parteiorganisatsioonid moodustatakse vastavalt riigi administratiiv-territoriaalsele jaotusele (rajoon, ringkond, oblast, krai, vabariik). See võimaldab parteil edukalt juhtida kõiki riigivõimuorganeid ning kõiki majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö alasid.

Partei kõrgemad organid. Partei kõrgeimaks organiks on NLKP kongress. Kongress kuulab ära ja kinnitab NLKP Keskkomitee ja Keskrevisjonikomisjoni aruanded; vaatab läbi ja muudab partei programmi ja põhikirja; määrab kindlaks partei taktika (tegutsemisviisid) jooksva poliitika põhiküsimustes; valib NLKP Keskkomitee ja Keskrevisjonikomisjoni.

Delegaate partei kongressile valivad oblastite ja kraide parteikonverentsid ning liiduvabariikide kommunistlike parteide kongressid. NLKP kongressi otsused on kohustuslikud kogu parteile.

NLKP iga kongress on suureks sündmuseks partei ja kogu meie maa elus. Kongressi otsused väljendavad kogu partei tahet. Kongressiks valmistub kogu partei. Keskkomitee kuulutab kongressi päevakorra välja poolteist kuud enne kongressi kokkukutsumist. Seda tehakse selleks, et kommunistid arutaksid läbi tähtsamad kongressi ees seisvad küsimused.

Kongresside vahelisel ajal juhib kogu partei tööd Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee. Keskkomiteesse valitakse kõige paremad ja kõige kogenumad kommunistid — partei-, majandus-

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI ORGANISATSIOONILINE STRUKTUUR

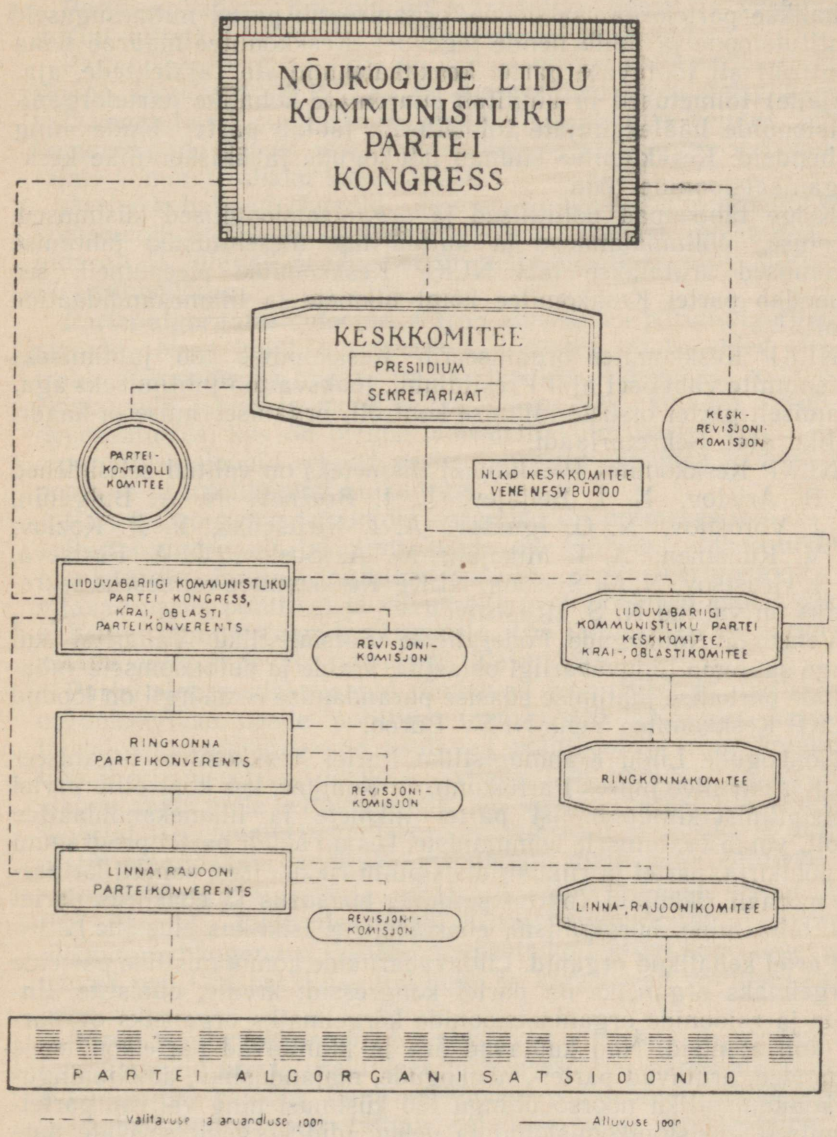

töötajad, sõjaväelased, eesrindlikud töölised ja talupojad, teaduse- ja kultuuritegelased, kellel on partei liikmete ja kõigi töötajate hulgas suur autoriteet. Keskkomiteesse on koondunud meie partei kollektiivne tarkus. See on partei juhtiv tuumik.

NLKP Keskkomitee on partei poliitiliseks, ideeliseks ja organisatsiooniliseks keskuseks. Keskkomitee esindab parteid läbikäimises teiste parteide, organisatsioonide ja asutustega. Keskkomitee juhib kohalikke parteiorganisatsioone, organiseerib partei mitmesuguseid institutsioone ja juhib nende tegevust. Keskkomitee määrab tema kontrolli all töötavate partei keskhäälekandjate (ajalehtede, ajakirjade) toimetused ja kinnitab suuremate kohalike parteiorganisatsioonide häälekandjate toimetused, jaotab partei jõude ning vahendeid. Keskkomitee suunab nõukogude ja ühiskondlike keskorganisatsioonide tööd.

Kõige tähtsamad poliitilised ja organisatsioonilised küsimused, tööstuse, põllumajanduse ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimise küsimused arutatakse läbi NLKP Keskkomitee pleenumeil, see tähendab partei Keskkomitee kõigi liikmete ja liikmekandidaatide poolt.

NLKP Keskkomitee organiseerib Keskkomitee töö juhtimiseks pleenumite vahelisel ajal Presiidiumi, jooksva töö juhtimiseks aga, peamiselt partei otsuste täitmise kontrolli organiseerimise ja kaadri valiku alal, Sekretariaadi.

NLKP Keskkomitee Presiidiumi liikmeteks on valitud seltsimehed A. B. Aristov, N. I. Beljajev, L. I. Brežnev, N. A. Bulganin, K. J. Vorošilov, N. G. Ignatov, A. I. Kiritšenko, F. R. Kozlov, O. V. Kuusinen, A. I. Mikojan, M. A. Suslov, J. A. Furtseva, N. S. Hruštšov, N. M. Švernik. NLKP Keskkomitee esimeseks sekretäriks on valitud N. S. Hruštšov.

Venemaa Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi kui kõige suurema liiduvabariigi oblastite, kraide ja autonoomsete vabariikide parteilise juhtimise edasise parandamise eesmärgil on loodud NLKP Keskkomitee Vene NFSV Büroo.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee organiseerib Keskkomitee juures Parteikontrolli Komitee, kes kontrollib partei distsipliinist kinnipidamist partei liikmete ja liikmekandidaatide poolt, võtab vastutusele kommuniste, kes on süüdi partei programmi ja põhikirja, partei ja riikliku distsipliini rikkumises, samuti ka partei moraali rikkujaid (partei petmine, ebaausus ja ebasiirus partei ees, laimamine, bürokratism, ebakõlbelisus isiklikus elus jne.).

Partei kohalikud organid. Liiduvabariikide kommunistlike parteide kõrgeimaks organeiks on partei kongressid; kraide, oblastite, linnade ja rajoonide organisatsioonide kõrgeimaiks organeiks on partei konverentsid. Nad kuulavad ära ja kinnitavad parteikomiteede aruanded, arutavad partei-, nõukogude, majandusliku, ametiühinguja kommunistliku noorsooühingu töö küsimusi ning valivad parteikomiteed, revisjonikomisjonid ja delegaadid kõrgemalseisvate parteiorganisatsioonide konverentsile või NLKP kongressile.

Kongresside või konverentside vahelisel ajal on kohalike organisatsioonide kõrgeimaiks organeiks liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteed ning partei krai-, oblasti-, ringkonna-, linna- ja rajoonikomiteed.

NLKP rajooni-, linna-, ringkonna-, oblasti- ja kraikomiteed ning liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteed valivad jooksvaks tööks büroo ja sekretärid.

Partei kohalikud organid on kohustatud täpselt ja vastuvaidlematult täitma NLKP kõrgemate organite juhendeid.

Partei kohalikud organid juhivad alamalseisvaid parteiorganisatsioone, kindlustavad kriitika ja enesekriitika arendamist, kasvatavad kommuniste puudustesse leppimatu suhtumise vaimus, juhivad kommunistide õppusi marksismi-leninismi alal, organiseerivad töötajate kommunistlikku kasvatamist.

Partei kohalikud organid suunavad nõukogude, ametiühingu-, komsomoli- ja teiste organisatsioonide tegevust, abistavad neid pidevalt ja juhivad nende kaudu majanduslikku ning kultuurilist ülesehitustööd.

Partei-algorganisatsioonid. Partei aluseks on partei-algorganisatsioonid. Need luuakse vabrikutes, tehastes, sovhoosides, masina-traktorijaamades ja muudes majanduslikes ettevõtetes, kolhoosides, Nõukogude armee ja merejõudude väeosades, külades, asutustes, õppeasutustes, kus on olemas vähemalt kolm partei liiget. Partei-algorganisatsioonid seovad partei juhtivaid organeid tööliste, talupoegade ja intelligentsi hulkadega.

Partei-algorganisatsioonide ülesanded on mitmekesised.

Partei-algorganisatsioonid arendavad tööliste, kolhoosnikute ja teenistujate hulgas agitatsiooni- ja organiseerimistööd, selgitavad partei poliitikat ja viivad ellu partei otsused, mobiliseerivad töötajaid tootmisplaanide täitmisele. Töö inimestega on parteiorganisatsioonide tegevuse peamiseks ülesandeks.

Partei-algorganisatsioonid tõmbavad uusi liikmeid parteisse ja organiseerivad nende poliitilist, marksistlik-leninlikku kasvatust. Partei-algorganisatsioonid asutavad poliitkoole ja -ringe kommunistidele, organiseerivad loenguid, viivad läbi seminare ja konsultatsioone abiks neile seltsimeestele, kes õpivad marksistlik-leninlikku teooriat iseseisvalt, organiseerivad kontrolli selle üle, et kommunistid omandaksid teadmiste miinimumi marksismi-leninismi alal.

Partei-algorganisatsioon annab igale oma liikmele teatud parteilise ülesande. Neid ülesandeid täites kommunistid arenevad ja omandavad kogemusi. Võttes osa parteikollektiivi kogu tegevusest, teevad nad läbi praktilise töö kooli ja karastuvad võitluses raskustega.

Partei-algorganisatsioonid abistavad partei rajoonikomiteid, linnakomiteid nende praktilises tegevuses. Iga partei-algorganisatsioon on osa rajooni, linna parteiorganisatsioonist. Sellepärast on ta kohustatud täpselt täitma rajoonikomitee, linnakomitee kõik ülesanded ja osa võtma ülerajoonilisest (ülelinnalisest) tööst.

Partei-algorganisatsioonid mobiliseerivad tööliste, kolhoosnikute ja teenistujate hulki tootmisplaani täitmisele, töödistsipliini tugevdamisele ning sotsialistliku võistluse arendamisele. Nad toetavad igakülgselt tootmise eesrindlaste ja novaatorite liikumist, võitlevad lohakuse ja ebamajanduslikkuse vastu ettevõtetes, sovhoosides, kolhoosides, masina-traktorijaamades, asutustes. Üks põhilistest ülesannetest, mida NLKP põhikiri nõuab parteiorganisatsioonidelt, on igapäevane hoolitsus tööliste, teenistujate ja kolhoosnikute kultuuriliste ja elutarbeliste tingimuste parandamise eest. Parteiorganisatsioonid kindlustavad kriitika ja enesekriitika arendamist, kasvatavad kommuniste puudustesse leppimatu suhtumise vaimus.

Partei taotleb partei-algorganisatsioonide osatähtsuse tõstmist. Sel eesmärgil on tööstus- ja kaubandusettevõtete, sovhooside, kolhooside ja masina-traktorijaamade partei-algorganisatsioonidele antud õigus kontrollida ettevõtte administratsiooni tegevust. Nad kuulavad oma koosolekutel tehase, kolhoosi, sovhoosi või masina-traktorijaama juhtivate töötajate aruandeid, kritiseerivad nende töös esinevaid puudusi, määravad kindlaks abinõud avastatud puuduste kõrvaldamiseks ning organiseerivad rahvahulki nende otsuste täitmisele. Õigus kontrollida majandusjuhtide tööd suurendab kommunistide vastutustunnet olukorra eest ettevõttes, arendab nendes aktiivsust ja initsiatiivi, tõstab huvi tootmise parandamise vastu. See kohustab parteiorganisatsioone põhjalikult tungima majandusalasesse töösse, ettevõtete töösse, ökonoomika- ja tehnika-alastesse küsimustesse, töö organiseerimise küsimustesse ning partei joont tootmises asjatundlikult ellu viima. Kolhoosi parteiorganisatsioon võib edukalt teostada kolhoosijuhatuse üle kontrolli ainult sel juhul, kui kommunistid ise tunnevad hästi kolhoositootmise ökonoomikat ja organiseerimist, agro- ja zootehnikat jne.

Administratsiooni tegevuse üle kontrolli teostamine ei saa muidugi piirduda ainult sellega, et kuulatakse ettevõtte juhtija, kolhoosiesimehe, masina-traktorijaama ja sovhoosi direktori aruandeid. Nii majandusjuhtidel kui ka parteiorganisatsioonidel on üks ühine ülesanne — riiklike plaanide täitmine, tootmise järjekindel suurendamine. Andes nõu ettevõtte administratsioonile, kolhoosijuhatusele üht või teist abinõu ellu viia, kõrvaldada puudusi töös, peab parteiorganisatsioon koostöös majandusjuhtidega aktiivselt võitlema puuduste likvideerimise eest, organiseerima kollektiivi vastuvõetud otsuste täitmisele.

Parteiorganisatsioonide kontroll ettevõtte, sovhoosi, masina-traktorijaama administratsiooni, kolhoosijuhatuse tegevuse üle on kontroll altpoolt. Selle kontrolli jõud seisab selles, et parteiorganisatsioon tugineb kommunistide ja parteitute, tööliste, kolhoosnikute ja spetsialistide laialdastele kogemustele.

Nõukogude asutuste partei-algorganisatsioonidel ei ole õigust kontrollida asutuste juhtide tööd. Millega seda seletada? Sellega, et nõukogude kesk-, oblasti-, rajooni- ja linna-asutuste tööd jälgi-

vad ja kontrollivad vastavad kesk-, vabariigi, oblasti ja teised parteiorganid. Kuid see ei tähenda, et asutuse partei-algorganisatsioon võib mööda minna korratustest ja puudustest asutuse töös. Ta on kohustatud teatama, kuidas asutus täidab partei ja valitsuse direktiive, tundma huvi, kuidas asutuse töötajad kinni peavad töödistsipliinist, ja järjest tugevdama distsipliini. Parteiorganisatsioon peab süstemaatiliselt hoolitsema asutuse aparaadi töö parandamise eest, võitlema bürokratismi ja asjaajamise venitamise vastu, kasvatama teenistujaid töötajate kirjadesse ja kaebustesse tähelepaneliku suhtumise vaimus. Parteiorganisatsioonid on kohustatud viivitamatult teatama kõrgemalseisvatele parteiorganitele asutuse või selle juhtkonna töös esinevatest puudustest.

Kogemused näitavad, et need partei-algorganisatsioonid saavutavad edu, kus parteipoliitiline töö on õigesti ühendatud võitlusega antud ettevõtte, kolhoosi või asutuse ees seisvate ülesannete täitmise eest.

Siseparteiline demokraatia. Kõigi parteiorganisatsioonide töö tähtsaks aluseks on siseparteiline demokraatia. Milles see väljendub? Eelkõige selles, et kõik juhtivad parteiorganid alt kuni üles, partei-algorganisatsiooni büroost kuni partei Keskkomiteeni, on valitavad ja annavad perioodiliselt aru.

V. I. Lenin märkis, et «kõik partei ametiisikud, kõik juhtivad kolleegiumid, kõik partei institutsioonid on valitavad, aruandvad ja tagandatavad».[1]

Valitavus ja aruandlus parteiorganisatsioonides väljendab kõige eredamalt meie partei ehituse demokraatlikku iseloomu.

Selleks, et partei liikmete tahet valimistel kõige täpsemalt välja selgitada, keelab NLKP põhikiri esitatud kandidaatide hääletamist nimekirjade järgi. Hääletamine toimub üksikute kandidatuuride kaupa, kusjuures kõigile partei liikmeile on kindlustatud piiramatu õigus kandidaatide taandamise nõudmiseks ja nende kritiseerimiseks. Valimised ise toimuvad kandidatuuride kinnise (salajase) hääletamisega.

Demokratism meie parteis ei piirdu ainult demokraatlike valimistega. Tõeline demokratism seisab selles, et parteiorganisatsioonides tegutseksid parteilaste hulgad aktiivselt, et nad otsustaksid nii parteilisi kui ka üldisi praktilisi küsimusi, töötaksid välja otsuseid ja viiksid neid ellu.

Parteiorganid annavad aru neid valinud organisatsioonide ees. Ära kuulates ja läbi arutades parteiorganite aruandeid, kontrollivad partei liikmed nende tööd ja teostavad kontrolli oma valitavate juhtivate organite üle. Sellist kontrollimist nimetatakse kontrollimiseks altpoolt. See on üks kõige tõhusamaid inimeste kontrollimise viise.

Siseparteiline demokraatia kindlustab iga kommunisti aktiivse osavõtu partei elust. Partei liikmed ja liikmekandidaadid arutavad

[1] V. I. Lenin, Teosed, 11. kd., lk. 402.

partei poliitika ja igapäevase praktilise töö tähtsamaid küsimusi. NLKP põhikirjas on öeldud: «Partei poliitika küsimuste vaba ja asjalik arutamine üksikutes organisatsioonides või parteis tervikuna on partei iga liikme lahutamatuks õiguseks, mis tuleneb siseparteilisest demokraatiast.»

Kommunist võtab osa kõigi tema organisatsioonis käsitlemisele tulevate küsimuste kollektiivsest arutamisest ja teeb oma ettepanekuid. Niisiis on parteiorganisatsiooni otsustes väljendatud kommunistide kollektiivne tahe ja kui otsus vastu võetakse, on kommunist kohustatud sellele tingimusteta alluma ja seda ellu rakendama.

Väikestes parteiorganisatsioonides, kus on vähem kui 15 kommunisti, otsustatakse kõik küsimused ühiselt parteikoosolekul. Sellise parteiorganisatsiooni juhtijaks on algorganisatsiooni sekretär ja tema asetäitjad (üks või kaks), kes valitakse kinnisel hääletamisel. Suuremates parteiorganisatsioonides on juhtijaiks NLKP liikmete poolt valitud parteikomitee, parteiorganisatsiooni büroo. Parteikomitee ja parteiorganisatsiooni büroo liikmed töötavad ühiselt, juhivad kollektiivselt parteiorganisatsiooni ning suunavad kõik ta jõupingutused võitlusele partei direktiivide täitmise eest.

Tõsiseks partei liikmete ja liikmekandidaatide kasvatamise kooliks on parteikoosolekud. Parteikoosolekuil arutatakse ulatuslikult kõiki tähtsamaid üldpoliitilisi, üldparteilisi ja kohaliku elu küsimusi. Parteikoosolekud peavad tõstma kommunistide aktiivsust, nende teadlikkust ja vastutust vastuvõetud otsuste täitmise eest, arendama kriitikat ja enesekriitikat.

Suur tähtsus parteitöös on parteiaktiivi koosolekuil. Aktiiv on parteilise juhtimise tugi. Ta arutab mitte üksnes tähtsamaid partei ja valitsuse otsuseid, vaid selgitab ka neid otsuseid kõigile kommunistidele ja parteitutele, mobiliseerib rahvahulki nende otsuste täitmisele.

Siseparteiline demokraatia, kriitika ja enesekriitika tugevdavad teadlikku partei distsipliini ja tõstavad partei liikmete aktiivsust, on tähtsaks vahendiks kõigi partei liikmete ja liikmekandidaatide kasvatamisel, parteitöö pideval parandamisel ning partei juhtiva osa tugevdamisel kõigi teiste nõukogude organisatsioonide suhtes.

Partei on ustav proletaarsele internatsionalismile. Rohkem kui sada aastat tagasi esitasid Marx ja Engels oma kuulsas «Kommunistliku partei manifestis» loosungi: «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!» See kogu maailma töölisklassile esitatud leegitsev üleskutse väljendab proletaarse internatsionalismi olemust.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei rohkem kui poolesajaaastane tegevus on proletaarse internatsionalismi põhimõtetele ustavaks jäämise, oma internatsionaalse kohuse täitmise eeskuju.

Meie partei on maailmas esimene uut tüüpi partei, töötajate võitluspartei, revolutsiooniline, tõeliselt internatsionaalne partei. Alates oma loomise päevast peab partei võitlust igasuguste natsio-

nalismi ja suurriikliku šovinismi nähtuste vastu, ühendab oma ridades kõikidest rahvustest töölisi, võitleb kõigi maade proletaarlastega vennalike, internatsionaalsete suhete tugevdamise eest.

Meie kommunistliku partei kuulsusrikkal tegevusel on määratu suur tähtsus kogu rahvusvahelisele töölisliikumisele.

Karastatud võitlustes vaenlaste vastu, on meie kommunistlik partei läbi käinud sellise kuulsusrikka tee ja kogunud selliseid rikkalikke kogemusi, milliseid ei ole ühelgi teisel parteil maailmas. Teiste maade kommunistid õpivad meie partei kogemustest, kuidas tuleb ehitada proletariaadi revolutsioonilist võitlusparteid ja võidelda tema ridade pideva tugevdamise eest, kuidas organiseerida ja innustada laiu töölisklassi hulki ja kõiki töötajaid aktiivsele võitlusele kodanluse vastu, proletariaadile võimu kättevõitmise ja sotsialismi võidu eest. Sotsialismi ülesehitamise suures töös sammusid meie maa töölised ja talupojad kommunistliku partei juhtimisel varem käimata ja tundmata teed mööda. Oma kangelasliku võitlusega ja ennastsalgava tööga on nad kogu maailma rahvastele näidanud teed sotsialismile.

V. I. Lenin kirjutas, et «bolševism kõlbab kui taktika eeskuju kõigile». Vennalikud kommunistlikud ja töölisparteid, arvestades sealjuures oma maa arengu omapära ja iseärasusi, toetuvad Venemaa töölisklassi poolt kapitalismi vastu peetud võidurikka võitluse ja NSV Liidus eduka sotsialistliku ülesehitustöö kogemustele.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei jagab sotsialismi eest peetud võitluse suuri kogemusi ka rahvademokraatia maade vennalike kommunistlike ja töölisparteidega. Meie partei õpib aga omakorda tähelepanelikult tundma sotsialismi ülesehitamise kogemusi rahvademokraatia maades, õpib tundma kõike eesrindlikku, mis on olemas nendes maades majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö alal.

Kommunistlik partei peab oma kohustuseks kasvatada nõukogude rahvast solidaarsuse vaimus kapitalistlike maade töötajatega, luua ja tugevdada nendega sõbralikke, internatsionaalseid sidemeid.

NSV Liidus kommunismi ehitamisel saavutatud edusammudega annab nõukogude rahvas kommunistliku partei juhtimisel määratu suurt abi kõigi maade töötajate ja orjastatud rahvaste vabastamise suurele üritusele. Nõukogude rahvas tugevdab kõigi maade töölisklassi usku oma ürituse lõplikusse võidusse, innustab teda võitlusele imperialismi vastu, demokraatia ja sotsialismi võidu eest.

NLKP põhikiri nõuab igalt kommunistilt ennastsalgavat tööd vennalike, internatsionaalsete suhete tugevdamiseks nii NSV Liidu rahvaste töötajate vahel kui ka kõigi maade proletaarlastega. Ustavus proletaarsele internatsionalismile on kommunistliku partei üks iseloomulikumaid jooni.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtimisel on meie maa töötajad läbi käinud kuulsusrikka ja kangelasliku tee.

Kommunistlik partei, organiseerinud töölisklassi ja töötava talurahva liidu, saavutas 1917. aasta Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tulemusena kapitalistide ja mõisnike võimu kukutamise, proletariaadi diktatuuri organiseerimise, kapitalismi likvideerimise, inimese ekspluateerimise hävitamise ja kindlustas sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise.

Kommunistliku partei juhtimisel saavutas nõukogude rahvas ajaloolise võidu Suures Isamaasõjas, taastas rahvamajanduse ja saavutas uusi edusamme kommunistlikus ülesehitustöös.

Meie maa töötajate suurepärased võidud on kommunistliku partei selle poliitika elluviimise tulemus, mis õigesti väljendab töötajate eesmärke ja ülesandeid. Kommunistliku partei poliitika elluviimine kindlustab nõukogude rahvale uusi edusamme teel kommunismile. Partei on rahva poliitiline juht.

Meie partei on töölisklassi revolutsiooniline partei, uut tüüpi partei, kes juhindub oma tegevuses kõige eesrindlikumast teooriast — marksismist-leninismist.

Partei ühendab oma ridades ennastsalgavaid võitlejaid kommunismi võidu eest. Ta on võitmatu tänu oma ühtsusele, organiseeritusele ja raudsele distsipliinile. Partei jõud on kollektiivses juhtimises. Kõik parteiorganisatsioonid on kohustatud rangelt järgima kollektiivse juhtimise leninlikke printsiipe.

Kommunistliku partei jõud on tema lahutamatuis sidemeis rahvaga, tema vankumatus usus rahvahulkade loovaisse võimetesse. Partei tugevdab pidevalt oma sidemeid rahvahulkadega. Ta juhindub marksismi-leninismi õpetusest selle kohta, et rahvas, töörahva hulgad on ajaloo peamine, otsustav jõud.

Kommunistliku partei põhikiri on partei siseelu põhiseaduseks. Partei on üles ehitatud territoriaal-tootmisalase tunnuse järgi. Partei aluseks on partei-algorganisatsioonid.

Siseparteiline demokraatia, kriitika ja enesekriitika on tähtsamaid vahendeid teadliku parteidistsipliini tugevdamisel, partei liikmete kommunistlikul kasvatamisel, nende aktiivsuse tõstmisel, kogu parteitöö parandamisel.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei tegevusel on määratu suur tähtsus kogu rahvusvahelisele revolutsioonilisele liikumisele. Vennalikud kommunistlikud ja töölisparteid toetuvad Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei määratu suurtele kogemustele.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtimisel läheb meie rahvas kindlalt kommunismi võidule.

Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda

1. TEISE MAAILMASÕJA ETTEVALMISTAMINE JA ALGUS

Fašistlik Saksamaa alustab sõda. Uurides ühe või teise sõja ajalugu, on vaja hästi tunda ka sõdinud riikide sõjaeelset sise- ja välispoliitikat. Järelikult, kuna jutt on praegu Teisest maailmasõjast, tuleb teada, missugune oli NSV Liidu, Saksamaa ja teiste sõjast osavõtnud suurriikide sise- ja välispoliitika.

Vallutussõdu on alati alustanud ekspluataatorlikud klassid. Töötavad klassid on võtnud relvad kätte ainult siis, kui neid sundisid seda tegema võõramaised röövvallutajad või oma maa ekspluataatorid. Nõukogude sotsialistlik ühiskond koosneb ainult töötavatest klassidest, kellele ei ole sõda vaja. Nad on eluliselt huvitatud rahust. Nõukogude võim kui töötajate enda võim hoolitseb kogu ühiskonna heaolu pideva paranemise ja tema kultuuritaseme tõusu eest, kõige õiglasema ühiskonnakorra — kommunismi — ülesehitamise eest. Selline Nõukogude riigi sisepoliitika määrab ära ka tema välispoliitika. Meie maa välispoliitika taotleb ainult üht eesmärki: rahu säilitamist ja kindlustamist.

Juba kodusõja ajal ütles V. I. Lenin, et Nõukogudemaa tahab elada rahus kõigi rahvastega ja suunata kõik oma jõud sisemisele ülesehitustööle. Nõukogude rahu- ja rahvaste julgeoleku poliitika lähtub sellest, et kahe süsteemi — sotsialismi ja kapitalismi — rahulik kooseksisteerimine on võimalik. V. I. Lenin rõhutas, et kapitalismiga rahuliku võistluse tee on täiesti vastuvõetav Nõukogude riigile, et kahe erineva süsteemi rahulik kooseksisteerimine ja rahvusvaheline koostöö on mitte üksnes võimalik, vaid ka vajalik rahu säilitamise huvides.

Kahe maailmasõja vahelisel ajajärgul tegi Nõukogude Liit teistele riikidele korduvalt ettepaneku sõlmida vastastikused mittekallaletungilepingud. Niisugused lepingud said mõnede riikidega sõlmitud. Kuid NSV Liidu ettepanekud kollektiivse julgeoleku loomise kohta põrkasid imperialistlike riikide vastupanule. Imperia-

listid ei saanud leppida sellega, et on olemas niisugune riik, kus kogu võim kuulub töölistele ja talupoegadele. Nad mõtlesid kogu aeg, kuidas ette valmistada uut sõjalist kallaletungi NSV Liidule.

1933. aastal andsid saksa monopolid võimu Hitleri fašistliku partei kätte. Hitlerlased hakkasid kõiki demokraatlikke parteisid ja organisatsioone julmalt taga kiusama. Algasid fašistidele mittemeelepäraste progressiivsete tegelaste massilised hukkamised ja areteerimised. Eriti metsikult tungisid hitlerlased kommunistide kallale. Kogu Saksamaa muudeti üheks suureks piinakambriks. Hitlerlik valitsus kuulutas, et ta näeb oma ülesannet «ülemaailmse kommunismi» vastu võitlemises. Ta sõlmis liidu fašistliku Itaaliaga ja militaristliku Jaapaniga (militarism tähendab sõjaväelaste kildkonna võimu, riigi majanduse ja poliitika allutamist vallutussõdade ettevalmistamise eesmärkidele), hakkas looma võimsat maaväge, sõjalaevastikku ja õhujõude, valmistama end vallutussõjaks. Hitlerlased hävitasid töölisklassi organisatsioonid, õiendasid metsikult arved Saksa proletariaadi paremikuga ja hakkasid seejärel saksa monopole üle puistama sõjaliste tellimustega. Vabrikandid ja tehaseomanikud teenisid sõjalistelt tellimustelt kolossaalseid summasid, lootes sealjuures, et ettevalmistatav sõda annab neile veelgi suuremaid kasumeid. Järelikult hitlerliku Saksamaa agressiivne välispoliitika, mis taotles vallutuseesmärke, oli tegelikult tema reaktsioonilise sisepoliitika järg.

Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide imperialistid olid veendunud, et neil läheb korda suunata relvastuvat hitlerlikku Saksamaad NSV Liidu vastu. Nad olid arvamisel, et sel teel läheb neil korda sakslaste kätega hävitada või vähemalt märksa nõrgendada Nõukogude Liitu ning saavutada, et ka Saksamaa ise, kes konkureeris nendega maailmaturgudel, kurnaks end sõja käigus välja. Ameerika ja teised monopolid andsid hitlerlikule Saksamaale määratu suurt rahalist abi võimsa sõjatööstuse loomiseks. Kuid see kuritegelik poliitika, mis pidas silmas hitlerliku Saksamaa ässitamist Nõukogude Liidu kallale, pöördus lääneriikide eneste vastu, eeskätt Inglismaa ja Prantsusmaa vastu. Saksa imperialistid otsustasid meie maale kallale tungida pärast seda, kui nad on vallutanud rea Euroopa maid, rakendanud nende maade tööstuse, kõik materiaalsed ressursid, inimjõud ja vahendid fašistliku sõjamasina teenistusse, orjastanud iseseisvad rahvad.

Sel ajal ei olnud maailmas jõudu, kes oleks suutnud Saksa fašistlikku agressiooni vältida, kes oleks sundinud imperialiste sõjast loobuma. Seda tuleb seletada sellega, et Nõukogude Liit oli ainuke riik, kes teostas aktiivset rahuarmastavat poliitikat, teised suurriigid aga ergutasid agressoreid. Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad püüdsid kõigiti tõugata hitlerlasi ida poole, lähemale Nõukogude piiridele. Nad lasksid hitlerlastel neelata ära Austria ja sundisid Tšehhoslovakkiat andma end ilma võitluseta hitlerlaste hirmu ja armu alla. Ajal, kui Tšehhoslovakkiat ähvardas tõsine oht, astus ainult Nõukogude Liit

tema sõltumatuse kaitseks aktiivselt välja. NSV Liit, olles sõlminud Tšehhoslovakkiaga lepingu vastastikuse abistamise kohta kallaletungi korral, teatas avalikult oma valmisolekust kaitsta Tšehhoslovakkiat Saksamaa vastu. Selle lepingu tingimused nägid ette, et üheaegselt NSV Liiduga peab Tšehhoslovakkia kaitseks välja astuma ka Prantsusmaa, kes oli samuti sõlminud Tšehhoslovakkiaga lepingu. Kuid Prantsuse valitsus keeldus oma kohust täitmast. Inglise, Prantsuse, Saksa ja Itaalia valitsuste juhid leppisid 1938. aastal Münchenis (Saksamaal) Tšehhoslovakkia selja taga kokku, ja Tšehhoslovakkia müüdi tegelikult hitlerlastele lootuses, et pärast seda jätavad nad Lääne rahule ja sööstavad Nõukogude Liidu kallale.

Samal ajal tekkis teine sõjakolle Kaug-Idas. Jaapani imperialistid hakkasid 1937. aastal sõdima Hiina vastu, 1938. ja 1939. aastal aga püüdsid nad kahel korral proovida NSV Liidu piiride kindlust — esimesel korral Vladivostoki lähedal Hassani järve ääres, teisel korral läbi Mongoolia Rahvavabariigi, Halhin-Goli jõe ääres. Sõda lähenes.

Imperialistide vallutusplaane oleks võinud nurja ajada rahvusvaheline proletariaat, kuid sotsiaaldemokraatia parempoolsed liidrid (juhid) olid kapitalistlikes maades areneva töölisliikumise lõhestanud ja sellepärast ei olnud töörahva ühist tegevust sõja vastu.

Kapitalistlike suurriikide poliitika — fašistlike agressorite ergutamine — tekitas rahvaste hulgas määratu suurt pahameelt. Et varjata rahvaste eest oma poliitika tõelist mõtet, hakkasid Inglise ja Prantsuse valitsused rääkima, et nad olevat nõus Nõukogude Liiduga koos töötama selleks, et ülbeks läinud fašiste ohjeldada. Nad alustasid isegi läbirääkimisi NSV Liiduga. Kuid mis läbirääkimised need olid? Inglise ja Prantsuse valitsused tegid kõik selleks, et mitte võimaldada meie maaga kokku leppida. Nad saatsid Moskvasse Nõukogude Liidu valitsusega läbirääkimisi pidama teisejärgulisi ametnikke, kellel pealegi puudusid igasugused volitused. Nende läbirääkimiste ajal nõudsid Inglismaa ja Prantsusmaa esimajad visalt, et NSV Liit võtaks endale ühepoolse kohustuse kaitsta väikesi maid juhul, kui neile kallale tungitakse. Endale aga ei tahtnud Inglismaa ja Prantsusmaa võtta mingisuguseid kohustusi. Nende ässitusel teatasid tolleaegsed reaktsioonilised Poola valitsejad otseselt, et nad ei lase Nõukogude vägesid läbi oma territooriumi selleks, et Nõukogude väed saaksid teisi maid fašistliku agressiooni tagasitõrjumisel abistada. Veel rohkem, sel ajal, kui toimusid avalikud läbirääkimised NSV Liiduga, alustasid inglased salajasi Nõukogude-vastaseid läbirääkimisi hitlerliku Saksamaaga.

Nüüd oli selge, et Inglise ja Prantsuse valitsejad ei kavatsegi rahu eest peetavas võitluses Nõukogude Liiduga koos töötada. Läänerriigid ei tahtnud vastu võtta Nõukogude Liidu ettepanekuid uue sõja vältimise kohta, nad lükkasid tagasi kollektiivse julge-

oleku süsteemi. Nad andsid Hitlerile mõista, et NSV Liidul ei ole liitlasi. Loomulikult tegi Nõukogude valitsus sellest vajalikud järeldused ja kui 1939. aasta augustis tegi Saksamaa NSV Liidule ettepaneku sõlmida mittekallaletungileping, siis võttis Nõukogude valitsus selle ettepaneku vastu.

Sündmused maailmas ei arenenud nii, nagu seda tahtsid mõned kapitalistlike riikide poliitikategelased. Hitlerlik Saksamaa taotles maailmavalitsemist, ja enne kui alata sõda Nõukogude Liidu vastu, otsustas ta tugevdada end oma kodanlike naabrite arvel. Sõda ei alanud fašistlike riikide bloki ja Nõukogude Liidu vahel, vaid hitlerliku Saksamaa kallaletungiga kodanlikele riikidele.

1. septembril 1939. aastal tungis fašistlik Saksamaa Poolale kallale. Et mitte end lõplikult kompromiteerida oma rahva silmis, olid Inglise ja Prantsuse valitsused sunnitud 3. septembril välja astuma oma liitlase — Poola — kaitseks ja kuulutama Saksamaale sõja. Algas Teine maailmasõda. Inglismaa ja Prantsusmaa ei andnud Poolale mingisugust sõjalist abi. Inglise ja Prantsuse poliitikategelased lootsid, et Poola purukslöömine toob kaasa saksa fašismi kokkupõrke Nõukogude Liiduga.

Poola armee purustati. Panide Poola saamatu valitsus kaotas pea, jättis riigi saatuse hooleks ja põgenes. Varises kokku Poola kodanlaste ja mõisnike riik, mis oli rajatud tööliste ja talupoegade rõhumisele ning ukrainlaste, valgevenelaste ja teiste mittepoola rahvuste orjastamisele. Poola rahvas sattus hitlerlike okupantide kanna alla.

Nõukogude Liidu poolt tarvitusele võetud abinõud. Vallutanud Poola maad, liikus Saksa fašistlik sõjavägi ida poole. Fašistlikud väed ruttasid vallutama Lääne-Ukrainat ja Lääne-Valgevenemaad, et asuda soodsatele positsioonidele tulevaseks sõjaks Nõukogude Liidu vastu.

Hoolitsedes oma riigi julgeoleku eest ja soovides aidata meie vendi — ukrainlasi ja valgevenelasi — hädast välja, andis Nõukogude valitsus 17. septembril 1939. aastal meie vägedele käsu minna üle piiri ja võtta Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevenemaa elanikkond oma kaitse alla.

Nõukogude valitsus ei saanud ka mööda minna fašistliku Saksamaa katsetest kinnitada oma kanda Baltimaade kodanlikes vabariikides ja Soomes. Seoses Saksamaa agressiooni ähvardusega sõlmis Nõukogude Liit 1939. aastal tolleaegsete Läti, Leedu ja Eesti kodanlike valitsustega vastastikuse abistamise lepingud, mis nägid ette nende riikide territooriumile Punaarmee garnisonide paigutamist ja Nõukogude lennuväe- ja mereväebaaside rajamist.

Samal ajal tegi Nõukogude valitsus Soomele ettepaneku sõlmida vastastikuse abistamise pakt. Kuid tolleaegsed Soome valitsevad ringkonnad tegid imperialistidega salajase tehingu, lükkasid NSV Liidu sõbraliku ettepaneku tagasi ja hakkasid sõjaks valmistuma. Soome kodanluse vaenulik tegevus NSV Liidu suhtes tekitas ohu meie loodepiiridele, Leningradile. Soome reaktsionää-

rid, keda lääneriikide imperialistid tagant tõukasid, alustasid 1939. aasta novembris sõda Nõukogude Liidu vastu. Nõukogude väed asusid pealetungile. Rasketes karmi talve tingimustes ja visades võitlustes ületas Punaarmee Karjala maakitsusele ehitatud kindlustused, mida sõja eriteadlased pidasid ligipääsmatuiks. Soome armee, kes oli relvastatud saksa, inglise ja prantsuse tehnikaga, löödi puruks. NSV Liidu ja Soome vahel 1940. aasta märtsis sõlmitud rahulepingu kohaselt läks Karjala maakitsus Nõukogude Liidule. Riigipiir nihutati Leningradi juurest kaugemale, samuti mõnevõrra kaugemale ka Murmanski raudteest (Kandalakša rajoonis). Ühtlasi sai Nõukogude Liit rendile Hanko saare, et luua seal mereväebaas.

Vastuseks oma kodanlike valitsuste rahvavaenulikule tegevusele kukutasid rahvahulgad Leedus, Lätis ja Eestis 1940. aastal kodanlikud valitsused ja seadsid sisse nõukogude võimu. Samal ajal sai Nõukogude valitsus Rumeenialt tagasi Bessaraabia. Kõik see kõvendas Nõukogude Liidu positsioone ajal, kus otseselt ähvardas saksa fašistide kallaletungi oht.

Mis toimus samal ajal Läänes?

Inglismaa ja Prantsusmaa ei hakanud aktiivselt tegutsema Saksamaa vastu. Saksa fašistid kogusid jõudu, et anda lööki Prantsusmaale, Inglismaale ja teistele lääneriikidele. Prantsuse ja Inglise valitsused jätkasid aga Nõukogude-vastaseid intriige — tegid ettevalmistusi selleks, et alustada oma vägedega sõda NSV Liidu vastu Soome poolel, lootes ikka veel Saksa agressiooni NSV Liidu vastu suunata.

Kasutades Inglismaa ja Prantsusmaa tegevusetust ning rea Euroopa riikide kodanluse otsest reetmist, tungisid fašistlikud väed 1940. aasta aprillis Taanisse ja Norrasse ning vallutasid need maad. Kuu hiljem, 1940. aasta mais, tabas samasugune saatus ka Belgiat, Hollandit ja Luksemburgi. Jätkates pealetungi läände, purustasid Saksa väed Inglise armee Dunkerque'i all, said enda kätte kogu selle armee relvastuse ja andsid Prantsusmaale 44 päeva jooksul purustava hoobi. Prantsuse valitsus, kelle koosseisu kuulusid reeturid ja kapitulandid, andis ilma võitluseta sakslaste kätte Pariisi ja kapituleerus 1940. aasta juunis ilma igasuguste tingimusteta. Tõsine oht ähvardas Inglismaad, tema linnad said õhust rängalt pommitada.

Jätkates oma agressiooni laiendamist, tungis fašistlik Saksamaa 1941. aasta algul Balkanile: Jugoslaaviasse ja Kreekasse.

Pärast seda, kui hitlerliku Saksamaa käes olid Austria, Tšehhoslovakkia, Poola, Taani, Norra, Belgia, Holland, Luksemburg, Prantsusmaa, Kreeka ja Jugoslaavia, Saksamaa liitlase — fašistliku Itaalia — käes aga Albaania, hakkas ta intensiivsemalt ette valmistama otsest sõda Nõukogude Liidu vastu.

Seega päästis Teise maailmasõja valla saksa fašism; viimane oli aga ainult maailma-imperialismi kõige metsikum röövsalk. Järelikult kannab maailma-imperialism kui ühiskondlik süsteem

tervikuna kogu vastutust sõja käigus kümnete miljonite inimeste hukkumise eest, sadade miljonite töötajate loendamatute kannatuste eest, nende pisarate ja vere eest, paljude põlvkondade tööga loodud määratu suurte materiaalsete ja kultuuriliste väärtuste purustamise eest.

Just nimelt Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa imperialistid, hoolimata oma rahvaste rahvuslikest huvidest, raiskasid miljardeid dollareid selleks, et aidata saksa imperialistidel hitlerismi turgutada, fašistlikke jõuke relvastada. Just nemad toetasid hitlerlike agressorite pretensioone Austriale ja Tšehhoslovakkiale, tõugates hitlerlasi üha lähemale Nõukogude piiridele ja lükates tagasi kõik Nõukogude Liidu ettepanekud fašistlikele röövvallutajatele ühise vastulöögi andmise kohta.

2. FAŠISTLIKU SAKSAMAA REETLIK KALLALETUNG NSV LIIDULE. NÕUKOGUDE VÄGEDE SUNNITUD TAGANEMINE

Punaarmee ebaedu sõja esimesel perioodil. 1941. aasta 22. juunil tungis fašistlik Saksamaa, jämedalt rikkudes NSV Liiduga sõlmitud mittekallaletungilepingut, sõda kuulutamata Nõukogude Liidule kallale. Koos Saksamaaga astusid välja Itaalia, Ungari, Rumeenia ja Soome; Saksamaad abistasid ka Bulgaaria ja Hispaania. Hitlerlased paiskasid meie maa vastu 190 diviisi, nende hulgas 35 tanki- ja mehhaniseeritud diviisi. Fašistlikke armeesid toetasid õhust määratu suured õhujõud, milles oli ligi 5000 sõjalennukit.

Rahulik ülesehitustöö NSV Liidus katkes. Algas nõukogude rahva vabastuslik isamaasõda saksa ja teiste röövvallutajate vastu. See sõda nõudis meie rahvalt määratu suuri jõupingutusi, nõudis kõigi Nõukogude Liidu materiaalsete ja moraalsete jõudude kokkuvõtmist.

1941. aasta suve ja sügise ning 1942. aasta suve jooksul läks Saksa fašistlikul armeel korda vallutada üsna suur osa meie maa territooriumist, suuri tööstuslikke ja rikkaid põllumajanduslikke rajoone. Vaenlase armeel läks korda läbi murda meie maa niisuguste eluliselt tähtsate keskuste juurde nagu Leningrad, Moskva, Rostov Doni ääres, jõuda Volgani ja Kaukaasia mäeahelikuni. Meie maa oli sattunud uskumatult rasketesse tingimustesse, tema seisukord oli raske, võib öelda, otse meeleheitlik. Vaenlase ülekaalukate jõudude survel oli Punaarmee sunnitud taanduma, jätma maha meie maa külasid ja linnu.

Miks juhtus siis nii, et meie armee sattus sõja algul äärmiselt raskesse olukorda? See oli tingitud reast põhjustest.

Kõigepealt tuleb silmas pidada seda, et hitlerlik Saksamaa tungis Nõukogude Liidule kallale ootamatult, ilma sõja kuulutamiseta. On selge, et see andis talle tõsise eelise, olgugi et ajutise. Hetkel, kui fašistlikud jõugud tungisid meie maale, ei olnud Nõukogude

armee veel mobiliseeritud. Reetliku kallaletungi tulemusena läks saksa fašistlikel vägedel korda juba kohe sõjategevuse alguses oma õhujõudude massiliste löökidega viia suur osa meie sõjatehnikat rivist välja. Initsiatiiv oli agressori käes.

Küllaltki tähtsat osa etendas ka see fakt, et Nõukogude armeel ei olnud veel suure kaasaegse sõja pidamise kogemusi. Saksa fašistlik armee aga oli samal ajal vallutanud peaaegu terve Euroopa ning omandanud suuri sõjapidamise kogemusi, sealhulgas ka suurte mehhaniseeritud väeosade ja tankiüksuste võitluskogemusi.

Sõja esimesel perioodil oli vaenlane eelistatud olukorras ka lahingutehnika hulga poolest, eriti aga tankide ja lennukite arvu poolest. Ei tohi unustada, et hitlerlased kasutasid oma armee varustamiseks peaaegu kogu Euroopa tööstust. NSV Liidule kallaletungi momendiks tootis fašistlik Saksamaa koos temast sõltuvate ja tema poolt okupeeritud maadega aastas kuni 45 miljonit tonni terast, 400 miljonit tonni sütt, 7,5 miljonit tonni naftat, laskis välja 700 000 autot.

Kokkuvõttes tootis ta sel ajal malmi, terast ja kivisütt üle kahe korra rohkem kui meie. Ta majandus oli juba ammu enne sõda ümber korraldatud nii, nagu seda sõjapidamine nõudis.

Nõukogude armee oli sel ajal relvastatud täiesti moodsa sõjatehnikaga, mis fašistliku armee tehnika oma kvaliteedilt ületas. Kuid seda tehnikat oli meil vähem kui vaenlasel. Oma mõju avaldasid ka suured kaotused tehnikas, eriti tankide ja lennukite näol, mis sõja esimestel päevadel meile osaks said.

Tähtis oli ka see asjaolu, et Stalin, kes hakkas tähtsamaid riiklikke ja sõjalisi küsimusi lahendama üksi, oma äranägemise järgi, ei suhtunud küllalt tähelepanelikult teadaannetesse, milles räägiti fašistlike vägede koondamisest Nõukogude piiridele, ega võtnud õigeaegselt tarvitusele vajalikke abinõusid vaenlasele vastulöögi ettevalmistamiseks.

Meie olukorra tegi keerulisemaks veel asjaolu, et Saksamaa liitlane — imperialistlik Jaapan — hoidis meie Kaug-Ida piiridel miljonilise Kvantungi armee, kes oli Nõukogude Liidule kallaletungiks täielikult ette valmistatud. Nõukogude Liit oli seetõttu sunnitud hoidma suure hulga oma vägedest Kaug-Idas ega saanud neid sealt ära tuua ja läänepiirile paigutada.

Meie kirjanduses iseloomustati üksvahe sõja esimest perioodi — Punaarmee taganemist — kui «aktiivse kaitse» perioodi. Asja kujutati nii, et kui meie armee linnu ja külasid maha jättis, siis olevat see olnud kooskõlas aktiivse kaitse plaanidega, et niiviisi aega võita. See pole muidugi õige. Punaarmee oli raskes olukorras. Ta oli sunnitud taganema, sest vaenlase jõud olid tol ajal meie armee jõududest suuremad. Vaatamata jõudude ebavõrdsusele täitsid Nõukogude väeosad ennastsalgavalt oma sõjalist kohust. Paljud väekoondised, isegi siis, kui nad olid ümber piiratud vaenlase suurte jõudude poolt, võitlesid ennenägematu kangelaslikkuse ja eneseohverdavusega ning tekitasid vaenlasele suuri kaotusi. Näi-

teks Bresti kindluse väikesearvuline kaitsjate rühm võitles rohkem kui kuu aega vaenlase suure väeüksuse vastu. Kuid see ei suutnud väljakujunenud rasket olukorda põhjalikult muuta. Meie armee oli sunnitud taanduma, ja vaenlane, eriti sõja esimestel päevadel, hakkas vallutama terveid piirkondi.

Suure Isamaasõja eesmärgid ja iseloom. Meie maale peale sunnitud sõja tõttu astus nõukogude rahvas võitlusse elu ja surma peale oma salakavala ja õela vaenlasega — saksa fašismiga. Saksa fašistid seadsid endale eesmärgiks vallutada meie maa, tehased ja vabrikud, võtta nõukogude rahvalt kõik tema suured saavutused ja hävitada meie sotsialistlik riik. Nad tahtsid taastada meie maal mõisnike ja kapitalistide võimu, rahvaste mitteüheõiguslikkuse, naiste õigusetuse, sundida töötajatele peale niisugust korda, mis oli veel halvem kui tsarismi ajal. Hitlerlased tahtsid mitte ainult taastada meie maal ekspluataatorlikku korda, vaid ka muuta meie maa saksa monopolide asumaaks, sest need monopolid tahtsid kogu maailma oma võimu alla saada. Suur hädaoht ähvardas meie kodumaad.

Tunginud reetlikult kallale meie maale, astus saksa fašism välja kui agressor, kui rahvaste vabaduse kägistaja, ja selles seisis ta suur moraalne ja poliitiline kaotus. Kommunistliku partei üleskutsel alustas kogu nõukogude rahvas püha, vabastavat Isamaasõda saksa fašistlike röövvallutajate vastu. Nõukogude rahvas uskus oma jõududesse ja partei juhtimisse ning oli kindlalt veendunud, et hitlerlik Saksamaa purustatakse, nagu omal ajal purustati teisedki meie maale tunginud röövvallutajad.

Surmaheitluses fašistliku Saksamaa ja tema käsilaste vastu kaitses nõukogude rahvas oma vabadust ja sõltumatust, oma sotsialistlikku kodumaad, kõiki oma tööga loodud rikkusi, kaitses Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni saavutusi, sotsialismi saavutusi.

Nõukogude rahvas seadis endale eesmärgiks mitte ainult kaitsta sotsialistlikku kodumaad, vaid aidata ka kõigil fašistliku ikke all ägavatel Euroopa rahvastel saavutada vabanemine. Seepärast ei võinudki nõukogude rahvas jääda alanud sõjas üksinda. Euroopa rahvad, keda fašism oli orjastanud ja kes võitlesid oma orjastajate vastu, panid NSV Liidule suuri lootusi.

Nõukogude rahva Suure Isamaasõja vabastav iseloom äratas kogu maailma töötajate hulgas sümpaatiatunde NSV Liidu vastu. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja teiste kapitalistlike maade lihtsad inimesed nägid Nõukogude Liidus ainukest jõudu, kes suudab fašistide sõjamasina purustada. Nende maade valitsused pidid paratamatult nägema, et fašistlik Saksamaa tahab kogu maailma oma võimu alla saada ja et ilma Nõukogude Liiduta ei ole võimalik hitlerlikku agressiooni peatada.

1941. aasta juulis sõlmis Inglismaa NSV Liiduga kokkuleppe ühise tegevuse kohta sõjas Saksamaa vastu. Hiljem (1942. aasta juunis) kirjutasid Ameerika Ühendriigid ja Nõukogude Liit alla

kokkuleppele vastastikuse abistamise kohta sõjas Saksamaa vastu. Fašismivastasest koalitsioonist (liidust) osavõtjate eesmärgid olid erinevad. Nõukogude Liit seadis oma ülesandeks purustada fašism, anda Euroopa rahvastele võimalus taastada oma vabadus ja sõltumatus. Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa tahtsid nõrgendada Saksamaad, et vabaneda tema konkurentsist maailmaturgudel ja kindlustada seal oma võimu. Kuid vaatamata erinevatele sõja eesmärkidele olid NSV Liit, Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa ühes leeris ning võitlesid fašistliku Saksamaa ja tema liitlaste vastu.

Nõukogude rahva organiseerimine vaenlasele vastulöögi andmiseks. Sõda oli raskeks katsumuseks meie rahvale ning pani nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra jõu ja eluvõime tõsiselt proovile. Fašistlik Saksamaa, alustades sõda Nõukogude Liidu vastu, lootis saavutada kiire võidu «välkpealetungiga».

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus, olles teadlikud meie kodumaad ähvardava hädaohu suurusest ja sellest vastutusest, mida nad kannavad rahva ees meie maa saatuse pärast, võtsid tarvitusele kõik abinõud, et organiseerida vastulööki vaenlasele ja valmistada ette tingimused vaenlase täielikuks purustamiseks. Partei Keskkomitee liikmed, samuti väljapaistvad Nõukogude väejuhid võtsid teatavad kindlad töölõigud tagalas ja rindel enda kätte, otsustasid vajalikke küsimusi iseseisvalt ning koos kohalike partei ja nõukogude organisatsioonidega tagasid nõukogude rahva võidu Suures Isamaasõjas.

Kommunistlik partei oli fašistlike röövvallutajate vastu peetava üldrahvaliku võitluse innustaja ja organiseerija, mobiliseeris töölisklassi, talurahva ja intelligentsi ennastsalgavale raskuste võitmisele ning saatis rohkem kui poolteist miljonit oma paremat poega tegevarmeesse.

Selleks, et kiiresti mobiliseerida kõik rahva jõud võitlusse vaenlase vastu, võtsid NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium, partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsus vastu otsuse Riikliku Kaitsekomitee loomise kohta. Komitee esimeheks oli J. V. Stalin. Partei Keskkomitee saatis sõjalisele tööle väljapaistvaid partei ja valitsuse tegelasi. Paljud ÜK(b)P Keskkomitee liikmed, liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede ja partei oblastikomiteede sekretärid saadeti sõjalisele tööle rinnete ja armeede sõjanõukogude liikmetena.

29. juunil 1941. aastal saatsid NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee rindelähedaste piirkondade partei ja nõukogude organisatsioonidele direktiivi, milles juhiti tähelepanu vajadusele mobiliseerida kõik rahva jõud vaenlase purustamiseks. Selles dokumendis rõhutati, et fašistlik Saksamaa, tungides NSV Liidule kallale, seadis oma eesmärgiks hävitada nõukogude kord, vallutada Nõukogude territoorium, orjastada Nõukogude Liidu rahvad, röövida paljaks meie maa, võtta meie vili ja nafta enda kätte, taastada mõisnike ja kapitalistide võim.

Võitluses salakavala ja julma vaenlase vastu on vaja kogu töö

ümber korraldada sõjaaja nõuete kohaselt, kaitsta iga jalatäit nõukogude maad, võidelda kuni viimse veretilgani meie linnade ja külade eest, näidata üles julgust, initsiatiivi ja taibukust, mis on meie rahvale omased.

Direktiivis nähti ette abinõud Punaarmeele abi organiseerimiseks, tagala kindlustamiseks, kõige hinnalise vara ja toiduainete väljavedamiseks ohustatavaist rajoonidest, partisaniliikumise arendamiseks vaenlase tagalas.

Kõiki selle direktiivi põhimõtteid käsitles J. V. Stalin üksikasjaliselt oma raadiokõnes 3. juulil 1941. aastal.

Nõukogudemaa muutus kiiresti ühtseks sõjaleeriks. Ja juba sõja algperioodil, kui meie armeele olid langenud osaks tõsised ebaõnnestumised, avaldas meie maa vaenlase pealetungile väga mehist vastupanu. Nõukogude inimesed, kes olid sunnitud jääma saksa fašistlike röövvallutajate tagalasse, asutasid kommunistide juhtimisel partisanisalku, kes hakkasid kõikjal võitlema vihatud okupantide vastu. Nõukogude rahva palav armastus oma sotsialistliku isamaa vastu väljendus kujukalt selles, et ta abistas kogu oma jõuga Punaarmeed ja Nõukogude sõjalaevastikku. Täpselt ja organiseeritult viidi läbi riigi poolt väljakuulutatud mobilisatsioon NSV Liidu relvastatud jõudude ridadesse. Miljonid inimesed, olles teadlikud oma kodanikukohustusest, võtsid relvad kätte ja asusid rinnaga kaitsma oma kodumaad. Sajad tuhanded nõukogude patrioodid, linnade ja külade elanikud astusid vabatahtlikult rahvaväe polkudesse ja läksid rindele. Väga palju tuli armeesse noori neidusid; nad ei tahtnud milleski maha jääda oma vendadest, kes olid vaenlase vastu välja astunud.

Rasketes sõja tingimustes oskasid partei ja valitsus tööstuse kiiresti ümber korraldada sõjatoodangu tootmise jaoks. Seoses sellega lõpetati paljude tsiviiltoodangu hulka kuuluvate kaupade tootmine. 1941. aasta suvel ja sügisel toimus grandioosne tööstusettevõtete ja inimeste üleviimine idapoolsetesse piirkondadesse. Kolme kuu jooksul evakueeriti meie maa idarajoonidesse üle 1300 suurettevõtte.

1941. aasta lõpp oli meie sõjatööstusele kõige raskem aeg. Evakueeritud ettevõtted ei andnud toodangut, nad ei olnud veel taastatud. Sealjuures tuleb silmas pidada, et sakslaste poolt ajutiselt okupeeritud territooriumil elas enne sõda umbes 40 protsenti meie maa elanikkonnast, seal kaevandati rohkem kui 60 protsenti sütt, sulatati 68 protsenti malmi ja 58 protsenti terast, toodeti 60 protsenti alumiiniumi. Nendes rajoonides koguti umbes 40 protsenti teravilja, valmistati 84 protsenti kogu suhkrutoodangust, seal asus 38 protsenti meie veistest ja 60 protsenti sigadest. On selge, missuguseid raskusi pidi üle elama meie rahvamajandus, kogu meie maa.

Sõjaliste kaotuste ja ettevõtete evakueerimise tagajärjel vähenes meie tööstuse toodang 1941. aasta juunist kuni novembrini rohkem kui kahekordselt. Eriti järsult vähenes mustade valtsmetallide

väljalase (kolmekordselt) ja värviliste valtsmetallide tootmine (430-kordselt). Kuullaagrite tootmine vähenes sama aja jooksul 21-kordselt. Ilma metallita ja laagriteta ei saa aga toota lennukeid, tanke ega suurtükke.

Alates 1941. aasta detsembrist jäi tööstusliku tootmise langemine seisma. 1942. aasta märtsist alates aga hakkas tootmine jälle kiiresti tõusma.

Kogu tööstus hakkas välja laskma sõja pidamiseks vajalikku toodangut. Nõukogude riik leidis jõudusid ja ressursse mitte üksnes olemasolevates ettevõtetes sõjatööstuse arendamiseks ja idarajoonidesse evakueeritud ettevõtete kiireks käikulaskmiseks, vaid ka uute tehaste, söe- ja maagikaevanduste, elektrijaamade kiireks ehitamiseks. NSV Liidu idapoolsetes piirkondades, kus juba sõjaeelsete viisaastakute ajal oli rajatud võimas metallurgia- ja masinaehitusbaas, arenes sõjapäevil uute malmi ja terase sulatamise kõrgahjude, elektrijaamade, söekaevanduste ja sõjatehaste laialdane ehitamine. Sõja ajal ehitati üles ja lasti käiku Tšeljabinski metallurgiatehas, Põhja-Uraali magneesiumitehas, Norilski niklitehas, Siberi alumiiniumitehas, Uraali turbiinitehas ja palju teisi. Sõja ajal toodeti NSV Liidus kvaliteetterast rohkem kui Saksamaal.

Nõukogude Liit sõdis ja ehitas, kusjuures ta ehitas erakordselt kiire, sõjaaegse tempoga. Tšeljabinski toruvaltsimistehas ehitati üles viie kuuga, Magnitogorski tehase kuues kõrgahi kaheksa kuuga, kõrgahi Tšussovoi tehases seitsme kuuga, kuna enne sõda kulus niisugusteks töödeks ära poolteist kuni kaks aastat. Taigas kerkisid üles terved tööstusasulad. Karmi talve tingimustes püstitati uusi tehasehooneid. Uraal muutus nõukogude relva peamiseks sepikojaks, meie kaitsetööstuse peamiseks baasiks. Järsult suurenes sõjatoodangu valmistamine Lääne-Siberis, Volgamaal, Kasahstanis ja Kesk-Aasias.

Raskeid ülesandeid lahendasid tol ajal ka põllumajanduse alal töötajad. Selle tõttu, et meie käest võeti ajutiselt ära Ukraina ja paljude teiste NSV Liidu Euroopa-osa rajoonide viljarikkad põllud, langes sõjaväe ja riigi toiduainetega ning tööstuse toorainetega varustamise kogu raskus Nõukogude Liidu idarajoonidele. Nende rajoonide kolhoosnikud said väga hästi aru oma kohustustest kodumaa ees. Nad püüdsid anda sõjaväele ja riigile võimalikult rohkem toiduaineid ning õppisid edukalt kasvatama uusi põllumajanduskultuure.

Linnades, eriti seal, kus asusid evakueeritud ettevõtted ja kus ehitati uusi tehaseid, oli suuri raskusi elamispinnaga. Töölised ja insener-tehnilised töötajad — mehed ja naised — elasid väga kitsastes ruumides. Talvel jäid majad mõnikord kütmata. Sageli ei olnud valgustust. Toiduainetega varustamine halvenes. Linnades andis end teravalt tunda töökäte puudus. Maal aga langes kogu põllutööde raskus naiste, alaealiste ja elatanud inimeste õlgadele. Rindelt saabunud teated ei tekitanud mingit rõõmu. Kuid mitte

mingisugused raskused ei suutnud kõigutada nõukogude rahva võidutahet. Juba sõja esimestel päevadel astusid naised ja alaealised rindele läinud meeste asemele. Lühikese ajaga õppisid nad ära uued elukutsed ja neist said oma ala meistrid. Säästmata jõudu ja hoolimata ajast, töötasid neil ärevatel aegadel, nii päeval kui ka ööl, tehaste ja kolhoosipõldude töötajad, kõigist rahvustest ning igasuguse kutse- ja erialaga inimesed. «Rinne nõuab — saab tehtud!» ütlesid nõukogude inimesed.

Nõukogude inimesed hoolitsesid kõigiti Punaarmee võitlejate eest, kes olid asunud rinnaga kaitsma kodumaad, nende perekondade eest. Kohe sõja algusest peale hakkasid riigikaitsefondi laekuma vabatahtlikud rahalised annetused töölistelt, kolhoosnikutelt ja haritlastelt, samuti soojad riietusesemed Punaarmee jaoks.

Sõja esimesel perioodil arenesid eriti visad võitlused Nõukogude linnade Odessa, Sevastoopoli, Leningradi pärast, samuti ka Moskva lähistel. 69 päeva kestis Odessa kangelaslik kaitsmine. 250 päeva tõrjusid nõukogude sõjamehed tagasi vaenlase vägede rünnakuid Sevastoopoli juures; selle linna müüride all hukkus sadu tuhandeid hitlerlasi. Alles 1942. aasta juulis jätsid Nõukogude väeosad väejuhatuse käsul selle linna maha.

1941. aasta septembris jõudis vaenlane Leningradi alla ja lõikas läbi selle linna ühendusteed kogu meie maaga. Saksa röövvallutajad püüdsid Leningradi kaitsjate tahet murda nälja ja blokaadiga, õhurünnakute ja suurtükitulega ning linna vallutada. Kuid kõik nende katsed läksid nurja. Vaprad Nõukogude väed kaitsesid kangelaslikult linna kogu Leningradi töötajate toetusel. Üle 300 000 leningradlase astus rahvaväe polkudesse ja diviisidesse, mis etendasid suurt osa linna kangelaslikul kaitsmisel. Leningradi kaitsmise innustajateks olid kommunistid. Ligi 60 protsenti kogu Leningradi parteiorganisatsiooni koosseisust — seda organisatsiooni juhtis A. A. Ždanov — läks sõja esimestel päevadel tegevväkke ja laevastikku. Kogu meie maa abistas Leningradi kangelaslikku kaitsmist ja valmistas ette vaenlase purustamist selle kuulsusrikka linna müüride all.

1941. aasta oktoobris algasid ägedad lahingud Moskva lähistel. Hitlerlik väejuhatus paiskas siia kümneid diviise ning püüdis iga hinna eest meie kodumaa pealinna ümber piirata ja vallutada. Algas kangelaslik Moskva kaitsmine.

19. oktoobril 1941. aastal kuulutas Riiklik Kaitsekomitee Moskvas välja piiramisseisukorra. Moskva töötajad astusid kommunistlikesse töölispataljonidesse ja rahvaväe diviisidesse ning läksid rindele. Moskva parteiorganisatsioon saatis nendesse väekoondistesse kümneid tuhandeid kommuniste. Pealinna kommunistid olid suure linna kaitsjate esiridades. 500 000 Moskva elanikku läks kaitsepositsioone ehitama ja püstitas pealinna ümber tankitõkkeid, dotte (püsivaid tulistuspunkte) ja muid ehitusi.

Meie väed pidasid kangelaslikult vastu saksa fašistlike armeede survele ja andsid Nõukogude väejuhatusele võimaluse koguda

jõude vaenlasele võimsate löökide andmiseks, koondada Moskva rajooni suuri väekoondisi, et anda fašistidele vastulöök. Novembris andsid Nõukogude väed vastulööke Tihvini ja Rostovi rajoonis. 29. novembril vabastati Rostov hitlerlikest röövvallutajaist. 1941. aasta detsembris andsid Nõukogude väed vaenlasele Moskva all võimsaid lööke, mis tulid fašistidele täiesti ootamatult. Saksa fašistlikud väed hakkasid taganema, jättes maha sõjatehnikat. Algas Punaarmee vastupealetung. Vaenlase purustamisest Moskva all võtsid osa kolme rinde, nimelt Läänerinde, Kalinini rinde ja Edelarinde väed. Nende rinnete juhatajateks olid G. K. Žukov, I. S. Konev ja S. K. Timošenko. 1942. aasta talve jooksul läksid Nõukogude väed pealetungilahingutes kohati rohkem kui 400 kilomeetrit edasi läände ja puhastasid vaenlasest Moskva ja Tuula oblasti ning osa teisi oblasteid.

1941. aasta detsembris tõmbas Teine maailmasõda veelgi rea maid oma keerisesse. 7. detsembril tungis Jaapan Ameerika Ühendriikidele kallale. 11. detsembril kuulutasid Saksamaa ja Itaalia sõja Ameerikale.

Lahing Moskva pärast ja sellele järgnev Nõukogude armee võimas vastupealetung andsid tunnistust meie riigi võimsate jõudude järkjärgulisest mobiliseerimisest. Hitlerlaste plaan Moskva ümberpiiramisest ja vallutamisest nurjus ning ühes sellega varisesid lõplikult kokku ka fašistide lootused «välksõjale» Nõukogude Liidu vastu. Vaenlase purustamine Moskva lähistel oli otsustavaks sündmuseks Suure Isamaasõja esimesel aastal ja saksa röövvallutajate esimeseks suureks lüüasaamiseks Teises maailmasõjas. Kogu maailma rahvad veendusid kujukalt selles, et Saksa fašistlik armee ei ole võitmatu. Punaarmee kuulsusrikka võidu mõjul sai Euroopa orjastatud rahvaste võitlus fašismi vastu uut hoogu.

Olukord rinnetel 1942. aasta suvel ja sügisel. Kuigi Saksa fašistlik armee sai Moskva all ränga löögi, oli ta ikkagi veel tugev. Hitlerlik Saksamaa paiskas itta Nõukogude-Saksa rindele kõik oma reservid ja oma liitlaste väed, sest Lääne-Euroopas puudus teine rinne fašistide vastu. Esimeses maailmasõjas, kui Euroopas oli teine rinne, panid sakslased Vene vägede vastu välja 127 diviisi. 1942. aastal aga, kui puudus teine rinne hitlerlaste vastu, paiskas Saksamaa meie vägede vastu 226 diviisi.

Sõlminud liidu NSV Liiduga, kohustusid Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide valitsused saatma oma vägesid Lääne-Euroopasse ja avama seega teise rinde fašistide vastu 1942. aastal. Kui need kohustused oleksid täidetud, siis oleks sõda lõppenud märksa varem, oleks säilitatud miljoneid inimelusid ja määratu suuri materiaalseid ja kultuurilisi väärtusi. Kuid vastupidiselt Nõukogude Liidule, kes kõige raskemates tingimustes tegi kõik, mis võimalik selleks, et kergendada oma liitlaste tegevust ja kiirendada võidu saabumist, viivitasid Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa valitsused teise rinde avamisega, kasutades selleks igasuguseid ettekäändeid. Nad lootsid, et Saksamaa ja Nõukogude Liit kurnavas sõjas nõr-

genevad, ja siis on neil võimalik värskete jõududega välja tulla ja oma rahutingimusi ette dikteerida, seada Nõukogude Liit Ameerika Ühendriikidest ja Inglismaast sõltuvusse. Senaator Truman, kes sõja lõpul sai Ameerika Ühendriikide presidendiks, kirjutas näiteks ajalehes «New York Times» 24. juunil 1941. aastal: «Kui me näeme, et võidab Saksamaa, siis tuleb meil Venemaad aidata, kui aga võit kaldub Venemaa poole, siis tuleb meil aidata Saksamaad. Ja niisiis, tapku nad võimalikult rohkem.»

Kasutades teise rinde puudumist Euroopas, alustas Saksa fašistlik väejuhatus 1942. aasta suvel uut pealetungi Nõukogude-Saksa rindel. Kuid nüüd ei suutnud hitlerlased enam kogu rindel peale tungida. Saksa väejuhatus koondas määratu suured jõud ühte, nimelt edelapoolsesse rindelõiku.

Kasutades jõudude ülekaalu, hakkas vaenlane uuesti peale tungima. Sakslaste pealetungi kergendas ka asjaolu, et lõunas ei olnud meil loodud küllalt kindlat ja sügavat kaitsesüsteemi. Fašistlik armee vallutas suvekuudel Ukraina idaosa, jõudis Voroneži juurde, vallutas kogu Donetsi basseini ja Kubanimaa, murdis läbi Kaukaasiasse ja jõudis Stalingradi rajoonis Volgani välja. Hitlerlik väejuhatus paiskas Stalingradi alla 36 parimat diviisi ning lootis linna korrapealt vallutada. Kuid Punaarmee ajas selle kavatsuse nurja. Septembri keskpaiku tungisid fašistid linna ja tänavatel puhkes vihane võitlus. Võideldi iga kvartali, iga maja, iga korruse pärast.

Koos 62. armee vaprate vägedega asusid parteiorganisatsiooni juhtimisel Stalingradi kaitsma ka linna töötajad; üle 80 000 Stalingradi elaniku astus sõjaväeosadesse ning rohkem kui 7500 linnaelanikku võitles rahvaväe ridades. Hoolimata lakkamatutest ja ägedatest õhurünnakutest ning suurtükitulest, ei lahkunud Stalingradi traktoritehase ja teiste tehaste töölised oma tsehhidest, jätkasid tule all tankide ja suurtükkide tootmist ning remontimist. Need tankid ja suurtükid astusid otsekohe lahingusse.

Stalingradi, Leningradi ja teiste linnade kangelaslik kaitsmine, kus meie väed pidasid visasid võitlusi ja panid vaenlase pealetungi seisma, kurnas vaenlase valikdiviise, tegi nad jõuetuks ja valmistas ette tingimusi nende purustamiseks. Nõukogude Liit kogus uusi jõude vaenlase vastu.

3. PÕHJALIK MURRANG SUURE ISAMAASÕJA KÄIGUS

Hitlerlike armeede suvine pealetung 1942. aastal suurendas seda ohtu, mis ähvardas kogu meie maad. Vaenlane jõudis välja Kaukaasiasse ja Volgani, tema käes oli kogu Ukraina, lahingud käisid vähem kui kahesaja kilomeetri kaugusel Moskvast ja Leningradi eeslinnades.

Fašistid vallutasid rajoone, kus elasid kümned miljonid nõukogude inimesed, ja seadsid seal sisse omavoli- ja vägivalla-

režiimi. Nad katsid nende poolt okupeeritud territooriumi surmalaagritega, kuhu aeti kümneid ja sadu tuhandeid sõjavange ja rahulikke elanikke. Seal näljutati neid, lasti maha, põletati elusalt ahjudes, hävitati «hingevõtjates». Sadu tuhandeid nõukogude inimesi lahutati oma perekondadest ning küüditati Saksamaale, kus nad pidid töötama sunnitööl kaevandustes ning tehastes. Hitlerlased lootsid, et nende vägivallateod ja metsikused sunnivad nõukogude inimesi alistuma fašistlikule korrale. Kuid fašistide kuriteod ei suutnud nõukogude inimesi hirmutada, vaid õhutasid nende südametes veel rohkem püha viha vaenlase vastu.

Partisaniliikumine, mis otsekohe algas hitlerlaste poolt okupeeritud rajoonides, omandas 1942. aastal määratu suure jõu. Paljud tuhanded töölised, talupojad ja teenistujad, vanad ja noored, läksid partisanisalkadesse, et kätte maksta alatuile röövvallutajaile ja abistada omapoolse võitlusega meie Punaarmeed.

Punaarmee ja Sõjalaevastiku sõjamehed õppisid vaenlast tõeliselt vihkama. Rasketes lahingutes õppisid nad moodsa sõja pidamise kunsti. Kommunistlik partei kasvatas sõjategevuse käigus ning edutas andekate, osavate ja julgete komandöride uut arvukat kaadrit. Juhtiva kaadri puudus andis end suuresti tunda sõja algperioodil, kui meie armee juhtiva koosseisu suhtes 1937.—1938. aastal rakendatud põhjendamatute repressioonide tagajärjed ja meie armee suured kaotused seoses hitlerliku Saksamaa reetliku kallaletungiga NSV Liidule avaldasid oma mõju.

Sel ajal, kui Punaarmee pidas 1942. aasta suvel ja sügisel raskeid kaitselahinguid, valmistati tagalas ette Punaarmee uusi täiendusi, kes olid relvastatud esmaklassilise sõjatehnikaga, mida töölisklass üha suuremal hulgal rinde vajadusteks tootis. Rindejoonel, tagalas väljaõpetatavates väeosades, tehastes, vabrikutes, kaevandustes, kolhoosides ja sovhoosides, partisanisalkades — kõikjal koondasid ja innustasid parteiorganisatsioonid meie inimesi, mobiliseerisid kõik nende jõud selleks, et saavutada põhjalik murrang sõja käigus.

Punaarmee laialdase pealetungi algus. 19. novembril 1942 algas Punaarmee suur pealetung Stalingradi all. Sel päeval asusid pealetungile meie Edelarinde (juhataja N. F. Vatutin, sõjanõukogu liige A. S. Želtov) ja Doni rinde (juhataja K. K. Rokossovski, sõjanõukogu liige K. F. Telegin) väed. Päev hiljem hakkasid vaenlasele Stalingradi rajoonist lööke andma Stalingradi rinde (juhataja A. I. Jerjomenko, sõjanõukogu liige N. S. Hruštšov) väed. Rinnete tegevust koordineerisid (kooskõlastasid) G. K. Žukov ja A. M. Vassilevski.

Nõukogude väeosasid, kes valmistusid pealetungiks, oli meie maa varustanud rohkearvulise moodsa sõjatehnikaga. Rinde läbimurdmiseks ja vaenlasele võimsaks pealetungimiseks oli meie armee käsutuses tol ajal suur ja esmaklassiline suurtükivägi. Pealetungist võtsid osa võimsad tankikoondised ja õhujõud. Meie väeosad murdsid vaenlase rindest läbi ja piirasid ümber tema peajõud, mis koos-

nesid 22 diviisist. See oli fašistlikule väejuhatusele täiesti ootamatu. Tugev Saksa väerühmitus püüdis väljastpoolt piiramisrõngast läbi murda, kuid löödi täielikult puruks. Nõukogude väed surusid piiramisrõnga kokku ja hävitasid vaenlase peamise väerühmituse Stalingradi all. Sel ajal aga liikusid Punaarmee teised väeosad edasi lääne poole.

2. veebruaril 1943 viidi suurejooneline Stalingradi operatsioon lõpule. Nõukogude väed purustasid hitlerlaste 330-tuhandelise armee, kellest umbes üks kolmandik end vangi andis. Saadi tohutu hulk trofeesid (relvastust, laskemoona jne.). Suure fašistliku armee täielik hävitamine oli rängaks löögiks kogu hitlerlikule sõjamasinale.

Punaarmee andis vaenlasele purustavaid lööke ka teistel rindelõikudel. Algas meie vägede pealetung Põhja-Kaukaasias. 1943. aasta jaanuaris murti Leningradi piiramisrõngast läbi; kangelaslik linn ja tema kaitsjad said nüüd võimaluse pidada meie riigiga sidet maad mööda (varem peeti sidet ainult õhu teel ja mööda Laadoga järve).

Meie väeosad lõunas murdsid vaenlase kaitsest läbi ja läksid pealetungile Kurski, Harkovi ja Donbassi suunas.

Kommunistlik partei ja Nõukogude riik mobiliseerisid ning organiseerisid kõik meie rahva jõud ja kindlustasid põhjaliku murrangu sõjas NSV Liidu ja tema liitlaste kasuks. Kogu eesrindliku inimkonna vaimustatud pilgud olid pööratud Nõukogude Liidu ja tema relvastatud jõudude poole. Võidud, mida Punaarmee nüüd saavutas, andsid hitlerismi poolt orjastatud Euroopa rahvastele uut lootust peatseks vabanemiseks, mis pidi tulema idast, NSV Liidust. Fašismi vastu võitlejad Euroopas ja Aasias hakkasid julgemini tegutsema.

Nõukogude rahva kangelaslik töö. Partei, nõukogude, ametiühingute, kommunistliku noorsooühingu ja majandusorganite organiseeriva tegevuse ning tööliste, meistrite, inseneride, tehnikute ja konstruktorite ennastsalgava töö tagajärjel loodi meie maal võimas sõjamajandus.

1943. aastal suurenes malmi tootmine meie maal 1942. aastaga võrreldes 17 protsendi võrra, alumiiniumi tootmine 20 protsendi võrra, nikli tootmine 52 protsendi võrra, autode tootmine 41 protsendi võrra, elektrimootorite tootmine 129 protsendi võrra, elektrienergia tootmine 12 protsendi võrra. Eriti kiires tempos arenes sõjatööstus. Lennukite tootmine suurenes 1943. aastal 1942. aastaga võrreldes 37 protsendi võrra, seniitkahurite tootmine 65 protsendi võrra, suure kaliibriga kuulipildujate tootmine 74 protsendi võrra, iseliikuvate suurtükkide tootmine aga 71-kordseks.

Rööbiti tööstuse arenemisega Uraalis ja Volgamaal kasvas tootmine kiiresti ka Lääne-Siberis, Kesk-Aasias, Kasahstanis ja teistes meie maa rajoonides. Nõukogude tööstus hakkas toodangut välja laskma niivõrd edukalt, et vaenlane kaotas ülekaalu tankide, lennukite ja miinipildujate arvu alal, mis tal sõja alguses oli.

Kolhoositalurahvas võitis kõik raskused ning hakkas armeed ja linnu paremini varustama toiduainetega ja tööstust toorainega.

Kangelaslikult töötasid Isamaasõja ajal ka nõukogude raudteelased. Rindelähedastel raudteedel, sageli vaenlase suurtükkide ja lennukite tule all, toimetasid nad kohale sõjavarustust Nõukogude vägedele, kes pidasid võitlust 3000 kilomeetri pikkusel rindel. Ühtlasi transporteerisid raudteelased veoseid sisemaale, varustades linnu, tehaseid ja ehitusi.

Kommunistliku partei poolt juhitud ja Nõukogude vägede võitudest vaimustatud Nõukogude Liidu töölised, talupojad ja intelligents tegid kõik, et aidata meie tublidel sõjameestel täita oma suurt ülesannet — täielikult purustada fašistlik armee. Tambovi kolhoosnikute algatusel algas rahasummade kogumine tankide ja lennukite ehitamiseks, miljonid inimesed annetasid riigikaitsefondi raha, väärtasju ja riigilaenude obligatsioone. Vähem kui nelja kuu jooksul — 9. detsembrist 1942 kuni 31. märtsini 1943 — kogusid nõukogude inimesed Punaarmee ja Sõjalaevastiku fondi 7 miljardit rubla (arvestamata väärtasju ja põllumajandussaadusi). Nendest vabatahtlikest korjandustest saadud summadega ehitati lennukite eskadrille, tankikolonne, suurtükiväerelvastust, torpeedokaatreid ja allveelaevu.

Nii toetasid nõukogude inimesed oma ennastsalgava tööga tagalas asuvais ettevõtetes, transpordis ja kolhoosides ning rinde igakülgse abistamisega oma Punaarmee võidukat pealetungi.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus kandsid suurt hoolt rahvamajanduse taastamise eest vaenlasest vabastatud piirkondades. 1943. aastal võtsid NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee vastu määruse «Edasilükkamatutest abinõudest majanduse taastamiseks Saksa okupatsioonist vabastatud piirkondades». Kogu meie maa hakkas abistama nende piirkondade elanikkonda. Seal taastati tehaseid, vabrikuid, masina-traktorijaamu, kolhoose, elamuid, koolimaju ja haiglaid. Vabastatud piirkondade elanike vennalikus, üldrahvalikus abistamises ilmnes kujukalt rahvaste sõpruse vankumatu jõud ja nõukogude inimeste patriotism.

Vaenlase massiline väljakihutamine Nõukogudemaalt. Punaarmee teostas laialdast pealetungi 1500 kilomeetri pikkusel rindel. Algas vaenlase massiline väljakihutamine Nõukogudemaalt.

1942.—1943. aasta talvel liikusid Nõukogude väed üksikutes rindelõikudes 600—700 kilomeetrit edasi ja vabastasid sajad linnad ning mitmed tuhanded külad. Saksa fašistlikud väed kaotasid tohutu hulga inimesi ja lahingutehnikat. Hitleri poolt Nõukogude-Saksa rindele paisatud Itaalia, Rumeenia ja Ungari väed löödi täielikult puruks.

1943. aasta suvel tegi hitlerlik sõjavägi viimase katse alustada suurt pealetungi Nõukogude rindel. Fašistlik väejuhatus tahtis ümber piirata ja hävitada Kurski piirkonda koondatud Nõukogude

väed, seejärel aga minna üle uuele pealetungile. Nõukogude relvastatud jõudude kõrgem ülemjuhatus võttis tarvitusele kõik abinõud hitlerlike vägede võimaliku pealetungi puhuks. Nõukogude väed rajasid sellel rindelõigul võimsa ja ligipääsmatu kaitse.

Kui 1943. aasta 5. juulil Saksa väed alustasid tankide ja jalaväe suurte jõududega pealetungi, siis said nad hävitava vastulöögi. Pärast seda, kui Nõukogude väeosad olid fašistlikud valikdiviisid Kurski all välja kurnanud ja jõuetuks teinud, asusid nad ise pealetungile.

5. augustil 1943 vabastas Punaarmee Orjoli ja Belgorodi linna. Meie kodumaa pealinnas Moskvas saluteeriti kõrgema ülemjuhataja J. V. Stalini käsul suurtükkide kogupaukudega meie vaprate vägede auks, kes olid vabastanud need linnad. Sellest ajast peale hakati iga Nõukogude vägede suurt võitu tähistama suurtükiväe saluutidega.

Kurski lahing oli Punaarmee uue võimsa pealetungi alguseks. Nõukogude väeosade löökide all varises vaenlase kaitse paljudes rindelõikudes kokku. Vaenlast ei päästnud ei jõed ega võimsad kindlustused. Forsseerinud Severnõi Donetsi, Desnaa ja teised jõed, läksid Nõukogude väed seejärel ka üle suure veetõkke — Dnepri jõe —, et minna edasi läände.

Nõukogude sõjamehed olid haaratud ühtsest soovist — kiiremini puhastada meie kodumaa vaenlasest ja vabastada nõukogude inimesed fašistlikust vangipõlvest. Selle nimel näitasid nad üles suurt vaprust ja kangelaslikkust. Tuhandetele sõjameestele anti Dnepri forsseerimise eest Nõukogude Liidu kangelase nimetus. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva eelõhtul, 6. novembril 1943, vabastati Ukraina pealinn Kiiev.

Aasta jooksul, 1942. aasta novembrist 1943. aasta novembrini, vabastas Punaarmee ligi kaks kolmandikku vaenlase poolt ajutiselt vallutatud Nõukogudemaast. See aasta kujunes põhjaliku murrangu aastaks Isamaasõja käigus. Stalingradi lahing, sakslaste lõunarinde purustamine, Leningradi blokaadist läbimurdmine, fašistliku väerühmituse purukslöömine Kurski lahingus — need on Nõukogude armee kõige kuulsamad võidud sellel perioodil.

Partisaniliikumine. Pealetungivat Punaarmeed abistasid üha aktiivsemalt meie partisanid.

Põrandaalused parteiorganisatsioonid tõmbasid vaenlase poolt vallutatud rajoonides nõukogude elanikkonna laialdasi kihte kaasa vabadusvõitlusse. Tuhanded, kümned tuhanded nõukogude inimesed astusid partisanide ridadesse. Väikesed partisanirühmad liitusid salkadeks, salgad aga kasvasid suurteks partisanikoondisteks. Hitlerlaste poolt okupeeritud Vene NFSV oblastites, Valgevenemaal, Ukrainas ja teistes kohtades võitsid partisanid vaenlase käest tagasi terved rajoonid ja moodustasid seal oma «partisanipiirkonnad», kuhu fašistid ei julgenud ninagi pista.

Partisanid andsid suurt abi Nõukogude vägedele. Nad purustasid vaenlase liiklemisteid, sideliine ning sildu, lasksid raudtee-

ronge kraavi, hävitasid sõjamoona ja toiduaineteladusid, tapsid fašistlikke röövvallutajaid ja nende käsilasi.

Partisanisalkade tegevus hakkas arenema eriti hoogsalt siis, kui algas Nõukogude vägede võimas pealetung. Partisanid võtsid enda kätte sildu ja ülekäigukohti, aidates lähenevatel Punaarmee üksustel ületada vesitõkkeid. Nad võtsid vaenlaste käest ära üksikuid strateegilisi punkte ja hoidsid need endi käes kuni pealetungivate Nõukogude väeosade saabumiseni. Partisanid päästsid hitlerlaste käest Saksamaale küüditatavaid nõukogude inimesi, vabastasid nõukogude patrioote fašistlikust vangistusest ja andsid elanikkonnale tagasi sakslaste poolt kokkuröövitud vara.

Aastail 1942—1943 sooritasid partisanikoondised Kovpaki, Fjodorovi ja teiste väljapaistvate komandöride-partisanide juhtimisel ulatuslikke retki kaugesse vaenlase tagalasse, virgutasid seal rahvast võitlusele saksa röövvallutajate vastu ja andsid võimsaid lööke vaenlase ühendusteedele.

Suurt kahju hitlerlikule armeele tekitas partisanide poolt peetav «rööpasõda». Partisanid lõid organiseeritult ja suures ulatuses rivist välja okupantide poolt kasutatavad tähtsamad raudteeliinid. Partisanide julge tegevuse tagajärjel vähenes liiklemine vaenlase poolt vallutatud Valgevene raudteedel 1943. aasta augustis peaaegu poole võrra, mis muidugi oli Punaarmeele suureks abiks.

4. NÕUKOGUDE RELVASTATUD JÕUDUDE VÕIDUKAS PEALETUNG. HITLERLIKU SAKSAMAA PURUSTAMINE

Nõukogudemaa vabastamine saksa fašistlikest röövvallutajatest. Vaatamata fašistliku okupatsiooni poolt tekitatud määratu suurtele purustustele sai Punaarmee iga päevaga meie tööstuselt üha rohkem tanke, lennukeid, suurtükke, sõjamoona ja muud tehnikat. Tänu meie töölisklassi kangelaslikule tööle, ehitati meie maa idaosas kolme sõja-aasta jooksul (1942., 1943. ja 1944. aastal) 2250 suurt tööstusettevõtet ja taastati vabastatud rajoonides üle 6000 ettevõtte. Selle aja jooksul võeti kasutusele ligi 100 000 metallilõikepinki, 24 kõrgahju, 128 martäänahju, 70 elektriahju, 56 valtsimispinki.

Rasketööstuse arendamise baasil suurenes kiiresti sõjatoodangu tootmine. 1944. aastal oli Punaarmeed võimalik relvastada uut tüüpi hävitus- ja pommilennukitega, tankide, suurtükkide ja miinipildujatega. Nõukogude tööstus hakkas sel ajal välja laskma rohkem sõjatehnikat, kui seda suutis toota Saksamaa ja tema liitlasmaade tööstus.

Hitlerliku Saksamaa jõud olid juba lõpukorral. Alates 1944. aasta keskpaigast hakkas relvastuse ja sõjamoona tootmine Saksamaal vähenema, ta ei suutnud enam oma sõjaväe kaotusi tasa teha. Saksa sõjavägi hakkas arvuliselt vähenema, tema kvaliteet aga halvenes. Ühtaegu tehnilise varustuse paranemisega omandas meie kuul-

susrikas armee rikkalikke kogemusi moodsa sõja pidamise alal ning töötas välja uue lahingutaktika.

1944. aasta jaanuaris purustasid Punaarmee väekoondised tihedas koostöös Balti mere laevastikuga Saksa vägede tugeva grupeeringu, kes oli üle 900 päeva piiranud Leningradi, ja puhastasid vaenlasest Leningradi oblasti.

Ukrainas toimunud suure pealetungi tulemusena jõudsid meie väed 1944. aasta aprilli algul Tšehhoslovakkia ja Rumeenia piirini. Maikuus viidi lõpule Krimmi puhastamine, juunis aga saavutasid Nõukogude väed võidu Karjala maakitsusel ja jõudsid Soome piirini.

Võimas Punaarmee pealetung arenes ka Valgevenemaal, kus rida vaenlase grupeeringuid piirati sisse ja hävitati.

1944. aasta võidukate lahingute käigus kihutas kangelaslik Punaarmee saksa fašistlikud röövvallutajad välja Moldaavia, Eesti, Leedu ja Läti nõukogude vabariikide territooriumidelt.

1944. aasta oli aastaks, kus Nõukogudemaa täielikult vabastati saksa fašistlikest röövvallutajatest. Nõukogude riigi piir, mida hitlerlikud jõugud 22. juunil 1941 reetlikult ületasid, oli 1944. aastal taastatud kogu ulatuses Mustast merest kuni Barentsi mereni.

Punaarmee jätkas vaenlase purukslöömist, kuid juba väljaspool Nõukogudemaa piire.

Euroopa rahvaste abistamine. Nõukogude riik ei seadnud endale ülesandeks võõraste territooriumide vallutamist. Meie väed astusid rea riikide territooriumile sellepärast, et lüüa ikka veel ohtlik vaenlane lõplikult puruks ja aidata poolakatel, tšehhidel ja teistel Euroopa rahvastel, kes olid meiega liidus, heita endalt saksa fašistide ike.

Nõukogude armee löögid saksa fašistlike jõukude pihta panid kõikuma verise «uue korra», mille hitlerlased olid Euroopa maades sisse seadnud.

Hitlerlik blokk hakkas lagunema. Esimesena langes sellest blokist välja Itaalia. 1942.—1943. aasta talvel lõi Punaarmee täielikult puruks Itaalia sõjaväe, kes oli Hitleri nõudmisel saadetud Nõukogude-Saksa rindele, kusjuures üle 21 000 itaalia sõduri ja ohvitseri võeti vangi. 1943. aasta juulis, kui käis suur lahing Kurski-Belgorodi rajoonis ja kui Saksa väejuhatus paigutas oma reservid läänest itta, tulid Ameerika ja Inglise väed Itaalia saarel Sitsiilias maale. Sõjategevus puhkes nüüd Itaalia enda territooriumil ja peagi astus Itaalia hitlerlikust koalitsioonist välja. Mussolini fašistlik diktatuur kukutati ja itaalia fašistide peamehe poosid partisanid üles.

1944. aasta augustis langes Punaarmee võitude tagajärjel rivist välja Saksamaa liitlane Rumeenia. Rumeenia tööliste relvastatud salgad kukutasid 23. augustil fašistliku valitsuse. Rumeenia rahvas võttis relvad kätte ja hakkas fašistliku Saksamaa vastu võitlema.

9. septembril, kui meie armee vaenlast purustades läks üle Bul-

gaaria piiri, puhkes sel maal rahva ülestõus, mille tagajärjel kukutati ka Bulgaarias vihatud fašistlik režiim. Bulgaaria kuulutas samuti hitlerlikule Saksamaale sõja.

1944. aasta septembris pani Nõukogude vägede löökide all relvad maha ka Soome ning kuulutas seejärel Saksamaale sõja.

Suurt edu saavutas Punaarmee Ungari territooriumil. 1944. aasta lõpuks puhastati suur osa Ungarist saksa ja ungari fašistidest. 13. veebruaril 1945. aastal hõivasid Nõukogude väed Budapesti. Koos Nõukogude armeega võtsid ka ungari patrioodid oma maa vabastamisest osa.

Raskeid võitlusi tuli meie armeel pidada Poola territooriumil, kus saksa fašistlikud röövvallutajad, nähes, et sõda läheneb nende piiridele, avaldasid eriti visa vastupanu. Kuid Punaarmee, kellega külg külje kõrval vapralt võitlesid ka NSV Liidu territooriumil moodustatud Poola diviisid, ei andnud hitlerlastele armu. Meie armee vabastas Poola vennasrahva, kes oli kannatanud viis aastat saksa fašistide ikke all, ja jõudis Saksamaa piirini.

Nõukogude väeosad läksid üle Rumeenia-Jugoslaavia piiri ja andsid Saksa fašistlikele diviisidele purustavaid lööke. Meie väed ja Jugoslaavia kommunistide poolt loodud kangelaslik Jugoslaavia rahvavabastusarmee vabastasid ühisel jõul Belgradi ja kihutasid vaenlase Jugoslaaviast välja.

Murdes teed läbi vaenlase sügava kaitsevööndi ja üle raskesti läbipääsetava Karpaatide metsarikka mäeaheliku, jõudis Punaarmee Tšehhoslovakkia territooriumile. Nõukogude sõjamehed aitasid Tšehhoslovakkia rahvastel nende maad fašistlikest röövvallutajatest puhastada, aitasid Praha ülestõusnud töölistel päästa Tšehhoslovakkia pealinna purustustest. Tšehhoslovakkia vabastamise operatsioonidest võtsid osa Tšehhoslovakkia väeosad, mis olid formeeritud NSV Liidu territooriumil.

Kaugel põhjas ajasid Nõukogude väeosad vaenlase Põhja-Soomest välja, läksid üle Norra piiri ja tõid vabaduse Põhja-Norra elanikkonnale.

Euroopa rahvad võtsid Punaarmeed vastu vabastaja-armeena, kes päästis nad fašistlikust orjusest. Nõukogude vägede lähenemisega tõusis kõikjal võimas rahvaste vabadusliikumine.

Nõukogude vägede edusammud avaldasid oma mõju ka Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa käitumisele. Nad avasid lõpuks Euroopas teise rinde. Oli ilmne, et Nõukogude Liit võib üksinda puruks lüüa fašistliku Saksamaa, vabastada kogu Lääne-Euroopa, sealhulgas ka Prantsusmaa. Ja alles pärast seda avasid Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid suure hilinemisega 1944. aasta juunis, kolm aastat pärast hitlerliku Saksamaa kallaletungi NSV Liidule, Euroopas teise rinde, saates oma väed Prantsusmaa rannikul maale.

Nüüd tuli hitlerlikel jõukudel võidelda ka Läänes. Kuid Saksa fašistliku armee peajõud jäid endiselt Nõukogude-Saksa rindele. Punaarmee kandis nagu ennegi oma õlgadel sõja peamist raskust.

Fašistliku Saksamaa purustamine ja kapituleerumine. 1944. aasta lõpul astusid meie väed Ida-Preisimaale, 1945. aasta jaanuaris ja veebruaris aga arendasid Nõukogude väed võimsat pealetungi Saksa sisemaale. Maailm polnud veel näinud säärast võimsat lööki. Nõukogude rahvas ei töötanud mitte asjata oma armee abistamiseks, varustades teda kõigega, mis oli vajalik vaenlase täielikuks purukslöömiseks. Hitlerlased ei suutnud peatada meie vägede hoogsat pealetungi.

Samal ajal tungisid läänest peale Inglise-Ameerika väed, keda juhatas kindral D. Eisenhower. Nad läksid läbi Prantsusmaa, ületasid Reini jõe ja liikusid edasi ida poole, lähenedes Elbe jõele. Inglise-Ameerika väed ei kohanud oma teel kuigivõrd tõsist vastupanu, sest vaenlase peajõud sõdisid Nõukogude armee vastu.

Tuleb ütelda, et meiega liidus olevates maades olid võimul niisugused riigitegelased, kes ei mõelnud sellele, kuidas hitlerlasi kiiremini puruks lüüa, vaid sellest, et fašistlikke vägesid ja nende relvastust säilitada. Nad haudusid isegi plaane, kuidas hitlerlikke vägesid Nõukogude armee vastu ära kasutada. Nagu sai teatavaks 1954. aastal avaldatud materjalidest, andis tolleaegne Inglise peaminister Churchill juba enne sõja lõppu Inglise feldmarssal Montgomeryle käsu, milles rõhutati vajadust hoolikalt kokku koguda saksa relvad, et neid oleks võimalik uuesti kätte anda hitlerlikele sõduritele juhul, kui venelaste pealetung peaks jätkuma. Need teated, mis avaldati Churchilli sõjaaegse tegevuse kohta, kutsusid esile pahameele kogu maailma rahvaste, sealhulgas ka inglise rahva hulgas. Mitmesuguste maade laiad ühiskondlikud ringkonnad nägid selles tegevuses oma liitlase — Nõukogude Liidu — reetmist.

Kogu maailma rahvad teavad, et Nõukogude Liit etendas otsustavat osa sõjas hitlerliku Saksamaa vastu. Neil süngetel sõjapäevadel, kui peaaegu terve Euroopa oli fašistlike röövvallutajate ikke all, kaitses nõukogude rahvas oma kodumaa vabaduse ja sõltumatuse eest võideldes ühtlasi ka maailma tsivilisatsiooni. Kõigile inimestele kogu maailmas oli selge, et Nõukogude-Saksa rindel otsustatakse inimkonna saatus, määratakse kindlaks sõja tulemus. Nõukogude valitsusel, meie maa rahvastel ei olnud sõjas teist eesmärki kui fašistliku Saksamaa täielik purukslöömine ja Euroopa rahvaste vabastamine fašistlikust ikkest. Kangelaslik võitlus, mida pidas nõukogude rahvas ja tema relvastatud jõud, kes kandsid enda õlgadel sõja kogu raskust, andis ühtlasi hindamatut abi meiega liidus olevatele maadele ja oli peamiseks sõjaliseks panuseks Hitleri-vastase koalitsiooni võitlusse, mida peeti Euroopa rahvaste vabastamise eest. Erinevalt mõnedest oma liitlastest on Nõukogude Liit ausalt ja kohusetruult täitnud oma kohustusi ja täidab neid ka praegugi nii. Hästi on teada näiteks see fakt, et Nõukogude armee aitas oma liitlased välja äärmiselt raskest olukorrast, kui hitlerlikud väed 1944. aasta detsembris olid alustanud pealetungi Läänerindel Ardennide rajoonis, murdnud rindest läbi

ja seadnud Inglise-Ameerika sõjaväe katastroofi ette. Sel ajal pöördus Churchill J. V. Stalini poole palvega, et Nõukogude väed alustaksid suurt pealetungi ja aitaksid sellega Inglise-Ameerika väed hädast välja. Vaatamata ebasoodsatele tingimustele otsustas Nõukogude vägede kõrgem ülemjuhatus kiiremini läbi viia suure pealetungi pikal rindel, Balti merest kuni Karpaatideni. Nõukogude armee saavutas selles pealetungis suuri võite Ida-Preisimaal, Poolas, Sileesias ja teistes rajoonides. Sakslaste pealetung Läänerindel aeti nurja ja liitlaste väed päästeti purukslöömisest.

Arendades oma pealetungi, jõudsid Nõukogude väed Saksamaa pealinna Berliini lähistele. Jäi veel anda viimne, otsustav löök vaenlasele, et saavutada peaeesmärk — lüüa hitlerlik Saksamaa täielikult puruks.

1945. aasta aprillis alustas Nõukogude armee lahingut Berliini pärast. See grandioosne lahing näitas kogu maailmale, milline hiiglaslik jõud on meie sotsialistlikul riigil. Tarvitseb vaid öelda, et kui Esimese maailmasõja ajal kuulus kogu tsaariarmee relvastusse 12 000 suurtükki, siis pani Nõukogude armee ainult lõpplahingus Berliini pärast välja üle 41 000 suurtüki ja miinipilduja.

2. mail vallutasid Nõukogude väed täielikult Saksamaa pealinna Berliini. Saksa Riigipäevahoonele kirjutasid Nõukogude sõdurid: «Me tulime siia, et Saksamaa meile ei tuleks.»

Ja mõni päev hiljem tunnistas fašistlik Saksamaa end võidetuks ning kapituleerus täielikult. 9. mail 1945 pühitses kogu nõukogude rahvas pidulikult võitu fašistliku Saksamaa üle.

Imperialistliku Jaapani purustamine. Paljude aastate vältel hoidsid jaapani imperialistid oma parimaid vägesid Nõukogude Kaug-Ida piiridel ja ähvardasid meid alatasa sõjaga. Silmas pidades Jaapani poolt ähvardavat ohtu, oli Nõukogude riik Isamaasõja kõigi nelja aasta jooksul sunnitud pidama Kaug-Idas suuri sõjalisi jõude. See oli kasulik fašistlikule Saksamaale. Isegi siis, kui Saksamaa seisis hukkumise äärel, ei katkestanud Jaapan oma vaenulikku tegevust NSV Liidu vastu.

Nõukogude Liit ei võinud pidada oma julgeolekut kindlustatuks niikaua,kui oli olemas kallaletungioht imperialistliku Jaapani poolt. Kui Jaapani valitsus oli tagasi lükanud tingimusteta kapituleerumise nõudmise, mille olid esitanud meie liitlased — Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia ja Hiina, siis pöördusid meie liitlased Nõukogude valitsuse poole ettepanekuga võtta osa sõjast imperialistliku Jaapani vastu. Olles ustav oma liitlaskohustusele, võttis Nõukogude valitsus selle ettepaneku vastu ja kuulutas Jaapanile sõja 9. augustil 1945.

Nõukogude vägede sõjaoperatsioonid Jaapani armee vastu toimusid määratu suurel rindel, mille pikkus oli üle 4000 kilomeetri. Koos maavägede ja lennuväega võttis sõjategevusest osa ka Amuuri sõjalaevade flotill ja Vaikse ookeani sõjalaevastik. Sõjategevusest Jaapani vastu võtsid osa Mongoolia Rahvavabariigi väed. Võites jaapanlaste ägedat vastupanu ja purustades nende poolt ehitatud

tugevaid kaitseliine, lõid meie väed lühikese ajaga Jaapani maavägede peamise löögijõu — Kvantungi armee — täielikult puruks, puhastasid jaapanlastest Mandžuuria, Põhja-Korea, Lõuna-Sahalini, Dalni (Dairen) ja Port Arturi linna, samuti Kuriili saared.

Nõukogude Liidu astumine sõtta Jaapani vastu muutis järsult Kaug-Idas valitsevat olukorda ja kiirendas rahu saabumist ka selles maakera osas. Kui Jaapani armee ja laevastik olid juba täielikult puruks löödud, heitsid Ameerika väed ilma igasuguse sõjalise vajaduseta Hirosima ja Nagasaki linnale aatomipommi, mille tagajärjel hävitati kümneid tuhandeid rahulikke elanikke.

2. septembril 1945 kapituleerus Jaapan tingimusteta.

Teine maailmasõda oli lõppenud. Oli saabunud kauaoodatud rahu.

Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Lääne-Saksamaal ja teistes maades on Teise maailmasõja kohta kirjutatud palju raamatuid. Kodanlikud poliitikategelased ja sõja-ajaloolased moonutavad teadlikult ajalugu, püüdes Nõukogude Liidu osatähtsust fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani purukslöömises vähendada. Dollari ees lömitades ronivad nad kas või nahast välja, kui vaid saaks tõestada, et Ameerika Ühendriigid olid peamiseks jõuks võidu saavutamisel vaenlase üle. Kuid ajalugu ei saa mitte keegi ja mitte kunagi ümber teha.

Ajaloo kroonikasse on kirjutatud, et maailma päästmine fašistlikust ikkest oli kõigepealt nõukogude rahva, tema relvastatud jõudude teene. Nõukogude armee kuulsus jääb jäädavalt elama.

5. NÕUKOGUDE LIIDU VÕIDU ALLIKAD

Meie võidu tähtsus. Nõukogude Liit kandis oma õlgadel Teise maailmasõja peamist raskust ja etendas otsustavat osa fašistliku Saksamaa purustamisel. Nõukogude Liidu võidul 1941.—1945. aasta sõjas oli väga suur tähtsus meie maa rahvastele, see võit avaldas määratu suurt mõju paljude rahvaste ja riikide saatusele.

Nõukogude Liidu relvastatud jõud puhastasid Nõukogudemaa hitlerlikust rämpsust ja purustasid täielikult alatud röövvallutajad. Nõukogude rahvas päästis oma kodumaa vabaduse ja iseseisvuse, päästis Oktoobrirevolutsiooni suured saavutused.

Fašistlikud metslased seadsid kogu Euroopa hukkumise äärele. Okupeeritud maades hukkasid nad miljoneid inimesi, hävitasid paljude sajandite kultuuri ja paljude inimpõlvede töö tulemused. Innustatud nõukogude rahva kangelaslikkusest, alustasid nende maade rahvad rahvuslikku vabadusvõitlust röövvallutajate vastu. Kuid nad ei suutnud oma jõududega heita endalt fašistliku Saksamaa iket. Nõukogude armee võitis kõigi nende maade töötajate palava armastuse ja tänu, keda ta oli päästnud fašistlikest rüüstajaist.

Nõukogude Liidu võit aitas kaasa demokraatlike jõudude tugevnemisele ja arenemisele paljudes maades, aitas rea Kesk- ja Kagu-Euroopa ning Aasia maade rahvastel asendada kodanliku korra rahvademokraatliku korraga. Kokkuvõttes suurenesid ja tugevnesid märksa sotsialismi ja demokraatia jõud, imperialismi ja reaktsiooni positsioonid aga ahenesid ja nõrgenesid.

Nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra võit. Miljonid inimesed kogu maailmas esitavad küsimuse: kuidas suutis Nõukogude Liit võita niisuguses raskes sõjas, kuidas suutis Nõukogude Liit võita fašistliku Saksamaa, kelle käsutuses olid peaaegu kogu Euroopa ressursid ja jõud?

NSV Liidu võidu põhjusi tuleb otsida kõigepealt meie sotsialistliku ühiskondliku ja riikliku korra paremustest. Oktoobrirevolutsiooni tulemusena tekkinud sotsialistlik kord andis meie rahvale ja meie armeele suure ja võitmatu jõu.

NSV Liidu vaenlased arvasid, et nõukogude kord ei pea vastu sõjale ja laguneb. Kuid nõukogude kord pidas edukalt vastu katsumustele ning tõestas oma võimsat jõudu ja vaieldamatuid paremusi kapitalistliku korraga võrreldes.

Nõukogude ühiskonnas ei ole ekspluataatorlikke klasse, kes omakasu huvides on valmis müüma oma isamaa välismaa imperialistidele. Prantsuse suurkapitalistid ja pankurid reetsid Prantsusmaa Hitlerile. Samasugune lugu oli ka teistes maades. Meie maal polnud hitlerlastel kellelegi toetuda. Ekspluataatorlike klasside likvideerimine NSV Liidus tagas ajaloos ennenähtamatu kindla tagala. Kogu meie rahvas — töölised, talupojad, haritlased — asus kommunistliku partei juhtimisel üksmeelselt võitlusse vaenlase vastu, asus kaitsma oma sotsialistlikku isamaad.

Nõukogude Liit oli oma vaenlasest tugevam mitte ainult lahinguväljal, vaid ka oma majanduse arendamise ja organiseerimise poolest.

Isamaasõja aastad kinnitasid eriti ilmekalt, et riigi sotsialistliku industrialiseerimise poliitika oli õige. Tänu sellele poliitikale loodi materiaalne tootmisbaas, mida oli vaja sõja pidamiseks. Enne sõda toodeti meil aastas ligi 15 miljonit tonni malmi, 18,3 miljonit tonni terast, kaevandati ligi 166 miljonit tonni sütt, toodeti rohkem kui 31 miljonit tonni naftat, lasti välja umbes 60 000 metallilõikepinki, üle 145 000 auto, umbes 32 000 traktorit. Nõukogude tööstus tootis viimase kolme sõja-aasta jooksul iga aasta keskmiselt üle 30 000 tanki, iseliikuva suurtüki ja soomusauto; ligi 40 000 lennukit; ligi 120 000 mitmesuguse kaliibriga suurtükki; ligi 450 000 kerge- ja raskekuulipildujat; üle 3 miljoni vintpüssi; umbes 2 miljonit automaati; ligi 100 000 miinipildujat. Tööliskiass ja tehniline intelligents töötasid ennastsalgavalt ja suurendasid pidevalt tootmist, et rahuldada NSV Liidu relvastatud jõudude hiiglasuuri vajadusi sõjatehnika ja materjalide alal.

Hiiglasuured ülesanded langesid osaks nõukogude põllumajandusele. Fašistlike jõukude sissetungimise tagajärjel kaotasime me

ajutiselt kõige tähtsamad põllumajanduslikud piirkonnad — Ukraina, Doni- ja Kubanimaa. Sellele vaatamata ei tundnud meie armee puudust toiduainetest, elanikkonda varustati toiduainetega regulaarselt, olgugi et vähendatud määral; samuti varustati tööstust toorainega. Sõja-aastad kinnitasid eriti, et meie partei suund põllumajanduse kollektiviseerimisele oli õige. Meie maa poleks suutnud võita neid määratu suuri raskusi, millega sõja ajal põrkas kokku meie põllumajandus, kui meil poleks olnud kolhoosikorda, kolhoosnikute ennastsalgavat tööd, nende kõrget poliitilist teadlikkust ja organiseeritust.

Paljud meie vaenlased, sealhulgas ka saksa fašistid, said omal nahal tunda Nõukogude riigi jõudu, said tunda tööliskassi ja talurahva liidu jõudu; see liit aga on meie riigi tugevuse ja võitmatuse alus.

Nõukogude riik on paljurahvuseline riik. Hitlerlased lootsid, et Punaarmee ebaõnnestumised tekitavad lõhe nõukogude rahvaste peres ja Nõukogude riik laguneb. Mitte ainult fašistid, vaid ka paljud meisse pahatahtlikult suhtuvad isikud kodanlikust leerist kinnitasid alalõpmata, et Nõukogude paljurahvuseline riik on ebakindel, nad lootsid lahkhelidele Nõukogude Liidu rahvaste vahel ja ennustasid Nõukogude Liidu vältimatut lagunemist. Need vaenlaste lootused nurjusid. Sõda näitas, et nõukogude riiklikul korral on võimas elujõud. Isamaasõjas karastus ja tugevnes NSV Liidu rahvaste sõprus veelgi. Meie paljurahvuselise kodumaa kõik rahvad võitlesid vaenlase vastu ühtse perena.

Nõukogude ühiskondlik ja riiklik kord oli meie tagala tugevuse aluseks ja meie armee ning laevastiku jõu allikaks. Nõukogude tagala rahuldas armee materiaalseid vajadusi, innustas sõdureid ja ohvitsere. Võidud rindel innustasid meie tagalat. Meie maa tagala ja rinne olid kindlamad kui ükskõik missugusel kapitalistlikul maal.

Nõukogude rahvas uskus kindlasti, et meie Nõukogude valitsuse poliitika on õige ja et saavutatakse võit vaenlase üle, toetas kõigi jõududega parteid ja valitsust. See tagaski võidu hitlerliku Saksamaa üle.

Nõukogude rahva suur kangelastegu. Suure Isamaasõja päevil loobusid nõukogude inimesed paljust vajalikust ning olid teadlikult valmis tõsiseid ohvreid tooma ja puudust kannatama, et aga anda rohkem toodangut rindele. Sõja enneolematud raskused ei murdnud, vaid karastasid veel rohkem nõukogude rahva raudset tahet ja mehist meelt. Meie rahvas on õigusega võitnud endale kangelasliku rahva kuulsuse. Tuhanded nõukogude inimesed, keda on kasvatanud kommunistlik partei, võitsid oma kangelastegudega meie kodumaa nimel surematu kuulsuse. Lendurid Gastello, Talalihhin, Maresjev, Pokrõškin, Koževub, partisanid Zoja Kosmodemjanskaja, Liisa Tšaikina, kuulsad krasnodonlased, punaarmeelane Aleksandr Matrossov ja tuhanded nendesarnased kangelased on kirjutanud oma nimed Suure Isamaasõja kroonikasse. Elustav

nõukogude patriotism ja piiritu ustavus oma sotsialistlikule kodumaale olid nõukogude inimeste kangelastegude allikaks nii rindel kui ka tagalas.

Töölisklass andis kõik oma jõud võidu saavutamiseks vaenlase üle. Ta suurendas lakkamatult väljalastava toodangu hulka rinde vajadusteks, täiustas tootmistehnikat, tõstis ettevõtete tootmisvõimsust ning ehitas uusi tehaseid ja vabrikuid. Sõjapäevil arenes uue hooga sotsialistlik võistlus. Suurt osa sõjatööstuse arendamisel etendasid rindebrigaadid; nende brigaadide liikmed ei lahkunud oma töökohalt enne, kui tootmisülesanne oli täidetud.

Töölisklassi eeskujul näitas ka nõukogude talurahvas Isamaasõja ajal üles suurepärast arusaamist üldrahvalikest huvidest. Kolhoosnikud pidasid Isamaasõda saksa fašistlike röövvallutajate vastu oma südameasjaks, sõjaks oma elu ja vabaduse eest. Nõukogude talurahvas töötas ennastsalgavalt rinde abistamiseks.

Nõukogude intelligents aitas väga tõhusalt kaasa vaenlase purustamisele. Sõja-aastail rikastas ta nõukogude teadust, tehnikat ja kultuuri uute väljapaistvate saavutuste ja avastustega, mis tugevdasid kangelasliku Punaarmee võimsust.

Jäädavalt on ajalukku läinud nõukogude naiste ja nõukogude noorsoo ennenägematud töökangelasteod. Nende õlgadel oli vabrikutes ja tehastes, kolhoosides ja sovhoosides tehtava töö peamine raskus. Nad näitasid, et nad on väärilised kaaslased oma isadele ja poegadele, meestele ja vendadele, kes kaitsesid kodumaad saksa fašistlike koletiste vastu.

Nõukogude relvastatud jõudude võit. Nõukogude armee pidas kangelaslikult vastu kõigile sõjaraskustele, sai jagu temale osaks langenud ebaõnnestumistest sõja algperioodil ja lõi vaenlase täielikult puruks. Ta lõi puruks sellesama Saksa fašistliku armee, kes oli ära hirmutanud Euroopa riikide armeed.

Vaatamata äärmiselt ebasoodsatele, rasketele tingimustele, mis olid sõja algul meie maa suhtes välja kujunenud, organiseerisid kommunistlik partei ja Nõukogude riik rahva ja tema armee jõudusid ning valmistasid ette tingimusi selleks, et üle minna vastupealetungile ja vaenlane täielikult purustada.

Meie armee jõud seisis selles, et ta moraalne tase oli võrratult kõrgem Saksa fašistlike vägede moraalsest tasemest, sest nõukogude sõjamehed võitlesid oma kodumaa vabaduse, au ja sõltumatuse eest, õige ürituse eest, hitlerlased aga pidasid röövsõda, vallutussõda. Isamaasõja õilis eesmärk tekitas meie armee ja laevastiku ridades massilist kangelaslikkust, mida ei olnud ega saanudki olla fašistide röövarmees.

Lahingute käigus näitas Nõukogude relvastatud jõudude isikuline koosseis üles oma truudust sõjaväelase kohustusele ja piiritut ustavust oma isamaale. Nõukogude väed õppisid sõja käigus oskuslikult kasutama seda võimsat sõjatehnikat, mida rahvas neile oli andnud. Meie armee muutus kõige karastatumaks, esmaklassiliseks tänapäeva armeeks. Üle 7 miljoni Nõukogude sõduri, mad-

ruse, ohvitseri ja kindrali autasustati Suure Isamaasõja ajal NSV Liidu ordenite ja medalitega. Ligi 11 000 Nõukogude sõjamehele anti Nõukogude Liidu kangelase nimetus. Sõjatules karastusid ja kasvasid kommunistliku partei juhtimisel Nõukogude väejuhid, vägede juhtimise osavad meistrid.

Väed, mida juhtisid G. K. Žukov, I. H. Bagramjan, A. M. Vassilevski, N. F. Vatutin, L. A. Govorov, A. I. Jerjomenko, I. S. Konev, R. J. Malinovski, K. A. Meretskov, K. K. Rokossovski, V. D. Sokolovski, F. I. Tolbuhhin, I. D. Tšernjahhovski ja teised, kirjutasid kangelaslikke lehekülgi Suure Isamaasõja ajaloosse.

Nõukogude armeele andsid suurt abi meie partisanid. Nad ei andnud vaenlasele rahu ei päeval ega ööl, nad sundisid hitlerlasi tagala kaitseks rindelt ära tooma kümneid diviise. Meie tublid partisanid hävitasid sadu tuhandeid fašistlikke röövleid. Partisanid tegid oma tööd kartmatult, rasketes tingimustes, põranda-all. Kogu meie maale said tuttavaks partisanikoondiste juhtide Kovpaki, Fjodorovi, Rudnevi, Zaslonovi, Kozlovi, Saburovi ja paljude teiste nimed.

Kommunistlik partei organiseeris võidu vaenlase üle. Nõukogude Liidu Isamaasõda näitas, mida suudab korda saata rahvas, kes kaitseb oma vabadust ja iseseisvust ning oma suuri sotsialistlikke saavutusi. Veel kord, nagu kodusõja aastailgi, osutusid õigeks suure Lenini sõnad: «Ialgi ei võideta seda rahvast, kelle töölised ja talupojad on oma enamuses mõistnud, ära tundnud ja näinud, et nad kaitsevad omaenda võimu, nõukogude võimu — töörahva võimu, et nad kaitsevad seda üritust, mille võit kindlustab neile ja nende lastele võimaluse kasutada kõiki kultuuri hüvesid, kogu inimtöö loomingut.»[1]

Nõukogude rahvas, kaitstes oma vabadust ja sõltumatust, oma rikkusi ja kultuuri, oli selleks otsustavaks jõuks, kes purustas vaenlase. Nõukogude rahva suurt võitu Isamaasõjas valmistas ette kommunistlik partei. Partei suunas kõik rahva jõupingutused röövvallutajate purustamisele.

Partei kasvatas nõukogude inimestes seda piiritut armastust ja ustavust sotsialistlikule kodumaale, mis innustas meie armee ja laevastiku sõjamehi, tagala töötajaid ja partisane kangelastegudele.

Kommunistlik partei oli rinde ja tagala juhtivaks ja organiseerivaks jõuks. Ta juhtis võitlust rahvamajanduse ümberkorraldamise eest vastavalt sõjaaja nõuetele ja võimsat üldrahvalikku liikumist rinde abistamiseks. Parteiorganisatsioonid liitsid kindlalt ühte armee ridu, tugevdasid Nõukogude sõjameeste moraali, nende vastupidavust kaitsel ja pealetungihoogu. Kogu oma tööga kindlustasid parteiorganisatsioonid Nõukogude väejuhatuse käskude täitmise.

Kommunistid sammusid nõukogude rahva esimestes ridades nii rindel kui ka tagalas. Nad olid kangelaslinnade vapra kaitse hin-

[1] V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 292.

geks ja rahvaväe diviiside põhituumaks. Tagalas olid kommunistid tootmistöö eesrindlasteks, näidates oma eeskujuga, kuidas tuleb rinde vajaduste rahuldamiseks ennastsalgavalt töötada. Kommunistid olid partisanisalkade organiseerijad ja võitlejad.

Kommunistliku partei jõud seisab tema tihedas sidemes rahvaga, töötavate hulkade piiritus ustavuses partei üritusele. Hoolimata suurtest kaotustest rindel, täienesid sõja ajal meie partei read pidevalt; veel rohkem, partei read isegi kasvasid. Enne sõda oli partei ridades 3,8 miljonit liiget ja kandidaati, pärast sõda aga oli tema ridades üle 6 miljoni inimese. Parteisse astusid kõige kindlamad nõukogude sõjameeste hulgast, kes võitlesid vapralt rindel, paremad inimesed töölisklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi hulgast, kes valmistasid tagalas ette võitu vaenlase üle. Partei kasv kõige raskematel aastatel, kus tuli fašismi vastu pidada võitlust elu ja surma peale, näitab kujukalt meie partei suurt jõudu, tema lahutamatut sidet rahvaga, nõukogude rahva piiritut armastust partei vastu, suure Lenini poolt loodud kommunistliku partei kõrget ja vääramatut autoriteeti.

LÜHIKOKKUVÕTE

Suur Isamaasõda oli teine terav sõjaline kokkupõrge kõige reaktsioonilisemate imperialismi jõudude ja uue, sotsialistliku maailma vahel. Imperialistid, kes kodusõja ja välismaise interventsiooni aastatel puruks löödi, valmistasid paljude aastate jooksul ette uut sõda meie kodumaa vastu. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa imperialistid kulutasid kümneid miljardeid dollareid, et aidata saksa monopolistidel hitlerismi turgutada ja fašistlikke jõuke relvastada. Koos fašistliku Saksamaa imperialistidega kannavad ka nemad vastutust Teise maailmasõja vallapäästmise eest.

Fašistliku Saksamaa ja tema käsilaste sõda NSV Liidu vastu ohustas Nõukogude riigi olemasolu.

Reetliku kallaletungi tagajärjel läks Saksa fašistlikul armeel korda vallutada üsna suur osa Nõukogude Liidu territooriumist. Sõja esimesel perioodil oli meie maa äärmiselt raskes ja ohtlikus olukorras. Vaatamata ebasoodsatele tingimustele näitasid meie rahvas ja armee üles suurimat mehisust ja meelekindlust, nad leidsid jõudu selleks, et peatada vaenlane ja anda talle purustavaid vastulööke.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus mobiliseerisid kogu nõukogude rahva vaenlase purustamiseks. Tagala töötajad töötasid ennastsalgavalt rinde abistamiseks. Sõja käigus karastus Punaarmee ja õppis vaenlast lööma.

Kommunistliku partei poolt juhitud nõukogude rahvas ja tema vaprad relvastatud jõud kaitsesid meie kodumaa vabadust ja sõltu-

matust, aitasid Euroopa ja Aasia rahvastel pääseda fašistliku orjastamise ohust. Fašism sai Teises maailmasõjas lüüa, ja selle tulemusena kasvasid ning tugevnesid maailmas sotsialismi ja demokraatia jõud, nõrgenesid imperialismi ja reaktsiooni positsioonid.

Nõukogude Liidu võit Suures Isamaasõjas tähendab nõukogude sotsialistliku ühiskondliku ja riikliku korra võitu, NSV Liidu relvastatud jõudude võitu.

Meie kuulsusrikas kommunistlik partei oli nõukogude rahva võidu innustajaks ja organiseerijaks Suures Isamaasõjas 1941.—1945. aastal.

ÜHEKSAS PEATÜKK

Nõukogude Liit on rahu, demokraatia ja sotsialismi kants

1. SOTSIALISMI KUJUNEMINE ÜLEMAAILMSEKS SÜSTEEMIKS. MUUDATUSED RAHVUSVAHELISES OLUKORRAS PÄRAST TEIST MAAILMASÕDA

Sotsialismi väljakasvamine ühe maa raamidest ja kujunemine ülemaailmseks süsteemiks. Teise maailmasõja tagajärjel toimusid rahvusvahelises arengus põhjalikud muudatused. Eelkõige muutus jõudude vahekord kahe süsteemi — sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi vahel sotsialistliku süsteemi kasuks.

Kogu maailma imperialistid tahtsid hitlerliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani abiga hävitada või vähemalt nõrgestada suurt sotsialismimaad — Nõukogude Liitu, samuti maha suruda rahvusvahelist töölis- ja demokraatlikku liikumist. Kuid tänu nõukogude rahva kangelaslikule võidule, mida ta saavutas fašismijõudude üle, ei läinud need arvestused täide.

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, vaatamata suurtele kaotustele ja purustustele, mida temale tekitas vaenulik kallaletung, väljus sõjast tugevana ja võimsana. Maailma esimese sotsialismimaa autoriteet ja mõju rahvusvahelisel areenil on piiritult kasvanud sellepärast, et Nõukogude Liit etendas fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani jalaväe põhiliste jõudude purustamisel peamist osa.

Kapitalismil tuli end tublisti koomale tõmmata nii Läänes kui ka Idas.

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria, Jugoslaavia, Albaania rahvad on revolutsioonilisel teel hävitanud mõisnike ja kapitalistide võimu ning võtnud võimu enda kätte. Käesoleval ajal on kogu Euroopa umbes 600-miljonilisest elanikkonnast üle poole (üle 300 miljoni inimese) juba kindlalt asunud sotsialismi ülesehitamisele. Nõukogude Liit aga viib sotsialismi ülesehitamist lõpule ja läheb järk-järgult üle kommunismile.

Ka Aasias on toimunud määratu suured muudatused. Aasia rahvastik koosneb 1,5 miljardist inimesest. See on rohkem kui pool kogu maakera rahvastikust. Sellest hiiglasuurest rahvastikust elab praegu üle 620 miljoni inimese rahvademokraatiamaades, kes on vabanenud koloniaalsest ja feodaalsest rõhumisest ning on seadnud oma eesmärgiks sotsialismi ülesehitamise.

Suureks ajalooliseks sündmuseks oli Hiina rahva võit, kes teostas rahvarevolutsiooni, heitis endalt võõramaise ikke, lõi Hiina Rahvavabariigi ja ehitab nüüd edukalt sotsialismi.

Palju aastakümneid oli Hiina imperialistlike suurriikide poolkoloniaalses sõltuvuses. Inglismaa, Jaapani, Ameerika Ühendriikide ja teiste maade kapitalistid hiina mõisnike ja suurkapitalistide toetusel, kes olid seotud välismaa kapitaliga, röövisid ja ekspluateerisid seda hiiglasuurt maad, kus elab 600 miljonit inimest.

Hiina rahvas pidas pika aja kestel kangelaslikku revolutsioonilist võitlust imperialistide ja reaktsioonilise feodaalrežiimi vastu. Kuni 1927. aastani toetas Hiinas arenevat imperialismi- ja feodalismivastast revolutsiooni Kuomintangi partei, kes kujutas endast tol korral proletariaadi, talurahva, linna- ja maa-väikekodanluse ning selle osa kodanluse blokki, kes astus välja välismaise kapitali juurutamise vastu Hiina majandusse. Revolutsioonilise liikumise kasvust hirmutatud kodanlus, eesotsas Tšang Kai-šiga, teostas 1927. aastal imperialistlike suurriikide toetusel kontrrevolutsioonilise riigipöörde. Tšang Kai-ši Kuomintang, haaranud riigivõimu enda kätte, reetis revolutsiooni ja hakkas revolutsiooni kõige metsikumalt maha suruma. Sellest ajast alates võtsid hiina töölisklass ja tema eesmine väesalk — kommunistlik partei — kogu vastutuse Hiina revolutsiooni juhtimise eest enda peale. Reas Hiina piirkondades kukutasid töölised ja talupojad, keda juhtisid kommunistid, Kuomintangi reaktsioonilise võimu ja kehtestasid uue, rahva võimu. Lahingutes Kuomintangi vägede vastu karastus Hiina Rahvavabastusarmee, mille lõid ja mida juhtisid kommunistid.

Kui Jaapani röövvallutajad Hiinasse tungisid, andis Rahvavabastusarmee neile kangelasliku vastulöögi. Rahvavabastusarmee ja hiina partisanid vabastasid vaenlasest suure osa Hiinast. Kuid varsti pärast Jaapani vastu peetud ja 1945. aastal lõppenud sõda alustas kuomintanglik valitsus kuritegelikku sõda hiina rahva vastu. 1946. aasta keskpaiku paiskasid kuomintanglased Rahvavabastusarmee vastu pealetungile rohkem kui neljamiljonilise armee. Kuomintangi vägede käsutuses oli moodsaim ameerika relvastus, laskemoon ja hulk välismaisi nõuandjaid ning instruktoreid. Kuomintangi ladvik sai Ameerika Ühendriikidelt sõjapidamiseks 6 miljardit dollarit. Kuid imperialistide plaanid Hiinas siiski nurjusid.

Peatanud kuomintanglaste pealetungi, asus Hiina Rahvavabastusarmee 1947. aasta suvel ise pealetungile. Äge võitlus kestis kolm aastat. Rahvavabastusarmee lõi otsustavalt puruks vaenulikud jõugud, purustas täielikult Tšang Kai-ši Kuomintangi mitme-

miljonilise armee kogu tema Ameerika tehnikaga. Kuomintangi vägede riismed põgenesid Taivani saarele ja varjavad end seal Ameerika sõjalaevastiku kaitse all.

Hiina rahvahulgad saavutasid tööliskiassi ja tema võitlusavangardi — Hiina Kommunistliku Partei juhtimisel 1949. aastal rahvarevolutsiooni võidu, kukutasid reaktsioonilise Kuomintangi režiimi, rahvusliku reetmise, feodaalse rõhumise ja koloniaalse ekspluateerimise režiimi. Võtnud võimu revolutsioonilisel teel enda kätte, ajas hiina rahvas nurja ameerika imperialistide röövellikud plaanid, kes unistasid sellest, kuidas muuta Hiina oma asumaaks ja uue sõja vallapäästmise hiiglasuureks tugialaks (kindlustatud piirkonnaks, baasiks). Hiina saavutas lõpuks vabaduse ja sõltumatuse.

1. oktoobril 1949 kuulutas Hiina Rahva Poliitiline Konsultatiivnõukogu, kes esindas hiina rahva laialdasi hulki, pidulikult välja Hiina Rahvavabariigi loomise ning kujundas Keskrahvavalitsuse, kelle eesotsas seisab hiina rahva kuulsusrikas poeg, Hiina Kommunistliku Partei kogenud juht Mao Tse-dung.

Hiina rahva rohkem kui sada aastat kestnud kangelaslikku võitlust oma vabaduse ja sõltumatuse eest kroonis täielik võit. See hiina rahva ajalooline võit sai võimalikuks tänu Nõukogude Liidu suurtele edusammudele, demokraatlike jõudude kasvule kogu maailmas, hiina rahva kangelaslikule võitlusele oma vabanemise eest. Mao Tse-dung ütles, et ilma Nõukogude Liidu olemasoluta, võiduta fašismivastases Teises maailmasõjas, jaapani imperialismi purustamiseta, rahvademokraatiamaade tekkimiseta Euroopas oleks Hiina rahvarevolutsiooni võit olnud võimatu, ei oleks saadud kindlustada seda võitu.

Hiina Rahvavabariigi moodustamine tähistas Hiina revolutsiooni üleminekut kodanlik-demokraatlikult etapilt sotsialistlikule etapile, teiste sõnadega, astumist kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodi.

Hiina Rahvavabariik on rahvademokraatlik riik, mida juhib tööliskiass ja mis on rajatud tööliste ning talupoegade liidule. Kogu võim Hiina Rahvavabariigis kuulub rahvale Hiina Ülemaalise Rahvaesindajate Kogu ja kohalike rahvaesindajate kogude näol. Hiina Rahvavabariigi loomise eest peetava kangelasliku võitluse käigus moodustati Hiinas demokraatlikest klassidest, demokraatlikest parteidest ja rühmadest ning rahvaorganisatsioonidest ulatuslik rahvademokraatlik ühisrinne, keda juhib Hiina Kommunistlik Partei. Rahvademokraatlik ühisrinne on etendanud ja etendab ka edaspidi oma osa hiina rahva ühteliitmisel, tema mobiliseerimisel peamiste riiklike ülesannete täitmisele sotsialismile ülemineku perioodil, tema mobiliseerimisel võitlusse Hiina sise- ning välisvaenlaste vastu.

Seega on Teise maailmasõja tähtsamaks tulemuseks see, et kapitalism, mille lagunemisele pani aluse Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mitte ainult lakkas olemast ühtne, kõikehaarav maa-

ilmasüsteem, vaid sotsialism väljus nüüd juba ühe maa raamidest ja muutus võimsaks, kasvavaks ning tugevnevaks maailmasüsteemiks, kusjuures kapitalism osutus võimetuks takistama seda maailma-ajaloolist protsessi.

Kuni Teise maailmasõjani kuulus sotsialistlikule süsteemile kogu maakera territooriumist vaid 17 protsenti, ligi 9 protsenti elanikkonnast ning ligikaudu kümnendik maailma tööstustoodangust. Pärast Teist maailmasõda hõlmasid need maad, kus seati sisse sotsialistlik kord, juba 26 protsenti kogu maakera territooriumist, neis maades elab 35 protsenti kogu maakera elanikkonnast ja neis maades toodetakse ligi kolmandik kogu maailma tööstustoodangust. Sotsialistlike riikide hulka, kus võim on rahvahulkade — tööliste, talupoegade ja intelligentsi — käes —, kuuluvad: Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, Hiina Rahvavabariik, Poola Rahvavabariik, Tšehhoslovakkia Vabariik, Jugoslaavia Föderatiivne Rahvavabariik, Saksa Demokraatlik Vabariik, Ungari Rahvavabariik, Rumeenia Rahvavabariik, Bulgaaria Rahvavabariik, Albaania Rahvavabariik, Korea Rahvademokraatlik Vabariik, Mongoolia Rahvavabariik, Vietnami Demokraatlik Vabariik.

Leninism eri maade sotsialismile ülemineku vormide üldistest seadus- ja omapärasustest. Kommunistlikud ja töölisparteid, rahvademokraatiamaade töörahvas tuginevad uue elu ehitamisel Nõukogude Liidu kogemustele. Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni neljakümne aasta jooksul omandatud kogemuste ajalooline tähtsus seisab selles, et ta rajas peatee sotsialismile, selgitas välja arenemise need üldised jooned ja seaduspärasused, mis on rakendatavad kõikide maade jaoks, kes on asunud sotsialistlike ümberkujunduste teele.

Nagu tõestavad sotsialistlike maade arenemise ajaloolised kogemused, on sotsialistliku revolutsiooni võidu ja uue, sotsialistliku ühiskonna loomise üldised jooned ja seaduspärasused järgmised: töölisklassi poolt poliitilise võimu kättevõitmine, proletariaadi diktatuuri kehtestamine, mis kujutab endast demokraatiat töörahvale, kusjuures juhtiv osa kuulub marksistlik-leninlikule parteile; töölisklassi liit talurahva põhihulkadega ja kõigi teiste töörahva kihtidega; rahvusliku rõhumise likvideerimine ning võrdõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse kehtestamine rahvaste vahel; kapitalistliku omanduse likvideerimine ja põhiliste tootmisvahendite muutmine sotsialistlikuks ühiskondlikuks omandiks; tööstuse ja kogu majanduse plaanipärane arendamine, mis on suunatud sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisele ning töörahva elutaseme tõstmisele; põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkujundamine; sotsialistliku riigi tugevdamine ja arendamine ning sotsialistliku demokraatia arendamine, sotsialismisaavutuste kaitsmine sisemiste ja väliste klassivaenlaste kallaletungide eest; antud maa töölisklassi solidaarsus teiste maade töölisklassiga, kes võitleb sotsialismi ja kommunismi ideede võidu eest, — proletaarne internatsionalism.

Iga revolutsiooni peamiseks küsimuseks on võimuküsimus. Ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamise otsustavaks tingimuseks on sotsialistlik revolutsioon ja töölisklassi poliitilise võimu, proletariaadi diktatuuri kehtestamine. Seda on täielikult kinnitanud nii NSV Liidu kui ka kõigi sotsialismisüsteemi maade kogemused. Mis aga puutub töölisklassi võimu kättevõitmise teedesse, sotsialistlike ümberkujunduste vahenditesse ja temposse, samuti ka proletariaadi diktatuuri vormidesse, siis neil mitte üksnes võivad olla, vaid on oma iseärasused, mis sõltuvad ühe või teise maa konkreetsetest arenemistingimustest. Töölisklass võitleb võimu eest, et kasutada seda kui ühiskonna juhtimise ja ühiskonna sotsialistlikel alustel ümberkujundamise vahendit. Ekspluataatorlikud klassid aga vabatahtlikult võimu käest ära ei anna, vaid püüavad iga hinna eest säilitada oma eesõigusi, rikkusi ning vana korda, nad on selleks valmis kasutama ükskõik millist vahendit või meetodit, organiseerivad vandenõusid, relvastatud ülestõuse, päästavad valla kodusõdasid. Töölised ja talupojad on võitluses võimu ja selle tugevdamise eest sunnitud kasutama relvi, et ekspluataatorlike klasside vastupanu maha suruda. Seda tõendavad kõige ilmekamalt need ajaloolised kogemused, mida omandasid meie maa töölisklass ja töötav talurahvas võimu kättevõitmisel 1917. aasta oktoobris. Seda tõendavad kindlalt ka need rea Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaade kogemused, mida nad omandasid poliitilise võimu kättevõitmisel, ja see praktika, mida nad omandasid sotsialismi ehitamisel. Kuid marksism-leninism ei eita ka võimu kättevõitmist rahulikul teel, revolutsiooni rahulikku arenemist. Kõik sõltub iga maa konkreetsetest tingimustest, klassivõitluse teravnemise ja ekspluataatorlike klasside vastupanu astmest töötajate tahtele, ekspluataatorlike klasside poolt rahvahulkadele avaldatava rõhumise astmest ja teistest tingimustest.

Kommunistid eelistavad, et proletariaat võtaks võimu enda kätte vägivallata ning verevalamiseta. V. I. Lenin õpetas, et «meie ideaalis pole kohta vägivallale inimeste üle».[1] Marx, kes pidas töölisklassi poolt poliitilise võimu kättevõitmise kõige tüüpilisemaks mooduseks relvastatud ülestõusu, ei eitanud samal ajal ka töölisklassi võimule tulemise võimalust rahulikul teel, parlamendis enamuse võitmise teel. Eriti pidas Marx niisugust teed võimalikuks Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide suhtes möödunud sajandi 70-ndail aastail. Ta arvestas tolleaegset kodanliku demokraatia arenemise taset neis maades ja seal tol ajal tugeva politseilis-bürokraatliku võimuaparaadi puudumist, mis hiljem, imperialismi perioodil, paisus neis maades tohutu suureks.

Lenin, samuti nagu Marx, oli seisukohal, et proletariaat saab poliitilist võimu kätte võita relvastatud ülestõusu teel. Kuid ka tema ei eitanud võimu kättevõitmise võimalust rahulikul teel, sotsialistliku ümberkujundamise rahulike meetodite kasutamise või-

[1] V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 57.

malust ühel või teisel maal. Omal ajal oletas Lenin seda võimalust ka Venemaa suhtes.

Ja mitte bolševikud, mitte töölised ja talupojad, vaid reaktsioonile kodanlus ja mõisnikud asusid 1917. a. juulis kontrrevolutsioonilise vägivalla teele ning sundisid rahvast relvi haarama. Just nemad kutsusid pärast Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu endile abiks välismaised intervendid ja päästsid meie maal valla kodusõja. Seega lükkavad ajaloolised kogemused ümber kõik reaktsioonilise kodanluse propaganda laimavad väljamõeldised selle kohta, et marksism-leninism peab vägivalda, kodusõda kapitalistliku ühiskonna sotsialistlikuks ühiskonnaks revolutsioonilise ümberkujundamise ainukeseks teeks.

V. I. Lenin ütles: «Kõik rahvused jõuavad sotsialismi, see on paratamatu, kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, igaüks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri ühte või teise erikujusse, ühiskondliku elu mitmesuguste külgede sotsialistlike ümberkujunduste nii- või teistsugusesse temposse.»[1]

Paljude rahvademokraatiamaade arenemise üheks erinevaks omapäraks ongi nimelt see, et võimu üleminek tööliste ja talupoegade kätte toimus rahulikul teel, ilma verevalamiseta, ilma kodusõjata.

Hitlerliku Saksamaa purustamine ja Nõukogude Liidu poolt paljude Euroopa rahvaste ning riikide fašistlikust orjusest vabastamine lõi soodsad tingimused rahvahulkade initsiatiivi arenemiseks ja kõigi demokraatlike jõudude ning organisatsioonide tegevuseks võitluses reaktsioonijõudude vastu. Rahvademokraatiamaades kujunenud ajalooline olukord ei võimaldanud ekspluataatorlikel klassidel valla päästa kodusõda ega organiseerida ülestõuse ning mässe, nagu see leidis aset Venemaal. Võimsa Nõukogude Liidu ja tema relvastatud jõudude olemasolu kaitses neid maid ka imperialistlike riikide interventsiooni eest. Kõik see lõi niisugused soodsad tingimused, kus rahvademokraatlike riikide töötavad hulgad võisid rahulikult, ilma kodusõdade ja verevalamisteta asuda sotsialistlike ümberkujunduste teele.

Nagu teada, viisid kommunistlikud ja töölisparteid neis maades revolutsiooni algperioodil endaga kaasa töölisklassi valdava enamuse, koondasid tema ümber töötava talurahva, võitsid enda poole intelligentsi laialdased kihid, väikekodanluse ning osa keskkodanlust ja järk-järgult, rahulikul teel, ilma igasuguse vägivallata võtsid riigivõimu enda kätte. See võim, täites edukalt proletariaadi diktatuuri funktsioone, tugevdas samm-sammult töölisklassi ja töörahva hulkade majanduslikke ja poliitilisi positsioone. Nende maade rahvademokraatlikel revolutsioonidel oli palju omapära. Nii näiteks tulid Tšehhoslovakkia kommunistid võimule, sõlmides liidu mitte ainult neile lähedaste töölisparteidega, vaid ka kodanlike parteidega, kes toetasid Rahvusrinnet. Reaktsiooniliste jõudude

[1] V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 57.

katsed teostada 1948. aasta veebruaris Tšehhoslovakkias riigipööre ning taastada seal vana kord, likvideeriti ilma ühegi püssipauguta, kinni pidades kõigist parlamenditavadest ja rangelt konstitutsioonilisel teel. Teistes rahvademokraatiamaades toimus revolutsioon samuti rahulikul teel, ilma kodusõjata, kuid oma iseärasustega. Ka pärast revolutsiooni võitu ilmnes nendes maades sotsialismi ülesehitamisel rohkesti erivarjundeid ja omapära, mis on seletatavad iga maa erinevate ajalooliste tingimustega, majandusliku arenemise astmega ja rahvuslike iseärasustega. Näiteks Euroopa rahvademokraatiamaades ei teostatud maa natsionaliseerimist, nagu seda tehti Venemaal.

Väga palju uut ja omapärast toob sotsialistliku ülesehitustöö vormidesse Hiina Rahvavabariik, kelle majandus oli enne revolutsiooni võitu äärmiselt mahajäänud ja kandis poolpärisorjuslikku (poolfeodaalset) ja poolkoloniaalset iseloomu. Hiina rahvademokraatlik valitsus teostab eratööstuse ja -kaubanduse rahulikku ümberkujundamist sotsialistlikuks omandiks, individuaalse omandi ümberkujundamist põllumajanduses ja kodutööndus es aga — sotsialistlikuks, kollektiivseks omandiks. «Meetodid, mida me kasutame sotsialistliku revolutsiooni teostamisel,» ütles Mao Tse-dung, «on rahulikud meetodid... Meie maa tingimustes saab rahulike meetoditega, s. o. veenmise ja kasvatamise meetoditega mitte ainult asendada individuaalset omandit sotsialistliku kollektiivse omandiga, vaid saab ka asendada kapitalistlikku omandit sotsialistliku omandiga.»[1]

Kuid millised ka oleksid erinevused ja iseärasused sotsialistliku ülesehitustöö lahendamisele asumisel, on kõigile maadele ühine peamises ja otsustavas: proletariaadi diktatuuri ühe või teise vormi olemasolu, see, et võim on tööliste ning töötava talurahva käes; juhtivaks jõuks on töölisklass, innustavaks ja suunavaks jõuks aga marksistlik-leninlikud kommunistlikud ja töölisparteid, kes juhivad nende maade rahvaid sotsialismi teed mööda.

Ülemaailmse sotsialistlike riikide süsteemi eksisteerimine, koloniaalrahvaste rahvusliku vabadusliikumise aktiviseerumine, töölis- ja demokraatliku liikumise kasv ning tugevnemine kapitalistlikes maades — kõik see on loonud täiesti uued tingimused sotsialismi eest peetavaks võitluseks mitte ainult neis maades, kus võim on juba töölisklassi käes, vaid ka neis maades, kus võimutseb veel kapitalistlik kord, kus võim kuulub kodanlusele. Kaasaja olukorras on täiesti teisiti asetatud küsimus parlamentlike võitlusvormide kasutamise võimalusest võitluses sotsialismi eest.

NLKP XX kongressi resolutsioonis, mis võeti vastu partei Keskkomitee aruande põhjal, on selle kohta öeldud järgmist: «... selle tulemusena, et rahvusvahelisel areenil toimuvad põhjalikud nihked sotsialismi kasuks ning et sotsialismi külgetõmbejõud tööliste, talupoegade ja töötava intelligentsi hulgas tohutult kasvab, tekivad

[1] «Rahva Hääl», 28. jaanuaril 1956.

soodsamad tingimused sotsialismi võiduks. Reas kapitalistlikes maades on töölisklassil, keda juhib tema eesrindlik osa, kaasaja tingimustes reaalne võimalus ühendada oma juhtimisel rahva rõhuv enamus ja garanteerida põhiliste tootmisvahendite üleminek rahva kätte. Parempoolsed kodanlikud parteid ja nende poolt kujundatud valitsused jäävad üha sagedamini pankrotti. Sellistes tingimustes on töölisklassil, kes ühendab enda ümber töötavat talurahvast, intelligentsi laiu ringkondi ja kõiki patriootlikke jõude ning annab kindlaid vastulööke oportunistlikele elementidele, kes ei ole suutelised loobuma kapitalistide ja mõisnikega kokkuleppimise poliitikast, võimalus anda purustav löök reaktsioonilistele rahvavastastele jõududele, võita parlamendis kindel enamus ja muuta ta kodanliku demokraatia organist rahva tõelise tahte tööriistaks.»

Sellega loob niisuguste maade töölisklass vajalikud tingimused, mis kindlustavad ühiskonna põhjalikku sotsiaalset ümberkujundamist sotsialismi alusel.

Reaktsioonilised jõud mõnedes kapitalistlikes maades, olles ära hirmutatud töötajate aktiivsuse kasvust, nende tegevusühtsuse taotlusest, rakendavad kõik jõud selleks, et jätta rahvahulki ilma demokraatlikest õigustest, vähendada parlamentide tähtsust. Reaktsiooniline kodanlus ja tema poliitikategelased esinevad ähvardustega kommunistide aadressil ning taotlevad kommunistlike parteide ärakeelamist, asuvad vägivalla ja ebaseadusliku tegevuse teele. Vaiitsuse nõudmisel keelati 1956. aasta augustis Lääne-Saksamaal ära Saksamaa Kommunistlik Partei, tema vara konfiskeeriti, tema esindajailt, kes olid rahva poolt valitud üksikute maade (piirkondade) landtagidesse (parlamentidesse) ja kohalikesse omavalitsustesse, võeti ära mandaadid. Lääne-Saksamaa võimud toimivad Saksa monopolide ässituse kohaselt, kes turgutavad verist hitlerlikku jõuku ja kes ise on asunud hitlerismiteele — demokraatlike vabaduste hävitamise, töölisliikumise lämmatamise, uue sõja ettevalmistamise teele.

Faktid näitavad, et üksikutes maades, kus kodanlusel on tugev sõjaväe- ja politseiaparaat, ei taha kodanlus vabatahtlikult loovutada võimu rahvale, vaid püüab proletariaadile peale sundida relvastatud võitlust, et kaitsta oma ülevõimu. Töölisklass on sunnitud seda arvestama. Sotsialismile üleminekul on igal juhul otsustav tähtsus töölisklassi ja tema parteide tegevusühtsusel. Käesoleval ajal on paljudes kapitalistlikes maades olemas kõik tingimused kommunistide ja sotsialistide tegevusühtsuseks, töörahva jõudude ühendamiseks.

Marksistlik-leninlikul õpetusel sotsialismile rahuliku ülemineku võimalustest ei ole midagi ühist reformismiga. Reformistid (sellist nimetust kannavad need tegelased, kes küll nimetavad end sotsialistideks, kuid ei taotle kapitalistliku korra põhialuste likvideerimist), väidavad, nagu oleks sotsialismi võimalik üles ehitada põhiliste tootmisvahendite eraomanduse säilitamise korral, et töölisklassi diktatuur sotsialismi ehitamiseks ei ole vajalik, kapitalism

aga kasvab ise järk-järgult üle sotsialismiks. Inglise tööerakondlased (leiboristid) viisid oma võimuloleku ajal läbi Inglise panga, raudteede ja mõningate tööstusharude natsionaliseerimise, esitades seda kõike sotsialismi ülesehitamisena. Kuid see natsionaliseerimine ei muutnud Inglismaa ühiskondliku ja riikliku korra olemust. See jäi endiselt kapitalistlikuks. Tegelikult said sellest natsionaliseerimisest kasu ainult kapitalistid: natsionaliseeritud ettevõtete peremehed said oma ettevõtete eest rohkem, kui need tegelikult väärt olid. Leiboristid sellega veel kord kujukalt näitasid, et üksikute, osaliste reformidega, kui säilib ekspluataatorliku kapitalistide klassi võim ja kapitalistliku korra majanduslik põhialus — eraomandus põhilistele tootmisvahenditele —, siis mingisuguse sotsialismi saavutamine pole võimalik. Sotsialismi saab üles ehitada ainult siis, kui laialdased rahvahulgad, eesotsas töölisklassiga, tulevad võimule, võtavad riigi juhtimise enda kätte ja muudavad põhilised tootmisvahendid ühiskondlikuks omanduseks. Ainult neil tingimustel, kui võimul on töölisklass liidus töötava talurahvaga, kui kodanlus jõuab veendumusele, et ta on muutunud täiesti võimetuks selle võimu vastu võitlema ja tunnistab sellele võimule allumise möödapääsmatuks, on võimalik kapitalistliku ühiskonna ümberkujundamine sotsialistlikuks ühiskonnaks rahulikul teel.

Sotsialistliku ülesehitustöö edusammud Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaades. Rahvademokraatiamaade arenemise ajaloolised kogemused näitavad, mida võivad saavutada töötavad hulgad, kes on vabanenud kapitalistliku ekspluateerimise köidikust, mõisnike ja kapitalistide ikkest. Kõigis neis maades võitlevad töötajad ennastsalgavalt rahvamajanduse ja kultuuri tõusu eest, rahva heaolu tõstmise eest, sotsialismi ülesehitamise eest. Sotsialistliku ülesehitustöö edusammud rahvademokraatiamaades on tähtsaks panuseks kõigi rahvaste võitlusse rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Milles siis konkreetselt avalduvad need edusammud?

Euroopa rahvademokraatiamaades on mõisnike maavaldus likvideeritud, pangad, transport, suured ja keskmised tööstusettevõtted on kapitalistidelt ära võetud ning muudetud riiklikuks omanduseks. Valdav hulk tööstustoodangust toodetakse riiklikes ettevõtetes. Riigi kätte on koondatud kogu pangandus, kogu sisemine hulgikaubandus ja põhiline osa jaekaubandusest ning kogu väliskaubandus.

Seega on rahvademokraatiamaade majanduses hakanud juhtivat osa etendama ja vallutanud domineeriva koha sotsialistlik formatsioon, s. o. sotsialistlik majandussektor. Tõsi küll, neis maades on veel säilinud väikekaubanduslik sektor — talupoegade üksikmajapidamine, samuti väikesed käsitööndduslikud töökojad, mis rajanevad nende valdajate isiklikule tööle. On säilinud veel ka kapitalistliku sektori jäänused — kulaklikud majapidamised, erakaubandusettevõtted ja väikesed tööstusettevõtted, kus lubatakse veel palgatööd. Kuid neil sektoreil ei ole enam endist kaalu ega tähtsust.

Riigivõimu, samuti suurtööstuse, transpordi ja pankade üleminek rahva kätte andis Euroopa rahvademokraatiamaadele võimaluse

rajada sotsialismi alused ja asuda rahvamajanduse plaanipärasele juhtimisele.

Hoolimata määratu suurtest purustustest, mida tekitas neile maadele fašistliku Saksamaa kallaletung, taastasid töötavad hulgad kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel kiiresti purustatud majanduse ning asusid sotsialismi ülesehitamisele. Rahvamajanduse edukas taastamine lõi neis maades kindla aluse rahvamajanduse sotsialistlikuks ümberkorralduseks. Rahvademokraatiamaade esimestes rahvamajandusplaanides pandi peamist rõhku sotsialistlikule industrialiseerimisele, ehitusele ja omaenda sotsialistliku tööstuse arendamisele, s. o. sotsialismi aluste loomisele.

Tööstustoodangu kasvutempolt ületasid rahvademokraatiamaad, samuti nagu Nõukogude Liitki, kapitalistlikud riigid tunduvalt. Nii näiteks ületati 1955. aastal tööstustoodangu sõjaeelne tase Poolas rohkem kui 4-kordselt, Bulgaarias rohkem kui 5-kordselt, Tšehhoslovakkias üle 2 korra, Ungaris 3,5-kordselt, Rumeenias peaaegu 3-kordselt, Albaanias rohkem kui 11-kordselt, Saksa Demokraatlikus Vabariigis rohkem kui 2-kordselt.

Tuginedes tööstuse edusammudele ja kasutades NSV Liidu rikkalikke kogemusi, arendasid rahvademokraatiamaade töötajad võitlust põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise eest, tema kõigi harude tõusu eest. Järk-järgult ühinevad vabatahtlikkuse alusel tootmiskooperatiividesse väikesed ja keskmised talumajapidamised. Kõrvuti sellega aitavad rahvademokraatlikud riigid kaasa kehvikute ja keskmike majapidamiste tõusule.

Euroopa rahvademokraatiamaades tehti 1948.—1949. aastal lõpp tööpuudusele. Aasta-aastalt kasvab neis maades tööliste arv, kes töötavad sotsialistlikes ettevõtetes, tõusevad tööliste ja teenistujate reaalpalk ja talupoegade sissetulekud, kasvab rahvatulu. Töörahva hulkadele, keda varem rõhusid kodanlus ja mõisnikud, on nüüd järjest rohkem kättesaadavad kultuur ning teadmised.

Rahvademokraatiamaade töölisklass on saavutanud oma ridade täieliku ühtsuse. Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia ja Bulgaaria kommunistlikud ja sotsialistlikud parteid on liitunud ühtseteks töölisklassi parteideks, kelle tegevus on rajatud marksistlik-leninlikule õpetusele. Kõrvuti ühtsete töölisparteidega on rahvademokraatiamaades ühtsed ametiühingu-, kooperatiivsed, noorsoo-, naiste- ja teised organisatsioonid. Töölisklassi ühtsus on veelgi tugevdanud tema juhtivat osa riigis. Rahvademokraatiamaade kõik teised poliitilised parteid tunnustavad ühtsete töölisparteide juhtivat osa.

Demokraatliku leeri suureks edusammuks ja imperialistliku leeri uueks kaotuseks oli Saksa Demokraatliku Vabariigi moodustamine 1949. aasta oktoobris. Saksa Demokraatlikus Vabariigis kuulub riigivõim rahvale: töölistele, talupoegadele ja töötavale intelligentsile; juhtivat osa etendab töölisklass.

Varem suurkapitalistidele, sõjaroimaritele ja aktiivsetele fašistidele kuulunud ettevõtete natsionaliseerimine, pankade ja raud-

teede muutmine riiklikuks omanduseks, suurmõisnike maa üleandmine talupoegadele ja teised Saksa Demokraatlikus Vabariigis läbi viidud tähtsad demokraatlikud ümberkujundused on rajanud kindla aluse vabariigi majanduse arenemiseks sotsialismi teed mööda. Saksa Demokraatliku Vabariigi rahvamajandust organiseeritakse plaani alusel. Saksa Demokraatlikus Vabariigis arendatakse rahuaegseid tööstusharusid. Seda soodustavad Saksa Demokraatliku Vabariigi laienenud kaubandussidemed NSV Liidu ja rahvademokraatiamaadega.

Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsust toetavad kõik vabariigi demokraatlikud jõud ja laialdased töötavad hulgad. Saksa Demokraatliku Vabariigi poliitilised parteid on ühinenud Rahvusrindesse. Nende parteide ja partei juhtide ühisel tegevusel on suur tähtsus Saksa Demokraatliku Vabariigi edu saavutamisel ning majanduse ja kultuuri arendamisel, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade vaheliste sõbralike suhete edasisel tugevdamisel. Saksa Demokraatliku Vabariigi juhtivaks ja suunavaks jõuks on Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei, mis loodi 1946. aastal selle tulemusel, et Ida-Saksamaal ühinesid marksismi-leninismi põhimõtete alusel kommunistlik ja sotsiaaldemokraatlik partei.

Väljendades saksa rahva huve, astub Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsus otsustavalt välja Saksamaa remilitariseerimise (taasrelvastamise) vastu, ühtse demokraatliku Saksa riigi loomise eest, kes elaks rahus ja sõpruses teiste rahvastega.

On möödunud kõigest kaheksa aastat Hiina Rahvavabariigi moodustamisest, kuid selle lühikese aja jooksul on Hiinas toimunud hiiglasuured muudatused.

Hiinas on lõpp tehtud feodalismi pikaajalisele võimutsemisele. Minevikus olid feodaalse ekspluateerimise süsteem ja välismaise imperialismi rõhumine Hiina paigaltammumise, mahajäämuse ja õiglusetuse peamiseks põhjuseks. Hiina Rahvavabariigis on teostatud agraarsed ümberkujundused, mille tulemusena said maata ja vähese maaga talupojad tasuta kasutamiseks 47 miljonit hektarit mõisnikelt konfiskeeritud maid. Riigi kätte läksid transport, sidevahendid, samuti tööstuslikud, põllumajanduslikud ja teised ettevõtted, mis kuulusid hiina suurkodanlusele, kes olid tihedalt seotud välismaise kapitaliga.

Nüüd aga on elektrienergia-, metallurgia-, masinaehitus-, kütuse- ja tsementitööstuses ning teistes Hiina tähtsamais tööstusharudes ülekaalus riiklikud ettevõtted, tänu millele on Hiina majanduses juhtiv positsioon sotsialistliku sektori käes. 1955. aastal algas Hiinas eratööstusettevõtete ümberkujundamine segakapitaliga (riigi- ja erakapitaliga) töötavateks ettevõteteks, mille tulemusena sotsialistliku ja poolsotsialistliku sektori erikaal tööstuses veelgi suurenes.

Hiina Rahvavabariik päris minevikult mahajäänud ja purustatud rahvamajanduse. Kuid lühikese rahuliku ülesehitamise aja jooksul

on hiina rahvas oma kommunistliku partei juhtimisel saavutanud hiiglasuurt edu purustatud rahvamajanduse taastamisel ja edasiarendamisel. Tänu hiina tööliste ennastsalgavale tööle ja ettevõtetes levinud töövõistlusele kasvas tööstustoodangu väljalase Hiina Rahvavabariigis 1955. aastal, võrreldes enne Hiina vabastamist saavutatud kõige kõrgema tasemega, rohkem kui kahekordseks.

On taastatud raudteevõrk ja alustatud uute raudteede ehitamist. Hiina rahanduslik seisukord on paranenud. Kaupade hinnad on alanenud. On ära tehtud suur töö põldude kunstliku niisutamise parandamisel, põllumajanduse ja loomakasvatuse tõstmisel.

1953. aastal asus Hiina Rahvavabariik majandusliku ülesehituse esimese viie aasta plaani täitmisele, Hiina sotsialistliku industrialiseerimise teostamisele. Plaan näeb ette rasketööstuse eelisarendamist. Viisaastaku jooksul ehitatakse ja rekonstrueeritakse palju suuri tööstusettevõtteid. Käesoleval ajal ehitatakse Hiinas viie aasta plaani kohaselt 694 suurt ettevõtet. Nüüd on hakatud Hiinas tootma reaktiivlennukeid, veoautosid, suuri generaatoreid ja palju muid toodanguliike, mida Hiinas varem ei toodetud. Hiina Rahvavabariik sammub kindlalt ja edukalt sotsialistliku industrialiseerimise teed mööda.

Esimese viie aasta plaani kohaselt peab tööstuse kogutoodang kasvama rohkem kui 90 protsenti. Rahvamajandusplaani täitmise tulemused näitavad, et juba 1956. aastal ületas Hiina tööstuse kogutoodang viisaastaku plaani näitajad. Plaani täitmise tempo näitab, et plaan täidetakse ennetähtaegselt, kogutoodangu kasvu osas aga isegi ületatakse umbes 15 protsendi võrra.

Hiinas on kõigi kapitalistlike tööstus- ning kaubandusettevõtete ümberkujundamine segakapitaliga (s. o. riigi- ja erakapitaliga) töötavateks ettevõteteks põhiliselt juba teostatud. 1956. aasta juuni lõpuks oli kapitalistlik tööstus toodangu väärtuse järgi 99 protsendi ulatuses ja selles töötavate tööliste ning teenistujate arvu järgi 98 protsendi ulatuses juba ümber kujundatud segakapitaliga (s. o. riigi- ja erakapitaliga) töötavaks tööstuseks. Käesoleval ajal on 70 000 eratööstus- ja umbes 2 miljonit erakaubandusettevõtet muutunud segakapitaliga (s. o. riigi- ja erakapitaliga) töötavateks ettevõteteks, mis veelgi tugevdab sotsialistlikku majandussektorit.

Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee töötas välja ja esitas 1956. aasta jaanuaris Hiina Rahvavabariigi Kõrgemale Riiginõukogule läbivaatamiseks Hiina Rahvavabariigi põllumajanduse arendamise programmi aastaiks 1956—1967. See programm leidis rahva poolt üldist heakskiitmist. Hiinas on 120 miljonit talundit. Nende ühendamine kooperatiividesse on väga keerukas ülesanne. Kuid suurele hiina rahvale on osutunud see täiesti jõukohaseks. 1956. aastal oli kõigis Hiina rajoonides 95 protsenti talumajapidamistest ühinenud kõrgemat tüüpi kooperatiividesse, milledel on täiesti sotsialistlik iseloom. Vastavalt kõrgemat tüüpi põllumajandusliku

tootmiskooperatiivi põhikirjale moodustavad tähtsamad tootmisvahendid — maa, veoloomad ja peamised põllutööriistad — ühiskondliku omandi. Tüüppõhikiri ei näe ette rangeid takistusi endiste mõisnike ja kulakute astumiseks kooperatiividesse, kuna see ei ole nüüd vajalik. Kõiki neid elemente kasvatab ümber füüsiline töö ja teised meetodid.

Suurt majanduslikku abi osutab Hiinale Nõukogude Liit. Ta saadab Hiina Rahvavabariigile palju hinnalisi tööstusseadmeid, vedureid, vaguneid, traktoreid jne.

Rahva-Hiinas on lõpp tehtud töörahva kunagisele õigusetusele, mineviku vaenule ja usaldamatusele rahvuste vahel. Kogu Hiinas on kehtestatud rahu, on saavutatud rahva enneolematu ühtsus. Hiina Rahvavabariik on muutunud ühtseks paljurahvuseliseks riigiks, kes esineb rahvusvahelisel areenil kui maailma suurriik.

20. septembril 1954. aastal võttis Hiina Ülemaaline Rahvaesindajate Kogu vastu Hiina Rahvavabariigi Konstitutsiooni. Konstitutsioon kinnitab seadusandlikult kokkuvõtte hiina rahva pikaajalisest kangelaslikust võitlusest oma vabaduse eest, kinnitab need põhjalikud muutused, mis toimusid viimastel aastatel hiina rahva elus, ja määrab kindlaks Hiina Rahvavabariigi edasised ülesanded võitluses sotsialismi ülesehitamise eest, rahu kindlustamise eest kogu maailmas.

1956. aasta septembris toimus Hiina Kommunistliku Partei VIII ülehiinaline kongress. Sel kongressil on hiiglasuur ajalooline tähtsus hiina rahva elus ning kogu rahvusvahelises kommunistlikus ja töölisliikumises. Kongressil tehti kokkuvõte Hiina Kommunistliku Partei grandioossest tööst, üldistati tema poolt kogutud kogemusi ning kavandati sõtsialistliku ülesehitustöö jaoks uued ülesanded.

Hiina rahvas, võitnud kätte vabaduse ja sõltumatuse, kaitseb valvsalt oma võidu saavutusi. Suure hiina rahva ajaloolised võidud, tema vankumatu sõprus Nõukogude Liiduga, rahvademokraatiamaadega ja kogu maailma rahuarmastavate rahvastega on määratu suureks panuseks rahvaste võitluses rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Tõsist edu uue elu ehitamisel on saavutanud korea rahvas. 40 aastat võimutsesid Koreas jaapani imperialistid. 1945. aasta sügisel vabastasid Nõukogude väed Põhja-Korea Jaapani ikke alt, ja sõal kehtestati rahvavõim. Põhja-Koreas on ellu viidud suured demokraatlikud ümberkujundused, on teostatud maareform, mille tulemusel said 725 000 maata ja vähese maaga talumajapidamist rohkem kui üks miljon hektarit tasuta maad, on natsionaliseeritud suurtööstus, transport, pangad, ettevõtetes on kehtestatud 8-tunniline tööpäev. 1948. aasta septembris kuulutas vabalt valitud Korea Kõrgem Rahvakogu Korea Rahvademokraatlikuks Vabariigiks, võttis vastu vabariigi konstitutsiooni ja valis valitsuse eesotsas tööpartei juhi Kim Ir Seniga.

Põhja-Koreas teostatud demokraatlikud ümberkujundused olid kogu Korea Rahvademokraatliku Vabariigi rahvamajanduse ja kul-

tuuri kiire tõusu kindlaks aluseks. Kuid korea rahva rahuliku loova töö katkestas 1950. aastal sõda, mille ameerika imperialistide näpunäidetel valla päästis Lõuna-Korea Li Sõn Mani reaktsiooniline klikk. Korea rahvas ja tema vaprad relvastatud jõud Korea Töö-partei ja Korea Rahvademokraatliku Vabariigi valitsuse juhtimisel pidasid kolm aastat auga vastu isamaa vabastamiseks peetava sõja karmidele katsumustele. Vennalikule korea rahvale tulid appi hiina vabatahtlikud, kes koos Korea Rahvaarmeega võitlesid mehiselt, kindlalt ja edukalt korea rahva au, vabaduse ja sõltumatuse eest.

Kuulsusrikka korea rahva kangelaslik võitlus imperialistide vastu leidis toetust kõigi rahuarmastavate jõudude poolt, kes rohkem kui kolme aasta vältel taotlesid sõja lõpetamist Koreas. Nõukogude Liidu algatusel toimunud läbirääkimiste tulemusena kirjutati 1953. aasta 27. juulil alla vaherahu-kokkuleppele Koreas. See kokkulepe oli kangelasliku korea rahva, vaprate hiina rahva vabatahtlike ning kogu rahu-, demokraatia- ja sotsialismileeri suureks võiduks.

Nende aastate jooksul, mis on möödunud pärast vaherahu sõlmimist, on Korea Rahvademokraatliku Vabariigi töörahvas, ületades sõjajärgseid raskusi, teinud suuri edusamme majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös. Edukalt täideti Korea Rahvademokraatliku Vabariigi rahvamajanduse taastamise ja arendamise kolme aasta plaan. Tööstusliku tootmise maht on juba ületanud sõjaeelse taseme. Kolme aasta jooksul taastati või laiendati ja varustati Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis kaasaegse tehnikaga üle 240 ettevõtte. Riikliku ja kooperatiivse tööstuse kogutoodang kasvas 1953. aastaga võrreldes 2,9 protsenti, sõjaeelse 1949. aastaga võrreldes aga — 2-kordselt. Ka põllumajanduse tõusuks on loodud vajalikud eeldused. Kasvab töötajate heaolu nii linnas kui ka maal, tõuseb nende kultuuriline tase, ulatuslikult arendatakse elumajade, koolide, haiglate ja muude kultuuri- ning elutarbeliste hoonete ehitamist. Korea Rahvademokraatlik Vabariik taotleb siiralt seda, et leida teid maa taasühendamiseks ühtseks rahuarmastavaks demokraatlikuks riigiks.

Suurt edu on oma majanduslikus, poliitilises ja kultuurilises arenemises saavutanud Mongoolia Rahvavabariigi töörahvas. Minevikus oli Mongoolia poolkoloniaalne, mahajäänud ja rõhutud maa, kus võimutsesid mitmesuguste maade imperialistid. 1921. aasta rahvarevolutsiooni tulemusena ja maa vabastamisega Punaarmee abiga välismaistest interventidest võitis mongoolia rahvas endale kätte sõltumatuse. 1924. aastal kuulutati välja Mongoolia Rahvavabariik. Rahvarevolutsiooni võit likvideeris feodaalide klassi. Feodaalidele ja kloostritele kuulunud kariloomad anti üle araatidele (talupoegadele). Araadid vabanesid feodaalsest ekspluateerimisest ning hakkasid töötama enda jaoks. Laieneb araatide liikumine põllumajanduslikesse koondistesse astumise eest. Suurt edu on saavutatud põllumajanduse ja selle põhilise haru — loomakasvatuse arendamise alal. Kariloomade arv, võrreldes sõjaeelse tasemega, on Mongoolia Rahvavabariigis suurenenud rohkem kui 2,5-kordselt.

On teada, et Mongoolia Rahvavabariigis ei olnud enne rahvarevolutsiooni ei tööstust ega töölisklassi. Nüüd aga on loodud tööstus ja kaasaegne transport. On võrsunud töölisklass, kes on saanud ühiskonna juhtivaks jõuks. On kujunenud ja tugevnenud töölisklassi ning töötava talurahva liit. Kõik juhtivad positsioonid tööstuse ja kaubanduse alal on nüüd riigi käes. Lisaks varem ehitatud tööstusettevõtetele ehitatakse käesoleval ajal veel ligemale 20 tööstus- ja transpordiettevõtet. Mongoolia rahvas on teinud tõsiseid edusamme kultuurilise ülesehitustöö alal. On küllalt, kui öelda, et Mongoolia Rahvavabariigis on täielikult likvideeritud kirjaoskamatus täiskasvanud elanikkonna hulgas.

Suured muudatused on toimunud ka Vietnami rahva elus. Enne Teist maailmasõda oli Vietnam Prantsuse asumaa, sõja ajal aga vallutasid selle maa jaapanlased. Vietnami patrioodid võitlesid ennastsalgavalt jaapani röövvallutajate vastu ning pärast nende väljakihutamist 1945. aasta lõpul moodustasid demokraatliku vabariigi. Esmakordselt kogu Vietnami rahvaste ajaloo vältel viidi siin läbi üldised valimised ja vabalt valitud Rahvuskogu moodustas tõelise rahvavalitsuse, eesotsas president Ho Ši Miniga.

Alates Vietnami Demokraatliku Vabariigi eksisteerimise esimestest päevadest püüdsid prantsuse imperialistid kõigi jõududega seda vabariiki hävitada ning paisata Vietnami rahvas uuesti koloniaalse rõhumise ikkesse. Nad saatsid Vietnami suuri relvastatud jõude. Kuid imperialistide relvastatud kallaletung põrkas rahva visale vastupanule. Kogu elanikkonna toetusel vabastas Vietnami Rahvaarmee vaenlastest 90 protsenti maa territooriumist. Juba sõja ajal teostas rahvavõim vabariigis tähtsaid ümberkujundusi: teostati maareform, koos vaenlastega põgenenud kolonisaatorite ja mõisnike maad jaotati maata ja vähese maaga talupoegade vahel, alandati maarenti, vähendati talupoegadelt võetavaid makse, seati sisse 8-tunniline tööpäev, toimub kultuuriline ülesehitustöö.

Vietnami rahva kangelaslik võitlus asetas kolonisaatorite armee sõjalise lüüasaamise äärele. 1954. aasta juulis saavutati Genfis Nõukogude Liidu aktiivsel kaastegevusel kokkulepe sõja lõpetamise kohta Vietnamis. See oli kogu maailma rahuarmastavate jõudude tähtsaks võiduks.

Rahvademokraatiamaad ehitavad sotsialismi klassivõitluse olukorras. Kukutatud ekspluataatorlikud klassid ja teised demokraatia vaenlased püüavad taastada vana, kapitalistlikku korda. Kapitalistlikes maades leidub veel selliseid sõjakalt meelestatud inimeste rühmi, kes tahaksid rahvademokraatiamaades hävitada rahvavõimu ning muuta need maad uue sõja platsdarmiks. Nad organiseerivad sel eesmärgil spionaaži ja mõrvamisi, kahjurlust ja diversiooni, kõikvõimalikke provokatsioonilisi väljaastumisi rahvavõimu vastu, püüavad kõigi vahenditega õõnestada rahvusvahelise rahu-, demokraatia- ja sotsialismileeri ning eelkõige tema juhtiva jõu — Nõukogude Liidu üha kasvavat võimsust. Iga liiki reaktsioonilised elemendid otsivad endile demokraatia- ja sotsialismimaades tuge iga-

suguste ekspluataatorlike klasside jäänuste, kontrrevolutsioonilise põranda-aluse, spekulantide, ülejooksikute ja laostunud inimeste näol, intensiivistavad oma agentuuri õõnestustegevust. Nii näiteks organiseerisid 1956. aasta oktoobris Ungari kukutatud ekspluataatorlikud klassid, toetudes imperialistide abile ja ära kasutades sisemisi rahulolematuid ning ebakindlaid elemente, kontrrevolutsioonilise mässu, et taastada Ungaris oma ülevõim ja hävitada sotsialistlik kord. Kuid nende avantüür kukkus täielikult läbi. Rahvademokraatiamaade rahvad tugevdavad väsimatult oma revolutsioonilist valvsust, ajavad nurja imperialistide salakavalaid plaane, paljastavad nende agente, annavad otsustava vastulöögi kõigile neile, kes tungivad kallale sotsialistlikule korrale, rahvavõimule, ja vajaduse korral suruvad rahvademokraatliku korra vaenlased maha jõu abil.

Sotsialismileeri maade töötajate vennalik sõprus ja koostöö. Demokraatliku leeri rahvaste ja riikide vahel on kehtestatud uued, ajaloos seninägemata suhted. Need on rajatud vastastikusele abile ja vennalikule toetusele, eesmärkide ja ülesannete ühtsusele, tõelise võrdõiguslikkuse, majandusliku koostöö ja vabade rahvaste rahvusliku sõltumatuse sügava austamise alusele.

Sotsialismi ehitavate maade hulgas on Nõukogude Liidul kõige võimsam majandus. Nõukogude Liidu omakasupüüdmatu ja sõbralik abi on olnud rahvademokraatiamaade majandusliku tõusu tähtsaks tingimuseks. Kõik nad on sõlminud Nõukogude Liiduga ja üksteisega kokkuleppeid ja kaubanduslepinguid majandusliku koostöö ning kaubakäibe kohta. Nõukogude Liit annab rahvademokraatiamaadele suurt abi uute ettevõtete ehitamisel ja uute tööstusharude loomisel, milleks ta saadab sinna spetsialiste, aitab neid montaažtöödel, mitmesuguste ettevõtete, tsehhide ning seadmete ehitamisel ja käikulaskmisel. Käesoleval ajal annab Nõukogude Liit sotsialismimaade 478 tööstusettevõtte jaoks komplektsed seadmed, sealhulgas Hiina Rahvavabariigile — 211 ettevõtte, Poolale — 72 ettevõtte, Rumeeniale — 56 ettevõtte, Bulgaariale — 39 ettevõtte jaoks; osa nimetatud seadmeid on käikulastud ettevõtetes juba tegevusse rakendatud.

Üheks sotsialistliku leeri maade majandusliku koostöö põhiliseks vormiks on väliskaubandus vastastikku kasulikel tingimustel. Iga maa veab sisse niisuguseid kaupu, mida ta vajab, ja veab välja niisuguseid kaupu, mis on vajalikud teistele maadele. Mitte ükski demokraatlikust maailmaturust osavõtja maa ei sunni teisele maale peale temale mittevajalikke kaupu, nagu seda sageli juhtub kapitalistlike maade vahelises kaubanduses.

Tänu sellele, et sotsialismimaade vahel on sisse seatud tihe vastastikune majanduslik koostöö, avab see igale sotsialismimaale võimalused tootmis- ja tooraineressursside kõige paremaks ärakasutamiseks ning kooskõlastab iga maa huve edukalt kogu sotsialistliku leeri huvidega. Kui Nõukogude Liit oli ainsaks sotsialismimaaks, oli ta sunnitud arendama kõiki rasketööstuse harusid. Nüüd, kui

maailmas on olemas veel teisi sotsialismimaid, on olukord hoopis lihtsamaks muutunud. Nüüd võivad kõik sotsialismimaad tugineda kogu sotsialistliku leeri maade tööstusvõimsusele, kusjuures Euroopa iga rahvademokraatiamaa võib arendada neid tööstusharusid, milleks tal on olemas kõige soodsamad looduslikud ja majanduslikud tingimused. See vabastab suured summad põllumajanduse ja kergetööstuse arendamiseks ja aitab seega järjest täielikumalt rahuldada elanikkonna materiaalseid ja kultuurilisi vajadusi.

Nõukogude Liit, kellel on kõrgestiarenenud rasketööstus ja eriti masinaehitus, saadab rahvademokraatiamaadele suurel arvul masinaid, tööpinke ja mitmesuguseid seadmeid. Tšehhoslovakkia veab välja masinaehitus-, metallurgia-, keemia- ja jalatsitööstuse toodangut. Poola veab välja kivisütt, koksi, musti valtsmetalle, tsinki, raudtee veerevat koosseadu, toidukaupu. Ungari veab välja teistesse maadesse metallilõikepinke, turbiine, transformaatoreid, tõste- ja transpordiseadmeid, alumiiniumi, toiduaineid. Rumeenia väliskaubanduses asuvad tähtsal kohal nafta, naftasaadused, metsamaterjalid. Bulgaaria veab välja tubakat, seatina- ja tsingikontsentraate, tsementi, veine. Albaania veab välja maagitööstuse toodangut, naftat, bituumenit. Saksa Demokraatlik Vabariik veab välja masinaehitus-, elektrotehnika- ja keemiatööstuse toodangut, täppismehaanika ja optikatooteid. Hiina Rahvavabariigist saavad sotsialistliku leeri maad tööstuslikku ja põllumajanduslikku toorainet, toidukaupu. Mongoolia Rahvavabariigi väliskaubanduses kuulub suur osa loomakasvatus- ja teistele põllumajandussaadustele.

Suur tähtsus sotsialistlike maade vaheliste majanduslike sidemete süsteemis on vastastikustel krediitidel. Neid antakse kõige soodsamatel tingimustel, tavaliselt 2 protsendiga aastas, ja sageli ilma igasuguse protsendita. Nõukogude Liit on Teisele maailmasõjale järgnenud aastail andnud rahvademokraatiamaadele krediiti üle 28 miljardi rubla.

Tähtis koht sotsialismileeri maade majandusliku koostöö alal on Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogul, mis loodi 1949. aastal ja kuhu kuuluvad Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade esindajad. See nõukogu organiseerib majanduslike kogemuste vahetamist, tehnilise abi andmist, tooraine, toiduainete, masinate, seadmete vastastikust vahetamist. Sotsialismimaade üheks majandusliku koostöö vormiks on nende maade rahvamajanduse arendamise plaanide koordineerimine (kooskõlastamine). See võimaldab neil otstarbekamalt arendada iga maa rahvamajandust vastavalt selle maa looduslikele, majanduslikele ja rahvuslikele iseärasustele ning arvestada kogu sotsialistliku leeri huve. Selline majandusliku koostöö vorm võimaldab plaanipäraselt ja otstarbekamalt kasutada looduslikke ressursse, arendada selliseid rahvamajandusharusid, milleks ühes või teises sotsialistlikus riigis on eriti soodsad tingimused.

Ka kultuurivaldkonnas areneb NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade koostöö, mis rikastab iga maa kultuuri, aitab tõsta rahvahulkade kultuuritaset.

Erakordne tähtsus kogu sotsialismi- ja demokraatialeeri tugevdamiseks on sõprusel kahe suure demokraatliku riigi — Nõukogude Liidu ja Hiina Rahvavabariigi vahel.

Pärast Hiina Rahvavabariigi loomist tegid imperialistlikud riigid katset Hiina Rahvavabariigi lämmatamiseks majandusliku blokaadi (välismaailmaga majandussidemete vägivaldse katkestamise) teel. Kapitalistlikud maad katkestasid igasuguse kaubanduse Hiinaga, arvestades seda, et sellega esile kutsutud tõsised majanduslikud raskused õõnestavad uue võimu olukorda ja aitavad Hiinas taastada vana korda. Kuid hiina rahvas ei kartnud raskusi; ta ületas need sotsialismileeri vennalike maade abiga.

Teostades majanduse tõusu ja maa industrialiseerimise grandioosseid plaane, sõlmis Hiina Rahvavabariik 1953. aasta suvel Nõukogude Liiduga kokkuleppe, mille kohaselt Nõukogude Liit aitab Hiinat 141 suure tööstusettevõtte ehitamisel. 1954. aasta oktoobris kirjutati alla kokkuleppele, mille kohaselt Nõukogude valitsus annab Hiina Rahvavabariigi valitsusele pikaajalist krediiti 520 miljoni rubla suuruses summas, ja protokollile, mille kohaselt Nõukogude Liit täiendavalt abistab Hiinat 15 tööstusettevõtte ehitamisel. 1956. aasta aprillis kirjutati alla uuele kokkuleppele, mis näeb ette veel 55 tööstusettevõtte ehitamist, sealhulgas metallurgia-, masinaehitus- ja keemiatehaste, kunstkiu ja plastmassi tootmise tehaste, elektrotehnika- ja raadiotehnikatööstuse ning teiste ettevõtete ehitamist. Seadmete hangete projekteerimistööde ja muud liiki tehnilise abi üldväärtus, mida Nõukogude Liit osutab Hiinale nende 55 ettevõtte ehitamisel, moodustab umbes 2,5 miljardit rubla. Selle summa maksab Hiina valitsus edaspidi tagasi mitmesuguste kaupade hangete teel.

Nõukogude Liit abistab tõsiselt ka korea rahvast rahvamajanduse taastamisel. Nõukogude valitsus eraldas tasuta ühe miljardi rubla Põhja-Korea tööstuse, transpordi ja põllumajanduse taastamiseks. Samasugust vennalikku abi osutasid korea rahvale Hiina Rahvavabariik ja teised rahvademokraatiamaad.

Omakasupüüdmatu sõpruse näiteks võivad olla samuti nõukogude rahva ja kangelasliku Vietnami rahva vahelised suhted. Nõukogude valitsus eraldas 400 miljonit rubla tasuta abi näol Vietnami Demokraatliku Vabariigi elanikkonna elutaseme tõstmiseks ja majanduse taastamiseks, sealhulgas ka 25 tööstus- ja kommunaalettevõtte taastamiseks ning ehitamiseks. NSV Liidu valitsus aitab kaasa Vietnami spetsialistide ettevalmistamisel NSV Liidu kõrgemates ja keskastme tehnilistes õppeasutustes ning spetsialistide ettevalmistamise organiseerimisel Vietnami enda õppeasutustes. Vietnami Demokraatlikku Vabariiki abistatakse ka geoloogiliste uurimistööde ja teiste tööde läbiviimisel. Vietnami rahvast tema õilsas ja ennastsalgavas võitluses sõja poolt purustatud

rahvamajanduse taastamisel abistavad koos Nõukogude Liiduga ka Hiina Rahvavabariigi ja teiste rahvademokraatiamaade töötajad.

Taotledes majanduse tõusu saavutamist, kasutavad rahvademokraatiamaad laialatuslikult nõukogude teaduse, Nõukogude Liidu tööstuse ja põllumajanduse eesrindlaste saavutusi. Nõukogude Liit omakorda kasutab rahvademokraatiamaade teaduse saavutusi ja eesrindlikke tootmisalaseid kogemusi. Kõik see aitab veel rohkem süvendada sotsialistliku internatsionalismi tunnet kõigi rahvademokraatiamaade ja Nõukogude Liidu rahvaste vahel.

Majanduslik, poliitiline ja kultuuriline koostöö sotsialistlikku süsteemi kuuluvate maade vahel on sotsialismi võidu otsustavaks tingimuseks kõigis maades ja tähtsaimaks rahu säilitamise ning kindlustamise teguriks kogu maailmas ja vastab järelikult kogu maakera töötava rahva huvidele. Imperialistid püüavad kõigest jõust sotsialistlikku süsteemi nõrgendada. Nad poeksid kas või nahast välja, kui ainult saaksid lõhestada sotsialismimaid, neid tülli ajada. Kuid need katsed on määratud läbikukkumisele. Sotsialismimaade töörahvas, kes näeb vennalikus sõpruses ja vastastikuses abistamises oma riikide peamist jõudu ja kindlust, ei luba kellelgi seda sõprust nõrgendada.

Imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine. Rahu, demokraatia ja rahvusliku sõltumatuse eest peetava üldise võitluse üheks osaks on asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste rahvuslik vabadusliikumine. See liikumine on suunatud võõramaise rõhumise vastu.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon andis kõige tugevama löögi kogu imperialismi koloniaalsüsteemi pihta. Ta äratas Ida ja teiste maade rõhutud rahvad, tugevdas nende püüdlust imperialistliku röövimise alt vabanemiseks, tugevdas nende usku imperialistliku rõhumise hävitamise võimalikkusesse, näitas neile kätte võitlustee nende rahvusliku sõltumatuse, õnneliku ja vaba elu saavutamiseks.

Sotsialismi edusammud NSV Liidus, tsarismi poolt pärandatud tehnilisest ja majanduslikust mahajäämusest ajaloos seninägematu lühikese aja jooksul jagusaamine meie maal, majanduse ja kultuuri õitseng neis rahvuslikes ääremaades, mis tsarismi ajal olid rõhutud olukorras, said Aasia ja Aafrika rahvastele õpetlikuks näiteks.

Fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani purustamine Teises maailmasõjas oli uueks tähtsaks teguriks vabadusvõitluse tugevnemisel asumaades ja sõltuvates riikides. Sõjajärgsetel aastatel toimusid Aasias ja Aafrikas põhjalikud muutused.

Imperialistliku rõhumise ikkest vabanesid ja asusid avarale revolutsiooniliste ümberkujundamiste teele Hiina, Põhja-Korea ja Vietnami rahvad.

Suure ulatuse on võtnud rahvuslik vabadusliikumine Indias. Heidutatud sellest liikumisest, olid Inglise juhtivad ringkonnad sunnitud andma Indiale, kes oli Briti impeeriumi suurimaks asumaaks,

dominiooni (isevalitsust omav impeeriumi osa) õigused. 1950. aastal kuulutas India end vabariigiks. India vabariik on lakanud olemast asumaa.

Indias elab üle 380 miljoni inimese. Indial kui maailma ühel suurimal maal on väga suur tähtsus rahu eest peetava võitluse kindlustamiseks. India on väga palju kaasa aidanud kõigi rahuarmastavate rahvaste pingutustele, et lõpetada sõda Koreas, ja võitleb sihikindlalt Aasia ja kogu maailma rahvaste julgeoleku eest. India keeldus osa võtmast imperialistide poolt loodud Kagu-Aasia maade sõjalisest blokist (niinimetatud SEATO-st). India progressiivsed juhtivad tegelased mõistsid hukka niinimetatud «Kagu-Aasia kaitselepingu», mis ei kujuta endast midagi muud kui Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja nimetatud riikide tugeva mõju all olevate Aasia riikide — Filipiinide, Tai, Pakistani sõjalist blokki. See sõjaline liit on suunatud Aasia rahvaste vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse vastu, eriti aga Hiina vastu.

Üheks tähtsaks panuseks rahvusvahelise koostöö ja rahvastevahelise rahu ning sõpruse kindlustamise üritusse on India peaministri Džavaharlal Nehru külaskäik Nõukogude Liitu ja N. A. Bulganini ning N. S. Hruštšovi vastukülaskäik Indiasse. Nõukogude Liidu ja India valitsuste vahelised läbirääkimised, mis toimusid sõbralikus ja südamlikus õhkkonnas, lõppesid ühise avalduse allakirjutamisega, millel on väga suur rahvusvaheline tähtsus. Kogu selle dokumendi sisuks on rahvaste rahu ja julgeoleku eest kõige siiram hoolitsemine.

Rahvuslik vabadusliikumine areneb laiaulatuslikult ka teistes Aasia maades. Kolonisaatorite vastu tõusis üles Indoneesia rahvas, kes saavutas oma maale riikliku iseseisvuse. Sõltumatuse on saavutanud Birma, Tseiloni ja Malaia rahvad.

Ida rahvaste kasvavast rahvuslikust vabadusliikumisest annab tunnistust 29 Aasia ja Aafrika maa konverents, mis toimus 1955. aastal Bandungi linnas (Indoneesias). Bandungi konverentsil vastuvõetud otsused on suunatud imperialismi koloniaalsüsteemi ja Aasia ning Aafrika rahvaste ekspluateerimise ja rõhumise vastu. Konverents, väljendades Aasia ja Aafrika rahvaste tahet, avaldas, et «kolonialism kõigis oma avaldustes kujutab endast pahet, millele tuleb kiiresti lõpp teha». Bandungi konverentsil võeti vastu deklaratsioon rahu ja koostöö kohta kogu maailmas. Üle kolmekümne maa ühines deklaratsiooniga ja võttis selle oma rahvusvaheliste suhete aluseks. Bandungi konverents näitas selgelt, et kõige erinevamate poliitiliste süsteemidega maade rahvad võivad soovi korral kohtuda ja saavutada kokkuleppe ka tähtsates küsimustes.

Koos kõigi Aasia rahvastega võitlevad oma vabaduse ja rahvusliku iseseisvuse eest Pakistani rahvad. Tähtsaks sündmuseks Pakistani rahva elus oli Pakistani Vabariigi väljakuulutamine 1956. aasta märtsis. Kuid Pakistanis on veel teatud ringkondi, kes igati takistavad rahva rahvusliku iseteadvuse kasvu ja tema võitlust vabaduse eest. Pakistani territooriumil luuakse Ameerika sõja-

baase. 1954. aastal sõlmis Pakistan Türgiga sõjalise liidu, mis tema organiseerijate plaani kohaselt pidi saama uue sõjalise bloki aluseks, mis on suunatud demokraatliku leeri vastu, Lähis- ja Kesk-Ida rahvaste vastu. Pakistan, vastu Pakistani rahva tahtmist, kisti SEATO-sse.

Kapitalistlike suurriikide imperialistid räägivad jultunult ja otsekoheselt: «Las aasialased ise võitlevad aasialaste vastu.» Aasia rahvad aga vihkavad kolonisaatoreid. Kellele siis on kasulik Aasia rahvaste vaheline sõda? Ainult imperialistidele, et oma koloniaalvõimu jäädvustada. Sellest aru saanud, loobusid India, Birma, Indoneesia ja Tseilon osa võtmast Kagu-Aasia maade sõjalisest blokist. Pakistanis on küllalt kaine mõistusega ühiskondlikke jõude, kes järjest selgemini hakkavad aru saama, et nende maad naabritega tülli ajada tahavad need, kellele on kasulik säilitada maakera selles piirkonnas pinevust.

Tõelisest ja kindlast poliitilisest sõltumatusest saab ainult siis juttu olla, kui ollakse majanduslikult iseseisev. Sellest aru saanud, asusid India, Birma, Indoneesia rahvad ehitama oma tööstust, ette valmistama oma tehnilist intelligentsi. Koloniaalikke alt vabanenud maad võivad sotsialistliku leeri maadelt saada ja saavadki ehitatava tööstuse jaoks vajalikke seadmeid, kusjuures sotsialismileeri maad ei nõua neilt mitte mingisuguseid poliitilisi ega sõjalisi kohustusi, vaid püüavad siiralt abistada rahvaste majanduslikku ja kultuurilist arenemist. Hoopis teisiti näeb välja näiteks Ameerika Ühendriikide poolt nõrgaltarenenud maadele pakutav «abi». See «abi» eelkõige väljendub relvade saatmises, mis toob rikkusi monopolidele. Ja teiseks tähendaks selle «abi» ettepandud tingimustel vastuvõtmine uut koloniaalset orjust.

Järjest rohkem kasvab Aafrika rahvaste iseteadvus. Aafrika rahvad, nagu Aasiagi rahvad, hakkavad vabanema koloniaalsest sõltuvusest, ebavõrdseist ja alandavaist lepinguist, mida omal ajal kolonisaatorid relvade jõul, pettuse ja kavaluse teel peale sundisid. Pikaajalise ja visa võitluse tulemusel saavutasid rahvusliku sõltumatuse Egiptuse, Sudaani, Tuneesia, Maroko, Gana rahvad. Visalt võitleb oma vabaduse eest Alžeeria rahvas.

Kogu maailma rahuarmastavad rahvad kiitsid palavalt heaks Egiptuse valitsuse ajaloolise akti, mille põhjal Egiptuse valitsus 1956. aasta suvel natsionaliseeris Suessi kanali kompanii. See, üle poolteisesaja kilomeetri pikkune kanal ühendab Vahemerd Punase merega. Seda kanalit, mis järsult vähendab mereteed Atlandi ookeanist India ookeani, läbivad iga aasta tuhanded kõige erinevamate maade laevad. Nagu teada, on Suessi kanalil suur rahvusvaheline tähtsus. Selle kanali ehitasid üle saja aasta tagasi egiptuse töölised Egiptuse territooriumil, kuid see kuulus välismaisele, peamiselt Inglise ja Prantsuse kapitalile. Suessi kanali kompanii mitte ainult, et lõikas kanali arvel tohutuid kasumeid, vaid pidas end Egiptuses kui «riigiks riigis». Nüüd ei ole Suessi kanali peremeesteks enam

kolonisaatorid. Kanal kuulub nüüd seaduslikule peremehele — Egiptusele.

Imperialistid püüavad igati lämmatada rahvuslikku vabadusliikumist Aasia ja Aafrika maades. Eriti aktiivselt võtavad sellest räpasest tööst osa Ameerika Ühendriikide juhtivad ringkonnad. Kasutades Inglismaa ja Prantsusmaa majanduslike ning poliitiliste positsioonide nõrgenemist, ja seda eriti seoses Inglismaa, Prantsusmaa, Iisraeli poolt Egiptuse vastu toimepandud agressiooni läbikukkumisega, tahavad Ameerika Ühendriigid Lähis- ja Kesk-Idas nõrgalt arenenud maadele niinimetatud «abi» andmise sildi all ja oma suurtükkide, lennukite ning sõjalaevade toetusel haarata Inglismaa ja Prantsusmaa asemel neid maid enda kätte.

Ladina-Ameerika rahvad võitlevad visalt oma suveräänsuse säilitamise eest, oma julgeoleku kindlustamise eest, nende siseasjadesse välismaise vahelesegamise vastu.

Faktid näitavad, et asumaade ja sõltuvate riikide rahvad, samuti ka nende maade rahvad, kes pärast Teist maailmasõda saavutasid oma sõltumatuse tunnustamise, ei taha enam elada vanaviisi, ei taha enam taluda välismaist rõhumist. Nad on hakanud üha julgemalt ja otsustavamalt arendama võitlust oma õiguste ja vabaduse eest. Koloniaalse ja poolkoloniaalse sõltuvuse alt on nüüd vabanenud üle miljardi kolmesaja miljoni inimese — see on peaaegu pool maakera elanikkonnast. Imperialismi häbiväärse koloniaalsüsteemi lagunemine on saanud maailma-ajalooliseks faktiks, ja ei ole jõude, mis suudaksid seda suurt ajaloolist protsessi peatada.

Kapitalistliku süsteemi vastuolude edasine teravnemine. Pärast Teist maailmasõda teravnes võitlus kapitalistlike maade vahel müügiturgude, tooraineallikate ja kasumite pärast.

Süvenevad vastuolud kahe kapitalistliku suurriigi — Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel. Nende maade monopolid ja teised kapitalistide ühendused, võitlevad üksteisega Euroopas, Ladina-Ameerikas, Aasias, Aafrikas, Lähis- ja Kesk-Ida maades.

Ameerika kapitalistid püüavad teiste maade kapitaliste asetada sõltuvasse olukorda, muuta isegi kõige suuremate kapitalistlike riikide majandust oma majanduse ripatsiks. Nad sirutasid oma katsesarved Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste valduses olevate tooraineallikate ja müügiturgude järele, nad tungisid Kanadasse, tungivad Austraaliasse, Uus-Meremaale, tõrjuvad Inglismaad välja Lähis- ja Kesk-Ida ning Ladina-Ameerika turgudelt, seavad sisse oma kontrolli paljudes Inglismaa valduses olevais naftarajoonides.

Inglise ja prantsuse kapitalistid ei taha leppida oma müügiturgude, tooraineallikate ja suurte kasumite kaotamisega. Selles peitub kapitalistlike maade vaheliste vastuolude teravnemise üks põhjus.

Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja mõnede teiste kapitalistlike maade valitsused kirjutasid alla niinimetatud Pariisi kokkulepetele, mis taotlevad Saksa röövelliku militarismi taastamist. Need kui ka teised kokkulepped ei kõrvalda vastuolusid Amee-

rika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa maade vahel. Lääne-Saksamaa monopolide ja suurettevõtete omanikud, taastades välismaiste kapitalistide, eelkõige ameerika kapitalistide abiga oma sõjalist ja muud tootmist, hakkavad kapitalistlikul maailmaturul uuesti esinema Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa konkurentidena. Juba praegu tungivad Lääne-Saksamaa monopolid intensiivselt Lääne-Euroopa, Lähis- ja Kesk-Ida, Kagu-Aasia, Ladina-Ameerika turgudele, püüdes seal Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide arvel majanduslikke positsioone enda kätte haarata. Viimasel ajal tungivad intensiivselt kapitalistlikule maailmaturule ka Jaapani monopolid.

Järelikult hakkab Lääne-Saksamaa ja Jaapani imperialismi taaselustamise poliitika järk-järgult pöörduma Ameerika Ühendriikide ja nende Lääne-Euroopa liitlaste vastu. Lääne-Saksamaa ja jaapani imperialistide ilmumine rahvusvahelistele turgudele teravdab veelgi kapitalistlike maade võitlust turgude pärast ja süvendab nendevahelisi vastuolusid.

Kapitalistlike maade vahel süvenevad ka teised vastuolud. Inglismaal, Prantsusmaal, Itaalias ja teistes Euroopa kodanlikes riikides hakkavad ettenägelikumad poliitikategelased aru saama, et uus sõda, mida tahavad valla päästa militaristlikud elemendid, tabab kogu oma raskusega eelkõige Lääne-Euroopa linnu ja külasid. Järelikult ainsaks õigeks teeks rahu ja rahvusvahelise julgeoleku kindlustamiseks Euroopas ja kogu maailmas ei ole mitte üksikute vaenulike sõjaliste rühmituste kokkuklopsimine, vaid Nõukogude Liidu poolt ettepandava kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine, millest võtavad osa kõik Euroopa riigid, sõltumata nende ühiskondlikust korrast. Järjest rohkem hakatakse aru saama vajadusest rajada riikidevahelised suhted mitte ähvardustele «jõupositsioonilt», vaid erinevate sotsiaalsete ja poliitiliste süsteemidega riikide rahuliku kooseksisteerimise põhimõttele.

Pärast Teist maailmasõda suurenesid veelgi enam vastuolud kapitalistlike maade kodanluse ja töörahvahulkade vahel. Seoses «külma sõja» poliitikaga ja sõjaliste eelarvete kasvuga suurendati elanikkonna maksusid. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Statistikabüroo andmete järgi suurenesid Inglismaal 1954. aastal 1939. aastaga võrreldes tulumaksud 5,3 korda, Ameerika Ühendriikides aga 25 korda. Peaaegu üks kolmandik ameerika töölise palgast läheb maksudeks. Kapitalistlikes maades tõusevad esimese järgu tarbeainete hinnad, vähenevad tööliste ja teenistujate palgad, laostuvad väiketalupojad ja käsitöölised. Paljudes kapitalistlikes maades on kaupade tarbimine ühe elaniku kohta tunduvalt madalam sõjaeelsest tasemest.

Kuid hoolimata ähvardustest ja tagakiusamistest, astuvad tööliskiass ja kõik töötajad otsustavalt välja ekspluateerimise suurendamise, töötingimuste halvendamise, elutaseme allaviimise vastu. Peaaegu kõigis kapitalistlikes maades toimuvad suured tööliste streigid. 1952. aasta aprillikuus streikis Ameerika Ühendriikide

terasesulatamise ja naftatööstuses ning teistes tööstusharudes 860 000 töölist, 1955. aasta juulikuus aga — 600 000 terasevalamistehase töölist. Aasta hiljem, 1956. a. juulikuus toimus jällegi suur streik Ameerika terasevalamistööstuses, mis haaras 27 osariiki ja millest võttis osa 650 000 töölist kaheteistkümnest terasevalamiskompaniist. Streik võttis üldise iseloomu. Streikivad ettevõtted tootsid Ameerika Ühendriikides üheksa kümnendikku kogu terasetoodangust. Üle nelja miljoni töölise ja teenistuja streikis 1953. aasta augustikuus Prantsusmaal. Kaheksa miljonit itaallast võttis osa 24-tunnilisest üldstreigist 1953. aasta septembrikuus. 1955. aasta maikuus streikis Inglismaal 17 päeva 70 000 vedurijuhti ja -kütjat, mis halvas peaaegu kogu maa raudteeliikluse.

Kapitalistlike maade töötajate streigid muutuvad üha sagedamaks. Nad on võtnud veel suurema ulatuse kui enne sõda. Eeltoodud arvud on esitatud 11 maa (Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Jaapani, Kanada, Austraalia, Rootsi, Belgia, Hollandi, Argentiina) ametlike andmete põhjal. Kui võrrelda kümmet sõjaeelset aastat (1930—1939) kümne sõjajärgse aastaga (1945—1954), siis selgub, et streikide arv on suurenenud 67 000-lt 101 000-le, see tähendab — poolteist korda, streikidest osavõtjate arv aga on suurenenud 21 miljonilt 73 miljonile.

«Külma sõja» imperialistlik poliitika ja selle tagajärjed. Pärast Teise maailmasõja lõppu teravnesid riikide vahekorrad, kes varem olid liitlastena ühiselt võidelnud fašismi vastu. NSV Liit ja teised demokraatlikud maad võitlesid otsustavalt fašismi jäänuste likvideerimise, demokraatliku korra tugevdamise ja rahvastevahelise rahuliku koostöö eest. Kapitalistlike suurriikide valitsevad ringkonnad aga, eelkõige Ameerika Ühendriigid, hakkasid toetama fašismi jäänuseid, nurja ajama rahvastevahelist rahulikku koostööd ning näilise «kommunismi-hädaohu» vastu peetava võitluse sildi all ette valmistama uut sõda, et haarata võim enda kätte kogu maailmas.

Seega hakkaski sõjajärgsel perioodil arenema võitlus välispoliitika kahe vastandliku suuna vahel.

Nõukogude Liit, nagu kõik sotsialistlikud maadki, kaitseb kindlalt ja veendunult rahvaste poolt kätte võidetud positsioone, taotles ja taotleb ka edaspidi nende positsioonide pidevat tugevdamist ja rahulike tingimuste kindlustamist sotsialistlikuks ülesehitustööks. Sotsialistlikud maad on tihedalt liitunud võitluseks rahu ja demokraatia eest. Nende välispoliitika on suunatud pinevuse vähendamisele rahvusvahelistes suhetes, rahvaste rahu ja julgeoleku säilitamisele ning kindlustamisele kogu maailmas.

Imperialistid ei taha kuidagi leppida nende muudatustega, mis on toimunud pärast Teist maailmasõda. Nad tahaksid kõiki kapitalismi ikkest vabanenud maid tagasi tuua mõisnike ja kapitalistide võimu alla. Siit tulenevad katsed hirmutada rahvaid «rahvusvahelise kommunismi» näilise hädaohuga. Kapitalistlike maade valitsevad

klassid ei taha mõista lihtsat tõde, et rahvad ise määravad kindlaks oma elulaadi, ise kehtestavad neile vajaliku valitsemisrežiimi.

Rahvusvahelise pinevuse teravnemist soodustas suurel määral umbusalduse ja kahtlustuse olukord, mille tekitasid mõned kapitalistlikud riigid, «külma sõja» olukord ja «jõupositsiooni» poliitika.

Mis on «külm sõda»? See on imperialistlike riikide poliitika, mille sihiks on kunstlikult luua rahvusvahelist pinevust, see on umbusalduse ja vastastikuse kahtlustamise poliitika riikidevahelises suhtlemises, rahvaste üksteise vastu ülesässitamise poliitika. Selle poliitika oht, kui teda ei tõkestata, seisab selles, et ta võib varem või hiljem viia tõelisele sõjale.

«Külma sõja» poliitika innustajad ja organiseerijad — ameerika imperialistid — asusid iga liiki sõjaliste baaside loomisele NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade ümber. Rahvaste tahte vastaselt klopsisid nad kokku iga liiki sõjalisi blokke, nagu Põhja-Atlandi blokk (NATO), Lääne-Euroopa Liit, SEATO, Bagdadi pakt.

Püüdes maha kiskuda Nõukogudemaa määratu suurt autoriteeti kogu maailma töötajate silmis, arendasid mõned kodanlikud poliitikategelased alatut Nõukogude-vastast laimukampaaniat, hakkasid avalikult üles kutsuma sõjaks Nõukogude Liidu vastu. Nad püüdsid ja püüavad raadio kaudu, ajalehtedes, raamatutes ja ajakirjades hirmutada elanikkonda näilise sõjaohuga NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade poolt, laimasid ja laimavad Nõukogude Liitu, Hiina Rahvavabariiki, Euroopa rahvademokraatiamaid, töölis- ja demokraatlikku liikumist.

«Külm sõda» rikkus riikide vahel nii normaalsed majanduslikud kui ka muud sidemed. Ameerika Ühendriikide imperialistid keelasid nende leeri kuuluvatel maadel teostada kaubavahetust sotsialismileeri kuuluvate maadega. Nad lootsid sellega demokraatliku leeri maade — Nõukogude Liidu, Hiina, kõigi Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaade majandust ja riiklikku korda õõnestada. Üheks «külma sõja» vormiks olid kodanlike riikide poolt kehtestatud igasugused kitsendused mitmesuguste maade tööstus-, põllumajandus-, teaduse- ja kultuuritegelaste vahelises suhtlemises.

«Külm sõda» viis relvastumise võidujooksu intensiivistumisele, mis viimastel aastatel võttis hiiglasliku ulatuse, tõi ja toob monopolistidele tohutuid sissetulekuid. Kui näiteks ameerika kapitalistide sõjaeelsed kasumid viiel sõjaeelsel aastal moodustasid keskmiselt 6,2 miljardit dollarit aastas, kuuel sõja-aastal — keskmiselt 21,5 miljardit dollarit aastas, siis aastail 1946—1949 tõusid need 28,7 miljardi dollarini ja aastail 1950—1953 juba kuni 42,3 miljardi dollarini aastas. Sellest nähtub, kuivõrd kasulik on härradele kapitalistidele nii «kuum» kui ka «külm» sõda, mis rahvahulkadele toob ainult kannatusi ja viletsust. Samal ajal, kui monopolid ennekuulmatult rikastuvad, vähenevad Ameerika tööliste sissetulekud.

Relvastumise võidujooks lasub raske koormana töötajate õlgadel. Seda näitavad järgmised arvud. Ameerika Ühendriikides moodustasid 1913.—1914. eelarveaastal sõjalised kulutused iga elaniku kohta

3,5 dollarit, 1929.—1930. aastal — 7 dollarit, 1954.—1955. aastal — 250 dollarit, suurenedes seega üle 70 korra. Inglismaal moodustasid sõjalised kulutused iga elaniku kohta 1913.—1914. aastal 1,7 naelsterlingit, 1929.—1930. aastal — 2,5 naelsterlingit, kuid 1954.—1955. eelarveaastal juba — 29,3 naelsterlingit, suurenedes seega üle 17 korra. On selge, et Lääne suurriikide relvastumise võidujooks ei võinud rahuarmastavatele rahvastele tähele panemata jääda ja sundis neid kaitseabinõusid tarvitusele võtma.

Mis on «jõupositsiooni» poliitika, mille välja kuulutasid ja mida ülistavad Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad? See on surve- ja ähvarduspoliitika, hirmutamispoliitika, see tähendab, et üks pool tahab dikteerida oma tahet teisele. «Jõupositsiooni» poliitika viib sõjaliste vahendite kogumisele, kogu rahvusvahelise olukorra teravnemisele ja varjab endas uue sõja vallapäästmise ohtu.

Tõsiseks takistuseks rahvusvahelise pinevuse nõrgendamisele ning «külma sõja» poliitika edasijätkamise avalduseks olid Pariisi kokkulepped, mis jõustusid 1955. aasta maikuus. Euroopas tekkis uus olukord. Lääne-Saksamaa lülitus agressiivsesse sõjalisse rühmitusse — Põhja-Atlandi Liitu — ja taasrelvastub kiiresti. Pariisi kokkulepped näevad ette poolemiljonilise Lääne-Saksamaa armee loomise, tegelikult aga lubatakse Lääne-Saksamaa relvastuses ka aatomirelva, mis muidugi suurendab aatomisõja ohtu. Pariisi kokkulepped, mis kirjutati alla vastu saksa rahva kui ka teiste Euroopa rahvaste tahtmist, avavad tee Lääne-Saksamaal sõjatööstuse ja Saksa armee taastamisele. Pariisi kokkulepped on kogu oma teravikuga suunatud Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade vastu, Euroopa rahu ja julgeoleku vastu.

Tõsine olukord kujunes Kaug-Idas. Sõda Koreas ja Indo-Hiinas ähvardas rahuüritust. Isegi pärast seda, kui imperialistid olid rahuarmastavate rahvaste survel sunnitud lõpetama anastussõjad Koreas ja Indo-Hiinas, on olukord Kaug-Idas endiselt pingeline. See pinevus teravnes vahetevahel ja võttis ohtliku iseloomu. Pingeline olukord tekkis sellest, et põlised Hiina territooriumid — Taivani (Formoosa) saar ja rida teisi saari — on tegelikult okupeeritud välismaiste sõjavägede poolt.

Taivani saarel on loodud Ameerika Ühendriikide sõjabaas. Ameerika Ühendriikide kõige reaktsioonilisemate ringkondade agressiivne ja provokatsiooniline tegevus Hiina Rahvavabariigi vastu ulatus selleni, et 1954. aasta detsembris kirjutati Washingtonis Ameerika Ühendriikide ja end Taivani saarel varjava Tšang Kai-ši kliki vahelisele niinimetatud «Vastastikuse julgeoleku lepingule» alla. Selles lepingus on ette nähtud otsene sõjaline vahelesegamine Hiina siseasjadesse, et mitte lasta Tšang Kai-ši kliki võimu alt vabaneda Hiina põlist territooriumi — Taivani saart.

On selge, et suur hiina rahvas ei saa leppida sellise tegevusega, mis ähvardab tema julgeolekut ja kahjustab kogu rahuüritust.

Rahvad soovivad elada rahus ja nõuavad oma valitsustelt sellise välispoliitika teostamist, mis teeks lõpu «külmale sõjale».

2. NÕUKOGUDE LIIDU VÕITLUS PÜSIVA DEMOKRAATLIKU RAHU JA RAHVASTE JULGEOLEKU EEST

Kahe erineva süsteemi rahuliku kooseksisteerimise leninlik printsiip on Nõukogude Liidu välispoliitika peajooneks. Rahupoliitika tuleneb nõukogude võimu olemusest endast ja vastab mitte ainult meie rahva, vaid ka kõigi teiste rahvaste elulistele huvidele. Nõukogude Liidus ei ole klasse, kes oleksid huvitatud sõjast ja võõraste territooriumide vallutamisest. NSV Liidu töölised ja talupojad tahavad püsivat ja kindlat rahu, mis võimaldaks üles ehitada kommunismi, töötajate õnneliku ja jõuka elu. Nõukogude rahva rahuliku töö tagamine on Nõukogude riigi ja kommunistliku partei välispoliitika peamiseks ülesandeks.

Rahu ja rahvaste julgeolekut taotlev Nõukogude poliitika tuleneb V. I. Lenini erakordselt tähtsast programmilisest juhendist, et on võimalik kahe süsteemi — sotsialismi ja kapitalismi — rahulik kooseksisteerimine.

Reaktsioonilised kodanlikud tegelased väidavad, et kooseksisteerimise poliitika, mida Nõukogude Liit toetab ja ka praktiliselt teostab, olevat tingitud mingisugustest ajutistest kaalutlustest. See pole õige.

Rahulik kooseksisteerimine on elav tegelikkus. Elu on kujunenud selliseks, et maailmas eksisteerivad kaks süsteemi — sotsialistlik ja kapitalistlik süsteem. Nõukogude inimestele, kõigi sotsialistlike maade töötajatele ei meeldi kapitalistlik kord. Mõnedele kapitalistlikes maades ei meeldi meie kord. Kuid ühe või teise riigikorra kehtestamine jääb iga riigi rahva enda otsustada. Kui aga juba eksisteerivad erineva ühiskondliku ja riikliku korraga riigid, siis, vaatamata nende vastandlikule iseloomule, peavad nad oma vastastikused suhted ühel või teisel viisil korda seadma. Kaasaja tingimustes, kus on olemas aatomi- ja vesinikupommid, on olemas ainult kaks teed: kas erinevate sotsiaalsete süsteemide rahulik kooseksisteerimine ja rahulik võistlus või kõige purustavam sõda, mis toob kogu inimkonnale loendamatuid hädasid. On endastmõistetav, et kõik rahvad on eluliselt huvitatud rahust kogu maailmas, järelikult on nad ka huvitatud erinevate sotsiaal-poliitiliste süsteemidega riikide püsivast ja kindlast rahulikust kooseksisteerimisest.

Nõukogude Liit ja kõik rahvademokraatiamaad taotlevad, et erinevate sotsiaalsete süsteemidega riigid, peale selle et nad üksteise kõrval eksisteerivad, parandaksid ka oma vastastikuseid suhteid ja rajaksid need usalduse ning koostöö alusele. Suurt osa selles ürituses võivad etendada rahvusvaheliste suhete viis tuntud printsiipi, mis on paljude riikide välispoliitika aluseks. Millised siis on need printsiibid? Need on: territoriaalse terviklikkuse ja suveräänsuse vastastikune austamine, mittekallaletungimine, mittevahelesegamine üksteise siseasjadesse, riikidevaheliste suhete arendamine võrdõiguslikkuse ja vastastikuse kasulikkuse alusel, rahulik kooseksisteerimine ja majanduslik koostöö.

Juba nõukogude võimu esimestel aastatel, pärast interventide põhiliste jõudude purustamist, ütles V. I. Lenin: «... me võitsime endale kätte tingimused, milledes me saame eksisteerida kõrvuti kapitalistlike riikidega, kes on nüüd sunnitud astuma meiega kaubanduslikesse suhetesse... meil on mitte ainult hingetõmbeaeg, — vaid on saabunud uus ajajärk, kus meie olemasolu kapitalistlike riikide süsteemis on rahvusvaheliselt seisukohalt põhiliselt kätte võidetud».[1] V. I. Lenin rääkis sellest, et rida kapitalistlikke maid on huvitatud kaubavahetusest Nõukogude Venemaaga.

Juhindudes neist Lenini teesidest, ei ole Nõukogude Liit keeldunud ega keeldu majanduslikust koostööst kapitalistlike maadega. Seda, et selline koostöö on täiesti võimalik ja kasulik, tõendab see tõsiasi, et Nõukogude Liit on vastastikuse kasulikkuse alusel sõlminud kaubanduslikud kokkulepped Prantsusmaa, India, Soome, Iraani, Belgia, Kreeka, Norra, Rootsi, Argentiina, Islandiga; maksete kokkuleppe Egiptuse ja teiste riikidega. Käesoleval ajal on meie maa kaubavahetuses rohkem kui 60 välisriigiga. NSV Liidu väliskaubanduse maht kasvas 1955. aastal, võrreldes sõjaeelsega, üle viie korra. Nõukogude Liit kavatseb ka edaspidi arendada oma kaubandust välismaadega.

Taotledes rahvusvahelist koostööd, suhtub Nõukogude Liit leppimatult igasugustesse katsetesse rajada suhteid meie riigiga ebavõrdsuse alusel, lükkab tagasi igasugused katsed temale peale sundida ühepoolseid järeleandmisi. Hirmutamise või ähvardamise meetodid ei ole Nõukogude Liidu suhtes kunagi eesmärki saavutanud ega võigi seda saavutada. Nõukogude Liit on küllalt tugev ega karda ähvardusi. Meie maa on oma jõudude õitsengul. Tal on suured majanduslikud võimsused, kõrgelt arenenud tööstus, eesrindlik tehnika, tuuma- ja muu kaasaegne relvastus. Kõik see on kindlaks garantiiks, et agressiivsed riigid ei üllataks meid igasuguste ootamatustega, kindlustab nõukogude inimeste usku oma jõududesse. Nõukogude rahvas pole arg ja kui tekib vajadus, siis ta suudab end ka kaitsta.

Nõukogude Liidu võitlus rahvusvahelise pinevuse nõrgendamise ja rahuliku koostöö eest. Suurte ja väikeste riikide võrdõiguslikkuse tunnustamine, kõigi rahvaste enesemääramise õiguse ja riikliku iseseisvuse tunnustamine on alati olnud ja jääb ka edaspidi üheks tähtsamaks Nõukogude välispoliitika põhimõtteks.

Kui sõlmiti rahulepingud Saksamaa endiste liitlastega — Itaalia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Soomega, siis püüdsid läänemaade riikide juhtivad ringkonnad neilt iseseisvust ära võtta. Nõukogude Liit ei lasknud seda sündida. Saksamaa endiste liitlastega sõlmitud rahulepingutes võeti arvesse sõjategevuse läbi kannatada saanud riikide huvisid. Kuid seejuures ei rikkunud need lepingud Saksamaa poolel sõdinud maade sõltumatust ega territoriaalset terviklikkust, ei lubanud nende majanduslikku orjastamist ja kindlustasid nende iseseisva arenemise.

[1] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 377.

Nõukogude Liit sõlmis sõpruse ja vastastikuse abistamise lepingu Poola, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria, Rumeenia, Ungari, samuti ka Soomega. Kõigi nende lepingute eesmärgiks on takistada võimalikku agressiooni ja kindlustada nende maade sõltumatus. Neis lepingutes on pandud alus uutele suhetele riikide vahel, võrdõiguslikkuse ja üksteise huvide vastastikuse austamise suhetele.

Samasugust rahuarmastavat poliitikat teostas ja teostab Nõukogude riik ka Aasia maade suhtes.

Nõukogude Liit on alati toetanud suure hiina rahva võitlust vabaduse ja sõltumatuse eest ning tunnustas esimesena Hiina rahvavalitsust. 1950. aasta veebruaris kirjutas Nõukogude Liit Hiina Rahvavabariigi valitsusega alla sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise lepingule. Kõiki selle lepingu punkte läbib püüe kindlustada rahvastele üldine rahu, vabadus ja sõltumatus.

Nõukogude Liit kaitseb järjekindlalt korea rahva rahvuslikke õigusi. Kohe pärast sõja lõppemist tegi NSV Liidu valitsus Ameerika Ühendriikidele ettepaneku viia Koreast välja üheaegselt nii Nõukogude kui ka Ameerika sõjaväed, et anda korea rahvale võimalus ise oma elu korraldada. Hoolimata sellest, et Ameerika Ühendriikide valitsus selle ettepaneku tagasi lükkas, kutsus Nõukogude valitsus Koreast kõik oma relvastatud jõud tagasi. Nõukogude Liidu valitsus, teostades järjekindlalt kõigi rahvaste sõltumatuse austamise poliitikat, tunnustas Korea Rahvademokraatlikku Vabariiki, sõlmis temaga diplomaatilised suhted ja majandusliku ning kultuurilise koostöö lepingu.

Nõukogude Liit on korduvalt esitanud ja esitab ka edaspidi selgeid ja täiesti teostatavaid ettepanekuid selle kohta, kuidas kindlustada kestev rahu ja rahvusvaheline julgeolek.

Milles need ettepanekud seisid? Nõukogude Liit tegi ettepaneku, et suurriigid koos teiste riikidega otsustavalt piiraksid relvastust, vähendaksid relvastatud jõude ja sõjalisi kulutusi ning lepiksid kokku aatomirelva keelamise kohta. Nõukogude Liit tegi ka ettepaneku sisse seada niisugune rahvusvaheline kontroll, mis teeks võimatuks nende otsuste rikkumise ükskõik millise riigi poolt.

Meie valitsuse sõnad ei lähe lahku tegudest. Pärast sõja lõppu viis Nõukogude valitsus lühima aja vältel oma sõjaväeosad välja Hiina, Korea, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria, Norra ja Jugoslaavia territooriumilt, kus need väeosad viibisid fašistlike agressorite vastu teostatud sõjaliste operatsioonide ajal. Nõukogude Liit näitas kõigile maadele eeskuju sõjapropaganda vastu peetavas võitluses. NSV Liidu Ülemnõukogu võttis 12. märtsil 1951 vastu Rahukaitseseaduse, milles kuulutati sõjapropaganda kõige rängemaks kuriteoks inimkonna vastu.

Nõukogude Liit peab aktiivset võitlust rahu eest Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis. See organisatsioon loodi pärast Teist maailmasõda. Tema koosseisu kuulub enamik riikidest. Kõigi maade rahvad panevad selle rahvusvahelise organisatsiooni peale suuri lootusi ning loodavad tema abiga säilitada ja tugevdada rahu.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioonil on kaks peamist organit: Peaassamblee (üldkoosolek) ja Julgeolekunõukogu. Peaassambleesse kuuluvad kõigi Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmeks olevate maade esindajad. Julgeolekunõukogu koosneb viiest alalisest liikmest — NSV Liidu, Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja Hiina esindajaist ning kuuest mittealalisest liikmest, kes valitakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee poolt kaheks aastaks. Julgeolekunõukogu otsus on seaduslik, kui selle poolt on hääletanud vähemalt seitse nõukogu liiget, sealhulgas kõik viis alalist nõukogu liiget. Seda nimetatakse ühehäälsuse reegliks.

NSV Liit kasutab ühehäälsuse reeglit selleks, et mitte lasta Julgeolekunõukogus vastu võtta niisuguseid otsuseid, mis on suunatud rahu, demokraatia ja rahvaste sõltumatuse huvide vastu.

Suurt kahju ÜRO ja Julgeolekunõukogu tööle tekitab suure hiina rahva esindajate puudumine neis organeis. Nii veider kui see ka on, ei esinda suurte kapitalistlike riikide survel Hiinat ÜRO-s ja Julgeolekunõukogus mitte Hiina Rahvavabariigi seadusliku valitsuse esindajad, vaid tšangkaišilased, keda hiina rahvas on oma maalt minema kihutanud. Hiina ja korea rahvaste tõeliste esindajate puudumine Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis õõnestab selle organisatsiooni autoriteeti ja rahvusvahelist tähtsust ega soodusta rahu ja rahvusvahelise julgeoleku kindlustamist.

Nõukogude Liit peab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni väga tähtsaks ja võitleb vankumatult selle eest, et ükski valitsus ei saaks seda rahvusvahelist organisatsiooni muuta oma välispoliitika abiorganiks. Hoolimata tohutuist raskustest, mida tekitavad rahu vaenlased, taotleb Nõukogude Liit Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis selliste ettepanekute vastuvõtmist, mis on suunatud agressiivsete jõudude ohjeldamisele ja uue sõja ärahoidmisele.

Nõukogude valitsus on Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis korduvalt teinud järgmisi ettepanekuid: 1. Keelata reas kapitalistlikes maades teostatav uue sõja propaganda ja võtta süüdlased selles propagandas vastutusele. 2. Tingimata keelata aatomirelv, sisse seada range rahvusvaheline kontroll sellest keelust kinnipidamise üle; tunnistada sõjaroimariks see valitsus, kes esimesena võtab tarvitusele aatomirelva või muud inimeste massilise hävitamise vahendid. 3. Avaldada soovi, et Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia, Prantsusmaa, Hiina ja Nõukogude Liit ühendaksid oma rahupüüdlused ja tunduvalt vähendaksid oma relvastatud jõude.

Nõukogude valitsus on viimasel ajal astunud rea uusi väga tähtsaid välispoliitilisi samme, mis on suunatud rahvusvahelise pinevuse nõrgendamisele.

Nõukogude valitsuse ettepanekud relvastuse vähendamise, aatomi- ja vesinikurelva keelamise ning uue sõja ohu kõrvaldamise küsimustes on leidnud rahuarmastavate rahvaste palavat heakskiitu.

Suuresti aitasid rahvusvahelise pinevuse nõrgenemisele kaasa niisugused sündmused nagu Austriaga Riikliku lepingu sõlmimine ning NSV Liidu ja Jugoslaavia vaheliste suhete normaliseerimine. Nõukogude Liidu initsiatiivil Austriaga Riikliku lepingu sõlmimise tulemusel on Austria saanud sõltumatuks riigiks. Austria on võtnud enda peale kohustuse teostada alalise neutraliteedi poliitikat (sõjalistest liitudest ja sõdadest mitte osa võtta), mis vastab nii austria rahva rahvuslikele huvidele kui Euroopas rahu säilitamise huvidele.

Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia läbirääkimiste tulemusel, mis toimusid Belgradis 1955. aasta mais-juunis, tehti järsk pööre Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi vastastikuste suhete paranemise suunas. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ja Ministrite Nõukogu kutsel viibis 1956. a. juunis Nõukogude Liidus Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi valitsusdelegatsioon, eesotsas president Josip Broz Titoga. Nüüd on täielikult taastatud ammused sõbralikud suhted Nõukogude Liidu ja sotsialistliku Jugoslaavia vahel. NSV Liidu ja Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi vaheline sõprus ning koostöö vastab mõlema riigi rahvaste põhilistele huvidele, ühtlasi vastab see ka täielikult Euroopa rahvaste üldise rahu ja julgeoleku kindlustamise ülesannetele. Jugoslaavias valitseb põhiliste tootmisvahendite ühiskondlik omandus suur- ja kesktööstuse ning transpordi alal, samuti ka pangasüsteemis, hulgikaubanduses ja jaekaubanduse valdavas osas. Põhilisteks klassideks Jugoslaavias on töölisklass ja töötav talurahvas. Jugoslaavia riikliku korra määrab kindlaks see, et riigivõim kuulub töölisklassile ning talurahvale. Hoolimata kapitalistlike riikide tugevast survest, säilitas Jugoslaavia siiski oma rahvusliku sõltumatuse ja pani vastu väliskapitali katsetele tungida Jugoslaavia majandusse. Hoolimata teatud raskustest on Jugoslaavia Föderatiivne Rahvavabariik saavutanud sotsialistlikus ülesehitustöös suurt edu. Ta tööstustoodangu sõjaeelne tase on ületatud 2,6-kordselt. Vastava sotsialistliku sise- ja välispoliitika teostamisel Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaadega, poliitiliste ja majanduslike suhete ning koostöö laiendamisel ja kindlustamisel on suur tähtsus sotsialistliku ülesehitustöö edasiarenemiseks Jugoslaavias. 1948. aastal tekkinud vaenulikkus ja isoleeritus NSV Liidu ning Jugoslaavia vahel oli kasulik ainult meie rahvaste vaenlastele, rahu vaenlastele. On täiesti loomulik, et NSV Liidu ja Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi vaheliste suhete paranemine lõdvendab rahvusvahelist pinevust, vastab kõigi rahuarmastavate rahvaste, kõigi maade töötajate huvidele.

Hoolitsedes rahu säilitamise ja kindlustamise eest, võttis Nõukogude valitsus tarvitusele abinõud, et normaliseerida suhteid Saksa Föderatiivse Vabariigiga. NSV Liidu ja Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsuste delegatsioonide vahel 1955. a. septembris toimunud läbirääkimiste tulemusel saavutati kokkulepe diplomaatiliste suhete sisseseadmiseks mõlema maa vahel. Valitsusdelegatsioonid leppi-

sid kokku ka selles, et Nõukogude Liidu ja Saksa Föderatiivse Vabariigi vahel peetakse läbirääkimisi kaubanduse arendamise küsimustes. Kuid Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsusel, eesotsas Adenaueriga, pole märgatavat soovi parandada oma suhteid Nõukogude Liiduga.

Tähtsaks panuseks rahu kindlustamisse Kaug-Idas ja kogu maailmas oli Nõukogude Liidu ning Jaapani vaheliste suhete normaliseerimine.

Pärast kümneaastast vaheaega tulid 1955. aasta juulis Genfis kokku Prantsusmaa, Inglismaa, Nõukogude Liidu ja Ameerika Ühendriikide valitsuste juhid. Genfi nõupidamine näitas, et valitsuste juhtide läbirääkimised võivad soodustada rahvusvahelise pinevuse nõrgenemist, ja et läbirääkimiste teel saab lahendada ka kõige keerulisemaid küsimusi. Selleks on muidugi tarvis, et pooled püüaksid saavutada koostööd ja kokkulepet.

Väga suur tähtsus kestva rahu saavutamiseks kogu maailmas oleks Euroopa julgeoleku kindlustamisel. Teatavasti on kõige verisemad ja laastavamad sõjad toimunud Euroopas. Euroopas algas nii Esimene kui ka Teine maailmasõda, mis levisid seejärel maailma teistesse maadesse, nõudsid inimkonnalt loendamatuid ohvreid ja tekitasid materiaalseid purustusi. Sellest lähtudes on Nõukogude valitsus olnud ja on ka edaspidi arvamisel, et Euroopas julgeoleku garanteerimise kõige kindlamaks vahendiks oleks üleeuroopalise lepingu sõlmimine, s. o. kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine, kusjuures lepingust võtaksid osa kõik Euroopa riigid ja Ameerika Ühendriigid. Niisuguse kollektiivse julgeolekusüsteemi loomine Euroopa riikide nende sõjaliste rühmituste asemel, mis on suunatud teiste Euroopa riikide vastu, aitaks suurel määral kaasa julgeoleku säilitamisele Euroopas ja üldise rahu kindlustamisele. Käesoleval ajal on Euroopas kaks riikide rühmitust. Ühe rühmituse moodustavad Põhja-Atlandi pakti (NATO) ja Lääne-Euroopa Liidu riigid. Teine riikide rühmitus loodi Varssavi lepinguga 1955. a. mais. Sellele lepingule, vastuseks Lääne riikide Pariisi kokkulepetele, kirjutasid alla Nõukogude Liit ja teised Euroopa rahuarmastavad maad. Erinevalt Pariisi kokkulepetest ja Põhja-Atlandi paktist on Varssavi lepingul täielikult kaitse-iseloom ja see ei ole suunatud ühegi väikese ega suure riigi vastu. Sellest räägib väga veenvalt lepingu 9. artikkel, mille kohaselt iga riik, sõltumata tema ühiskondlikust ja riiklikust korrast, võib ühineda käesoleva lepinguga, kui ta ainult avaldab valmisolekut käesolevast lepingust osavõtmise teel kaasa aidata sellele, et ühendada rahuarmastavate riikide jõupingutusi rahu ja rahvaste julgeoleku kindlustamiseks.

Sellest räägib ka 11. artikkel, mille kohaselt Varssavi leping muutub üleeuroopalise lepingu kehtima hakkamise päevast kehtetuks juhul, kui luuakse Euroopas kollektiivse julgeoleku süsteem ja sõlmitakse selleks üleeuroopaline kollektiivse julgeoleku leping. NSV Liidu valitsuse poolt ettepandud kollektiivse julgeoleku lepingu sõlmimine Euroopas oleks suur samm edasi rahu kindlustamisel

kogu maailmas ja soodustaks edaspidi rahvusvahelise pinevuse vähenemist.

Rahu kindlustamiseks on väga suur tähtsus Saksamaa küsimuse lahendamisel. Selle küsimuse lahendamiseks on kaks teed. Üks tee on Saksamaa militarismi taastamise tee, mida soovitavad läänеriigid ja millele tõukab Lääne-Saksamaad Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsus, kes võttis 1956. aasta juunis vastu üldise sõjaväeteenistuskohustuse seaduse. See tee sisaldab aga uue sõja ohtu Euroopa rahvastele, eriti saksa rahvale endale. Relvastatud Saksamaad võidakse kiskuda uutesse sõjalistesse avantüüridesse ja ta võib sel teel kujuneda palju laastavama ja purustavama sõja tandriks, kõigi Euroopa ning paljude teiste rahvaste hädade allikaks. Kuid on olemas ka teine tee Saksamaa probleemi lahendamiseks, ainuõige tee, mida on kindlalt kaitsnud ja ka edaspidi kaitseb Nõukogude valitsus. See on ühtse, rahuarmastava, demokraatliku Saksamaa loomise tee.

Nõukogude valitsus leiab, et Saksamaa küsimuse lahendamisel tuleb lähtuda konkreetsest olukorrast, mis kujunes pärast Teist maailmasõda. Sõja lõppemisest Euroopas on möödunud 12 aastat. Selle aja kestel on tegelikult välja kujunenud kaks Saksamaad — Saksa Demokraatlik Vabariik Idas ja Saksa Föderatiivne Vabariik Läänes. Pariisi kokkulepete tulemusel asus Lääne-Saksamaa militariseerimise teele ja on võetud läänеriikide sõjalistesse rühmitustesse. Ida-Saksamaa aga otsustas kujunenud olukorra tõttu osa võtta Varssavi lepingust.

Nõukogude valitsus lähtub ka sellest, et Saksamaa mõlemas osas on välja kujunenud sisult erinev ühiskondlik ja majanduslik elukorraldus. Saksa Demokraatlikus Vabariigis on võimul töötajad. Siin on likvideeritud kapitalistlikud monopolid; suurmõisnikele kuulunud maa on antud talupoegadele; fašistlikud kurjategijad on saanud teenitud karistuse. Saksamaa selles osas on olemas ja töötavad vabalt saksa demokraatlikud organisatsioonid, antifašistlikud parteid, ametiühingud. Teistsuguseks kujunes Lääne-Saksamaa sõjajärgne areng.

Järelikult ei saa Saksamaa probleemi lahendamisel arvestamata jätta ei Saksa Demokraatliku Vabariigi ega ka Saksa Föderatiivse Vabariigi arvamust; seda küsimust ei saa lahendada ilma sakslaste eneste osavõtuta, veel vähem aga Saksa Demokraatliku Vabariigi huvide arvel. Nõukogude valitsus leiab, et niisugustes tingimustes ei saa juttu olla Saksamaa kahe osa mehaanilisest liitmisest, kuna see tähendaks reaalsete faktide mittearvestamist. Väljakujunenud olukorras on Saksamaa ühendamise kõige reaalsemaks teeks Euroopas kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine, millest võtaks osa nii Saksa Demokraatlik Vabariik kui ka Saksa Föderatiivne Vabariik, ja majanduslike ning poliitiliste sidemete tugevdamine ja arendamine Saksamaa mõlema osa vahel.

Nõukogude Liit on olnud ja on ka edaspidi järjekindlalt selle poolt, et Saksamaa kui rahuarmastava ja demokraatliku riigi rah-

vuslik ühtsus tuleb taastada. Käesoleval ajal, kus Saksamaal on olemas kaks iseseisvat riiki, on Saksamaa taasühendamine võimalik ainult Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi vaheliste otseste läbirääkimiste ja kokkulepete teel.

Nõukogude Liit võitleb sihikindlalt läänеriikide poliitika vastu, mis viib Saksamaa remilitariseerimisele (relvastamisele) ja tema lõhestatuse jätkamisele. Nõukogude Liit leiab, et Saksamaa küsimuse lahendamisel tuleb lähtuda kõigi Euroopa riikide julgeoleku kindlustamise huvidest ning eelkõige Saksamaa lääne- ja idapoolsete naabrite julgeoleku kindlustamise huvidest, kõigi Euroopa rahvaste, sealhulgas muidugi ka saksa rahva huvidest.

Meie valitsus jätkab jõupingutuste tegemist, et saavutada kokkulepe desarmeerimise küsimuses. Kuid ka selles küsimuses põrkab ta läänеriikide vastupanule. Näiteks, kui Nõukogude Liit nõustuks ühinema läänеriikide ettepanekutega relvastatud jõudude suuruse suhtes, siis taganeksid need riigid igasuguste ettekäänete all nende endi ettepanekutest. Et leida väljapääs kujunenud ummikust, tegi Nõukogude valitsus 1956. a. märtsis ettepaneku leppida esialgu kokku tavalise relvastuse vähendamise küsimuses, seadmata üles tingimust selle kohta, et kokkuleppe saavutamiseks selles küsimuses on eelkõige vaja kokku leppida aatomirelva küsimuses. Ka see ettepanek leidis vastupanu. Läänеriigid sidusid desarmeerimisprobleemi teiste veel lahendamata rahvusvaheliste probleemidega, sealhulgas ka Saksamaa küsimusega, tegid ettepaneku kehtestada veelgi kõrgem relvastuse tase kui varem eeldati. Kõik see annab põhjust arvata, et läänеriigid ei taha relvastuse tegelikku vähendamist.

Püüdes saavutada rahvusvahelise pinevuse edasist nõrgendamist, võttis NSV Liidu valitsus pärast Genfi nõupidamist vastu otsuse tuua Austriast ennetähtaegselt ära Nõukogude väed ja vähendada Nõukogude relvastatud jõude Austriast äratoodava vägede hulga võrra. 1955. aastast saadik on Nõukogude Liit vähendanud oma relvastatud jõude 1 840 000 inimese võrra. Läänеriikide relvastatud jõudude tase aga on samal ajal jäänud praktiliselt muutmatuks.

1956. aasta juulikuus pöördus NSV Liidu Ülemnõukogu maailma kõigi maade parlamentide poole läkitusega desarmeerimise kohta. Olgugi, et neis dokumentides toodud ettepanekud puudutavad rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise probleemi kõige tähtsamaid külgi, on läänеriigid jäänud neile ettepanekutele kurdiks.

30. aprillil 1957 tegi NSV Liidu esindaja ÜRO desarmeerimiskomisjoni alamkomiteele Nõukogude valitsuse nimel uued ettepanekud desarmeerimisküsimuses.

Need Nõukogude valitsuse ettepanekud sisaldavad desarmeerimisküsimuse alal osaliste abinõude tarvituselevõtmise programmi, mis läänеriikide soovi korral võiks saada heaks aluseks desarmeerimisküsimuse praktilisel lahendamisel. Püüdes igati kergendada desarmeerimisküsimuse lahendamist, jõuda aatomirelva katseta-

miste lõpetamises kiiremini kokkuleppele Ameerika Ühendriikide ja Inglismaaga, tegi Nõukogude valitsus nimetatud maadele ettepaneku kokku leppida aatomi- ja vesinikurelva katsetamiste lõpetamises kas või teatud ajakski. Kuid lääneriigid, eelkõige aga Ameerika Ühendriigid ei taha kuidagi nõustuda nende ettepanekutega. Nad räägivad küll desarmeerimisest, tegelikult aga ajavad kõik Nõukogude Liidu ettepanekud nurja, oma desarmeerimisettepanekud aga esitavad nad igasuguste reservatsioonidega, mis põhjustavad ettepanekute nurjumist, ei taha loobuda relvastumise võidujooksust ega otsustavalt lõdvendada rahvusvahelises olukorras valitsevat pinevust.

Üldise rahu kindlustamist soodustaks oluliselt NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheliste suhete otsustav parandamine. Nõukogude valitsus tegi Ameerika Ühendriikide valitsusele ettepaneku sõlmida NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahel sõpruse ja koostöö leping. Niisugune leping vastaks nõukogude ja ameerika rahva kui ka teiste rahvaste elulistele huvidele. Kuid sellest ei ole huvitatud Ameerika Ühendriikide reaktsioonilised ringkonnad, kes avaldavad tugevat survet Ameerika valitsusele; need ringkonnad ei soovi rahu, vaid sõda, mis tooks monopolidele uusi miljardilisi kasumeid.

NSV Liit teostab ka edaspidi rahu ja rahvusvahelise koostöö poliitikat. Ühtlasi jälgivad nõukogude inimesed valvsalt rahvusvahelises elus toimuvaid sündmusi, seda enam, et kaasaegses muutunud rahvusvahelises olukorras tegutsevad veel jõud, kes püüavad segada riikidevaheliste normaalsete suhete jaluleseadmist ning rahu kindlustamist kogu maailmas.

Suurt tähtsust rahu ja rahvusvahelise julgeoleku kindlustamise eest peetavas võitluses omab rahvusvaheliste suhete igakülgne laiendamine. Nõukogude Liit näitab sel alal suurt initsiatiivi. Siia kuuluvad: Nõukogude riigitegelaste isiklik kontakt teiste maade riigitegelastega, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ja teiste maade töölisparteide esindajate vaheline ning ametiühingute vaheline kontakt ja suhtlemine, parlamendi-, ühiskondlike ja teiste delegatsioonide vahetamise laiendamine, kultuurisidemete, kaubanduse ja teiste vastastikuste suhtlemise viiside laiendamine ja tugevdamine.

3. RAHU-, DEMOKRAATIA- JA SOTSIALISMIJÕUD KASVAVAD JA TUGEVNEVAD

Maailma rahvad ei taha sõda. Rahvad on õppinud kahe maailmasõja kibedatest kogemustest. Tunda saanud sõja koledusi ja hädasid, soovib rõhuv enamik inimesi kõigis maades rahulikult töötada ja kasutada rahu hüvesid. Rahvastele on võõrad ja vastikud imperialistide üleskutsed uueks maailmasõjaks.

Rahvad on alati ja igal pool taotlenud rahu, kuid see liikumine

pole kunagi olnud nii massiline ja organiseeritud kui käesoleval ajal. Esmakordselt ajaloos on tekkinud võimas rahvusvaheline rahupooldajate rinne, mille eesmärk seisab selles, et päästa inimkond uuest maailmasõjast ja kindlustada rahvaste rahulik koostöö. Rahvaste tahte kohaselt loodi Ülemaailmne Rahunõukogu, kuhu kuuluvad kõigi rahvaste esindajad.

Rahukaitseliikumine on haaranud kogu maakera. Selle liikumise eesmärgiks ei ole kapitalismi likvideerimine. See on erinevate poliitiliste vaadete ja uskumustega sadade miljonite inimeste rahulik, demokraatlik liikumine, ühiskonna kõige erinevamate klasside ja kihtide liikumine, kes on huvitatud rahu säilitamisest ja uue sõja vältimisest. Võitlusest rahu eest võtavad osa töötava rahva massiorganisatsioonid: ametiühingud, naiste-, noorsoo-, üliõpilaste, kooperatiivsed ja teised organisatsioonid, samuti ka paljud religioossed, hariduslikud ja igasugused muud organisatsioonid, kes seisid varem poliitikast eemal.

Eriti suure ulatuse võttis rahupooldajate liikumine seoses allkirjade kogumisega üleskutsele aatomirelva keelamise kohta ja selle valitsuse sõjaroimariks kuulutamise kohta, kes esimesena võtab tarvitusele aatomirelva. Selle üleskutse võttis Ülemaailmne Rahunõukogu vastu Stokholmis (Rootsis). Stokholmi üleskutsele allkirjade kogumine muutus kõikjal üldrahvalikuks hääletamiseks rahu kaitseks, uue sõja ohu vastu. Üleskutsele kirjutas alla 600 miljonit inimest. Üleskutsele, mis nõuab viie suurriigi vahel rahupakti sõlmimist, anti üle 600 miljoni allkirja. 1955. aastal pöördus Ülemaailmne Rahunõukogu kõigi rahvaste poole üleskutsega aatomisõja ettevalmistamise vastu. Sellele üleskutsele kirjutas alla üle 655 miljoni inimese. Rahupooldajate liikumine avaldas mõju vaherahu sõlmimisele Koreas ja sõja lõpetamisele Indo-Hiinas.

Rahupooldajad püüavad uue sõja vallapäästmise plaane nurja ajada. Kõikjal kasvab liikumine aatomi-, vesiniku- ja bakterioloogilise relva keelamise eest. Rahuarmastavate jõudude võitlus tugevneb ka Ameerika Ühendriikides. Ameerika rahvas, samuti nagu kõik maailma rahvad, ei taha sõda, sest ta teab, et sõda ei too temale midagi head, et sõda on kasulik ainult imperialistlikele ninameestele, kes rikastuvad lihtsate inimeste vere ja kannatuste arvel.

Rahvaste kindel tahe võidelda rahu eest, kapitalistlike maade rahvahulkade surve valitsustele peab kindlasti tõsist mõju avaldama kodanlike valitsevate ringkondade poliitikale; rahvad nõuavad valitsustelt, et hakataks rahulikult koos elama ja vaidlusküsimusi läbirääkimiste teel lahendama.

Rahvaste suur valvsus ning nende kindel otsustavus kõigi jõudude ja vahenditega võidelda rahu eest võivad uue sõja organiseerijate kuritegelikud kavatsused nurja ajada.

Sõdade vältimise võimalusest kaasaegsel epohhil. Miljonid inimesed kogu maailmas küsivad: Kas uut sõda on võimalik vältida? Kas tõesti pole inimkonnal jõudu ja vahendeid, et ära hoida uut laastavat sõda? Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kong-

ress, analüüsides rahvusvahelist olukorda, andis sellele kaasaja kõige erutavamale küsimusele ammendava vastuse.

Marksism-leninism õpetab, et niikaua, kui on olemas imperialism, on olemas ka uute sõdade tekkimise majanduslik alus. Niikaua, kui maailmas on olemas kapitalism, taotlevad kapitalistlike monopolide huve esindavad reaktsioonilised jõud ka edaspidi sõjalisi avantüüre: sõda on ju neile tuluallikaks, et aga sõjas võivad hukkuda miljonid inimesed, see neid ei häiri ega huvita. Kuid peale imperialistide on maailmas olemas veel teisi jõude — jõude, kes sõda ei vaja ja kes seetõttu sõja vastu võitlevad.

Marksismi-leninismi seisukoht sõdade paratamatusest imperialismi ajastul töötati välja siis, kui, esiteks, imperialism oli kõikehõlmav maailmasüsteem, ja kui ei olnud veel võimast ning kasvavat ülemaailmset sotsialistlikku süsteemi, ja, teiseks, need ühiskondlikud ja poliitilised jõud, kes sõjast ei ole huvitatud, olid nõrgad, ei olnud küllaldaselt organiseeritud ega suutnud seetõttu sundida imperialiste sõdadest loobuma. Pärast Teist maailmasõda on maailmas toimunud suuri muudatusi. Nüüd ei ole kapitalistlik süsteem maailmas enam ainsaks süsteemiks, vaid on tekkinud ja areneb ka ülemaailmne sotsialistlik süsteem. Selle süsteemi näol on rahuarmastavatel jõududel olemas mitte ainult moraalsed, vaid ka materiaalsed vahendid uue sõja vältimiseks. Peale selle toetavad rahuarmastavat sotsialismileeri suur grupp teisi sadadesse miljonitesse ulatuva elanikkonnaga riike, kes samuti ei taha sõda, on eluliselt huvitatud rahust ning võitlevad aktiivselt rahu eest. Nüüd on kujunenud hiiglasuur «rahutsoon», kuhu kuulub nii sotsialistlikke kui ka mittesotsialistlikke Euroopa ja Aasia rahuarmastavaid riike. On tekkinud võimas üldrahvalik rahupooldajate liikumine. Määratu suureks jõuks on kujunenud kapitalistlikes maades töölisliikumine. See kõik räägib sellest, et meie päevil sõdade fataalset (saatuslikku, vältimatut) paratamatust ei ole. Võimsatel ühiskondlikel ja poliitilistel jõududel on tõsised vahendid selleks, et sõdasid ära hoida, et anda sõjasüütajaile purustav vastulöök, ajada nurja nende avantüristlikud plaanid.

Kuid selleks on vaja, et kõik sõja vastu välja astuvad jõud oleksid alati valvsad ja tegutseksid ühtselt ja tihedas koostöös.

Võitlus töölisklassi ühtsuse eest. Kõige otsustavamaks ja järjekindlamaks võitlejaks rahu, demokraatia ja sotsialismi eest on töölisklass. Teise maailmasõja aastail ja sõjajärgsel ajajärgul on töölisliikumine kasvanud ja tugevnenud. Rahvademokraatiamaades on jalule seatud töölisklassi kindel ühtsus ning moodustatud ühtsed töölisparteid ja ametiühingud. Paljudes kapitalistlikes maades on ametiühingud pärast Teist maailmasõda taaselustunud mitmesuguste poliitiliste veendumustega tööliste ühtsuse alusel.

Kõigi maade teadlikud töölised on ustavad proletaarlase internatsionalismi kohusele ja kõigi tööliste klassiühtsusele. Nad abistavad üksteist võitluses. Kõigi maade töötajate solidaarsus ja ühtsus on vajalik sellepärast, et töötajail on üks ühine eesmärk. Nende

võitlus saab edukas olla vaid sel juhul, kui nad on ühtsed ja koondunud.

Töölisklassi ühtsuse suureks edusammuks oli 1945. a. oktoobris Ülemaailmse Ametiühingute Föderatsiooni asutamine. See rahvusvaheline ametiühingute koondis kaitseb töölisklassi elulisi huve, rahvaste demokraatlikke õigusi ja kindla rahu säilitamist kogu maailmas. Seepärast kapitalistlike maade töölised ei kiidagi heaks parempoolsete sotsialistide ja ametiühingute reaktsiooniliste liidrite tegevust, kes püüavad purustada Ülemaailmset Ametiühingute Föderatsiooni. Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon ühendab oma ridades üle 88 miljoni töötaja enamikust maailma maadest. See võimas organisatsioon võitleb otsustavalt ametiühingute ühtsuse, rahu ja rahvaste demokraatlike õiguste eest.

Kõigis maades on olemas demokraatlikud noorsoo- ja naisteorganisatsioonid. Üle 90 maa noorsoo-organisatsioonid on ühendatud Ülemaailmsesse Demokraatliku Noorsoo Föderatsiooni, mis hõlmab 86 miljonit liiget. 80 maa naisteorganisatsioonid moodustasid Rahvusvahelise Demokraatliku Naiste Föderatsiooni, mis ühendab 200 miljonit naist. Rahvusvahelised naiste- ja noorsoo-organisatsioonid on tähtsaks väesalgaks võitluses rahu eest.

Tööliste ja kogu töötava rahva võitlust rahu ja demokraatia eest juhivad kommunistlikud ja töölisparteid, kes juhinduvad marksismi-leninismi suurest õpetusest. Viimaseil aastail on kommunistlikud parteid tugevnenud ja karastunud. Kui Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul kommunistide arv ei ületanud Venemaal veerand miljonit, teistes maades aga olid ainult väikesearvulised kommunistidele lähedased grupid, siis nüüd on kommunistlike parteide ridadesse koondunud üle 33 miljoni inimese.

Miks on kommunistide mõju nii tugevasti kasvanud? Sellepärast, et neil raskeil aastail, kus Euroopas võimutses fašism, olid kommunistid kõige julgemad ja ennastsalgavamad võitlejad fašistliku orjuse vastu, rahvaste vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse eest. Kommunistide võitlus kindla ja kestva rahu eest, rahujõudude organiseerimise ja kokkuliitmise eest ning imperialistide sepitsuste vastu on veelgi tugevdanud kommunistlike ja töölisparteide mõju rahvahulkadele.

Eriti suur tähtsus on nüüd kommunistlike parteide võitlusel töölisklassi ühtsuse eest. Kogu rahvusvahelise töölisliikumise ajaloo kestel ei ole sellel küsimusel olnud sellist otsustavat tähtsust nagu praegu. Töölisklassi ridade ühtsus on vajalik eelkõige selleks, et kaitsta rahu, nurja ajada sõjaõhutajate kuritegelikud kavatsused ning edukalt võidelda töötava rahva eluliste huvide eest.

Oma otsuses Keskkomitee aruande põhjal märkis NLKP XX kongress: «Rahu tugevdamise huvides on väga tähtis, et kõik sõja vastu välja astuvad jõud tegutseksid ühtse rindena ega nõrgendaks oma jõupingutusi võitluses rahu säilitamise eest. Määratu suur tähtsus selles ürituses on jagusaamisel lõhest töölisliikumises ning asjaliku kontakti loomisel kommunistlike parteide ja sotsialistide

vahel, samuti teiste parteidega, kes tahavad tõeliselt kaitsta rahu, võidelda imperialistliku rõhumise vastu, kaitsta oma rahvaste rahvuslikke huve, demokraatiat ja sõltumatust.»

On tõsi, et kapitalistlikes maades on veel jõude, kes takistavad ühtsuse saavutamist. Nii näiteks lükkas Sotsialistliku Internatsionaali büroo pärast NLKP XX kongressi ühes oma avalduses tagasi igasugused kommunistlike parteidega koostöö vormid. Selline seisukoht muidugi kahjustab töölisklassi huvisid. Kuid sotsialistlike parteide, eriti aga reasotsialistide hulgas on palju neid, kes püüavad saavutada töölisklassi tegevusühtsust. Ka kogemused on näidanud, et neis maades, kus sotsialistid ja kommunistid tegutsevad ühtse rindena, on töölisliikumise edusammud palju tõhusamad ja kindlamad.

Nõukogude Liit on rahu, demokraatia ja sotsialismi lipukandja. Kommunistliku partei juhtimisel teostab Nõukogude Liit kindlalt rahu- ja rahvastevahelise sõpruse poliitikat. Kõigi maade rahvad näevad NSV Liidus oma eluliste huvide kindlat kaitsjat.

Nõukogude Liidu määratu suure autoriteedi on esile kutsunud sügavad põhjused, mida Nõukogude Liidu vaenlased ei suuda kõrvaldada. Nõukogude Liit on olnud ja jääb üldise rahu säilitamise ja kindlustamise peamiseks toeks, lepitamatuks võitlejaks uute sõdade vallapäästmise vastu. Kõigi maade rahvahulgad on faktide põhjal veendunud selles, et nõukogude võim asus esimesena võitlusse imperialistliku sõja vastu, et Nõukogude Liit võitleb väsimatult selle eest, et imperialistid ei valmistaks ette ega päästaks valla uut sõda.

Nõukogude Liit kui uue, kõrgema ühiskondliku süsteemi esindaja kajastab oma välispoliitikas kõigi maade rahvahulkade lootusi, nende taotlusi kestva rahu ja rahvastevahelise sõpruse saavutamiseks. Nõukogude Liit on ustav võitleja kõigi rahvaste vabaduse ja sõltumatuse eest ning rahvusliku ja rassilise rõhumise, igasuguse koloniaalse ekspluateerimise vaenlane. Nõukogude riigi rahupoliitika kaitseb kogu eesrindliku inimkonna huvisid.

NSV Liit võitleb püsivalt ja järjekindlalt rahu eest, leides selles võitluses kõigi maade töötajate toetust. Iga päev leiavad üha rohkem kinnitust V. I. Lenini sõnad, et «... meie rahupoliitika kiidab heaks maakera elanikkonna määratu suur enamus».[1]

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidu ja vabadustarmastavate rahvaste võit Teises maailmasõjas viis kapitalismi nõrgenemisele ja sotsialismi tugevnemisele. Pärast Teist maailmasõda tekkisid rahvademokraatlikud riigid Euroopas ja Aasias. Neis maades tulid võimule töölised ja

[1] V. I. Lenin, Teosed, 30. kd., lk. 361.

talupojad, kes otsustasid valida sotsialismitee. Sotsialism on välja kasvanud ühe maa raamidest ja on kujunenud võimsaks, kasvavaks ning tugevnevaks ülemaailmseks süsteemiks.

Rahu-, demokraatia- ja sotsialismijõud kasvavad ja tugevnevad järjekindlalt. Suuri edusamme on teinud Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaad. Nõukogude Liidu igakülgsel vennalikul toetusel ja abil lähevad nad kindlalt sotsialismile. Hiina rahvas, saavutanud ajaloolise võidu imperialistide ja kuomintanglaste üle, arendab laialdaselt uue elu ehitamist. Ühtlasi laieneb kapitalistlike maade tööliste ja talupoegade võitlus ning tugevneb asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste rahvuslik vabadusliikumine. Ajaloos esmakordselt loodud rahupooldajate organiseeritud rinne laiendab väsimatult oma tegevust. Rahvaste võitmatud rahupüüdlused avaldavad tugevat mõju valitsuste välispoliitikale.

NSV Liidu püsiva rahuarmastava välispoliitika ning kõikide rahuarmastavate rahvaste jõupingutuste tulemusena on viimasel ajal saavutatud rahvusvahelise pinevuse teatav nõrgenemine.

Nõukogude riik on oma välispoliitikas taotlenud ja taotleb kindla ja kestva demokraatliku rahu ning rahvastevahelise rahuliku koostöö jaluleseadmist. Nõukogude riigi rahuarmastav välispoliitika, mida teostab kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus, vastab kõikide vabadustarmastavate rahvaste elulistele huvidele. Seda poliitikat toetavad kõige laialdasemad rahvahulgad kogu maailmas.

Rahu, demokraatia ja sotsialismi eest peetava võitluse avangardis sammuvad kommunistlikud parteid. Välismaa kommunistlikud parteid kasvavad ja tugevnevad. Nad võitlevad töölisklassi ridade ühtsuse edasise tugevdamise eest.

Nõukogude rahvas ja rahvademokraatiamaade rahvad sammuvad rahu, demokraatia ja sotsialismi eest võitlevate kõigi maade töötajate esimestes ridades. Nõukogude Liit on rahu, demokraatia ja sotsialismi lipukandja.

KÜMNES PEATÜKK

Nõukogude rahvas võitluses majanduse taastamise ja võimsa tõusu eest

(aastad 1946—1957)

1. ESIMENE SÕJAJÄRGNE VIISAASTAK (aastad 1946—1950)

NSV Liidu rahvamajanduse üleviimine rahuaja rööbastele. Lõpetanud võidukalt Suure Isamaasõja, astus Nõukogude Liit uuesti arenemise rahulikku ajajärku.

Saksa fašistlikud röövvallutajad tekitasid Nõukogudemaale määratu suurt kahju. Nad olid täielikult või osaliselt purustanud ja maha põletanud 1710 linna ning üle 70 000 asula ja küla, kümneid tuhandeid tööstusettevõtteid ja kolhoose, tuhandeid masina-traktorijaamu ja sovhoose. Fašistlike röövlite poolt Nõukogude Liidule tekitatud otsene kahju ulatus 679 miljardi rublani. Imperialistid lootsid, et Nõukogude Liit ei suuda sõjajärgsetest raskustest omal jõul jagu saada ja langeb nende võlaorjusse. Kuid need lootused nurjusid.

Ei möödunud viit aastatki sõja lõppemisest, kui nõukogude inimesed ise, ilma väliskapitali abita, mitte ainult et taastasid tootmise sõjaeelse taseme, vaid koguni ületasid selle.

See nõudis jõudude ja vahendite hiiglasuurt pingutust. Kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse raudne tahe ning nõukogude inimeste ennastsalgav ja kangelaslik töö võitsid kõik raskused.

Rahvamajanduse ümberkorraldamine NSV Liidus toimus plaanipäraselt. Vähendades sõjatoodangut suurendas Nõukogude Liit tsiviiltoodangut ja arendas uut ehitustööd. Sajad suurettevõtted hakkasid tootma masinaid ning seadmeid, põllutööriistu ja väetisi ning laiatarbekaupu.

Meie sotsialistlik majandussüsteem võimaldas täielikult ära kasutada Nõukogude armeest demobiliseeritud sõjameeste tööjõudu. Neile anti kohe tööd ettevõtetes, kolhoosides ja asutustes. Ettevõtetes likvideeriti ületunnitöö, mis oli kehtima pandud sõja algul,

pandi jälle maksma 8-tunniline tööpäev ning iga-aastased puhkused töölistele, teenistujatele ja insener-tehnilistele töötajatele.

1946. aastal viidi nõukogude tööstuse sõjajärgne ümberkorraldamine põhiliselt lõpule. Laialdaselt arenes rahuaegne majanduslik ülesehitustöö.

1946. aasta märtsis võttis NSV Liidu Ülemnõukogu vastu NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja edasiarendamise neljanda (esimese sõjajärgse) viie aasta plaani aastaiks 1946—1950.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus seadsid ülesandeks viie aasta jooksul täielikult taastada tööstuse ja põllumajanduse sõjaeelne tase ning seejärel see tase ületada.

Esimene sõjajärgne viisaastak nägi ette:

esmajärjekorras rasketööstuse ja raudteetranspordi taastamise ja arendamise;

põllumajanduse ja tarbeesemeid tootva tööstuse edasiarendamise;

uue tehnika edasiarendamise ja juurutamise kõigis NSV Liidu rahvamajandusharudes;

nõukogude rahva materiaalse ja kultuurilise elutaseme tõstmise.

Üheks kõige tähtsamaks ülesandeks neljandal viisaastakul oli fašistliku okupatsiooni läbi kannatada saanud piirkondade taastamine.

Purustatud majanduse taastamine algas juba sõja-aastail, sedamööda kuidas saksa fašistlikud röövvallutajad Nõukogude pinnalt välja kihutati, kuid eriti laiaulatuslikult arenes see pärast sõja lõppu. Kogu maa, kogu nõukogude rahvas taastas Saksa fašistliku okupatsiooni all kannatada saanud piirkondi; sinna suunati seadmeid, ehitus- ja muid materjale. Riik assigneeris kannatada saanud piirkondade taastamiseks suuri rahasummasid. Abiks kannatada saanud piirkondadele suunati kvalifitseeritud kaader. Ja tagajärjed ei jäänud tulemata. Nende piirkondade majandus ja kultuur taastati lühima ajaga.

Söe-, metallurgia-, masinaehitustööstus ja teised tööstusharud taastati kiires tempos. Vabastatud piirkondade tööstus taastati mitte vana, vaid uue tehnika alusel, arvesse võttes teaduse ja tehnika uusimaid saavutusi. Selles suhtes on näitlik NSV Liidu tähtsaima söebasseini — Donbassi taastamine. Seal saavutas ööpäevane söetoodang juba 1949. aasta lõpus sõjaeelse taseme. Donbass muutus jällegi meie maa kõige suuremaks ja kõige mehhaniseeritumaks kivisöebasseiniks. Ta söekaevandused on muutunud veelgi võimsamaks, nad on tehniliselt paremini varustatud ja tootlikumad kui enne sõda.

Sama võib öelda ka lõunarajoonide metallurgia taastamise kohta. Neljanda viisaastaku lõpus andis ta metalli juba rohkem kui enne sõda. Nagu kõigis teistes tööstusharudes, nii ka metallurgias mitte ainult et taastati sõja poolt purustatud ettevõtted, vaid ehitati ka uusi ja laiendati tootmist tegutsevates tehastes.

Neljanda viisaastaku edukas täitmine. Nõukogude inimeste ennastsalgavat tööd kroonis hiilgav võit. Neljas viie aasta plaan

täideti enne kindlaksmääratud tähtaega. NSV Liidu tööstus täitis selle 4 aasta ja 3 kuuga. Viisaastaku lõpul — 1950. aastal — oli sõjaeelne tase tööstuse kogutoodangu väljalaske alal ületatud 73 protsendi võrra.

Viisaastaku jooksul kasvas tunduvalt malmi ja terase tootmine, suurenesid märksa kivisöe kaevandamine ja nafta ning elektrienergia tootmine. Masinaehitustööstus hakkas välja laskma üle tuhande uue masina- ja tööpingitüübi, suurendas metallurgia- ning elektriseadmete ja naftaaparatuuri väljalaset. Tööliste tööviljakus tööstuses ületas viisaastaku lõpuks sõjaeelse taseme 37 protsendi võrra ja ehitustöödel 23 protsendi võrra.

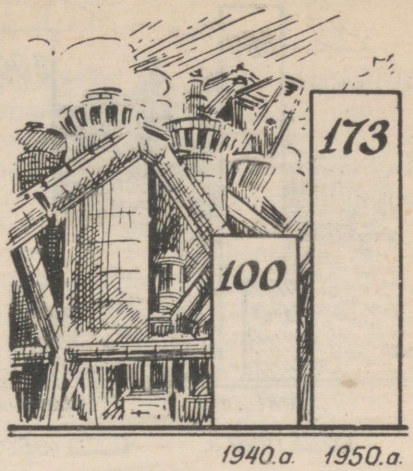

Tööstustoodang 1950. aastal
(protsentides, võrreldes 1940. aastaga)

Suuri raskusi tuli võita külas. Sõja-aastail oli põllumajanduses töötajate arv, külvipind ja kariloomade arv vähenenud, märksa oli kahanenud ka traktorite ja teiste masinate arv. Sõja poolt tekitatud purustustele lisandusid veel 1946. aastal NSV Liidu Euroopa-osa üsna suurt maa-ala haaranud tugeva põua tagajärjed.

Üksikmajapidamiste tingimustes, kodanliku korra ajal oleks tugev põud paratamatult põhjustanud kogu põllumajanduse langust ja massilist nälga elanike seas. Nõukogude Liidus seda ei juhtunud. Nõukogude võim abistas kannatada saanud piirkondi toiduainete, seemnevilja ja loomasöödaga. Nõukogude riigi abiga võitis kolhoositalurahvas edukalt sõja ja põua läbi tekitatud raskused.

Võitluses põllumajanduse taastamise eest ilmnes erilise jõuga kolhoosikorra elujõulisus. Okupantidest vabastatud maal asusid talupojad otsekohe taastama kolhoose. Lühikese aja jooksul õnnestus kolhoosid, masina-traktorijaamad ja sovhoosid taastada ja rajada palju uusi masina-traktorijaamu.

Tähtsaks etapiks kolhooside organisatsioonilises ja majanduslikus tugevdamises oli neljandal viisaastakul alanud väikeste põllumajanduslike artellide ühendamine suurteks kolhoosideks. 1950. aasta algul olnud 254 000 väikese kolhoosi asemele loodi ligi 90 000 suurt. Kolhooside ülesehitustöö kogemused näitasid, et suurtel kolhoosidel on rohkem võimalusi mitmeharulise ühismajapidamise arendamiseks kui väikestel. Suurtes kolhoosides võib edukamalt rakendada uut tehnikat, täielikumalt ära kasutada põllumajandusteaduse saavutusi, tõsta põldude viljakust ja arendada kõrge produktiivsusega ühisloomakasvatust.

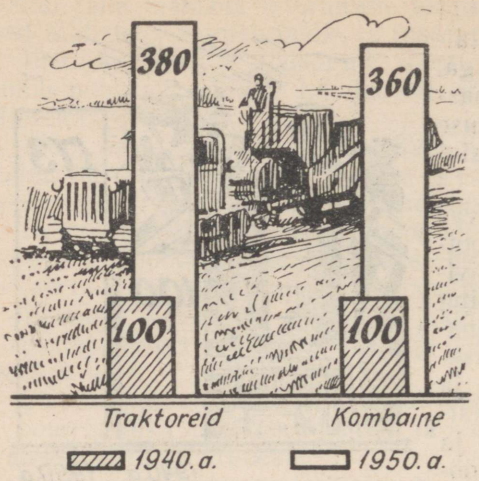

Põllutöömasinate väljalase 1950. aastal
(protsentides, võrreldes 1940. aastaga)

Tööstuse ja põllumajanduse edusammud võimaldasid Nõukogude valitsusel juba 1947. aasta detsembris kaotada sõja algul maksmapandud kaardid kõigile toiduainetele ja tööstuskaupadele.

Üheaegselt kaardisüsteemi kaotamisega viidi läbi rahareform. Rahareform taastas täisväärtusliku Nõukogude rubla ja etendas NSV Liidu rahvamajanduse arendamisel ning elanikkonna materiaalse heaolu kasvus määratu suurt osa.

Rahareformi läbiviimisel ja kaardisüsteemi kaotamisel tühistati kommertskaubanduse kõrged hinnad ja pandi kehtima ühtsed riiklikud jaehinnad. See oli laiatarbekaupade hindade alandamise esimene etapp. Järgnevatel aastatel, sedamööda kuidas tootmine arenes, alandati toiduainete ja tööstuskaupade riiklikke jaehindu veel mitmel korral.

Hindade alandamise tagajärjel kasvas rubla ostujõud, tõusis märgatavalt tööliste ja teenistujate reaalpalk. Suurenesid talupoegade tulud; neil avanes võimalus osta rohkem tööstuskaupu.

1946.—1950. aasta jooksul ehitati ja taastati linnades ja töölisasulais elumaju üldpinnaga üle 100 miljoni ruutmeetri; maa-asulais taastati ja ehitati nende aastate jooksul 2 miljonit 700 000 elumaja. Riiklikud kulutused tervishoiule kasvasid rohkem kui kahekordseks.

Üheaegselt rahva materiaalse seisundi paranemisega saavutati suuri edusamme ka rahvahariduse, teaduse ja kultuuri arendamisel. Nii suurenes õpilaste arv alg-, seitsmeklassilistes ja keskkoolides, tehnikumides ja teistes keskõppeasutustes neljanda viisaastaku jooksul 8 miljoni võrra ja ulatus 1950. aastal 37 miljonini.

Taastanud sõja läbi purustatud majanduse, suunas nõukogude rahvas oma jõupingutused sotsialismi ülesehituse lõpuleviimisele ja järkjärgulisele üleminekule kommunismile. Sellele teele asus meie maa juba enne Suurt Isamaasõda. Kuid sõda ja sellele järgnev majanduse taastamine pidurdasid meie liikumist kommunismile peaaegu kümne aasta võrra. Võitluses kommunismi eest tagavad Nõukogude Liidu töötajad kõigi sotsialistlike majandusharude võimsa tõusu.

2. SOTSIALISTLIKU TÖÖSTUSE JA TRANSPORDI ARENEMINE

Rasketööstus on rahvamajanduse alus. Peamiseks sotsialistliku majanduse kiire arenemise ja kommunismile materiaalse ning tootmisbaasi loomise tingimuseks on rasketööstuse eelistatud, ettejõudev kasv teiste rahvamajandusharudega võrreldes. Nagu sõjaeelseil, nii ka sõjajärgseil aastail arenes meie tööstus ja areneb edaspidigi kõrge tempoga. Juba 1952. aastal ületas rasketööstuse toodang kolmekordselt sõjaeelse taseme. Sellega ühenduses hakkas hääli kostma, et kas ei saaks rasketööstuse arengut aeglustada ja selle arvel kiirendada tarbeesemeid tootva tööstuse arengut. Kuid nii võivad mõtelda ainult need inimesed, kes ei tunne sotsialistliku tootmise arendamise seadusi. Nad ei taipa, et rasketööstuse arendamise tempo aeglustamine viiks kogu rahvamajanduse arendamise tempo aeglustamisele, meie maa majandusliku võimsuse ja kaitsevõime nõrgenemisele.

Tõepoolest, kas saab tarbeesemete toodangut suurendada, ilma et rasketööstust kiires tempos arendataks? Kas saab ilma rasketööstuseta saavutada põllumajanduse tõusu ja kerge- ning toiduainetetööstuse kiiret arengut? Sest selleks, et ehitada uus vabrik, läheb ju vaja ehitusmaterjale, metalli, masinaid, elektrienergiat. Selleks aga, et vabrikut käiku lasta, vajatakse toor- ja kütteaineid, elektrienergiat ning transpordivahendeid. Kõik teavad, kui suurel hulgal vajatakse tehnikat sovhoosides, masina-traktorijaamades ja kolhoosides, ja kui palju vajatakse naftasaadusi ning teisi energiaallikaid selleks, et seda tehnikat liikuma panna.

Me teame samuti, et nõukogude inimeste rahulik töö ja heaolu sõltuvad meie kodumaa kindlast kaitsevõimest. On arusaadav, et ainult arenenud rasketööstuse puhul saab kindlustada Nõukogude piiride puutumatuse, hästi relvastada armeed ja tagasi tõrjuda vaenlaste igasugused kallalekippumised meie rahvaste vabadusele ning sõltumatusele.

Järelikult ei saa juttugi olla rasketööstuse arendamise tempo aeglustamisest. Vastupidi, tuleb kasutada kõiki võimalusi, et kivisõe, nafta, metalli, elektrienergia, keemiasaaduste, mitmesuguste masinate, tööpinkide ja aparaatide tootmine kasvaks kiirtempoga. Sellest lähtudes koostatakse ka meie rahvamajanduse arendamise viie aasta plaanid.

Sellele suunati Nõukogude Liidu töölisklassi ja tehnilise intelligentsi jõupingutused viiendal viisaastakul (aastad 1950—1955).

Viies viie aasta plaan, mille järgi kavatseti tootmisvahendite toodangut suurendada 80 protsendi võrra ja tarbeesemete toodangut 65 protsendi võrra, täideti enne tähtaega — 4 aasta ja 4 kuuga. Tööstustoodangu maht suurenes meie maal 1955. aastal 1950. aastaga võrreldes 85 protsendi võrra, seejuures tõusis tootmisvahendite toodang viisaastaku jooksul 91 protsendi võrra ja tarbeesemete toodang 76 protsendi võrra.

Niisuguse suure hüppe saavutamiseks tööstuse arengus tuli mitte ainult suurendada toodangu väljalaset olemasolevais ettevõtteis, vaid ka ehitada uusi tehaseid, vabrikuid, kaevandusi, elektrijaamu. Viienda viisaastaku jooksul ehitati NSV Liidus ja lasti käiku üle kolme tuhande uue raske-, kerge- ja toiduainete tööstuse suurettevõtte.

Kuuenda viisaastaku põhiülesanded (aastad 1956—1960). Iga täidetud viisaastak loob alused ülesehitavateks töödeks järgmisel viisaastakul, mis oma ulatuselt suuresti ületab eelmiste aastate saavutused. Viies viisaastak ületas tunduvalt neljanda. Kuid tedagi ei saa võrrelda kuuenda viisaastakuga.

NLKP XX kongress kavandas suurejoonelised perspektiivid nõukogude rahva majanduse ja kultuuri edasiarendamiseks ning heaolu tõstmiseks kuuendal viisaastakul.

Tootmisvõimsuste laiendamise ja tööviljakuse tõstmise arvel saavutatakse viie aasta jooksul määratu suur tööstus- ja põllumajandustoodangu juurdekasv. 1960. aastal ületab tööstustoodangu maht NSV Liidus 1940. aasta taseme rohkem kui viiekordselt.

1960. aastal toodab Nõukogude Liit terast, elektrienergiat, tsementi ja kütteaineid rohkem, kui praegu toodavad Inglismaa, Prantsusmaa ja Lääne-Saksamaa kokku.

Rahvatulu NSV Liidus kasvab viisaastaku jooksul 60 protsendi võrra ja on neli ja pool korda kõrgem kui 1940. aastal. Kõik see parandab märksa töötajate materiaalset heaolu ja tõstab rahva kultuuri uuele tasemele.

Nagu eelmistel aastatel, nii näeb plaan ka praegu ette tootmisvahendeid tootvate harude eelistatud arendamise. Ühtlasi võimaldab majandusliku arenemise alal saavutatud tase märksa suuremas ulatuses kui varem laiendada tarbeesemete tootmist, elamu- ja kultuurilist ning elukondlikku ehitust.

NLKP XX kongressi direktiivides NSV Liidu arendamise kuuenda viisaastaku plaani kohta on öeldud: «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kuuenda viie aasta plaani tähtsamateks ülesanneteks on garanteerida rasketööstuse eelistatud arendamise, pideva tehnilise progressi ja tööviljakuse suurendamise baasil kõigi rahvamajandusharude edasine võimas kasv, saavutada järsk tõus põllumajanduslikus tootmises ning sel alusel nõukogude rahva materiaalse heaolu ja kultuuritaseme märgatav tõus.»

Üldiselt suureneb tööstustoodangu maht viisaastaku jooksul vastavalt partei XX kongressi direktiividele 65 protsendi võrra, kusjuures tootmisvahendite toodang kasvab ligikaudu 70 protsendi ja tarbeesemete toodang ligikaudu 60 protsendi võrra.

Kokkuvõtted nõukogude inimeste ennastsalgavast tööst ajavahemikul, mis on möödunud partei XX kongressist, näitavad, et kongressi direktiive kuuenda viisaastaku plaani kohta täidetakse edukalt. 1956. aastal kasvas tööstuse kogutoodang 1955. aastaga võrreldes 11 protsendi võrra. Ligikaudu samasugused kasvunäitajad on saavutatud 1957. aastal.

Viisaastaku esimestel aastatel selgus vajadus direktiivide üksikuid näidisülesandeid täpsustada, maa jõude ning vahendeid koondada tähtsamatele käikulastavatele objektidele. Peale selle avanes võimalus mitmesuguste tooraineliikide uute, äsja avastatud leiukohtade ja energiaallikate baasil luua uusi ettevõtteid ning uusi tööstuskeskusi, mis kuuenda viie aasta plaani kohta käivates direktiivides polnud ette nähtud. Nendele uusehitustele ei jätku kuuenda viisaastaku järelejäänud kolmest aastast. Seda arvestades tunnistasid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu vajalikuks koostada rahvamajanduse arendamise perspektiivplaan aastaiks 1959—1965.

«NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu peavad,» öeldakse NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsuses «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise perspektiivplaani väljatöötamisest», «vajalikuks lähtuda perspektiivplaani projekti koostamisel peaülesandest, milleks on tagada kõigi rahvamajandusharude võimas tõus tootmisvahendite tootmise eelisarendamise baasil, et astuda uus suur samm edasi NSV Liidu majandusliku põhiülesande lahendamisel — ajaloo suhtes lühikese aja jooksul järele jõuda kõige arenenumatele kapitalistlikele maadele toodangu valmistamises iga elaniku kohta ja neist ette minna. Meie maa ühiskondliku rikkuse suurendamise alusel tuleb tagada nõukogude rahva ainelise heaolu ja kultuurilise elutaseme edasine tõus.

Perspektiivplaani peaülesande täitmise tähtsaimaks tingimuseks on tööviljakuse igakülgne tõstmine pideva tehnilise progressi baasil, eesrindliku teaduse ja tehnika saavutuste omandamise ning kõigis tööstusharudes laialdase juurutamise baasil. Uus perspektiivplaan peab andma laialdased võimalused kõigi teadusalade arendamiseks, teoreetilisteks uurimistöödeks ja uuteks suurteks teaduslikeks avastusteks.»

Millised on siis peamised rahvamajandusharude arendamise teed?

Metallurgiatööstus. Metallurgia koos kütteainetööstuse, elektrienergeetika, masinaehituse ja keemiatööstusega on juhtivaiks rahvamajandusharudeks. Nende harude edukast arenemisest sõltub teiste rahvamajandusharude ja meie maa kaitsevõime areng.

Ja tõepoolest, kas saab meie tänapäeva elu ette kujutada ilma masinate ja raudteedeta, ilma traktorite ja kombainideta, ilma aurikute ja lennukiteta? Aga kõik need valmistatakse metallist või siis metallist tööriistade abil.

Üldse tuntakse maakeral ligi 80 mitmesugust metalli. Kõiki neid kasutab inimene ühel või teisel määral. Kuid kõige levinumad ja kõige vajalikumad on juba ammust aega nõndanimetatud mustad metallid — teras ja malm. Mustade metallide tähtsus on väga suur. Kui võrreldakse eri maade majanduslikku võimsust, siis näidatakse kõigepealt malmi- ja terasetoodangu suurust.

Rauamaagivarude poolest asume me maailmas esikohal. Mustade

metallide toodangu poolest ühe elaniku kohta jääme me kõige arenenumatest kapitalistlikest maadest veel maha. Ülesanne seisab selles, et lühikese ajaga see mahajäämus võita.

Mille arvel siis metallide toodangut suurendatakse? Kõigepealt olemasolevate võimsuste tootlikuma kasutamise ja eesrindliku tehnoloogia juurutamise arvel, aga samuti uute ettevõtete käikulaskmise arvel. 1960. aastaks jõuame me mustade metallide toodangu poolest ühe elaniku kohta Inglismaale ja Prantsusmaale järele. Tunduvalt kasvab ka praegusaegse tehnika arenemisele äärmiselt vajalike värviliste ja haruldaste metallide toodang.

Maa kindlustatus metalliga sõltub mitte ainult sellest, kui palju seda toodetakse, vaid ka sellest, kuidas seda kasutatakse ja kokku hoitakse. Me teame, et masinate ja seadmete hooletu hoidmise tõttu hävitab rooste iga aasta miljoneid tonne metalli. Ja kui palju metalli läheb raisku iganenud töötlemisviiside pärast! Iga aasta läheb meie maa tehastes laastuks sadu tuhandeid tonne metalli sellepärast, et toorikute kaal ja vorm ei vasta valmistatavatele toodetele. Väga palju metalli kulutatakse masinatele ja ehitistele liigse tugevuse andmiseks. Suurt kahju toob riigile metalli kasutamine mitte määratud otstarbeks. Kuni viimase ajani ehitatakse metallist sildu, armatuure majadele, telegraafitulpasid ja tihtipeale ka tarasid. See on kallis ja ebapraktiline. Hoopis kasulikum ja mõistlikum oleks selleks otstarbeks kasutada raudbetooni. Real juhtudel asendavad metalli edukalt puit ja plastmassid.

Tuleb välja, et meie maa metallivajaduste täielikumaks rahuldamiseks on vaja arendada aseainete tootmist selleks, et metalli võidaks kasutada ainult seal, kus ta tõepoolest on asendamatu.

Kogu meie piiritu kodumaa on läänepiiridest kuni Kaug-Idani kaetud ehitustellingutega. Ehitatakse kaevandusi, vabrikuid, tehaseid, sovhoose, masina-traktorijaamu ja kolhoose, ehitatakse töölisasulaid ja terveid linnu. Kõik see nõuab tohutul hulgal ehitusmaterjale. Kui me raudbetooni tootmist aastast aastasse ei tõsta, siis raisatakse palju metalli ja hinnalist puitu ebatootlikult. Seepärast võtavadki partei ja valitsus tarvitusele abinõusid, et raudbetooni ja tsemendi toodangut suurendada.

Kütteainetööstus. Ilma kütteaineta poleks tänapäeva tehaste ja vabrikute, raudtee-, vee-, auto- ja õhutranspordi töö võimalik. Mida rohkem on maal kütteaineid, seda tugevam ta on. Ega ilmaaegu maa majandusliku võimsuse iseloomustamisel rööbiti metalliga nimetata kivisütt ja naftat.

Nõukogude rahvas on aastast aastasse suurendanud kivisöe-, nafta-, looduslike gaaside ja põlevkivitoodangut. NLKP XX kongressi direktiivid näevad ette tõsta kivisöetoodangut viie aasta jooksul 200 miljoni tonni võrra. Võrdluseks tuleb öelda, et kolme sõjaeelse viisaastaku jooksul kasvas kivisöetoodang 130 miljoni tonni võrra.

Veelgi kiirema tempoga peab arenema nafta ja gaaside tootmine. Ja see on ka arusaadav. Nafta ja looduslikud gaasid on kõige öko-

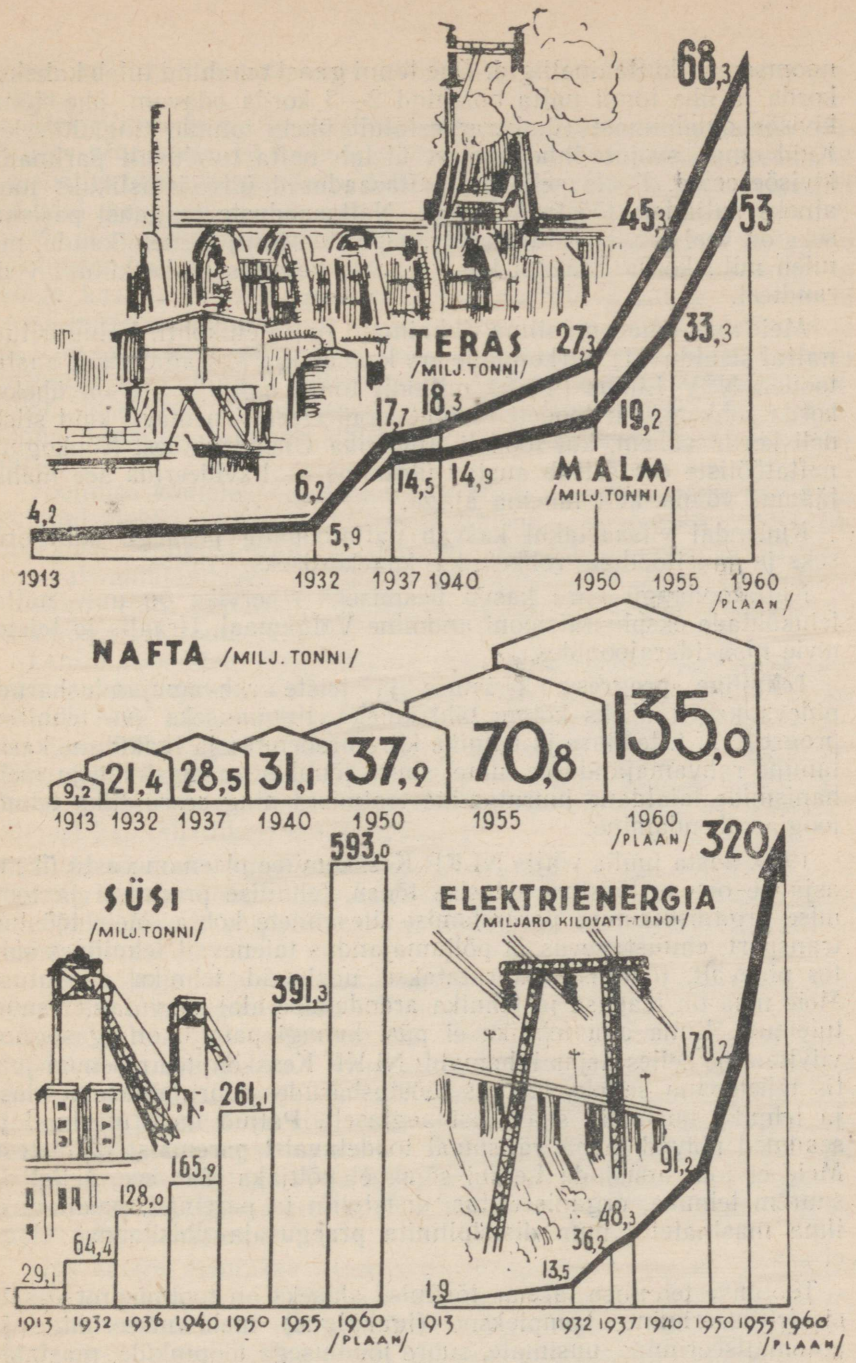

Rasketööstuse tähtsamate toodanguliikide tootmine NSV Liidus
(Andmed 1960. aasta kohta on toodud NLKP XX kongressi direktiividest kuuenda viie aasta plaani kohta)

noomsemad kütteaineliigid. Ühe tonni gaasi omahind tuleb kaheksa korda ja ühe tonni nafta omahind 2—3 korda odavam ühe tonni kivisöe omahinnast (ümberarvestatult ühele tonnile tingkütusele). Kuid oma soojusvõime poolest ületab nafta tunduvalt parimadki kivisöesordid. Peale selle on naftasaadused üliväärtuslikuks tooraineks paljudele tööstustoodetele. Naftasaaduste ja gaasi paremuseks on veel see, et neid saab transportida torujuhtmete kaudu, mis tuleb mitu korda odavam kui vastavas koguses tahke kütuse vedu raudteel.

Meie maa omab maailma rikkaimaid naftaleiukohti. Läbiuuritud, naftat sisaldavate piirkondade arv kasvab iga aastaga. 1956. aastal toodeti NSV Liidus ligi 84 miljonit tonni naftat. See on üheksa korda rohkem, kui toodeti revolutsioonieelsel Venemaal, kuid siiski neli korda vähem, kui toodeti Ameerika Ühendriikides. Nõukogude naftatööliste ees seisab austav ülesanne — likvideerida see mahajäämus võimalikult lühema ajaga.

Kuuendal viisaastakul kasvab naftatoodang peaaegu kahekordseks ja gaasitoodang rohkem kui kuuekordseks.

Naftatoodangu kiire kasvu peamiseks reserviks on uute naftaleiukohtade ekspluatatsiooni andmine Volgamaal, Uraalis ja teistes meie maa idarajoonides.

Tehniline progress. Tööstuse ja teiste rahvamajandusharude pideva kasvu üheks kõige tähtsamaks tingimuseks on tehniline progress, s. t. teaduse ja tehnika kiire arenemine ja igakülgne kasutamine rahvamajanduses, uute, suure jõudlusega masinate ja mehhanismide laialdane juurutamine tootmises ning eesrindliku tehnoloogia rakendamine.

1955. aasta juulis võttis NLKP Keskkomitee pleenum vastu üksikasjalise otsuse tööstuse edasise tõusu, tehnilise progressi ja tootmise organiseerimise parandamise ülesannete kohta. Meie tööstus, transport, ehitustegevus ja põllumajandus täienevad tehnilises suhtes pidevalt, tootmisse juurutatakse uusimaid tehnika saavutusi. Meie maa on teaduse ja tehnika arendamise alal saavutanud suuri tulemusi. Kuna aga tehnika ei püsi kunagi paigal, on igasugune viivitamine selles asjas lubamatu. NLKP Keskkomitee pleenum juhtis tähelepanu sellele, et reas tööstusharudes juurutatakse teaduse ja tehnika uusimaid saavutusi aeglaselt. Paljud meie masinad ja seadmed jäävad maha välismaal toodetavaist paremaist näidistest. Meie ei tohi unustada Lenini sõnu, et võitjaks jääb see, kellel on suurem tehnika, organiseeritus, distsipliin ja paremad masinad, et ilma masinateta, ilma distsipliinita praegusaja ühiskonnas elada ei saa.

Tootmise tehnilise taseme tõstmise aluseks on tootmisprotsesside elektrifitseerimine, kompleksne (igakülgne) mehhaniseerimine ja automatiseerimine, uusimate, suure jõudlusega tööpinkide, masinate ja aparaatide juurutamine. Kommunistlik partei võitleb kõrgema tehnika eest, teeb ülesandeks varustada kõik tööstusharud külluses

kõige eesrindlikumate, suure jõudlusega masinate ja mehhanismidega.

Elektrifitseerimise ja masinaehituse arendamine on peamine tehnilises progressis. Et tootmist pidevalt laiendada, tööviljakust tõsta ja töötingimusi kergendada, läheb vaja üha rohkem elektrienergiat ja häid masinaid.

Me elame elektri-sajandil. Elektrienergia on juurdunud meie ellu tootmise, kultuuri ja igapäevase elu lahutamatu osana ning on kõige kasulikum ja mugavam. Elektrienergia peamine väärtus ei seisa mitte ainult selles, et ta on teistest energialiikidest odavam ja et teda saab anda kauge maa taha, vaid ka selles, et tema abil võib organiseerida kõige täiuslikumat, kõrgestimehhaniseeritud tootmist. Ilmaaegu ei näinud suur Lenin elektrifitseerimises kõige võimsamat tehnilist vahendit ühiskonna sotsialistlikuks ümberkujundamiseks.

Tootmise kompleksne mehhaniseerimine ja automatiseerimine on rajatud elektrienergiale, elektrimehhanismide süsteemile. Elektrifitseerimise arengust sõltuvad maa majanduslik võimsus ja tööviljakus rahvamajanduses. Selleks, et kapitalistliku maailma üle majanduslikku võitu saavutada, on tingimata tarvis saavutada ülekaal ka elektrienergia tootmises.

Lenini õpetustele järgnedes on meie maa saavutanud kõige kõrgema elektrifitseerimise arendamise tempo maailmas. 1956. aastal toodeti NSV Liidus 100 korda rohkem elektrienergiat kui 1913. aastal tsaari-Venemaal. Elektrienergia toodangu poolest asusime me juba sõjaeelsetel aastatel teisel kohal maailmas, kuid elektrienergia hulgalt ühe inimese kohta jääb Nõukogude Liit ikka veel arenenumatest kapitalistlikest maadest maha.

Elektrienergia puudus pidurdab tootmise kasvu, raskendab uue tehnika ja tehnoloogia juurutamist. Sellega ühenduses nõuab partei, et elektrienergia väljatöötuse kasv ennetaks tootmise kasvu teistes tööstusharudes.

Iga aastaga kasvab elektrijaamade — niihästi soojuselektrijaamade (s. t. niisuguste, mis töötavad kivisõe, turba ja muude kütteainete põletamise teel) kui ka hüdrauliliste (vesi-) elektrijaamade ehitamise ulatus. Hüdroelektrijaamades toodetakse elektrit mitte midagi maksva ja alaliselt uueneva langeva vee energia abil, ja see elekter tuleb ka kõige odavam. 1957. aastal astub täies võimsuses käiku Euroopa suurim — Kuibõševi hüdroelektrijaam. Täie hooga areneb Stalingradi ja Buhtarma hüdroelektrijaama ehitamine. Jätkatakse maailma suurimate hüdroelektrijaamade ehitamist NSV Liidu idarajoonides.

Uus samm astutakse suurenergiasüsteemide loomises. Kuuendal viisaastakul luuakse NSV Liidu Euroopa-osa ühtne energiasüsteem; see saavutatakse sel teel, et Kuibõševi ja Stalingradi hüdroelektrijaam ühendatakse kesk-, lõuna- ja Uraali energiasüsteemiga. Samuti ühendatakse Gruusia, Aserbaidžani ja Armeenia energiasüsteemi elektrijaamad. Kesk-Siberis laiendatakse töid ühtse energiasüsteemi

loomiseks Novosibirskist kuni Irkutskini. Hiljem ühendatakse need ja teised süsteemid Nõukogude Liidu ühtsesse energiasüsteemi.

Mida siis niisugune elektrijaamade energia ühendamine rahvamajandusele annab? See võimaldab juhtida kogu meie maal toodetavat elektrienergiat ühtsest keskusest ja suunata energia reserve mistahes hetkel nendesse piirkondadesse, kus selle järele tekib vajadus. Nõukogude inimene allutab energiasüsteeme luues hiiglaslikud loodusjõud ühtsele arukale tahtele.

Elektrijaamade ühendamine energiasüsteemi kindlustab energia kindlama ja ökonoomsema kasutamise. Eriti kasulik on soojuselektrijaamade ühendamine hüdroelektrijaamadega. Suurvete perioodil ületavad hüdroelektrijaamad paljude soojuselektrijaamade võimsuse, võimaldavad osa neist remondiks seisma jätta. Talveperioodil, kui hüdroelektrijaamad annavad vähem energiat, võtavad soojuselektrijaamad endale suurema koormuse. Ühtse energiasüsteemi loomise kõige tähtsamaks tulemuseks on tööstuse, põllumajanduse, transpordi ja igapäevase elu igakülgne elektrifitseerimine kõigis meie maa rajoonides, sealhulgas ka piirkondades, kus energiaressursid puuduvad.

Elektrienergeetika arendamine kuuendal viisaastakul võimaldab saavutada uusi edusamme masinaehituses, masinate automaatsüsteemide loomisel, suuremat vaeva nõudvate tööde komplekssе mehhaniseerimise ja automatiseerimise lõpuleviimisel. Selleks aga tuleb mitte ainult tõsta masinate arvu, vaid luua ka uusi masinate tüüpe, asendada vana tehnikat. Suur osa tehastes ja vabrikutes sõjaeelsetel ja esimestel sõjajärgsetel aastatel ülesseatud masinatest ja aparaatidest on vananenud. Näiteks töötavad sõjaeelsed treipingid kiirusega 150—400 tiiru minutis, kuna uusimad tööpingid tagavad 1500—2000-tiirulise kiiruse minutis. Vananenud masinaid ja aparaate leidub kõigis rahvamajandusharudes. Vana tehnikaga on väga raske kõrget tööviljakust saavutada. Ilma uue tehnikata ei saavuta me majanduslikku võitu kapitalistliku maailma üle.

Muidugi ei saa kogu vananenud tehnikat uuendada ühe aastaga või isegi viisaastaku jooksul. Kuid seda võib ja on tarvis moderniseerida, s. o. asendada masinate kõige vastutusrikkamad osad uutega, täiuslikumatega, varustada tööpingid ja mehhanismid täiendavate seadistega, mis tõstaksid nende jõudlust.

Kuid vähe on lihtsalt uue tehnika juurutamisest, — seda tuleb ka kasutada oskuslikult, täie võimsuse rakendamisega. Ainult siis kindlustab ta kõrge viljakuse. Me teame näiteks, et meie söetööstus ei jää tehnikaga varustatuse poolest Ameerika Ühendriikide söetööstusest maha. Kuid tööviljakus Nõukogude Liidu söekaevandustes on ikkagi veel madalam kui Ameerika kaevandustes. See on seletatav peamiselt sellega, et söekaevandamise organiseerimises esineb meil veel palju puudusi ja et tehnika sageli seisab kasutamata.

Uue tehnika tootlikkus oleneb suuresti tehnoloogiast, s. o. sellest, missugused on materjalide töötlemise võtted ja tootmisprotsesside järjestikkus. Keemia osatähtsus tehnoloogia täiustamisel on hinda-

matu. Keemiliste protsesside abil õnnestub materjali töödelda kiiremini ja paremini. Keemiatööstus valmistab kunstlikke tooraineid, aseaineid, mis paljudel juhtudel ületavad loodusliku tooraine kvaliteedi ja säästavad hinnalisi produkte. Keemiatööstus annab põllumajanduse töötajatele mürkkemikaale taimekahjurite ja -haiguste vastu võitlemiseks ning mineraalväetisi. Kuuendal viisaastakul kasvab mitmesuguste keemiatööstusharude toodang 70—100 protsendi võrra ja rohkemgi.

Meie tööstus kulutab piirituse, lakkide, seebi ja muu toodangu valmistamiseks suurel hulgal teravilja, kartuleid ja taimeõlisid. Keemiatööstusele on tehtud ülesandeks arendada kunstliku piirituse, kautšuki, kiu, seebi ja teiste produktide tootmist nafta- ja looduslikest gaasidest, et lõpetada toiduainete kasutamine tehniliseks otstarbeks.

Tööstuse paigutus. Arenedes laiendatud taastootmise seaduste alusel, suurendab sotsialistlik tööstus aastast aastasse tootmisvõimsusi. See saavutatakse niihästi olemasolevate ettevõtete laiendamise kui ka uute tehaste, elektrijaamade ja kaevanduste ehitamise arvel.

Kuuendal viisaastakul arendatakse suurt tööstuslikku ehitust. Ehitustööde laiaulatuslik hoog nõuab ehituskoha eriti hoolikat valikut, tööstuse õiget paigutamist. Mis siis tähendab tööstust õigesti paigutada? Metallurgiatehas on näiteks kõige soodsam ehitada maagi- ja söekaevandamiskoha lähedusse. Niisuguse paigutusviisi juures on tehast kergem ja odavam maagi ja söega varustada. Puuvillapuhastamis- ja õlitehased ning tekstiiliettevõtted on soodsam paigutada puuvillakasvatuspiirkondade lähedusse. Samuti tuleb arvesse võtta toodangu tarbijate asukohta. Näiteks on tehaseid, mis toodavad põllutöömasinaid, otstarbekam paigutada põllumajandusliku tootmise piirkondadesse, toiduainete tööstuse ettevõtteid suuremate linnade ja tööstuskeskuste lähedale. Neid tingimusi täites võib vältida ülemäära kaugeid, aga ka ühesuguste kaupade vastastikusi vedusid, seega vähem kulutada raha ja vaeva ühe toodanguüksuse kohta.

Kuid asi ei piirdu vahetu majandusliku kasu saamise kaalutlustega. Tööstuse õige paigutamine eeldab üldriiklike huvide silmaspidamist. Nii on meie maal sotsialistlikku ülesehitustööd tehtud, silmas pidades tootmise arendamist mitte ainult keskuses, vaid ka ääremaadel, varem tööstuslikus suhtes mahajäänud piirkondades. See on võimaldanud likvideerida Nõukogude Liidu rahvusvabariikide majandusliku mahajäämuse, likvideerida tsarismi poolt päranduseks saadud tootlike jõudude ebaloomuliku paigutuse, kus kogu tööstus oli koondatud keskusse, äärepiirkonnad aga jäid agraarripatseiks; võimaldasid rahva teenistusse anda uusi loodusrikkusi.

Tootmise paigutamisel võetakse arvesse ka vajadus maa kaitsevõimet tugevdada.

Tööstuse nihkumine itta. Idarajoonidesse on koondunud 75 protsenti kõigist NSV Liidus leiduvaist kivisöevarudest ja kuni 80 protsenti hüdroenergiast, 80 protsenti metsarikkustest, peamised värvi-

liste ja haruldaste metallide varud, määratu suured varud keemilisi tooraineid, rauamaake ja ehitusmaterjale. Seejuures tuleb kivisöe ja mustmetallide kaevandamine Siberis märksa odavam kui NSV Liidu Euroopa-osas. Siberi ja Kaug-Ida maagid ja kivisüsi asetsevad võrdlemisi teineteise lähedal, mis hõlbustab kivisöe- ja metallurgiabaaside organiseerimist. Hiiglaslikud jõed on võimelised suurel hulgal andma odavat elektrienergiat keemiatööstuse, elektrometallurgia ja teiste palju elektrienergiat nõudvate tööstusharude arendamiseks. Idas on küllaldaselt vabu põllumajanduslikke maid teraviljamajanduse ja loomakasvatuse arendamiseks ning köögiviljade ja tehniliste kultuuride kasvatamiseks.

Siberimaa on nõukogude võimu aastail tundmatuseni muutunud. Siia on kerkinud uusi linnu, ehitatud suuri tehaseid, vabrikuid, kaevandusi, elektrijaamu, rajatud tuhandeid kilomeetreid raudteid; mitmekordseks on tõusnud teravilja ja teiste põllumajandussaaduste tootmine. Kuid idarajoonide osatähtsus kogu maa majanduses ei vasta kaugeltki veel nende loodusrikkustele.

Partei XX kongress tunnistas vajalikuks Siber lähema 10—15 aasta jooksul muuta Nõukogude Liidu suurbaasiks kivisöe kaevandamise, elektrienergia väljatöötuse, mustade, värviliste ja haruldaste metallide tootmise alal.

Kuuendal viisaastakul algasid hiiglaslikud ehitustööd kivisöe- ja metallurgiaettevõtete rajamiseks Kasahstanis, Kuzbassis ja teistes idapiirkondades.

Komsomol, meie partei ustav abiline, reageeris tuliselt partei üleskutsele — omandada ida loodusrikkusi — ja andis enda keskelt sadu tuhandeid noormehi ja neide, kes komsomolilähetustega saabusid NSV Liidu Euroopa-osast Siberi ja Kaug-Ida uusehitustele ning lülitusid nende kihavasse tööellu.

Tootmise spetsialiseerimine ja koopereerimine. Tehaste vahel peab olema korraldatud rangelt kooskõlastatud töö, selleks et tehased-varustajad valmistaksid osi õigeaegselt ja antud standardi järgi. Tööjaotust ettevõtete vahel nimetatakse spetsialiseerimiseks, mitmete, keeruliste masinate valmistamisest, elektrijaamade, tootmishoonete ja elumajade ehitamisest osavõtvate ettevõtete vaheliste tootmissidemete jaluleseadmist aga koopereerimiseks.

Selgitame seda autotööstusest võetud näite varal. Autot võib täielikult toota ühesainsas tehases. Tootmist võib aga ka jaotada: põhitehases valmistada mootoreid ja autosid kokku monteerida, muud autoosad, instrumendid ja aparaadid aga valmistada teistes tehastes. Need tehased-varustajad võivad üksikute autoosade tootmisele spetsialiseerudes organiseerida osade massilist tootmist ja oma toodanguga varustada mitut ettevõtet. Nii võivad laagritehased laagritega varustada auto-, traktori- ja teisi tehaseid. Ettevõtete spetsialiseerimisel õnnestub tootmist paremini mehhaniseerida, toodangu maksumust vähendada ja kõrget tööviljakust saavutada.

Sotsialistlik majandussüsteem loob tootmise spetsialiseerimiseks ja koopereerimiseks kõige soodsamaid tingimusi. Kuid mitmel põh-

jusel, sealhulgas ka puuduste pärast tootmise paigutamisel kitsaste ametkondlike huvide kokkupõrgete tõttu ei kasutata neid võimalusi kaugeltki piisavalt.

Tööstuse ja ehitustöö juhtimise organiseerimise edasine täiustamine. Sotsialistliku tööstuse edukas areng sõltub paljus sellest, kuidas juhtimine ja planeerimine on organiseeritud. Partei ja valitsus ilmutavad väsimatut hoolt selle eest, et leida parimaid tööstuse juhtimise vorme igas selle arenguetapis.

Rahvamajanduse taastamise ja rekonstrueerimise perioodil olid tööstuse juhtimise peamiseks vormiks rahvamajanduse nõukogud keskuses ja kohapeal. Kohalike rahvamajanduse nõukogude piires ühinesid ettevõtted trustideks ja kombinaatideks. Tsentraliseeritud juhtimist teostasid Rahvakomissaride Nõukogu ja vahetult talle alluvad Kõrgem Rahvamajanduse Nõukogu ning NSV Liidu Riiklik Plaanikomitee.

Esimese viisaastaku aastail oli vaja mobiliseerida kogu maa materiaalsed ja finantsvahendid suurte tööstuskeskuste loomiseks, uute tööstuspiirkondade ja uute tööstusharude ehitamiseks. Seda võis teha ainult tsentraliseeritud korras. Sellega ühenduses luuakse 1932. aastast alates rahvakomissariaadid üksikute tööstusharude juhtimiseks. Sõjajärgseil aastail nimetati rahvakomissariaadid ümber ministeeriumideks. Ministeeriumide arv aina suurenes, sedamööda kuidas eraldati uusi tööstusharusid. Lõppude lõpuks oli tekkinud väga keeruline majanduslik organism, mis sisaldas üle 200 000 riikliku tööstusettevõtte ja 100 000 ehitusettevõtet.

Kõigi Nõukogude Liidu piirituil avarustel paiknevate ettevõtete pidevat juhtimist ühtsest keskusest teostada muutus üha raskemaks. Samaaegselt aga polnud niisuguse juhtimise tsentraliseerimise juures kohalikel partei- ja nõukogude organitel võimalik ettevõtete praktilist juhtimist teostada. Tootmise planeerimist, finantseerimist ja materiaalset ning tehnilist varustamist, samuti ettevõtete spetsialiseerimist ja koopereerimist — kõike seda teostati keskusest saabuvate korralduste järgi. Aga kas saab Moskvas arvesse võtta kõiki nende ettevõtete võimalusi ja vajadusi, mis asuvad näiteks Siberis või Kamtšatkal?

Tööstuse juhtimise äärmine tsentraliseerimine vastavate alade ministeeriumide järgi tekitas ametkondlikke barjääre. Asudes teineteise naabruses ja omades praktilist vajadust majanduslike sidemete jaluleseadmiseks, oli ettevõtteilt paljudel juhtudel niisugune võimalus võetud, sest nad kuulusid eri ministeeriumide ja peavalitsuste alla. Keskusest saabunud ettekirjutusel koopereerisid need ettevõtted tehastega, mis asusid tuhandete kilomeetrite taga. Kõik see raskendas tootmise spetsialiseerimist, koopereerimist ja kombineerimist, põhjustas ülearuseid pooltoodete kaugeid vedusid, muutis tööstustoodangu tootmise kalliks.

Et likvideerida puudused, mille esile kutsusid juhtimise äärmine tsentraliseerimine ja keskuse hooldus, vaatasid partei ja valitsus juba 1955. aastal läbi planeerimise korra, selleks et anda rohkem

õigusi ettevõtetele endile ja kohalikele partei-, nõukogude ning majandusorganitele. Suur töö tehti ära liidu- ja autonoomsete vabariikide õiguste laiendamisel majandusliku ning kultuurilise ülesehitustöö alal. Kuid põhjalik tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamine teostati 1957. aastal Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee initsiatiivil. Pärast selle küsimuse läbivaatamist NLKP Keskkomitee veebruaripleenumil ja üldrahvalikku arutamist ajakirjanduses ning töötajate koosolekutel võttis NSV Liidu Ülemnõukogu VII istungjärk 1957. aasta mais vastu seaduse «Tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise organiseerimise edasisest täiustamisest».

Ümberkorralduse olemus seisab selles, et juhtimine tuua ettevõtetele lähemale, kohalike nõukogude ja parteiorganite õigusi tööstuse ja ehitustegevuse juhtimisel laiendada. Selleks loodi üle maa 105 administratiivset majanduspiirkonda. Tööstuse ja ehitustegevuse juhtimiseks on igas administratiivses majanduspiirkonnas moodustatud rahvamajanduse nõukogu, kelle ülesannete hulka kuulub planeerimise ning materiaalse ja tehnilise varustamise organiseerimine. Rahvamajanduse nõukogu organiseerib tootmise spetsialiseerimist ja koopereerimist oma piirkonnas, seab aga ka jalule tootmissidemeid teiste majanduspiirkondadega.

Rahvamajanduse nõukogud laiendavad oma tegevuse kõigile antud administratiivse majanduspiirkonna tööstusharudele ja ehitustegevusele, välja arvatud kohaliku tööstuse ettevõtted, kes alluvad vahetult kohalikele nõukogudele.

Rahvamajanduse nõukogude tegevust koordineeritakse ja suunatakse ühtsest keskusest — NSV Liidu Ministrite Nõukogust ja NSV Liidu Riiklikust Plaanikomiteest. See kindlustab kogu maa rahvamajanduse ühtse tsentraliseeritud plaanipärase juhtimise. Majandusharude juhtimiseks, mis ei võimalda territoriaalset liigitamist (raudteetransport, side, mõned eriti tähtsad masinaehituse harud), säilitatakse ministeeriumid. Kõik ülejäänud tööstusministeeriumid on kaotatud.

Tööstuse juhtimise ümberkorraldamine tähendab leninliku demokraatliku tsentralismi printsiibi edasiarendamist majanduslikus ülesehitustöös. Majandusliku juhtimise edasine täiustamine lõi tingimused sotsialistliku majanduse veelgi edukamaks arendamiseks ja maa kaitsevõime tugevdamiseks.

Transpordi arenemine. V. I. Lenin nimetas transporti materiaalseks tugipunktiks tööstuse ühendamisel põllundusega. Et kiiresti kasvavat tööstust varustada toor- ja kütteainetega ning põllumajandust masinate, väetiste ja kütteõlidega, et elanikkonda varustada toiduainete ja tööstuskaupadega, muuta reisijate liiklemine mugavaks ja kiireks, on vaja meie transporti kogu aja täiustada.

Selle üle, kuivõrd suured on veod Nõukogude raudteedel, võib otsustada kas või selle järgi, et ainuüksi Omski raudtee veab veoseid niisugusel hulgal nagu Inglismaa, Belgia ja Hollandi raudteed kokku.

Iga aastaga kasvab meie maal tööstuslik ja põllumajanduslik tootmine. See kutsub loomulikult esile ka kaubakäibe suurenemise ja vedude kasvu. Ainuüksi raudteevedude juurdekasv kuuendal viisaastakul moodustab rohkem kui 400 miljardit tonn-kilomeetrit. See juurdekasv võrdub Nõukogude Liidu raudteetranspordi kogu veosekäibega 1940. aastal.

Põhiline osa veostest ja reisijatest veetakse meil raudteel. Nõukogude riik pühendab selle NSV Liidu transpordi pealiigi tugevdamisele ja arendamisele palju tähelepanu.

Kuuendal viisaastakul ehitatakse uusi raudteid ligi 7500 kilomeetrit, peamiselt idarajoonides, kus haritakse üles uudismaid ja püstitatakse uusi tööstusettevõtteid, ning rajatakse üle 6000 kilomeetri paralleelteid. Kuid mitte selles ei seisa raudteede veovõime kasvu peamine allikas. Kui olemasolevale 120 000 kilomeetrile raudteedele lisada veel 7500 kilomeetrit, siis ei anna see ju veel raudteede veosekäibe 42-protsendilist juurdekasvu, nagu partei XX kongressi direktiivid ette näevad. Seda võib saavutada kõigi raudteede veovõime tõstmisega. See aga sõltub kõigepealt nende tehnilise varustatuse tasemest.

Praegu veetakse enamus raudteeveostest NSV Liidus auruveduritega. Ameerika Ühendriikides ja teistes arenenud kapitalistlikes maades aga veetakse suurem osa raudteeveostest mootor- ja elektriveduritega. Mootor- ja elektrivedurid võimaldavad veosekäibe kiirust suurendada 2—3 korda ja vedude maksumust vähendada.

Ühtede ja samade veoste vedamiseks vajavad auruvedurid 3—4 korda rohkem kütet kui elektri- või mootorvedurid. Seda ei saa jätta arvestamata. Raudteetransport tarvitab ju ühe viiendiku meie maal kaevandatavast kivisöest. On selge, et ei saa kauem leppida mahajäänud tehnikaga transpordis, samuti sellega, et nõukogude inimeste töövaeva ja raha kulutatakse ebamajanduslikult. Kuuenda viisaastaku jooksul täieneb raudteetransport 2000 elektriveduriga ja elektrifitseeritakse üle 8000 kilomeetri raudteid või 3,6 korda rohkem kui viiendal viisaastakul. 12-kordseks tõuseb mootorvedurite toodang. Kuuendal viisaastakul veetakse 40—45 protsenti kõigist veostest juba elektri- ja mootorveduritega.

Valitsuse ülesandel töötati välja raudteetranspordi rekonstrueerimise 15 aasta plaan. Lähema 10—15 aasta jooksul viiakse elektriveduritele üle kõik tähtsamad suurema veokoormusega raudteed ja mäestikuliinid, samuti suuremate tööstuskeskuste linnalähedased liinid, üldpikkusega kuni 40 000 kilomeetrit.

Uue tehnika juurutamine kõigisse transpordilülidesse, peale- ja mahalaadimistööde mehhaniseerimine ning juhtimise automatiseerimine võimaldavad tõsta liikluskiirust, üle minna raskekaaluliste rongide vedamisele. Ainult niisugusel tingimusel on võimalik täita ja ületada plaanis ettenähtud 34-protsendiline tööviljakuse tõstmine transpordis ja alandada vedude omahinda 17 protsendi võrra.

Teisel kohal veosekäibe mahult meie maal seisab veetransport. Nõukogude Liidus on 500 000 kilomeetrit laevatatavaid ja parveta-

tavaid jõeteid. Neist kasutati tsaari-Venemaal laevaliikluseks ainult 64 000 kilomeetrit. Nõukogude võimu aastail on kasutatavate laevatatavate jõeteede pikkus ületanud 132 000 kilomeetrit ja laevateede rekonstrueerimise ning parandamise alal ära tehtud suur töö. On ehitatud 227 kilomeetri pikkune Valge mere—Balti mere kanal, 128 kilomeetri pikkune Moskva-nimeline kanal. 1952. aastal viidi lõpule Volga—Doni V. I. Lenini nimelise laevatatava kanali ehitamine. Nõukogudemaa sai veetee, mis ühendab viit merd: Valget merd, Balti merd ja Kaspia merd Musta mere ja Aasovi merega. Uus veetee parandab transpordiühendust meie maa tähtsamate majanduspiirkondade vahel, säästab palju raha ja töövaeva veoste vedamisel.

Kuid jõetranspordi ülirikkalikke võimalusi ei kasutata kaugeltki veel piisavalt. Jõeveod moodustavad meie maa üldises veosekäibes ainult 5,8 protsenti. Ometi tuleb veoste vedamine veeteel, eriti niisuguste veoste vedamine nagu metsamaterjalid, kivisüsi, nafta, sool, teravili jne. odavam kui ükskõik missuguse teise transpordiliigiga. Tööviljakus ühe inimese kohta on veetranspordis üle kahe korra suurem kui raudteetranspordis. Seepärast on veetranspordi arendamine äärmiselt tähtis ning vajalik. 1955.—1960. aastal kavatsetakse jõetranspordi veosekäivet tõsta 80 protsendi võrra. Selleks tahetakse jõelaevastikku täiendada kiiresti liikuvate laevadega ja peale- ning mahalaadimistööd mehhaniseerida.

Meie sotsialistlikule riigile, kellel on hiiglaslikud merepiirid, kaubanduslikud ja majanduslikud sidemed maailma 65 maaga, on meretransport suure tähtsusega. Kuuendal viisaastakul suureneb meretranspordi veosekäive vastavalt partei XX kongressi direktiividele rohkem kui kaks korda. Merelaevastik täieneb ökonoomsemate ja kiiresti liikuvate laevadega.

Võrdlemisi nooreks transpordiliigiks on autotransport. Autotranspordi tähtsus kasvab üha, eriti kohalikel vedudel. Kuuendal viisaastakul kavatsetakse tema veosekäive tõsta kahekordseks. Selleks nähakse ette autopargi suurendamine ja autode konstruktsioonide täiustamine, tsentraliseeritud vedude arendamine ja järelvankrite laialdasem kasutamine. Väga tähtis tingimus autotranspordi arendamisel on teeolude parandamine. Halvad teed lühendavad autode eluiga ja vähendavad autojuhtide tööviljakust.

Kiirtempol areneb veelgi ökonoomsem torujuhtmetransport. Nafta transportimine torujuhtmestiku kaudu on raudteeveost peaaegu kolm korda odavam. Kuuendal viisaastakul kavatsetakse naftasaaduste transportimine torujuhtmete kaudu suurendada kuuekordseks.

Jõudsasti edeneb ka õhutransport. 1956.—1960. aastal suureneb õhutranspordi veosekäive kaks korda, reisijateveo maht peaaegu neli korda. Reaktiivtranspordilennukite ehitamine võimaldab maksimaalselt lühikese ajaga reisijaid ja veoseid toimetada suurte kauguste taha. Nii näiteks kulub reisilennukil TU-104 vahemaa Moskvast Irkutskisse katmiseks kõigest 7 tundi ja Moskvast Pekingisse

veidi üle 9 tunni. 1957. aastal täjenes Nõukogude transpordi-lennuvägi uute lennukitüüpidega: turboreaktiivreisilennukitega TU-104A ja TU-110 ning turbopropelleriga lennukitega «Moskva» ja «Ukraina».

Hiiglaslike reaktiiv- ja propellertranspordilennukite kasutamine muudab reisijate- ja veosteveo õhus hinna poolest sama kalliks kui raudteel.

3. PÕLLUMAJANDUSE JÄRSK TÕUS

Arendades tööstust kiires tempos, on partei ja valitsus tarvitusele võtnud abinõusid põllumajanduse järsuks tõstmiseks. Kolhoosides, masina-traktorijaamades ja sovhoosides peituvad ammendamatud võimalused põllumajandusliku tootmise kiireks kasvuks. Kuid neid võimalusi ei kasutatud küllaldaselt. Põllumajanduse juhtimises tuli ette tõsiseid hooletusi ja vigu, aheldati kohalike töötajate initsiatiivi, rikuti põllumajanduses töötajate materiaalse huvitatuse printsiipi töö tulemuste vastu.

Põllumajanduse seisukorda uuriti sõjajärgseil aastail halvasti ja võeti väga harva arutamisele partei- ja nõukogude keskorganites. Otsused põllumajanduse arendamise küsimuste kohta võeti vastu, ilma et oleks arvestatud laialdase partei- ja majandusaktiivi arvamust. Reas oblasteis oli põllumajandus jäetud laokile ja jäi töötajate alatasa kasvavatest materiaalsetest vajadustest maha.

Partei ei saanud põllumajanduse laokile jätmisega enam leppida. 1953. aasta septembris toimus NLKP Keskkomitee pleenum, kes võttis Keskkomitee esimese sekretäri N. S. Hruštšovi ettekande põhjal vastu otsuse «NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest». Põllumajanduse küsimustele olid pühendatud veel kolm NLKP Keskkomitee pleenumit: 1954. aasta veebruaris-märtsis ja juunis ning 1955. aasta jaanuaris. Põllumajanduse arendamise ülesandeid arutati igakülgselt NLKP XX kongressil. NLKP kongressi ja Keskkomitee pleenumite otsused ja teised partei ning valitsuse keskorganite määrused sisaldavad tegevusprogrammi, mis on suunatud sellele, et lühima ajaga likvideerida mahajäämus põllumajanduses ja meie maal luua toiduainete ning põllumajanduslike toorainete täielik küllus.

Peamised abinõud, mille abil partei ja valitsus organiseerisid põllumajanduse järsu tõusu, seisavad järgmises.

Kolhoosnikute ja kõigi põllumajanduse töötajate materiaalse huvi tõstmine töö tulemuste vastu. Kõigepealt likvideeriti tõsised puudused varumispoliitikas. Hektarite alusel müügikohustuse normide arvestamise printsiipi, mis kehtestati juba 1940. aastal, rikuti jämedalt. Praktikas kujunes see nii, et eesrindlikele, hästi töötavatele kolhoosidele pandi see osa riiklikke kohustusi, mis mahajäävatel kolhoosidel täitmata jäid. Selle tagajärjel kadus eesrindlikel kolhoosidel majanduslik huvi põllumajandusliku tootmise laiendamise vastu, mahajäävad kolhoosid aga ei kandnud materiaalset vastu-

tust nendele kinnistatud maakõlvikute halva kasutamise pärast. Peale selle ei äratanud teravilja, loomakasvatussaaduste, kartulite ja köögiviljade madalad varumis- ning kokkuostuhinnad nende kolhoositootmisharude arendamise vastu vajalikku majanduslikku huvi. Sissetulek nende saaduste äraandmisest ja müümisest riigile oli nende tootmiseks kulutatud ühe normipäeva kohta 4—5 korda väiksem kui sissetulek tehniliste kultuuride müügist.

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumi otsuse põhjal kehtestati kindlad müügikohustuse normid hektari kohta. Alandati teravilja, õlikultuuride seemnete, kartulite ja köögiviljade müüginorme; tõsteti tunduvalt teravilja, kartulite, köögiviljade ja loomakasvatussaaduste varumis- ja kokkuostuhindu, kehtestati kindlad naturaaltasu normid masina-traktorijaamade poolt tehtud töö eest.

Oluliselt muudeti ka kolhoositalundite maksustamise korda. Põllumajandusliku maksu suurust on 1952. aastaga võrreldes vähendatud kaks ja pool korda. 1. jaanuarist 1958 kaotatakse täielikult põllumajanduslikud kohustuslikud müüginormid riigile kolhoosnikute majapidamistelt. Põllumajandusliku maksu suurus määratakse kindlate määrade järgi igalt sajandikult hektarilt kolhoosiperele kinnistatud maalt, sõltumata tulude summast, mis kolhoosnikud oma abimajapidamisest saavad. Niisugune maksustamise süsteem äratab kolhoosnikutes materiaalset huvi õueaiamaa parema ärakasutamise vastu, põllumajandussaaduste tootmise suurendamise vastu.

Kolhoosidele on jäetud rohkem iseseisvust põllumajandusliku artelli põhikirja väljatöötamisel. Üha laialdasemalt rakendatakse kolhoosnikute töövaeva igakuist avansseerimist.

Need abinõud ühenduses uue planeerimise korraga lõid kolhoosides ja kolhoosnikute juures kindla veendumuse, et igasugused parandused ühismajapidamise arendamises soodustavad kolhoosnikute materiaalse heaolu tõusu.

Uus põllumajandusliku tootmise planeerimise kord. Varem kirjutati kolhoosidele ja sovhoosidele keskusest, ülaltpoolt, ette, missuguseid kultuure ja millisel määral külvata, missuguseid loomaliike ja kui suurel arvul pidada, missuguseid traktoritöid (ja kui palju) masina-traktorijaamadel tuleb teha. Kuid niisugune põllumajanduse planeerimise tsentraliseerimine polnud tingitud riiklikust vajadusest. Planeerivad keskorganid ei võinud täielikult teada iga rajooni iseärasusi ja võimalusi, kolhooside majanduslikke ja mullastikuning kliimatingimusi, nende poolt põllupidamises kogutud kogemusi ega ka seda, missugused kultuurid antud oludes võivad anda parimat saaki.

Erinevalt endisest planeerimise korrast nähakse 1955. aastast alates riiklikus põllumajanduse arendamise plaanis ette ainult tähtsamate, kohustuslike müüginormide alusel antavate põllumajandussaaduste varumiste maht, masina-traktorijaamadele töö eest antav naturaaltasu, kontraheerimise ja riiklike kokkuostude maht, samuti nende traktoritööde maht, mis masina-traktorijaamad kolhoosides

teevad. Nüüd on kolhoosidele antud rohkem iseseisvust ühistoot-mise planeerimisel. Nüüd koostavad nad ise koos masina-traktori-jaamaga ühismajandi arendamise plaane.

Seejuures toimub arvestus kolhoosidele kinnistatud maakõlvikute ühikult saadava toodanguhulga järgi. Kui palju nüüd kolhoosid ja masina-traktorijaamad toodangut sajalt hektarilt vähima raha- ja töökulu juures saavad — see on nüüd nende töö kõige tähtsam majanduslik näitaja. See kord kõvendab kohalike juhtivate töötajate vastutust maa õigema ärakasutamise eest, põllumajandusliku tootmise igakülgse arendamise eest ja üldriiklike ning kohalike vajaduste kindlustamise eest põllumajandusliku toodangu alal.

Plaaniliste varumiste ja kokkuostude arvel annavad kolhoosid ära ainult osa nende poolt toodetavast toodangust. Kõik, mis toodetakse üle selle, jääb täielikult kolhooside käsutusse ja kulutatakse nende oma äranägemisel. Arvesse võttes kohalikke mullastiku- ja kliimaolusid, planeerivad kolhoosid niisuguste harude arendamist, mis kindlustavad riiklike ülesannete täitmise, ühismajapidamise kasvu ja kolhoosnikute tulude suurenemise.

Partei ja valitsus kindlustavad seega isiklike ja ühiskondlike huvide igakülgse arvestamise alusel kolhooside ühismajapidamise tugevnemist, kolhoosnikute töödistsipliini tõstmist, kolhoosi liikmete tulude suurenemist.

Masina-traktorijaamade ja sovhooside osatähtsuse tõus. Et saavutada põllumajanduse igakülgset tõusu, on vaja rööbiti materiaalse huvi tõstmisega igakülgselt mehhaniseerida tootmist, juurutada uusi agro- ja zootehnilisi võtteid. Selles asjas aga kuulub otsustav osa masina-traktorijaamadele ja sovhoosidele.

Masina-traktorijaamad etendavad kolhoositootmise organiseerimisel otsustavat osa. Kuid nende töös esines tõsiseid puudusi, mis raskendas tähtsate põllumajandusharude arendamist. Masina-traktorijaamad mehhaniseerisid peamiselt teravilja ja tehniliste kultuuride tootmise. Kuid neiski harudes polnud kõik tööliigid mehhaniseeritud, mis tugevasti vähendas masinate kasutamise efektiivsust. Kui näiteks kõigiks töödeks teraviljakultuuride kasvatamisel 100-hektarilisel pindalal kulutati 85 inimpäeva, siis sellelt pindalalt koristatud teravilja järgnevaks töötlemiseks kulutati 157 inimpäeva käsitsitööd. Loomakasvatuses, söötade, kartulite ja köögiviljade tootmisel aga oli ülekaalus käsitsitöö, mis aeglustas nende harude arenemist, raskendas tootmise organiseerimise eesrindlike võtete rakendamist.

NLKP Keskkomitee septembripleenum tegi ülesandeks lõpule viia tööde mehhaniseerimine põllunduses ning täielikult asendada kõik käsitsitöö protsessid — teraviljade külvist kuni nende koristamiseni ja puhastamiseni, laialdaselt arendada palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimist loomakasvatuses, kartulite ja köögiviljade tootmisel. Sotsialistlik tööstus sai kõrgendatud ülesande traktorite, kombainide ja muu keerulise tehnika tootmiseks.

Paljude masina-traktorijaamade ebarahuldavat tööd võis seletada kõigepealt sellega, et neis puudus alatine kvalifitseeritud mehhani-

saatorite kaader. Kuni 1953. aastani usaldati masina-traktorijaamade kallis ja keeruline tehnika hooajatööliste hoolde, keda värvati kolhoosidest põllutööde ajaks. Kuna nad polnud masina-traktorijaamade koosseisulised töötajad ja said tasu oma töö eest mitte masina-traktorijaamadelt, vaid kolhoosidelt, ei näidanud mehhanisaatorid üles vajalikku hoolt tehnika säilitamise ja kõrge tootlikkusega kasutamise eest. Niisugune kord tõi kaasa mehhanisaatorite kaadri voolavuse, ei soodustanud nende kvalifikatsiooni kasvu, täpset töö organiseerimist ega kindlat töödistsipliini.

Partei ja valitsus muutsid endist korda. Traktoristid, traktoribrigaadide brigadirid ja nende abid, ekskavaatorite masinistid ja nende abid ning arvestajad-tankijad arvati masina-traktorijaamade alatiste töötajate koosseisu. Järelikult läksid kõik masina-traktorijaamade mehhanisaatorid töötasu ja oma seisundi poolest tootmises üle riiklike ettevõtete töötajate ridadesse. Masina-traktorijaamadesse ja sovhoosidesse suunati palju mehhanisaatoreid linnadest ja tööstuskeskustest. Võeti tarvitusele abinõusid masina-traktorijaamade kaadri paremaks ettevalmistamiseks ja kehtestati uus töötasusüsteem, mis suurendab mehhanisaatorite materiaalset huvi suurte saakide saamise ja loomade produktiivsuse tõstmise vastu. Masina-traktorijaamad viiakse üle isemajandamisele, mis tõstab nende materiaalset vastutust kolhoositootmise saatuse eest.

Nõukogude riik, varustades pidevalt masina-traktorijaamu uue tehnikaga ning parandades nende tööd, tugevdab sellega majandusliikku ja organisatsioonilist abi kolhoosidele. Masina-traktorijaamad on kolhooside juhtimise alal Nõukogude riigi tähtsamateks tugipunktideks. Masina-traktorijaamade osatähtsuse tõstmine kolhoositootmise organiseerimisel tugevdab veelgi linna ja maa tootmisalast koostööd, tugevdab töölisklassi ja kolhoositalurahva vahelise liidu majanduslikke põhialuseid.

Jätkates tööd masina-traktorijaamade tugevdamiseks põllumajandusliku tehnikaga, mehhanisaatorite ja juhtiva kaadriga, pühendab Nõukogude riik ühtlasi hoopis rohkem kui varem tähelepanu vanade sovhooside tugevdamisele ja uute sovhooside loomisele. 1954.—1956. aastal on meie maal asutatud ligi 700 uut sovhoosi, sealhulgas üle 400 sovhoosi Kasahstani ja Siberi uudismaadel. Need sovhoosid on varustatud võimsa tehnika ja kvalifitseeritud kaadriga. Märksa on paranenud sovhoositootmise planeerimise ja finantseerimise organiseerimine. On tõstetud põllumajandussaaduste riiklikke müügihindu, üle mindud dotatsioonisüsteemilt tootmise isemajandavale organiseerimisele. Tänu sellele on sovhooside töötajad tugevdanud võitlust sovhoositoodangu omahinna alandamise ja tootmise rentaabluse tõstmise eest.

Abi külale kaadri näol. Sotsialistlik suurtootmine ei saa edukalt areneda, kui seda juhivad vähese ettevalmistusega inimesed. Nõukogude ja parteiorganid suunasid NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsust täites suure arvu agronoome, zootehnikuid, insenere ja teisi eriteadlasi vahetult masina-traktorijaamadesse,

kolhoosidesse ja sovhoosidesse. Palju on ära tehtud ka kolhooside tugevdamiseks juhtiva kaadriga. Ainuüksi 1955. aasta kevadel sõitis partei üleskutsel ligi 25 000 vabatahtlikku juhtivale tööle kolhoosidesse.

Niiviisi sai sotsialistlik küla sotsialistlikult linnalt abiks nii tehnikat kui ka tunduvat abi kaadri näol. Parandati põllumajanduse arendamise parteilist juhtimist.

Partei määratu suur organisatoorne töö lõi soodsad tingimused kõigi põllumajandusliku tootmise alade kiireks kasvuks. Nüüd seisab peamine selles, et õigesti kasutada maad, tehnikat, kaadrit, peatähelepanu koondada otsustavatele tootmisharudele, kõigepealt aga teraviljamajanduse arendamisele.

Teravili on põllumajandusliku tootmise alus. Teravilja tootmise kasvust sõltub kõigepealt rahva kasvavate vajaduste täielik rahuldamine kõrgekvaliteediliste toiduainetega. Teravili on vajalik samuti loomakasvatuse edukaks arendamiseks. Teravilja tootmist tuleb suurendada veel selleks, et igati laiendada tehniliste kultuuride külve nende tootmiseks spetsialiseerunud piirkondades. Siis on veel vaja omada riiklikke viljareserve ja -fonde väliskaubanduseks. Seepärast on partei suunanudki tähelepanu ja vahendid teraviljamajanduse tõstmisele.

Teravilja tootmise järsu suurendamise ülesannet lahendatakse teraviljakultuuride viljakuse tõstmisega kõigil pindaladel ja kadude vähendamisega saagi koristamisel ning säilitamisel, samuti külvipinna kiire laiendamisega uudis- ja jäätmaade ülesharimise arvel. Äärmiselt tähtis on ka suurt terasaaki andva maisi külvipinna laiendamine.

NLKP Keskkomitee veebruari-märtsipleenumi (1954. aasta) otsusel on uudis- ja jäätmaade ülesharimiseks Kasahstanis, Siberis, Volgamaal, Põhja-Kaukaasias ja teistes meie maa piirkondades organiseeritud suuri töid. Uutele ülesharitud maadele on loodud sovhoosid ja suur hulk masina-traktorijaamu. Nendesse piirkondadesse on suunatud üle 200 000 traktori (ümberarvestatult 15-hobujõulisteks) ja palju muud tehnikat. Partei üleskutsel sõitsid 350 000 nõukogude patriooti uudis- ja jäätmaid üles harima. Tänu nende kangelaslikule tööle kolme aasta jooksul, 1954.—1956. a., hariti üles ligi 36 miljonit hektarit uusi maid. Külvipinna juurdekasv uudismaade ülesharimise arvel on suurem kui Prantsusmaa ja Itaalia külvipind kokku. Uutel maadel toodetakse meie maal kõige odavamat vilja.

Samade aastate jooksul on märksa suurendatud puuvilla, lina, kartulite ja köögiviljade tootmist. Suurenenud on ka loomakasvatussaaduste tootmine. Kahe aastaga — 1955. ja 1956. aastal — tõusis piima kogutoodang kõigis majanditekategooriais peaaegu 30 protsendi võrra, kolhoosides aga 69 protsendi võrra.

Ühismajapidamise kiire kasvuga kaasnes kolhooside ja kolhoosnikute tulude suurenemine. 1956. aastal moodustasid ainuüksi kolhooside rahalised tulud 94,5 miljardit rubla, talupoegade raha-

lised ja naturaalsissetulekud aga arvestatult ühele töötajale kasvasid 1950. aastaga võrreldes 68 protsendi võrra.

Väljapaistvaid saavutusi võitluses vilja eest saavutati 1956. aastal, kuuenda viisaastaku esimesel aastal. Kui varem kõige paremail aastail varuti 2—2,2 miljardit puuda teravilja, siis 1956. aastal varuti teravilja üle 3,3 miljardi puuda, juurde arvamata tasaarvestust ja asendamist teiste saadustega. Nüüd näevad kõik, millised tõeliselt suured muudatused on meie põllumajanduses viimastel aastatel aset leidnud. Need saavutused võimaldasid põllumajandusele esitada uusi tähtsaid ülesandeid.

Põllumajandus kuuendal viisaastakul. Partei XX kongress tegi ülesandeks kuuenda viisaastaku jooksul viia teravilja kogusaak 11 miljardi puudani aastas, tehniliste kultuuride tootmist suurendada 35—55 protsendi võrra. Kongressi direktiivid näevad ette tööviljakuse tõstmise sovhoosides 70 protsendi ja kolhoosides 100 protsendi võrra. Ülesanne seisab järelikult selles, et töötajate arvu põllumajanduses suurendamata saavutada põllumajanduse peamiste toodanguliikide tootmises 1,5—2-kordne kasv ja üle selle. Niisugune ülesanne on jõukohane ainult võitnud sotsialismi maale, kellel on mehhaniseeritud kolhoosi- ja sovhoosisuurtootmine vilunud juhtiva kaadriga ja põllumajanduse eriteadlastega.

Missugused aga on siis põllumajanduse nii kiire kasvu reservid ja allikad? Need allikad ja reservid on juba läbi proovitud eelmistel aastatel, NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuste ja partei ning valitsuse teiste abinõude elluviimise käigus, ning pääsevad ka kuuendal viisaastakul veelgi täielikumalt maksvusele.

Meie kodumaa idarajoonides on veel palju ülesharimiseks kõlblikke maid ja need tulevad ka edaspidi ülesharimisele. Kuid peamiseks ja alati kehtivaks teravilja- ja teiste põllumajanduskultuuride kasvu allikaks on saagikuse tõstmine. Tarvitseb kuuendal viisaastakul saagikus tõsta keskmiselt 90—100 puudani hektari kohta, kui teravilja kogusaak olemasolevalt pindalalt tõuseb 11—12 miljardi puudani. 90-puudase hektarisaagi saavutamine on jõukohane igale majandile. Meie maa kõigis piirkondades leidub kolhoose, kes iga aasta saavad veelgi suuremaid saake.

Teraviljakultuuride saagikust oleks võrdlemisi kerge tõsta mineraal- ja orgaaniliste väetiste andmise teel. Kuid mineraalväetisi ei jätku meil ikka veel, kuigi nende tootmine nõukogude võimu aastail on kasvanud sadu kordi. Seepärast on tarvis lähemail aastail võitluses teravilja saagikuse tõstmise eest täielikumalt ära kasutada kohalikke väetisi, laiemalt rakendada niisuguseid agrotehnilisi võtteid nagu sügisene kõrrekünd, kesa, kultuuride õige külvikord, võitlus umbrohu vastu, külviaja lühendamine 4—5 päeva peale ja koristamisaja lühendamine 7—8 päeva peale. Kogemused on näidanud, et valikkoristamise rakendamine ja teised abinõud võimaldavad tõsta saaki keskmiselt 2 tsentneri võrra hektarilt, kõigilt pindaladelt meie maal aga täiendavalt saada 1,5 miljardit puuda

teravilja. Need agrotehnilised võtted on kättesaadavad igale kolhoosile, masina-traktorijaamale ja sovhoosile.

Suurt saagilisa võib anda ka üleminek sordiseemnetele. On välja arvestatud, et suuresaagiliste sortide juurutamise arvel võib teraviljasaaki suurendada mitmesaja miljoni puuda võrra. Nii tõstab hübriid-seemnetega maisikülv terasaaki 7—8 tsentneri võrra hektarilt. Need on vaid mõned reservid teravilja tootmise suurendamiseks, neid leidub igas kolhoosis, masina-traktorijaamas ja sovhoosis.

Üldrahvalik ülesanne. Loomakasvatuse alal esitas meie partei Keskkomitee ülitähtsa riikliku ülesande — jõuda liha, piima ja või tootmises ühe elaniku kohta Ameerika Ühendriikidele järele. Et Ameerika Ühendriikidele nende ülitähtsate loomakasvatussaaduste tootmise alal järele jõuda, on vajalik liha tootmist suurendada 3,5 korda ja piima tootmist 1,4 korda. Viimaste aastate kogemused näitavad, et kolhoosidel ja sovhoosidel on reaalsed võimalused Ameerika Ühendriikidele juba 1958. aastal piima ja või tootmises järele jõuda. Me teame näiteks, et Rjazani ja Voroneži oblasti kolhoosid ja sovhoosid tõstsid 1—2 aastaga karja piimaproduktiivsuse kahekordseks. Paljud Ukraina NSV ja teiste vabariikide kolhoosid, sovhoosid ja üksikud rajoonid saavutasid juba 1956. aastal 1960. aastaks kindlaksmääratud piimatoodangu taseme. Nende edusammude «saladus» seisab selles, et nad varuvad küllaldasel hulgal mahlakaid sööti, peamiselt maisisilo, kindlustavad karja rikkaliku söötmise ja nende eest hea hoolitsemise.

Märksa raskem on kolmekordistada liha tootmist. Kuid arvestused näitavad, et ka selle ülesande võib lahendada 1960.—1961. aastal, kui ära kasutada kõik kolhoosides ja sovhoosides peituvad võimalused. Otsustaval määral sõltub see seakasvatuse kiirest arendamisest. Selles loomakasvatusharus on võimalik kiiresti tõsta loomade arvu ja kindlustada liha- ning rasvatoodangu suur juurdekasv lühima ajaga. On olemas kõik tingimused ka selleks, et viisaastaku jooksul tõsta loomalihatoodang 3—3,5-kordseks. Paljudes kolhoosides ja sovhoosides, eriti uutes, uudismaadel loodud majapidamistes, võib kiiresti suurendada mitut liiki piimakarja, samuti lihaloomade, eriti lammaste arvu. Enamikus majapidamistes on võimalused ka linnukasvatuse arendamiseks. Et kõik need reservid liikvele panna, läheb vaja suurt organiseerimistööd. Eriti palju tuleb vaeva näha söödabaasi laiendamisel. Ja siin astubki esikohale teravilja- ja maisitoodangu edasine suurendamine.

Meil on kõik selleks, et kiiresti suurendada põllunduse ja loomakasvatuse saaduste toodangut. Põllumajandust on iga aasta täiendatud uue, täiuslikuma tehnikaga. Kuuendal viisaastakul saab nõukogude küla üle 1,5 miljoni traktori (ümberarvestatult 15-hobujõulisteks), üle 500 000 teraviljakombaini ja palju muid masinaid.

Viisaastaku jooksul suureneb niisutatavate maade pindala rohkem kui 2 miljoni hektari võrra ja haritakse üles rohkem kui 3 mil-

jonit hektarit kuivendatud maid. Kõrbe-stepirajoonides tahetakse veega varustada ligi 80 miljonit hektarit karjamaid.

Määratu suurtest reservidest, mis põllumajanduslikus tootmises peituvad, annab tunnistust üleliiduline põllumajandusnäitus Moskvas. Näitusel on esindatud palju põllumajandusliku tootmise eesrindlasi, kes enne tähtaega täitsid viie aasta plaani ülesanded. Üleliiduline põllumajandusnäitus on märkimisväärne üldrahvalik kõrge meisterlikkuse kool, kus õpitakse tundma eesrindlikke kogemusi ja põllumajandusteaduse ning -praktika saavutusi.

Kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajad astusid võitlusse selle eest, et lähimail aastail loomakasvatussaaduste tootmise alal ühe elaniku kohta Ameerika Ühendriikidele järele jõuda. Ja kahtlemata lahendatakse see ülesanne edukalt.

4. RAHVA MATERIAALSE JA KULTUURILISE ELUTASEME KASV

Töö enda, oma ühiskonna heaks. Sotsialistlikku tootmist organiseeritakse töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Seepärast viib iga samm tööstuse ja põllumajanduse arendamisel nõukogude rahva elutaseme tõusule.

Kõige üldistavamaks näitajaks rahva heaolu tõusust on rahvatulu kasv. 1956. aastal kasvas rahvatulu NSV Liidus ühe elaniku kohta 1913. aastaga võrreldes 13-kordseks. Tänu sellele suurenes tööliste ja teenistujate reaalpalk peaaegu viis korda ja talupoegade reaaltulud üle kuue korra. See tähendab, et Nõukogude Liidu töötajad söövad ja riietuvad nüüd märksa paremini ja neil on paremad elamistingimused. 1956. aastal müüdi elanikkonnale riikliku ja kooperatiivkaubanduse kaudu lihasaadusi 2,9 korda, võid 8,5 korda, siidriiet 21 korda, trikootooteid 9 korda rohkem kui 1932. aastal. Elamufond linnades suurenes 1913. aasta 180 miljonilt ruutmeetrilt 668 miljoni ruutmeetrini 1956. aastal. Seejuures moodustab korteriüür NSV Liidus 4—5 protsenti töölisperekonna büdžetist, kuna revolutsioonieelsel Venemaal läks korteriüüriks üle 20 protsendi töölise palgast.

Nõukogude võimu aastail on ääretult kasvanud ka rahva kultuuriline elutase. Pidevalt kasvab koolide, tehnikumide ja kõrgemate õppeasutuste võrk. NSV Liidus õpib iga neljas kodanik. Meie maal on läbi viidud üldine seitsmeaastane koolikohustus ja alustatud üleminekut üldisele keskharidusele nii linnas kui maal. 1913. aastal õppis kõrgemais õppeasutustes ja tehnikumides kõigest 182 000 üliõpilast, nüüd õpib neid aga üle 4 miljoni. 1957. aastal töötas NSV Liidus 395 000 raamatukogu ja 127 000 klubi.

Rahva heaolu ja kultuuri kasv kuuendal viisaastakul. Partei XX kongressi direktiivides nähakse ette tõsta viisaastaku jooksul tööliste ja teenistujate reaalpalka ligikaudu 30 protsendi võrra ja kolhoosnikute rahalisi ning naturaaltulusid vähemalt 40 protsendi

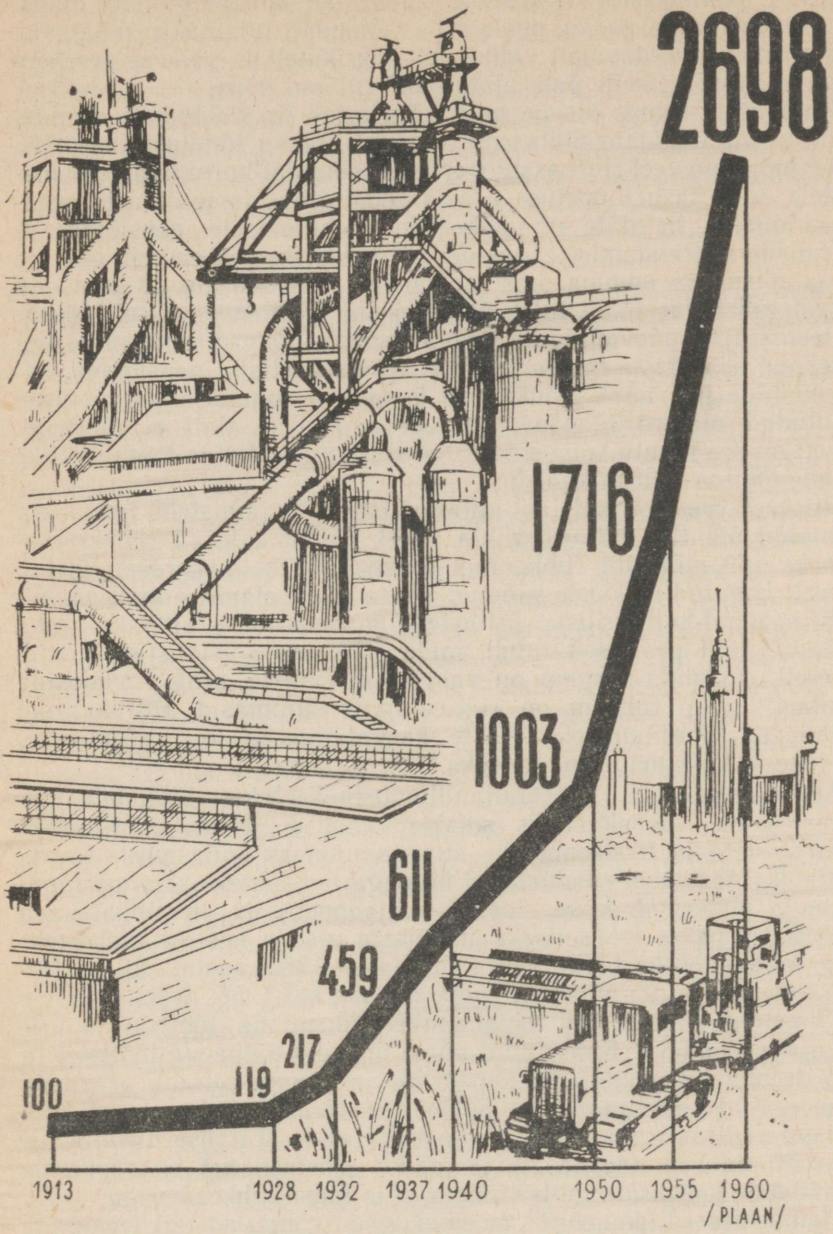

NSV Liidu rahvatulu kasv
(protsentides, võrreldes 1913. aastaga)

võrra. 1. jaanuarist 1957 tõstetigi juba madalamapalgalistel töölistel ja teenistujatel palku, peale selle vähendati tulumaksu määrasid, samuti makse töötavatelt vallalistelt, üksikutelt ja väikese perekonnaga kodanikelt, kelle palk ulatub 450 rublani kuus.

Kuid mitte ainult otsene palgakõrgendus ja jaehindade alandamine ei vii töötajate elutaseme tõusule. Rahva kindlustatuse kasvule mõjuvad veel riigi assigneeringud sotsiaal-kultuurilistele üritustele, s. t. tasuta õpetuse edasiarendamisele, lastesõimede organiseerimisele, haiglate ja puhkekodude ehitamisele, pensionide ja abirahade suurendamisele. Nendeks vajadusteks assigneerib riik iga aasta niisuguse summa, mis moodustab rohkem kui 30 protsenti palgafondist. Järelikult tuleb palgataseme iseloomustamisel tööliste ja teenistujate päevapalgale lisada veel 35—38 protsenti, mida iga perekond saab laste tasuta õpetuse, tasuta arstiabi, pensionide, stipendiumide jne. näol. Nõukogude kodanikele on need soodustused muutunud niivõrd igapäevaseks, et nad neid alati ei märkagi. Ometi on see tohutu suur sotsiaalne võit, mille üle iga kapitalistlike maade tööline tunneb kadedust.

Riigieelarvest on sotsiaal-kultuurilisteks vajadusteks iga aasta suunatud üle 150 miljardi rubla. 1956. aastal kulutati selleks otstarbeks 169 miljardit rubla, mis rohkem kui kolmekordselt ületab rahvalt kogutud maksude summa. Seega ei ole elanikkonnalt peamiseks sotsiaal-kultuuriliste ürituste finantseerimise allikaks mitte maksud, vaid peamiselt tulud, mida saadakse sotsialistlikelt ettevõtetelt. Ja mida kõrgem on vabrikute, tehaste ning sovhooside tulukus, seda rohkem on riigieelarves summasid üldrahvalike vajaduste rahuldamiseks, laste kasvatamiseks ja õpetamiseks, teaduse ja kultuuri arendamiseks.

Abirahadeks ja sotsiaalkindlustusmakseteks töölistele ja teenistujatele, pensionideks sotsiaalhoolduse järgi, abirahadeks lasterikastele ja üksikemadele, stipendiumideks õpilastele, tasuta arstiabiks, tasuta ja soodustatud hinnaga tuusikuteks sanatooriumidesse ja puhkekodudesse, tasuta väljaõppeks ja kvalifikatsiooni tõstmiseks, palga maksmiseks puhkusaja eest ja teisteks makseteks ning soodustusteks töötajatele kulutatakse 1960. aastal 210 miljardit rubla, see on 63 miljardit rubla rohkem kui 1955. aastal.

Kuuendal viisaastakul kavatsetakse lühendada tööliste ja teenistujate tööpäeva. Kahe tunni võrra on juba tööpäeva töölistel ja teenistujatel lühendatud puhkepäevade ja pühade-eelsetel päevadel, sisse seatud kuuetunniline tööpäev 16—18-aastastele alaealistele töötasu säilitamisega. 1957. aastast alates teostatakse üleminekut seitsmetunnilisele tööpäevale ja mõnes tööstusharus viiepäevasele töönädalale kaheksatunnilise tööpäeva ja kahe puhkepäevaga.

Elamuehitus. Elamuehitus on nõukogude võimu aastail teostunud kiirtempoga. Üldine elamufond linnades ja linnatüüpi asulates on suurenenud 3,7 korda. Kuid vajadus korterite järele kasvab kiiresti, sest rahva arv suureneb pidevalt, eriti linnades. Ühenduses tööstuse arendamisega on linnade elanikkond viimase 30 aasta jooksul suu-

renenud üle kolme korra. Praegu tunnevad nii linna- kui ka maaelanikud puudust kõigi mugavustega varustatud elamute järele.

Arvesse võttes teravat korteripuudust ja kasutades meie maa kasvanud materiaalseid ning rahalisi võimalusi, võtsid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu vastu määruse «Elamuehituse arendamisest NSV Liidus». Selle määrusega pandi partei-, nõukogude ja majandusorganisatsioonidele ning kõigile töötajatele ülesanne lähema 10—12 aasta jooksul korteripuudusele lõpp teha. Ainuüksi 1956.—1960. aastal ehitatakse linnades, linnatüüpi asulates, masina-traktorijaamades, sovhoosides ja metsatööstuskeskustes riigi arvel või riigi abiga üle 328 miljoni ruutmeetri elamispinda. Peale selle kavatsetakse maa-asulais kolhoosnikute ja maaintelligentsi jõududega ehitada kuni 4 miljonit maja.

Selle programmi edukas täitmine sõltub ehitustööde edasisest industrialiseerimisest, ehitusmaterjalide tööstuse arendamisest ja materiaalsete vahendite ning tööressursside mõistlikumast kasutamisest. Gorki tööstusettevõtete töötajate kogemused, kes asusid elumaju ehitama omaenda jõududega — «rahvaehituse meetodil», näitavad, et elamute ehitamise laiendamisel, ehitustähtaegade ja -maksumuse kärpimisel etendab suurt osa töötajate endi initsiatiiv.

Tööviljakuse kasv ja toodangu omahinna alandamine on tähtsad tingimused rahva materiaalse heaolu tõstmiseks. Iga nõukogude kodanik mõistab väga hästi, et elu paranemine, mis sotsialistliku ülesehitustöö aastail on saavutatud, pole veel piiriks. Veel rohkem: igaüks tahab saavutada paremaid elamistingimusi. Ja see on tööinimesel täiesti õigustatud soov. Aga et see soov täide läheks, on vaja kõigil päevast päeva hoolt kanda tootmise laiendamise, teaduse ja tehnika arendamise eest. Eriti palju tuleb meil ära teha tööviljakuse tõstmisel. Teatavasti on tööviljakus uue ühiskonnakorra võiduks kõige tähtsam, kõige peamine.

Me oleme tööviljakuse tõstmise alal saavutanud suuri tulemusi. 1913. aastaga võrreldes on tööviljakus NSV Liidus kasvanud üheksakordseks, Ameerika Ühendriikides aga ainult 2,2 korda, Inglis- ja Prantsusmaal vähem kui kaks korda. Aga kuna revolutsioonieelsel Venemaal oli tööviljakus mitu korda madalam kui Ameerika Ühendriikides, siis pole meil veel täielikult korda läinud võita mahajäämust tööviljakuse tasemes, võrreldes tööviljakusega Ameerika Ühendriikides. Seni, kui me aga pole tööviljakuse alal saavutanud ülekaalu, ei saa me lahendada NSV Liidu põhilist majanduslikku ülesannet — järele jõuda rohkem arenenud kapitalistlikele maadele toodangu hulgalt ühe elaniku kohta ja neist ette jõuda. See aga avaldab vahetut mõju iga üksiku inimese elule. Selleks, et reaalpalk kuuendal viisaastakul tõuseks 30 protsendi võrra, tuleb tõsta tööviljakust vähemalt 35—40 protsenti. Teisi töötasu kõrgendamise allikaid peale tööviljakuse tõstmise pole ega saagi olla. Tähendab, et niihästi ühiskondlikust vaatepunktist kui ka üksiku kodaniku huvide seisukohalt on tööviljakuse kasvu ülesanne esmajärgulise tähtsusega.

Järeldus võib olla ainult üks: tööviljakuse tõstmisele tuleb mobiliseerida kõik meie jõud ja vahendid, selleks aga tuleb julgemini juurutada uut tehnikat, seda täielikumalt kasutada, õigemini organiseerida tööd, korraldada normeerimist ja töö eest tasu maksmist, saavutada eeskujulikku töödistsipliini, arendada tootmise majanduslike näitajate parandamiseks sotsialistlikku võistlust.

Rööbiti tööviljakuse tõstmise ülesandega seisab meie ees ülesanne alandada toodangu omahinda. Alandada omahinda tähendab iga toote valmistamiseks kulutada vähem vahendeid ja töövaeva. Toodangu omahinna alandamine sõltub tööviljakuse tõstmisest, parema tehnoloogia rakendamisest, ettevõtete rütmilisest tööst, liigse administratiivpersonali kärpimisest ja paljudest teistest teguritest. Ehitustöödel näiteks lubab üleminek industriaalmeetoditele hoonete ja ehituste maksumust vähendada kahe- kuni kolmekordselt.

Võib tekkida küsimus: kas toodangu omahinna alandamine on siis nii väga tähtis? Me ei organiseeri ju tootmist mitte kasumite pärast. Õige, et me ei tööta kasumite pärast. Kuid sotsialistlike ettevõtete kasum on meie peamiseks akumulatsiooniallikaks, peamiseks vahendite allikaks, millede arvel me oma ülesehitustööd arendame. Kuuendal viisaastakul ulatub kapitaalmahutuste maht ligi 990 miljardi rublani. Selle summa võime saada ainult sel tingimusel, kui iga ettevõte täidab akumulatsiooniplaani, s. t. alandab toodangu omahinda, kulutab säästlikult tooraineid, materjale, elektrienergiat, tööjõudu jne.

Kuuendal viisaastakul on planeeritud alandada tööstustoodangu, raudteevedude ja ringluskulude omahinda riiklikus ja kooperatiivkaubanduses vähemalt 17 protsendi võrra. Selle arvel hoitakse kokku ligi 500 miljardit rubla. Omahinna alandamine on kasulik igale Nõukogude Liidu kodanikule, sest ainult toodangu omahinna alanemise puhul on võimalik jaehindade alandamine ja reaalpalga tõstmine.

Kuni hiljutise ajani arvestasid ainult vähesed, kui palju läheb maksma kolhoositoodang, kui palju läheb maksma masina-traktorijaamade töö. Nüüd on mitte ainult tööstus- ja transpordiettevõtteis, vaid ka kolhoosides, sovhoosides ja masina-traktorijaamades puhkenud võitlus tehtava töö omahinna alandamise eest. See on suur üleriigiline üritus. Igas tehases, kaevanduses, sovhoosis, masina-traktorijaamas, kolhoosis ja ehitusobjektil leidub palju sotsialistliku tootmise kasvu allikaid. Neid selgitatakse alatasa välja nõukogude inimeste loovas tööprotsessis. On vaid vaja, et parteiorganisatsioonid, komsomol ja ametiühingud astuksid välja kõige uue ja eesrindliku algatajatena ning organiseerijatena tootmises.

Meie plaanide reaalsus. Kuues viie aasta plaan näeb ette suure sammu rahvamajanduse ja kultuuri arendamisel. Peaasi on praegu plaanid ellu viia, et arvude tulpade taga seisaksid uued vabrikud, tehased, koolid, elamud, et nõukogude rahvas tunneks igapäevases elus oma ennastsalgava töö tulemusi.

Pärast seda, kui Nõukogudemaa täitis edukalt kõik eelnevad viie aasta plaanid, ei teki kelleski kahtlust, et kuues viie aasta plaan mitte ainult ei täideta, vaid ka ületatakse. Kuid oleks andeksandmatu viga mõtelda, et suurte tööde plaani saab täita ilma pingutuseta, ilma nõukogude rahva kõigi vaimsete ja füüsiliste jõudude mobiliseerimiseta.

Missugune on siis «löögi peasuund» võitluses viisaastaku täitmise eest? Selleks peasuunaks on tööviljakuse tõstmine.

80 protsenti tööstustoodangu juurdekasvust tuleb viisaastaku jooksul saada tööviljakuse tõstmise arvel. Iga protsent tööviljakuse kasvu kuuendal viisaastakul kindlustab kivisöetoodangu suurenemise 4 miljoni tonni võrra aastas, elektrienergiatoodangu suurenemise 1300 miljoni kilovatt-tunni võrra, naftatoodangu suurenemise 800 000 tonni võrra, riidetoodangu suurenemise 75 miljoni meetri võrra aastas. Neist arvudest on näha, et kui tööviljakuse tõstmise plaan jääb täitmata kas või 2—3 protsendigi võrra, siis rahvamajandusel jääb suurel hulgal tööstus- ja põllumajandustoodangut saamata ega õnnestu saavutada plaanis ettenähtud töötajate elutaseme tõusu. Seepärast mobiliseerivad partei ja valitsus tööliste, kolhoosnikute ja intelligentsi kogu loova energia tööviljakuse tõstmisele.

Sageli võib kuulda noorte inimeste kurtmist selle üle, et revolutsioonilise romantika aeg on möödas, et sangarlike kangelastegude aeg on jäänud seljataha ja meie põlvkonnale on osaks langenud vaid hallid argipäevad. Nii võivad mõtelda inimesed, kes ei oska leida oma kohta nõukogude inimeste kangelaslikus töös. Saavutada üleolek kapitalistlikust maailmast tööviljakuse taseme alal tähendab kõige suurema võidu saavutamist kapitalismi üle. Ja kas ei maksa siis selle pärast minna ennastohverdavatele sangarlikele töökangelastegudele? Mis saab olla kaunim ja suurejoonelisem hiiglaslike hüdroelektrijaamade, tehaste, uute linnade ehitamisest?

Meie võitleme suure üldrahvaliku ürituse eest — kommunismi ülesehitamise eest. See teadmine peab innustama loovale tööle iga nõukogude inimest.

Meie maal on praegu kõik vajalikud tingimused selleks, et ajalooliselt lühima ajaga lahendada NSV Liidu majanduslik põhiülesanne — järele jõuda arenenumatele kapitalistlikele maadele toodangu hulgalt ühe elaniku kohta ja neist ette minna. Seda suurejoonelist ülesannet lahendades ilmutab nõukogude rahvas, keda juhib kommunistlik partei, ennenägematut töökangelaslikkust, loovat initsiatiivi ja visadust.

LÜHIKOKKUVÕTE

Pärast Suure Isamaasõja lõppu kerkisid nõukogude rahva ette ülitähtsad NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja edasiarendamise ülesanded. Tänu sotsialistliku korra eelistele viis Nõukogudemaa rahvamajanduse sõjajärgse ümberkorraldamise edukalt lõpule.

Kommunistliku partei ja Nõukogude riigi suure organiseerimistöö ning tööliste, talupoegade ja haritlaste ennastsalgava töö tulemusena täideti edukalt NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise neljas viie aasta plaan aastaiks 1946—1950 ning ületati tunduvalt selle plaani tähtsamad ülesanded.

Enne tähtaega, nelja aasta ja nelja kuuga, täideti ka viies viie aasta plaan tööstuse alal.

NLKP XX kongress kinnitas direktiivid NSV Liidu arendamise kuuenda viie aasta plaani kohta. Kuuenda viisaastaku peaülesandena kavandas kongress kõigi rahvamajandusharude edasise võimsa arendamise, põllumajanduslikus tootmises järsu tõusu saavutamise, et selle alusel saavutada nõukogude rahva materiaalse heaolu ja kultuurilise taseme tunduv tõus. Selle ülesande saab täita raske-tööstuse eelistatud arendamise, pideva tehnilise progressi ja tööviljakuse tõstmise alusel.

Kongress suunas nõukogude rahvast sellele, et ajalooliselt lühima ajaga täita NSV Liidu majanduslik põhiülesanne, s. o. tähtsamate saaduste tootmisel ühe elaniku kohta järele jõuda peamistele kapitalistlikele maadele.

Hoolitsus nõukogude rahva hüvangu ja õitsengu eest on kommunistliku partei tegevuse kõrgeimaks seaduseks. Kommunistliku partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse poolt väljatöötatud edasilükkamatud abinõud tööstuse, põllumajanduse ja ehitustegevuse tõstmiseks ning rahva materiaalse heaolu parandamiseks kutsusid nõukogude inimestes välja uue loova energia puhangu. Meie maa töölised, kolhoosnikud ja haritlased kiidavad partei poolt väljatöötatud meie maa majanduse ja kultuuri edendamise programmi üksmeelselt heaks.

Partei ja valitsuse poolt esitatud ülesannete täitmine on suureks sammuks sotsialismi ehitamise lõpuleviimise ja järkjärgulise üleminekuteel kommunismile.

Meie eesmärk on kommunism

Kommunistliku ühiskonna põhijooned. Meie maal on sotsialism põhiliselt üles ehitatud. Kuid mitte sotsialism, vaid kommunism on kommunistliku partei lõppeesmärgiks. «Kapitalismilt võib inimkond otseselt siirduda ainult sotsialismile, s. o. tootmisvahendite ühisomandusele ja saaduste jaotamisele igaühe töö järgi,» kirjutas V. I. Lenin. «Meie partei vaatab kaugemale: sotsialism peab tingimata järk-järgult ümber kasvama kommunismiks, mille lipukirjaks on: «igaüks oma võimete järgi, igaühele tema vajaduste järgi».»[1]

Sotsialismi ja kommunismi vahel ei ole mingeid üleminekuastmeid. Neil on ühine alus — tootmisvahendite ja -riistade ühiskondlik omandus. Sotsialism ise ongi kommunismi esimene ehk madalam faas (aste). Sotsialismi arenemine ongi sotsialismilt kommunismile ülemineku protsess.

Juba partei XVIII kongress (1939. aastal) märkis, et Nõukogude Liit on astunud uude arenemisjärku, sotsialismi ülesehitamise lõpuleviimise ja kommunistlikule ühiskonnakorrale järkjärgulise ülemineku arenemisjärku. Kuid nõukogude inimeste rahuliku ülesehitustöö katkestas sõda — fašistliku Saksamaa kallaletung NSV Liidule. On teada, kui suuri ohvreid ja purustusi tekitas nõukogude riigile sõda. Arvestused tõestavad, et kui poleks olnud sõda, mis meie majandusliku arenemise peatas mitte vähem kui kümneks aastaks, siis oleks Nõukogude Liit juba kuuendal viisaastakul saavutanud reas tähtsamates tootmisharudes Ameerika Ühendriikide tööstustoodangu praeguse taseme.

Pärast Suure Isamaasõja võidukat lõppu hakkas nõukogude rahvas, olles sõjas purustatud rahvamajanduse taastanud, uuesti edasi liikuma kommunismile. Rahvamajanduse arendamise neljanda ja viienda viie aasta plaani edukas täitmine võimaldas kommunistliku partei XX kongressil kavandada sellise programmi, mis näeb ette

[1] V. I. Lenin, Teosed, 24. kd., lk. 64.

meie maa kiirendatud edasiliikumist kommunismiteel. Praegu on kommunism nõukogude inimestele mitte kauge eesmärk, vaid elav, reaalne üritus. Kommunism kasvab välja nõukogude inimeste igapäevasest tööst.

Mis on kommunism? V. I. Lenin ütles: «Kommunistlik ühiskond tähendab, et kõik on ühine: maa, vabrikud, ühine töö — see on kommunism.»[1] Maa, maapõuevarade, vabrikute, tehaste, kaevanduste, elektrijaamade, transpordi, sidevahendite, samuti ka rahvamajanduse toodangu ühiskondlik omandus on iseloomustav kommunismi mõlemale astmele. Kuid sotsialismi ajal esineb tootmisvahendite ja toodangu ühiskondlik omandus kahel kujul: riikliku omanduse (rahva ühisvara) ja kooperatiivse-kolhoosliku omanduse kujul. Täieliku kommunismi ajal on tootmisvahendite ja kogu tööstusning põllumajandusliku toodangu omandus olemas ainult ühel kujul — üldrahvaliku kommunistliku omanduse kujul.

Sotsialismi ajal esinevale kahele omanduse vormile vastavad kaks sõbralikku klassi — töölisklass ja talupoegade-kolhoosnikute klass. Kommunismi ajal aga tööliste ja talupoegade vaheline erinevus kaob, ühiskonnas jäävad Lenini väljenduse kohaselt alles ainult tootjad-töötajad; kaob erinevus linna ja maa vahel, füüsilist ja vaimset tööd tegevate inimeste vahel.

Kommunistlik ühiskond eeldab tootmise arengu väga kõrget taset. Kõigis rahvamajandusharudes kasutatakse täiuslikku tehnikat, mida juhivad avara kultuurilise ja tehnilise silmaringiga inimesed. Tarkade ja haritud inimeste käsutuses olev kõrgem tehnika kindlustab kõrge tööviljakuse, mis on kommunistliku ühiskonna kõige tähtsam, kõige peamine iseloomujoon.

Kommunism erineb sotsialismist töö iseloomu poolest. Töö, mida varem tehti elatusvahendite hankimiseks, muutub nüüd esimeseks eluliseks vajaduseks. «Kommunistlik töö sõna kitsamas ja rangemas mõttes on tasuta töö ühiskonna kasuks, töö, mida tehakse mitte teatud kohustuse täitmiseks, mitte õiguse saamiseks teatud saadustele, mitte varem kindlaksmääratud ja seaduslikult kinnitatud normide järgi, vaid vabatahtlik töö, töö väljaspool normi, töö, mida tehakse tasule lootmata, ilma tingimuseta tasu saada, töö harjumusest töötada üldsuse kasuks ja teadlikust (harjumuseks saanud) suhtumisest vajadusse töötada üldsuse kasuks, töö kui terve organismi vajadus.»[2]

Töö niisugune iseloom eeldab inimeste kõrget teadlikkust, haridustaset ja kultuursust.

Kommunism eeldab mineviku iganditest lõplikult vabanenud inimeste füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgset arenemist, mis ületab sotsialismi ajal olemasoleva taseme.

Sotsialismi ajal saavad inimesed ühiskonnalt materiaalseid hüvesid vastavalt oma töö hulgale ja kvaliteedile. Kuna kõigi inimeste

[1] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 264.
[2] V. I. Lenin, Teosed, 30. kd., lk. 477.

töö pole võrdne: ühed teevad keerukamat tööd või teevad seda paremini, teised — lihtsamat, või töötavad halvemini, siis esineb ka töö tasustamise alal veel ebavõrdsust. Ebavõrdsus sotsialismi ajal väljendub ka selles, et ühesuguse töötasu (sissetuleku), kuid erisuguse perekonnaliikmete arvu juures saavad ühed materiaalseid hüvesid rohkem, teised aga vähem. Kommunistlikus ühiskonnas tarbeesemete külluse juures saab võimalikuks rakendada kommunistlikku printsiipi: «Igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi.» See tähendab kõigi inimeste tegelikku võrdsust, isiksuse täielikku vabadust. Ühiskond ei hakka kodanikele minevaid saadusi normeerima; igaüks võtab oma vajaduste järgi seda, mida ta vajab. Ühtlasi märkis Lenin, et vajaduste järgi jaotamise põhimõte ei tähenda hoopiski mitte, et igaüks hakkab ühiskonnalt nõudma isegi seda, mida tal vaja ei ole, see tähendab iga asja mistahes koguses. Kommunistliku ühiskonna liikmete teadlikkus ja kultuursus on niivõrd kõrge, et igaüks võtab seda, mida ta tõeliselt vajab oma vajaduste täielikuks ja mõistlikuks rahuldamiseks, seda, mis on vajalik terve inimese igakülgseks arenemiseks.

Täieliku kommunismi ajal, tingimustes, mil kommunistlikke maid ei ähvarda enam kallaletungi oht imperialistide poolt, riik kui inimeste valitsemise organ kaob. Ta sureb järk-järgult välja ning muutub tootmise ja ühiskonna majanduselu valitsemise organiks.

Niisugused on kommunistliku ühiskonna põhilised iseloomujooned.

Kommunismi materiaalse baasi loomine. Ühiskonna kõigi rikkuste loojaks on rahvas. Oma tööga rajab ta ettevõtteid, võtab kasutusele uusi maid, toodab kivisütt, maake, naftat, sulatab metalli, valmistab masinaid ja aparaate tööstuse, põllumajanduse, transpordi ja side jaoks, valmistab toitu ja rõivaid, ehitab elamuid ja maanteid, rajab aedu ja parke, loob kirjandus- ja kunstiteoseid, arendab edasi teadust. Lühidalt — kõik materiaalsed ja vaimsed hüved on rahva füüsilise ja vaimse tegevuse tulemus. Rahvas loob ajalugu, nimelt just rahvas muudab marksistliku partei juhtimisel ühiskondlikke suhteid, kujundab ümber majandusvorme. Kommunism, ütles Lenin, kasvab välja kapitalismi kammitsaist vabanenud ja uut elu ehitavate miljonite inimeste loovast tööst.

Võimsa materiaalse tootmisbaasi loomine, mis on võimeline kogu ühiskonda kõigi tarbeesemetega külluses varustama, — see on kommunistliku ülesehitustöö tähtsaim ülesanne.

Kommunismi materiaalne tootmisbaas eeldab elektrienergiale, keemiale, aatomienergiale, kõigi tootmisprotsesside mehhaniseerimisele ja automatiseerimisele rajatud masinalist suurtootmist nii tööstuses kui ka põllumajanduses.

Kommunismi võit, märkis Lenin, saabub siis, kui maa rahvamajandus, sealhulgas ka põllumajandus, üle viiakse uuele tehnilisele baasile, kaasaegse suurtootmise tehnilisele baasile. Niisuguseks baasiks on elekter.

«Kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine.» Need sõnad kuuluvad Leninile. Miks ta andis elektrifitseerimisele sellise hiiglasuure tähtsuse? Elektrienergial on vaieldamatud eelised, võrreldes kõigi teadaolevate ja tootmises kasutatavate energialiikidega. Elektrienergiat saab muuta soojuseks, mehaaniliseks liikumiseks ja muuks taoliseks. See võimaldab kasutada elektrienergiat masinate jõuseadmete liikumapanemiseks tööstuses, transpordis ja põllumajanduses; metallisulatamise ja -töötlemise soojendusseadmetes ning teistes tootmisprotsessides; valgustamiseks; automaatseadmetes; raadio ja kaugnägemise alal.

Teadus ja tehnika on avastanud elektrienergia saamiseks mitmesuguseid viise ja vahendeid. Elektrienergiat toodetakse soojuselektrijaamades, kus kasutatakse kütusena madalasordilist kivisütt, turvast ja põlevkivi; hüdroelektrijaamades, mis kasutavad vee-energiat; aatomielektrijaamades, millistest esimene ehitati meie maal. Elektrienergiat saab edasi anda kaugete vahemaade taha. Elektrienergia kasutamine kergendab inimeste tööd, tõstab tööviljakust, aitab kaasa rahva kultuurilise ja tehnilise taseme tõusule. Ainuüksi elektrifitseerimise abil on võimalik toota kaasaegseid kõrge tootlikkusega masinaid, kindlustada tootmise täielik ja igakülgne mehhaniseerimine ja automatiseerimine.

Sellepärast toimubki meie maal suurejooneline elektrijaamade ehitamine.

NSV Liidus on loodud ja areneb võimas turbiini- ja katlaehituse ning elektrotehnikatööstus, mis on võimeline valmistama uusimat tüüpi masinaid elektrienergia tootmiseks. Meie maal on olemas niisugused energiaressursid, mis võimaldavad elektrienergia tootmise alal Ameerika Ühendriikidele järele jõuda ja neist ette minna. Ainuüksi Nõukogude Liidu suurtele jõgedele on võimalik ehitada elektrijaamu, mis toodaksid 1200 miljardit kilovatt-tundi elektrienergiat aastas. Angara, millele juba ehitatakse kaht suurt (neist Bratski on kõige võimsam maailmas) elektrijaama, võib esialgsete arvestuste kohaselt anda 70 miljardit kilovatt-tundi, Jenissei — 130 miljardit kilovatt-tundi. Hüdroelektrijaamad, mis on ette nähtud ehitada Angaral ja Jenisseil, hakkavad andma rohkem elektrienergiat kui kõik NSV Liidu elektrijaamad 1955. aastal. 15—20 aasta jooksul tõuseb Siberis elektrienergia tootmine 250—300 miljardi kilovatt-tunnini. See on veidi vähem sellest elektrienergia hulgast, mis on planeeritud 1960. aastaks kogu Nõukogude Liidus.

Avanevad suured võimalused aatomielektrijaamade ehitamiseks. Need ehitatakse kõigepealt sinna, kus pole kütusevarusid ja veeressursse.

Kommunismi materiaalse tootmisbaasi loomine tähendab rasketööstuse kiirendatud arendamist, mis moodustab kogu rahvamajanduse kindla aluse, rahva heaolu pideva tõusu allika. NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumil (1955. aastal) ütles N. S. Hruštšov, et «ainult rasketööstuse kasvu ja meie maa elektrifitseerimise baasil

on võimalik kindlustada uusima tehnika laiaulatuslikku juurutamist kõigis rahvamajandusharudes ja tööviljakuse süstemaatilist tõusu. Ainult hästiarenenud rasketööstuse baasil on võimalik järjest kiirenevas tempos varustada põllumajandust ajakohase tehnikaga. Ainult rasketööstuse edusammude baasil saab kindlustada kergetööstuse, toiduainetetööstuse ja teiste tööstusharude edasiarendamist ning tõusu saavutamist põllumajanduses.»

Partei XX kongress märkis ära rasketööstuse edasise arendamise programmi. Maa idarajoonides luuakse lähema 10—15 aasta jooksul suurim kivisöe kaevandamise ja elektrienergia tootmise baas, kolmas võimas metallurgiabaas tootmisvõimsusega 15—20 miljonit tonni malmi aastas, uued masinaehituskeskused.

Tootmise tase oleneb peamiselt tehnika arenemisastmest. Nõukogude teadlased, insenerid, tehnikud ja töölised on konstrueerinud palju uusi kõrge tootlikkusega masinaid, automaate, vooluliine. Meie tööstus toodab kõige mitmesugusemaid ja keerulisi masinaid, tööpinke, seadmeid ja teisi tööstustoodangu liike rahvamajanduse ja elanikkonna tarbeks.

Aatomienergia kasutamine rahulikel eesmärkidel toob lähemas tulevikus kaasa suuri muudatusi tootmisprotsessides. Seisame uue tööstusrevolutsiooni lävel, mis oma tähtsuselt ületab need tööstusrevolutsioonid, mis olid seotud XVIII sajandil auru ja XIX sajandil elektri kasutuselevõtmisega tööstuses.

Meie edusammud tehnika arenemisel on vaieldamatud. Tehnika ei tohi aga seisma jääda. Kommunismi ülesehitamine nõuab tehnika lakkamatut täiustamist, tehnilise mahajäämuse likvideerimist reas rahvamajandusharudes. Mahajäämus on meil tekkinud sellepärast, et edu tehnika arenemises on pannud mõne majandusala töötaja pea pööritama. Nad on muutunud upsakaks, hakanud alahindama kapitalistlike maade teaduse ja tehnika saavutusi. See on viinud olukorrani, et näiteks tööpingitööstuses, mootor- ja elektrivedurite tootmises, põllumajandusmasinate tööstuses on meie tööstus hakanud maha jääma.

Partei Keskkomitee paljastas otsustavalt puudused uue tehnika juurutamise alal, purustas kahjulikud mõtteavaldused selle kohta, nagu meil tehnika ei vananeks, ja määras kindlaks edasise tehnilise progressi teed NSV Liidus. Partei lähtub V. I. Lenini tähtsast juhisest: «Me peame suutma organiseerida majandust uuel, täiuslikumal baasil, kõiki kapitalismi saavutusi ära kasutades ja arvesse võttes. Ilma selleta ei suuda me üles ehitada mitte mingisugust sotsialismi ega kommunismi.»[1]

Tähtsat osa tootmise arenemises etendab keemia. Mineraalväetiste ja mürkkemikaalide tootmise laiendamine võimaldab tõsta põllumajanduslike kultuuride saagikust ja kokku hoida suure hulga kolhoosnikute töövaeva. Keemiatööstus hakkab naftast ja naftagaasist laiaulatuslikumalt tootma kautšukit, lakke, piiritust, seepi

[1] V. I. Lenin, Teosed, 30. kd., lk. 467—468.

ja teisi tooteid, millede valmistamiseks kulutati varem palju toiduaineid (teravilja, kartulit, rasvaineid). Suureneb ka kunstkiu, plastmasside, tselluloosi, värvainete, vitamiinide ning teiste tööstuslikuks ja elanikkonna tarbeks minevate toodete tootmine. Meie keemiatööstuse saavutused pole väikesed, kuid jäävad veel tunduvalt maha Ameerika Ühendriikide keemiatööstusest.

Võttes ükskõik millise tööstus-, põllumajandus-, transpordi- või sideharu, kõikjal on vaja visalt ja sihikindlalt taotleda uue tehnika pidevat juurutamist, et tõuseks suuresti tööviljakus ning et saaks võimalikult rohkem odavamat ja kvaliteedilt endisest paremat toodangut. Ainult niisugusel viisil võib saavutada otsustavat edu tööstus- ja toidukaupade külluse loomisel meie maal.

NLKP XX kongress tegi Keskkomiteele ülesandeks ette valmistada NLKP programmi projekt, mis on välja töötatud kommunismi ülesehitamise, meie maa majanduse ja kultuuri arendamise perspektiivplaani kohaselt.

NSV Liidu majanduse ja kultuuri arendamise perspektiivplaan näitab, kuidas meie maa ajalooliselt lühikese perioodi jooksul suudab lahendada NSV Liidu majandusliku põhiülesande: järele jõuda ja ette minna enam arenenud kapitalistlikest maadest toodangu väljalaskmises ühe elaniku kohta.

Raskетööstuse kasvu baasil toimub põllumajanduse ja kergetööstuse tõus. Tähtsamate loomakasvatussaaduste — liha, piima, või — tootmise alal ühe elaniku kohta võib Nõukogude Liit lähemail aastail järele jõuda Ameerika Ühendriikidele. Seoses sellega toodetakse iga liiki kaupu nii suures koguses, et NSV Liidu majanduslik põhiülesanne täidetakse.

Millised võimalused on meie maal kommunismi materiaalse baasi loomiseks? NSV Liidus kuulub võim töötajatele. Meie töölised, talupojad ja intelligents mitte ainult et loovad kõiki rikkusi, vaid ka käsutavad neid. Töötajate loodud sotsialistlik kord on näidanud oma üleolekut kapitalistliku korraga võrreldes. Nõukogude ühiskonna juhtivaks jõuks on marksismi-leninismi õpetusega relvastatud kommunistlik partei. Meil on olemas tööliskласsi ja talupoegade vankumatu liit, paljurahvuselise riigi rahvaste suur sõprus.

Loendamatud on Nõukogude Liidu loodusrikkused. Nõukogude Liidul on esikoht maailmas läbi uuritud raua- ja mangaanimaagi-, vase-, seatina-, nikli-, volframi-, boksiitide, kaalisoolade, fosfaatide ja turbavarude ning hüdroenergia- ja metsaressursside alal. Nõukogude Liit kuulub maade hulka, kes on kindlustatud suurte kivisöe- ja naftavarudega. Viimasel ajal on nõukogude geoloogid avastanud suuri loodusliku gaasi, teemandi, haruldaste metallide, aatomitooraine ja teiste kasulike maapõuevarade leiukohti, mis on äärmiselt tähtsad tööstuse arendamiseks, kõrgema tehnika loomiseks. Nõukogude Liidul on tohutu suurel hulgal põllumajanduslikku maad. Kõik need rikkused on sotsialistliku tööstuse arenemise tähtsaks tingimuseks.

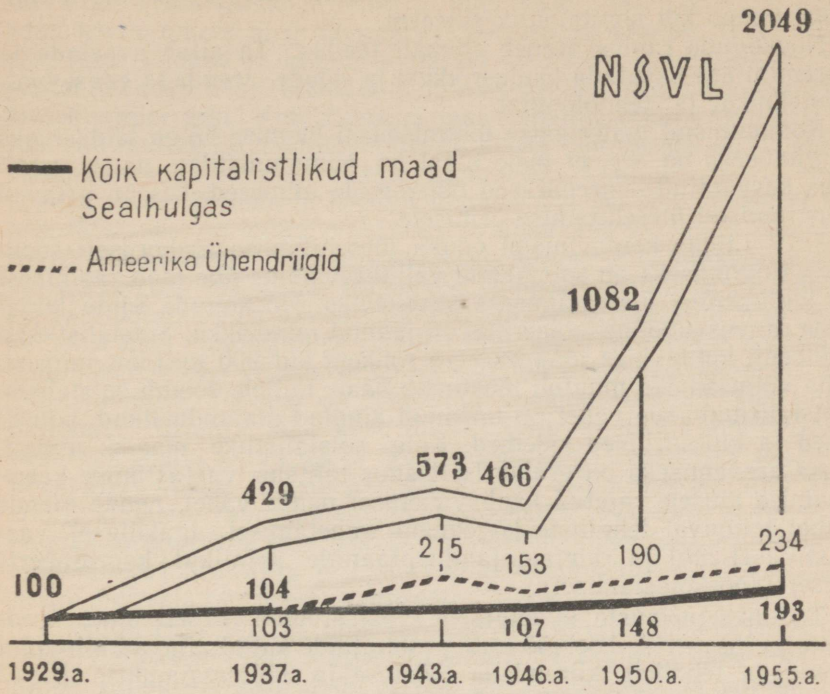

Tööstustoodangu kasvutempo NSV Liidus ja kapitalistlikes maades
(protsentides, võrreldes 1929. aastaga)

Sotsialistliku ülesehitustöö aastate jooksul on nõukogude rahvas loonud võimsa tööstuse, kus on üles kasvanud kvalifitseeritud kaader, kes on võimeline kaasaegset tehnikat mitte ainult juhtima, vaid ka edasi arendama. Nõukogude ühiskonna tootlikud jõud arenevad kiires tempos. Üha suuremas ulatuses rakendatakse tootmisse loodusvarasid.

Nõukogude ühiskonna eelised võimaldavad arendada Nõukogude Liidus tööstust 3—4 korda kiiremini kui kodanlikes maades. Nõukogude Liidus moodustas tööstustoodangu kasvu tempo aastate 1918—1956 läbilõikes 10,1 protsenti, Ameerikas — 3,2, Inglismaal — 1,9, Prantsusmaal — 3 protsenti. Aastail 1929—1955 kasvas tööstustoodang NSV Liidus rohkem kui 20 korda, kapitalistlikes maades aga kõigest 2 korda. Tänu sellele jõuab Nõukogude Liit kiiresti järele enamarenenud kapitalistlikele maadele tootmises iga elaniku kohta. Kodanlikud majandusteadlased arvutavad suure ärevusega, milliseks kujuneb tootmistase lähemas tulevikus Nõukogude Liidus ja Ameerika Ühendriikides ning jõuavad järeldusele, mis neid üldse ei rahulda. Ühe ameerika ajakirja arvestuse järgi 1955. a. jõuab NSV Liit Ameerika Ühendriikidele majanduslikult järele 15 aasta pärast ja jõuab neist ette 20 aasta pärast.

Sotsialistlik majandussüsteem kindlustab tööviljakuse kasvu suurema tempo kui kapitalistlik süsteem.

Nõukogude Liidus areneb edukalt teadus. Ta aitab avastada ja paremini ära kasutada loodusrikkusi ja -jõude, arendada edasi tootmistehnikat ja -tehnoloogiat.

Kommunismi materiaalse tootmisbaasi loomise kõige tähtsamaks tingimuseks on see, et meie maal on kommunistliku partei poolt üles kasvatatud suurepärased nõukogude inimesed, kes on ustavad kommunismi ülesehitamise üritusele.

NSV Liidus kommunismi eduka ülesehitamise erakordselt soodsaks tingimuseks on sotsialismi väljakasvamine ühe maa raamidest ja kujunemine ülemaailmseks süsteemiks. Nõukogude Liidu kunagine rahvusvaheline isoleeritus on jäänud minevikku. Sotsialistlikku süsteemi kuuluvates maades elab rohkem kui 900 miljonit inimest. Üha võimsamaks muutub tööstuslik baas, millele toetub sotsialism. Sotsialismimaade vahel on tekkinud kindlad majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised sidemed. Kõigi sotsialistlike maade majanduse arenemiseks on erakordselt suur tähtsus vastastikuse kasusaamise alusele rajatud kaubavahetusel nende vahel, nende maade vahel toimuval tehniliste kogemuste vahetamisel, igakülgsel vastastikusel abil ja rahvamajandusplaanide asjalikul koordineerimisel (kooskõlastamisel).

Tootmiskogemuste ja leiutuste vastastikune vahetamine, teadlaste ja inseneride koostöö uute probleemide kallal aitavad kiiremini arendada tehnikat, kiirendada tööstuse ja põllumajanduse kasvu tempot kõigis sotsialistliku süsteemi maades.

Niisugused on kommunismi võimsa materiaalse ja tehnilise baasi loomise soodsad tingimused ja võimalused.

Muidugi on selle baasi loomiseks vaja suuri jõupingutusi, kogu nõukogude rahva pingelist tööd. Niisuguse suure ürituse teostamisel tuleb ette palju raskusi, mis on seotud ehitus- ja tootmistöö tohutu suure ulatusega, asustamata maa-alade kasutuselevõtmisega, kõigis rahvamajandusharudes teaduse ja tehnika uusimate saavutuste, eesrindlike kogemuste juurutamisega. Meil on praegu ja edaspidi raskusi töö organiseerimise, tehnoloogiliste protsesside muutmise, tööviljakuse tõstmise alal. Kõik need on aga kasvuraskused, arenemisraskused, ning nende ületamine oleneb meist endist.

Ühtlasi ei saa jätta arvestamata seda, et maailmas on olemas kapitalism. Imperialismijõud loovad rahvusvahelisi agressiivseid liitusid, mis on suunatud rahuarmastavate rahvaste, sotsialismileeri maade vastu. Imperialistid ja nende ideoloogid püüavad töötajate teadvust mürgitada umbusaldusega rahu, demokraatia ja sotsialismi ürituse edusammude vastu.

Nõukogude Liit on seepärast sunnitud kulutama palju jõudu ja vahendeid sotsialistliku riigi kaitsevõime edasiseks tugevdamiseks, pidama meie kaitset kaasaegse sõjalise tehnika ja teaduse tasemel, et kindlustada meie maa julgeolekut ja meie rahva rahulikku loovat tööd.

Linna ja maa vahelise olulise erinevuse likvideerimine. Sotsialism kõrvaldas vastandlikkuse linna ja maa vahel, mis aastasadu püsis vana korra juures ning tänapäeval eksisteerib kapitalistlikes maades. Meie linnade ja külade töötajaid — töölisi, talupoegi, intelligentsi ühendab ühine eesmärk ning nad võitlevad koos kommunismi ülesehitamise eest. Kuid linna ja maa vaheline oluline erinevus on veel säilinud. Selle likvideerimine on üheks tähtsamaks sotsialismilt kommunismile eduka ülemineku tingimuseks. Oluline erinevus linna ja maa vahel, tööliste ja kolhoosnikute vahel avaldub selles, et linnas, tööstuses, on tootmisvahendite ja toodetava toodangu omandus riiklik (üldrahvalik), põllumajanduses aga riikliku omanduse kõrval on olemas grupiline, kolhooslik omandus. Riiklikes ettevõtetes saavad töötajad oma töö eest töötasu, mis on kehtestatud riigi poolt, kolhoosides — naturaal- ja rahalist tulu, mida jaotatakse normipäevade järgi; lisaks sellele on kolhoosnikutel isiklikuks omandiks abimajapidamine. Tööstus on paremini mehhaniseeritud kui põllumajandus. Esialgu jääb küla linnast veel tunduvalt maha elektri kasutamise alal tootmises ja igapäevases elus. Vaatamata sellele, et nõukogude võimu aastate jooksul on maa-asulatesse ehitatud palju koole, klubisid, raamatukogusid, lasteasutusi, elamuid, ei ole külaelanike kultuuriline tase saavutanud linnaelanike kultuurilist taset, külaelanike kultuuriline ja elutarbeline teenindamine jääb veel palju maha linnaelanike teenindamisest.

Mida on vaja linna ja maa vahelise olulise erinevuse likvideerimiseks? Selleks on vaja kõigepealt arendada linna ja maa tootlikke jõude, tunduvalt kõrgemale järjele tõsta tööstuslik ja põllumajanduslik tootmine. Meie sotsialistlik tööstus suurendab aastast aastasse järjest laiemas ulatuses küla varustamist mitmesuguste masinate ja mehhanismidega. See tähendab aga seda, et üldrahvalik, riiklik omandus põllumajanduslikus tootmises kasvab, põllumajandusliku töö iseloom muutub. Üha rohkem hakkab ta sarnanema tööstusliku tööga. Masina-traktorijaamad teenindavad tehnika ning mehhanisaatorite, inseneride, tehnikute, agronoomide, zootehnikute ja teiste spetsialistide alalise kaadri abil üha täielikumalt kolhoositootmist. NLKP XX kongress püstitas ülesande — lühima aja jooksul üle minna üksikute tööde mehhaniseerimiselt põllumajandusliku tootmise, kaasa arvatud ka loomakasvatus, kõigi harude mehhaniseerimisele. Meie maal suureneb sovhooside hulk, kus tootmisvahendid ja toodang on üldrahvalik omand.

Erakordselt suurt osa linna lähendamisel maale etendab kogu maa elektrifitseerimine. Elekter muudab mitte üksnes tootmistegevust, vaid ka inimeste elutingimusi. Partei XX kongressi direktiivide järgi kuuenda viie aasta plaani kohta on ette nähtud kahekordistada elektrifitseeritud kolhooside arv, kes saavad elektrienergiat alalistest vooluallikatest, ning viia lõpule sovhooside ja masina-traktorijaamade elektrifitseerimine.

Tänu põllumajandusliku tootmise kasvule on maa-asulates tekkinud soodsad tingimused elumajade, kultuurikollete, teede ehitami-

seks. Iga aastaga suureneb nende kolhooside arv, kes ehitavad ühiskondlikke hooneid, klubisid, lasteaedu, sünnitusmaju, aitavad kolhoosnikuid elumajade ehitamisel, elutingimuste parandamisel. Pidevalt suurenevad ka nõukogude riigi kulutused maaelanike kultuurilise teenindamise ja maa-asulate heakorrastamise parandamiseks.

Linna ja maa vahelise olulise erinevuse likvideerimisel etendab tähtsat osa side- ja transpordivahendite arenemine. Raadio ja kaugnägemine kaotavad piirid linna- ja maaelanike kultuurilisel teenindamisel. Ühendusepidamise uusimad vahendid lühendavad vahemaid, parandavad inimestevahelist suhtlemist.

Praktika näitab, et põllumajanduslik artell on kolhoosi kõige otstarbekohasem vorm kogu selleks perioodiks, mis kulub järkjärguliseks üleminekuks sotsialismilt kommunismile. See vorm peidab endas suuri, meie poolt veel kaugeltki mitte ärakasutatud reserve tööviljakuse tõstmiseks, põllumajandusliku tootmise kasvuks, kolhooside ühiskondliku majapidamise arenemiseks ja kindlustamiseks, kolhoosnikute isiklike vajaduste täielikumaks rahuldamiseks. Ei ole kaugel aeg, mil külas laieneb sööklate, leivatööstusettevõtete, pesumajade, juuksuritöökodade, klubide, lasteaedade ja -sõimede, puhkekodude ja teiste elanikkonda teenindavate asutuste võrk. Kõik see teeb põllumajanduse alal töötajate ja nende perekonnaliikmete elu ja elutingimused sarnaseks linnaelanike omaga.

Kaubandus ja raha, mis praegu on hädavajalikud linna ja maa vahelises saaduste vahetamises, teenindavad sotsialismilt kommunismile ülemineku protsessis veel kaua ühiskonda. Kuid ka need pole igavesed. Kui sotsialistliku ühiskonna tootlikud jõud saavutavad niisuguse taseme, et tekib kõigi materiaalsete hüvede küllus, võib kaubanduselt üle minna otsesele saaduste vahetamisele linna ja maa vahel ilma rahata ja kaubanduseta.

Täieliku kommunismi ajal, kui tööstus ja põllumajandus saavutavad kõrge arengutaseme ning kõigil tootmisvahenditel ja kõigis rahvamajandusharudes toodetaval toodangul on ühtne omandivorm, kaob oluline erinevus tööliste ja kolhoosnikute vahel, linna ja maa vahel.

Vaimse ja füüsilise töö vahelise olulise erinevuse likvideerimine. Sotsialistlikus ühiskonnas on kaotatud vaimse ja füüsilise töö vaheline vastandlikkus, mis oli olemas vana, ekspluataatorliku korra tingimustes. Nõukogude intelligents on välja kasvanud tööliste ja kolhoosnikute hulgast, tema eesmärgid ja ülesanded on samasugused kui töölisklassi ja talupoegade eesmärgid ja ülesanded. Nõukogude intelligents töötab koos teiste ühiskonnaliikmetega tööstus-, transpordi-, sideettevõtetes, kolhoosides, masina-traktorijaamades ja sovhoosides, arendab edasi teadust, tehnikat, kirjandust, kunsti, tervishoidu, kasvatab kasvavat põlvkonda. Sotsialismi suurimaks võiduks on vaenu hävitamine vaimset ja füüsilist tööd tegevate inimeste vahel. Nõukogude võim päästis kogu maa elanikkonna harimatusest ja kultuurilisest mahajäämusest, likvideeris kirjaoskamatuse, andis kõik kultuurivarad rahva käsutusse.

Kuid sotsialismi tingimustes on olemas veel oluline erinevus vaimset ja füüsilist tööd tegevate inimeste vahel. See seisab selles, et suur osa töölisi ja kolhoosnikuid teeb veel käsitsi füüsilist tööd, samal ajal aga insenerid, tehnikud, agronoomid ja teised vaimset tööd tegevad inimesed tegelevad tööprotsesside organisatsioonilise ja tehnilise juhtimisega. Füüsilist tööd tegevate inimeste üldhariduslik ja kultuuriline tase on üldreeglina tunduvalt madalam kui vaimse töö tegijail.

Kommunistlikus ühiskonnas ei saa olla niisugust erinevust. Selle likvideerimiseks on vaja tootmine nii mehhaniseerida, et mehhanismide juhtimine, masinate ja seadmete töö jälgimine asendaks käsitsi töö. Peale selle on vaja saavutada ühiskonna niisugune kultuuriline tase, mis kindlustaks inimeste füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgse ja täieliku arenemise. Kommunistlik partei on püstitanud ja viib ellu suure ja õilsa ülesande — muuta kõik töölised ja talupojad kultuurseteks ja haritud inimesteks.

Järkjärguline üleminek sotsialismilt kommunismile tähendab mitte ainult ühiskondliku elu kõigi alade, vaid ka inimese enda muutumist ja arenemist. Tõepoolest, tööstuses ja põllumajanduses tootmistehnika täiustub: üha laialdasemalt toimub töö elektrifitseerimine ja mehhaniseerimine, tootmise automatiseerimine ja kemiseerimine, inimese teenistusse rakendatakse aatomienergia jne. Kõik see nõuab tootmistöötajailt nii üldharidusliku kui ka erialase hariduse kõrget taset. Tähendab, nii tööstusliku, põllumajandusliku kui ka muu tootmise arenemine ise annab inimestele tõuke õppimiseks. Töötajate kultuuriline ja tehniline arenemine omakorda avaldab suurt mõju tootmistehnika ja -kultuuri edasisele arengule.

Juba ÜK(b)P XVIII kongress juhtis tähelepanu vajadusele «tagada kogu linna ja maa töötavate hulkade kultuuritaseme tunduv tõus, astuda suur samm edasi ajaloolise ülesande täitmisel: *tööliskiassi* — sotsialistliku ühiskonna eesrindliku ja juhtiva jõu — *kultuurilise ja tehnilise taseme tõstmisel inseneride ja tehnikute tasemeni*».[1]

Missugusel viisil seda teostatakse? Nõukogude Liidus kehtestatakse kohustuslik keskharidus, on kaotatud õppemaks. Rööbiti üldhariduslike teadmistega omandavad keskkooliõpilased kaasaegse tootmise põhialused, saavad polütehnilise hariduse. Koolide õppeprogrammid koostatakse nii, et koolid ja tegelik elu oleksid omavahel tihedas seoses. Juba koolis saavad noormehed ja neiud mõningad teadmised tootmistehnikast, võtavad osa tööst ettevõtetes, kolhoosides ja sovhoosides, koolide katseaedades ja koolide õppetöökodades. Pärast kooli lõpetamist võivad noored inimesed hakata tegema praktilist tööd, seejärel aga vastavalt soovile jätkata õppimist kõrgemas õppeasutuses.

NLKP XX kongress tõstis täie teravusega üles küsimuse noore

[1] Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn, 1957, lk. 342.

põlvkonna kasvatamise parandamise kohta. Koolide ja lasteasutuste töö parandamise kõrval organiseeritakse laialdane internaatkoolide võrk. Internaatides luuakse niisugused tingimused, mis võimaldavad Nõukogudemaa noore kodaniku füüsilisi ja vaimseid võimeid igati arendada.

Rõhuv enamus kümneaastase keskkooli lõpetanud noormeestest ja neidudest siirdub tootvale tööle. Töötades, kvalifikatsiooni omandades ja aktiivselt osa võttes tootmistegevusest, tahavad nad jätkata hariduse omandamist, saada tehnikuteks, inseneridеks, agronoomideks, zootehnikuteks jne. Meie maal laiendatakse selleks otstarbeks kaugõppe- ja õhtuste tehnikumide ning kõrgemate õppeasutuste, samuti täiskasvanute õhtukoolide võrku. Hariduse omandamine kaugõppe- ja õhtukoolides on üks kindlamaid ja praktikas läbiproovitud viise kvalifitseeritud inseneride, tehnikute, agronoomide ja teiste tootmist hästi tundvate spetsialistide ettevalmistamiseks. Miljonid töölised, teenistujad ja kolhoosnikud tõstavad oma teadmisi eesrindlike kogemuste koolides, mitmesugustes tehnika- ning agronoomiaringides, õpivad iseseisvalt tundma üldhariduslikku ja erialast kirjandust. Meil on olemas ettevõtteid, kus peaaegu pooled töölised ja teenistujad õpivad.

Tööliste ja kolhoosnikute kultuurilise ja tehnilise kasvu tähtsaks teguriks on sotsialistlik võistlus. Sotsialistlik võistlus innustab loovat mõtet, algatust, äratab soovi omandada eesrindlikke kogemusi, parandada tootmiskultuuri, tõsta oma erialaseid teadmisi.

Inimeste kultuursuse ja hariduse tõstmist tasemeni, mis on vajalik üleminekuks kommunismile, ei saa ellu viia, ilma et otsustavalt paraneksid korteritingimused, tõuseks tööliste ja teenistujate reaalpalk ning kolhoosnikute tulud ja lüheneks tööpäev. Seda aga võib saavutada ainult kogu ühiskondliku tootmise kiire kasvu ja tööviljakuse tõusu teel.

Kommunistlik partei võtab tarvitusele abinõud ka rahva materiaalse olukorra parandamiseks ja kultuurilise taseme tõstmiseks. Aastast aastasse tõuseb tööliste ja teenistujate reaalpalk, suurenevad kolhoosnikute sissetulekud, on käimas väga laiaulatuslik elamuehitus. Kuuendal viisaastakul lüheneb tööliste ja teenistujate tööpäev kuni 7 tunnini. Järgnevatel aastatel, vastavalt tööviljakuse kasvule, osutub võimalikuks lühendada tööpäev 5—6 tunnini. Perekondlike elutingimuste parandamiseks suurendatakse selliste masinate ja toodete, nagu elektriseadmete, pesupesemismasinate, köögiinventari jms. tootmist, mis kergendavad koduseid majapidamistöid. Ühiskondliku toitlustamise ettevõtete võrgu laiendamine võimaldab miljoneid naisi vabastada paljudest kodustest töödest, võimaldab neil tegelda ühiskondlikult kasuliku tööga, rohkem aega pühendada enesetäiendamisele, oma laste kasvatamisele.

Tootmistehnika ja inimeste kultuurilise taseme pidev arenemine loob olukorra, et tootmises ei esine enam kvalifitseerimata tööd, kaob vana tööjaotus, mis on seotud töötajate eluaegse aheldatusega ühel kindlal erialal. Töö kommunismi ajal on niisugune töö, milles

rakendatakse teaduse ja tehnika suurimaid saavutusi, loov töö, mis toob endaga kaasa sügava moraalse rahulduse ja rõõmu. Kommunistliku ühiskonna liikmed, kes saavad põhjaliku tootmistehnilise hariduse, hakkavad tegelema mitte ainult materiaalsete hüvede tootmisega, vaid ka teaduse, kunsti, spordi alal. Töö muutub neile harjumuseks, terve organismi vajaduseks.

Töötajate kommunistlik kasvatus. Tööliste, kolhoosnikute, intelligentsi marksistlik-leninlik kasvatus, nende poliitilise teadlikkuse ja ühiskondliku aktiivsuse tõstmine on üheks tähtsaimaks tingimuseks meie maa edukal edasiliikumisel sotsialismilt kommunismile. NLKP XX kongress rõhutas, et töötajate ning eelkõige kogu noore põlvkonna kommunistlik kasvatus on parteiorganisatsioonide tähtsaim ülesanne.

Kommunistlik kasvatus — see on uue inimese, haritud, sügavalt kultuurse kommunistliku ühiskonna ehitaja igakülgne arendamine. See on temas kõrgete moraalsete omaduste — töösse ausa suhtumise, rahva varasse kokkuhoidliku suhtumise, sotsialistlike ühiselureeglite range täitmise, Nõukogude kodumaa vastu armastuse, kõigi maade tööliste vastu solidaarsuse tunde — kasvatamine.

Kommunistlik kasvatus — see on inimeste teadvuses minevikuigandite, väikekodanliku enesearmastuse (egoismi) kaotamine, harjumuste jäänuste kaotamine, mis toetusid põhimõttele: mina olen oma kasu peal väljas, muu ei lähe mulle korda.

Meie maal sotsialistliku majanduse loomise ja kultuurirevolutsiooni läbiviimise tagajärjel on nõukogude inimese moraalne pale tundmatuseni muutunud. Sotsialistliku ühiskonna inimeste vahelistes suhetes on otsustav tähtsus koostööl, kollektiivsusel, vastastikusel abistamisel. Kuid inimeste teadvus pole veel täielikult vabanenud vaadetest, harjumustest, eelarvamustest, mida sajandite jooksul sisendasid ekspluataatorid. Kapitalismist välja kasvanud sotsialism kannab endal mineviku sünnimärke. Peale selle püüavad kapitalistlike riikide reaktsioonilised jõud kõikvõimalike vahenditega meie maa töötajate hulgas säilitada ja elustada kodanlike vaadete jäänuseid.

Kapitalismi jäänused inimeste teadvuses avalduvad mitmel viisil. Rõhuv enamus NSV Liidu kodanikke töötab ausalt ja kohusetruult, peab kinni töödistsipliinist, püüab pidevalt töötada paremini ja viljakamalt. Kuid meil on ka veel kodanikke, kes suhtuvad töösse vanaviisi. Ettevõtetes, kolhoosides ja asutustes rikuvad nad töödistsipliini, töötavad halvasti, püüavad ühiskonnale anda võimalikult vähe, võtta temalt aga võimalikult palju. Meil leidub veel ka selliseid inimesi, kes üldse hoiduvad kõrvale ühiskondlikult kasulikust tööst, ei ela mitte tööga teenitud sissetulekutest, vaid spekulatsioonist, on ka täiskasvanud noori inimesi, kes elavad vanemate kulul. Inseneride, agronoomide ja teiste spetsialistide hulgas leidub selliseid töötajaid, kes suhtuvad umbusaldusega või koguni halvakspanuga uutesse, eesrindlikesse töömeetoditesse, uude tehnikasse, eelistavad töötada vanaviisi, ei aita kaasa tootmisnovaatorite tööle.

Meil leidub veel teenistujaid, kes kroonulikult täidavad oma ülesandeid, suhtuvad töötajate vajadustesse hoolimatult. Kommunistliku kasvatuse sihiks on likvideerida need negatiivsed nähtused, kasvatada kõiki inimesi selliselt, et nad peaksid tööd iga ühiskonnaliikme aukohuseks ja eluliseks vajaduseks.

NSV Liidu kõigi kodanike kohuseks on hoolitseda sotsialistliku omandi tugevdamise ja säilitamise eest. Nõukogude inimeste suurem enamus täidab auga seda kohust. Kuid meil leidub veel küllalt inimesi, kes hoolimatult suhtuvad ühiskondlikku omandisse. On ka niisuguseid, kes suhtuvad kuritahtlikult rahva varasse, varastavad seda.

Nõukogude riik võitleb otsustavalt ebamajanduslikkuse, pillamise, lohakuse vastu, ühiskondlikku omandisse hoolimatu ja kuritegeliku suhtumise vastu.

Hoida ja kindlustada sotsialistlikku omandit — see tähendab juhtida ühiskondlikku majandust kokkuhoidlikult, igati arendada meie tööstust, põllumajandust, loomakasvatust, transporti ja teisi rahvamajandusharusid. Iga nõukogude inimese kodanikukohus on töötada ausalt, võidelda korratuse ja tööaja ebatootliku kasutamise vastu, kaasa aidata eesrindlike töömeetodite levitamisele, uue, kõrgema tootlikkusega tehnika juurutamisele ja tootmise parandamisele.

Kasvatada nõukogude inimesi kommunismi vaimus — tähendab selgitada neile, et kui inimene täidab ükskõik millist temale usaldatud, isegi väikest ülesannet ausalt ja kohusetruult, siis annab ta sellega oma panuse kommunistliku ühiskonna ülesehitamisse. V. I. Lenin ütles nõukogude võimu algusaastail: «Meie peame iga töö, kui must ja raske ta ka on, korraldama nii, et iga tööline ja talupoeg vaataks endale nõnda: mina olen üks osa vaba töö suurest armeest...»[1]

Nõukogude ühiskonnas on esmakordselt tegelikult tagatud kodaniku õigus tööle, haridusele ja puhkusele, osavõtule riiklikust tööst, on tagatud kõigi rahvuste võrdõiguslikkus, on olemas mitte formaalne, vaid tegelik sõna- ja trükivabadus, südametunnistuse vabadus, on olemas tegelik võimalus iga inimese isiklike võimete vabaks arenemiseks. Viimastel aastatel on kommunistlik partei tarvitusele võtnud abinõud, mis aitavad kaasa nõukogude ühiskonna demokraatlike aluste edasisele arenemisele. On suurendatud liiduvabariikide õigusi, ümber korraldatud tööstuse ja ehitustegevuse juhtimine, kindlustatakse sotsialistlikku seaduslikkust, on muudetud planeerimise süsteemi kohaliku initsiatiivi arendamise eesmärgil, aktiviseerub töörahva saadikute nõukogude töö, luuakse tingimused kriitika ja enesekriitika täielikuks arenemiseks. Kõik see avaldab soodsat mõju nõukogude inimeste teadlikkuse kasvule.

Kommunistliku ülesehitustöö huvid nõuavad inimeste kasvatamist kommunistliku moraali vaimus. Kommunistliku moraali mõiste

[1] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 267.

sisaldab inimese ühiskondliku ja tootmisalase tegevuse ning tema isikliku elu kõige mitmekesisemaid külgi. Nõukogude inimene peab olema eesrindlik mitte ainult tootmistegevuses, vaid ka suhtumises perekonda, naisesse, seltsimeestesse. Vale on nende seisukoht, kes arvavad, et inimese käitumine väljaspool tootmistegevust, väljaspool oma teenistusalaste kohuste täitmist on inimese isiklik, eraasi, millel ei ole midagi ühist ühiskonna, riigi huvidega. Meil esineb veel selliseid inetuid, ebaühiskondlikke nähtusi, kus üks või teine töötaja käitub tootmistegevuses päris hästi, igapäevases elus aga astub üle kõige algelisematest käitumisreeglitest. Nõukogude inimesed ei või sallida joomist, huligaansust, lodevust elukommetes, silmakirjalikkust ja teisi taolisi negatiivseid nähtusi, mis häbistavad inimese väärikust ja riivavad kogu ühiskonna huve. Lenin ütles: kõlbeline on see, mis kommunistlikule ülesehitustööle kaasa aitab, seda abistab, kõike seda aga, mis segab meie üritust, ei saa pidada kõlbeliseks, nõukogude inimese vääriliseks.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ja sotsialismi võit NSV Liidus tegid lõpu meie maa põlisele mahajäämusele. Nõukogude Liidu järgi joonduvad kogu maailma töölisklass ja demokraatlikud jõud. Nõukogude inimestele on omane üllas nõukogude patriotismi tunne. Nad armastavad palavalt oma kodumaad ja on temale uhked. Kuid on veel selliseid inimesi, kes ei suhtu kriitiliselt kodanlikku kultuuri ja on valmis selle ees lömitama, kõige ees, mis on pärit välismaalt, kui see ainult on «välismaine». See on jäänus kodanlik-feodaalse Venemaa neetud minevikust, mil valitsevad mõisnike ja kapitalistide klassid välismaa ees lipitsesid.

Nõukogude patrioot töötab jõudu säästmata oma sotsialistliku kodumaa heaks, hoolitseb tema rikkuste edasise kasvu ja võimsuse tugevdamise eest. Ta paljastab julgelt töös esinevaid puudusi ja kõrvaldab need, õpib tundma ja kasutab ühiskonna huvides eesrindlikke tootmiskogemusi, samuti kodumaiseid kui ka välismaiseid teaduse ja tehnika saavutusi. Nõukogude patrioodile on võõras nn. «kolkapatriotism», halvustav suhtumine teiste rahvaste saavutustesse, välismaa teaduslike ja tehniliste avastuste ja leiutuste alahindamine, vastumeelsus tundma õppida ja ära kasutada kõike paremat ja eesrindlikumat, mis on olemas teistes maades. Enesega rahulolek, upsakus, kerge võidu saavutamise meeleolu on võõrad nõukogude ühiskonna ja nõukogude inimeste revolutsioonilisele vaimule.

Partei võitleb selle eest, et teha lõpp igasugustele natsionalismi ja šovinismi jäänustele. Partei kasvatab rahvast väsimatult kõigi rahvuste ja rasside võrdõiguslikkuse vaimus, rahvaste sõpruse vaimus. Natsionalismi ja šovinismi igasugune avaldumine, kui sellega ei peeta otsustavat võitlust, võib meie paljurahvuselisele riigile, rahvusvahelise revolutsioonilise vabadusliikumise suurele üritusele tõsist kahju tekitada.

Meie partei kasvatab nõukogude inimesi internatsionalismi ja kõigi maade töötajatega vennalike sidemete loomise vaimus. See soodustab demokraatia- ja sotsialismijõudude kasvu kogu maailmas.

Kommunistliku partei maailmavaate aluseks on teaduslik maailmakäsitus, mis on täiesti vastandlik religioossetele vaadetele. Partei selgitab rahvale religiooni kahjulikkust, sest partei kaitseb teadust, religioon on aga teaduse vastane. Sellepärast on nõukogude inimeste ühe osa teadvuses veel püsivatest religioossetest eelarvamustest jagusaamisel tähtis osa rahvahulkade kommunistlikus kasvatamises. Parteiorganisatsioonide ülesanne on pidevalt teha loodusteadusalaste teadmiste laialdast propagandat. Partei programm nõuab, et teaduslik-ateistliku propaganda tegemisel ei esineks usklike religioossete tunnete solvamist. Partei kasvatab inimesi veenmise, mitte aga sundimise teel, püüab kannatliku ja igaühele arusaadava selgitustööga teadusliku maailmakäsituse kohta aidata usklikke inimesi jõuda õigele materialistlikule maailmavaatele ning sel teel vabaneda religioossetest eelarvamustest. Kommunistlik partei kasvatab igasugustest eelarvamustest ja ebausust vabu inimesi. Religioossed uskumused ja usutalituste täitmine ei sobi kokku partei liikme nimetusega.

Suurt osa töötava rahva kommunistlikus kasvatuses etendavad trükisõna, raadio, kino, teater, kirjandus. Partei võitleb kunstiteoste kõrge ideelisuse ja meisterlikkuse eest, taotleb seda, et kirjandus ja kunst aitaksid kasvatada uut inimest, kommunistliku ühiskonna ülesehitajat.

Sotsialismilt kommunismile ülemineku edukas teostamine oleneb suurel määral töötajate teadlikkuse kasvust. Mida kõrgem on meie maa tööliste, talupoegade ja haritlaste teadlikkus, seda paremini töötavad nad Nõukogude kodumaa hüvanguks, seda tugevam ja võimsam on Nõukogude riik, seda jõukamalt ja kultuursemalt elab kogu rahvas, seda kiiremini me ehitame üles kommunismi. Nõukogude inimeste tööst, nende teadlikkusest ja ühiskondliku kohustuse mõistmisest oleneb meie kodumaa võimsuse ja õitsengu edasine tugevnemine.

Nõukogude rahva edukas tegevus kommunistliku partei juhtimisel Nõukogude riigi neljakümneaastase olemasolu vältel tõestab ilmekalt partei poliitika õigsust. Nõukogude rahvas on tihedamini kui kunagi varem koondunud oma partei ümber, kiidab heaks ja toetab partei kogu mitmekülgset tegevust kommunismi ülesehitamisel. Nõukogude inimesed peavad partei eesmärke omaenda südamelähedasteks eesmärkideks. Partei ja rahva ühtsus on kommunistliku ülesehitustöö uute saavutuste kindlaks tagatiseks.

Kommunism on kõigi maade töötava rahva võitluse eesmärk. Rohkem kui sada aastat tagasi kuulutasid teadusliku kommunismi suured rajajad Marx ja Engels, et kõigi maade proletaarlased peavad ühinema ja koos võitlema kommunismi võidu eest. Sellest ajast peale on kommunism saanud kõigi maade eesrindlike töötajate palavaimaks sooviks ja võitluse eesmärgiks.

Mitmesuguste maade kümned ja sajad kodanlikud valitsused on püüdnud igasuguste abinõudega hävitada marksistlikku õpetust. Kuid kodanlikud valitsused tulid ja läksid, marksism aga on jää-

nud ja jääb võitmatuks jõuks. Marksism-leninism areneb ja tugevneb, võites enda poole üha uusi miljoneid kapitalismi vastu võitlevaid inimesi. Maailmas pole olemas sellist jõudu, mis suudaks hävitada seda kõikevõitvat õpetust, sest ta on töölisklassi — kaasaegse ühiskonna kõige tugevama ja kõige revolutsioonilisema klassi maailmavaade.

Sotsialismi ülesehitamise teele on asunud rahvademokraatiamaad. Nad kasutavad edukalt nõukogude rahva poolt sotsialistlikus ülesehitustöös omandatud kogemusi.

Nõukogude Liit on demokraatia- ja sotsialismijõudude võitmatuks kantsiks kogu maailmas. Nõukogudemaa — see on töötava inimkonna hele tuletorn, valgus ja lootus tema võitluses uue elu rajamise eest.

Nõukogude rahva edusammud võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest innustavad kapitalistlike maade töötajaid, tugevdavad rahvahulkades usku oma jõusse, sotsialismi võidusse. Kogu maailma töötajad näevad, et sotsialism, mis NSV Liidus on üles ehitatud, võib võita ka teistes maades. «Kapitalistid, kodanlus, võivad nende jaoks «paremal» juhul sotsialismi võitu ühel või teisel üksikul maal edasi lükata veelgi sadade tuhandete tööliste ja talupoegade hävitamise hinnaga. Kuid kapitalismi päästa nad ei suuda.»[1]

Kommunism on kõigi maade töötava rahva võitluse lõppeesmärk. Sellele eesmärgile sammub ta marksistlik-leninliku õpetuse poolt kättenäidatud teed mööda kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidus on põhiliselt ellu viidud kommunismi esimene faas — sotsialism. Meie maa asub sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise ja kommunismile järkjärgulise ülemineku piiril.

Sotsialism ja kommunism on kommunistliku ühiskonna arenemise kaks astet. Esimene, madalam aste on sotsialism, ja teine, kõrgem aste — kommunism.

Ka kommunismi ajal, samuti nagu sotsialismi ajal, on tootmisvahendid ühiskondlik omand, ei ole ekspluataatorlikke klasse, ei ole inimese ekspluateerimist inimese poolt, rahvamajandust juhitakse plaanipäraselt, töötava rahva huvides.

Sotsialismi ajal säilivad kaks sõbralikku töötajate klassi — töölisklass ja talurahvas, samuti intelligents, kes oma päritolult on seotud nende klassidega. Säilivad olulised erinevused linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel. Kommunismi ajal kaovad klassierinevused, klasse ei ole ning likvideeritakse olulised erinevused linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel.

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 481.

Kommunismi iseloomustavateks joonteks on tehnika kõrge tase ja kõrge tööviljakus, mis tagab kõigi tarbeesemete külluse, teaduse, tehnika ja kultuuri enneolematult kiire arenemise, mis annab võimaluse rakendada kommunistlikku printsiipi: «Igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi».

Järkjärguliseks üleminekuks sotsialismilt kommunismile on vaja pidevalt arendada kogu ühiskondlikku tootmist ja eelkõige rasketööstust, tugevdada ja arendada sotsialistlikku omandit, saavutada niisugune kultuuri tõus, mis kindlustaks ühiskonna kõigile liikmeile nende füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgse arenemise.

Nõukogude inimeste esimene kohus on kõigi jõududega tugevdada oma Nõukogude riiki, tema majanduslikku ja sõjalist võimsust.

Nõukogude ühiskonna arenemine kommunismi teel toimub tingimustes, kus uus võitleb vana jäänuste vastu. Töötava rahva kommunistlik kasvatus on tähtsaim tingimus sotsialismi ülesehitamise edukaks lõpuleviimiseks ja järkjärguliseks üleminekuks kommunismile.

Nõukogude rahva innustajaks ja organiseerijaks võitluses kommunismi eest on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei. Nõukogude rahvas, võideldes õlg õla kõrval rahvademokraatiamaade töörahva hulkadega, olles kindlalt veendunud oma jõus ning tihedasti koondunud oma südamelähedase kommunistliku partei ümber, sammub kindlal sammul suurele eesmärgile — kommunismile.

Kommunism on kõigi maade töötajate palavaim soov ja nende võitluse eesmärk.

SISUKORD

Esimene peatükk

Klassid ja klassivõitlus tsaari-Venemaal

1. Marksism-leninism klassivastuoludest ja klassivõitlusest . . . 3
2. Kapitalismi arenemine ja töölisliikumise algus Venemaal . . . 15
3. Bolševike partei töörahva hulkade revolutsioonilise võitluse juhtijana 23
Lühikokkuvõte 41

Teine peatükk

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon

1. Partei juhib revolutsiooni edasi 43
2. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit 49
3. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni maailma-ajalooline tähtsus 54
4. Interventide ja valgekaartlaste purustamine 56
Lühikokkuvõte 66

Kolmas peatükk

Sotsialismi ülesehitamine NSV Liidus

1. Rahvamajanduse taastamine 67
2. NSV Liidu sotsialistlik industrialiseerimine 73
3. Põllumajanduse kollektiviseerimine 79
4. Sotsialismi võit Nõukogude Liidus 84
Lühikokkuvõte 98

Neljas peatükk

Nõukogude sotsialistlik ühiskond

1. Sotsialism ja kapitalism 100
2. Sotsialistlik rahvamajanduse süsteem 102
3. Töö sotsialistlikus ühiskonnas 119
4. Nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus. Nõukogude patriotism 124
Lühikokkuvõte 127

Viies peatükk

Nõukogude sotsialistlik riik

1. Nõukogude riik on tööliste ja talupoegade riik 129
2. Nõukogude võim on tõeliselt demokraatlik võim 132
3. Kuidas on korraldatud Nõukogude riik ja kuidas teda valitsetakse 142
4. Väsimatult tugevdada Nõukogude riigi võimsust 152

Lühikokkuvõte 155

Kuues peatükk

Nõukogude rahvaste ühtne pere

1. Kommunistliku partei rahvuspoliitika 157
2. Üheõiguslike rahvaste liit 161
3. NSV Liidu rahvaste suured edusammud majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös 168
4. Rahvaste sõprus on Nõukogude Liidu jõu allikas 175

Lühikokkuvõte 178

Seitsmes peatükk

Kommunistlik partei on nõukogude ühiskonna juhtiv ja suunav jõud

1. Kommunistlik partei on nõukogude rahva juht 180
2. Milles seisab kommunistliku partei jõud 190
3. NLKP põhikiri on partei elu vankumatu seadus 198

Lühikokkuvõte 216

Kaheksas peatükk

Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda

1. Teise maailmasõja ettevalmistamine ja algus 217
2. Fašistliku Saksamaa reetlik kallaletung NSV Liidule. Nõukogude vägede sunnitud taganemine 222
3. Põhjalik murrang Suure Isamaasõja käigus 230
4. Nõukogude relvastatud jõudude võidukas pealetung. Hitlerliku Saksamaa purustamine 235
5. Nõukogude Liidu võidu allikad 240

Lühikokkuvõte 245

Üheksas peatükk

Nõukogude Liit on rahu, demokraatia ja sotsialismi kants

1. Sotsialismi kujunemine ülemaailmseks süsteemiks. Muudatused rahvusvahelises olukorras pärast Teist maailmasõda 247
2. Nõukogude Liidu võitlus püsiva demokraatliku rahu ja rahvaste julgeoleku eest 273
3. Rahu-, demokraatia- ja sotsialismijõud kasvavad ja tugevnevad 281

Lühikokkuvõte 285

Kümnes peatükk

Nõukogude rahvas võitluses majanduse taastamise ja võimsa tõusu eest

(aastad 1946—1957)

1. Esimene sõjajärgne viisaastak (aastad 1946—1950) 287
2. Sotsialistliku tööstuse ja transpordi arenemine 291
3. Põllumajanduse järsk tõus 305
4. Rahva materiaalse ja kultuurilise elutaseme kasv 312
Lühikokkuvõte 317

Üheteistkümnes peatükk

Meie eesmärk on kommunism 319
Lühikokkuvõte 335

ОСНОВЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ
На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetajad
P. Freidin, L. Riikoja, H. Seping,
E. Sõrmus, K. Tamjärv

Tehniline toimetaja T. Mitt

Korrektorid A. Kiho, E. Järve, M. Sepp,
M. Pedajas, H. Abo

Ladumisele antud 15. XI 1957. Trükkimisele antud 9. XII 1957. Paber 60:92, 1/16. Trükipoognaid 21,25. Arvutuspoognaid 25,41. Trükiarv 2000. Tellimise nr. 7076.

Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk t. 2.

Hind rbl. 6.10

1—5

A-21855
"

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00388998 9